


CLASICII MODERNITĂŢII

Colecția BIBLIOTECA POLIROM este coordonată
de Bogdan-Alexandru Stănescu.

W. Somerset Maugham, *Of Human Bondage*



**www.polirom.ro**

Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. Box 266, 700506
București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33, O.P. 37;
P.O. Box 1-728, 030174

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:**

**MAUGHAM, WILLIAM SOMERSET**

**Robie** / W. Somerset Maugham; trad. de Andrei
Bantaș. – Iași: *Polirom*, 2008

ISBN 978-973-46-0898-0

I. Bantaș, Andrei (trad.)

821.111-31=135.1

Printed in ROMANIA

W. Somerset Maugham

# Robie

Traducere din limba engleză și note
de Andrei Bantaș

POLIROM
2008

Romancier, dramaturg și autor de proză scurtă, **W(illiam) Somerset Maugham** (1874-1965) este unul dintre cei mai cunoscuți scriitori britanici ai secolului XX. Studiază literatura și filozofia la Universitatea din Heidelberg, apoi medicina la Londra. În 1917, în timpul Revoluției Ruse, întreprinde activități de spionaj în Rusia pentru British Intelligence, experiență reflectată mai tîrziu în volumul de povestiri *Ashenden sau agentul britanic* (1928), considerat piatra de temelie a literaturii de spionaj contemporane, care i-a influențat pe maeștrii genului – Graham Greene, John Le Carré sau Ian Fleming. Debutează cu romanul *Liza din Lambeth* (1897), urmat de *Robie* (1915), care îi aduce un succes fulgerător, *Luna și doi bani jumate* (1919; Polirom, 2005), probabil cea mai faimoasă carte a sa, *Vălul pictat* (1925; Polirom, 2005), *Plăcerile vieții* (1930; Polirom, 2006), *Vila de pe colină* (1941; în pregătire la Editura Polirom), *Tăișul briciului* (1944), *Catalina* (1948). Celebrele sale povestiri, reunite în volume precum *A tremurat o frunză* (1921) sau *Șase povestiri la persoana întîi singular* (1931), considerate capodopere ale literaturii engleze, au inspirat numeroase ecranizări. În 1947 se instituie Somerset Maugham Award, premiu care se acordă anual unui autor britanic sub treizeci și cinci de ani.

*Robie* (*Of Human Bondage*) este unul dintre cele mai întinse și complexe romane ale unui scriitor cu o activitate literară desfășurată pe parcursul a 61 de ani. Scriere neorealistă, *Robie* este un Bildungsroman cu tentă autobiografică ce urmărește evoluția lui Philip Carey, orfan de mic și cu un picior strîmb, de la spațiul moral și religios al Blackstable-ului în care este crescut de unchiul și mătușa sa, la căminul liniștit pe care îl întemeiază alături de Sally. *Robie* prezintă evoluția eroului în plan individual, afectiv și geografic : de la convențiile societății edwardiene la sfidarea acestora prin încercarea de a fi pictor pentru a deveni, în final, medic ; de la dragostea maternă pe care o găsește în relația cu Norah, la cea pasional-demențială pentru Mildred, sfîrșind prin a o alege pe cea domestică, alături de Sally ; de la Blackstable, la Paris și apoi la Londra. Dincolo de conturarea relațiilor interumane, a schimbărilor interioare și exterioare prin care trece Philip, *Robie* este o meditație asupra sensului vieții și a condiției umane.

# Capitolul I

Zorile se revărsară cenușii și mohorîte. Norii pluteau greoi, aproape de pămînt, și aerul era aspru ca înainte de ninsoare. O guvernantă intră în camera în care dormea copilul și trase perdelele. Aruncă mecanic o privire peste drum la casa cu stucaturi și portic, după care se aplecă asupra pătuțului.

— Scoală-te, Philip, zise ea.

Dădu la o parte așternutul, luă copilul în brațe și-l duse jos. Băiețelul încă nu se trezise de-a binelea.

— Te cheamă mama, zise guvernanta.

Deschise ușa unei odăi aflate cu un etaj mai jos și duse copilul către patul în care zăcea o femeie. Era mama lui. Cînd întinse brațele spre el, copilul se cuibări lîngă ea. Nici nu întrebă de ce l-au sculat. Mama îl sărută pe ochi și apoi, strîngîndu-l cu mîinile ei slabe și mici, căută să-i simtă căldura trupului prin cămășuța de flanelă. Îl lipi și mai tare de ea.

— Ți-e somn, dragul mamei? întrebă ea.

Glasul ei era atît de slab, încît părea încă de pe acum că vine de la mari depărtări. Băiețelul nu răspunse, dar zîmbi fericit. Se bucura că se află în patul acela mare și cald, ținut în brațele moi ale mamei. Se ghemui lîngă ea, făcîndu-se mic de tot și o sărută somnoros. O clipă mai tîrziu închisese la loc ochii și dormea dus. Doctorul se apropie și rămase în picioare, la căpătîiul bolnavei.

— O, nu mi-l luați încă! gemu ea.

Fără să-i răspundă, doctorul o privi grav. Știind că n-o să-i mai lase mult lîngă ea copilul, femeia îl sărută iar; își plimbă mîna pe trupșorul lui, pînă la tălpi; îi apucă

piciorul drept și-i pipăi degețelele; apoi, încetișor, își trecu palma peste piciorul stîng. Suspină.

— Ce este? întrebă doctorul. Sînteți obosită.

Ea clătină din cap, neavînd puterea să vorbească și pe obraji i se prelinseră lacrimile. Doctorul se aplecă deasupra patului.

— Dați-mi voie să-l iau eu.

Era prea slăbită ca să i se poată împotrivi, așa că lăsă copilul din brațe. Doctorul i-l înapoie guvernantei.

— Cred că ar fi mai bine să-l pui la loc în patul lui.

— Am înțeles.

Băiețelul fu dus de acolo, fără să se trezească. Maică-sa începu să suspine, cu inima frîntă.

— Ce-o să se aleagă de bietul copil?

Infirmiera angajată cu luna încercă s-o liniștească și, curînd, femeia încetă să plîngă, de istovită ce era. Doctorul se îndreptă către masa din partea cealaltă a odăii, pe care zăcea un prunc născut mort, acoperit cu un prosop. Ridică prosopul și se uită la el. Deși un paravan îl despărțea de femeie, aceasta ghici ce făcea.

— Era fetiță sau băiat? o întrebă ea în șoaptă pe infirmieră.

— Era tot băiat.

Mama nu mai scoase un cuvînt. Curînd guvernanta se întoarse și, apropiindu-se de pat, spuse:

— Domnișorul Philip nici nu s-a trezit.

Urmă o pauză. Apoi doctorul mai luă o dată pulsul bolnavei.

— Deocamdată asta-i tot ce pot să fac, zise el. Am să revin după micul dejun.

— Vă conduc eu, domnule doctor, zise guvernanta.

Coborîră scările în tăcere. În hol, doctorul se opri.

— L-ai chemat pe cumnatul doamnei Carey?

— Da, domnule doctor.

— Nu știi la ce oră sosește?

— Nu, domnule doctor, dar aștept o telegramă de la dumnealui.

— Dar cu băiețelul cum rămîne? Cred că n-ar strica să-l trimiteți de aici.

— A zis domnişoara Watkin că-l ia.

— Cine-i domnişoara Watkin?

— Naşa băiatului. Domnule doctor, credeţi că doamna Carey o să se facă bine?

Doctorul clătină din cap.

## Capitolul II

Trecuse o săptămînă. Philip stătea pe duşumea, în salonaşul din casa domnişoarei Watkin, situată în Onslow Gardens. Neavînd nici fraţi, nici surori, era obişnuit să se joace singur. Odaia era ticsită de mobile masive şi pe amîndouă canapelele erau cîte trei perne mari. Mai era cîte o pernă în fiecare fotoliu. Philip le adunase pe toate şi, folosindu-se de banchetele aurite, mai delicate şi mai zvelte, şi deci mai uşor de urnit din loc, alcătuise o peşteră foarte complicată, în care se putea ascunde, punîndu-se la adăpost de pieile-roşii ce-l pîndeau dindărătul perdelelor. Îşi lipi urechea de podea şi ascultă tropotul turmei de bivoli, care străbătea în fugă preria. Nu mult după aceea auzi uşa deschizîndu-se şi-şi ţinu răsuflarea, ca să nu fie descoperit; dar cineva trase cu brutalitate la o parte un scaun şi pernele căzură pe jos.

— Neastîmpăratule! Să vezi cum o să te certe domnişoara Watkin!

— Hei, Emma! strigă el.

Guvernanta se aplecă şi-l sărută, iar apoi începu să scuture pernele şi să le pună la locul lor.

— Trebuie să mă întorc acasă? întrebă el.

— Da, am venit să te iau.

— Ai o rochie nouă.

Era prin 1885 şi guvernanta purta o rochie cu turnură. Corsajul era din catifea neagră, cu mîneci strîmte şi umerii lăsaţi, iar fusta avea trei volănaşe înfoiate. Purta o bonetă neagră cu panglici de catifea. Stătu un timp la îndoială. Nu i se pusese întrebarea la care se aşteptase, şi deci nu putea să dea răspunsul pe care-l pregătise.

— Dar nu mă întrebi ce face mămica? deschise ea vorba într-un tîrziu.

— A, am uitat. Ce face mămica?

Emma era gata cu răspunsul:

— Mămica ta e foarte bine și fericită.

— O, mă bucur.

— Mămica ta a plecat. N-ai s-o mai vezi niciodată.

Philip nu înțelegea ce vrea să spună.

— De ce?

— Mămica ta e în cer.

Emma începu să plîngă și Philip plînse și el, măcar că nu-și dădu prea bine seama despre ce e vorba. Emma era o țărancă din Devonshire, înaltă, osoasă, blondă, cu fața masivă și, cu toate că slujea de mulți ani pe la casele londonezilor, își păstrase accentul lăbărțat din ținutul ei de baștină. Lacrimile o făcură să se înduioșeze și mai tare, așa că simți nevoia să-l strîngă la piept pe băiețel. Îi era milă de acest copil lipsit de singura dragoste din lume cu adevărat altruistă. I se părea îngrozitor că băiețelul urma să fie lăsat pe mîna străinilor. Dar imediat își veni în fire.

— Unchiul William e la noi și te așteaptă, zise ea. Du-te și ia-ți rămas-bun de la domnișoara Watkin, și pe urmă plecăm acasă.

— Dar nu vreau să-mi iau rămas-bun, răspunse el, ferindu-se instinctiv să fie văzut cu lacrimile în ochi.

— Bine, nu-i nimic, du-te fuga sus și ia-ți pălăria.

Philip își aduse pălăria și, cînd coborî din nou scările, o găsi pe Emma așteptîndu-l în hol. Auzi cîteva glasuri în biroul din spatele sufrageriei. Se opri. Își dădu seama că domnișoara Watkin și cu sora ei stau de vorbă cu niște prietene și i se păru – n-avea decît nouă ani – că, dacă o să se ducă acolo, cucoanele or să-l compătimească.

— Cred că ar trebui să mă duc să-mi iau rămas-bun de la domnișoara Watkin.

— Da, n-ar fi rău deloc, zise Emma.

— Atunci, du-te și spune-le că vin și eu, zise el.

Voia să speculeze la maximum situația. Emma bătu în ușă și intră. O auzi vorbind.

— Domnişorul Philip vrea să vă spună „la revedere“, domnişoară.

Conversaţia se întrerupse brusc şi Philip intră şchiopătînd în birou. Henrietta Watkin era o femeie corpolentă, cu faţa roşie şi părul vopsit. Pe vremea aceea, o femeie care-şi vopsea părul stîrnea o mulţime de comentarii, şi, în casă la el, Philip auzise din această pricină multe bîrfe pe socoteala naşei lui. Naşa locuia cu o soră mai mare, care se resemnase, foarte liniştită, să îmbătrînească. Veniseră în vizită două doamne pe care Philip nu le cunoştea şi care-l priviră pline de curiozitate.

— Bietul meu băieţel! zise domnişoara Watkin, primindu-l cu braţele deschise.

Domnişoara Watkin începu să plîngă. Acum Philip înţelese de ce nu fusese ea acasă la prînz şi de ce era îmbrăcată în negru. Cum ea nu era în stare să mai scoată o vorbă, Philip spuse în cele din urmă:

— Trebuie să mă întorc acasă.

Se desfăcu din braţele domnişoarei Watkin, care-l sărută din nou. Apoi se îndreptă către sora ei şi-şi luă rămasbun şi de la ea. Una dintre cele două necunoscute întrebă dacă-i dă voie să-l sărute, şi el încuviinţă cu multă seriozitate. Deşi plîngea, Philip savura din plin senzaţia pe care o stîrnise în jur; i-ar fi părut bine să poată rămîne, ca să se mai facă puţin caz de el, dar, simţind dorinţa lor de a-l vedea plecat de acolo, zise că-l aşteaptă Emma. Ieşi din odaie. Emma coborîse la subsol, ca să vorbească cu o prietenă, aşa că Philip o aşteptă în capul scărilor. Auzi glasul Henriettei Watkin:

— Mama lui era cea mai bună prietenă a mea. Nici nu pot concepe că a murit.

— N-ar fi trebuit să te duci la înmormîntare, Henrietta, îi spuse soră-sa. Ştiam eu că o să te tulbure foarte mult.

Apoi o auzi pe una dintre necunoscute:

— Bietul băieţel, e îngrozitor cînd te gîndeşti că a rămas singur pe lume. Văd că e şi şchiop.

— Da, are un picior strîmb. Asta o întrista teribil pe maică-sa.

Apoi se întoarse Emma. Chemară o birjă şi Emma îi dădu birjarului adresa unde trebuia să-i ducă.

# Capitolul III

Ajungînd la casa în care murise doamna Carey – situată pe o stradă urîtă și solemnă dintre Notting Hill Gate și High Street Kensington – Emma îl conduse pe Philip în salonaș. Unchiul lui scria scrisori de mulțumire celor care trimiseseră coroane la înmormîntare. Una dintre acestea, care sosise prea tîrziu, se afla pe masa din hol, într-o cutie de carton.

— A venit domnișorul Philip, zise Emma.

Domnul Carey se ridică fără grabă și-i strînse mîna băiețelului. Apoi, gîndindu-se mai bine, se aplecă și-l sărută pe frunte. Era un bărbat scund, predispus la îngrășare, cu părul lung, pieptănat dintr-o parte a capului în cealaltă, ca să-i ascundă chelia. Nu purta nici barbă, nici mustăți. Avea trăsături regulate, și, cu puțin efort, îți puteai închipui că în tinerețe arătase destul de bine. Purta o cruce de aur atîrnată de lanțul de la ceas.

— De acum înainte o să stai la mine, Philip, zise domnul Carey. Crezi că o să-ți placă?

Cu doi ani mai înainte, Philip fusese trimis la casa parohială, pentru a se întrema după ce suferise de vărsat de vînt; însă păstrase mai mult amintirea mansardei și a unei grădini imense, decît a unchiului și a mătușii sale.

— Da.

— Acum eu și mătușa ta Louisa vom fi părinții tăi.

Copilului îi tremurară puțin buzele; se îmbujoră la față, dar nu răspunse.

— Scumpa ta mamă te-a lăsat în grija mea.

Domnul Carey nu era un om care să se exprime cu ușurință. Aflînd despre cumnata lui că se află pe patul

de moarte, plecase imediat la Londra, dar pe drum nu se gîndise la nimic altceva decît la tulburarea care s-ar produce în viața lui dacă moartea ei l-ar sili să ia asupra sa grija creșterii copilului. Era trecut bine de cincizeci de ani și soția lui, cu care era căsătorit de treizeci de ani, nu-i făcuse nici un copil; nu se bucura deloc de prezența unui băiețel care s-ar fi putut să fie gălăgios și obraznic. Cumnată-sa nu-i fusese niciodată prea simpatică.

— Am să te iau mîine la Blackstable, zise el.

— Vine și Emma?

Copilul își vîrî mîna într-a ei și Emma i-o strînse.

— Mă tem că Emma trebuie să plece, zise domnul Carey.

— Dar eu vreau să vină cu mine.

Philip începu să plîngă și guvernanta nu-și putu stăpîni nici ea lacrimile. Domnul Carey îi privi neputincios.

— Cred că ar fi mai bine să mă lași o clipă singur cu domnișorul Philip.

— Precum doriți, domnule.

Deși Philip se agăță de ea, Emma se eliberă cu un gest blînd. Domnul Carey îl luă pe băiețel pe genunchi și-l cuprinse cu brațul pe după umeri:

— De ce plîngi? zise el. Acum ai crescut mare și nu mai ai nevoie de guvernantă. Trebuie să ne îngrijim să te trimitem la școală.

— Dar vreau să vină și Emma cu mine, repetă copilul.

— Asta costă prea mulți bani, Philip. Taică-tău n-a lăsat o avere prea mare și nu știu ce s-a întîmplat cu ea. Fiecare *penny* pe care-l cheltuiești trebuie chibzuit cu grijă.

Cu o zi înainte, domnul Carey trecuse pe la avocatul familiei. Tatăl lui Philip fusese chirurg și avusese o clientelă destul de numeroasă, iar angajamentele sale de la spital arătau că avea o poziție foarte bună; tocmai de aceea, cînd murise pe neașteptate de septicemie, lumea fusese surprinsă să constate că nu-i lăsase văduvei lui mare lucru, în afară de asigurarea pe viață și ceea ce se putea obține prin închirierea casei lor din Bruton Street. Asta se întîmplase cu șase luni în urmă; iar doamna

Carey, avînd și așa sănătatea șubrezită și văzînd că a rămas însărcinată, își pierduse capul și acceptase prima ofertă care i se făcuse pentru această casă. Își strînsese mobila și închiriase pe un an de zile o casă mobilată, plătind o chirie scandalos de mare – după părerea preotului – pentru a nu fi incomodată pînă la nașterea copilului. Dar cum nu se pricepea cîtuși de puțin la chestiuni financiare, nu izbutise să-și adapteze cheltuielile la situația nouă în care se afla. Puținii bani de care dispunea îi scăpaseră într-un fel sau altul printre degete, așa că, după acoperirea tuturor cheltuielilor, mai rămăseseră doar vreo două mii de lire pentru întreținerea băiatului, pînă cînd acesta avea să poată să-și cîștige singur existența. Dar lui Philip n-aveai cum să-i explici toate astea, așa că băiețelul plîngea și acum cu sughițuri.

— Știi ce? Du-te mai bine la Emma, zise domnul Carey, dîndu-și seama că ea se pricepe cel mai bine să-l împace pe băiat.

Fără o vorbă, Philip se dădu jos de pe genunchii unchiului, dar acesta îl opri.

— Trebuie să plecăm mîine, pentru că sîmbătă am de pregătit predica, așa că te rog să-i spui Emmei să-ți facă astăzi bagajele. Poți să-ți iei toate jucăriile. Și, dacă ții să ai ceva care să-ți amintească de tata și de mama, poți să-ți iei cîte un lucru de-al lor. Restul o să fie vîndut.

Băiețelul se strecură afară din odaie. Domnul Carey nu prea era deprins cu munca, așa că-și reluă cu destulă neplăcere corespondența. Pe marginea biroului se afla un teanc de note de plată și asta îl scotea din sărite. În special una i se părea o monstruozitate. Imediat după moartea doamnei Carey, Emma comandase mormane de flori albe, pentru odaia în care se afla catafalcul. Asta era pur și simplu o risipă. Prea se amesteca Emma în toate. Chiar dacă n-ar fi fost presat de situația financiară, tot ar fi concediat-o.

Dar Philip se duse la Emma, își ascunse fața la pieptul ei și plînse amarnic, de ai fi zis că o să i se frîngă inima. Iar Emma simțindu-se legată de el ca de propriul ei copil – mai ales că se ocupa de Philip de cînd băiețelul

avea doar o lună – îl mîngîie cu vorbe dulci. Îi făgădui că o să vină din cînd în cînd să-l vadă și că n-o să-l uite niciodată ; îi vorbi despre ținutul în care urma el să plece, și apoi despre casa ei din Devonshire – tatăl ei era cantonier la o barieră de pe șoseaua care ducea spre Exeter și ținea porci și avea și o vacă, iar vaca fătase de curînd – pînă cînd Philip uită de lacrimile vărsate și începu să se gîndească cu nerăbdare la călătoria pe care avea s-o facă. Curînd Emma îl lăsă jos din brațe, fiindcă mai avea atîtea de făcut și Philip o ajută să-i întindă hainele pe pat. Emma îl trimise în camera lui să-și strîngă jucăriile, și, peste puțină vreme, Philip se juca înseninat.

În cele din urmă însă se plictisi să mai stea singur și se întoarse în dormitor. Acolo se afla acum Emma, care-i punea lucrurile într-o ladă mare de tablă ; atunci Philip își aminti de ceea ce-i spusese unchiul său, că poate să-și ia ceva care să-i aducă aminte de părinții lui. Îi spuse acest lucru Emmei, întrebînd-o ce-ar putea să ia cu el.

— Cred că ar fi cel mai bine să te duci în salonaș și să vezi ce ți-ar plăcea de acolo.

— Dar acolo e unchiul William.

— Nu-i nimic. Acum sînt lucrurile tale.

Philip coborî încet scările și găsi ușa deschisă. Domnul Carey plecase. Philip se învîrti încet prin cameră. Se mutaseră de curînd în casa aceea, așa că erau prea puține lucruri care să-i stîrnească interesul. Era o odaie străină și Philip nu văzu nimic care să-l atragă. Dar știa care lucruri sînt ale mamei sale și care ale proprietarului și curînd se fixă asupra unui ceasornic micuț, pentru că o auzise odată pe maică-sa spunînd că-i place. Îl luă cu el și se întoarse, destul de trist, sus. În fața ușii de la dormitorul mamei lui se opri și ascultă. Deși nu-i spusese nimeni să nu intre acolo, avea sentimentul că n-ar trebui s-o facă ; era puțin speriat și inima-i bătea într-un chip supărător ; dar, în același timp, ceva îl îndemna să apese pe clanță. O răsuci încet de tot, de parcă s-ar fi temut să nu-l audă cineva și apoi deschise tot așa de încet ușa. Se opri o clipă în prag, pînă să-și ia inima-n dinți și să intre. Acum nu mai era speriat, dar totul avea o înfățișare

stranie. Închise ușa îndărătul lui. Storurile erau trase și camera întunecoasă, fiind o după-amiază de ianuarie, cu lumină rece. Pe măsuța de toaletă erau periile doamnei Carey și o oglinjoară. Pe o tăviță rămăseseră niște ace de păr. Pe cămin se aflau o fotografie de-a lui și una de-a lui taică-său. Mai intrase de multe ori în odaia asta, cînd nu era maică-sa acolo, dar acum i se părea cu totul altfel. Scaunele aveau o înfățișare puțin ciudată. Patul era făcut de parcă avea să se culce cineva în el chiar în seara aceea și pe o pernă era așezată o cămașă de noapte, împăturită.

Philip deschise un dulap mare, plin de rochii, și, băgîndu-se cu totul înăuntru, cuprinse în brațe un morman întreg și-și îngropă fața în el. Simțea și acum parfumul pe care-l folosea mama lui. Apoi deschise sertarele, pline de hainele ei și se uită la ele: printre rufe erau așezate săculețe cu levănțică și mirosul pe care-l răspîndea era proaspăt și plăcut. Așa pieri aerul straniu al încăperii și lui Philip i se păru că maică-sa abia a ieșit de acolo, plecînd la plimbare. Avea să se întoarcă îndată și urma să vină sus să ia ceaiul cu el în camera copiilor. Și i se păru că-i simte buzele sărutîndu-l.

Nu era adevărat că n-o s-o mai vadă niciodată. Nu era adevărat, pur și simplu, pentru că nu se putea să fie așa. Se urcă pe pat și-și puse capul pe pernă. Rămase acolo, nemișcat.

# Capitolul IV

Philip plînse la despărţirea de Emma, dar călătoria de şaizeci de mile dintre Londra şi Blackstable îl distra; pînă să ajungă la destinaţie se resemnase şi era vesel. La gară, domnul Carey angajă un hamal să le ducă bagajele şi porni cu Philip pe jos pînă la casa parohială; ajunseră în cîteva minute şi, văzîndu-se în faţa casei, Philip recunoscu deodată poarta roşie făcută din cinci bare metalice. Avea nişte balamale uşoare, deschizîndu-se în ambele părţi. Deşi era interzis, puteai totuşi să te legeni pe ea, înainte şi înapoi. Străbătînd grădina, se îndreptară spre uşa din faţă, folosită numai duminica sau cînd veneau musafiri, sau cu vreun alt prilej deosebit, ca de pildă cînd pleca preotul la Londra sau cînd se întorcea. Altfel, se intra pe o uşă laterală; şi pe urmă mai era şi uşa din dos pentru grădinar, precum şi pentru cerşetori şi vagabonzi. Era o casă destul de mare, de cărămidă galbenă, cu acoperişul roşu, clădită cu douăzeci şi cinci de ani în urmă, în stil religios. Uşa din faţă semăna cu un portic de biserică, şi salonul avea ferestre în ogivă, ca o catedrală gotică.

Ştiind cu ce tren vin, doamna Carey îi aştepta în salon şi ciulea urechile să audă poarta scîrţiind. Cînd îi ajunse la urechi zgomotul, ieşi în uşă.

— Uite-o pe mătuşa Louisa, zise domnul Carey, dînd cu ochii de ea. Fugi la ea şi sărut-o.

Philip începu să fugă, stîngaci, tîrîndu-şi piciorul diform şi apoi se opri. Doamna Carey era o femeie de aceeaşi vîrstă cu soţul ei, măruntică şi smochinită, cu faţa brăzdată de nenumărate riduri şi cu ochii albaştri spălăciţi.

Își purta părul cărunt cîrlionțat, după moda din tinerețea ei. Purta o rochie neagră cu o singură podoabă: un lanț de aur, de care atîrna o cruce. Era timidă și vorbea cu blîndețe.

— Ai venit pe jos, William? zise ea aproape cu reproș, sărutîndu-și soțul.

— Nu m-am gîndit la asta, răspunse el, aruncînd o privire nepotului.

— Nu ți-a făcut rău mersul pe jos, Philip? îl întrebă ea pe copil.

— Nu, întotdeauna merg pe jos.

Era puțin surprins de conversația lor. Mătușa Louisa îi spuse să poftească înăuntru și intrară cu toții în hol. Încăperea era pardosită cu țigle roșii și galbene; unele aveau desene înfățișînd crucea grecească, iar altele pe Mielul lui Dumnezeu. Din hol pornea o scară impunătoare din lemn de brad lustruit, cu un miros specific; o construiseră fiindcă, din fericire, de la restaurarea bisericii mai rămăsese destul lemn nefolosit. Stîlpii balustradei erau împodobiți cu emblemele celor patru evangheliști.

— Am pus să facă focul în sobă, pentru că m-am gîndit că o să fiți înfrigurați de pe drum, zise doamna Carey.

În hol era o sobă mare, neagră, în care se făcea focul numai cînd se lăsa ger afară și cînd era preotul răcit. Dacă răcea doamna Carey, nu se făcea focul. Cărbunii erau scumpi. Și, în afară de asta, servitoarei Mary Ann nu-i plăcea să facă focul în toate camerele. Dacă voiau să aibă foc în atîtea sobe, n-aveau decît să angajeze încă o slujnică. Iarna, domnul și doamna Carey stăteau în sufragerie, pentru ca să le ajungă un singur foc în casă, iar vara nu-și puteau schimba obiceiul, așa că salonul era folosit numai de domnul Carey, pentru somnul de duminică după-amiază. Dar, în fiecare sîmbătă, punea să i se facă focul în birou, ca să-și poată scrie predica.

Mătușa Louisa îl duse pe Philip sus și-l pofti într-un dormitor mititel, a cărui fereastră dădea spre alee. Drept în față era un pom imens, de care Philip își aminti acum, crengile lui coborînd atît de jos încît te puteai urca foarte ușor în el.

— O odăiță micuță, pentru un băiețel micuț, zise doamna Carey. N-o să-ți fie frică să dormi singur?

— A, nu.

În prima lui vizită la casa parohială fusese însoțit de guvernantă, și doamna Carey n-avusese decît prea puțin de-a face cu el. Acum îl privea cu oarecare nesiguranță.

— Poți să te speli singur pe mîini sau să te spăl eu?

— Mă spăl singur, răspunse el hotărît.

— Bine, cînd cobori la ceai, am să mă uit eu dacă te-ai spălat bine, zise doamna Carey.

Nu știa nimic despre copii. După ce se hotărîse ca Philip să vină la Blackstable, doamna Carey se tot gîndise cum să se poarte cu el; ținea foarte mult să-și facă datoria; dar acum, că băiețelul era acolo, își dădea seama că și ea se sfiește de el, nu numai băiețelul de ea. Trăgea nădejde să nu fie gălăgios și obraznic, fiindcă soțului ei nu-i plăceau băieții obraznici și gălăgioși. Doamna Carey căută un pretext ca să-l lase singur pe Philip, dar, peste o clipă, se întoarse și bătu la ușă; fără să intre îl întrebă de afară dacă-și poate turna singur să se spele. Apoi coborî scările și sună clopoțelul pentru ceai.

Sufrageria, mare și bine proporționată, avea ferestre de o parte și de alta, cu draperii grele de rips roșu; în mijlocul odăii era o masă mare cît toate zilele; iar, în capăt, un bufet impunător de mahon, cu oglindă. Într-un colț era un armoniu. De o parte și de alta a căminului se afla cîte un jilț de piele gofrată, cu speteaza învelită într-o husă; unul dintre ele avea brațe și i se spunea „soțul", iar celălalt n-avea, și i se spunea „soția". Doamna Carey nu stătea niciodată în cel cu brațe, zicea că preferă scaunele mai puțin comode; întotdeauna avea multă treabă și, dacă jilțul ar fi avut brațe, poate i-ar fi fost prea bine ca să se scoale din el.

Cînd intră Philip, domnul Carey tocmai făcea focul și-i arătă nepotului că sînt două vătraie. Unul era mare, strălucitor și lustruit, și nefolosit, și i se spunea „protopopul"; celălalt, care era mult mai mic și se vedea bine că trecuse deseori prin foc, era botezat „diaconul".

— Ce mai așteptăm? zise domnul Carey.

— I-am spus lui Mary Ann să-ți fiarbă un ou. M-am gîndit că poate o să-ți fie foame după călătorie.

Doamnei Carey i se părea că drumul de la Londra la Blackstable e foarte obositor. Ea călătorea foarte rar, pentru că parohia nu aducea decît un venit de trei sute de lire pe an și, cînd bărbatul ei avea nevoie de un concediu, pleca singur, întrucît nu aveau bani pentru amîndoi. Era foarte pasionat de congresele ecleziastice și, de obicei, reușea să se ducă la Londra o dată pe an; ba, o dată fusese chiar și la expoziția de la Paris și de vreo două-trei ori în Elveția. Mary Ann aduse oul și se așezară cu toții la masă. Scaunul era mult prea scund pentru Philip și o clipă nici domnul Carey, nici nevastă-sa nu știură ce să facă.

— Am să pun niște cărți sub el, zise Mary Ann.

Luă de pe armoniu Biblia cea mare și cartea de rugăciuni, din care citea de obicei preotul, și le puse pe scaunul lui Philip.

— Vai, William, dar nu se poate să stea pe Biblie, zise doamna Carey de-a dreptul șocată. N-ai putea să-i aduci niște cărți din birou?

Domnul Carey stătu o clipă pe gînduri.

— Nu cred că are prea mare importanță, de data asta, din moment ce pui cartea de rugăciuni peste Biblie, Mary Ann, zise el. Cartea de rugăciuni a fost scrisă de oameni obișnuiți, ca noi toți. Nu e de inspirație divină.

— La asta nu mă gîndisem, William, zise mătușa Louisa.

Philip se cocoță pe cărți și preotul, după ce rosti rugăciunea, tăie căpăcelul oului.

— Poftim, zise el, întinzîndu-i-l lui Philip. Dacă vrei, poți să mănînci tu căpăcelul.

Philip ar fi vrut să mănînce și el un ou întreg, dar cum nu i se dăduse unul, luă ceea ce i se oferi.

— Cum au mai ouat puicuțele după plecarea mea? întrebă preotul.

— Mizerabil. N-a ouat decît una sau cel mult două dintre ele pe zi.

— Ți-a plăcut căpăcelul, Philip? îl întrebă unchiu-său.

— Mulţumesc, mi-a plăcut foarte mult.
— O să-ţi mai dau unul, duminică după-amiază.
Domnul Carey căpăta întotdeauna un ou fiert la ceaiul de duminică după-amiază, ca să se simtă mai în putere cînd ţinea slujba de seară.

# Capitolul V

Încetul cu încetul, Philip ajunse să-i cunoască pe cei la care urma să stea și, din diferite crîmpeie de conversație, dintre care unele nu erau destinate urechilor lui, află o mulțime de lucruri atît despre el, cît și despre părinții lui, care muriseră. Tatăl lui Philip fusese mult mai tînăr decît preotul de la Blackstable. După o carieră strălucită la spitalul Sf. Luca fusese angajat definitiv acolo și curînd începuse să cîștige mulți bani. Însă era mînă spartă. Cînd preotul se apucase să-și restaureze biserica și-i ceruse fratelui său să subscrie și el ceva, avusese surpriza de a primi două sute de lire: preotul Carey, chibzuit din firea lui și econom datorită împrejurărilor, le acceptă cu inima îndoită; pe de o parte, era invidios pe fratele lui pentru că-și putea permite să dea atît de mulți bani, iar pe de altă parte, era încîntat pentru biserica lui; la toate astea se mai adăuga și o oarecare enervare, prilejuită de această generozitate, care i se părea aproape ostentativă. Apoi Henry Carey se căsătorise cu o pacientă de-a lui, o fată frumoasă, dar fără un ban, de familie bună, deși rămăsese orfană și fără nici o rudă apropiată; iar la nuntă, venise o adevărată suită de prietene elegante. Vizitînd-o de cîte ori se ducea la Londra, preotul păstra o anumită rezervă față de ea. Era intimidat în prezența ei și, în adîncul sufletului, iritat de marea ei frumusețe: se îmbrăca mult mai somptuos decît era cazul pentru nevasta unui chirurg sîrguincios; și mobila splendidă din casa ei; florile în mijlocul cărora trăia, chiar și în plină iarnă, erau semne ale unei risipe pe care el o deplîngea. O auzea vorbind

despre petrecerile la care se ducea; și, așa cum îi spunea el soției cînd se întorcea acasă, era imposibil să accepți ospitalitatea cuiva fără să te revanșezi într-un fel sau altul. În sufrageria lor văzuse struguri care trebuie să fi costat cel puțin șaisprezece șilingi kilogramul; iar la dejun i se servise sparanghel cu două luni mai devreme decît creștea în grădina casei parohiale. Acum se întîmplase tocmai ceea ce știuse el că trebuie să se întîmple: preotul era mulțumit ca un proroc la vederea unor valuri de foc și flăcări de pucioasă, mistuind orașul care nu voise să asculte de glasul lui și nu-și îndreptase năravurile. Bietul Philip era, practic vorbind, sărac lipit pămîntului, și la ce mai slujea acum toată societatea elegantă a mamei lui? Philip auzi că taică-său făcuse o risipă de-a dreptul criminală și că a fost o adevărată binecuvîntare cînd Cel-de-Sus s-a îndurat s-o strîngă la el pe scumpa lui mamă, pentru că, în privința banilor, nu era cu mult mai pricepută decît un copil.

La o săptămînă după venirea lui Philip la Blackstable, se întîmplă un lucru care păru să-l supere foarte tare pe unchiu-său. Într-o dimineață, la micul dejun, găsi pe masă un pachețel trimis cu poșta din casa de la Londra a defunctei doamne Carey. Îi fusese adresat ei. Deschizîndu-l, preotul văzu înăuntru douăsprezece fotografii ale doamnei Carey. Era fotografiat numai bustul și părul era coafat mai simplu decît de obicei, lăsat mult pe frunte, ceea ce-i dădea o înfățișare neobișnuită; fața era slabă și istovită, dar nici un fel de boală nu putea să strice frumusețea trăsăturilor ei. În ochii mari și negri stăruia o tristețe de care Philip nu-și amintea. Văzînd-o pe moartă, domnul Carey avu la început un mic șoc, urmat curînd de nedumerire. Fotografiile păreau foarte recente și el nu-și putea închipui cine le comandase.

— Știi cumva ce-i cu fotografiile astea, Philip? întrebă el.

— Mi-aduc aminte că mama a spus că s-a fotografiat, răspunse el. Domnișoara Watkin a ocărît-o... dar mama a zis: „Vreau ca băiatul să-și poată aminti de mine cînd s-o face mare".

Domnul Carey se uită o clipă la Philip. Copilul vorbea cu un glas limpede, subţire. Îşi amintea cuvintele, dar ele nu însemnau nimic pentru el.

— Cred că n-ar fi rău să iei o fotografie dintr-astea şi s-o ţii în camera ta, zise domnul Carey. Pe celelalte am să le pun deoparte.

Îi trimise una domnişoarei Watkin, care răspunse printr-o scrisoare, explicînd cum au ajuns să fie făcute.

Într-o zi, doamna Carey stătea în pat, deşi se simţea ceva mai bine ca de obicei dimineaţa; doctorul păruse destul de optimist. Emma îl scosese pe Philip la plimbare şi servitoarele erau jos, la subsol; deodată doamna Carey se simţise înfiorător de singură pe lume. O cuprinsese o mare teamă că n-o să se mai facă bine, după naşterea copilului pe care-l aştepta peste două săptămîni. Fiul ei n-avea decît nouă ani; cine s-ar fi putut aştepta de la un copil de nouă ani s-o mai ţină minte? Dar ea nu putea suporta gîndul c-o să crească şi o s-o uite, s-o uite cu desăvîrşire; ea îl iubise cu atîta pasiune pentru că era firav şi infirm şi pentru că era copilul ei. Nu se mai fotografiase de la nuntă şi trecuseră de atunci zece ani. Voia ca fiul ei să ştie cum a arătat la sfîrşitul vieţii. Atunci nu mai putea s-o uite, s-o uite cu desăvîrşire. Ştia că dacă o cheamă pe cameristă şi-i spune că vrea să se scoale din pat, fata n-o să-i dea voie, sau poate chiar o să trimită după doctor şi ea n-avea destulă putere în momentul acela ca să discute sau să se lupte cu nimeni. Se dădu jos din pat şi începu să se îmbrace. Stătuse atît de multă vreme culcată, încît aproape că nu se putea ţine pe picioare, iar tălpile îi erau amorţite şi abia dacă le putea pune pe podea. Dar nu se dădu bătută. Nu era deprinsă să se coafeze singură şi, cînd ridică braţele şi începu să-şi perie părul, se simţi slăbită. Niciodată nu izbutea să se pieptene cum o pieptăna camerista. Avea un păr frumos, foarte subţire, ca o cascadă de aur, şi sprîncenele negre, drepte. Îşi puse o fustă neagră, dar alese corsajul rochiei de seară care-i plăcea cel mai mult: era din mătase albă de damasc, la modă pe vremea aceea. Se uită în oglindă. Avea faţa foarte palidă, dar pielea era

precum cleştarul: niciodată nu avusese prea multă culoare în obraji şi tocmai asta îi accentua totdeauna roşeaţa buzelor ei frumoase. Îi scăpă fără voie un suspin. Dar nu-şi putea permite să se compătimească singură; deja era cumplit de obosită; îşi puse blănurile pe care i le dăduse Henry la Crăciun – fusese atît de mîndră de ele şi atît de fericită cînd le primise – şi coborî scările, cu inima bătînd să-i spargă pieptul. Izbuti să iasă din casă neobservată şi se duse cu trăsura pînă la fotograf. Comandă douăsprezece poze. În mijlocul şedinţei, fu nevoită să ceară un pahar cu apă; ajutorul fotografului, văzînd cît de rău îi este, îi propuse să vină într-o altă zi, dar ea insistă să rămînă pînă la sfîrşit. Într-un tîrziu se termină totul şi se întoarse în căsuţa mizeră din Kensington, pe care o ura din toată inima. Era groaznic să mori într-o asemenea casă.

Găsi uşa din faţă deschisă şi, cînd se apropie trăsura, camerista şi cu Emma coborîră repede scările, s-o ajute. Se speriaseră negăsind-o în odaie. La început crezuseră că s-a dus la domnişoara Watkin, şi o trimiseseră pe bucătăreasă pînă acolo. Bucătăreasa se întorsese cu domnişoara Watkin, care o aştepta nerăbdătoare în salon. Acum coborîse şi ea îngrijorată şi plină de reproşuri. Dar doamna Carey făcuse un efort prea mare şi acum, cînd nu mai avea nevoie să se ţină cu toată tăria, puterile o părăsiră cu totul. Căzu greoaie în braţele Emmei şi trebuiră s-o ducă pe sus în dormitor. Rămase fără cunoştinţă un răstimp, care li se păru nemaipomenit de lung celor care o vegheau, iar doctorul, chemat în grabă, nu veni. Abia a doua zi, cînd doamna Carey se simţi puţin mai bine, izbuti domnişoara Watkin să obţină o oarecare explicaţie din gura ei. Philip era în dormitorul maică-sii şi se juca pe podea, şi cele două femei nu-i dădură atenţie. Înţelesese doar vag despre ce vorbeau, şi nici măcar n-ar fi putut să spună de ce-i rămăseseră întipărite în minte cuvintele acelea:

„Vreau ca băiatul să-şi poată aminti de mine cînd s-o face mare".

— Nu-mi pot da seama de ce a comandat o duzină, zise domnul Carey. Două ar fi fost de ajuns.

# Capitolul VI

La casa parohială, zilele se scurgeau egale unele cu altele.

Curînd după micul dejun, Mary-Ann aducea ziarul *Times*. Domnul Carey împărțea abonamentul cu doi vecini. Ziarul era la dispoziția lui de la ora zece pînă la ora unu cînd grădinarul îl ducea domnului Ellis de la Vila Teilor, unde rămînea pînă la șapte. Apoi ziarul era dus domnișoarei Brooks de la conac și, întrucît ea îl primea tîrziu, avea avantajul de a-l păstra. Vara, cînd făcea dulcețuri sau marmeladă, doamna Carey îi cerea adesea cîte un exemplar ca să acopere cu el borcanele. Cînd preotul se instala să-și citească ziarul, soția lui își punea boneta și ieșea după cumpărături. Philip o însoțea. Blackstable era un sat de pescari, alcătuit din ulița mare pe care se înșirau prăvăliile, filiala băncii, locuința doctorului și casele a vreo doi sau trei proprietari de vase care transportau cărbuni; în jurul micului port erau niște ulicioare mizere pe unde locuiau pescarii și sărăntocii; dar aceștia nu contau, întrucît nu veneau la biserica mare anglicană, ci se duceau la case de rugăciuni ale ereticilor. Cînd se întîlnea pe stradă cu pastorii sectelor, doamna Carey trecea pe partea cealaltă ca să nu dea nas în nas cu ei, dar, dacă nu mai avea timp să traverseze, își ațintea ochii în caldarîm. Era de-a dreptul scandalos, iar preotul nu se împăcase încă cu gîndul că pe ulița mare erau trei case de rugăciuni; și credea cu tărie că autoritățile ar fi trebuit să intervină pentru a împiedica înălțarea acestor locașuri eretice. La Blackstable tîrguielile nu erau deloc o treabă ușoară; asta deoarece, ajutate de

faptul că biserica parohială se afla la două mile de oraș, sectele înfloreau; și doar se cerea să cumperi numai de la enoriașii care frecventau biserica; doamna Carey știa cît se poate de bine că un negustor putea deveni mult mai evlavios dacă printre clienții săi se numărau și locatarii casei parohiale. Erau doi măcelari în sat care veneau amîndoi la biserică și nici în ruptul capului nu voiau să înțeleagă că preotul nu poate să se aprovizioneze de la amîndoi deodată; și nici nu erau mulțumiți de planul foarte simplu al acestuia, de a cumpăra șase luni de la o măcelărie și șase luni de la cealaltă. Măcelarul care nu trimitea carne la casa parohială se rățoia întruna că n-o să mai dea pe la biserică; drept care preotul se vedea mereu silit să recurgă la amenințări: măcelarul greșea foarte tare dacă nu venea la biserică, dar dacă strica lucrurile și mai rău și mergea atît de departe încît să înceapă a frecventa casa de rugăciuni, atunci bineînțeles că, oricît de bună ar fi fost carnea vîndută de el, domnul Carey n-ar fi avut încotro și ar fi trebuit să-l părăsească definitiv. Adeseori doamna Carey intra o clipă la bancă pentru a-i lăsa vreun mesaj directorului filialei, Josiah Graves, care îndeplinea totodată funcțiile de maestru de cor, casier și paracliser al bisericii. Era un bărbat înalt și slăbănog, cu fața gălbejită și un nas lung cît toate zilele; pletele îi albiseră de tot și Philip îl socotea bătrîn ca Tata Noe. Graves ținea registrele parohiei și se ocupa de cadourile destinate corului și școlii; deși biserica parohială nu avea orgă, toată lumea (din Blackstable) socotea corul condus de el drept cel mai bun din întreg comitatul Kent; și, cînd se ivea vreo ocazie mai specială, ca de pildă vizita episcopului pentru ceremonia unei confirmări sau vizita vicarului rural care venea să țină o predică și să oficieze la sărbătoarea recoltei, tot Graves se ocupa de pregătirile necesare. Dar el făcea tot felul de lucruri aproape fără să-l consulte pe paroh, și acesta, deși era întotdeauna dispus să-și cruțe bătaia de cap, strîmba din nas cînd vedea că paracliserul nu șovăia să facă lucrurile după cum îl taie capul. Ba chiar, acesta părea să aibă îndrăzneala de a se considera persoana cea mai însemnată

din întreaga parohie. Domnul Carey îi spunea mereu soției că dacă Josiah Graves nu bagă bine de seamă, într-o zi o să-l pună el la punct de-o să țină minte cît o trăi; dar doamna Carey îl sfătuia să fie mai răbdător cu Josiah Graves, pentru că de fapt nu e rău intenționat și nu e vina lui dacă e încă departe de a fi un gentleman. Preotul, care își găsea o mare consolare în practicarea virtuților creștine, se stăpînea cît putea; singura răzbunare pe care și-o permitea era să-l poreclească pe paracliser „Bismarck", cînd acesta nu era de față.

Odată, cei doi bărbați avură o înfruntare foarte serioasă, și doamna Carey își amintea încă și acum cu spaimă de momentul acela de încordare. Candidatul conservator în alegeri își anunțase intenția de a ține un discurs la Blackstable; iar Josiah Graves, după ce aranjă ca întrunirea electorală să aibă loc în sala Misiunii Creștine, se duse la domnul Carey și-i spuse că nădăjduiește că va binevoi să rostească și el cîteva cuvinte. În cursul discuției, reieși că politicianul conservator îl rugase pe Josiah Graves să prezideze adunarea. O asemenea situație punea la prea grea încercare răbdarea domnului Carey. Credea cu tărie în respectul datorat preoțimii și socotea că e ridicol ca un paracliser să prezideze o întrunire la care participă și parohul. Îi aminti lui Josiah Graves că popă înseamnă papă și că, deci, preotul este papa pentru parohia respectivă. Josiah Graves îi răspunse că el e primul care recunoaște demnitatea bisericii, dar asta e o chestiune politică și, la rîndul lui, îi aminti preotului că Mîntuitorul îi îndemnase să-i dea Cezarului ce-i al Cezarului. Replica domnului Carey fu că pînă și Necuratul poate să recurgă la citate din Biblie pentru a-și atinge scopurile, dar numai el, preotul, are autoritate asupra sălii Misiunii Creștine și, dacă nu este poftit să ocupe fotoliul prezidențial, va refuza să permită folosirea sălii pentru o întrunire politică. Josiah Graves îi spuse domnului Carey că n-are decît să facă ce-o vrea, iar în ceea ce-l privește socoate că pentru el casa de rugăciune a sectei lui Wesley e un loc la fel de bun ca oricare altul. Atunci domnul Carey îi arătă lui Josiah Graves că, dacă pune piciorul într-un locaș care

e aproape un templu păgîn, înseamnă că nu mai merită să fie paracliser al unei parohii creştine. Drept care Josiah Graves îşi dădu demisia din toate funcţiile sale şi, chiar în seara aceea, trimise pe cineva la biserică să-i aducă veşmintele. Domnişoara Graves, sora lui, care-i făcea menajul, renunţă şi ea la postul de secretară a Clubului Maternităţii, care le asigura gravidelor nevoiaşe haine, scutece pentru copii, cărbuni şi o alocaţie de cinci şilingi. Domnul Carey afirmă că, în sfîrşit, se simte stăpîn în propria lui casă. Curînd însă descoperi că trebuie să se ocupe de tot felul de lucruri la care nu se pricepea cîtuşi de puţin; iar Josiah Graves, după ce-i trecuse prima clipă de mînie, descoperi la rîndul lui că a pierdut ceea ce constituia pentru el scopul principal al vieţii. Cearta celor doi bărbaţi le afectă profund pe doamna Carey şi pe domnişoara Graves; după un tainic schimb de scrisori, se întîlniră şi se hotărîră să pună lucrurile în bună rînduială: stătură de vorbă, una cu soţul, iar cealaltă cu fratele, de dimineaţă şi pînă noaptea tîrziu; şi, întrucît nu făceau altceva decît să-i convingă pe aceşti domni să acţioneze aşa cum de fapt îşi doreau în adîncul inimii lor, împăcarea se înfăptui după trei săptămîni de aşteptare chinuitoare. Era în interesul amîndurora, dar ei o puseră pe seama dragostei lor comune pentru Mîntuitor. Întrunirea politică se ţinu la casa Misiunii Creştine şi preotul fu invitat să o prezideze. Domnul Carey şi Josiah Graves ţinură amîndoi cuvîntări.

După ce-şi termina treburile cu bancherul, doamna Carey se ducea de obicei sus să schimbe două vorbe cu sora lui; şi, în timp ce doamnele sporovăiau despre problemele parohiei – despre preot sau despre boneta cea nouă a doamnei Wilson (domnul Wilson, despre care se spunea că are un venit de cel puţin cinci sute de lire pe an, era omul cel mai bogat din Blackstable şi se căsătorise cu bucătăreasa lui) –, Philip rămînea sfios în holul cu un aer solemn, folosit numai pentru primirea musafirilor, şi se ocupa de peştişorii de aur care zburdau neastîmpăraţi într-un vas. Ferestrele nu se deschideau niciodată, decît pentru a aerisi încăperea timp de cîteva

minute în cursul dimineții, și lui Philip i se părea că aerul stătut de acolo are o legătură misterioasă cu noțiunea de bancă.

Apoi doamna Carey își amintea că trebuie să se ducă la băcan, așa că-și urmau drumul mai departe. După ce terminau cumpărăturile, se duceau adeseori pe o străduță dosnică, cu căsuțe de lemn locuite de pescari (și, într-adevăr, ici-colo vedeau cîte un pescar șezînd în prag și cîrpindu-și năvoadele sau întinzîndu-și plasele la uscat pe tocul ușii). Așa ajungeau la o plajă îngustă, închisă de-o parte și de alta de antrepozite, dar cu o vedere frumoasă spre mare. Doamna Carey stătea cîteva minute și admira priveliștea – valurile tumultuoase și gălbui – (și cine știe ce gînduri îi treceau atunci prin minte?) în timp ce Philip căuta pietricele plate pe care să le arunce în apă ca să facă ochiuri. Pe urmă, o porneau agale spre casă. Se uitau pe fereastră la poștă ca să vadă cît e ceasul exact, o salutau din cap pe soția doctorului Wigram, care stătea la geam și cosea, și pe urmă ajungeau acasă.

La ora unu se servea masa; lunea, marțea și miercurea mîncau carne de vacă – friptură, rasol sau tocătură – iar joia, vinerea și sîmbăta mîncau carne de berbec. Duminica mîncau cîte un pui dintre cei pe care-i creșteau chiar ei. După-amiază, Philip își făcea lecțiile. Învăța latina și matematica de la unchiu-său, care habar n-avea nici de una, nici de alta, și franceza și pianul cu mătușă-sa. Franceza ea n-o cunoștea deloc, dar la pian se pricepea destul de bine ca să se poată acompania cînd cînta melodiile demodate pe care le repeta de treizeci de ani. Unchiul William îi spunea mereu lui Philip că, de cînd era el diacon, nevastă-sa știa pe de rost douăsprezece cîntece pe care le putea cînta oricînd, dacă i se cerea. Doamna Carey se producea adeseori cînd făceau cîte o petrecere la casa parohială. Familia Carey nu prea se dădea în vînt după foarte multă lume, așa că, de cele mai multe ori, musafirii erau aceiași: diaconul Josiah Graves și sora lui, doctorul Wigram cu nevastă-sa. După ceai, domnișoara Graves cînta la pian vreo două dintre *Cîntecele fără cuvinte* ale lui Mendelssohn, iar doamna Carey le

oferea *Cînd rîndunelele se duc spre casă* ori *Hai la trap, căluțule.*

Dar soții Carey nu invitau prea des lume; pregătirile îi tulburau prea mult și, după plecarea musafirilor, se simțeau istoviți. Preferau să ia ceaiul singuri, iar după ceai jucau table. Doamna Carey făcea în așa fel încît soțul ei să cîștige pentru că acestuia nu-i plăcea să piardă. La ora opt luau o cină rece. Mîncau mai mult ce rămînea de la prînz, pentru că Mary Ann nu putea suferi să mai pregătească ceva după ora ceaiului. De fapt și așa doamna Carey trebuia să o ajute să strîngă masa. Doamna Carey rareori mînca altceva decît pîine cu unt, eventual cu puțin compot după aceea, dar preotul îmbuca o felie de friptură rece. Imediat după cină, doamna Carey suna clopoțelul pentru rugăciune, iar Philip se ducea la culcare. Niciodată nu voia s-o lase pe Mary Ann să-l dezbrace, și, după o vreme, izbuti să-și impună dreptul de a se îmbrăca și a se dezbrăca singur. La ora nouă, Mary Ann aducea în casă ouăle și argintăria. Doamna Carey scria data pe fiecare ou și trecea numărul lor într-un registru. Apoi lua pe braț coșulețul cu tacîmuri și se ducea sus. Domnul Carey mai citea puțin din ceasloavele lui vechi, dar apoi, cînd bătea ceasul zece, se ridica, stingea lămpile și-și urma soția în dormitor.

După sosirea lui Philip în casa lor, avură multă bătaie de cap pînă să hotărască în care seară să-l îmbăieze. Niciodată nu era prea ușor să pregătească destulă apă fierbinte, întrucît cazanul din bucătărie era stricat și era imposibil să facă baie două persoane în aceeași zi. Singurul om din Blackstable care avea baie era domnul Wilson și, din această pricină, oamenii se uitau chiorîș la el, zicînd, c-o face pe grozavul. Mary Ann se spăla în bucătărie luni seara pentru că-i plăcea să fie curată cînd începe săptămîna. Unchiul William nu se putea îmbăia sîmbăta pentru că îl aștepta o zi grea duminica și după baie era întotdeauna cam obosit, așa că prefera seara de vineri. Din aceleași motive, doamna Carey făcea baie joia. După toate aparențele, sîmbăta ar fi fost ziua cea mai indicată pentru Philip, dar Mary Ann spunea că nu

poate să țină focul pînă tîrziu în seara aceea; avînd atîta de gătit duminica, și de copt prăjituri și cîte și mai cîte, nu se simțea în stare să-l spele pe băiat sîmbătă seara; or, era limpede că singur nu e în stare să se descurce. Doamna Carey se sfia să-i facă baie unui băiat; cît despre preot, bineînțeles că el trebuia să-și pregătească predica. Însă el ținea morțiș ca Philip să fie curat și neprihănit în ziua Domnului. Mary Ann zicea că mai bine pleacă din casa lor decît să fie silită să facă lucruri care nu-i vin la socoteală – și după optsprezece ani de serviciu nu se aștepta să i se mai vîre pe gît alte treburi, și, la urma urmei, ar putea și ei să țină seama cît de cît de o ființă omenească. Philip zise că n-are nevoie să-l spele nimeni, pentru că poate face baie și singur. Și așa se rezolvă problema. Mary Ann zise că știe ea bine că băiatul n-o să se spele cum trebuie și, decît să-l vadă umblînd murdar – și asta nu pentru că o să vină așa în fața lui Dumnezeu, dar pentru că nu putea ea să sufere să vadă un copil care nu e spălat ca lumea – o să muncească pînă o da în brînci, chiar și sîmbătă seara.

# Capitolul VII

Duminica era o zi bogată în evenimente. Domnul Carey spunea mereu că e singurul om din parohie care muncește în toate cele șapte zile ale săptămînii.

Toți ai casei se sculau cu o jumătate de oră mai devreme decît de obicei. Un biet popă n-are voie să lenevească în pat în ziua de odihnă, remarca domnul Carey cînd îi bătea Mary Ann în ușă la opt fix. Doamna Carey avea nevoie de mai mult timp ca să se îmbrace și cobora pentru micul dejun la ora nouă, gîfîind, cu cîteva minute înainte de a-și face apariția soțul ei. Ghetele domnului Carey erau așezate în fața căminului ca să fie calde. Rugăciunile durau mai mult ca de obicei, iar gustarea de dimineață era mai substanțială. După ce mînca, preotul tăia feliuțe subțiri de pîine pentru împărtășanie, iar Philip avea privilegiul de a tăia el coaja. Apoi era trimis în birou ca să aducă un *presse-papier* de marmură, cu care domnul Carey turtea pîinea pînă se subția și se muia și apoi făcea din ea pătrățele. Cantitatea era determinată de vremea de afară. În zilele urîte nu veneau decît prea puțini oameni la biserică, iar în zilele foarte frumoase, deși veneau mulți, nu toți rămîneau pînă la sfîrșitul slujbei pentru comuniune. Biserica se umplea cînd vremea era destul de bună ca plimbarea pînă acolo să fie plăcută, dar nu chiar așa de frumoasă încît să-i îndemne pe oameni inima să iasă repede în aer liber.

Apoi doamna Carey scotea tipsia pentru cuminecătură din dulăpiorul încuiat care-și avea locul în cămară și preotul o lustruia cu o piele de căprioară. La ora zece trăgea la scară trăsura și domnul Carey își încălța ghetele.

Doamna Carey își punea boneta și pînă ce o potrivea treceau cîteva minute bune, în cursul cărora preotul, înfășurat într-o pelerină mare, o aștepta în vestibul cu expresia pe care trebuie s-o fi avut martirii creștini cînd așteptau să fie îmbrînciți în arena cu fiare sălbatice. Era extraordinar faptul că după treizeci de ani de căsătorie, nevasta lui tot nu izbutea să fie gata la timp duminica dimineața. În sfîrșit, venea și doamna Carey îmbrăcată în satin negru; preotului nu-i plăcea ca soția unei fețe bisericești să fie îmbrăcată vreodată în haine colorate, iar duminica era absolut hotărît să nu-i dea voie să poarte altceva decît negru; cînd și cînd, complotînd cu domnișoara Graves, ea se aventura pînă acolo încît să-și pună o pană albă sau un trandafir roz la bonetă, dar preotul își impunea punctul de vedere, determinînd dispariția podoabei; el zicea că nu vrea să fie însoțit la biserică de o femeie deșănțată: doamna Carey ofta – ca orice femeie, dar se supunea – ca orice nevastă. Tocmai se pregăteau să se urce în trăsură cînd preotul își amintea că nimeni nu i-a dat oul. Doar știau că trebuie să soarbă un ou crud ca să-și dreagă glasul, și erau două muieri în casă, și nici uneia nu-i păsa nici cît negru sub unghie de trebuințele lui. Doamna Carey o ocăra pe Mary Ann, iar Mary Ann răspundea că ea nu se poate gîndi chiar la toate. Fugea să aducă un ou și doamna Carey îl bătea bine într-un păhărel de vin de Xeres. Preotul îl dădea pe gît dintr-o înghițitură. Apoi puneau cu grijă în trăsură tipsia cu anafură și porneau.

Trăsura era trimisă de la hanul „Leul roșu“ și avea mirosul lui specific de paie mucede. Mergeau cu amîndouă ferestrele închise ca nu cumva să răcească sfinția sa. În ușa bisericii îi aștepta paracliserul ca să preia tipsia cu anafura și, în timp ce preotul se ducea în sacristie, doamna Carey și cu Philip se instalau în strana parohiei. Doamna Carey așeza cu grijă în fața ei moneda de șase *penny* pe care obișnuia să o pună pe tipsie și-i dădea și lui Philip trei *penny* în același scop. Treptat, treptat, biserica se umplea și curînd începea slujba.

Philip se plictisea de moarte în timpul predicii, dar dacă începea să se foiască, doamna Carey îl atingea blînd pe braț și-l privea cu reproș. Atenția lui reînvia cînd se cînta ultimul imn și domnul Graves umbla printre enoriași cu tipsia pentru daruri.

După ce pleca toată lumea, doamna Carey se ducea la strana domnișoarei Graves ca să mai schimbe o vorbă cu ea, dat fiind că tot trebuiau să-i aștepte pe cei doi bărbați să-și scoată veșmintele, iar Philip se ducea în sacristie. Unchiul său, preotul, și domnul Graves erau încă în ținuta ecleziastică. Domnul Carey îi dădea resturile de anafură și-i spunea că poate să le mănînce. Pe vremuri le mînca chiar el, deoarece i se părea un mare păcat să le arunce, dar Philip, veșnic flămînd, îl scutise de această îndatorire. Apoi număra banii. Erau monezi de cîte un *penny*, de șase *penny* și de trei *penny*. Întotdeauna existau și două monezi de cîte un șiling, puse pe tipsie de preot și de domnul Graves. Iar uneori se mai întîmpla să fie și cîte o monedă de doi șilingi. Domnul Graves îi spunea preotului cine a dăruit-o. Întotdeauna era aceeași persoană, străină de localitate, și domnul Carey se întreba cine ar putea să fie necunoscutul. Dar domnișoara Graves observase gestul nesăbuit și îi spuse doamnei Carey că necunoscutul vine de la Londra, că e căsătorit și are copii. În drum spre casă, doamna Carey transmitea mai departe informațiile și preotul lua hotărîrea de a-l vizita pe străin și de a-i cere să participe la colecta pentru Societatea Diaconilor Suplinitori. Domnul Carey întreba dacă Philip a avut o purtare cuviincioasă; iar doamna Carey observa că doamna Wigram apăruse cu o pelerină nouă, că domnul Cox a lipsit de la biserică și că cineva a spus că se pare că domnișoara Phillips s-a logodit. Cînd ajungeau la casa parohială erau cu toții de părere că merită o masă pe cinste.

De îndată ce se ridicau de la masă, doamna Carey se retrăgea în camera ei să se odihnească, iar domnul Carey se întindea pe canapeaua din salon ca să ațipească puțin.

La cinci luau ceaiul și preotul mînca un ou ca să prindă puteri pentru slujba de seară. De data asta, doamna

Carey nu se mai ducea la biserică, pentru ca să se poată duce Mary Ann; în schimb, citea slujba de la cap la coadă cu imnuri cu tot. Seara, domnul Carey mergea pe jos pînă la biserică și Philip îl însoțea, șontîcăind pe lîngă el. Plimbarea prin întuneric pe drumul de țară îl impresiona în mod straniu, iar biserica, profilîndu-se în depărtare cu luminile ei care creșteau tot mai mult pe măsură ce se apropiau, i se părea foarte prietenoasă. La început se sfia de unchiul său, dar, încetul cu încetul, se deprinse cu el și căpătă obiceiul de a-și strecura mînuța în palma preotului, mergînd după aceea mai ușor, avînd sentimentul că e ocrotit de cineva.

Cînd ajungeau acasă, luau cina. Papucii domnului Carey îl așteptau pe un scăunel așezat în fața focului, iar alături era încălțămintea lui Philip – o ghetuță de copil și o gheată strîmbă, cu o formă ciudată. Era teribil de obosit cînd se duceau sus să se culce, și nu se mai împotrivea dacă Mary Ann voia să-l dezbrace ea. După ce-l învelea bine, femeia îl săruta și Philip începuse s-o îndrăgească.

# Capitolul VIII

Philip dusese întotdeauna viața singuratică a unui copil fără frați şi surori și, de fapt, izolarea lui în casa parohială nu era mai apăsătoare decît cea de care avusese parte cînd trăia maică-sa. Se împrieteni cu Mary Ann. Era o femeiușcă de vreo treizeci de ani, cu obrajii bucălați, fiică de pescari. Intrase în serviciul preotului la vîrsta de optsprezece ani; era prima ei slujbă și n-avea deloc de gînd s-o părăsească; totuși, nu uita niciodată să fluture ca o amenințare deasupra capetelor înfricoșate ale stăpînului și stăpînei eventualitatea unei căsătorii. Părinții ei locuiau într-o căsuță din mahalaua portului și în seara ei liberă se ducea să-i vadă. Îi spunea lui Philip povești cu marinari, care aveau darul de a înflăcăra imaginația băiatului; fundăturile strîmte care înconjurau portul erau învăluite în aerul idilic pe care imaginația lui tînără îl proiecta asupra lor.

Într-o seară, Philip o întrebă pe Mary Ann dacă n-ar putea s-o însoțească în vizita la părinții ei; dar mătușa băiatului se temu ca nu cumva să se molipsească de cine știe ce, iar unchiu-său fu de părere că relațiile necorespunzătoare strică educația copiilor. Preotul nu putea să sufere lumea pescarilor alcătuită din oameni aspri și neciopliți care se duceau la casele de rugăciune. Dar Philip se simțea mai bine în bucătărie decît în sufragerie și, ori de cîte ori putea, își lua jucăriile și se juca acolo. Mătușii nu-i părea rău. Ei nu-i plăcea dezordinea și, deși recunoştea că de la băieți te poți aştepta foarte bine să facă deranj prin casă, ea prefera ca acest lucru să se întîmple în bucătărie. Dacă s-ar fi agitat prea mult prin

casă, s-ar fi putut să-l enerveze pe unchiu-său care era gata oricînd să spună că a sosit timpul să-l trimită pe băiat la școală. Doamna Carey socotea că Philip e mult prea mic pentru asta și inima ei se înduioșa de soarta orfanului; cu toate acestea, încercările ei de a-i cîștiga afecțiunea erau tare stîngace și băiatul, intimidat, rămînea atît de ursuz în fața manifestărilor ei de dragoste, încît doamna Carey se simțea umilită. Uneori auzea vocea ascuțită a băiatului chicotind zgomotos în bucătărie, dar, cînd intra acolo, Philip tăcea brusc și se împurpura la față dacă Mary Ann îi explica stăpînei de ce au rîs. Doamna Carey nu izbutea niciodată să vadă ceva amuzant în ceea ce i se povestea și zîmbea stînjenită.

— William, băiatul pare mai fericit cu Mary Ann decît cu noi, zicea ea reluîndu-și lucrul de mînă.

— Se vede de la o poștă că e prost-crescut. Trebuie pus la punct cu severitate.

În a doua duminică după sosirea lui Philip se produse un incident nefericit. Domnul Carey se retrăsese ca de obicei după masă, ca să ațipească nițel în salonaș, dar era tare prost dispus și somnul nu se lipea de el. În dimineața aceea, Josiah Graves criticase cu îndîrjire niște sfeșnice cu care împodobise preotul altarul. Preotul le cumpărase de ocazie de la Tercanbury și socotea că sînt foarte frumoase. Dar Josiah Graves zisese că sînt lucruri papistășești. Pe preot îl supăraseră întotdeauna asemenea săgeți aruncate de Graves. Preotul se afla la Oxford în timpul mișcării ce culminase cu secesiunea lui Edward Manning[1] de biserica oficială și el, Carey, manifesta o oarecare simpatie pentru Biserica Romei. Tare i-ar fi plăcut să facă serviciul divin ceva mai sofisticat, așa cum se slujea în mod tradițional în parohia Blackstable, care ținea de Low Church[2] și, în inima lui, nutrea în taină să vadă procesiuni și lumînări aprinse. Totuși, tămîie n-ar

1. Henry Edward Manning (1808-1892), cardinal și teolog englez, adept al dogmelor catolice.
2. Biserica „de jos“ sau „umilă“, adeptă a simplității serviciului divin, lipsit de orice fast.

fi acceptat nici în ruptul capului. Nu putea să sufere nici cuvîntul „protestant". El își zicea „catolic". Adeseori spunea că papistașii au nevoie de un epitet și anume cel de *romano-catolici*; dar Biserica Anglicană era catolică în sensul cel mai bun, cel mai deplin și cel mai nobil al cuvîntului. Se gîndea cu plăcere că fața lui fără barbă și mustăți îi dă o înfățișare de preot, și, în tinerețe, avusese un aer ascetic care accentua și mai mult această impresie. Adeseori povestea că odată, la Boulogne, într-una dintre vacanțele în care preoteasa nu-l însoțise din motive de economie, pe cînd stătea într-o strană la biserică, preotul francez venise la el și-l poftise să țină o predică. Domnul Carey își concedia diaconii cînd se însurau, întrucît se opunea categoric preoților care se căsătoreau înainte de a primi o parohie. Dar cînd, în preajma unor alegeri, liberalii scriseseră cu litere mari albastre, pe gardul grădinii lui: „Pe aici se ajunge la Roma", se supărase foarte tare și amenințase că-i va da în judecată pe conducătorii liberali din Blackstable. Acum luase hotărîrea să nu dea ascultare vorbelor lui Josiah Graves și pentru nimic în lume să nu scoată sfeșnicele din altar. De vreo două-trei ori mormăi printre dinți porecla „Bismarck", pe care i-o dădea lui Josiah Graves cînd se supăra.

Deodată auzi un zgomot neașteptat. Își ridică batista de pe față, se sculă de pe canapea și se duse în sufragerie. Pe masă era instalat Philip înconjurat de o mulțime de cuburi. Clădise un castel grozav, dar un defect de construcție la temelia lui pricinuise prăbușirea întregului eșafodaj care se prefăcuse cu zgomot în ruine.

— Philip, ce faci cu cuburile alea? Doar știi că duminica n-ai voie să te joci.

Philip îl privi o clipă cu ochi înspăimîntați și apoi se împurpură la față, după obiceiul lui.

— Dar acasă mă jucam întotdeauna.

— Sînt sigur că scumpa ta mamă nu ți-a dat niciodată voie să faci o asemenea ticăloșie.

Philip nu știa că e o ticăloșie; dar, dacă era așa, atunci nu dorea să se presupună că maică-sa a acceptat-o. Drept care, lăsă capul în jos și nu răspunse nimic.

— Nu știi că e o foarte, foarte mare ticăloșie să te joci duminica? Altfel de ce-ți închipui că se numește ziua lăsată de Dumnezeu pentru odihnă? Astă-seară, cînd mergi la biserică, cum ai să poți să dai ochii cu Creatorul, dacă după-amiază ai încălcat una dintre poruncile lui?

Domnul Carey îi spuse să-și strîngă imediat cuburile și nu se mișcă de acolo pînă ce Philip nu se execută.

— Ești îngrozitor de obraznic, repetă preotul. Gîndește-te ce supărare îi faci mamei tale care, biata de ea, e în ceruri.

Lui Philip îi veni să plîngă, dar, în mod instinctiv, se ferea să-i lase pe alții să-i vadă lacrimile, așa că strînse din dinți ca să nu-i scape nici măcar un suspin. Domnul Carey se așeză în fotoliu și începu să răsfoiască o carte. Philip rămase în picioare la fereastră. Casa parohială era retrasă față de șoseaua spre Tercanbury și, din sufragerie, se vedea un semicerc de iarbă și apoi cîmpiile verzi care se pierdeau în depărtare. Peste tot pășteau oi. Cerul era trist și cenușiu. Philip se simți îngrozitor de nefericit.

Curînd intră Mary Ann ca să servească ceaiul și mătușa Louisa coborî și ea scările.

— Ai dormit, William? întrebă ea.

— Nu, răspunse el. Philip a făcut atîta zgomot încît n-am putut închide ochii.

Lucrul ăsta nu era foarte exact, pentru că de fapt propriile lui gînduri nu-l lăsaseră să doarmă; iar Philip, ascultînd morocănos ce se spunea, reflectă că nu făcuse decît o dată zgomot și nu exista nici un motiv pentru care să nu fi putut unchiu-său să doarmă înainte sau după acel accident. Cînd doamna Carey ceru explicații, preotul povesti cele întîmplate.

— Și nici măcar nu și-a cerut iertare, încheie preotul.

— Vai, Philip, dar sînt sigură că regreți, zise doamna Carey, dorind din tot sufletul ca în ochii unchiului copilul să nu pară mai rău decît era.

Philip nu răspunse. Molfăi mai departe tartinele cu unt. Nu-și dădea seama ce putere îl stăpînește, care îl împiedică să-și exprime într-un fel sau altul regretul. Simțea că-i ard urechile, îi venea oarecum să plîngă, dar nu era în stare să rostească nici un cuvînt.

— E păcat că strici şi mai tare lucrurile făcînd pe bosumflatul, zise domnul Carey.

Terminară ceaiul în tăcere. Din cînd în cînd, doamna Carey se uita pe furiş la Philip, dar preotul se făcea anume că nu-l bagă în seamă. Cînd Philip îl văzu pe unchiu-său că se duce sus pentru a se pregăti să meargă la biserică, se repezi în vestibul şi-şi luă pălăria şi haina. Dar, coborînd scările şi dînd cu ochii de el, preotul îi spuse:

— Astă-seară nu vreau să mergi la biserică, Philip. Nu cred că eşti într-o stare sufletească potrivită pentru a intra în Casa Domnului.

Philip nu spuse o vorbă. Simţi că e supus unei profunde umilinţe şi obrajii lui se înroşiră. Îl privi în tăcere pe domnul Carey pînă cînd îşi puse pălăria cu boruri late şi pelerina voluminoasă. Doamna Carey îl însoţi ca de obicei pînă la uşă. Apoi se întoarse către Philip.

— Nu-i nimic, Philip; duminica viitoare n-ai să mai fii obraznic sau cel puţin aşa te rog eu – şi atunci unchiul o să te ia cu el seara la biserică.

Îi scoase pălăria şi haina şi-l conduse în sufragerie.

— Vrei să citim împreună slujba de seară şi să cîntăm imnurile la orga mică? Ţi-ar face plăcere?

Philip clătină cu hotărîre din cap. Doamna Carey era în mare încurcătură. Dacă nu voia să citească împreună slujba, nu prea vedea ce ar fi putut face cu el.

— Atunci ce-ai vrea să faci pînă se întoarce unchiul? întrebă ea neputincioasă.

Într-un tîrziu, Philip renunţă la tăcerea lui:

— Vreau să fiu lăsat în pace, zise el.

— Vai, Philip, cum poţi să fii aşa de nepoliticos? Doar ştii că unchiul tău şi cu mine nu-ţi dorim decît binele! Nu mă iubeşti deloc?

— Te urăsc. Aş vrea să mori.

Doamnei Carey i se tăie respiraţia. Sălbăticia cu care spusese băiatul aceste cuvinte o făcu să tresară şi să icnească de durere. Nu ştia ce să mai spună. Se aşeză pe scaunul soţului; şi gîndindu-se la intenţia ei de a-l iubi pe acest băiat infirm şi singur pe lume şi la dorinţa ei

puternică de a se bucura de dragostea lui – era stearpă şi cu toate că, evident, fusese voinţa Domnului să nu aibă copii, uneori nici nu putea măcar să se uite la prichindeii de pe drum fără să simtă un junghi cumplit în inimă – ochii i se umplură de lacrimi care începură să se rostogolească una cîte una pe obraji. Philip o privi uluit. Doamna Carey îşi scoase batista şi izbucni într-un plîns nestăpînit. Deodată Philip îşi dădu seama că plînge din pricina vorbelor lui şi-i păru rău. Se duse la ea şi, fără să spună nimic, o sărută. Era prima dată cînd o săruta fără să-l roage cineva. Şi biata femeie, atît de micuţă în rochia ei de satin negru, chircită şi cu faţa suptă, cu cîrlionţii ei caraghioşi, îl luă pe băieţel în poală, îl înconjură cu braţele şi plînse de credeai că o să i se frîngă inima în piept. Dar acum lacrimile ei erau şi lacrimi de fericire, pentru că simţea că a dispărut stinghereala care-i ţinuse pînă atunci străini unul de altul. Acum îl iubea cu o dragoste nouă, pentru că o făcuse să sufere.

## Capitolul IX

Duminica următoare, pe cînd preotul se pregătea să se ducă în salon ca să se culce – toate acțiunile lui erau îndeplinite cu multă ceremonie – iar doamna Carey era gata să urce în dormitor, Philip întrebă:

— Dacă n-am voie să mă joc, atunci ce să fac?

— Dar nu poți sta o dată locului fără să faci gălăgie?

— Nu pot să stau locului pînă la ceai.

Domnul Carey se uită pe fereastră, dar afară era frig și bătea vîntul, așa că nu-i venea să-l trimită pe Philip în grădină.

— Știu ce ai putea să faci. Ai putea să înveți pe de rost rugăciunea zilei de azi.

Luă cartea de rugăciuni de pe armoniu și o răsfoi pînă dădu de pagina căutată.

— Nu e prea lungă. Dacă poți s-o spui fără greșeală cînd vin la ceai, îți dau căpăcelul de la ou.

Doamna Carey trase scaunul lui Philip – între timp îi cumpăraseră unul mai înalt – lîngă masa din sufragerie, și puse cartea în fața lui.

— Diavolul găsește ceva de lucru și pentru cei leneși, zise domnul Carey.

Mai aruncă vreo cîțiva cărbuni în foc ca să se poată bucura de niște flăcări jucăușe cînd se va întoarce la ceai și se retrase în salon. Își desfăcu gulerul, își potrivi pernele și se instală cît mai comod pe canapea. Socotind totuși că e puțin cam rece în salon, doamna Carey îi aduse preotului o scoarță din vestibul; o întinse bine și-l înveli pe picioare. Apoi trase storurile ca să nu-l supere lumina și, întrucît preotul închisese deja ochii, ieși în

vîrful picioarelor din odaie. Astăzi preotul era împăcat cu sine însuși și în zece minute adormi, scoțînd un sforăit molcom.

Era a șasea duminică după Bobotează și rugăciunea începea astfel: „O, *Dumnezeule, al Cărui Fiu binecuvîntat ni S-a dezvăluit ca să biruie ispitirile diavolului, iar pe noi să ne preschimbe în odrasle ale Domnului, cei ce moșteni-vor viața veșnică...*". Philip o citi de la cap la coadă. Nu înțelese mai nimic. Începu să-și spună vorbele acelea cu glas tare, dar unele dintre ele îi erau necunoscute și construcția propozițiilor era tare ciudată. Nu putu să-și bage în cap mai mult de două rînduri. Și nici măcar să fie atent nu izbutea căci gîndul îi fugea mereu într-altă parte; pe pereții casei parohiale erau întinse, ca pe un spalier, ramurile pomilor fructiferi și, din cînd în cînd, cîte o creangă mai lungă bătea în fereastră; pe cîmpia de dincolo de grădină pășteau nepăsătoare niște oi. Lui Philip i se părea că are noduri în creier. Apoi îl cuprinse panica la gîndul că nu va fi în stare să învețe cuvintele acelea pînă la ora ceaiului, și se apucă să și le spună repede în șoaptă; nu mai încercă să le înțeleagă, ci pur și simplu să le memoreze ca un papagal.

În după-amiaza aceea, doamna Carey nu putu să doarmă, așa că pe la patru, fiind mai trează ca oricînd, coborî scările. Se gîndi să-l asculte pe Philip rugăciunea, ca nu cumva să greșească atunci cînd va fi să i-o spună unchiului. Astfel unchiul său o să fie încîntat și o să vadă că băiatul are inimă bună. Dar cînd ajunse la ușa sufrageriei și dădu să intre, doamna Carey auzi un zgomot care o făcu să se oprească brusc. Îi sări inima din loc. Se îndepărtă și se strecură fără zgomot pe ușa din față. Înconjură casa pînă ce ajunse la fereastra sufrageriei și apoi, cu multă băgare de seamă, se uită înăuntru. Philip ședea și acum pe scaunul pe care-l așezase ea, dar stătea cu capul pe masă, cu fața îngropată în mîini și suspina cuprins de deznădejde. Doamna Carey văzu cum plînsul îi zguduie tot trupul. Se sperie îngrozitor. Un lucru care o uimise întotdeauna în înfățișarea băiatului era faptul că părea atît de stăpînit. Nu-l văzuse niciodată plîngînd.

Şi acum îşi dădu seama că acest calm al lui era doar o ruşine instinctivă de a-şi arăta sentimentele: se ascundea ca să plîngă.

Fără să se gîndească nici o clipă că soţului ei nu-i place să fie trezit brusc, dădu buzna în salon.

— William, William! zise ea. Băiatul plînge de ţi se rupe inima.

Domnul Carey se ridică în capul oaselor şi se eliberă de scoarţa care-i învelea picioarele.

— Dar ce l-ar putea face să plîngă?

— Nu ştiu... Vai, William, nu-l putem lăsa pe băiat să fie nefericit. Crezi că e vina noastră? Dacă am fi avut copii am fi ştiut cum să ne purtăm cu el.

Domnul Carey se uită la ea perplex. Se simţea teribil de neputincios.

— Dar nu e posibil să plîngă pentru că i-am dat să înveţe rugăciunea. N-are mai mult de zece rînduri.

— Ce-ai zice dacă i-aş duce nişte cărţi cu poze, William, să se uite la ele? Avem nişte poze din Ţara Sfîntă. Nu cred că ar fi ceva rău în asta.

— Fie, n-am nimic împotrivă.

Doamna Carey intră în birou. Singura pasiune a domnului Carey era să colecţioneze cărţi şi nu se ducea niciodată la Tercanbury fără să piardă o oră-două la anticariat; şi întotdeauna se întorcea cu vreo patru-cinci volume mucegăite. Nu le citea niciodată, pentru că pierduse de mult deprinderea de a citi, dar îi plăcea să le răsfoiască, să se uite la ilustraţii – dacă aveau – şi să le lipească dacă li se rupseseră copertele. Se bucura ori de cîte ori era o zi ploioasă, pentru că atunci putea sta acasă fără să aibă remuşcări şi putea să-şi petreacă după-amiaza în faţa unui păhăruţ cu albuş de ou şi a borcanului cu clei, cîrpind legătura proastă de piele a cine ştie cărei ediţii ponosite in-cvarto. Avea multe cărţi vechi de călătorii, cu gravuri în metal şi doamna Carey găsi repede două care erau despre Palestina. Avu grijă să tuşească de mai multe ori în dreptul uşii pentru a-i da timp lui Philip să-şi vină în fire, deoarece îşi dădea seama că băiatul s-ar simţi umilit dacă l-ar surprinde cu ochii în

crimi, și apoi apăsă cu zgomot clanța. Cînd intră, îl ...i pe Philip concentrat asupra cărții de rugăciuni și ... ınzîndu-și ochii cu mîinile ca să nu vadă că a plîns.

— Acum știi rugăciunea? îl întrebă ea.

...tul nu răspunse pe dată și ea înțelese că zăbovește pe ... că îi e teamă să nu se simtă o tulburare în glas. La ...dul ei, doamna Carey era ciudat de stînjenită.

— ...o pot învăța pe de rost, zise el în cele din urmă și i... de tot răsuflarea.

— ...ıne, nu-i nimic, zise ea. Nu e nevoie s-o înveți. Ți-am adus niște cărți cu poze să te uiți la ele. Vino și stai la mine în poală și o să le răsfoim împreună.

Philip se dădu jos de pe scaun cu sfială și veni șontîc-șontîc spre ea. Ținea privirile ațintite în podea ca să nu i se vadă ochii înlăcrimați. Doamna Carey îl înconjură cu brațele.

— Uite, zise ea. Ăsta e locul în care s-a născut domnul nostru Isus Hristos.

Îi arătă un oraș oriental cu acoperișuri plate, cupole și minarete. În prim plan era un pîlc de palmieri sub care se odihneau doi arabi și niște cămile. Philip pipăi ușor poza ca și cum ar fi vrut să simtă casele și veșmintele largi ale călătorilor.

— Citește-mi ce spune aici, o rugă el.

Doamna Carey citi cu voce egală ce scria pe contrapagină. Era o povestire romantică despre un călător care străbătuse țările Răsăritului pe la începutul secolului, o istorie poate puțin cam pompoasă, însă înmiresmată de emoția cu care generația de după Byron și Chateaubriand a avut revelația Orientului. După cîteva clipe, Philip o întrerupse.

— Vreau să văd altă poză.

Cînd intră Mary Ann și doamna Carey se ridică pentru a o ajuta să pună fața de masă, Philip luă cartea în mîinile lui și cercetă grăbit ilustrațiile. Cu mare greutate izbuti mătușa să-l convingă să lase jos cartea ca să vină la ceai. Uitase de chinurile îngrozitoare prin care trecuse ca să poată învăța pe dinafară rugăciunea; uitase și de lacrimile vărsate. A doua zi ploua și Philip ceru din nou

cartea. Doamna Carey i-o dădu cu bucurie. Vorbind cu soțul ei despre viitorul băiatului, descoperise că amîndoi doreau să-l vadă îmbrăcînd haina preoțească și această poftă de a cunoaște cartea cu descrieri ale locurilor sfințite de trecerea lui Isus părea să fie un semn bun. Ai fi zis că mintea băiatului se îndreaptă de la sine către lucrurile sacre. Dar, peste cîteva zile, ceru și alte cărți. Domnul Carey îl duse în biroul lui, îi arătă raftul în care ținea cărțile ilustrate și alese una despre Roma. Philip întinse mîinile spre ea cu lăcomie. Pozele îl duseră către o nouă formă de amuzament, începu să citească pagina dinaintea fiecărei *gravuri* și pagina de după ea, ca să vadă ce reprezintă poza și curînd nu-l mai interesară deloc jucăriile.

Apoi, cînd nu era nimeni prin apropiere, începu să-și ia singur cărți din raft; și poate pentru că primul lucru care îl impresionase fusese un oraș din Orient, cel mai mult îl distrau cărțile cu descrieri ale țărilor Levantului. Inima îi bătea puternic de emoție cînd vedea poze înfățișînd moschei și palate somptuoase; dar mai ales o anumită poză dintr-o carte despre Constantinopole îi stîrnea imaginația. Poza înfățișa Sala celor o Mie de Coloane. Era o cisternă bizantină pe care fantezia populară o înzestrase cu o amploare fantastică; și legenda pe care o citi spunea că la intrare era întotdeauna priponită o barcă pentru a-i ispiti pe cei imprudenți, dar nici un călător care se avîntase în întuneric nu mai revenise de acolo. Și Philip se întreba dacă barca trecea mereu dintr-o alee cu stîlpi în alta, sau dacă, în cele din urmă, ajungea la vreo casă stranie.

Într-o bună zi dădu norocul peste el, căci îi căzu în mînă *O mie și una de nopți* în traducerea lui Lane[1]. Îl captivară mai întîi ilustrațiile, dar apoi se apucă să citească și poveștile; începu cu cele despre vrăji, iar apoi le citi și pe celelalte; pe cele care-i plăcură mai mult le reciti

1. Edward William Lane (1801-1876), orientalist englez, specialist în limba arabă, autor al primei traduceri fidele din *O mie și una de nopți* și din *Coran*.

de nenumărate ori. Nu se mai putea gîndi la nimic altceva. Uită cu totul de viața din jur. Trebuiau să-l strige de două-trei ori pînă să vină la masă. Pe nesimțite deprinse cel mai încîntător nărav de pe lume, năravul cititului; nu știa că în felul ăsta își făurește un refugiu în care să se ascundă de toate necazurile vieții; și iarăși nu știa că-și făurește o lume ireală care avea s-o transforme pe cea reală, de fiecare zi, într-un izvor de amarnice dezamăgiri. Curînd începu să citească și alte lucruri. Avea o minte precoce. Văzîndu-l că-și găsește o ocupație și că nici nu mai e agitat, nici nu tulbură liniștea celorlalți, unchiul și mătușa încetară să-și mai facă griji din pricina lui. Domnul Carey avea atîtea cărți încît nici nu le mai știa numărul și, cum citea prea puțin, uita de loturile pe care le cumpărase într-un moment sau altul pentru că erau ieftine. Pripășite la întîmplare printre predici și cazanii, printre cărțile de călătorie, viețile sfinților, faptele apostolilor, istoriile bisericii, se aflau și niște romane de modă veche; într-un tîrziu, Philip le descoperi și pe acestea. Le alegea după titluri. Primul pe care-l citi se numea *Vrăjitoarele din Lancashire*, iar apoi *Admirabilul Crichton*[1] și cîte și mai cîte. Ori de cîte ori începea o carte în care doi călători solitari treceau cu caii pe marginea unei prăpăstii înfricoșătoare, știa că a nimerit bine.

Între timp venise vara, și grădinarul care fusese marinar în tinerețe îi făcu un hamac și i-l întinse între ramurile unei sălcii plîngătoare. Aici zăcea Philip ceasuri întregi, ascuns de privirile oricărei persoane care ar fi putut să vină la casa parohială, și citea, citea cu nesaț. Timpul trecea și se făcu iunie; apoi veni august; duminicile biserica era ințesată de străini și adeseori banii strînși pe tipsie la sfîrșitul slujbei se ridicau la suma de două lire. Nici preotul și nici doamna Carey nu ieșeau prea mult din grădină în această perioadă; nu le plăceau mutrele necunoscute și îi priveau cu dușmănie pe vizitatorii de la Londra. Casa de peste drum fu închiriată,

---

1. Operă de largă circulație a scriitorului englez James Matthew Barrie (1860-1937).

pe timp de șase săptămîni, de un domn care avea doi băieți și care trimise vorbă la casa parohială dacă nu cumva Philip ar dori să vină să se joace cu ei; dar doamna Carey răspunse printr-un refuz politicos. Îi era teamă ca nu cumva băieții londonezi să-l strice pe Philip. El avea să se facă preot și era necesar să fie ferit de contaminare. Doamnei Carey îi plăcea să vadă în el un mic Samuel[1].

1. În *Vechiul Testament*, profet al evreilor.

# Capitolul X

Familia Carey se hotărî să-l trimită pe Philip la Școala Regală din Tercanbury. Acolo își trimiteau fiii toți clericii din vecinătate. O îndelungată tradiție lega școala de catedrală; directorul școlii era canonic onorific, iar arhidiaconul fusese și el director pe vremuri. Elevii școlii erau stimulați să aspire către haina preoțească și educația pe care o primeau era de așa natură încît să-i pregătească pe flăcăii cinstiți să-și închine viața slujirii lui Dumnezeu. Pe lîngă școală funcționa un curs pregătitor și se hotărî ca Philip să fie trimis acolo. Într-o joi după-amiază, pe la sfîrșitul lui septembrie, domnul Carey îl luă pe băiat la Tercanbury. Încă de dimineață, Philip se simțea emoționat și puțin cam speriat. Nu prea avea idee ce înseamnă viața de școală, dar citise cîte ceva în această privință în povestirile din *Revista băieților*. Mai citise și *Eric sau Puțin cîte puțin*[1].

Cînd coborîră din tren la Tercanbury, lui Philip îi era pur și simplu rău de spaimă, iar în trăsură, în drum spre centrul orașului, se făcu galben la față și amuți. Școala arăta a închisoare din pricina zidului înalt de cărămidă care o înconjura. În mijlocul zidului era o portiță îngustă. Sunară și portița se deschise. Ieși un bărbat șleampăt și stîngaci și luă cufărul de metal al lui Philip și cutia lui cu jucării. Îi pofti în salon; era o încăpere ticsită de mobile masive și urîte și scaunele care completau garnitura erau așezate de jur-împrejurul pereților, avînd o

1. Povestire morală din viața elevilor, scrisă de prelatul englez Frederic William Farrar (1831-1903).

înfățișare rigidă care te îngheța. Așteptară să vină directorul.

— Cum e domnul Watson? întrebă Philip după o vreme.

— Ai să vezi și tu.

Urmă un nou răstimp de tăcere. Domnul Carey se întreba de ce nu mai vine directorul. Deodată Philip făcu un efort și vorbi din nou.

— Să-i spui că am un picior strîmb.

Înainte de a putea domnul Carey să-i răspundă ușa se deschise brusc și domnul Watson intră ca o rafală în odaie. Lui Philip i se păru un uriaș. Avea peste un metru optzeci, era lat în spate, avea mîini enorme și o barbă mare roșie; vorbea tare, cu un aer jovial, dar veselia lui agresivă nu făcu decît să-l sperie de moarte pe Philip. Domnul Watson dădu mîna cu domnul Carey și apoi cuprinse mînuța lui Philip în palma lui imensă.

— Ei tinere, te bucuri că vii la școală? strigă el.

Philip roși, dar nu găsi nici un cuvînt cu care să-i răspundă.

— Cîți ani ai?

— Nouă, zise Philip.

— Trebuie să spui „domnule director", îi zise unchiu-său.

— Cred că ai o mulțime de lucruri de învățat, urlă vesel directorul.

Ca să-l facă pe băiat să devină mai încrezător, începu să-l gîdile cu degetele lui aspre. Simțindu-se intimidat și stînjenit, Philip se feri de atingerea domnului Watson.

— Pentru moment l-am pus pe băiat în dormitorul mic... Cred că o să te simți mai bine acolo, nu-i așa? adăugă el adresîndu-i-se lui Philip. Nu sînteți decît opt. O să te simți aproape ca acasă.

Apoi ușa se deschise și intră doamna Watson. Era smeadă la față și avea părul foarte negru, pieptănat îngrijit, cu cărare la mijloc. Avea buzele ciudat de groase și un nas mic și rotund, iar ochii mari și negri. Înfățișarea ei era neobișnuit de rece. Vorbea rareori, iar de zîmbit, zîmbea și mai rar. Soțul ei i-l prezentă pe domnul Carey și apoi îl împinse pe Philip către ea cu un gest prietenos.

— Un nou elev, Helen. Se numește Carey.

Fără să rostească o vorbă, doamna Watson dădu mîna cu Philip și apoi se așeză tăcută pe scaun în timp ce directorul îl întrebă pe domnul Carey ce și cît știe Philip și cu ce cărți a lucrat. Preotul din Blackstable se simți puțin stînjenit de entuziasmul gălăgios al domnului Watson și, peste cîteva minute, se ridică.

— Cred că ar trebui să plec.

— Foarte bine, foarte bine, zise domnul Watson. La mine e în siguranță. Lucrurile au să meargă strună aici. Nu-i așa, tinere?

Fără să aștepte răspunsul lui Philip, matahala izbucni într-un hohot de rîs zgomotos, ca un muget. Domnul Carey îl sărută pe Philip pe frunte și plecă.

— Vino, tinere, strigă domnul Watson. Hai să-ți arăt clasa.

Străbătu salonul cu pași de uriaș și Philip șontîcăi cît putu de repede în urma lui. Se trezi într-o cameră lungă și goală, cu două mese care se întindeau pe toată lungimea ei; de o parte și de alta a lor erau bănci de lemn.

— Deocamdată nu prea e lume pe aici, zise domnul Watson. Am să-ți arăt terenul de joacă și pe urmă am să te las să te descurci singur.

Domnul Watson o luă înainte. Philip ajunse pe un teren mare de joacă înconjurat din trei părți de pereți înalți de cărămidă. A patra latură era formată de un gard cu ostrețe de fier prin care se vedea o pajiște imensă și, dincolo de ea, cîteva dintre clădirile Școlii Regale. Un băiețel umbla de colo-colo trist și necăjit, dînd din cînd în cînd cu piciorul în pietriș.

— Bună, Venning, strigă domnul Watson. Cînd ai apărut?

Băiețelul veni în întîmpinarea directorului și dădu mîna cu el.

— Uite un băiat nou. E mai mare și mai voinic decît tine, așa că te rog să nu-l terorizezi.

Directorul îi îmbrățișă pe cei doi copii cu o privire de o severitate prefăcută, speriindu-i cu mugetul vocii lui, iar apoi, cu un hohot zgomotos, îi părăsi.

— Cum te cheamă?
— Carey.
— Ce e taică-tău?
— A murit.
— O! Maică-ta umblă cu apă și săpun?
— Și mama a murit.
Philip credea că răspunsul lui o să-l facă pe băiat să se simtă puțin stînjenit. Dar Venning nu era omul pe care un fleac ca ăsta să-l abată de la glumele lui.
— Mă rog, dar pe vremuri umbla cu apă și săpun? continuă el.
— Da, răspunse Philip indignat.
— Va să zică spăla?
— Nu, nu spăla nimic.
— Atunci înseamnă că nu umbla cu apă și săpun.
Băiețelul chiui de bucurie văzînd ce bine i-a reușit sofistica. Apoi dădu cu ochii de piciorul lui Philip.
— Ce ai la picior?
Philip încercă instinctiv să-l ascundă privirilor. Îl trase îndărătul piciorului sănătos.
— Am un picior strîmb, răspunse el.
— Cum l-ai căpătat?
— L-am avut dintotdeauna.
— Ia să-l vedem.
— Nu vreau.
— Treaba ta.
Băiețelul își însoți aceste cuvinte cu o lovitură dureroasă în fluierul piciorului. Neașteptîndu-se cîtuși de puțin la ea, Philip nu se putu feri. Durerea îi tăie respirația, dar mai mare decît durerea fu surpriza. Nu știa de ce l-a lovit Venning. N-avu prezența de spirit să-i învinețească un ochi. Și pe urmă băiețelul era mai mic decît el, iar el citise în *Revista băieților* că e un lucru foarte josnic să lovești un copil mai mic decît tine. În timp ce Philip se ținea de picior, căutînd să-și potolească durerea, își făcu apariția un al treilea băiat, iar micul terorist îl părăsi. În scurtă vreme, observă că cei doi vorbesc despre el și simți că se uită la picioarele lui. Se înfierbîntă tot și-l cuprinse o mare stînjeneală.

Dar sosiră și alți băieți, se adunară mai mult de zece, apoi de două ori pe atît și începură să vorbească despre felul cum și-au petrecut vacanța, pe unde au fost și ce grozav au jucat crichet. Mai veniră încă vreo cîțiva băieți noi și Philip se trezi deodată că a intrat în vorbă cu ei. Era timid și speriat. Dorea din tot sufletul să se facă plăcut, dar nu-i venea în minte ce-ar putea să spună. I se puseră multe întrebări și el răspunse cu multă plăcere la toate. Un băiat îl întrebă dacă știe să joace crichet.

— Nu, răspunse Philip, am un picior strîmb.

Băiatul plecă repede privirile în jos și roși. Philip își dădu seama că băiatul a simțit că a pus o întrebare nepotrivită. Fiind însă prea timid ca să-și ceară iertare, îi aruncă lui Philip o privire jenată.

# Capitolul XI

A doua zi dimineață cînd îl trezi un sunet de clopoțel, Philip se uită mirat prin boxa în care se afla. Apoi se auzi un glas necunoscut, și Philip își aminti că e la școală.

— Singer, te-ai sculat?

Pereții despărțitori ai boxei erau din brad lustruit și în față era o perdea verde. Pe vremea aceea, prea puțină lume se gîndea la ventilație și ferestrele erau închise tot timpul, dormitorul aerisindu-se numai dimineața.

Philip se dădu jos din pat și se așeză în genunchi ca să-și spună rugăciunile. Era frig în dimineața aceea și începu să tremure; dar unchiul său îl învățase că Dumnezeu îi primește mai bine rugăciunea dacă și-o face în cămașă de noapte decît dacă așteaptă pînă se îmbracă. Lucrul acesta nu-l mirase deloc, pentru că începea să-și dea seama că e creatura unui Dumnezeu căruia îi place să-și vadă credincioșii chinuiți. Apoi se spălă. Cei cincizeci de elevi aveau la dispoziție două băi și fiecare băiat făcea baie o dată pe săptămînă. În rest, se spălau într-un lighenaș de pe un lavoar, care, împreună cu patul și scaunul, forma mobilierul fiecărei boxe. Băieții sporovăiau vesel în timp ce se îmbrăcau. Philip era numai urechi. Apoi se auzi din nou un sunet de clopoțel și băieții coborîră repede scările. Se așezară pe băncile aflate de-o parte și de alta a celor două mese lungi din sala de clasă, după care intră domnul Watson urmat de soția lui și de servitori și luă loc la masă. Domnul Watson citi rugăciunea pe un ton impresionant și – rostite de glasul lui puternic – implorările bubuiră ca tunetul, parcă ar fi fost niște amenințări personale adresate fiecărui băiat în parte.

Philip ascultă neliniştit. Apoi domnul Watson citi un capitol din Biblie şi servitorii părăsiră cu toţii sala. Peste o clipă, un tînăr nepieptănat aduse două ceainice imense şi mai făcu un drum ca să aducă şi nişte farfurii mari cu felii de pîine cu unt.

De felul său, Philip se îngreţoşa uşor şi bucăţile groase de unt prost aşezate pe pîine îi întoarseră stomacul pe dos. Dar văzîndu-i pe ceilalţi băieţi cum rad uşor untul de pe pîine, le urmă şi el exemplul. Cu toţii aveau bucăţi de carne conservată în borcan şi alte asemenea bunătăţi pe care le aduseseră în cutiile de jucării; unii mai aveau şi ceva „suplimente", ca de pildă ouă sau slănină de care mai profita şi domnul Watson. Cînd îl întrebase pe domnul Carey dacă şi Philip urma să capete asemenea lucruri, domnul Carey îi răspunsese că, după părerea lui, copiii nu trebuie să fie răsfăţaţi şi îndopaţi. Domnul Watson fu întru totul de acord cu el – el socotea că nimic nu e mai bun decît pîinea cu unt pentru copiii în creştere – dar unii părinţi, care îşi îndoapă şi-şi răsfaţă în mod exagerat odraslele, insistau asupra acestui lucru.

Philip observă că „suplimentele" le cîştigau băieţilor o consideraţie aparte şi se hotărî să-i ceară şi el asemenea lucruri mătuşii Louisa cînd i-o scrie.

După micul dejun, băieţii ieşiră în dezordine pe terenul de joacă. Încetul cu încetul, se strînseră aici toţi externii. Erau fiii clerului local, ai funcţionarilor de la antrepozite şi ai negustorilor şi industriaşilor din oraşul vechi. Curînd sună clopoţelul şi intrară cu toţii în sala de predare. Aceasta era o cameră mare şi lungă – la capetele căreia erau clasele a doua şi a treia, conduse fiecare de cîte un profesor – alături de o odăiţă folosită de domnul Watson pentru a preda la clasa întîi. În vederea stabilirii unei legături între şcoala pregătitoare şi şcoala propriu-zisă, aceste clase erau numite în mod oficial, la festivităţi şi cu ocazia dărilor de seamă, clasele a doua superioară, mijlocie şi inferioară. Philip fu repartizat în clasa inferioară. Profesorul, un bărbat roşcovan, cu glas plăcut, se numea Rice; se purta bine cu băieţii şi timpul trecu repede. Philip rămase surprins cînd văzu că s-a făcut

deja unsprezece fără un sfert și că li se dă o recreație de zece minute.

Toată școala năvăli pe terenul de joacă într-o gălăgie infernală. Noilor elevi li se spuse să se așeze în mijloc, iar ceilalți se înșirară de-a lungul zidurilor, față în față. Începură să joace „Porcușorul e la mijloc". Vechii elevi alergau de la un zid la altul, în timp ce elevii noi încercau să-i prindă; cînd prindeau vreunul și rosteau cuvintele mistice – „unu, doi, porcușorul e la noi" – băiatul rămînea prizonier și, trecînd în tabăra adversă, ajuta la prinderea celor care rămăseseră încă liberi. Philip văzu un băiat care fugea pe lîngă el și încercă să-l prindă, dar, șchiop cum era, n-avea nici o șansă; iar cei care trebuiau să alerge, sesizînd situația, începură să se repeadă tocmai în partea lui de teren. Apoi unul dintre băieți avu ideea strălucită de a maimuțări felul stîngaci în care alerga Philip. Alți băieți îl văzură și începură să rîdă. Apoi îl imitară cu toții pe cel dintîi; și tot așa alergau în jurul lui Philip șchiopătînd ridicol și chicotind ascuțit, cu vocile lor subțiri. Își pierdură pur și simplu capul de încîntare în vîrtejul acestui nou amuzament și se sufocau de veselie, nemaiputîndu-și stăpîni rîsul. Unul dintre ei îi puse piedică lui Philip, care căzu, greoi ca întotdeauna, și se lovi rău la genunchi. Băieții rîseră și mai tare cînd îl văzură ridicîndu-se. Un băiat îi dădu brînci de la spate și Philip ar fi căzut iarăși dacă nu l-ar fi ținut cineva. Amuzîndu-se pe socoteala infirmității lui Philip, copiii uitară complet de jocul lor. Unul dintre ei inventă un mers șchiopătat cu totul ieșit din comun, așa de sucit, încît li se păru celorlalți extraordinar de comic și cîțiva băieți se trîntiră pur și simplu pe jos, prăpădindu-se de rîs; Philip se înspăimîntă de moarte. Nu-și dădea seama de ce rîd de el. Îi bătea inima așa de tare, încît abia mai putea răsufla și era mai speriat decît fusese vreodată în toată viața lui. Stătea locului, prostit, în timp ce băieții alergau în jurul lui, strîmbîndu-se și rîzînd; strigau la el îndemnîndu-l să încerce să-i prindă; dar el nu se mișca din loc. Nu voia să mai fie văzut alergînd. Se străduia din răsputeri să nu plîngă.

Deodată sună clopoţelul şi băieţii se întoarseră în şcoală. Philip sîngera la genunchi, era murdar şi cu părul răvăşit. Timp de cîteva minute, domnul Rice nu izbuti să-şi stăpînească elevii. Erau încă surescitaţi de noutatea cea stranie şi Philip îi văzu pe unii dintre ei privind pe furiş, către picioarele lui. Şi le ascunse cît putu de bine sub bancă.

După-amiază se duseră să joace fotbal, dar domnul Watson îl opri pe Philip la ieşirea din sufragerie.

— Carey, mi se pare că nu joci fotbal, nu? îl întrebă el.

Philip roşi încurcat.

— Nu, domnule profesor.

— Nu-i nimic. Atunci mai bine du-te pe cîmp. Cred că poţi să mergi pînă acolo, nu?

Philip habar n-avea unde e cîmpul, însă socoti că e mai bine să îl aprobe.

Băieţii merseră sub supravegherea domnului Rice, care se uită la Philip şi, văzînd că nu s-a schimbat, îl întrebă de ce nu se duce să joace fotbal.

— Domnul Watson a spus că nu e nevoie să mă duc, domnule profesor.

— De ce?

Philip era înconjurat de băieţi care-l priveau curioşi şi deodată se simţi copleşit de ruşine. Privi în jos fără să răspundă. Răspunsul îl dădură ceilalţi.

— Are un picior strîmb, domnule profesor.

— Aha, înţeleg.

Domnul Rice era foarte tînăr, abia absolvise de un an facultatea; se simţi deodată tare încurcat. Instinctul îl îndemna să-i ceară iertare băiatului, dar era prea sfios ca s-o facă. Drept care strigă la băieţi cu glas aspru:

— Ei, băieţi, voi ce mai aşteptaţi? Duceţi-vă.

Unii dintre ei porniseră deja, iar cei care rămăseseră în urmă plecară acum în grupuri mai mici sau mai mari.

— Carey, atunci tu vino cu mine, zise profesorul. Nu ştii drumul, nu?

Philip ghici intenţia lui blîndă şi simţi că i se pune un nod în gît.

— Știți, domnule profesor, eu nu pot merge prea repede.

— Atunci am să merg foarte încet, zise profesorul zîmbind.

Inima lui Philip fu cucerită pe dată de tînărul acesta roșcovan, cu o înfățișare banală, care-i spusese o vorbă bună. Dintr-odată, se simți mai puțin nenorocit.

Seara însă, cînd se duseră la culcare și se dezbrăcau, băiatul pe nume Singer ieși din boxa lui și-și băgă capul în boxa lui Philip.

— Bă, ia să-ți vedem și noi piciorul, zise el.

— Nu vreau, răspunse Philip și sări repede în pat.

— Mie să nu-mi zici „nu vreau“, spuse Singer. Ia vino încoace, Mason.

Băiatul din boxa alăturată urmărea scena dintr-un colț și, auzind invitația, se strecură înăuntru. Se repeziră la Philip și încercară să dea la o parte așternutul cu care se învelise, dar el îl ținea cu toată puterea.

— Ce aveți cu mine, de ce nu mă lăsați în pace? strigă el.

Singer puse mîna pe o perie și cu dosul ei îl lovi pe Philip peste degetele cu care ținea strîns pătura. Philip țipă.

— Dar tu ce ai, de ce nu ne arăți piciorul?

— Nu vreau.

Disperat, Philip strînse pumnul și-l lovi pe băiatul care-l chinuia, dar, cum era într-o poziție care nu-l avantaja, băiatul îl apucă de braț și începu să i-l sucească.

— Ah, lasă-mă, lasă-mă, strigă Philip. Îmi rupi mîna.

— Atunci liniștește-te și arată-ne piciorul.

Philip suspină și icni. Băiatul îi răsuci mai tare brațul. Era o durere insuportabilă.

— Bine, vi-l arăt, zise Philip.

Scoase piciorul de sub așternut. Singer nu slăbi strînsoarea. Se uită plin de curiozitate la infirmitatea lui Philip.

— Nu că-i monstruos? zise Mason.

Își făcu apariția un alt băiat și se uită și el.

— Uh! strigă el dezgustat.

— Să fiu al dracului, dar e groaznic, zise Singer, strîmbîndu-se. E tare?

Atinse diformitatea cu vîrful degetului, prudent, de parcă ar fi fost ceva însuflețit. Deodată auziră pe scări pașii greoi ai domnului Watson. Într-o clipă îl înveliră la loc pe Philip și se răspîndiră ca niște iepuri prin boxele lor. Domnul Watson intră în dormitor. Ridicîndu-se în vîrful degetelor, privi peste bara de care atîrna perdeaua verde și îi văzu pe copiii din cîteva boxe. Băieții erau bine instalați în paturile lor. Domnul Watson stinse lumina și plecă.

Singer îl strigă pe Philip, dar acesta nu răspunse. Își înfipsese dinții în pernă ca să nu-l audă lumea plîngînd. Nu plîngea atît din pricina durerii pe care i-o pricinuiseră și nici din pricina umilinței pe care o suferise cînd îi priviseră piciorul, cît mai ales de furie că, incapabil să reziste torturii, își scosese chiar el piciorul de sub pătură.

Și atunci simți toată tristețea vieții lui. În mintea lui de copil i se păru că această nefericire va continua la nesfîrșit. Fără să aibă vreun motiv special, își aminti de dimineața aceea rece în care Emma îl ridicase din pătuțul lui și-l pusese alături de maică-sa. Nu se mai gîndise niciodată la ziua aceea, dar acum parcă simțea căldura trupului mamei lipită de trupul lui și brațele ei înconjurîndu-l. Deodată i se păru că viața lui e un vis, ca și moartea mamei, ca și vremea petrecută la casa parohială, ca și aceste două zile nefericite de la școală și crezu că a doua zi dimineață o să se trezească din nou acasă. Gîndurile acestea îi opriră șuvoiul lacrimilor. Era prea nefericit, nu putea să fie decît un vis și mama lui trăia și Emma avea să vină îndată să se culce acolo. Îl fură somnul.

Dar a doua zi dimineață se trezi tot în sunetul clopoțelului, și primul lucru de care dădu cu ochii fu perdeaua verde a boxei.

## Capitolul XII

Cu timpul, infirmitatea lui Philip încetă să mai stîrnească interesul elevilor. Era acceptată ca și părul roșu al unui elev sau corpolența nefirească a altuia. Dar, între timp, devenise îngrozitor de sensibil. Nu fugea niciodată, decît dacă era absolut obligat, pentru că știa că atunci se vede și mai bine cît de șchiop e, și învăță să meargă într-un anumit fel. Stătea pe loc cît mai mult timp putea, ascunzîndu-și piciorul strîmb îndărătul celuilalt, ca să nu atragă atenția, și vîna orice referire la infirmitatea lui. Pentru că nu putea participa la jocurile celorlalți băieți, rămînea străin de viața lor; activitatea lor îl interesa numai ca pe un spectator din afară; și i se părea că există o barieră între ei și el. Uneori băieții păreau că socotesc că ar fi vina lui dacă nu știe să joace fotbal, și el nu izbutea nici în ruptul capului să-i facă să înțeleagă adevărul. Mai tot timpul rămînea singur. Altădată se simțea dispus să flecărească, dar, încetul cu încetul, deveni tăcut. Începu să se gîndească la diferența dintre el și ceilalți.

Băiatul cel mai voinic din dormitor, Singer, îl privea cu ochi răi, și Philip, cam nedezvoltat pentru vîrsta lui, trebui să îndure din plin un tratament aspru. Pe la jumătatea trimestrului, toată școala fu cuprinsă de febra unui nou joc numit „penițele". Se juca în doi, pe masă sau pe pupitru, cu penițe de oțel. Trebuia să-ți împingi penița cu unghia astfel încît vîrful ei să treacă peste penița adversarului, în timp ce acesta încerca să te împiedice și să treacă vîrful peniței lui peste dosul peniței tale; cînd ajungeai în acest punct, suflai peste buricul

degetului mare, îl apăsai pe cele două penițe și, dacă izbuteai să le ridici pe amîndouă fără să-ți scape vreuna, amîndouă penițele erau ale tale. Curînd, în toată școala nu mai vedeai altceva decît băieți jucînd acest joc și cei mai îndemînatici strînseseră adevărate depozite de penițe. Dar, nu după multă vreme, cînd domnul Watson ajunse la concluzia că e vorba de un fel de joc de noroc, îl interzise și confiscă toate penițele care se aflau în posesia băieților. Philip fusese foarte îndemînatic și se despărți cu multă tristețe de cîștigul lui; dar era nerăbdător să joace iarăși și, peste cîteva zile, în drum spre terenul de fotbal, intră într-o prăvălie și cu un *penny* cumpără penițe ronde. Le purta lejer în buzunar și îi plăcea să le simtă aproape. Singer descoperi imediat existența lor. Renunțase și el la penițele lui, dar își păstrase una mare de tot, poreclită „elefantul", care era aproape de neînvins, și nu putea rezista ispitei de a-i smulge lui Philip penițele ronde. Deși Philip știa că e dezavantajat de micimea penițelor lui, avînd o fire aventuroasă, era dispus să-și asume acest risc; în afară de asta, își dădea seama că Singer n-o să-i permită să-l refuze. Nu mai jucase de o săptămînă și acum se așezase la joc, palpitînd de emoție. Pierdu foarte repede două dintre penițele lui mici și Singer jubila, dar, a treia oară, se întîmplă ca „elefantul" să alunece și Philip izbuti să-l acopere cu penița lui. Chicoti triumfător. În clipa aceea, intră domnul Watson.

— Ce faceți aici? întrebă el.

Se uită întîi la Singer, apoi la Philip, dar nici unul nu răspunse.

— Nu știți că v-am interzis să vă mai jucați în felul ăsta prostesc?

Lui Philip îi bătea inima să-i spargă pieptul. Știa ce avea să urmeze, era îngrozitor de speriat, dar spaima lui era amestecată și cu oarecare bucurie. Nu fusese biciuit niciodată. Bineînțeles că avea să-l doară, dar era un lucru cu care se putea lăuda după aceea.

— Veniți la mine în birou.

Directorul se răsuci pe călcîie și băieții îl urmară, umăr la umăr. Singer îi șopti lui Philip:

— Ne-a luat dracu'!

Domnul Watson îi făcu semn cu degetul lui Singer.

— Apleacă-te, zise el.

Alb ca hîrtia la față, Philip îl văzu pe băiat cutremurîndu-se la fiecare lovitură și după cea de-a treia îl auzi țipînd. Mai urmară trei lovituri.

— De ajuns, scoală-te!

Singer se ridică. Pe obraji îi șiroiau lacrimile. Philip păși înainte. Domnul Watson îl privi o clipă și apoi spuse:

— Pe tine n-am să te bat. Ești nou în școală. Și nu pot să bat un infirm. Plecați amîndoi și să nu vă mai prind că faceți prostii.

Cînd se întoarseră în clasă îi aștepta un grup de băieți care aflaseră, cine știe cum, ce se întîmplă. Tăbărîră cu întrebări asupra lui Singer, nerăbdători să afle totul. Singer îi înfruntă cu fața roșie de durere și cu lacrimile pe obraji. Arătă cu capul înspre Philip care stătea puțin în urma lui.

— El a scăpat pentru că e șchiop, zise furios Singer.

Philip nu zise o vorbă, dar se făcu roșu ca para focului. Simțea că toți îl privesc cu dispreț.

— Cîte lovituri ți-a dat? îl întrebă un băiat pe Singer.

Dar acesta nu răspunse. Era furios pentru că fusese lovit.

— Să nu mă mai rogi să joc cu tine penițe, îi spuse el lui Philip. Ție îți convine, că doar nu riști nimic.

— Dar nu te-am rugat eu.

— Ei nu, zău!

Și repede ca gîndul îi puse piedică lui Philip și acesta căzu. Philip nu se ținea niciodată prea bine pe picioare și se prăbuși ca plumbul.

— Șchiopule, zise Singer.

Pînă la sfîrșitul trimestrului, Singer îl teroriză cu sălbăticie pe Philip și, cu toate că Philip încercă să se ferească din calea lui, școala era atît de mică, încît lucrul acesta era cu neputință. Încercă atunci să fie prietenos și jovial cu Singer; se înjosi pînă acolo încît îi cumpără un cuțit; dar, cu toate că Singer primi darul, nu se îmbună deloc. De vreo două ori, trecînd de limitele suportabile,

îl pocni și el pe Singer și-l lovi cu piciorul; dar Singer era mult mai mare și mai voinic, așa că, de fiecare dată, după torturi mai mult sau mai puțin cumplite, Philip văzu că nu are ce face și că e silit să-și ceară iertare. Asta era rana deschisă care-l chinuia cel mai tare pe Philip; nu putea suporta umilința scuzelor care îi erau smulse din cauza unor dureri prea mari pentru a le putea rezista. Și, ceea ce era cel mai rău, nefericirea lui părea fără sfîrșit; Singer n-avea decît unsprezece ani și n-avea să treacă în școala superioară pînă nu împlinea treisprezece. Philip își dădea seama că trebuie să trăiască doi ani cu un călău de ale cărui torturi n-avea cum să scape. Era fericit numai cînd lucra, și seara, la culcare. Și adesea îi revenea acel sentiment ciudat că viața lui, cu toată tristețea, nu e decît un vis și că dimineața se va trezi în pătuțul lui din Londra.

# Capitolul XIII

Trecură doi ani. Philip mergea pe doisprezece. Era în clasa întîi, cam al treilea sau al patrulea ca medie și, după Crăciun, cînd mai mulți băieți aveau să fie promovați în școala superioară, urma să rămînă fruntașul clasei. Strînsese deja cîteva premii, cărți fără valoare și tipărite pe hîrtie proastă, dar cu o legătură pretențioasă pe care era reprodus blazonul școlii ; poziția pe care și-o cîștigase îl eliberase de teroarea colegilor și nu mai era așa de nefericit. Nici camarazii lui nu-l pizmuiau pentru succese, fiindu-le milă de diformitatea lui.

— La urma urmei, e destul de ușor pentru el să ia premii, spuneau ei, ce altceva poate să facă decît să tocească ?

Îi trecuse și spaima pe care o avea la început de domnul Watson. Se obișnuise cu glasul lui tunător și, cînd mîna grea a directorului se oprea pe umărul lui Philip, acesta distingea vag intenția unei mîngîieri. Avea o memorie bună, care, pentru succesele școlare, e mai utilă decît capacitatea mintală, și știa că domnul Watson se așteaptă ca el să obțină o bursă la sfîrșitul școlii pregătitoare.

În schimb, începuse să se cunoască foarte bine. Copilul nou-născut nu-și dă seama că trupul lui îi aparține mai mult decît obiectele înconjurătoare și se joacă cu degetele de la picioare fără să aibă sentimentul că sînt ale lui în mai mare măsură decît sunătoarea de pe perna de alături ; și numai treptat-treptat, mai ales prin durere, percepe realitatea trupului său. Experiențe de aceeași natură îi sînt necesare și individului pentru a lua cunoștință de sine însuși ; numai că aici există o diferență și anume că, deși fiecare om devine conștient de trupul său ca un organism separat și complet, nu oricine se concepe pe

sine ca o personalitate completă şi distinctă. Sentimentul diferenţierii faţă de alţii apare la cei mai mulţi oameni odată cu pubertatea, dar nu se dezvoltă întotdeauna pînă-ntr-acolo încît să facă perceptibilă pentru individ diferenţa dintre el şi semenii lui. Acest sentiment face ca individul să îşi conştientizeze individualitatea sa la fel de puţin ca albina dintr-un stup, şi aceştia sînt oamenii norocoşi în viaţă pentru că au cele mai multe şanse de a fi fericiţi; activitatea lor este împărtăşită de toată lumea şi plăcerile lor sînt plăceri şi nimic altceva pentru că ei le savurează împreună; de Rusalii îi vedeţi dansînd în parcul Hampstead sau ţipînd cît îi ţine gura la un meci de fotbal, sau ovaţionînd cortegiul regal de la ferestrele unui club din Pall Mall. Tocmai datorită lor a ajuns să se spună că omul este un animal social.

Philip trecu de la inocenţa copilăriei la o conştientizare amară a sinelui, din cauza ridicolului pe care-l stîrnea piciorul său strîmb. Situaţia sa era atît de specială, încît nu o putea judeca după regulile de-a gata care funcţionau destul de bine în chestiunile obişnuite, aşa că se vedea silit să facă singur şi pentru sine anumite judecăţi. Numeroasele cărţi pe care le citise îi împînziseră mintea cu idei care, pentru că el le înţelegea numai pe jumătate, îi lăsau mai multă libertate imaginaţiei. În spatele timidităţii sale dureroase creştea ceva în sinea lui şi, într-un mod straniu, începea să devină conştient de propria lui personalitate. Dar, uneori, aceasta îi oferea surprize ciudate: făcea anumite lucruri fără să ştie de ce şi, după aceea, cînd se gîndea la ele, se găsea în mare încurcătură.

Era la şcoală un băiat numit Luard, cu care Philip începuse să se împrietenească şi, într-o zi, cînd se jucau împreună în clasă, Luard se porni să facă nişte giumbuşlucuri cu un condei de abanos al lui Philip.

— Nu te mai juca prosteşte, că o să-l strici, zise Philip.

— Aş, de unde.

Dar nici nu rosti bine cuvintele că tocul se şi rupse. Luard se uită îngrozit la Philip.

— Ah, zău, iartă-mă.

Pe obrajii lui Philip şiroiră lacrimile, dar nu răspunse nimic.

— Hei, dar ce s-a întîmplat? îl întrebă Luard surprins. Îți fac rost de altul exact la fel.

— Nu e vorba de toc, zise Philip cu un tremur în glas, îmi pare rău numai pentru că-l aveam de la mama. Mi-l dăduse înainte de a muri.

— Vai, Carey, zău, te rog să mă ierți.

— Nu face nimic. N-a fost vina ta.

Philip luă cele două bucăți ale tocului și se uită la ele. Încercă să-și stăpînească suspinele. Se simți îngrozitor de trist. Și totuși, n-ar fi putut spune din ce pricină, întrucît știa foarte bine că de fapt cumpărase tocul în timpul ultimei vacanțe petrecute la Blackstable și nu-l costase decît un șiling și doi *penny*. Habar n-avea ce-l îndemnase să născocească povestea aceea înduioșătoare, dar era la fel de nefericit ca și cum ar fi fost adevărată. Atmosfera puternică a casei parohiale și tonul religios de la școală sensibilizaseră la maximum conștiința lui Philip. Pe nesimțite, se îmbibase de sentimentul predominant în jurul lui că la fiecare pas îl pîndește o ispită a Necuratului care abia așteaptă să-i cîștige sufletul nemuritor; și, cu toate că era cam la fel de mincinos ca mai toți băieții de vîrsta lui, nu putea niciodată să spună o minciună fără să se căiască. Atunci cînd își aminti acest incident, se întristă nespus și se hotărî să se ducă la Luard și să-i spună că a scornit toată povestea. Deși se temea cumplit de umilință, mai mult decît de oricare alt lucru, vreo două-trei zile se mîngîie cu gîndul bucuriei chinuitoare de a se umili pentru slava Celui-de-Sus. Dar nu izbuti să meargă mai departe. Își liniști conștiința prin metoda mult mai comodă de a-și exprima remușcările numai în fața Atotputernicului. Ceea ce nu putea înțelege însă era cum de a fost atît de sincer afectat de povestea pe care o născocise chiar atunci. Lacrimile care-i curgeau pe obrajii murdari erau lacrimi adevărate. Apoi, prin cine știe ce asociere întîmplătoare, îi veni în minte scena aceea cînd Emma îi vorbise de moartea mamei lui și, cu toate că plînsul îl împiedică să vorbească, insistase să se ducă să-și ia rămas-bun de la domnișoarele Watkin ca acestea să-l vadă trist și să-l compătimească.

# Capitolul XIV

Apoi școala fu cuprinsă de un val de religiozitate. Nicăieri nu mai auzeai vorbe urîte și micile ticăloșii ale băieților erau privite cu ostilitate; elevii mai mari, ca niște membri laici ai Camerei Lorzilor din Evul Mediu, se slujeau de forța brațelor lor pentru a-i convinge pe cei mai slabi decît ei să nu se abată din calea virtuții.

Mintea lui Philip, neobosită de obicei, era avidă de lucruri noi, și băiatul deveni cît se poate de cucernic. Curînd află că are posibilitatea să devină membru al Ligii Biblice și scrise la Londra cerînd amănunte. Exista un formular care trebuia completat cu numele, vîrsta și școala solicitantului; apoi o declarație solemnă ce urma să fie semnată, în sensul că se obligă să citească seară de seară, timp de un an de zile, cîte un fragment din Sfînta Scriptură; și o solicitare de a trimite suma de doi șilingi și jumătate, necesară – după cum se explica – în parte pentru a dovedi seriozitatea dorinței solicitantului de a intra în Ligă, și în parte pentru a acoperi cheltuielile de corespondență și birou. Philip trimise documentele și banii, conformîndu-se celor cerute, și primi în schimb un calendar în valoare de circa un *penny*, pe care erau trecute versete ce urmau a fi citite în fiecare zi, precum și o foaie de hîrtie pe care era imprimată o poză a Bunului Păstor cu un miel, iar pe verso, într-un chenar roșu frumos ornamentat, o rugăciune scurtă care trebuia rostită în fiecare zi înainte de a începe lectura.

Se dezbrăca în fiecare seară cît putea mai iute, ca să aibă timp să-și îndeplinească îndatorirea înainte de a se stinge lumina. Citea cu hărnicie, ca întotdeauna, fără

vreun gînd critic, povești despre cruzime, înșelăciune, nerecunoștință, necinste și viclenie josnică. Acțiuni care i-ar fi stîrnit oroarea dacă le-ar fi văzut în viața din jur, citite fiind, treceau prin mintea lui fără să dea naștere la vreun comentariu, pentru că erau săvîrșite sub directa inspirație a lui Dumnezeu. Metoda Ligii era să alterneze o carte din Vechiul Testament cu una din Noul Testament și, într-o seară, Philip dădu peste următoarele cuvinte ale lui Isus Hristos:

> *„De veți crede și nu vă veți îndoi de nimic, nu numai că veți face ceea ce i se face smochinului, dar și de veți spune muntelui acestuia «urnește-te din loc și aruncă-te în mare», se va face precum ziceți. Și tot ceea ce veți cere prin rugăciuni, veți primi, dacă veți avea credință“*[1].

Nu-i făcură nici o impresie deosebită, dar, întîmplător, peste vreo două-trei zile, fiind duminică, preotul școlii le alese ca temă a predicii sale. Chiar dacă Philip ar fi vrut s-o audă, ar fi fost imposibil, pentru că elevii Școlii Regale stăteau în stranele din galeria corului, iar amvonul era așezat în colțul transeptului, așa că predicatorul se afla aproape cu spatele la băieți. Distanța era și ea destul de mare, încît era nevoie de un om cu un glas frumos și priceput în ale oratoriei pentru a se face auzit pînă în galeria corului; dar, conform unei vechi tradiții, preoții de la Tercanbury sînt aleși mai degrabă pentru erudiția lor decît pentru vreo altă calitate care ar putea fi de folos într-o catedrală. Și totuși, cuvintele textului, poate pentru că le citise cu puțină vreme înainte, ajunseră destul de limpede pînă la urechile lui Philip și i se păru dintr-odată că i se potrivesc persoanei lui. Se gîndi la ele mai tot timpul predicii și, în seara aceea, înainte de a se culca, răsfoi Sfînta Scriptură și regăsi pasajul respectiv. Deși el credea implicit în orice cuvînt tipărit, învățase încă de pe acum că, din cine știe ce pricină misterioasă, unele pasaje din Biblie, care spuneau ceva, însemnau, în mod evident,

---

1. Reproducere aproximativă a unui citat din *Evanghelia după Matei*, XVII, 20.

cu totul altceva. La școală nu era nimeni căruia i-ar fi făcut plăcere să i se adreseze cu o întrebare în această privință, așa că își păstră nedumerirea care-i stăruia în minte pînă la vacanța de Crăciun și atunci, într-o zi, profită de prilej pentru a se lămuri. Tocmai se ridicaseră de la cină, se încheiaseră rugăciunile și doamna Carey număra ouăle pe care le adusese ca de obicei Mary Ann și scria pe fiecare dintre ele data. Philip rămase în picioare în fața mesei și se prefăcea că întoarce, la întîmplare, paginile Bibliei.

— Unchiule William, spune-mi, te rog, pasajul ăsta de aici înseamnă chiar asta?

Și puse degetul pe el ca și cum l-ar fi nimerit cu totul întîmplător.

Domnul Carey îl privi pe deasupra ochelarilor. Stătea la gura sobei și ținea în mînă *The Blackstable Times*. Venise chiar atunci, cu cerneala încă proaspătă, și preotul întotdeauna îl ținea zece minute să se usuce înainte de a începe să-l citească.

— Despre ce pasaj e vorba? întrebă el.

— Ăsta în care spune că cine crede poate urni și munții din loc.

— Dacă așa zice în Biblie, atunci așa este, Philip, zise doamna Carey cu blîndețe ridicînd coșulețul cu tacîmuri.

Philip se uită la unchiu-său așteptînd răspunsul lui.

— E o chestiune de credință.

— Vrei să spui că, prin credință adevărată, chiar poți să urnești munții din loc?

— Dacă Domnul îți dăruiește harul lui, zise preotul.

— Ei, acuma spune-i „noapte bună“ unchiului, Philip, zise mătușa Louisa. Sper că nu vrei să urnești în seara asta un munte?

Philip se lăsă sărutat pe frunte de unchiul lui și urcă scările urmat de doamna Carey. Obținuse informațiile pe care le dorea. Cămăruța era rece ca gheața și începu să dîrdîie în timp ce-și punea cămașa de noapte. Însă întotdeauna avea sentimentul că rugăciunile lui sînt mai bine primite de Dumnezeu cînd le rostește în condiții neplăcute. Răceala mîinilor și a picioarelor sale era o ofrandă

adusă Atotputernicului. Și astă-seară căzu în genunchi, își îngropă fața în mîini și se rugă din tot sufletul la Dumnezeu să-i însănătoșească piciorul diform. Era un lucru neînsemnat, față de urnirea unui munte din loc. Știa că Dumnezeu putea s-o facă dacă dorea și credința lui Philip era neștirbită. A doua zi dimineață, încheindu-și rugăciunile cu aceeași dorință, fixă o dată pentru săvîrșirea miracolului.

— O, Doamne, în mare îndurarea și bunătatea Ta necuprinsă, dacă fi-va voia Ta, fă te rog să se îndrepte piciorul meu în seara dinainte de a mă întoarce la școală.

Era bucuros că a reușit să-și formuleze cum trebuie petiția și mai tîrziu o repetă în sufragerie în timpul scurtei pauze pe care o făcea întotdeauna preotul înainte de a se ridica din genunchi după rugăciune. Seara, dîrdîind în cămașa de noapte, o repetă de mai multe ori înainte de a se urca în pat. Și credea în ea cu toată tăria. Pentru prima dată, aștepta cu nerăbdare sfîrșitul vacanței. Rîdea în sinea lui gîndindu-se la uimirea din ochii unchiului cînd o să-l vadă coborînd treptele cîte trei deodată; iar după micul dejun o să trebuiască să plece repede cu mătușa Louisa ca să-și cumpere alte ghete. La școală copiii aveau să rămînă uimiți.

— Hei, Carey, ce-ai făcut cu piciorul tău?

— A, mi-a trecut, o să răspundă el nepăsător, de parcă ar fi fost cel mai firesc lucru din lume.

O să poată să joace fotbal. Îi zvîcnea inima în piept de bucurie cînd își închipuia cum o să alerge, și o să alerge mai repede decît toți ceilalți băieți. În apropierea vacanței de Paști, la sfîrșitul trimestrului, aveau să se țină întrecerile sportive și o să poată să concureze și el la alergări; nu mai putea de încîntare cînd se gîndea cum o să alerge în cursele de garduri. Va fi splendid cînd o să fie și el în rînd cu toți ceilalți și n-o să-l mai privească plini de curiozitate noii elevi care nu-i cunoșteau infirmitatea, iar vara, cînd se va scălda, n-o să mai aibă nevoie de tot felul de precauții în timp ce se dezbrăca înainte de a-și putea ascunde piciorul în apă.

Se rugă cu toată puterea sufletului lui. Nu-l încercau nici un fel de îndoieli. Era plin de încredere în cuvîntul

Domnului. Iar în seara dinaintea întoarcerii la școală, se culcă tremurînd de emoție. Pămîntul era acoperit de zăpadă și mătușa Louisa își îngăduise luxul cu totul ieșit din comun de a-și face focul în dormitor ; dar în cămăruța lui Philip era așa de frig încît îi amorțiseră degetele și cu mare greutate izbuti să se desfacă la guler. Îi clănțăneau dinții în gură. Îi dădu prin gînd că trebuie să facă ceva cu totul neobișnuit ca să-i atragă atenția lui Dumnezeu, așa că întoarse spatele covorașului întins lîngă pat, ca să poată îngenunchea pe dușumeaua goală ; și apoi, într-o străfulgerare, se gîndi că poate cămășuța de noapte e un confort care ar putea să-i displacă Creatorului, drept care și-o scoase și-și făcu rugăciunea în pielea goală. Cînd se urcă în pat îi era așa de frig, încît o vreme nu putu adormi, dar, în cele din urmă, se cufundă într-un somn atît de adînc, încît a doua zi Mary Ann trebui să-l zgîlțîie bine cînd îi aduse apa fierbinte pentru spălat. Fata îi vorbi în timp ce trăgea perdelele, dar Philip nu răspunse ; își amintise imediat că asta era dimineața miracolului așteptat. Inima lui era plină de bucurie și recunoștință. Primul lui îndemn fu să întindă un picior și să-l pipăie pe cel care trebuia să se fi înzdrăvenit între timp ; dar a face una ca asta ar fi însemnat să se îndoiască de bunătatea lui Dumnezeu. Știa că amîndouă picioarele lui sînt acum tefere. Dar, în cele din urmă, își luă inima în dinți și își atinse o clipă piciorul stîng cu degetele de la celălalt. Apoi duse mîna într-acolo.

Coborî șchiopătînd scările tocmai cînd intra Mary Ann în sufragerie pentru rugăciunea de dimineață, și apoi se așeză la micul dejun.

— Ești cam tăcut astăzi, Philip, zise curînd mătușa Louisa.

— Probabil se gîndește ce mîncare bună o să capete mîine-dimineață la școală, zise preotul.

Cînd răspunse, Philip o făcu într-un fel care întotdeauna îl enerva pe unchiul lui, dat fiind că n-avea nici o legătură cu subiectul în discuție. Preotul spunea de multe ori că e un nărav urît să fii mereu cu gîndurile aiurea.

— Dacă l-ai ruga pe Dumnezeu să facă ceva, zise Philip, şi dacă ai crede cu adevărat că o să se întîmple, vreau să spun, aşa, cum ar fi să muţi un munte din loc, şi dacă ai avea toată credinţa şi totuşi nu s-ar întîmpla, ce-ar însemna asta?

— Vai, ce caraghios eşti! zise mătuşa Louisa. Acum vreo două-trei săptămîni ai mai întrebat ceva despre urnitul munţilor din loc.

— Ar însemna pur şi simplu că n-ai avut credinţă, răspunse unchiul William.

Philip acceptă această explicaţie. Dacă Dumnezeu nu-l vindecase, asta se datora faptului că el, Philip, n-avea credinţă adevărată. Şi totuşi, el nu vedea cum ar fi putut crede cu mai multă tărie decît o făcuse. Dar poate că nu-i lăsase destul răgaz lui Dumnezeu. Nu se rugase la Dumnezeu decît timp de nouăsprezece zile. Peste vreo două zile reîncepu să se roage şi, de data asta, fixă ca termen Paştele. Era ziua slăvită a învierii Fiului Său, şi Dumnezeu, în fericirea lui, ar fi putut să se arate îndurător. Dar acum Philip mai recurse şi la alte mijloace pentru a vedea împlinindu-se lucrul la care ţinea atît de mult: începu să-şi spună dorinţa cînd apărea Craiul Nou pe cer sau ori de cîte ori întîlnea un cal ţintat şi stătea seara cu ochii pironiţi pe cer să vadă cîte o stea căzătoare; la Lăsata Secului, în casa parohială mîncară o dată pui şi el făcu iadeş cu mătuşa Louisa şi iarăşi îşi puse în gînd aceeaşi dorinţă – să i se însănătoşească piciorul. În mod inconştient, făcea apel la zeii pe care neamul lui îi adorase înaintea Dumnezeului lui Israel. Şi îl bombarda mereu pe Cel-de-Sus cu rugăciunea lui, în diferite momente ale zilei, ori de cîte ori îşi aducea aminte, şi întotdeauna cu aceleaşi vorbe, pentru că lui i se părea important să-şi formuleze întotdeauna rugămintea în aceiaşi termeni. Dar curînd îl cuprinse gîndul că nici de data asta credinţa lui n-o să fie destul de puternică. Nu se putea împotrivi îndoielii care începuse să-i dea tîrcoale. Şi atunci făcu din propria lui experienţă o regulă generală.

— Mă tem că nimeni nu are vreodată destulă credinţă, zise el.

Era ca şi povestea cu sarea de care-i vorbea uneori guvernanta: zicea că poţi să prinzi o pasăre dacă-i pui sare pe coadă; şi odată, luase cu el un săculeţ cînd se dusese în parcul Kensington. Dar niciodată nu izbutise să se apropie destul de pasăre ca să-i poată pune sare pe coadă. Înainte de Paşte abandonase deja lupta. În inima lui stăruia un resentiment surd împotriva unchiului său pentru că-l păcălise. Textul care vorbea despre urnirea munţilor din loc era doar un pasaj dintre acelea care spuneau una şi se înţelegea alta. Se gîndi că unchiul lui i-a jucat o festă.

# Capitolul XV

Școala Regală de la Tercanbury în care intră Philip la vîrsta de treisprezece ani se mîndrea cu tradiția ei îndelungată. Fusese la început o școală mănăstirească – întemeiată înainte de cucerirea normandă – în care călugării augustini predau bazele învățăturii; și, ca și multe alte instituții de același fel, odată cu distrugerea mănăstirilor, fusese reorganizată de slujbașii regelui Henric al VII-lea[1] și astfel căpătase numele de Școală Regală. De atunci, urmîndu-și modest făgașul, dăduse fiilor micii nobilimi locale și ai oamenilor de diverse profesii din Kent o educație suficientă pentru nevoile lor. De pe porțile ei ieșiseră, ca să devină apoi celebri, vreo doi oameni de litere, începînd cu un poet al cărui geniu strălucit era depășit numai de al lui Shakespeare și sfîrșind cu un prozator ale cărui concepții despre viață au marcat profund generația din care făcea parte Philip; școala dăduse vreo doi juriști eminenți (marfă destul de obișnuită) și vreo doi-trei distinși militari; dar, în decursul celor trei secole de la despărțirea ei de Ordinul monastic, pregătise în special oameni ai Bisericii – episcopi, vicari, canonici și, în primul rînd, preoți de țară. Erau la școală elevi ai căror tați, bunici și străbunici învățaseră tot acolo și slujiseră cu toții prin parohiile diocezei Tercanbury; și ei intrau în școală cu mințile gata pregătite pentru hirotonisire. Cu toate acestea, erau unele semne că și acolo se pregătesc schimbări; pentru că vreo cîțiva copii, repetînd

1. Rege al Angliei (1509-1547) din dinastia Tudor, tatăl reginei Elisabeta I.

ceea ce auziseră pe acasă, spuneau că Biserica nu mai e ce a fost. Nu era vorba neapărat de bani; dar categoria de oameni care adopta cariera preoțească nu mai era aceeași; și vreo doi sau trei dintre băieți cunoșteau preoți ai căror părinți fuseseră negustori; băieții ziceau că preferă de o mie de ori să se ducă în colonii (pe vremea aceea coloniile mai erau încă ultima speranță a celor care nu găseau nimic de făcut în Anglia) decît să fie siliți să slujească mai întîi ca diaconi sub oblăduirea unui individ care nu era de viță aleasă. La Școala Regală, ca și la casa parohială din Blackstable, eticheta de „negustor" se aplica oricărui om care nu avusese norocul să posede pămînt (și aici se făcea o distincție foarte fină între fermierii îmbogățiți și adevărații moșieri) sau care nu îmbrățișase una din cele patru profesiuni pe care se cuvenea să le exercite un gentleman. Printre elevii externi, numărînd vreo sută cincizeci de fii ai micii nobilimi locale și ai militarilor de la regimentul de cavalerie, cei ai căror tați se ocupau de comerț și meșteșuguri erau făcuți să simtă din plin rușinea situației lor.

Pe profesori îi scoteau pur și simplu din sărite ideile moderne despre educație, despre care citeau uneori în ziarele *Times* sau *Guardian* și nădăjduiau din tot sufletul că Școala Regală va rămîne credincioasă vechilor ei tradiții. Limbile moarte se predau acolo cu atîta seriozitate încît rareori se întîmpla ca vreun fost elev să se mai poată gîndi după absolvire la Homer sau la Virgiliu fără să caște de plictiseală; și deși la cină, în sala profesorilor, vreo două spirite mai avangardiste sugerau că matematica devine din ce în ce mai importantă, părerea generală era că ea constituie un studiu mai puțin nobil decît clasicii. Nu se preda în școală nici germana, nici chimia, iar franceza o predau numai diriginții; ei puteau să păstreze ordinea mai bine decît un străin și, întrucît cunoșteau gramatica la fel de bine ca oricare francez, nu părea să aibă vreo importanță faptul că nici unul dintre ei n-ar fi putut căpăta măcar o ceașcă de cafea la restaurantul din Boulogne, dacă chelnerul n-ar fi știut puțină engleză. Geografia se preda în special punîndu-i pe elevi

să deseneze hărţi, şi aceasta constituia o ocupaţie foarte plăcută, în special cînd ţara despre care era vorba avea destui munţi; puteai pierde o groază de vreme desenînd Anzii sau Apeninii. Profesorii, absolvenţi de la Oxford sau Cambridge, erau hirotonisiţi, dar celibatari; dacă întîmplător doreau să se însoare, nu puteau face lucrul acesta decît acceptînd vreuna dintre parohiile mai mici, cu venituri modeste, la dispoziţia consiliului catedralei, dar ani de-a rîndul nici unul dintre ei nu se arătase doritor să părăsească societatea rafinată din Tercanbury – care, datorită unităţilor militare, avea un aer marţial şi ecleziastic deopotrivă – preferîndu-i monotonia vieţii dintr-o parohie de ţară; şi acum erau mai toţi oameni între două vîrste.

Pe de altă parte, directorul era obligat să fie căsătorit şi conducea şcoala pînă cînd începea să-l apese povara bătrîneţii. Cînd ieşea la pensie, era răsplătit prin acordarea unei sume care să-i asigure o existenţă mult mai bună decît cea la care puteau aspira ceilalţi profesori, precum şi un titlu onorific de canonic.

Cu un an înainte de intrarea lui Philip în şcoală, aceasta cunoscuse o mare schimbare. De ceva vreme, era evident că doctorul Fleming, care fusese director timp de un sfert de veac, surzise prea tare ca să-şi mai poată continua munca spre lauda lui Dumnezeu; şi, cînd deveni vacantă o parohie din suburbiile oraşului cu un stipendiu de şase sute de lire pe an, consiliul catedralei i-o oferi într-un mod care să-i dea de înţeles că, după părerea lor, ar cam fi timpul să se retragă. Cu un asemenea venit putea să-şi îngrijească destul de uşor toate bolile. Doi sau trei dintre diaconii care speraseră într-o avansare le spuseră nevestelor lor că e scandalos să dai o parohie care avea nevoie de un om tînăr, voinic şi energic, pe seama unui bătrîn care habar n-are de treburile parohiale şi care şi-a făcut deja plinul; dar bombăneala clerului de rang inferior nu ajunge niciodată la urechile autorităţilor bisericeşti. Cît despre enoriaşi, ei n-aveau nici un cuvînt în această chestiune, aşa că nimeni nu le ceru părerea. Adepţii lui Wesley şi baptiştii aveau în sat casele lor de rugăciune.

După ce acțiunea de înlăturare a doctorului Fleming fu astfel dusă la bun sfîrșit, se ivi, bineînțeles, necesitatea găsirii unui succesor. Era contrar tradițiilor școlii să se aleagă unul dintre profesorii mai mici în grad. Opiniile din cancelarie cereau în unanimitate alegerea domnului Watson, directorul școlii pregătitoare; nu se putea spune despre el că ar fi de pe acum stăpîn al Școlii Regale, toți îl cunoșteau de douăzeci de ani și nu se temeau defel că o să devină o pacoste. Numai că autoritățile bisericești le rezervară o surpriză alegînd pe un oarecare Perkins. La început, nimeni nu știa cine e Perkins și numele lui nu făcu o impresie favorabilă nimănui; dar, înainte ca spiritele să se potolească în urma șocului produs de acest nume, profesorii și-au dat seama că Perkins este fiul lui Perkins pînzarul. Doctorul Fleming le aduse acest lucru la cunoștință puțin înainte de masă și atitudinea lui trăda din plin consternarea. Aceia dintre profesori care luau masa la școală nu scoaseră o vorbă în timp ce mîncară și nu făcură nici cea mai mică aluzie la această problemă, atîta vreme cît era de față personalul de serviciu. Îndată după plecarea acestuia se porniră. Numele celor prezenți cu acest prilej nu sînt importante, dar persoanele respective erau cunoscute multor generații de elevi sub poreclele de „Suspin“, „Catran“, „Clipici“, „Pușcoci“ și „Pălmuță“.

Pe Tom Perkins îl cunoșteau cu toții. Primul lucru știut în legătură cu el era că nu e de familie bună. Îl țineau minte foarte bine – un băiețel negricios și mărunt de statură, cu părul negru, în dezordine și cu ochii foarte mari. Părea țigan. Venise ca extern, cu cea mai bună bursă pe care o oferea școala, așa că învățătura nu-l costase nimic. Bineînțeles că fusese un elev strălucit. La fiecare festivitate era încărcat de premii. Era marfa lor de export, îl arătau la toată lumea și acum își aminteau cu amărăciune de teama lor că va încerca să obțină o bursă la vreuna dintre școlile protipendadei și că-l vor pierde din mînă. Doctorul Fleming se dusese la tatăl băiatului, pînzarul – își aminteau cu toții de prăvălia aceea „Perkins și Cooper“, de pe strada Sf. Ecaterina –

și-i spusese că speră ca Tom să rămînă la școala lor pînă va ajunge la Universitatea Oxford. Școala era clientul principal al magazinului „Perkins și Cooper", așa că domnul Perkins îi dăduse cu bucurie asigurările cerute. Tom Perkins continuase să triumfe, fiind la limbile clasice cel mai bun elev de care își amintea doctorul Fleming, iar la absolvirea școlii luase cu sine cea mai bună bursă universitară pe care i-o puteau ei oferi. Căpătase bursă și la Colegiul Magdalena de la Oxford și începuse o strălucită carieră studențească. Revista școlii înregistrase an de an distincțiile pe care le obținuse și, cînd își cucerise definitiv locul printre fruntași, însuși doctorul Fleming scrisese cîteva cuvinte de laudă pe prima pagină. Ei îi salutaseră succesul cu atît mai mare satisfacție, cu cît firma „Perkins și Cooper" trecea printr-o perioadă foarte grea : Cooper căzuse rău de tot în patima beției și, cu puțin înainte de a-și lua Tom Perkins licența, pînzarii se declaraseră falimentari.

La timpul potrivit, Tom Perkins se hirotonisi și adoptă profesia pentru care se arătase atît de înzestrat. Fusese profesor suplinitor la Colegiul Wellington, și apoi la Colegiul Rugby.

Dar una era să-i saluți succesele la alte școli și cu totul alta să funcționezi sub conducerea lui în propria ta școală. Catran îi dăduse adeseori să scrie pedepse, iar Pușcoci îi trăsese palme. Nu le venea să creadă că autoritățile bisericești au putut să facă o asemenea greșeală. De la cine te puteai aștepta să uite că Perkins e fiul unui negustor falit? Și, pe urmă, beția lui Cooper părea să sporească și mai mult această rușine. După cît înțeleseseră, vicarul îi sprijinise cu mult zel candidatura, așa că probabil avea să-l invite la masă; dar oare micile banchete plăcute din incinta catedralei vor mai avea vreodată același farmec cînd va sta la masă și Tom Perkins? Și cum rămînea cu militarii? Doar Perkins nu putea să se aștepte ca ofițerii și mica nobilime să-l trateze de la egal la egal. Școala avea să sufere cumplit de pe urma acestui fapt. Părinții aveau să fie nemulțumiți și n-ar fi fost de mirare dacă și-ar fi retras în masă copiii de la școală. Și apoi, mai era și rușinea de a fi obligați să-i

spună „domnul Perkins“! Profesorii se gîndiră dacă n-ar fi bine să-și trimită in corpore demisiile în semn de protest, dar se abținură de teamă că ar putea fi acceptate cu prea multă ușurință.

— N-avem altceva de făcut decît să ne pregătim pentru oarecare schimbări, zise Suspin, care conducea de douăzeci și cinci de ani clasa a cincea, cu o neasemuită incompetență.

Și, cînd îl văzură, nu le veni nicidecum inima la loc. Doctorul Fleming îi invită la masa de prînz ca să-l cunoască. Era acum un bărbat de treizeci și doi de ani, înalt și deșirat, dar cu aceeași înfățișare sălbatică și dezordonată pe care i-o cunoșteau de cînd era copil. Hainele, prost croite și sărăcăcioase, stăteau strîmb pe el. Părul era negru și pletos ca întotdeauna și era evident că nu învățase nici acum să și-l pieptene. Îi cădea peste frunte la fiecare mișcare și adoptase un gest repezit cu care îl dădea la loc, ca să nu-i intre în ochi. Purta o mustață neagră și o barbă care-i acoperea pînă și pomeții obrajilor. Vorbea degajat cu profesorii, ca și cum s-ar fi despărțit de ei doar de o săptămînă sau două; se vedea bine că e încîntat să-i reîntîlnească. Nu părea să-și dea seama de ciudățenia situației și nici să observe ceva deosebit în faptul că nu i se mai spune Perkins, ci „domnul Perkins“.

Cînd își luă rămas-bun de la ei, unul dintre profesori, ca să zică și el ceva, făcu observația că pleacă destul de devreme la gară.

— Vreau să trec și pe la prăvălie să văd cum mai arată, răspunse vesel Perkins.

Cei de față se simțiră în mod vizibil jenați. Se mirară cu toții că poate să fie atît de lipsit de tact și, colac peste pupăză, doctorul Fleming nici nu auzise ce-a spus. Soția lui repeta vorbele tînărului, țipîndu-i în ureche:

— Vrea să se ducă să vadă fosta prăvălie a lui taică-său.

Numai Tom Perkins nu-și dădu seama de umilința pe care o simțeau toți cei de față. Se întoarse către doamna Fleming:

— Nu știți cumva cui aparține acum?

Doamna Fleming abia putu să-i răspundă, de furioasă ce era.

— Tot unui pînzar, zise ea iritată. Se numește Grove. Dar nu mai e furnizorul nostru.

— Mă întreb dacă o să-mi dea voie să vizitez casa.

— Cred că da, dacă o să-i spui cine ești.

Abia la sfîrşitul cinei din seara respectivă, Suspin aduse vorba în sala profesorilor de ceea ce stăruia în mintea tuturor:

— Ei, ce ziceți de noul nostru director? întrebă el.

Se gîndeau cu toții la conversația de la prînz. De fapt, nici nu fusese o conversație; fusese mai mult un monolog, pentru că Perkins sporovăia fără încetare. Vorbea foarte repede, rostea un potop de cuvinte, fără nici o dificultate și cu un glas profund și răsunător. Avea și un rîs ciudat și repezit care-l făcea să-și arate dinții albi. Îl urmăriseră greu, pentru că mintea lui sărea de la un subiect la altul, fără ca ei să poată prinde întotdeauna legătura. Vorbea de pedagogie, lucru destul de firesc; dar avea multe de spus despre teoriile moderne din Germania, de care ei nu auziseră niciodată și pe care le priveau cu teamă. Le vorbi apoi despre studiile clasice, dar el fusese în Grecia și discuta mult despre arheologie; petrecuse odată o iarnă întreagă făcînd săpături; ei nu prea vedeau în ce fel putea fi de folos acest lucru unui om care trebuie să-i învețe pe elevi să-și treacă examenele. Apoi abordară subiecte politice. Li se păru destul de ciudat să-l audă comparîndu-l pe Disraeli[1] cu Alcibiade[2]. După aceea vorbi de domnul Gladstone[3] și de autonomia legislativă. Înțeleseră că e adept al Partidului Liberal și-i cuprinse disperarea. Pe urmă discută despre filozofia germană și despre romanele franțuzești. Li se păru că un om care se interesează de lucruri atît de diverse nu poate să aibă o gîndire profundă.

---

1. Benjamin Disraeli, lord Beaconsfield (1804-1881), literat și politician englez.
2. General și politician atenian (450-404 î.d.H.).
3. William Ewart Gladstone (1809-1818), om de stat englez; a propus autonomia legislativă a Irlandei.

Clipici rezumă impresia generală și o exprimă într-o formă pe care o considerară cu toții o condamnare concludentă. Clipici era profesorul de la clasa a treia superioară, cam beteag și cu ochii veșnic mijiți. Era prea înalt pentru o constituție atît de șubredă și mișcările lui erau încete și molatice. Avea un aer obosit și toropit, așa că porecla i se potrivea ca o mănușă.

— E teribil de entuziast, zise Clipici.

Entuziasmul era sinonim cu proasta creștere.

Entuziasmul era un lucru nepotrivit pentru un gentleman. Le veni în minte Armata Salvării cu trompetele ei asurzitoare și cu tobele ei zgomotoase. Entuziasmul însemna schimbări. Li se făcu pielea de găină gîndindu-se la toate vechile și plăcutele lor obiceiuri asupra cărora plana acum un pericol iminent. Aproape că nici nu mai aveau curajul să-și îndrepte privirile către viitor.

— Arată a țigan mai mult decît oricînd, zise cineva după o pauză.

— Mă întreb dacă, atunci cînd l-au ales, vicarul și consiliul catedralei știau că are concepții radicale, observă cu amărăciune altcineva.

Dar conversația începu să lîncezească. Erau prea tulburați ca să-și găsească ușor cuvintele.

Îndreptîndu-se împreună cu Suspin spre sala de consiliu în ziua împărțirii premiilor – cam peste vreo săptămînă – Catran, care avea o limbă ascuțită, i se adresă colegului său cu următoarea remarcă:

— Mă rog, am asistat la multe serbări în localul ăsta, nu-i așa? Cine știe dacă o să mai asistăm la vreuna.

Suspin se arătă chiar mai melancolic decît de obicei.

— Dacă se ivește pe undeva vreo parohie comodă, n-aș avea nimic împotrivă să ies la pensie și acum.

# Capitolul XVI

Trecu un an, și cînd veni Philip la școală îi găsi pe toți vechii profesori la locul lor; dar, în ciuda rezistenței lor îndîrjite – destul de puternice, deși camuflate sub dorința aparentă de a se supune ideilor noului director – se produseseră multe schimbări. Măcar că diriginții tot mai predau franceza în Școala Inferioară, venise și un alt profesor – care avea titlul de doctor în filologie de la Universitatea din Heidelberg și petrecuse trei ani într-un liceu franțuzesc – urmînd să predea franceza la clasele superioare și germana elevilor care se arătau doritori să o învețe în locul elinei. Fusese angajat un alt profesor care să țină lecții de matematică într-un mod mai sistematic decît se considerase necesar pînă atunci. Nici unul dintre ei nu era preot. Asta era o adevărată revoluție și, cînd sosiră cei doi, profesorii mai vechi îi primiră cu neîncredere. Se amenajase un laborator și se înființaseră clase de pregătire pentru școala militară; după părerea tuturor se schimba însuși profilul școlii și numai Dumnezeu știa ce alte proiecte mai zămislea domnul Perkins în capul acela dezordonat al lui. Școala, destul de mică față de alte instituții pentru copiii de familie bună, nu avea mai mult de două sute de interni; și era greu să fie mărită, pentru că era cam înghesuită de zidurile catedralei; incinta, cu excepția unei case în care locuiau cîțiva dintre profesori, era ocupată de clerul catedralei; și alt loc pentru construcții nu era. Dar domnul Perkins alcătui un plan complicat prin care putea obține spațiu suficient ca să dubleze volumul actual al școlii. Voia să atragă și băieți de la Londra. Se gîndea că ar fi bine

pentru ei să vină în contact cu băietanii din Kent și că acestora din urmă li s-ar mai ascuți mintea.

— Dar este împotriva tuturor tradițiilor noastre, zise Suspin, cînd domnul Perkins făcu această propunere. Pînă acum ne-am dat peste cap să evităm contactul molipsitor cu băieții de la Londra.

— Vai, ce prostii! zise domnul Perkins.

Pînă atunci nimeni nu-i mai spusese dirigintelui că vorbește prostii și tocmai medita la un răspuns mușcător, în care eventual ar fi putut să introducă și vreo referire voalată la negustorii de pînză, cînd domnul Perkins îl atacă într-un mod scandalos, în maniera lui impetuoasă.

— Știi, casa aia din incintă – dacă te-ai căsători aș putea să determin autoritățile catedralei să o supraetajeze și am face acolo dormitoare și birouri, soția dumitale ar putea să te ajute.

Preotului mai vîrstnic i se tăie pur și simplu respirația. De ce trebuia neapărat să se căsătorească? Avea cincizeci și șapte de ani și cine naiba se mai însura atît de tîrziu? Și nici nu era la o vîrstă la care să înceapă să-și caute casă. N-avea nici un chef să se însoare. Dacă avea de ales între căsătorie și o parohie la țară, atunci prefera să-și dea demisia. Acum nu dorea decît liniște și pace.

— Dar n-am chef să mă însor, zise el.

Domnul Perkins îl privi cu ochii lui negri și strălucitori, și dacă cumva era în ei și o licărire de ironie e sigur că bietul Suspin n-o observă.

— Vai, ce păcat! Dar n-ai putea să te însori măcar de hatîrul meu? Mi-ai face un mare serviciu pentru că asta m-ar ajuta în tratativele cu vicarul și cu consiliul catedralei, cînd le voi propune să-ți reconstruiască locuința.

Dar dintre toate ideile nepopulare ale domnului Perkins, aceea care se bucură de cea mai puțină priză fu inițiativa lui de a ține din cînd în cînd lecții pe la clasele altor profesori. Întotdeauna cerea lucrul ăsta ca o favoare, dar, la urma urmei, era o favoare care nu i se putea refuza și, după cum spunea Catran (pe numele său adevărat domnul Turner), era un lucru înjositor pentru ambele

părți. Și nici n-avea obiceiul să te anunțe dinainte, ci deodată, după rugăciunile de dimineață, îi spunea cîte unuia dintre profesori:

— Sper că nu te superi dacă te rog să preiei clasa a șasea astăzi la unsprezece. Putem face un schimb, nu?

Nu știau dacă lucrul ăsta se obișnuia pe la alte școli, dar fără doar și poate la Tercanbury nu se mai făcuse niciodată. Rezultatele erau ciudate. Domnul Turner, prima victimă, își anunță clasa că în ziua aceea o să țină directorul ora de latină și, sub pretextul că poate ei ar vrea să-i mai pună unele întrebări ca să nu se facă de rîs, dedică ultimul sfert de oră al lecției de istorie interpretării pasajului din Tit Liviu[1] care constituia tema zilei; dar, cînd reveni la clasa lui și se uită la hîrtia pe care scrisese domnul Perkins notele, avu o surpriză: cei doi băieți mai buni pe care-i avea în clasă obținuseră rezultate foarte proaste, în timp ce alții care nu se remarcaseră niciodată pînă atunci căpătaseră note bune. Cînd îl întrebă pe Eldridge, cel mai deștept elev, cum se explică toate astea, băiatul răspunse morocănos:

— Domnul Perkins nu ne-a dat să facem nici o interpretare de text. Pe mine m-a întrebat ce știu despre generalul Gordon[2].

Domnul Turner îl privi uimit. Elevii aveau fără doar și poate senzația că fuseseră nedreptățiți, și el nu putea să nu aprobe nemulțumirea lor mută. Nici nu înțelegea de fapt ce legătură are generalul Gordon cu Tit Liviu. Ulterior își luă inima în dinți și întreprinse o mică cercetare.

— Eldridge e foarte tulburat pentru că l-ai întrebat ce știe despre generalul Gordon, îi spuse el directorului, străduindu-se să pară cît mai jovial și degajat.

Domnul Perkins rîse.

— Am văzut că au ajuns la legile agrare ale lui Caius Gracchus[3] și mă întrebam dacă au habar de tulburările

---

1. Istoric latin (59 î.d.H.-17 d.H.).
2. Charles George Gordon (1833-1885), militar colonialist britanic, supranumit Gordon Pașa sau Gordon Chinezul.
3. Tribun roman (153-121 î.d.H.), unul dintre cei doi reformatori democrați, frații Gracchi.

din Irlanda, legate de problema agrară. Dar ei nu știau nimic altceva despre Irlanda decît că orașul Dublin este situat pe rîul Liffey. Așa că am vrut să văd dacă au auzit vreodată de generalul Gordon.

Atunci profesorii aflară cu oroare că noul director are mania culturii generale. Avea îndoieli cu privire la utilitatea examenelor din materii pentru care elevii tociseră numai cu acest prilej. Ceea ce dorea el de la elevi era să judece și să înțeleagă.

Lună de lună, Suspin era tot mai îngrijorat; nu reușea să-și scoată din cap gîndul că domnul Perkins o să-i ceară să fixeze o zi în care să se însoare; și nu putea să sufere atitudinea pe care o adopta directorul față de literatura clasică. Era fără doar și poate un cărturar distins și era angajat într-o muncă ce se situa pe linia celei mai bune tradiții: scria un tratat despre prezența copacilor în literatura latină; dar vorbea despre el într-un chip destul de ușuratic, de parcă ar fi fost un divertisment lipsit de importanță, cu care își trecea vremea ca și cu biliardul, căruia îi acorda o mare parte din timpul său liber, fără a putea avea pretenția să fie luat în serios. Iar Pușcoci, profesorul clasei a treia medii, se făcea din ce în ce mai țîfnos.

În clasa aceasta fusese încadrat Philip la intrarea lui în școală. Preotul B. B. Gordon era prin însăși firea lui cu totul nepotrivit pentru meseria de profesor: n-avea nici un pic de răbdare, fiind, dimpotrivă, un temperament coleric. Întrucît nu-l trăgea nimeni la răspundere și avea de ținut piept doar unor băiețandri, își pierduse de mult orice stăpînire de sine. Își începea munca furios și o termina turbat. Era de statură mijlocie și destul de corpolent; părul lui de culoarea nisipului începuse să încărunțească și era tăiat foarte scurt. Mustața era scurtă și țepoasă. Fața lui mare cît un pepene, cu trăsături nedeslușite și smălțuită de ochii mici și albaștri, era veșnic congestionată, iar cînd îl apucau furiile se întuneca și se învinețea. Își mînca unghiile pînă la carne pentru că, în timp ce un elev tremurînd ca o frunză în vînt se străduia să interpreteze un text, el rămînea la catedră – zguduit

de fiorul mîniei care-l ardea – şi-şi muşca degetele. Despre violenţa lui se povesteau tot felul de lucruri, poate cam exagerate; cu vreo doi ani mai înainte se produsese mare agitaţie în şcoală: din cîte se auziseră, tatăl unui copil îl ameninţase cu judecata. Pe băieţelul lui, Walters, preotul îl lovise atît de tare cu o carte peste urechi încît îi afectase auzul şi băiatul trebui retras de la şcoală. Tatăl băiatului locuia la Tercanbury şi oraşul întreg fusese cuprins de indignare. Pînă şi ziarul local pomenise de incident. Dar domnul Walters nu era decît berar, aşa că simpatiile erau împărţite. Ceilalţi băieţi, din motive pe care le ştiau doar ei, cu toate că nu-l puteau suferi pe profesor, îi ţinură partea în această chestiune şi, ca să-şi manifeste indignarea faţă de faptul că treburile şcolii fuseseră discutate şi în afara ei, îi făcură tot felul de mizerii fratelui mai mic al lui Walters, care rămăsese încă în şcoală. Dar domnul Gordon scăpase ca prin urechile acului de trimiterea la o parohie de ţară şi de atunci nu mai îndrăznise să mai lovească vreun elev. Li se ridică profesorilor dreptul de a-i bate pe copii cu băţul peste degete şi Puşcoci nu mai putu să-şi sublinieze furia pocnind cu băţul în catedră. Niciodată nu-şi permise mai mult decît să-l apuce pe cîte un elev de umeri şi să-l zgîlţîie. Nu se lăsă de obiceiul de a-i pune pe şcolarii neastîmpăraţi sau refractari să stea de la zece minute pînă la o jumătate de oră cu un braţ întins, iar în vorbă era la fel de violent ca şi înainte.

Nici nu se putea nimeri un profesor mai nepotrivit pentru un elev atît de sfios ca Philip. Venise la şcoală mai puţin înspăimîntat decît atunci cînd intrase prima dată în biroul domnului Watson. Îi cunoştea pe mulţi dintre băieţi pentru că fusese împreună cu ei la şcoala pregătitoare. Se simţea mai mare acum şi, instinctiv, îşi dădu seama că elevii fiind mai numeroşi, infirmitatea sa va fi mai greu observată. Dar domnul Gordon îi băgă frica în oase încă din prima zi; tocmai pentru că era deprins să-şi dea imediat seama care dintre băieţi se tem de el, profesorul păru să simtă pentru el o antipatie cu totul deosebită. Lui Philip îi plăcuse să muncească, dar

acum începea să privească temător ceasurile petrecute la școală. Mai degrabă decît să riște un răspuns care se putea dovedi greșit și să stîrnească o furtună de insulte din partea profesorului, prefera să tacă prostește și, cînd se apropia rîndul lui și urma să se ridice și să interpreteze, se făcea alb ca hîrtia și îi venea greață de spaimă. Singurele lui momente de fericire erau în orele în care domnul Perkins prelua clasa. Philip izbutea să satisfacă pasiunea pentru cultură generală care-l obseda pe director. El citise tot felul de cărți ciudate, potrivite mai degrabă pentru copii mai mari și adeseori domnul Perkins, după ce plimba o întrebare de la un elev la altul, își oprea privirea asupra lui Philip, cu un zîmbet care-l încînta pe băiat, și spunea:

— Ei, Carey, spune-le tu.

Notele bune pe care le căpăta cu asemenea prilejuri sporeau indignarea domnului Gordon. Într-o bună zi, îi veni rîndul lui Philip să traducă și profesorul stătea acolo, scăpărînd scîntei din ochi și mușcîndu-și furios degetul. Era într-o dispoziție feroce. Philip începu să vorbească cu glas scăzut.

— Vorbește mai deslușit, strigă profesorul.

Lui Philip parcă i se puse un nod în gît.

— Hai, dă-i drumul, dă-i drumul, dă-i drumul!

Cuvintele acestea erau rostite din ce în ce mai tare, ajungînd un adevărat țipăt. Efectul lor fu acela de a alunga din capul lui Philip tot ce știa. Băiatul se uita la pagina tipărită fără s-o mai poată citi. Domnul Gordon începu să răsufle greu.

— Dacă nu știi, de ce nu spui de la început? Știi sau nu știi? Ai auzit cînd s-a interpretat acest pasaj la lecția trecută? De ce nu vorbești? Vorbește, tîmpitule, vorbește!

Profesorul se apucă de brațele jilțului și le strînse cu tărie de parcă numai ele l-ar fi putut ține să nu se năpustească asupra lui Philip. Elevii știau că, în trecut, adeseori îi strîngea pe copii de gît, mai-mai să-i înăbușe. Vinele de pe frunte i se umflară și fața i se întunecă, amenințătoare. Nu era zdravăn la cap.

Philip știuse perfect pasajul cu o zi înainte, dar acum nu-și mai putea aminti nimic.

— Nu știu, răspunse el, înecîndu-se.

— De ce nu știi? Ia să luăm cuvintele unul cîte unul. Curînd o să ne dăm seama dacă știi sau nu.

Philip rămase în picioare, alb la față, tremurînd puțin, cu capul aplecat deasupra cărții, dar fără să scoată o vorbă. Răsuflarea profesorului se auzea aproape la fel de tare ca un sforăit.

— Directorul zice că ești deștept. Eu nu știu de unde o fi văzînd el asta. Cultură generală!

Profesorul rîse cu cruzime.

— Nici nu înțeleg de ce te-au adus în clasa asta. Ești un tîmpit.

Cuvîntul ăsta îi plăcea grozav și îl repetă urlînd cît îl ținea gura.

— Un tîmpit! Un tîmpit! Un tîmpit cu piciorul sucit!

În felul ăsta se mai răcori puțin. Îl văzu pe Philip cum se înroșește deodată. Îi spuse să se ducă după „condica neagră". Philip lăsă jos opera lui Cezar și părăsi clasa în tăcere. „Condica neagră" era un registru de culoare întunecată în care se înscriau numele elevilor și actele lor de indisciplină, și dacă un nume apărea de trei ori însemna o bătaie cu bățul. Philip se duse acasă la director și ciocăni la ușa biroului. Domnul Perkins era așezat la masa lui de lucru.

— Dacă nu vă supărați, v-aș ruga să-mi dați „condica neagră".

— Uite-o acolo, îi răspunse domnul Perkins, făcînd semn cu capul spre locul unde se afla registrul. Dar ce-ai făcut și nu trebuia să faci?

— Nu știu, domnule director.

Domnul Perkins îi aruncă o privire repezită, dar fără să spună nimic își văzu mai departe de treabă. Philip luă condica și ieși. Peste cîteva minute, cînd se termină lecția, o aduse înapoi.

— Ia să mă uit și eu la ea, zise directorul. Văd că domnul Gordon te-a trecut în condică pentru „impertinență grosolană". Ce-ai făcut?

— Nu știu, domnule director. Domnul Gordon a zis că sînt un tîmpit cu piciorul sucit.

Domnul Perkins se uită din nou la el. Se întrebă dacă nu cumva îndărătul răspunsului pe care i-l dăduse băiatul se ascunde și puțin sarcasm, dar Philip părea încă mult prea zguduit pentru așa ceva. Obrazul lui era alb ca hîrtia, iar ochii lui păreau înnebuniți de spaimă. Domnul Perkins se ridică în picioare și puse condica pe masă. Imediat luă în mînă niște fotografii.

— Azi-dimineață am primit de la un prieten pozele astea din Atena, zise directorul ca din întîmplare. Ia uită-te, aici e Acropole.

Și așa începu să-i explice lui Philip ce vedea în poză. Cuvintele lui parcă dădeau viață ruinelor. Îi arătă teatrul lui Dionysos și-i explică în ce ordine se așezau oamenii și cum vedeau albastrul Mării Egee în spatele scenei. Apoi îi spuse pe neașteptate:

— Mi-aduc aminte că pe vremuri, cînd eram elev în clasa lui, domnul Gordon îmi spunea „țigan negustoros".

Și înainte ca Philip, care era atent la fotografii, să aibă răgazul necesar pentru a prinde sensul acestei observații, domnul Perkins îi arătă o poză a strîmtorii Salamina și cu degetul lui cu unghia murdară indică așezarea flotei grecești și cea a flotei persane.[1]

---

1. În anul 480 î.d.H., grecii au distrus acolo flota regelui persan Xerxes.

# Capitolul XVII

Pentru Philip, următorii doi ani se scurseră într-o monotonie comodă. Nu era mai terorizat decît alți băieți de statura lui; iar infirmitatea care îl ținea departe de jocurile lor ajunse pentru el să fie ceva neînsemnat, lucru pentru care era de-a dreptul recunoscător. Nu era simpatizat și era tare singur. Două trimestre învăță cu Clipici în clasa a treia superioară. Clipici avea un aer plictisit la culme, și pentru că mișcările lui erau veșnic obosite, și pentru că ținea întotdeauna ochii pe jumătate închiși. Își făcea datoria, dar și-o făcea cu gîndurile într-altă parte. Era bun, blînd și aiurit. Se arăta foarte încrezător în cinstea elevilor; după părerea lui, primul lucru de care era nevoie ca să-i deprinzi să fie sinceri era să nu-ți bagi nici măcar o clipă în cap ideea că băieții ar putea să mintă.

— Dacă ceri mult, o să ți se dea mult, spunea el repetînd un citat celebru.

În clasa a treia superioară viața nu era deloc grea. Știai exact ce versuri o să ți se dea să interpretezi cînd o să-ți vină rîndul și, dat fiind că juxta trecea din mînă în mînă, puteai găsi ușor, în cîteva minute, tot ce-ți trebuia. Puteai să ții și o gramatică latină deschisă pe genunchi în timp ce profesorul punea întrebări celor din jur. Iar lui Clipici nu i se părea cîtuși de puțin ciudat că aceeași greșeală de neconceput se găsea în temele a zece sau doisprezece elevi. El n-avea prea mare încredere în examene, pentru că observase că elevii nu dau niciodată răspunsuri așa de bune ca în clasă; era o mare dezamăgire, dar n-avea importanță. La timpul potrivit, elevii

erau promovaţi, deşi nu învăţaseră mare lucru, afară doar de o veselă neruşinare în deformarea adevărului, lucru care de altfel putea să le fie mai de folos în viaţa care îi aştepta decît capacitatea de a citi latineşte la prima vedere.

Apoi încăpură pe mîinile lui Catran. Numele lui adevărat era Turner; era cel mai vioi dintre profesorii bătrîni, un om scund cu un pîntece imens, cu o barbă neagră care începuse să încărunţească şi pielea oacheşă. Într-adevăr, îmbrăcat în haine preoţeşti, aducea destul de mult cu un butoi de catran; şi, cu toate că dădea din principiu cinci sute de versuri de scris ca pedeapsă pentru oricare băiat pe care-l auzea folosind porecla în locul numelui lui, la dineurile cu colegii făcea adeseori glume pe seama acestui lucru. Dintre toţi profesorii, el era cel mai iubitor de petreceri lumeşti; lua masa în oraş mult mai des decît toţi ceilalţi şi societatea pe care o frecventa nu era exclusiv clericală. Elevii îl priveau oarecum ca pe un băiat de viaţă. În timpul vacanţei, îşi părăsea veşmintele preoţeşti şi lumea îl văzuse prin Elveţia îmbrăcat într-un costum de golf cam bălţat. Îi plăcea să bea cîte o sticlă de vin la o masă bună şi, întrucît fusese zărit odată la Cafe Royal cu o doamnă care, de fapt, avea toate şansele să fie rudă apropiată cu el, fusese de atunci încolo bănuit de generaţii succesive de elevi că participă la orgii ale căror amănunte indicau o convingere nestrămutată în depravarea omenească.

Domnul Turner socotea că are nevoie de un trimestru întreg pentru a-i disciplina pe băieţi după ce absolvă clasa a treia superioară; şi, din cînd în cînd, făcea cîte o aluzie vicleană care arăta că ştie perfect ce se întîmplă în clasa colegului său. Dar el privea lucrurile cu multă îngăduinţă. Îi socotea pe băieţi nişte mici ticăloşi care se arătau mai înclinaţi să spună adevărul dacă aveau siguranţa că minciunile vor fi descoperite, care aveau un simţ al onoarei cu totul particular, inaplicabil relaţiilor cu profesorii, şi care n-ar mai fi fost dispuşi să-ţi dea bătaie de cap dacă ştiau că vor fi pedepsiţi. Era mîndru de clasa lui şi la vîrsta de cincizeci şi cinci de ani se arăta

la fel de dornic ca ea să se prezinte la examene mai bine decît celelalte clase, cum fusese și la intrarea lui în învățămînt. Avea temperamentul coleric al oamenilor obezi, ușor de stîrnit și ușor de potolit și elevii lui descopereau curînd că îndărătul invectivelor cu care-i bombarda neîncetat se ascundea multă blîndețe. Îl scoteau din sărite proștii, dar era gata oricînd să-și dea toată osteneala cu băieții a căror fire capricioasă și independentă i se părea că ar constitui o dovadă de inteligență. Îi plăcea mult să-i invite să ia ceaiul cu el; și cu toate că jurau că n-o să se ia la întrecere cu el la prăjituri și brioșe, întrucît pe atunci era la modă credința că obezitatea este semnul unei lăcomii cumplite, iar lăcomia lui cumplită ar fi fost un semn că are tenie, elevii îi acceptau invitația cu sinceră bucurie.

Philip se simțea acum mai în largul lui, întrucît în sălile de studiu nu era loc decît pentru elevii din școala superioară și pînă atunci stătuse în sala mare în care mîncau cu toții laolaltă și în care se pregăteau elevii din clasele mici într-o învălmășeală care, într-o oarecare măsură, îi displăcea. Din cînd în cînd, prezența altora îl tulbura și simțea o nevoie imperioasă de singurătate. Pornea așadar să colinde împrejurimile orașului de unul singur. Era în apropiere un pîrîiaș cu pomi retezați de-a lungul malurilor. Apa străbătea cîmpiile înverzite și, fără să știe de ce, lui Philip îi făcea plăcere să se plimbe pe aceste maluri. Cînd obosea, se trîntea pe iarbă cu fața în jos și urmărea forfota grăbită a chiticilor și a mormolocilor. Și tot foarte fericit era cînd putea să umble prin curtea școlii. Pe pajiștea din mijloc, băieții jucau vara jocuri cu mingea, dar, în restul anului, terenul era liniștit: uneori se mai plimbau de colo pînă colo băieții care mergeau braț la braț, sau se întîmpla ca un elev foarte studios să pășească rar, cu ochii în gol, repetînd cu glas tare vreun text pe care trebuia să-l învețe pe de rost. În ulmii cei înalți era o colonie de corbi care umpleau aerul cu strigăte melancolice. De o parte se afla catedrala cu un turn înalt în mijloc, și Philip, care nu știa încă ce e frumosul, simțea o încîntare și o tulburare pe care nu le putea

înțelege, cînd privea această construcție. Cînd căpătă o cameră de studiu (era o odăiță pătrată, ale cărei ferestre dădeau spre o străduță sordidă, și în care se înghesuiau patru elevi) cumpără o fotografie a catedralei și și-o puse pe perete deasupra pupitrului. Își dădu seama că priveliștea de pe fereastra clasei a patra prezintă un interes nou pentru el. Se vedeau niște pajiști cu gazon vechi, foarte bine întreținut și niște copaci masivi cu frunziș bogat și des. Priveliștea îi stîrnea un simțămînt ciudat despre care el nu știa dacă e durere sau plăcere. Erau zorile emoției estetice. Ele însoțeau și alte schimbări. Vocea lui suna spart acum și scăpa de sub control; din gît îi ieșeau sunete ciudate.

Apoi începu să se ducă la orele ce aveau loc în biroul directorului, imediat după ceai, pentru a-i pregăti pe băieți în vederea confirmării. Cucernicia lui Philip nu rezistase încercărilor timpului și el încetase de mult să mai citească Biblia seară de seară; dar acum, sub influența domnului Perkins și în această nouă stare care-l făcea atît de neliniștit, vechile lui sentimente renăscură cu timpul și își făcu reproșuri amare pentru că a ajuns un apostat. Cu ochii minții vedea mereu flăcările iadului arzînd amenințător. Dacă ar fi murit în epoca în care ajunsese aproape păgîn ar fi fost pierdut; credea orbește în chinurile veșnice, mult mai tare decît în fericirea veșnică; îl treceau fiorii cînd se gîndea la primejdiile de care a scăpat.

Din ziua în care domnul Perkins îi vorbise cu blîndețe tocmai cînd el suferea sub lovitura acelui gen de insultă pe care o suporta cel mai greu, Philip începuse să-și adore directorul cum își adoră cîinele stăpînul. Își storcea creierii zadarnic pentru a găsi vreun mijloc de a-i face plăcere. Prețuia pînă și cel mai mic cuvînt de laudă pe care-l rostea din întîmplare directorul. Și cînd se ducea la micile întruniri liniștite din casa acestuia era gata să capituleze total în fața lui. Simțea o atracție fantastică emanînd din ochii strălucitori ai domnului Perkins și stătea cu gura pe jumătate căscată, cu capul adus puțin înainte, ca să-i soarbă cuvintele. Tocmai banalitatea cadrului în

care se desfăşurau întîlnirile făcea extraordinar de emoţionante problemele pe care le discutau. Şi adeseori, profesorul, cucerit şi el de frumuseţea subiectului, dădea la o parte cărţile din faţa lui şi, cu mîinile împreunate în dreptul inimii, de parcă ar fi vrut să-i liniştească bătăile, le vorbea despre misterele religiei lor. Uneori Philip nu înţelegea, dar nici nu ţinea chiar aşa de mult să înţeleagă, avînd sentimentul vag că e suficient să simtă ceva. Atunci i se părea că directorul, cu şuviţele de păr răvăşite şi cu faţa palidă, e ca profeţii aceia ai Israelului, care nu se temeau să-i ia la refec chiar şi pe regi; şi cînd se gîndea la Mîntuitor şi-l închipuia cu ochii negri şi cu obrajii palizi ai directorului.

Domnul Perkins privea cu multă seriozitate acest aspect al activităţii lui. În asemenea împrejurări, dispărea cu totul umorul scînteietor care-i făcea pe ceilalţi profesori să-l bănuiască de superficialitate. Cu tot programul lui foarte încărcat, găsea timp pentru toate şi, din cînd în cînd, izbutea să acorde cîte un sfert de oră sau douăzeci de minute fiecăruia dintre băieţii pe care-i pregătea pentru confirmare. Voia să-i facă să simtă că ăsta este primul pas serios făcut conştient în viaţa lor. El încerca să bîjbîie în adîncul inimii lor; voia să le picure în suflete pasiunea credinţei lui. Pe Philip, măcar că băiatul era timid, îl simţea capabil de o dăruire egală cu a lui. Temperamentul băiatului i se părea funciar religios. Într-o zi se abătu brusc de la subiectul despre care vorbea.

— Te-ai gîndit vreodată ce o să faci cînd o să fii mare? îl întrebă el.

— Unchiul meu vrea să mă facă preot, zise Philip.

— Dar tu?

Philip întoarse capul. Îi era ruşine să răspundă că se simte nevrednic.

— Nu cunosc nici un alt fel de viaţă care să fie atît de plină de fericire ca a noastră. Tare aş vrea să te pot face să înţelegi ce minunat privilegiu constituie viaţa noastră. Pe Dumnezeu îl poţi sluji prin multe cariere, dar noi sîntem cei mai apropiaţi de El. Nu vreau să te influenţez, dar dacă te-ai hotărî – să zicem acuma pe loc – ar fi

imposibil să nu simți bucuria și ușurarea care nu-i mai părăsesc niciodată pe oameni.

Philip nu răspunse, dar directorul citi în ochii lui că a înțeles deja o parte dintre lucrurile pe care voia el să i le arate.

— Dacă vei continua să te porți ca pînă acum, într-o bună zi ai să te trezești că ești fruntașul școlii și cu siguranță vei căpăta o bursă la absolvire. Tu ai ceva avere?

— Unchiul meu zice că o să am o sută de lire pe an la majorat.

— O să fii bogat. Eu n-aveam nici o lețcaie.

Directorul șovăi o clipă și apoi, desenînd alene cu creionul pe sugativa din fața lui, continuă:

— Mă tem că nu vei avea de ales între prea multe profesii. Firește că nu vei putea să-ți iei o slujbă care cere eforturi fizice.

Philip se înroși pînă în vîrful urechilor, așa cum făcea întotdeauna cînd pomenea cineva de piciorul lui strîmb. Domnul Perkins îl privi cu gravitate.

— Mă întreb dacă nu cumva ești exagerat de sensibil în privința nenorocirii tale. Nu ți-a trecut niciodată prin minte gîndul de a-i mulțumi lui Dumnezeu pentru ea?

Philip ridică brusc ochii. Buzele i se strînseră fără voia lui. Își aduse aminte cum luni de zile, luînd drept bună ceea ce-i spuneau oamenii, îl implorase pe Dumnezeu să-l vindece așa cum îl vindecase pe lepros și-i redase vederea orbului.

— Atîta vreme cît privești acest lucru cu revoltă nu-ți poate aduce decît rușine. Dar dacă l-ai socoti drept o cruce care ți-a fost dată s-o porți numai pentru că umerii tăi sînt destul de puternici ca s-o poată duce, drept un semn al harului divin, atunci ar fi pentru tine un izvor de fericire și nu de întristare.

Dîndu-și seama că băiatului nu-i place deloc să discute această problemă, îl lăsă în pace.

Dar Philip se gîndi în fel și chip la ceea ce-i spusese directorul și curînd, mintea lui fiind complet absorbită de ceremonia care-l aștepta, se simți cuprins de o exaltare

mistică. Se părea că spiritul lui se eliberează de lanțurile cărnii, iar el trăiește o viață nouă. Năzuia către perfecțiune cu toată căldura pătimașă de care era capabil. Voia să se consacre cu totul slujirii Domnului și se hotărî definitiv să se hirotonisească. În ziua cea mare a confirmării, sufletul lui, profund mișcat de toate pregătirile făcute, de cărțile pe care le studiase și în primul rînd de influența covîrșitoare a directorului, nu-și mai putea stăpîni fiorii de teamă și bucurie. Un singur gînd îl chinuia. Știa că va trebui să străbată de unul singur naosul și se temea că mersul lui șchiop va deveni astfel mai vizibil, nu numai pentru toți elevii și profesorii care asistau la slujbă, ci și pentru străini – orășeni sau părinți veniți să participe la confirmarea odraslelor lor. Cînd sosi momentul, simți deodată că poate accepta umilința aceea și, șchiopătînd prin mijlocul naosului, o ființă mică și neînsemnată sub bolțile mărețe ale catedralei, își oferi de bunăvoie drept jertfă infirmitatea Dumnezeului care-l iubea.

## Capitolul XVIII

Dar Philip nu putu trăi prea multă vreme în aerul rarefiat de pe culmi. Ceea ce i se întîmplase cînd fusese cuprins prima dată de emoţii religioase, i se întîmplă şi acum. Pentru că simţea atît de intens frumuseţea credinţei, pentru că dorinţa sacrificiului de sine ardea în inima lui cu asemenea strălucire de nestemată, puterea lui părea insuficientă pentru a se măsura cu ambiţia de care era stăpînit. Era istovit de violenţa patimii lui. Îşi simţi deodată sufletul pustiit de o ciudată ariditate. Începu să uite de prezenţa lui Dumnezeu care i se păruse atît de învăluitoare; iar exerciţiile sale religioase, îndeplinite încă şi acum foarte punctual, deveniră cu timpul o chestiune pur formală. La început se învinovăţi pentru această abatere, iar teama de focul gheenei îl îndemnă să-şi înnoiască ardoarea, dar pasiunea lui se stinsese şi, treptat-treptat, gîndurile lui fură atrase în altă parte.

Avea prea puţini prieteni. Pasiunea lui pentru lectură îl izola de oameni: devenise o nevoie atît de imperioasă încît după ce stătea cîtăva vreme în tovărăşia altora era obosit şi nervos; se mîndrea cu vastele sale cunoştinţe, mai presus de ale celorlalţi şi pe care le căpătase prin lectura atîtor cărţi; mintea lui era ageră şi de felul lui nu era destul de iscusit pentru a-şi ascunde dispreţul faţă de stupiditatea celor din jur. Aceştia se plîngeau de el că e înfumurat; şi, întrucît el nu strălucea decît în chestiuni care pe ei îi lăsau reci, îl întrebau în bătaie de joc ce motive avea să fie atît de încrezut. Începuse să îşi descopere simţul umorului şi află curînd că are darul de a spune lucruri neplăcute care-i loveau pe oameni în

plin; le spunea pentru că îl amuzau, aproape fără să-şi dea seama cît de mult puteau să-i doară pe ceilalţi şi se simţea foarte ofensat cînd descoperea că victimele îi poartă pică. Umilinţele suferite cînd intrase în şcoală îl făcuseră să-şi ocolească tovarăşii, şi de acest sentiment nu se putu elibera niciodată complet; rămase timid şi tăcut. Şi, deşi făcea tot ce-i stătea în putinţă pentru a-i îndepărta pe ceilalţi băieţi, tînjea din adîncul inimii după popularitatea pe care o cîştigau aşa de uşor alţii. Pe aceştia îi admira nespus de mult, deşi se ţinea la distanţă; şi, cu toate că se simţea înclinat să fie mai sarcastic cu ei decît cu alţii, cu toate că făcea mici glume pe socoteala lor, ar fi dat totul numai să poată fi în locul lor. Ba chiar ar fi dat nu ştiu ce ca să fie în locul celui mai prost băiat din şcoală dacă acesta era zdravăn la trup. Căpătă un nărav ciudat. Îşi închipuia că există un băiat pe care-l simpatizează în mod deosebit; şi atunci, chipurile, îşi arunca sufletul lui în trupul celuilalt, vorbea cu glasul acestuia şi rîdea ca el; îşi închipuia că face tot ce făcea celălalt. Această închipuire era atît de vie, încît o clipă i se părea că nu mai e el însuşi. În felul acesta, se bucura de multe clipe de fericire imaginară.

La începutul trimestrului de după Crăciun, care urmă după confirmarea lui, Philip se trezi că a fost mutat într-o altă cameră de studiu, împreună cu alţi băieţi dintre care unul se numea Rose. Rose era în aceeaşi clasă cu Philip şi acesta îl privise întotdeauna cu admiraţie şi invidie. Nu era arătos; deşi mîinile lui imense şi oasele mari prevesteau că se va face un bărbat voinic, trupul lui nu era deloc armonios; dar avea ochi încîntători şi cînd rîdea (ceea ce făcea mereu), faţa lui se umplea de creţuri foarte amuzante. Nu era nici deştept, nici prost, dar se descurca destul de bine la învăţătură şi încă şi mai bine la sport. Era elevul preferat atît al profesorilor, cît şi al colegilor, şi el, la rîndul lui, simpatiza pe toată lumea.

Fiind repartizat în camera aceea, Philip nu putu să nu-şi dea seama că ceilalţi băieţi care învăţau împreună de trei trimestre i-au făcut o primire destul de rece. Îl

tulbura faptul că se simte un intrus; dar învățase de mult să-și ascundă sentimentele și colegii descoperiră că nu e gălăgios și nici băgăreț, și că deci îi deranja foarte puțin. Cu Rose, tocmai pentru că nu putea nici el să se împotrivească farmecului acestuia, cum nu puteau nici alții, Philip se arătă mai timid și mai repezit ca de obicei; și fie din această pricină, tinzînd în mod inconștient să-și exercite fascinația pe care și-o cunoștea numai în urma rezultatelor obținute, fie pur și simplu din bunătate, Rose fu cel care îl primi mai întîi pe Philip în cercul lor. Într-o bună zi, pe nepusă masă, îl întrebă pe Philip dacă vrea să vină cu el pe terenul de fotbal. Philip se îmbujoră la față.

— Dar eu nu pot merge așa de repede ca tine, îi răspunse el.

— Vax. Hai, vino!

Dar, cu o clipă înainte de plecarea lor, un alt băiat băgă capul pe ușă și îl pofti pe Rose să meargă cu el.

— Nu pot, îi răspunse acesta. I-am promis lui Carey că mă duc cu el.

— Nu-ți face griji din pricina asta, zise repede Philip. Să știi că eu nu mă supăr.

— Vax, zise Rose.

Se uită la Philip cu ochii lui plini de bunătate și apoi rîse. Philip simți un tremur ciudat în inimă.

Prietenia dintre ei se înfiripă cu repeziciunea caracteristică pentru băieții de vîrsta lor. Deveniseră de nedespărțit. Colegii se mirară cum de s-au împrietenit atît de brusc și-l întrebară pe Rose ce a găsit la Philip.

— N-aș putea să spun, răspunse acesta. Dar să știți că de fapt e un băiat tare bun.

Curînd colegii se deprinseră să-i vadă pe cei doi băieți mergînd braț la braț pînă la capelă sau plimbîndu-se prin curte și discutînd cu aprindere; oriunde se afla unul dintre ei, îl găseai și pe celălalt și – ca și cum i-ar fi recunoscut un drept de proprietate – băieții care îl căutau pe Rose îi lăsau vorbă lui Carey. La început, Philip era rezervat. Nu dorea să se lase cu totul în voia bucuriei orgolioase care-l cuprindea; dar, după puțină vreme,

neîncrederea lui în soartă cedă în fața unei fericiri nebune. Îl socotea pe Rose băiatul cel mai încîntător pe care-l văzuse vreodată. Cărțile își pierduseră din importanță pentru Philip; nu-și putea bate capul cu ele cînd avea o ocupație infinit mai importantă. Prietenii lui Rose veneau uneori să bea ceaiul în camera acestuia sau să piardă vremea pe acolo cînd n-aveau altceva mai bun de făcut – lui Rose îi plăcea societatea numeroasă și prilejurile de a sta la taclale – și descoperiră că Philip e un băiat foarte cumsecade. Iar Philip era fericit.

În ultima zi a trimestrului, stabili împreună cu Rose cu ce tren să se întoarcă la reluarea cursurilor, pentru a se putea întîlni la gară. Aveau să bea ceaiul în oraș înainte de a reveni la internat. Philip se duse acasă cu inima grea. Toată vacanța se gîndi la Rose și imaginația lui era mereu în fierbere plănuind tot felul de lucruri pe care aveau să le facă împreună în trimestrul următor. Se plictisea la casa parohială și în ultima zi cînd unchiul său îi puse întrebarea obișnuită pe tonul său glumeț, la fel de obișnuit: „Ei, îți pare bine că începi iar școala?", Philip răspunse bucuros:

— Oho, și încă cum!

Ca să fie sigur că-l întîlnește pe Rose la gară, luă alt tren mai devreme decît de obicei și se învîrti un ceas pe peron. Cînd sosi trenul de la Faversham, unde știa el că trebuie să schimbe Rose legătura, alergă emoționat de la primul pînă la ultimul vagon. Dar Rose nu era acolo. Philip întrebă pe un hamal cînd vine trenul următor și așteptă; dar avu o nouă dezamăgire. I se făcuse frig și foame, așa că se duse la școală, tăind drumul pe niște ulicioare lăturalnice din cartierele sărace. Îl găsi pe Rose în camera de studiu, cu picioarele pe cămin, vorbind ca o mitralieră cu vreo cinci-șase băieți care se așezaseră care pe unde puteau. Rose îi strînse mîna cu entuziasm lui Philip, dar acesta se întristă brusc pentru că-și dădu seama că Rose a uitat complet de întîlnirea pe care o stabiliseră.

— Ia ascultă, mă, ce-ai întîrziat așa? îl întrebase Rose. Mă temeam că nu mai vii deloc.

— Dar erai de la patru jumătate la gară, spuse un alt băiat. Te-am văzut cînd ai venit.

Philip roşi puţin. Nu voia ca Rose să ştie cît de prost a fost aşteptîndu-l.

— A trebuit să conduc o prietenă de familie, inventă el repede un pretext. Mi-au cerut s-o conduc la gară.

Dar dezamăgirea îl făcu să fie cam morocănos. Se aşeză şi nu scoase o vorbă, iar cînd îi adresa cineva cuvîntul, răspundea monosilabic. Îşi puse în gînd să discute chestiunea cu Rose cînd vor rămîne singuri. Dar, după plecarea celorlalţi, Rose veni imediat spre el şi se aşeză pe braţul jilţului în care se tolănise Philip.

— Ascultă, mă, să ştii că mă bucur grozav că sîntem în aceeaşi cameră trimestrul ăsta. E formidabil, nu?

Părea atît de sincer încîntat că-l vede pe Philip încît supărarea acestuia dispăru. Ca şi cum nu s-ar fi despărţit decît de cinci minute, începură să vorbească aprins şi entuziast despre o mie de lucruri care-i interesau.

# Capitolul XIX

La început, Philip fusese prea recunoscător pentru prietenia lui Rose ca să aibă vreo pretenție de la el. Lua lucrurile așa cum erau și se bucura de viață. După un timp însă, începu să-l deranjeze amabilitatea pe care Rose o arăta tuturor; el dorea o afecțiune mai exclusivistă și ceea ce înainte acceptase ca o favoare i se părea acum dreptul lui. Privea cu gelozie prietenia lui Rose cu ceilalți și, deși știa că greșește, nu se putea stăpîni uneori să nu spună lucruri aspre despre el. Dacă Rose petrecea un ceas făcînd pe bufonul în altă cameră de lucru, cînd se întorcea într-a lor, Philip îl primea încruntat și posac. Apoi stătea bosumflat o zi întreagă și suferea și mai mult, deoarece Rose fie că nu băga de seamă proasta lui dispoziție, fie că o ignora în mod intenționat. Foarte adesea, cu toate că era în permanență conștient de propria lui prostie, Philip provoca o ceartă și nu mai vorbea vreo două-trei zile cu Rose. Dar Philip nu putea îndura multă vreme supărarea și chiar atunci cînd era convins că are dreptate își cerea scuze cu umilință. Apoi cîte o săptămînă încheiată erau cei mai buni prieteni din lume. Și totuși, ce fusese mai frumos trecuse, și Philip vedea bine că adeseori Rose se plimbă cu el pur și simplu din obișnuință sau temîndu-se să nu-l supere; nici nu mai aveau așa de multe să-și spună ca la început și adeseori Rose se plictisea. Philip simțea că începuse să-l irite și șchiopătatul lui.

Pe la sfîrșitul trimestrului, vreo cîțiva băieți se îmbolnăviră de scarlatină și circula insistent zvonul că au să fie trimiși acasă pentru a împiedica răspîndirea epidemiei;

dar bolnavii fură izolați și, cum nu se iviră cazuri noi, se presupuse că molima a fost oprită. Unul dintre bolnavi era Philip. Rămase în spital pînă după vacanța de Paște și, la începutul trimestrului următor, îl trimiseră acasă ca să ia puțin aer la casa parohială. În ciuda asigurărilor primite de la doctor că băiatul nu mai e contagios, preotul îl privi cu suspiciune; i se păru o mare lipsă de înțelepciune din partea doctorului să propună ca nepotul să meargă pe litoral pentru a se reface și, de fapt, îl primi în casa lui numai pentru că băiatul n-avea unde să se ducă.

Philip se întoarse la școală la jumătatea trimestrului. Uitase de toate certurile cu Rose și ținea minte despre el numai că e cel mai bun prieten al lui. Știa că a fost un prost. Se hotărî să adopte o atitudine mai înțeleaptă. În timpul bolii lui, Rose îi trimisese de vreo două ori bilețele pe care le încheiase cu cuvintele: „Grăbește-te să te întorci". Philip socoti că și Rose așteaptă cu tot atîta nerăbdare întoarcerea lui cum aștepta și el să-l revadă pe Rose.

Cînd ajunse la școală descoperi că, deoarece un elev dintr-a șasea murise de scarlatină, se făcuseră diverse schimbări în repartizarea camerelor de lucru și Rose fusese mutat dintr-a lor. Asta era o cruntă dezamăgire. Dar, de îndată ce sosi, dădu buzna în camera lui Rose. Rose stătea la pupitru și lucra cu un băiat numit Hunter. Cînd Philip intră, întorsese furios capul.

— Cine dracu' mai pică? strigă el.

Și apoi, dînd cu ochii de Philip, zise:

— A, tu erai.

Philip se opri locului intimidat.

— M-am gîndit să vin să văd ce faci.

— Lucram.

Hunter se amestecă și el în conversație.

— Cînd te-ai întors?

— Acum cinci minute.

Cei doi băieți nu se sculară de pe scaune și îl priveau cu aerul că Philip i-ar deranja. Se vedea bine că ar fi preferat să-l vadă plecînd cît de curînd. Philip se înroși la față.

— Eu o şterg. Dacă vrei, treci pe la mine cînd termini, îi spuse el lui Rose.

— S-a făcut.

Philip închise uşa în urma lui şi se îndreptă şchiopătînd spre camera sa de lucru. Se simţea teribil de ofensat. Departe de a fi părut bucuros că-l vede, Rose avusese aerul că s-a supărat. Parcă nici n-ar fi fost vreodată altceva decît nişte simple cunoştinţe. Deşi aşteptă în camera de lucru fără s-o părăsească o clipă, de frică să nu vină Rose tocmai atunci, prietenul lui nu-şi făcu apariţia; iar a doua zi, cînd se duse la rugăciunea de dimineaţă, îl văzu pe Rose plimbîndu-se la braţ cu Hunter. Ceea ce nu putea vedea cu ochii lui îi spuseră alţii. Philip uitase că trei luni înseamnă un timp foarte îndelungat pentru viaţa unui elev şi, deşi el le petrecuse în singurătate, Rose trăise în mijlocul lumii. Hunter ocupase locul rămas vacant, îşi dădu seama că Rose îl ocoleşte în mod discret. Dar el nu era omul care să accepte o situaţie fără să pună punctul pe i; aşteptă ocazia de a-l găsi pe Rose singur în camera de lucru şi intră.

— Pot să intru? întrebă el.

Rose se uită la el stînjenit şi tocmai acest sentiment îl făcu pe Philip să se înfurie.

— Mă rog, dacă-ţi face plăcere.

— Eşti foarte drăguţ, zise Philip sarcastic.

— Ce doreşti?

— Ascultă, mă, de ce eşti aşa scîrbos de cînd m-am întors?

— Hai, nu fi prost, zise Rose.

— Zău dacă înţeleg ce-ai găsit la Hunter.

— Asta-i treaba mea.

Philip plecă ochii în jos. Nu găsi puterea de a spune ce era în inima lui. Se temea să nu se umilească. Rose se sculă în picioare.

— Trebuie să mă duc la sala de sport, zise el.

Cînd ajunse la uşă, Philip făcu un efort şi vorbi:

— Ascultă, mă, Rose, de ce te porţi ca un porc?

— Ia mai du-te naibii!

Rose trînti uşa în urma lui şi-l lăsă singur pe Philip. Acesta tremura de furie. Se întoarse în camera lui şi îşi derulă în minte conversaţia. Acum îl ura pe Rose, voia

să-l jignească și-și frămînta mintea să găsească tot felul de cuvinte tăioase pe care ar fi putut să i le spună. Se gîndea posomorît și trist la sfîrșitul prieteniei lor și-și închipuia că alții vorbesc despre asta. Fiind foarte sensibil din fire, i se părea că citește batjocură și mirare în comportarea colegilor, cînd, de fapt, ei nici nu-și băteau măcar capul cu el. În sinea lui, își închipuia ce trebuie să spună ei: „La urma urmei, nici nu avea șanse să dureze mai mult. M-am și mirat că l-a suportat atîta vreme pe Carey. Mare pisălog!".

Ca să-și arate indiferența, se împrieteni foarte repede cu un elev numit Sharp, pe care de fapt îl ura și-l disprețuia. Era un băiat venit de la Londra, cu un aer lălîu și greoi și cu o umbră de mustață. Avea sprîncene stufoase, îmbinate, mîinile delicate și manierele prea suave pentru vîrsta lui. Vorbea cu un ușor accent de mahala londoneză. Era un băiat dintre aceia cărora le e cam lene să facă sport și să participe la jocuri și dovedea o extraordinară ingeniozitate în găsirea pretextelor pentru a evita jocurile obligatorii. Elevii și profesorii nu-l prea simpatizau și Philip îl cultiva acum numai din trufie. Peste două trimestre, Sharp urma să fie trimis în Germania pentru un an de zile. Nu putea să sufere școala, considerînd-o doar o neplăcere rușinoasă pe care trebuia s-o suporte pînă cînd va avea vîrsta necesară pentru a ieși în lume. Lui nu-i plăcea decît Londra și povestea mereu tot felul de lucruri pe care le făcea acolo în timpul vacanțelor. Din conversația lui – băiatul vorbea cu o voce joasă și blîndă – emana parcă atmosfera zgomotoasă a străzilor londoneze în cursul nopții. Philip îl asculta fascinat, dar și scîrbit totodată. Imaginația lui vie îl ajuta parcă să vadă aievea îmbulzeala de la porțile teatrelor, luminile restaurantelor ieftine, ale cîrciumilor în care bărbați pe jumătate beți stau pe scaunele înalte de la bar vorbind cu chelnerițele. Iar pe sub felinare, deslușea cîrdurile de umbre misterioase, oameni veșnic în căutare de plăceri. Sharp îi împrumuta romane ieftine din Holywell Row[1], pe care

1. Strada anticarilor din Londra.

Philip le citea în cămăruța lui cu un fel de teamă voluptuoasă.

Odată, Rose încercă să se împace cu Philip. Era băiat bun din fire și nu-i plăcea să aibă dușmani.

— Ascultă, mă, Carey, ce dracu' ești așa de prost? Parcă la ce-ți folosește dacă te faci că nu mă vezi și nu-mi vorbești și așa mai departe?

— Nu înțeleg ce vrei să spui, îi răspunse Philip.

— Păi, eu nu văd de ce n-am putea sta de vorbă.

— Mă plictisești, zise Philip.

— Mă rog, fă cum vrei.

Rose ridică din umeri și plecă. Philip era alb ca varul la față, așa cum i se întîmpla întotdeauna cînd era emoționat și îi bătea inima să-i spargă pieptul. Văzîndu-l pe Rose că se îndepărtează, i se făcu rău de supărare. Nici nu știa măcar de ce îi răspunsese așa. Ar fi dat orice numai să fie prieten cu Rose. Îi părea teribil de rău că s-a certat cu el, și acum, cînd vedea că e supărat, îl cuprinseseră regretele. Dar, în momentul acela, nu fusese stăpîn pe vorbele lui. I se părea că a fost posedat de un diavol, care l-a silit să spună lucruri neplăcute, în ciuda voinței lui, pe cînd el de fapt ar fi vrut tot timpul să-i strîngă mîna lui Rose și să-i vină în întîmpinare pînă la jumătatea drumului, dacă nu chiar mai departe. Dar nu putuse rezista dorinței de a-l jigni. Ținuse mult să se răzbune pentru durerea și umilința pe care le suferise. Astea toate i se trăgeau numai din mîndrie, dar și din prostie, pentru că știa bine că lui Rose nici n-o să-i pese, pe cînd el o să sufere amarnic. Se gîndi o clipă să se ducă la Rose și să-i spună: „Uite ce e, te rog să mă ierți că m-am purtat ca un porc. Nu m-am putut stăpîni. Hai să ne împăcăm". Dar știa că n-o să fie în stare niciodată să facă una ca asta. Se temea ca nu cumva Rose să-i rîdă în nas. Era furios pe el însuși și cînd Sharp intră în cameră puțin mai tîrziu se agăță de primul prilej pentru a se certa cu el. Philip avea un instinct diabolic în privința punctelor sensibile ale altora și era capabil să spună lucruri care dureau cumplit pentru că erau adevărate. Numai că Sharp avu el ultimul cuvînt.

— L-am auzit adineaori pe Rose vorbind despre tine cu Mellor, zise el. Mellor l-a întrebat: „De ce nu i-ai dat un picior ca să-l înveți să se poarte?“, iar Rose i-a răspuns: „N-am avut chef. Dă-l dracului de șontorog“.

Philip se făcu deodată stacojiu la față. Nu putu să răspundă nimic pentru că i se puse un nod în gît, gata-gata să-l înăbușe.

# Capitolul XX

Philip fu promovat în clasa a șasea, dar, între timp, ajunsese să urască din suflet școala și, cum își pierduse în întregime ambiția, puțin îi mai păsa dacă învață bine sau rău. Se trezea dimineața cu inima strînsă pentru că avea de îndurat încă o zi de robie. Se plictisise de obligația de a face tot felul de lucruri pentru că așa i se spunea; iar restricțiile îl iritau, nu pentru că erau ilogice, ci pur și simplu pentru că erau restricții. Tînjea după libertate. Se plictisise să tot repete ceea ce știa deja și să piseze la nesfîrșit, din pricina vreunui coleg greu de cap, lucruri pe care el le înțelegea de la bun început.

Cu domnul Perkins puteai să lucrezi sau nu, după cum îți venea la socoteală. El era entuziast și absent totodată. Clasa a șasea se afla într-o aripă a vechii mănăstiri, care fusese restaurată și avea o fereastră gotică; Philip încerca să-și amăgească plictiseala desenînd-o de nenumărate ori; și, uneori, desena din memorie turnul înalt al catedralei sau portalul prin care se intra în curte. Avea talent la desen. În tinerețe, mătușa Louisa făcuse acuarele și avea mai multe albume pline de schițe de biserici, poduri vechi și căsuțe pitorești. Le arăta adesea cînd avea invitați la ceai, la casa parohială. Odată îi dăduse lui Philip o cutie de culori, cadou de Crăciun, și el începuse să copieze tablourile ei. Le copia mult mai bine decît s-ar fi putut aștepta cineva și, curînd, începu să facă și el tablouri. Doamna Carey îl încuraja. Era un mijloc foarte bun de a-l ține ocupat ca nu cumva să facă vreo poznă și mai tîrziu desenele lui puteau să fie utile pentru vreo tombolă. Înrămase vreo două dintre ele și le pusese pe pereții din dormitorul băiatului.

Dar, într-o zi, la sfîrşitul orelor de studiu, domnul Perkins îl opri în momentul în care ieşea alene din clasă.

— Carey, vreau să-ţi vorbesc.

Philip aşteptă. Domnul Perkins îşi trecu degetele osoase prin barbă şi se uită la Philip. Păru că se gîndeşte bine ce vrea să-i spună.

— Carey, ce-i cu tine? întrebă el brusc.

Îmbujorîndu-se la faţă, Philip ridică repede ochii către profesor. Dar cum între timp ajunsese să-l cunoască bine, nu răspunse nimic, ci îl aşteptă să continue.

— Să ştii că în ultima vreme sînt cam nemulţumit de tine. Te-ai lenevit şi nici nu mai eşti atent. Parcă nu te interesează deloc studiile. Ai lucrat foarte prost şi neglijent.

— Vă rog să mă iertaţi, domnule director, zise Philip.

— Asta-i tot ce ai de spus, ca să te justifici?

Philip plecă ochii în jos bosumflat. Cum putea să răspundă că se plictiseşte de moarte?

— Ştii, trimestrul ăsta o să dai înapoi în loc să înaintezi. Şi nici n-am să pot să trimit familiei un raport favorabil.

Philip se întrebă ce ar spune directorul dacă ar şti cum era primit raportul în casa lor. Sosea de obicei în timpul gustării de dimineaţă şi, după ce se uita la ea foarte indiferent, domnul Carey i-o trecea lui Philip.

— Uite, raportul cu privire la tine. Poate n-ar fi rău să vezi ce scrie în el, spunea pastorul rupînd banderola unui catalog de la vreun anticariat.

Philip citea raportul.

— E pozitiv? întreba mătuşa Louisa.

— Mai puţin decît merit eu de fapt, răspundea Philip zîmbind şi i-o înmîna mătuşii.

— Lasă, c-o citesc mai tîrziu, cînd îmi iau ochelarii, spunea ea.

Dar, după micul dejun, Mary Ann intra să spună că a venit măcelarul şi, de obicei, doamna Carey uita de raport.

Domnul Perkins continuă:

— M-ai dezamăgit. Şi nici nu pot să te înţeleg. Eu ştiu ce eşti tu în stare să faci cînd vrei, dar am impresia că

nu mai vrei. Aveam de gînd să te numesc monitor în trimestrul următor, dar acum cred că ar fi mai bine să mai aştept.

Philip se făcu roşu ca para focului. Îl supăra gîndul că i-o ia cineva înainte. Strînse din buze.

— Şi mai e şi altceva. Trebuie să începi să te gîndeşti de pe acum la bursa de care ai nevoie. Dacă nu începi să munceşti foarte serios, n-ai să capeţi nimic.

Pe Philip îl irită această predică. Era supărat pe director şi supărat pe el însuşi.

— Nu cred că am să mă duc la Oxford, zise el.

— Dar de ce nu? Parcă ştiam că vrei să te faci preot.

— M-am răzgîndit.

— De ce?

Philip nu răspunse. Adoptînd ţinuta lui ciudată dintotdeauna, ca o siluetă din tablourile lui Perugino[1], domnul Perkins îşi trecu degetele prin barbă, gînditor. Îl privi pe Philip de parcă ar fi încercat să-l înţeleagă, dar apoi îi spuse brusc că e liber să plece.

Pare-se că totuşi nu se mulţumi să lase lucrurile aşa, pentru că, într-o seară, peste o săptămînă, cînd Philip trebui să ducă nişte hîrtii în biroul directorului, acesta reluă discuţia; dar, de data asta, adoptă altă metodă: îi vorbi lui Philip nu ca de la profesor la elev, ci aşa, ca de la om la om. Acum nu mai părea să-i pese de calitatea slabă a activităţii lui Philip şi nici de scăderea sensibilă a şanselor lui în faţa unor rivali hotărîţi să-i smulgă bursa necesară pentru a ajunge la Oxford; esenţială era schimbarea intenţiilor lui în privinţa vieţii de mai tîrziu. Domnul Perkins se hotărî să-i reînvie dorinţa de a se hirotonisi. Îi stimula sentimentele cu infinită abilitate, lucru mult mai uşor de făcut de vreme ce el însuşi era sincer mişcat. Îl amăra teribil faptul că Philip se răzgîndise şi chiar credea că băiatul dă cu piciorul şanselor de a fi fericit în viaţă, dintr-un motiv pe care el nu-l cunoştea. Glasul lui era deosebit de convingător. Iar Philip se lăsa foarte uşor mişcat de emoţia altora, fiind el însuşi

1. Pietro Vannucci, zis Perugino (1446-1523), pictor italian.

o fire emotivă, în ciuda înfățișării sale placide. Fața nu-i trăda decît rareori sentimentele, mai ales printr-o roșeață care i se urca brusc în obraz, și asta atît pentru că așa era în firea lui, cît și pentru că astfel se deprinsese în decursul anilor petrecuți la școală. Așadar, Philip se simți profund afectat de ceea ce-i spunea directorul. Îi era foarte recunoscător pentru că-i arăta atîta interes și-l mustra conștiința fiindcă simțea că purtarea lui l-a întristat. Era destul de măgulitor să știi că domnul Perkins care trebuia să se gîndească la o școală întreagă poate să-și bată capul cu el, dar, în același timp, altceva dinlăuntrul lui, cum ar fi fost o altă persoană care stătea cot la cot cu el, se agăța cu deznădejde de două cuvinte: „Nu vreau. Nu vreau. Nu vreau. Nu vreau".

Simțea că alunecă pe un povîrniș. Era neputincios în fața slăbiciunii care părea că se înalță ca un val înlăuntrul lui; parcă ar fi fost apa care se ridică într-o sticlă goală ținută deasupra unui lighean plin; și el strînse din dinți repetînd în sinea lui aceleași cuvinte: „Nu vreau. Nu vreau. Nu vreau".

În cele din urmă, domnul Perkins îi puse mîna pe umăr.

— Nu vreau să te influențez, zise el. Trebuie să te hotărăști singur. Roagă-te Atotputernicului să te ajute și să te călăuzească.

Cînd ieși Philip din casa directorului, afară picura. Merse pe sub arcadele care dădeau în curte. Nu era nici țipenie de om și corbii din ulmi tăcuseră. Se plimbă încet de jur-împrejur. Îi era cald și ploaia îi făcea bine. Se gîndi la tot ce-i spusese domnul Perkins, de data asta cu mai mult calm, întrucît nu mai simțea dogoarea pe care o emana personalitatea acestuia; îi părea grozav de bine că nu s-a dat bătut.

Prin întuneric deslușea vag silueta impozantă a catedralei; acuma nu mai putea s-o sufere pentru că era veșnic silit să asiste la liturghiile interminabile care-l plictiseau de moarte. Imnul acela era nesfîrșit. Și tot timpul cît se cînta trebuia să stai țeapăn și sumbru: predica era un semn pe care nu-l auzeai și parcă te

apucau alte alea pentru că trebuia să stai nemişcat cînd de fapt ai fi vrut să-ţi mai dezmorţeşti mădularele. Apoi, Philip se gîndi la slujba care se ţinea duminica la Blackstable, dimineaţa şi seara. Biserica era goală şi rece şi mirosea peste tot a pomadă şi a haine scrobite. O predică o ţinea diaconul şi una o ţinea unchiul lui. Pe măsură ce creştea, învăţase să-şi cunoască mai bine unchiul; Philip avea un caracter deschis şi intolerant şi nu putea înţelege cum poate cineva să fie sincer cînd spune unele lucruri ca preot, dacă nu le aplică niciodată ca om. Înşelătoria asta îl scotea din minţi. Unchiul lui era un om slab şi egoist, şi dorinţa lui cea mai mare era să aibă cît mai puţină bătaie de cap.

Domnul Perkins îi vorbise despre frumuseţea unei vieţi puse în slujba Domnului. Philip ştia ce fel de viaţă duc clericii din colţul Angliei răsăritene unde-şi avea el locuinţa. Nu departe de Blackstable era parohia protopopului din Whitestone; acesta era burlac şi, ca să facă şi el ceva, se apucase în ultima vreme de agricultură. Ziarul local relata mereu procesele pe care le avea la judecătoria de ocol cu unul şi cu altul – cu muncitori cărora nu voia să le plătească salariile sau cu negustori pe care-i învinuia că l-au tras pe sfoară; gurile rele ziceau că-şi ţine vacile nemîncate şi se vorbea foarte mult de posibilitatea ca, pînă la urmă, să se ia vreo măsură colectivă împotriva lui. Şi apoi mai era şi protopopul din Ferne, un bărbat trupeş şi bărbos; nevastă-sa se văzuse silită să-l părăsească pentru că era îngrozitor de hain şi ţinutul vuia de bîrfe legate de imoralitatea lui. Preotul din Surle, un cătun de pe malul mării, putea fi văzut seară de seară la cîrciuma din preajma casei parohiale; eforii bisericii veniseră la domnul Carey ca să-i ceară sfatul în această privinţă. Nici unul dintre preoţi nu avea cu cine să schimbe o vorbă decît cu ţăranii şi pescarii; şi erau seri lungi de iarnă cînd bătea un vînt puternic, şuierînd sinistru prin pomii desfrunziţi şi, de jur-împrejur, nu vedeau altceva decît monotonia aridă a lanurilor arate; era sărăcie şi simţeau lipsa oricărei ocupaţii care putea să aibă vreun sens; toate curiozităţile şi ascunzişurile caracterelor lor

găseau cîmp liber; nimic nu le putea sta în cale; oamenii deveneau meschini și excentrici; Philip știa toate acestea, dar intoleranța caracteristică vîrstei lui îl împiedica să le găsească scuze. Îl cuprinseră fiorii la gîndul că ar fi putut să ducă și el o asemenea viață; el voia să iasă în lumea largă.

# Capitolul XXI

Domnul Perkins își dădu curînd seama că vorbele lui n-au avut nici un efect asupra lui Philip și pînă la sfîrșitul trimestrului îl ignoră. Le trimise părinților un raport de o severitate nemaipomenită. Cînd îl primiră, și mătușa Louisa îl întrebă pe Philip cum e, el răspunse vesel:

— Mizerabil.

— Serios? întrebă protopopul. I-auzi! Trebuie să-l mai citesc o dată.

— Credeți că are rost să mai rămîn la Tercanbury? Mă gîndeam că poate n-ar fi rău dacă aș pleca pentru un timp în Germania.

— Dar de unde ți-a mai venit și gîndul ăsta? întrebă mătușa Louisa.

— Nu vi se pare că e o idee bună?

Sharp plecase deja de la Școala Regală și-i scrisese lui Philip din Hanovra. Începea o viață adevărată și acest gînd îl făcuse pe Philip să-și piardă liniștea. Simțea că nu mai poate îndura încă un an de restricții.

— Bine, dar atunci n-ai să capeți bursă.

— Și așa nu mai am nici o șansă s-o obțin. Și pe urmă, tare mă tem că nu țin prea mult să ajung la Oxford.

— Bine, dar e vorba să te hirotonisești, nu? exclamă speriată mătușa Louisa.

— A, la gîndul ăsta am renunțat de mult.

Doamna Carey se holbă la el, dar apoi, fiind deprinsă să se stăpînească, îi mai turnă o ceașcă de ceai unchiului. Conversația lor încetă. Peste o clipă, Philip observă lacrimile care se scurgeau pe obrajii doamnei Carey. I se strînse deodată inima la gîndul că a făcut-o să sufere.

Îmbrăcată în rochia ei neagră strînsă pe corp, lucrată de croitoreasa de la colțul străzii, cu fața ei zbîrcită și ochii spălăciți și obosiți, cu părul cărunt coafat și acum cu zulufi frivoli ca în tinerețe, era o persoană ridicolă, dar ciudat de înduioșătoare. Philip își dădu seama pentru prima oară de acest lucru. Mai tîrziu, cînd protopopul se închise în birou cu diaconul, Philip își luă mătușa de talie.

— Tanti Louisa, te rog să mă crezi că-mi pare rău dacă te-am tulburat, zise el. Dar nu-i așa că n-are rost să mă fac preot dacă n-am o adevărată vocație?

— Sînt tare dezamăgită, Philip, se văicări ea. Îmi pusesem tot sufletul în credința asta. Nădăjduiam că o să ajungi diaconul unchiului tău și apoi, cînd o să ne sune ceasul – pentru că, la urma urmei, nu trăim o veșnicie, nu-i așa? – ai fi putut să-i iei locul.

Philip se cutremură. Îl cuprinse panica. Inima îi bătea ca aripile unui porumbel prins în capcană. Mătușa Louisa plînse ușurel cu capul pe umărul lui.

— Dacă poți, tare te-aș ruga să-l convingi pe unchiul William să-mi dea voie să plec de la Tercanbury. M-am săturat pînă în gît de școala aceea.

Dar protopopul din Blackstable nu schimba cu dragă inimă nici un aranjament pe care-l făcuse și planul lui fusese dintotdeauna ca Philip să stea la Școala Regală pînă împlinește optsprezece ani, iar apoi să meargă la Oxford. În orice caz, el nici nu voia să audă de o plecare a lui Philip în momentul acela, întrucît nu anunțaseră dinainte și asta ar fi însemnat că trebuia să plătească în orice caz taxele pentru trimestrul respectiv.

— Atunci vrei să-i anunți că o să părăsesc școala la Crăciun? zise Philip la sfîrșitul unei discuții lungi și adeseori tăioase.

— Am să-i scriu domnului Perkins în această privință și am să văd ce-mi răspunde.

— Ah, ce n-aș da să am douăzeci și unu de ani! E îngrozitor să fii la cheremul altuia.

— Philip, nu-i frumos să vorbești așa cu unchiul tău, zise cu blîndețe doamna Carey.

— Dar nu vezi că Perkins o să-mi ceară să rămîn la școală? El încasează atîta la sută pentru fiecare cap de elev din școală.

— De ce nu vrei să mergi la Oxford?

— Dar ce rost are din moment ce n-o să intru în slujba Bisericii?

— Ce să mai intri în slujba Bisericii, că doar te afli deja acolo, zise protopopul.

— Mă rog, atunci să spunem că n-o să mă hirotonisesc, răspunse nervos Philip.

— Dar ce vrei să te faci, Philip? întrebă mătușa Louisa.

— Nu știu. Încă nu m-am hotărît. Dar orice m-aș face, tot o să fie util să știu limbi străine. Mult mai mult am să cîștig ducîndu-mă un an în Germania decît rămînînd mai departe în cocina aia.

Nu-i veni să spună că, după cît crede, Oxfordul n-o să fie altceva decît o continuare a vieții sale de școală. Dorea nespus de mult să fie singur stăpîn pe soarta lui. În afară de asta, avea să întîlnească acolo o parte dintre băieții care-l cunoșteau, or el voia să scape de toți. Simțea că viața lui la școală a fost un faliment total. Voia să înceapă o viață nouă.

Întîmplător, dorința lui de a pleca în Germania se potrivea cu unele idei vehiculate în ultima vreme în Blackstable. Prieteni de-ai doctorului veneau uneori să stea la el și aduceau vești despre lumea exterioară; iar vilegiaturiștii care petreceau luna august pe malul mării aveau un mod al lor propriu de a privi lucrurile. Preotul auzise că sînt oameni care socoteau educația de modă veche mai puțin folositoare decît fusese în trecut, iar limbile străine cîștigau o importanță pe care n-o avuseseră în tinerețea lui. Nici el nu știa ce să mai creadă, pentru că un frate mai mic de-al lui fusese trimis în Germania cînd căzuse la un examen, creînd astfel un precedent. Dar, întrucît murise acolo de febră tifoidă, era imposibil să consideri această experiență altfel decît ca pe un lucru primejdios. Concluzia a nenumărate conversații fu că Philip trebuia să se întoarcă la Tercanbury pentru încă un trimestru, după care putea să plece. Philip

găsea acest aranjament mulțumitor. Dar, la cîteva zile după întoarcerea lui la școală, directorul îi spuse:

— Am primit o scrisoare de la unchiul tău. S-ar părea că vrei să pleci în Germania și el mă întreabă ce părere am în privința asta.

Philip rămase înmărmurit. Era furios pe tutorele lui pentru că și-a încălcat cuvîntul.

— Credeam că lucrurile sînt stabilite, domnule director, zise el.

— Cîtuși de puțin. I-am răspuns unchiului tău că, după părerea mea, ar fi cea mai mare greșeală să te scoată de la școală.

Philip se apucă imediat să-i scrie unchiului său o scrisoare violentă. Nu-și măsură deloc cuvintele. Era atît de supărat, încît în seara aceea nu putu adormi pînă tîrziu și a doua zi se trezi dis-de-dimineață și începu să mediteze posomorit la felul în care îl trataseră. Așteptă cu nerăbdare un răspuns. Scrisoarea sosi peste cîteva zile. Îi scria mătușa Louisa cu blîndețe și durere spunînd că e păcat să-i scrie asemenea lucruri unchiului său, care e foarte supărat. Dădea dovadă de neînțelegere și nu se purta ca un bun creștin. Ar trebui să-și dea seama că ei se străduiesc din răsputeri să procedeze cum e mai bine pentru el și, fiind mult mai bătrîni, e normal să poată judeca mai înțelept ce e bun și ce e rău pentru el. Philip își încleștă pumnii. Auzise atît de des acest lucru și totuși nu prea vedea în ce măsură e adevărat. Ei nu cunoșteau situația așa cum o cunoștea el și, deci, de ce să socotească ei ca un lucru de la sine înțeles că diferența de vîrstă îi face mai înțelepți? În încheiere, îl anunța că domnul Carey și-a retras preavizul pe care-l dăduse școlii.

Philip își stăpîni furia pînă în prima după-amiază liberă. Avea după-amiezi libere numai marțea și joia, pentru că sîmbăta după-amiază trebuiau să se ducă la catedrală să asiste la slujbă. Cînd ieșiră elevii din clasă, el rămase puțin în urmă.

— Domnule director, vă rog frumos, îmi dați voie să mă duc după-masă la Blackstable? întrebă el.

— Nu, îi răspunse scurt directorul.

— Voiam să vorbesc cu unchiul meu despre ceva foarte important.

— N-ai auzit că ți-am spus că nu se poate?

Philip nu răspunse. Ieși din clasă. I se făcuse aproape rău din cauza umilinței – umilința de a fi silit să te rogi și umilința de a primi un răspuns aspru. Acum îl ura pe director. Se zvîrcolea sub apăsarea tiraniei care nu catadicsea să-și justifice nici măcar actul cel mai despotic cu putință. Era prea supărat ca să-i mai pese ce face, așa că, după prînz, se duse la gară, străbătînd ulițele dosnice pe care le cunoștea foarte bine, și ajunse tocmai la timp ca să prindă trenul de Blackstable. Intrînd în casa parohială, își găsi unchiul și mătușa în sufragerie.

— Hei, da' de unde ai mai răsărit și tu? întrebă preotul.

Era limpede că nu-i făcea plăcere să-l vadă. Părea puțin stînjenit.

— M-am gîndit că poate n-ar fi rău să vorbim despre plecarea mea. Vreau să știu ce urmărești promițîndu-mi un lucru cînd eram aici și peste o săptămînă faci cu totul altceva?

Era puțin speriat de propria lui îndrăzneală, dar se hotărîse dinainte exact ce cuvinte să folosească și, cu toate că inima-i bătea foarte tare, făcu efortul necesar pentru a le rosti.

— Ai căpătat învoire ca să vii aici azi după-amiază?

— Nu. M-am rugat de Perkins, dar m-a refuzat. Dacă vrei să-i scrii ca să-i spui că am fost aici, mă poți foarte ușor băga într-un bucluc îngrozitor.

Doamna Carey continua să împletească, deși îi tremurau mîinile. Nu era obișnuită cu scandalurile, care îi creau o stare de o agitație cumplită.

— Ți-aș da o lecție dacă i-aș spune, zise domnul Carey.

— N-ai decît, dacă vrei să te porți ca un mișel. După ce i-ai scris ce i-ai scris lui Perkins, cred că ești în stare și de una ca asta.

Se dovedi o mare prostie din partea lui Philip să spună aceste vorbe, pentru că ele îi oferiră preotului tocmai prilejul pe care-l dorea.

— N-am de gînd să stau cu brațele încrucișate și să te aud vorbindu-mi impertinent, zise el cu demnitate.

Se ridică și ieși repede din cameră, ducîndu-se în biroul lui. Philip îl auzi cum închide ușa și învîrte cheia în broască.

— Ah, ce n-aş da să am douăzeci şi unu de ani. E îngrozitor să fii legat în halul ăsta de mîini şi de picioare.

Mătuşa Louisa începu să plîngă în tăcere.

— Vai, Philip, nu trebuia să-i vorbeşti aşa unchiului tău! Te rog, du-te şi spune-i că îţi pare rău.

— Dar nu îmi pare rău deloc. El profită în mod josnic de situaţie. Bineînţeles că dacă mă ţine în continuare la şcoală înseamnă o risipă de bani, dar lui ce-i pasă? Doar nu sînt banii lui. A fost o cruzime să fiu pus sub tutela unor oameni care nu se pricep la nimic.

— Philip!

În volubilitatea pe care i-o dădea furia, Philip se opri brusc auzindu-şi glasul, în care răzbătea durerea unei inimi sfîşiate. Pînă atunci nu-şi dăduse seama ce lucruri aspre spusese.

— Philip, cum poţi să fii aşa de rău? Doar ştii că noi ne străduim să facem tot ce ne stă în puteri pentru tine, dar ne dăm seama că nu avem experienţă; cu totul altceva ar fi fost dacă aveam şi noi copii; de aceea l-am consultat pe domnul Perkins.

Glasul ei se stinse de emoţie.

— Am încercat să mă port ca o mamă cu tine. Te-am iubit de parcă ai fi fost propriul meu copil.

Era atît de micuţă şi fragilă, şi era ceva atît de patetic în aerul ei de fată bătrînă, încît Philip se înduioşă. I se puse un nod în gît şi-i dădură lacrimile.

— Iartă-mă, te rog, zise el. N-am vrut să mă port ca un ticălos.

Îngenunche lîngă ea, o cuprinse în braţe şi-i sărută obrajii ofiliţi, acum umezi de lacrimi. Ea suspina cu amărăciune şi lui Philip i se făcu deodată milă de viaţa ei irosită zadarnic. Pînă atunci niciodată nu îşi arătase atît de deschis sentimentele.

— Ştiu că n-am fost pentru tine tot ceea ce am vrut să fiu, Philip, dar nu m-am priceput. A fost un lucru la fel de cumplit pentru mine să nu am copii, cum a fost şi pentru tine să nu ai mamă.

Philip își uită supărarea și propriile lui griji și se gîndi numai cum s-o consoleze, cu frînturi de cuvinte și cu mîngîieri stîngace. Apoi bătu ceasul și el trebui să alerge ca să prindă ultimul tren cu care se putea întoarce la școala din Tercanbury înaintea apelului. Stînd pe colțul banchetei în vagon, văzu că nu reușise nimic. Era furios pe el însuși și pe propria lui slăbiciune. Era pur și simplu demn de dispreț că s-a lăsat abătut de la țelurile lui de aerele pompoase ale protopopului și de lacrimile mătușii. Dar, ca urmare a cine știe cărei conversații între cei doi soți, directorul școlii primi o nouă scrisoare. Domnul Perkins o citi dînd enervat din umeri. I-o arătă lui Philip. Suna astfel:

*„Stimate domnule Perkins,*

*Vă rog să mă iertați că vă deranjez din nou în privința pupilului meu, dar atît mătușa lui, cît și eu am fost foarte neliniștiți în privința lui. S-ar părea că ține morțiș să plece de la școală și mătușa lui are impresia că e nefericit. Pentru noi e foarte greu să ne dăm seama ce avem de făcut, întrucît nu sîntem părinții lui. După cît se pare, el crede că nu face bine și că a rămîne mai departe la școală ar însemna să-și risipească banii. V-aș fi foarte îndatorat dacă ați avea amabilitatea să stați de vorbă cu el, și, dacă nu-și schimbă gîndurile, poate ar fi mai bine să părăsească școala la Crăciun, conform intenției mele inițiale.*

*Al dumneavoastră,*
*William Carey"*

Philip îi înapoie directorului scrisoarea. Simțea un fior de mîndrie, senzația triumfului. Obținuse ceea ce voia și era mulțumit. Voința lui învinsese voința celorlalți.

— N-ar prea avea rost să mai pierd o jumătate de oră scriindu-i unchiului tău, dacă el tot o să se răzgîndească de îndată ce primește altă scrisoare de la tine, îi spuse țîfnos directorul.

Philip nu răspunse și fața lui rămase absolut impasibilă; dar nu putea să-și stăpînească o licărire de bucurie în ochi. Domnul Perkins o observă și izbucni în rîs.

— Ai învins, eh? zise el.

Atunci Philip zîmbi de-a binelea. Nu-şi mai putea ascunde mulţumirea.

— E adevărat că ţii morţiş să pleci?

— Da, domnule director.

— Nu îţi place aici?

Philip roşi. Instinctiv, manifesta o respingere faţă de orice încercare de a-i pătrunde în intimitatea sentimentelor.

— Nu ştiu ce să vă spun, domnule director.

Domnul Perkins îl privi gînditor, trecîndu-şi încetişor degetele prin barbă. Părea că vorbeşte mai mult pentru sine:

— Bineînţeles că şcolile sînt făcute pentru copiii de nivel mediu. Toate găurile sînt rotunde şi indiferent ce formă au ţăruşii, trebuie înfipţi cu de-a sila în ele. Nimeni nu are timp să se ocupe de excepţii.

Apoi i se adresă deodată lui Philip:

— Ascultă-mă: aş vrea să-ţi fac o propunere. Se apropie sfîrşitul trimestrului. N-o să mori dacă o să mai stai un trimestru. Şi dacă ţii să te duci în Germania, atunci ar fi mai bine să te duci după Paşte decît după Crăciun. O să fie mult mai plăcut primăvara decît în toiul iernii. Dacă la sfîrşitul trimestrului următor tot o să mai vrei să pleci, n-am să mă împotrivesc deloc. Ei, ce zici de asta?

— Vă mulţumesc foarte mult, domnule director.

Philip se bucura atît de tare că a cîştigat ultimele trei luni, încît nu-i mai păsa de un trimestru în plus. Acum, de cînd ştia că înainte de Paşte o să scape definitiv de şcoală, aceasta nu i se mai părea chiar atît de mult o închisoare. Nu mai putea de bucurie. În seara aceea, la capelă, se uită de jur-împrejur la băieţii care stăteau aşezaţi pe clase, fiecare la locul lui bine stabilit, şi rîse în sinea lui la gîndul că foarte curînd o să-i vadă pentru ultima oară. Gîndul acesta îl făcea să-i privească aproape prietenos. Ochii lui se opriră asupra lui Rose. Rose îşi lua foarte în serios situaţia de monitor: era convins că exercită o influenţă bună în şcoală; în seara aceea, era rîndul lui să citească lecţia şi o citi foarte bine. Philip

zîmbi gîndindu-se că o să scape pentru totdeauna de el și că peste șase luni n-o să mai aibă nici o importanță faptul că Rose e înalt și că are picioarele drepte; și ce o să mai conteze că e monitor și căpitan al echipei de fotbal? Philip se uită la profesorii îmbrăcați în robă. Gordon nu mai era printre ei, murise de apoplexie, cu vreo doi ani înainte, dar toți ceilalți erau acolo. Acum Philip știa cît de puține parale făceau cu toții, poate doar cu excepția lui Turner care avea ceva omenesc în el; îl trecu un fior cumplit la gîndul supunerii umilitoare în care-l ținuseră. Peste șase luni nici ei n-o să mai conteze. Laudele lor n-or să însemne nimic pentru el, iar criticile lor or să-l lase rece.

Philip învățase să nu-și exteriorizeze emoțiile și timiditatea încă îl mai chinuia, dar adesea era foarte bine dispus; și atunci, deși umbla șchiopătînd, tăcut, rezervat și cu o seriozitate prefăcută, în inima lui părea că răsună un strigăt vesel. Avea impresia că merge mai ușor în asemenea situații. În capul lui umblau tot felul de idei, fanteziile se fugăreau nebunește și el nu mai era în stare să le prindă; dar apariția și dispariția lor îl umpleau de bucurie. Acum, fiind fericit, era în stare să își facă treaba bine, așa că, în ultimele săptămîni ale trimestrului, se puse cu burta pe carte, ca să compenseze îndelungata neglijență. Înțelegea lucrurile ușor și începu să-i facă o plăcere deosebită activitatea intelectuală. Se descurcă de minune la examenele de sfîrșit de trimestru. Domnul Perkins făcu o singură observație: îi vorbea despre o lucrare pe care o scrisese și, după critica obișnuită, îi spuse:

— Va să zică te-ai hotărît să nu mai faci pe nebunul o vreme, nu?

Îi zîmbi cu dinții lui strălucitori, și Philip, cu ochii în jos, zîmbi și el stînjenit.

Cei cinci-șase băieți care se așteptau să împartă între ei diferitele premii care se atribuiau la sfîrșitul trimestrului de vară încetaseră să-l mai privească pe Philip ca pe un rival serios, dar acum începeau iarăși să nu se mai simtă în largul lor din pricina lui. Nu spuse nimănui că

pleacă de Paşte şi că nu le e rival, lăsîndu-i pradă neliniştii. Ştia că Rose se mîndreşte foarte tare cu franceza sa : petrecuse vreo două-trei vacanţe în Franţa. Pe lîngă asta, se aştepta să obţină premiul vicarului catedralei pentru compoziţie în limba engleză. Philip simţi o satisfacţie grozavă urmărind neliniştea şi tulburarea cu care privea Rose rezultatele mult mai bune obţinute de Philip la aceste materii. Un alt coleg, Norton, nu putea ajunge la Oxford decît căpătînd una dintre bursele oferite la şcoală. Norton îl întrebă pe Philip dacă vrea să concureze pentru ele.

— Ai ceva împotrivă? întrebă Philip.

Îi făcea o plăcere deosebită gîndul că de el depinde viitorul altcuiva. Era un gest oarecum romantic să ai la îndemînă aceste premii şi apoi să le laşi altora pentru că-i dispreţuieşti. În sfîrşit, sosi şi vacanţa, iar Philip se duse la domnul Perkins ca să-şi ia rămas-bun.

— Nu cumva chiar vrei să pleci?

Philip făcu o mutră plouată cînd văzu cît de surprins era directorul.

— Dar mi-aţi spus că n-o să vă împotriviţi în nici un fel, domnule director, răspunse el.

— Socoteam că e doar un capriciu pe care ar fi mai bine să-l satisfac. Ştiu că eşti încăpăţînat. De ce Dumnezeu vrei să pleci tocmai acum? La urma urmei, nu mai ai decît un trimestru. Poţi foarte uşor să obţii bursa de la Colegiul Magdalena ; ai să primeşti jumătate dintre premiile pe care le împărţim.

Philip îl privi încruntat. Simţi că a fost tras pe sfoară ; dar i se făcuse o promisiune şi Perkins trebuia să şi-o respecte.

— La Oxford o s-o duci admirabil. Nu e nevoie să te hotărăşti imediat ce o să faci după aceea. Mă întreb dacă-ţi dai seama ce frumoasă e viaţa de acolo pentru orice om deştept.

— Domnule director, dar acum mi-am făcut toate aranjamentele ca să plec în Germania, spuse Philip.

— Şi oare aceste aranjamente nu pot fi schimbate sub nici un motiv? întrebă domnul Perkins cu zîmbetul lui

enigmatic și ironic. Mi-ar părea foarte rău să te pierd. În școală, băieții mai prostuți, dar silitori, dau întotdeauna rezultate mai bune decît cei deștepți care se lasă pe tînjală, însă, dacă unul deștept își dă osteneala, atunci realizează ceea ce ai realizat și tu în trimestrul ăsta.

Philip se făcu roșu ca sfecla. Nu era obișnuit cu complimentele și pînă atunci nu-i spusese nimeni că e deștept. Directorul îi puse mîna pe umăr.

— Știi, să bagi lucruri cu de-a sila în capetele băieților cu mintea greoaie e o treabă foarte plicticoasă. Dar dacă, din cînd în cînd, ai șansa de a-l învăța carte pe un băiat care îți iese în întîmpinare, care te înțelege aproape înainte de a-ți fi ieșit cuvintele de pe buze, atunci meseria de profesor e lucrul cel mai încîntător de pe lume.

Inima lui Philip se înduioșă; pînă atunci nu-i trecuse niciodată prin cap că domnului Perkins îi pasă cu adevărat dacă el pleacă sau rămîne. Era mișcat și extrem de măgulit. Ar fi fost plăcut să-și încheie anii de școală într-un mod strălucit și apoi să se ducă la Oxford: într-o străfulgerare, îi apăru înaintea ochilor viața pe care o descriseseră băieții care se întorseseră ca să participe la meciul tradițional sau de care auzise din scrisorile de la Universitate citite cu glas tare prin camerele lor de lucru. Dar lui îi era rușine; i se părea că dacă cedează acum o să pară un caraghios în propriii lui ochi; iar unchiul lui o să rîdă satisfăcut de triumful șiretlicului folosit de director. Era oarecum o decădere rușinoasă din gloria renunțării spectaculoase la toate aceste premii pe care le-ar fi putut obține oricînd – renunțase datorită faptului că disprețuia cîștigarea lor – dacă acum se cobora la un lucru foarte banal și obișnuit – și anume să le dobîndească. Nu mai era nevoie decît de foarte puțină putere de convingere, suficientă ca să-i salveze demnitatea, și Philip ar fi făcut orice dorea domnul Perkins; dar fața lui nu trăda nimic din toate aceste emoții contradictorii, rămînînd placidă și mohorîtă.

— Parcă totuși aș prefera să plec, domnule director, zise el.

Domnul Perkins, ca și mulți alți oameni care izbutesc în viață datorită influenței lor personale, se enerva cînd

efectele puterii lui nu se vădeau imediat. Avea o mulțime de treburi și nu putea să-și mai irosească timpul cu un băiat care lui i se părea de o încăpățînare nebunească.

— Mă rog, ți-am promis că-ți dau drumul dacă ții morțiș și n-am să-mi calc făgăduiala. Cînd pleci în Germania?

Lui Philip îi bătea tare inima. Cîștigase bătălia, dar nu știa dacă nu cumva a pierdut-o de fapt.

— La începutul lunii mai, domnule director, răspunse el.

— Bine, să vii neapărat să ne faci o vizită cînd te întorci.

Directorul îi întinse mîna. Dacă i-ar mai fi acordat o șansă, Philip s-ar fi răzgîndit. Dar directorul părea să considere chestiunea încheiată. Philip ieși. Pentru el, anii de școală se sfîrșiseră și acum era liber; și totuși, nu simțea bucuria aceea nebună pe care se aștepta s-o aibă în momentul acela. Se învîrti cu pași domoli prin curtea școlii și se simți teribil de deprimat. Acum îi părea rău că fusese atît de prost. Nu voia să plece, dar știa bine că n-o să se poată hotărî niciodată să se întoarcă la director și să-i spună că vrea să rămînă. Asta era o umilință pe care nu și-o putea în nici un caz produce cu mîna lui. Se întreba dacă a procedat cum trebuie. Era nemulțumit și de el, și de situația în care se afla. Își puse într-o doară întrebarea dacă întotdeauna cînd obții ce-ai vrut îți pare rău că s-a întîmplat așa.

# Capitolul XXII

Unchiul lui Philip avea o veche prietenă, domnişoara Wilkinson, care locuia la Berlin. Era fiica unui preot şi domnul Carey slujise ultima dată la tatăl ei ca ajutor de paroh, într-un sat din comitatul Lincolnshire; la moartea acestuia, fiind silită să-şi cîştige singură existenţa, domnişoara Wilkinson acceptase diferite oferte pe post de guvernantă în Franţa şi Germania. Era în corespondenţă cu doamna Carey şi de vreo două-trei ori îşi petrecuse concediile în casa parohială din Blackstable, plătind o mică sumă pentru întreţinere, aşa cum era obiceiul cu rarii oaspeţi ai familiei Carey. Cînd se văzu limpede că e mai uşor să cedezi dorinţelor lui Philip decît să li te împotriveşti, doamna Carey îi scrise domnişoarei Wilkinson ca să-i ceară sfatul. Domnişoara recomandă Heidelbergul ca un loc excelent pentru a învăţa nemţeşte şi pensiunea doamnei profesoare Erlin ca o locuinţă confortabilă. Philip ar fi putut să stea acolo, plătind treizeci de mărci pe săptămînă şi ar fi putut să ia lecţii chiar de la domnul Erlin, profesor la liceul din localitate.

Philip sosi la Heidelberg în dimineaţa unei zile de mai. Un hamal îi duse bagajele pe un cărucior şi Philip ieşi în urma lui pe poarta gării. Era un cer strălucitor şi pomii de pe bulevardul pe care-l străbătură aveau frunzişul bogat; lui Philip aerul i se păru de o prospeţime necunoscută şi, alături de timiditatea pe care o simţea, păşind pe făgaşul unei vieţi noi, printre străini, îi producea o bucurie ameţitoare. Îl întristase puţin faptul că nu venise nimeni să-l întîmpine la gară şi se intimidă de tot cînd hamalul îl lăsă în faţa intrării principale a unei

enorme case albe. Îi deschise un flăcăiandru cu o înfățișare dezordonată care-l conduse într-un salonaș. Încăperea era plină de mobilă îmbrăcată în catifea verde. În mijloc era o masă rotundă, pe care se afla un buchet de flori cu cozile înfășurate în hîrtie creponată, ca osul unui cotlet de berbec. De jur-împrejur erau frumos aranjate niște cărți legate în piele. Totul mirosea a mucegai.

Curînd în cameră intră *Frau Professor*, aducînd cu ea mirosurile de la bucătărie. Era o femeie scundă, foarte corpolentă, cu cîrlionți lipiți de frunte și cu fața roșie; ochii ei mici străluceau ca mărgelele și era foarte exuberantă. Îl apucă pe Philip de amîndouă mîinile și-l întrebă ce mai face domnișoara Wilkinson care stătuse în două rînduri la ea timp de cîteva săptămîni. Vorbea cînd nemțește, cînd într-o engleză stricată. Philip nu izbuti s-o facă să înțeleagă că el n-o cunoaște pe domnișoara Wilkinson. Apoi își făcură apariția cele două fiice ale ei. Lui Philip nu i se părură prea tinere, dar, de fapt, nu puteau să aibă mai mult de douăzeci și cinci de ani: cea mai mare, Thekla, era la fel de scundă ca și maică-sa și avea același aer viclean. În schimb, avea o față drăgălașă și un păr negru bogat; sora ei mai mică, Anna, era înaltă și urîțică, dar, avînd un zîmbet plăcut, Philip simți imediat că îi e mai simpatică. După cîteva minute de schimbat politețuri, *Frau Professor* îl duse pe Philip în camera pe care i-o pregătise și-l lăsă singur. Camera era situată într-un foișor și ferestrele deschideau o vedere panoramică peste copacii din parc; patul era așezat într-o nișă, așa că, dacă stăteai la birou, nici nu ți se părea că ai fi într-un dormitor. Philip își desfăcu bagajele și-și întinse peste tot cărțile. În sfîrșit, era propriul său stăpîn.

La ora unu clopoțelul îl chemă la masă și Philip îi găsi pe locatarii pensiunii adunați în salon. Doamna Erlin îl prezentă soțului ei, un bărbat înalt între două vîrste, cu un cap mare, cu părul blond care începuse să încărunțească, și ochii albaștri blînzi. Îi vorbi lui Philip într-o engleză corectă, cam arhaică, pe care o învățase nu din conversație, ci din studierea clasicilor, și era ciudat să-l auzi folosind cuvinte pe care Philip nu le întîlnise decît

în piesele lui Shakespeare. *Frau Professor* spunea că instituţia ei este o familie şi nu o pensiune; dar ar fi fost nevoie de subtilitatea unui metafizician ca să descopere exact în ce constă diferenţa. Cînd se aşeză la masă, într-o încăpere lungă şi întunecoasă, vecină cu salonul, Philip, copleşit de timiditate, constată că sînt şaisprezece comeseni. *Frau Professor* se aşeză în capul mesei şi începu să împartă porţiile. Îi servea – făcînd mult zgomot cu farfuriile – acelaşi băietan neîndemînatic care-i deschisese uşa. Şi, cu toate că se mişca destul de repede, nu ştiu cum se făcea, dar cei serviţi primii terminaseră deja pînă să-şi primească şi cei din urmă porţiile.

*Frau Professor* insista ca lumea să vorbească numai nemţeşte, aşa că Philip, chiar dacă timiditatea i-ar fi permis să fie vorbăreţ, se văzu silit să-şi ţină gura. Se uita la oamenii în mijlocul cărora urma să trăiască. Lîngă *Frau Professor* stăteau cîteva doamne în vîrstă, cărora Philip nu le acordă prea multă atenţie. Erau şi două fete tinere, amîndouă blonde, şi una dintre ele foarte drăguţă. Philip auzi că lumea le spunea „*Fräulein* Hedwig“ şi „*Fräulein* Cäcilie“. *Fräulein* Cäcilie avea o coadă lungă lăsată pe spate. Cele două fete stăteau alături şi sporovăiau între ele, rîzînd pe înfundate. Din cînd în cînd, îi aruncau cîte o privire lui Philip şi, la un moment dat, una dintre ele îi spuse celeilalte ceva în şoaptă, după care amîndouă chicotiră. Philip roşi stînjenit, simţind că rîd de el. Lîngă fete stătea un chinez cu faţa galbenă şi un zîmbet larg, care studia la universitate situaţia Occidentului. Vorbea atît de repede şi cu un accent atît de ciudat, încît fetele nu reuşeau întotdeauna să-l înţeleagă şi atunci izbucneau în rîs. Rîdea şi el fără să se supere şi atunci ochii lui oblici se închideau aproape de tot. Erau şi vreo trei americani în haine negre, palizi şi cu pielea uscată; erau studenţi la teologie; Philip simţea accentul lor nazal tipic pentru Noua Anglie, cu toate că vorbeau nemţeşte, prost, bineînţeles, şi îi privi cu suspiciune pentru că fusese învăţat să-i socotească pe americani nişte barbari sceleraţi şi sălbatici. Mai tîrziu, cînd stătură o vreme în salon pe fotoliile ţepene de catifea verde, *Fräulein* Anna îl întrebă pe Philip dacă nu vrea să vină cu ei la plimbare.

Philip acceptă invitația. Formau un grup destul de mare. Erau cele două fiice ale profesorului, celelalte două fete, unul dintre studenții americani și Philip. Philip mergea alături de Anna și de *Fräulein* Hedwig. Era puțin emoționat. Pînă atunci nu cunoscuse mai nici o domnișoară. La Blackstable nu erau decît fete de țărani și de negustori sau meseriași. Le cunoștea din vedere, știa și cum le cheamă, dar era timid și socotea că ele rîd de diformitatea lui. Accepta de bunăvoie diferența pe care o făceau parohul și doamna Carey între rangul lor înalt și cel al țăranilor. Doctorul avea două fete, dar amîndouă erau mult mai mari decît Philip și se măritaseră pe rînd cu asistenții doctorului, încă de pe cînd Philip era copil. La școală văzuse vreo două-trei fete a căror modestie era umbrită de îndrăzneala lor, și care aveau cunoștințe printre elevi ; se spuneau despre ele tot felul de povești exagerate, foarte probabil datorate numai imaginației masculine ; dar Philip își ascunsese întotdeauna spaima pe care i-o inspirau îndărătul unui dispreț suveran. Imaginația lui și cărțile pe care le citise treziseră în el dorința de a se purta byronian ; și se simțea sfîșiat între o morbidă conștiință de sine și convingerea că își datora sieși să se poarte galant. Acum simțea că ar trebui să fie spiritual și amuzant, dar creierul lui părea gol și nici în ruptul capului nu izbutea să găsească ceva de spus. *Fräulein* Anna, fiica domnului profesor, i se adresa adeseori dintr-un sentiment al datoriei, dar cealaltă fată vorbea prea puțin : se uita din cînd în cînd la el cu ochi scînteietori și uneori izbucnea în rîs, ceea ce-l făcea să se rușineze și mai tare. Philip simțea că fata îl consideră absolut ridicol. Mergeau pe coasta unui deal, printre pini, și mirosul plăcut al acestora îl încînta pe Philip. Era o zi caldă și nu se vedea nici un nor pe cer. În cele din urmă, ajunseră la o ridicătură din vîrful căreia apăru valea Rinului întinzîndu-se dinaintea ochilor lor, în bătaia soarelui. Era o cîmpie vastă care strălucea într-o lumină aurie și pe care se vedeau în depărtare niște orașe : prin mijlocul ei șerpuia panglica argintie a fluviului. În acel colț al comitatului Kent pe care îl cunoștea Philip, spațiile largi sînt rare,

singurul orizont deschis fiind al mării. De aceea, perspectiva imensă pe care o cuprindea acum cu ochii îi aducea în suflet un fior de încîntare deosebită, de nedescris. Simţi deodată că pluteşte în al nouălea cer. Deşi nu-şi dădea seama de acest lucru, simţea pentru prima oară ce înseamnă frumuseţea, şi această senzaţie era singura care-l cuprindea. Se aşezară toţi trei pe o bancă pentru că ceilalţi plecaseră mai departe şi, în timp ce fetele vorbeau într-o nemţească repezită, Philip, nepăsător faţă de apropierea lor, îşi desfătă privirile.

„Phii, ce fericit sînt“, îşi spuse el pe negîndite.

# Capitolul XXIII

Din cînd în cînd, Philip se gândea de Şcoala Regală din Tercanbury şi rîdea în sinea lui amintindu-şi ce făceau în cutare sau cutare moment al zilei. Noaptea i se întîmpla uneori să viseze că mai e încă acolo şi, cînd se trezea, încerca o satisfacţie extraordinară dîndu-şi seama că de fapt e în cămăruţa lui din foişor. Din pat vedea norii mari cumulus care atîrnau pe cerul albastru. Îşi savura din plin libertatea. Se putea culca la ora la care voia, se putea scula cînd avea chef. Nu era nimeni în preajmă care să-i dea ordine. Îşi dădu seama cu surprindere că nu mai are nevoie să spună minciuni.

Lucrurile erau aranjate în aşa fel încît profesorul Erlin să-l înveţe latina şi germana, iar în fiecare zi venea un francez care-i dădea lecţii de franceză; pentru matematică, *Frau Professor* recomandase un englez care îşi dădea doctoratul în filologie la Universitate, un anume Wharton. Philip se ducea la el în fiecare dimineaţă. Locuia la mansarda unei case mizerabile, într-o odăiţă murdară şi neîngrijită care avea un miros acru alcătuit din diferite duhori. La ora zece cînd sosea, Philip îl găsea de obicei în pat şi Wharton se dădea jos, îşi punea un halat soios şi nişte papuci de pîslă la fel de murdari şi, în timp ce-l învăţa carte, îşi lua micul dejun, foarte frugal. Wharton era un bărbat scund care se îngrăşase din cauză că bea prea multă bere. Avea o mustaţă stufoasă şi un păr lung şi dezordonat. Stătea de cinci ani în Germania şi devenise foarte teutonic. Vorbea cu dispreţ de Universitatea Cambridge unde îşi luase licenţa şi cu groază despre viaţa care-l aştepta cînd va trebui să se întoarcă în Anglia

să se facă profesor, după ce-și va fi luat doctoratul la Heidelberg. Adora viața universității germane cu atmosfera ei fericită, de libertate, și cu tovărășiile ei vesele. Era membru al unei *Burschenschaft*[1] și-i făgădui lui Philip să-l ducă la o *Kneipe*[2]. Era foarte sărac și nu ascundea deloc faptul că lecțiile pe care i le dădea lui Philip reprezentau diferența dintre o cină la care mînca și ceva carne și una la care se mulțumea cu pîine și brînză. Uneori, după o noapte obositoare, îl durea așa de tare capul încît nu-și putea bea cafeaua și ținea lecția într-o atmosferă de toropeală greoaie. În vederea unor asemenea situații, păstra sub pat cîteva sticle cu bere și cu ajutorul uneia dintre ele și al pufăitului din pipă izbutea să suporte povara vieții.

— Cui pe cui se scoate, zicea el turnînd berea în pahar cu multă grijă, ca să nu facă prea multă spumă și să trebuiască să aștepte pînă s-o poată bea.

Apoi îi vorbi lui Philip despre universitate, despre certurile și rivalitățile dintre o gașcă și alta, despre dueluri și despre meritele cutărui sau cutărui profesor. Philip învăța de la el mai puțină matematică și mai mult despre viață. Uneori, Wharton se lăsa rîzînd pe speteaza scaunului și spunea:

— Uite ce e, astăzi n-am învățat nimic împreună. Nu e nevoie să-mi plătești lecția.

— Vai, dar ce contează, spunea Philip.

Era ceva nou pentru el și foarte interesant și simțea că are mai multă importanță decît trigonometria pe care n-o putea înțelege. Era ca o fereastră deschisă asupra vieții prin care avea în sfîrșit șansa să iscodească lumea și el privea afară cu inima zvîcnind de emoție.

— Nu, ține-ți banii ăia prăpădiți, zicea Wharton.

— Bine, dar cum rămîne cu cina dumneavoastră? întreba Philip zîmbind, pentru că știa bine cum stă profesorul lui cu finanțele.

---

1. Asociație studențească (germ.).
2. Agapă studențească, petrecere (germ.).

Wharton îi ceruse chiar să-i plătească cei doi șilingi pe lecție o dată pe săptămînă mai degrabă decît lunar, întrucît așa se simplificau lucrurile.

— A, nu-ți bate tu capul cu cina mea. Doar n-o să fie prima dată cînd mă hrănesc doar cu o sticlă de bere. Și, de fapt, atunci am mintea mai limpede.

Se băga sub pat (așternutul era cenușiu, nefiind spălat de mult) și pescuia încă o sticlă. Philip, care era prea tînăr și nu cunoștea plăcerile vieții, refuza s-o împartă cu el, așa că Wharton bea de unul singur.

— Cît mai stai pe aici? întrebă Wharton.

Atît el, cît și Philip renunțaseră cu un sentiment de mare ușurare să mai pretindă că învață matematica.

— A, nu știu. Cam vreun an, bănuiesc. Pe urmă ai mei vor să mă trimită la Oxford.

Wharton dădu din umeri disprețuitor. Pentru Philip era o noutate să afle că există oameni care nu priveau cu spaimă și respect acel locaș de învățătură.

— Dar de ce ții să te duci acolo? N-o să fii decît un elev ridicat în slăvi. De ce nu vrei să te înscrii aici la universitate? Un singur an nu-ți slujește la nimic. Stai și tu cinci ani aici. Știi, în viață sînt două lucruri bune: libertatea de opinii și libertatea de acțiune. În Franța ai libertatea de acțiune: poți să faci ce-ți trece prin cap și nimănui nu-i pasă, însă de gîndit trebuie să gîndești ca toți ceilalți. În Germania trebuie să faci ce face toată lumea, însă ai voie să gîndești cum vrei. Amîndouă sînt lucruri foarte bune. Eu personal prefer libertatea de gîndire. Dar în Anglia n-ai nici una, nici alta: te apasă ca niște pietre de moară convențiile sociale. Nu poți să gîndești ce-ți place și nu poți să faci ce-ți place. Asta pentru că e o națiune democratică. Și mă tem că în America e și mai rău.

Se lăsă pe spate cu multă grijă, pentru că scaunul pe care stătea avea un picior cam șubred și oricum nu-ți cade bine cînd o figură retorică ți-e întreruptă de o cădere pe podea.

— Eu trebuie să mă întorc în Anglia anul ăsta. Dar dacă mai fac rost de bani, măcar atît cît să nu crap de

foame, mai stau încă un an. Pe urmă însă o să trebuiască să plec. Şi trebuie să părăsesc toate astea – spuse el cuprinzînd cu un gest larg mansarda lui soioasă cu patul nefăcut, hainele trîntite pe podea, şiruri de sticle goale rînduite la perete, teancurile de terfeloage aruncate în toate colţurile – trebuie să părăsesc toate astea pentru cine ştie ce universitate de provincie unde am să încerc să obţin o catedră de filologie. Şi am să joc tenis şi am să mă duc la ceaiuri.

Wharton se întrerupse şi-i aruncă o privire enigmatică şi ironică lui Philip, care era îmbrăcat foarte îngrijit, cu un guler curat la cămaşă şi cu părul bine periat.

— O, Doamne, şi cînd te gîndeşti că o să trebuiască să mă şi spăl!

Philip roşi, simţind că ţinuta lui spilcuită constituie un reproş intolerabil; într-adevăr, în ultima vreme începuse să acorde oarecare atenţie toaletei şi venise din Anglia cu o frumoasă colecţie de cravate.

Vara veni ca un cuceritor.

Era frumos în fiecare zi. Cerul era de un albastru arogant, care părea să dea pinteni nervilor. Verdele copacilor din parc era violent şi crud; iar casele, cînd le lumina soarele, erau de o albeaţă orbitoare care te îmboldea într-un mod aproape dureros. Uneori, cînd se întorcea de la Wharton, Philip stătea pe o bancă în parc, sub un pom, bucurîndu-se de răcoare şi privind formele de lumină pe care le făcea soarele printre frunze. Sufletul lui dansa cu aceeaşi veselie ca şi razele soarelui. În acele momente de trîndăvie furate muncii lui îşi savura din plin încîntarea. Uneori hoinărea pe străzile oraşului vechi. Se uita cu spaimă şi respect la studenţii care făceau parte din asociaţii, cu obrajii roşii şi plini de cicatrici, plimbîndu-se mîndri ca nişte păuni, cu şepcuţe colorate pe cap. După-amiaza cutreiera dealurile cu fetele de la pensiune şi uneori se duceau pe Rin în sus şi luau ceaiul într-o berărie în aer liber, printre pomi stufoşi. Seara se învîrteau la nesfîrşit prin *Stadtgarten*[1], ascultînd fanfara.

1. Grădina publică (germ.).

Curînd, Philip află diferitele lucruri interesante din pensiunea Erlin. *Fräulein* Thekla, fata cea mare a profesorului, era logodită cu un englez – care stătuse douăsprezece luni în casa lor ca să învețe nemțește – și urma să se mărite cu el la sfîrșitul anului. Dar tînărul scrise că tatăl lui, un negustor de cauciuc din Slough, era împotriva căsătoriei și *Fräulein* Thekla avea adesea lacrimile în ochi. Uneori le vedea pe ea și pe maică-sa recitind scrisorile îndrăgostitului îndărătnic; în asemenea momente, privirile lor erau severe și strîngeau buzele cu îndîrjire. Thekla făcea acuarele și uneori, împreună cu Philip și cu vreuna dintre fete, care să le țină de urît, ieșeau în aer liber și pictau sau desenau. Și drăguța domnișoară Hedwig avea necazuri în dragoste. Era fiica unui negustor din Berlin și se îndrăgostise de ea un husar chipeș, mă rog, un *von*[1]; dar părinții lui erau împotriva unei căsătorii cu o fată de condiția ei, așa că Hedwig fusese trimisă la Heidelberg ca să-l uite pe ofițer. Dar ea nu putea să facă una ca asta niciodată, niciodată, și întreținea mereu corespondență cu el, iar el se străduia din răsputeri să-și determine părintele exasperant să se răzgîndească. Hedwig îi povesti toate acestea lui Philip suspinînd drăgălaș și roșind foarte cuviincios. Îi și arătă fotografia frumosului locotenent. Hedwig îi plăcea lui Philip cel mai mult dintre toate fetele din casa doamnei Erlin și, în cursul plimbărilor lor, încerca întotdeauna să meargă lîngă ea. Se împurpura la față cînd ceilalți îl tachinau pentru această vădită preferință. Făcu prima declarație de dragoste din viața lui domnișoarei Hedwig, dar, din nefericire, doar printr-un accident care se produse după cum urmează. În serile în care nu ieșeau din casă, domnișoarele cîntau cîntece în salonul cu mobilă tapisată în catifea verde, iar *Fräulein* Anna, care întotdeauna știa să se facă utilă, le acompania cu mult zel. Cîntecul favorit al domnișoarei Hedwig se numea *Ich liebe dich – Te iubesc*; și, într-o seară, după ce îl cîntase, în timp ce stătea cu Philip pe balcon, uitîndu-se la stele, băiatul se gîndi să spună ceva

1. Particulă indicînd un nume de aristocrat (germ.).

în legătură cu acest cîntec. Începu prin a spune: *„Ich liebe dich"*, dar germana lui era tare șchioapă, așa că el își căută cuvintele de care avea nevoie. Pauza pe care o făcu fu extrem de scurtă, dar, înainte de a putea să continue, *Fräulein* Hedwig îi spuse:

— *Ach, Herr Carey, sie müssen mir nicht „du" sagen* – nu trebuie să-mi vorbiți la persoana a doua singular.

Philip simți că se înfierbîntă din cap pînă în picioare, pentru că n-ar fi îndrăznit niciodată să comită o asemenea impolitețe, dar nu-i veni în minte ce să spună. Ar fi fost o lipsă de galanterie să-i explice că nu spusese nimic și că pomenise doar titlul unui cîntec.

— *Entchuldigen Sie*, spuse el – vă rog să mă iertați.

— Nu face nimic, șopti ea.

Fata îi zîmbi amabil, îi luă mîna fără o vorbă și i-o strînse într-a ei, apoi se întoarse în salon.

A doua zi Philip se simți atît de stînjenit, încît nici nu putu să-i vorbească și, sfios cum era, făcu tot posibilul s-o evite. Cînd fu poftit să meargă la plimbarea obișnuită, refuză sub pretextul că are de lucru. Dar *Fräulein* Hedwig profită de primul prilej ca să-i vorbească între patru ochi.

— De ce te porți așa? îi spuse ea cu blîndețe. Să știi că nu sînt supărată pe dumneata pentru ceea ce mi-ai spus aseară. Dacă mă iubești, n-ai cum să te împotrivești sentimentului, iar eu mă simt măgulită. Însă, deși nu sînt chiar logodită cu Hermann, n-am să pot iubi pe nimeni altul și mă consider mireasa lui.

Philip roși din nou, dar își compuse o figură de îndrăgostit respins.

— Vă doresc să fiți fericiți împreună.

# Capitolul XXIV

Profesorul Erlin făcea lecții cu Philip în fiecare zi. Alcătui o listă de cărți pe care Philip urma să le citească pînă ce va fi pregătit pentru ca, în cele din urmă, să ajungă la *Faust*. Între timp, într-un mod destul de ingenios, îl pusese să învețe pe o traducere germană a unei piese de Shakespeare studiate de Philip la școală. Era perioada în care Goethe atinsese culmea celebrității în Germania. În ciuda faptului că avusese o atitudine oarecum condescendentă față de patriotism, fusese pare-se adoptat ca poet național și, după războiul de la 1870, părea să fie unul dintre exemplele de glorie ale unității naționale. Entuziaștii păreau să audă în zarva nopții Walpurgiei[1] bubuitul artileriei de la Gravelotte[2]. Dar unul dintre semnele măreției unui scriitor este faptul că minți diferite îl pot citi în tot atîtea moduri. Și profesorul Erlin, care nu putea să-i sufere pe prusaci, îi acorda lui Goethe admirația sa entuziastă pentru că operele lui de un calm olimpian ofereau unei minți sănătoase singurul refugiu împotriva atacurilor barbare ale generației actuale. Exista un dramaturg al cărui nume fusese pomenit adeseori la Heidelberg în ultima vreme și, iarna trecută, una dintre piesele sale fusese jucată la teatrul local în ovațiile partizanilor lui și în fluierăturile oamenilor de treabă. Philip auzise discuții în privința ei la masa lungă a lui *Frau Professor*, și, în

1. Aluzie la scena vrăjitoarelor din *Faust*, Partea I, de Johann Wolfgang Goethe (1749-1832).
2. Sat din Franța, unde a avut loc o importantă bătălie din războiul franco-german în 1870.

cursul acestora, profesorul Erlin își pierdea calmul său obișnuit; bătea cu pumnul în masă și își anihila opozanții cu bubuitul vocii sale răsunătoare și profunde. Nu erau decît niște prostii și încă prostii obscene. Făcuse un efort ca să reziste pînă la sfîrșitul spectacolului, dar nu știa nici el ce-l supăra mai tare: plictiseala sau scîrba. Dacă spre asta se îndrepta teatrul, atunci era momentul ca Poliția să intervină și să închidă sălile de spectacol. El nu era o mironosiță și putea să rîdă la fel ca oricare altul de imoralitatea spirituală a unei farse de la Palais Royal[1], dar aici nu era vorba decît de porcării. Și, cu un gest emfatic, se ținu de nas și șuieră printre dinți. Asta reprezenta distrugerea familiei, uitarea bunelor moravuri, decăderea Germaniei.

—*Aber*[2] Adolf, spuse Fräu Professor de la celălalt capăt al mesei, liniștește-te.

Profesorul o amenință cu pumnul. Era ființa cea mai blîndă din lume, și nu se aventura în viața lui în vreo acțiune fără să-și consulte nevasta.

— Nu, Helene, ascultă-mă pe mine, strigă el. Aș prefera să-mi văd fiicele zăcînd moarte la picioarele mele, decît să știu că ascultă murdăriile nerușinatului ăluia.

Piesa în cauză era *Casa păpușilor* și autorul era Henrik Ibsen.

Profesorul Erlin îl includea în aceeași categorie cu Richard Wagner, dar despre acesta nu vorbea cu mînie, ci cu un rîs binevoitor. Era un șarlatan, dar un șarlatan de succes și în asta exista întotdeauna ceva care să bucure un spirit comic.

— *Verückter Kerl!* Un țicnit! spunea el.

Văzuse *Lohengrin*, care ieșise binișor la inspecție. Era cam plicticoasă, dar nu era chiar așa de proastă. Dar *Siegfried*! Cînd vorbea de această operă, profesorul Erlin își punea capul în mîini și rîdea tare ca o vită care rage. Nici o melodie în toată opera, de la început pînă la sfîrșit!

1. Sediul tradițional al asociațiilor politice și literare la Paris; în epoca lui Ludovic al XIV-lea, a adăpostit trupa lui Molière.
2. Dar (germ.).

Parcă-l şi vedea pe Richard Wagner stînd într-o lojă și prăpădindu-se de rîs, avînd în fața ochilor atîția oameni care-i luau opera în serios. Era cea mai mare cacealma a secolului al XIX-lea. Profesorul ducea paharul de bere la buze, şi-l golea dintr-o sorbitură dînd totodată capul pe spate. Apoi se ștergea la gură cu dosul mîinii şi spunea:

— Ascultați-mă pe mine, voi, ăştia tinerii: nici nu se va sfîrși bine secolul al XIX-lea că Wagner va fi mort și îngropat cu muzica lui cu tot. Wagner! Aş da toată muzica lui pentru o singură operă de Donizetti[1].

1. Gaetano Donizetti (1797-1848), compozitor italian.

# Capitolul XXV

Cel mai ciudat dintre profesorii lui Philip era cel de franceză. Domnul Ducroz era originar din Geneva. Era un bătrînel înalt, cu obrajii supţi şi pielea pămîntie. Părul lung îi încărunţise şi se rărise de tot. Purta haine negre, tare ponosite, cu coatele rupte şi cu pantalonii roşi la genunchi. Veşnic avea cămaşa murdară. Philip nu-l văzuse niciodată cu un guler curat. Vorbea puţin şi-şi ţinea lecţiile conştiincios, dar fără entuziasm, sosind extrem de punctual şi plecînd exact cînd bătea ceasul. Avea un tarif foarte modest. Fiind atît de taciturn, tot ce ştia Philip despre el aflase de la alţii; se pare că luptase cu Garibaldi împotriva Papei, dar părăsise dezgustat Italia cînd se lămurise că toate eforturile pentru libertate, prin care conducătorul revoluţionar tindea către întemeierea unei republici, se limitau în fond la schimbarea unui jug cu altul; domnul Ducroz fusese expulzat din Geneva pentru nu se ştie ce delicte politice. Philip îl privea cu surprindere şi nedumerire; omul nu corespundea cîtuşi de puţin imaginii pe care şi-o făcuse el despre revoluţionari; vorbea cu glas scăzut şi era extrem de politicos; nu se aşeza pe scaun pînă nu era poftit; şi, dacă se întîmpla să-l întîlnească pe Philip pe stradă, îşi scotea pălăria cu un gest foarte ceremonios; nu rîdea niciodată, nici măcar nu zîmbea. O imaginaţie mai bine mobilată decît a lui Philip ar fi putut să-şi reprezinte un tînăr cu perspective strălucite, pentru că probabil domnul Ducroz tocmai ajungea la vîrsta bărbăţiei prin 1848 cînd regii, amintindu-şi de confratele lor din Franţa, umblau cu capul între umeri, avînd o senzaţie neplăcută pe la ceafă;

și poate că pasiunea aceea pentru libertate, care străbătea Europa măturînd din drumul ei absolutismul și tirania renăscute în cursul reacțiunii de după revoluția din 1789, ardea în pieptul lui cu o flacără mai vie decît în pieptul oricărui alt om. Ți-l puteai închipui, înfierbîntat de teoriile egalității între oameni și ale drepturilor omului, discutînd, certîndu-se, luptînd pe baricade la Paris, fugind din fața cavaleriei austriece la Milano, ici întemnițat, dincolo exilat, cu speranța mereu vie în suflet, susținut mereu de cuvîntul care i se părea atît de magic: „Libertate". Pînă cînd, în cele din urmă, înfrînt de boală și foame, bătrîn, nemaiavînd altceva cu ce să se întrețină decît lecțiile pe care le putea găsi printre studenții săraci, ajunse să trăiască în orășelul acela curat sub călcîiul unei dictaturi personale, mai mari decît oricare alta din Europa. Poate că firea lui taciturnă ascundea un dispreț pentru neamul omenesc care abandonase visurile mari ale tinereții lui și se bălăcea acum într-o trîndăvie tihnită; sau poate că acești treizeci de ani de revoluție îl învățaseră că oamenii nu sînt făcuți pentru libertate și el socotea că și-a irosit viața în căutarea unui lucru pe care nu merită să-l găsești. Sau poate că era pur și simplu obosit și aștepta doar cu indiferență eliberarea pe care avea să i-o aducă moartea.

Într-o bună zi, Philip, cu felul său direct de a fi, specific vîrstei lui, îl întrebă dacă e adevărat că luptase împreună cu Garibaldi. Bătrînul nu păru să dea vreo importanță întrebării. Răspunse foarte liniștit și cu glasul la fel de scăzut ca de obicei.

— *Oui, Monsieur.*

— Lumea zice că ați luptat și la Comuna din Paris.

— Chiar așa zice? Ce-ar fi să ne întoarcem la treabă?

Ținea cartea deschisă, și Philip, intimidat, începu să traducă pasajul pe care-l pregătise.

Într-o bună zi, domnul Ducroz păru tare suferind. Abia izbutise să se tîrîie pe scări pînă la camera lui Philip; iar cînd sosi se așeză greoi, cu fața lui pămîntie foarte trasă și cu fruntea plină de sudoare, încercînd să-și revină.

— Mă tem că sînteți bolnav, spuse Philip.

— N-are importanță.

Dar Philip văzu că profesorul suferă și, la sfîrșitul orei, întrebă dacă ar prefera să întrerupă lecțiile pînă cînd se va simți mai bine.

— Nu, spuse bătrînul, cu vocea lui scăzută, dar foarte calmă. Prefer să continui atîta vreme cît mai sînt în stare.

Philip, care era cuprins de o frică bolnăvicioasă ori de cîte ori trebuia să pomenească de bani, roși.

— Dar pentru dumneavoastră nu va conta, spuse el totuși. Am să vă plătesc în continuare lecțiile. Dacă nu vă supărați, aș vrea să vă plătesc cu anticipație banii pentru săptămîna viitoare.

Domnul Ducroz îi lua optsprezece *penny* pe oră. Philip scoase din buzunar o monedă de zece mărci și o puse sfios pe masă. Nu izbutea să-și ia inima în dinți și să i-o ofere, ca și cum omul ar fi fost un cerșetor.

— În cazul ăsta cred că n-am să mai vin pînă nu mă fac bine.

Profesorul luă moneda și, fără altă manifestare decît plecăciunea ceremonioasă cu care își lua întotdeauna rămas-bun, ieși.

— *Bonjour*, *Monsieur*.

Philip era vag dezamăgit. Socotind că a făcut un gest mărinimos, se așteptase ca domnul Ducroz să-l copleșească cu vorbe recunoscătoare. De aceea, fu foarte surprins cînd descoperi că bătrînul profesor acceptă cadoul de parcă i s-ar fi cuvenit. Philip era prea tînăr ca să-și dea seama că sentimentul obligației este mult mai mic la cei care primesc favoruri decît la cei care le acordă. Domnul Ducroz își făcu iar apariția peste vreo cinci-șase zile. Se clătina ceva mai tare pe picioare și arăta foarte slăbit, deși părea că a reușit să treacă de partea cea mai dificilă a crizei. Nu era mai comunicativ decît înainte. Rămăsese misterios, detașat și murdar. Nu pomeni de boala lui decît după lecție. Atunci, tocmai cînd ieșea pe ușă, ținînd-o întredeschisă, se opri. Șovăi de parcă i-ar fi fost greu să rostească vorbele.

— Fără banii pe care mi i-ai dat dumneata, aş fi murit de foame. Am trăit numai din ei.

După care făcu plecăciunea lui solemnă şi slugarnică şi plecă. Lui Philip i se puse un nod în gît. Păru să înţeleagă într-un fel chinul disperat al luptei bătrînului şi faptul că pentru acesta viaţa era tare grea, pe cînd pentru el era cît se poate de plăcută.

# Capitolul XXVI

Philip era de trei luni la Heidelberg cînd, într-o dimineață, *Frau Professor* îi spuse că vine să locuiască în casa aceea un englez numit Hayward; în aceeași seară, la cină, Philip văzu o figură nouă. În ultimele zile, familia fusese într-o stare de agitație puternică. În primul rînd, ca rezultat al cine știe căror intrigi, datorită unor rugăminți umile și amenințări voalate, părinții tînărului englez cu care era logodită *Fräulein* Thekla o invitaseră să le facă o vizită în Anglia, și ea pornise cu un album de acuarele ca să le arate ce talentată e și cu un teanc de scrisori ca să dovedească în ce măsură s-a compromis tînărul. O săptămînă mai tîrziu, *Fräulein* Hedwig anunță cu fața strălucind de zîmbete că locotenentul pe care-l iubește vine la Heidelberg cu taică-său și cu maică-sa. Obosiți de cît îi pisa fiul lor și profund impresionați de zestrea pe care o oferea tatăl domnișoarei Hedwig, părinții locotenentului acceptaseră să treacă pe la Heidelberg ca s-o cunoască și ei pe fată. Întrevederea a fost satisfăcătoare și *Fräulein* Hedwig a avut marea mulțumire de a-l arăta pe iubitul ei tuturor locatarilor casei Erlin în parcul din apropiere. Doamnele vîrstnice și tăcute, care stăteau în capul mesei lîngă *Frau Professor*, treceau prin mari emoții, iar cînd *Fräulein* Hedwig le spuse că urmează să plece imediat acasă în vederea logodnei oficiale, *Frau Professor* spuse că o să dea o *Maibowle*, oricît ar costa. Profesorul Erlin se fălea cu priceperea lui la pregătirea acestei băuturi nu prea tari și, după cină, castronul imens de vin cu sifon, în care pluteau ierburi

parfumate și fragi, fu așezat cu multă solemnitate pe masa rotundă din salon. *Fräulein* Anna îl tachină pe Philip în legătură cu plecarea alesei inimii lui și el se simți foarte stînjenit și teribil de melancolic. *Fräulein* Hedwig cîntă mai multe cîntece, *Fräulein* Anna cîntă la pian marșul nupțial, iar profesorul își dădu drumul la voce cîntînd *Die Wacht am Rhein*[1]. Furat de această petrecere, Philip îi dădu prea puțină atenție noului sosit. Stătuseră vizavi, la cină, dar Philip era cufundat într-o conversație aprinsă cu *Fräulein* Hedwig, iar străinul, neștiind nemțește, mîncase în tăcere. Observînd că poartă o cravată bleu pal, Philip simți pentru el o antipatie subită. Era un bărbat de douăzeci și șase de ani, foarte blond, cu părul lung și buclat prin care își trecea adesea degetele cu un gest neglijent. Avea ochii mari albaștri, dar de un albastru foarte deschis; privirea lui părea deja obosită. Nu purta nici barbă, nici mustăți, și gura lui era frumos conturată, deși avea buzele subțiri. Pe *Fräulein* Anna o interesau fizionomiile și îi atrase ulterior atenția lui Philip ce formă frumoasă are capul nou-venitului și ce trăsături șterse are partea de jos a feței lui. Capul, remarcă ea, era un cap de gînditor, dar bărbia denota un caracter slab. *Fräulein* Anna, predestinată unei vieți de fată bătrînă, din pricina pomeților ei ieșiți și a nasului mare și strîmb, punea mare preț pe tăria de caracter. În timp ce vorbeau despre el, tînărul stătea puțin la o parte de ceilalți, privind petrecerea zgomotoasă, cu o expresie amabilă, dar ușor disprețuitoare. Era înalt și subțire, și ținuta lui avea o grație studiată. Văzîndu-l singur, Weeks, unul dintre studenții americani, se duse la el și începu să-i vorbească. Cei doi formau o pereche ce contrasta în mod ciudat; americanul era foarte spilcuit, în haina lui neagră și pantaloni pepit, slab și uscățiv, avînd deja ceva din aerul onctuos al preoților; iar englezul, îmbrăcat în haine sport, foarte largi, avea mîinile mari și gesturile greoaie.

---

1. *De strajă pe Rin*, cîntec popular patriotic.

Philip nu vorbi cu nou-venitul pînă a doua zi, cînd se treziră singuri pe balconul salonaşului, înainte de masă. Hayward i se adresă:

— Eşti englez, nu?

— Da.

— Oare mîncarea e totdeauna la fel de proastă ca aseară?

— E cam la fel întotdeauna.

— Groaznică, nu?

— Da.

Lui Philip nu i se păruse că mîncarea ar avea vreun cusur şi de fapt mîncase mult, cu poftă şi chiar cu plăcere, dar nu voia să dea dovadă de atît de puţin discernămînt încît să socoată că e bună o masă pe care altcineva o considera execrabilă.

Plecarea lui *Fräulein* Thekla în Anglia o silea pe sora ei să se ocupe mai mult de treburile de prin casă şi deci nu mai avea atîta timp pentru plimbările acelea lungi; iar *Fräulein* Cäcilie, cu coada ei lungă şi blondă şi faţa mică şi cîrnă, se arătase cam sătulă de societate în ultima vreme. *Fräulein* Hedwig era plecată, iar Weeks, americanul care-i însoţea de obicei în drumurile lor, pornise să facă o călătorie în circuit prin sudul Germaniei. Philip rămînea cea mai mare parte a timpului singur. Hayward căută să se împrietenească cu el; dar Philip avea o trăsătură nenorocită de caracter: din timiditate sau din cine ştie ce moştenire atavică de pe vremea omului cavernelor, nu putea să sufere niciodată oamenii pe care abia îi cunoscuse; numai după ce se obişnuia cu ei începea să dispară prima impresie. De aceea era greu accesibil. Primi cu multă timiditate încercările lui Hayward de a se apropia de el şi, cînd acesta îi propuse într-o zi să meargă la plimbare, acceptă numai pentru că nu izbuti să găsească o scuză politicoasă. Îşi ceru iertare ca de obicei, furios pe sine însuşi pentru că nu se putuse stăpîni să nu roşească şi încercă să scape rîzînd.

— Mă tem că n-am să pot să merg destul de repede.

— Dă-o încolo, că doar nu vreau să cîştig vreun pariu. Prefer să merg agale. Nu-ţi aduci aminte de capitolul din

*Marius* în care Pater[1] vorbește despre mersul încet ca fiind cel mai bun stimulent al conversației?

Lui Philip îi plăcea foarte mult să-i asculte pe alții vorbind; deși adeseori îi treceau prin minte tot felul de observații inteligente pe care ar fi vrut să le spună, lucrul acesta se petrecea de cele mai multe ori abia după ce prilejul potrivit trecuse; dar Hayward era foarte comunicativ; orice om cu mai multă experiență decît Philip s-ar fi gîndit că-i place să se audă vorbind. Aerul lui de superioritate făcea impresie asupra lui Philip. Acesta nu putea să nu admire – deși nu fără oarecare teamă – un om care disprețuia atîtea lucruri pe care pînă atunci el le socotise aproape sacre. Hayward condamna fetișul exercițiului fizic, osîndindu-i cu termenul disprețuitor de „vînători de premii" pe toți cei care i se dedicau sub diferite forme; iar Philip nu-și dădea seama că el îl înlocuiește pur și simplu cu celălalt fetiș, al culturii.

Se plimbară pînă la castel și se așezară pe terasa de unde se vedea tot orașul. Orașul era cuibărit în vale, întinzîndu-se cu un aer prietenos și confortabil de-a lungul plăcutului rîu Neckar. Deasupra plutea fumul de la coșuri, formînd o pînză de un albastru deschis; iar acoperișurile înalte, clopotnițele bisericilor îi dădeau un încîntător aer medieval. Orașul avea un aer familiar care-ți încălzea inima. Hayward îi vorbi despre *Richard Feverel*[2] și despre *Madame Bovary*, despre Verlaine, despre Dante și Matthew Arnold[3]. Pe vremea aceea, traducerea lui Fitzgerald[4] din Omar Khayam[5] nu era cunoscută decît privilegiaților, și

1. Walter Horatio Pater (1839-1894), estetician englez; și-a prezentat concepțiile despre viață nu numai în lucrările sale teoretice, ci și în romanul filozofic *Marius epicurianul*, a cărui acțiune se petrece în timpul lui Marc Aureliu.
2. *Calvarul lui Richard Feverel* (1859), roman al scriitorului englez George Meredith (1828-1909).
3. Poet și critic raționalist englez (1822-1888).
4. Edward Fitzgerald (1809-1883), poet și traducător englez; a fost primul care a făcut cunoscute în Europa catrenele lui Omar Khayam.
5. Omar Khayam, poet și astronom persan, mort pe la 1123.

Hayward îi recită din ea lui Philip. Îi plăcea grozav să recite versuri, atît ale lui, cît și ale altora, într-un fel de melopee monotonă. Pînă să se întoarcă la pensiunea Erlin, neîncrederea cu care-l privise Philip pe Hayward se preschimbase într-o admirație entuziastă.

Își făcură un obicei din a se plimba împreună în fiecare după-amiază și curînd Philip află cîte ceva despre Hawyard și despre situația lui. Era fiul unui judecător din provincie, care murise cu cîțiva ani mai înainte, lăsîndu-i o moștenire cu un beneficiu de trei sute de lire pe an. Învățase atît de bine la Școala Charterhouse, încît, ajungînd la Cambridge, directorul Colegiului Trinity Hall se dăduse peste cap ca să-și exprime încîntarea față de venirea lui la acel colegiu. Se pregătea pentru o carieră deosebită. Se învîrtea în cercurile intelectuale înalte; îl citea cu entuziasm pe Browning[1] și strîmba din nasul lui fin cînd auzea de Tennyson[2], știa în toate amănuntele cum se purtase Shelley cu Harriet[3]; se amesteca și în istoria artelor (și avea pe pereții camerei lui reproduceri ale unor tablouri de G. F. Watts[4], Burne-Jones[5] și Botticelli[6]), și scria versuri destul de distinse, de factură pesimistă. Prietenii spuneau că e un om excepțional de dotat și el îi asculta cu multă plăcere cînd îi prevedeau un viitor de aur. Cu vremea, a devenit o autoritate în materie de artă și literatură. A fost influențat de lucrarea lui Newman[7], *Apologia*; atracția spectaculoasă a Bisericii Romano-Catolice i-a stimulat sensibilitatea estetică; și numai teama de mînia lui taică-său (un om simplu, ordinar și mărginit care-l citea pe Macaulay[8]) îl împiedicase să „treacă în

1. Robert Browning (1812-1889), poet ezoteric englez.
2. Alfred Tennyson (1809-1892), poet academic englez.
3. Harriet Westbrook, prima soție a poetului Percy Bysshe Shelley (1792-1822).
4. Pictor din școala prerafaelită.
5. Pictor din școala prerafaelită.
6. Pictor florentin (1442-1510).
7. Cardinalul John Henry Newman (1801-1890) a scris printre altele autobiografia religioasă *Apologia pro Vita Sua*.
8. Thomas Babington Macaulay (1800-1859), istoric și politician englez.

tabăra cealaltă". Cînd obținuse doar o notă de trecere la absolvire, prietenii lui se mirară; dar el se mulțumise să ridice din umeri, insinuînd cu delicatețe că nu se lasă prostit de examinatori. Te făcea să-ți dai seama că e un lucru puțin vulgar să obții premiul întîi. Descrise cu un umor condescendent un examen oral pe care-l dăduse; un tip cu un guler înfiorător îi punea întrebări din domeniul logicii; era o chestie groaznic de plicticoasă și deodată observă că tipul purta ghete cu bordură elastică; era grotesc și ridicol, așa că el se retrase în sinea lui și se gîndi la frumusețea gotică a capelei de la Colegiul Regal. Dar la Cambridge petrecuse și unele zile minunate; dăduse cele mai bune mese; iar conversația din garsoniera lui era adeseori memorabilă.

Îi cită lui Philip o epigramă extraordinară: *„Mi-au spus, Heraclitus, mi-au spus că ai murit"*.

Și acum, cînd relata iarăși anecdota savuroasă cu examinatorul și ghetele lui, rîse din nou.

— Bineînțeles că a fost o prostie, zise el, dar o prostie care avea ceva frumos în ea.

Ușor înfiorat, Philip o găsi de-a dreptul minunată.

Apoi Hayward plecase la Londra ca să studieze pentru examenul de admitere în barou. Avea o garsonieră foarte drăguță la Clement's Inn, cu lambriuri din lemn pe pereți. Încercase să-i dea aceeași înfățișare pe care o avusese și garsoniera lui de la Colegiul Trinity. Avea vagi ambiții politice, se pretindea simpatizant al partidului Whig[1] și fusese recomandat pentru un club de orientare liberală, dar, în orice caz, un club de gentlemeni. Ideea lui era să se facă avocat pledant (își alesese dreptul cutumiar pentru că era mai puțin brutal) și să se pregătească astfel pentru a obține un mandat de deputat într-o circumscripție simpatică, de îndată ce se vor împlini promisiunile care i se făcuseră; între timp se ducea foarte des la operă și făcuse cunoștință cu vreo cîțiva oameni încîntători care admirau aceleași lucruri ca și el. Se înscrisese într-un club gastronomic a cărui deviză era: „Tot ce e întreg, bun și

---

1. Partidul liberal din Anglia.

frumos". Legase o prietenie platonică cu o doamnă puțin mai în vîrstă decît el, care locuia în Kensington Square[1]; și mai în fiecare după-amiază lua ceaiul în casa ei cu abajururi la lumînări și vorbea despre George Meredith și Walter Pater. Era un lucru cunoscut că orice zevzec putea să treacă examenele în fața Consiliului Baroului, așa că nu se omora cu învățatul. Cînd a fost trîntit la examenul final, a luat-o ca pe un afront personal. În același timp, doamna din Kensington Square i-a spus că soțul ei se întoarce din India în concediu și că, deși e un om demn de toată admirația în toate privințele, are concepții destul de mărginite și, deci, n-ar putea înțelege vizitele frecvente ale unui tînăr. Lui Hayward i se păru că viața e plină de tot felul de lucruri urîte, sufletul lui se revoltă la gîndul că ar trebui să înfrunte din nou cinismul examinatorilor și că ar fi splendid să dea cu piciorul în mingea care se afla la picioarele lui. Pe lîngă asta, era și înglodat în datorii; la Londra era greu să duci o viață de gentleman dacă aveai doar trei sute de lire pe an; și inima lui tînjea după frumusețile Veneției și ale Florenței, pe care John Ruskin[2] le descrisese atît de fermecător. El simțea că nu e potrivit pentru zarva vulgară a avocaturii, întrucît descoperise că nu e suficient să-ți pui numele pe o ușă ca să capeți procese; iar politica modernă părea să fie lipsită de noblețe. El se simțea poet. Renunță la garsoniera din Clement's Inn și plecă în Italia. Stătuse o iarnă la Florența și o iarnă la Roma, iar acum își petrecea a doua vară din străinătate în Germania, ca să-l poată citi pe Goethe în original.

Un singur dar foarte prețios avea Hayward. Era înzestrat cu un gust veritabil pentru literatură și putea să le împărtășească și altora pasiunea lui, cu o admirabilă fluență. Era în stare să-și acorde întreaga participare afectivă unui scriitor ca să vadă ce e mai bun în el și apoi putea vorbi despre el cu multă înțelegere. Philip citise enorm, dar citise fără nici un fel de selecție tot ce-i căzuse

1. Cartier distins din Londra.
2. Estetician englez (1819-1900), teoretician al prerafaelismului.

în mînă, și acum era foarte bine pentru el să întîlnească pe cineva care putea să-i orienteze gusturile. Luă cărți de la mica bibliotecă de împrumut care exista în oraș și începu să citească toate lucrurile minunate amintite de Hayward. Nu citea întotdeauna cu bucurie, dar manifesta constant perseverență. Ținea foarte mult să se perfecționeze. Se socotea tare ignorant și neînsemnat. La sfîrșitul lui august, cînd se întoarse Weeks din sudul Germaniei, Philip se afla total sub influența lui Hayward. Weeks nu era deloc pe placul lui Hayward. Acesta nu putea să sufere haina neagră a americanului și pantalonul lui pepit și vorbea cu o strîmbătură disprețuitoare despre moralitatea lui, specifică oamenilor din Noua Anglie. Philip asculta cu îngăduință insultele aduse unui om care se dăduse peste cap ca să fie amabil cu el, în schimb, cînd Weeks făcu la rîndul lui remarci dezagreabile despre Hayward, își pierdu cumpătul.

— Noul tău prieten arată ca un poet, zise Weeks cu un zîmbet subțire pe buzele lui triste și obosite de griji.

— Chiar e poet.

— Așa ți-a spus el? În America noi l-am numi un specimen simpatic de pierde-vară.

— Se poate, dar aici nu sîntem în America, îi răspunse Philip glacial.

— Cîți ani are? Douăzeci și cinci? Și nu face nimic altceva decît să stea prin pensiuni și să scrie poezii?

— Nu-l cunoști, spuse Philip cu aprindere.

— Ba da, cum să nu: l-am întîlnit pînă acum în o sută patruzeci și șapte de exemplare.

Weeks clipi șiret, dar Philip, care nu înțelegea umorul american, strînse din buze și-și luă o înfățișare severă. Lui Philip i se părea că Weeks e deja trecut, ca un om între două vîrste, dar, de fapt, nu avea decît treizeci și ceva de ani. Avea trupul lung și subțire, puțin gîrbovit, ca un adevărat cărturar; capul era mare și urît, părul rar, de o culoare spălăcită și pielea pămîntie; gura subțire și nasul lung și ascuțit, împreună cu oasele frontale proeminente, îi dădeau o înfățișare ciudată. Avea un fel de a fi rece și colțuros și părea că nu are pic de sînge în

vine, într-atît era de stăpînit; și totuși, o undă de frivolitate din caracterul lui îi deconcerta pe intelectualii serioși de care se simțea instinctiv atras. La Heidelberg studia teologia, dar colegii lui americani îl priveau cu ochi bănuitori. Era teribil de neortodox în concepții, și asta îi speria pur și simplu, iar umorul lui capricios le stîrnea dezaprobarea.

— Cum ai putut să-l cunoști în o sută patruzeci și șapte de exemplare? întrebă Philip serios.

— L-am întîlnit în Cartierul Latin de la Paris și l-am întîlnit în pensiunile de la Berlin și München. Locuiește în hoteluri mici din Perugia și Assisi. Stă în grupuri mari în fața tablourilor lui Botticelli la Florența și se așază pe toate băncile din Capela Sixtină la Roma. În Italia bea cam prea mult vin, iar în Germania bea prea multă bere. Întotdeauna admiră lucrul potrivit, oricare ar fi el, și într-o bună zi o să scrie o operă mare. Gîndește-te și tu, sînt o sută patruzeci și șapte de opere mari care se odihnesc în pieptul a o sută patruzeci și șapte de oameni mari și lucrul tragic este că nici una dintre aceste o sută patruzeci și șapte de opere mari nu va fi scrisă vreodată. Și totuși lumea merge înainte.

Weeks vorbea foarte serios, dar ochii lui cenușii clipiră puțin zîmbitori la sfîrșitul lungii tirade, și Philip roși cînd văzu că americanul rîde de el.

— Da' știu că îndrugi multe, zise el furios.

# Capitolul XXVII

Weeks era instalat în două cămăruțe dosnice din casa doamnei Erlin, și una dintre ele, aranjată ca un fel de hol, era destul de confortabilă ca să-și poată permite să invite lume la el. După cină, împins poate de umorul diabolic care-i exaspera pe prietenii lui din Cambridge, statul Massachusetts, îi poftea adeseori pe Philip și pe Hayward să vină să stea la taclale. Îi primea curtenitor, cu multă ceremonie și insista ca ei să se așeze pe singurele două scaune confortabile din încăpere. Deși el nu bea, cu o politețe în care Philip recunoștea ironia, punea două sticle de bere la îndemîna lui Hayward și se grăbea să aprindă un chibrit ori de cîte ori lui Hayward i se stingea pipa în toiul discuției. Cînd făcuse cunoștință cu Weeks, Hayward, ca reprezentant al unei universități atît de celebre, îl luase de sus pe american, absolvent de la Harvard; și cînd întîmplător conversația se abătea către tragicii greci, un subiect pe care Hayward se simțea foarte stăpîn, avea aerul că mai curînd oferă informații decît că face schimb de idei. Weeks ascultase cu multă politețe, zîmbind modest, lăsîndu-l pe Hayward să termine; apoi îi puse vreo două întrebări insidioase, atît de nevinovate în aparență, încît Hayward nevăzînd în ce încurcătură îl băga, răspunsese bonom; Weeks îi adusese o obiecție foarte politicoasă, apoi corectase o eroare de fapt, după care intervenise cu un citat dintr-un comentator latin mai puțin cunoscut și pe urmă se referise la o autoritate germană; toate acestea demonstraseră că e un adevărat erudit. Zîmbitor, foarte degajat și avînd aerul că-și cere scuze, Weeks desființase întregul discurs

al lui Hayward; cu o politețe ceremonioasă, dovedise superficialitatea cunoștințelor acestuia. Își bătu joc de el cu o blîndă ironie. Philip nu putea să nu vadă că Hayward s-a făcut de rîs, dar acesta nu era destul de înțelept ca să-și țină gura; iritat, dar păstrîndu-și ca întotdeauna siguranța de sine, încercase să discute în contradictoriu. Făcea afirmații nesăbuite și Weeks le corecta pe un ton prietenos. Raționa cu totul greșit și Weeks îi dovedea absurditatea: Weeks mărturisi că a predat lecții de literatură greacă la Universitatea Harvard. Atunci Hayward rîse disprețuitor:

— Trebuia să-mi închipui de la început. Bineînțeles că dumneata citești elinește ca un erudit, zise el. Eu îi citesc pe greci ca un poet.

— Și vi se pare că elina e mai poetică dacă nu știi exact ce înseamnă cuvintele? Eu credeam că numai în religia dată oamenilor pe calea revelației, traducerile greșite îmbunătățesc sensul.

În cele din urmă, terminînd berea, Hayward părăsi camera lui Weeks înfierbîntat și cu părul răvășit. Cu un gest mînios îi spuse lui Philip:

— Bineînțeles că individul e un pedant. N-are sentimentul adevărat al frumuseții. Exactitatea este virtutea conțopiștilor. Noi țintim către spiritul grecilor. Weeks este ca individul ăla care s-a dus să-l asculte pe Rubinstein și s-a plîns că scoate note false. Note false! Ce contează asemenea note cînd el cîntă divin?

Neștiind cîți oameni incompetenți și-au găsit consolarea în aceste note false, Philip fu profund impresionat de argumentul lui Hayward.

Hayward nu putea rezista niciodată ispitei cînd Weeks îi oferea prilejul de a recîștiga terenul pierdut altă dată. Weeks izbutea fără nici o greutate să-l atragă într-o discuție. Deși vedea ușor cît de mică e priceperea lui față de aceea a americanului, încăpățînarea sa britanică și orgoliul său rănit (poate că de fapt era vorba de unul și același lucru) nu-i permiteau să renunțe la luptă. Se părea că lui Hayward îi face plăcere să-și etaleze ignoranța, mulțumirea de sine și gîndirea nerațională. Ori de cîte

ori Hayward spunea ceva lipsit de logică, Weeks arăta în cîteva cuvinte falsitatea raționamentului său, făcea o scurtă pauză ca să-și savureze triumful și apoi trecea repede la alt subiect, de parcă sentimentele de milă creștină l-ar fi îndemnat să-și cruțe dușmanul învins. Philip încerca uneori să mai spună și el cîte o vorbă ca să-și scoată prietenul din încurcătură și Weeks îl zdrobea fără răutate, ba chiar cu blîndețe, cu totul altfel decît îi răspundea lui Hayward, așa că nici măcar Philip, cu toată sensibilitatea lui exagerată, nu se simțea jignit. Din cînd în cînd, pierzîndu-și calmul, întrucît se simțea din ce în ce mai ridicol, Hayward recurgea la insulte și numai politețea zîmbitoare a americanului făcea ca discuția lor să nu degenereze într-o ceartă. În asemenea împrejurări, cînd Hayward părăsea camera lui Weeks, mormăia supărat:

— Al dracului yankeu!

Și cu asta problema era rezolvată. Era un răspuns desăvîrșit la un argument care păruse de necombătut.

Deși începeau prin a discuta tot felul de lucruri, în cele din urmă, conversația din cămăruța lui Weeks ajungea întotdeauna la problema religiei: studentul în teologie manifesta un interes profesional pentru acest subiect, iar Hayward era bucuros că o asemenea temă nu putea implica realități palpabile care să-l pună în încurcătură; cînd simțirea constituie etalonul, poți să dai cu tifla logicii, ceea ce constituie un lucru foarte agreabil dacă logica e slăbuță. Lui Hayward îi venea greu să-i explice lui Philip credințele lui, fără să recurgă la un potop de vorbe; dar era limpede (și asta se potrivea bine cu ideea lui Philip despre rînduiala firească a lucrurilor), că fusese crescut în credința bisericii oficiale. Deși acum renunțase cu totul la ideea de a trece la catolicism, tot mai privea cu simpatie acea comuniune. O lăuda foarte mult și comparația pe care o făcea între ceremoniile strălucitoare ale catolicilor și slujbele simple ale Bisericii Anglicane i se părea a fi defavorabilă acesteia din urmă. Îi dădu lui Philip să citească *Apologia* lui Newman și băiatul o citi din scoarță în scoarță, cu toate că o găsea teribil de plicticoasă.

— Merită s-o citești măcar pentru stil, dacă nu pentru substanța ei, zise Hayward.

Vorbea cu entuziasm despre muzica de la capelă și spunea lucruri sclipitoare despre legătura dintre tămîie și devoțiunea religioasă. Weeks îl asculta cu obișnuitul lui zîmbet glacial.

— Ți se pare că, dacă John Henry Newman scria într-o engleză frumoasă, iar cardinalul Manning are o înfățișare pitorească, asta dovedește adevărul doctrinelor romano-catolice?

Hayward încercă să sugereze că trecuse prin multe tulburări lăuntrice. Un an întreg înotase într-un ocean de întuneric. Își răsfiră buclele blonde și spuse că nici măcar pentru cinci sute de lire n-ar accepta să mai îndure încă o dată chinurile acelea spirituale. Din fericire, în cele din urmă ajunsese la liman.

— Dar dumneata în ce crezi? întrebă Philip care nu era niciodată satisfăcut de declarațiile vagi.

— Eu cred în tot ceea ce este întreg, bun și frumos.

Hayward, cu mîinile lui uriașe și cu ținuta frumoasă a capului, arăta splendid cînd spunea lucrurile astea și le spunea cu un aer deosebit.

— Așa ți-ai descrie religia într-un formular de recensămînt? întrebă Weeks cu blîndețe.

— Nu pot să sufăr definițiile rigide: sînt prea urîte și prea evidente. Dacă ții neapărat am să-ți spun că eu cred în Biserica ducelui de Wellington[1] și a domnului Gladstone.

— Bine, dar asta e Biserica Anglicană, interveni Philip.

— O, ce tînăr înțelept! îi replică Hayward cu un zîmbet care-l rușină pe Philip pentru că, transpunînd în cuvinte simple ceea ce exprimase celălalt printr-o parafrază, se făcuse vinovat de vulgaritate. Eu aparțin Bisericii Anglicane, dar îmi plac la nebunie aurul și mătasea în care sînt îmbrăcați preoții catolici, îmi place faptul că ei nu se căsătoresc, mi se par bune ideea de confesional și noțiunea de purgatoriu; și în întunericul unei catedrale

1. General și om de stat britanic (1769-1852).

italiene, pline de mister și de miros de tămîie, cred din toată inima în miracolul liturghiei. La Veneția am văzut o precupeață care vindea pește, intrînd desculță în biserică, lăsîndu-și jos papornița, căzînd în genunchi și închinîndu-se Madonei. Am simțit că asta înseamnă credință adevărată și m-am rugat și am crezut și eu împreună cu ea. Dar eu mai cred cu tărie și în Afrodita, în Apolo și în marele zeu Pan.

Avea un glas încîntător și cînd vorbea își alegea cu grijă cuvintele, după care le rostea aproape ritmic. Ar fi vrut să continue, dar Weeks deschise încă o sticlă de bere.

— Stai să-ți dau să bei ceva.

Hayward se întoarse către Philip cu gestul acela puțin condescendent care-l impresiona atît de mult pe băiat.

— Ei, acum ești mulțumit? întrebă Hayward.

Puțin nedumerit, Philip se declară satisfăcut.

— Îmi pare rău că n-ai adăugat și puțin budism, spuse Weeks, și mărturisesc că eu îl privesc cu ochi buni pe Mahomed. Regret că l-ai lăsat pe dinafară.

Hayward rîse, pentru că în seara aceea era foarte încîntat de sine însuși, și propozițiile pe care le rostise îi mai răsunau încă plăcut în urechi. Își goli paharul.

— Nici nu mă așteptam de fapt să mă înțelegi, răspunse el. Cu inteligența dumitale rece de american, nu poți adopta decît o atitudine critică. Ca Emerson[1] și ăilalți ca el. Dar ce e critica? Critica este pur distructivă; de distrus poate distruge oricine, dar nu toată lumea poate clădi ceva. Dragul meu, dumneata ești un pedant. Lucrul important este să construiești; eu sînt un om constructiv: sînt poet.

Weeks îl privi cu niște ochi care păreau foarte gravi și totuși luminați de un zîmbet.

— Dacă aș ști că nu te superi, ți-aș spune că, după părerea mea, ești puțin beat.

— Aș, mult prea puțin, răspunse vesel Hayward. Și, în orice caz, nu destul ca să fiu incapabil să triumf asupra

1. Ralph Waldo Emerson (1803-1882), eseist și poet american.

dumitale în discuție. Dar, haide, acuma cînd eu mi-am descărcat sufletul, spune-ne ce religie ai dumneata.

Weeks își lăsă într-o parte capul care arăta ca o vrabie în vîrful unei prăjini.

— Asta încerc să descopăr de ani de zile. Cred că sînt unitarian.

— Păi bine, dar asta este o sectă eretică, zise Philip.

Nu putu înțelege de ce interlocutorii lui izbucniră amîndoi în rîs, Hayward foarte zgomotos, iar Weeks chicotind amuzat.

— Și în Anglia ereticii nu sînt gentlemeni, nu-i așa? întrebă Weeks.

— Mă rog, dacă mă întrebi așa deschis, chiar nu sînt, răspunse Philip puțin supărat.

Nu putea să sufere să rîdă lumea de el și, cînd colo, ei rîseră din nou.

— Și nu vrei să-mi spui și mie ce înseamnă un gentleman? întrebă Weeks.

— Ei, habar n-am; toată lumea știe.

— Tu ești un gentleman?

În privința asta, prin capul lui Philip nu trecuse niciodată nici cea mai mică îndoială, dar știa că nu era genul de lucruri pe care să le afirmi despre tine însuți.

— Dacă un om îți spune că e gentleman poți să faci prinsoare că nu e, replică el.

— Dar eu sînt un gentleman?

Dragostea de adevăr a lui Philip îl punea în încurcătură în privința răspunsului, dar el era politicos din fire.

— Mă rog, cu dumneata e altceva, zise el. Doar ești american, nu?

— Așadar, putem să tragem concluzia că numai englezii sînt gentlemeni, spuse Weeks cu gravitate.

Philip nu-l contrazise.

— N-ai putea să-mi spui mai mult despre asta? întrebă Weeks.

Philip roși, dar întrucît se înfuriase, nu-i mai păsa dacă devine sau nu ridicol.

— Pot să-ți spun chiar foarte multe.

Philip își aminti că unchiul lui spunea că e nevoie de trei generații ca să faci un gentleman: ăsta era un fel de

proverb care mergea mînă în mînă cu cel despre coada de cîine și sita de mătase.

— În primul rînd, zise Philip, un gentleman este fiu de gentleman, a urmat un liceu aristocratic și a făcut studii la Oxford sau Cambridge.

— Va să zică universitatea din Edinburgh n-ar merge, eh? întrebă Weeks.

— Și vorbește englezește ca un gentleman și poartă hainele cuvenite și dacă e un gentleman adevărat își dă întotdeauna seama dacă și altcineva e un gentleman.

În timp ce vorbea, Philip simțea că argumentele lui cam șchioapătă, dar n-avea încotro: asta înțelegea el prin acest cuvînt și asta înțelegeau și toți oamenii pe care îi cunoscuse vreodată.

— Pentru mine este evident că nu sînt gentleman, zise Weeks. Nu văd de ce ar fi trebuit să fii atît de surprins auzind că fac parte dintr-o sectă eretică.

— Eu nu știu prea bine ce sînt unitarienii, zise Philip.

Weeks își apleacă iarăși capul într-o parte, după obiceiul lui ciudat; parcă te așteptai să și auzi vrabia ciripind.

— Unitarianul refuză în mod foarte serios să creadă în vreunul dintre lucrurile pe care le cred toți ceilalți și e susținut de o credință foarte vie în ceva despre care nici el nu știe prea bine ce este.

— Nu văd de ce trebuie să mă iei peste picior, zise Philip. Eu vreau să știu cu adevărat.

— Dragul meu, dar nu te iau deloc peste picior. Am ajuns la această definiție după ani și ani de trudă încordată, și de studii chinuite care mi-au irosit nervii.

Cînd Philip și cu Hayward se ridicară, dînd să plece, Weeks îi înmînă lui Philip o cărțulie broșată.

— Presupun că acum știi destul de bine franțuzește ca să poți s-o citești. Mă întreb dacă o să te distreze.

Philip îi mulțumi și, luînd cartea în mînă, se uită la titlu. Era *Vie de Jesus* a lui Renan[1].

---

1. *Viața lui Isus*, operă a umanistului francez Ernest Renan (1823-1892).

# Capitolul XXVIII

Nici prin cap nu i-ar fi trecut lui Hayward sau lui Weeks că aceste conversații care îi ajutau să petreacă o seară tihnită erau apoi reluate de mintea activă a lui Philip și sucite și pe-o parte, și pe alta. Pînă atunci nu-i trecuse niciodată prin gînd că religia este o chestiune în privința căreia se mai poate discuta. Pentru el, religia însemna Biserica Anglicană și a nu crede în preceptele ei era dovada unui caracter capricios și nesupus, care avea să fie fără doar și poate osîndit, fie pe lumea asta, fie în viața viitoare. În mintea lui nu încăpea îndoială în privința pedepsirii necredincioșilor. Era posibil ca un judecător îndurător, rezervînd flăcările iadului pentru păgîni – mahomedani, budiști și toți ceilalți – să cruțe sectele eretice și pe catolici (dar ce umiliți se vor simți cînd vor fi siliți să-și recunoască greșeala!); și iarăși, era posibil ca Dumnezeu să se arate milos cu cei care nu avuseseră nici o șansă de a afla adevărul – acest lucru era destul de rezonabil, deși Societatea Misionarilor activa atît de intens, încît nu vor rămîne prea mulți oameni în această situație, – dar dacă se va dovedi că au avut o șansă și au neglijat-o (în această categorie intrau în mod evident romano-catolicii și adepții sectelor eretice), pedeapsa era sigură și meritată. Era limpede că necredincioșii se aflau într-o situație vrednică de plîns. Poate că pe Philip nu-l învățase nimeni aceste lucruri și exact în acești termeni, dar fără îndoială i se crease impresia că numai membrii Bisericii Anglicane puteau nutri cu adevărat speranța fericirii veșnice.

Un lucru pe care Philip îl auzise afirmat cu precizie era acela că necredinciosul este un om rău și ticălos; dar

Weeks, deși nu credea în mai nici unul dintre lucrurile pe care le credea Philip, ducea o viață de adevărat creștin, plină de puritate. Philip nu se bucurase decît de prea puțină bunăvoință în viața lui și era foarte mișcat de dorința americanului de a-l ajuta: odată, cînd o răceală îl ținu trei zile în pat, Weeks îl îngriji ca o mamă. El n-avea nici vicii, nici ticăloșie, doar sinceritate și o dragoste plină de bunăvoință. Deci, în mod evident, era posibil să fii virtuos și totuși necredincios.

Pe de altă parte, lui Philip i se dăduse să înțeleagă că oamenii îmbrățișează alte credințe numai din încăpățînare sau din interese egoiste; în sinea lor, știau că sînt ipocriți; ei încercau în mod intenționat să-i păcălească pe alții. Acum, de dragul limbii germane, se deprinsese să asiste duminica dimineața la liturghia luterană, dar, după sosirea lui Hayward, începuse să meargă cu acesta la Messă. Observă că Biserica Protestantă era aproape goală, iar enoriașii păreau foarte puțin atenți, în schimb Biserica Iezuită era plină de lume care părea să se roage din adîncul inimii. Și nici unul dintre credincioși nu avea aerul unui ipocrit. Îl surprinse acest contrast, pentru că bineînțeles știa că luteranii, a căror credință se asemăna mai mult cu aceea a anglicanilor, erau tocmai din acest motiv mai aproape de adevăr decît romano-catolicii. Majoritatea bărbaților – era o parohie în care predomina elementul masculin – erau nemți din sud: și, fără voia lui, Philip își spuse că dacă s-ar fi născut în sudul Germaniei ar fi fost cu siguranță romano-catolic. S-ar fi putut întîmpla să se nască într-o țară romano-catolică și nu în Anglia; sau chiar în Anglia s-ar fi putut naște într-o familie wesleyană, baptistă sau metodistă și nu într-o familie care aparținea din fericire bisericii de stat. I se tăie răsuflarea gîndindu-se la primejdia prin care trecuse. Philip se împrietenise cu chinezul mărunțel care stătea alături de el la masă de două ori pe zi. Numele acestuia era Sung. Era veșnic zîmbitor, afabil și politicos. I se părea nefiresc ca acest om să se perpelească în focul Gheenei, pur și simplu pentru că era chinez. Dar dacă era posibilă mîntuirea, indiferent de credința omului,

apartenența la Biserica Anglicană nu părea să aibă nici un avantaj deosebit.

Mai nedumerit ca oricînd, Philip îl cercetă pe Weeks în această privință. Trebuia să fie foarte precaut întrucît era foarte sensibil la ironie; și umorul acid cu care trata americanul Biserica Anglicană îl deconcerta. Weeks nu făcu decît să-i sporească nedumerirea. Îl sili pe Philip să recunoască faptul că acei nemți din sud pe care-i văzuse în Biserica Iezuită erau la fel de ferm convinși de adevărul religiei romano-catolice, cum era și el convins de dreptatea Bisericii Anglicane, după care îl duse mai departe făcîndu-l să accepte ideea că și mahomedanii, și budiștii erau convinși că religia lor este cea adevărată. S-ar fi părut că a ști că ai dreptate nu înseamnă mai nimic; cu toții știau că au dreptate. Weeks nu avea cîtuși de puțin intenția de a submina credința băiatului, dar îl interesa profund religia și găsea că e un subiect captivant de conversație. Îi prezentase foarte exact propriile lui concepții, cînd îi spusese că respinge cu toată seriozitatea aproape toate lucrurile în care credeau alții. Odată Philip îi puse o întrebare pe care o auzise în gura lui unchiu-său, cînd conversația din casa parohială se referise la o lucrare oarecum raționalistă, discutată cu aprindere în ziarele epocii.

— Dar de ce să crezi că tu ai dreptate, iar toți oamenii aceia ca Sfîntul Anselm și Sfîntul Augustin n-au avut?

— Vrei să spui că ei erau oameni foarte deștepți și învățați, pe cînd despre mine ai mari îndoieli că aș fi deștept sau învățat? întrebă Weeks.

— Da, răspunse Philip șovăind, deoarece formulată astfel întrebarea lui părea impertinentă.

— Sfîntul Augustin credea că pămîntul e o tăblie și că soarele se învîrtește în jurul lui.

— Nu știu ce dovedește asta.

— Păi cum? Asta dovedește că omul crede ceea ce crede generația lui. Sfinții tăi trăiau într-o epocă a credinței, cînd era practic imposibil să respingi ceea ce nouă ne apare astăzi ca fiind absolut de necrezut.

— Atunci de unde știi că acum cunoaștem adevărul?

— Păi nici nu știu.

Philip chibzui o clipă asupra acestei afirmații, apoi spuse:

— Nu văd de ce lucrurile pe care le credem acum în mod absolut n-ar putea să fie la fel de greșite ca și lucrurile în care credeau ei în trecut.

— Nici eu nu văd de ce.

— Atunci cum poți să mai crezi în ceva?

— Nu știu.

Philip îl întrebă pe Weeks ce părere are despre religia lui Hayward.

— Oamenii și-au făurit întotdeauna zeii după chipul și asemănarea lor, zise Weeks. El crede în pitoresc.

Philip făcu o scurtă pauză după care spuse:

— Nu văd de ce ar trebui să creadă omul în Dumnezeu.

Nici nu scosese bine cuvintele din gură, că își și dădu seama de ceea ce se întîmplase: și el încetase să mai creadă. Ca un duș rece, această constatare îi tăie răsuflarea. Se uită la Weeks cu ochi speriați. Deodată i se făcu frică. Îl părăsi pe Weeks cît de repede putu. Simțea nevoia să fie singur. Era cea mai zguduitoare experiență prin care trecuse vreodată. Încercă să se gîndească bine la toate; era foarte palpitant, întrucît se părea că e în joc toată viața lui (se gîndi că hotărîrea pe care o lua în această privință avea fără doar și poate să afecteze profund cursul vieții lui) și o greșeală putea să-l ducă la osînda veșnică; dar, cu cît se gîndea mai mult, cu atît era mai convins; și cu toate că în săptămînile următoare citi cu viu interes numeroase cărți, auxiliare ale scepticismului, ele nu făcură decît să confirme ceea ce simțea în mod instinctiv în sinea lui. Realitatea era că încetase să mai creadă nu pentru cutare sau cutare motiv, ci pur și simplu pentru că nu avea o fire religioasă. Credința fusese pentru el un lucru impus din afară. Era o chestiune de mediu și de exemplu. Un alt mediu și un alt exemplu îi oferiseră prilejul de a se regăsi. Își înlătură credința din copilărie cu un gest foarte simplu, ca și cum ar fi aruncat o pelerină de care nu mai avea nevoie. La început, viața i se păru ciudată și pustie, fără credința care fusese pentru

el un reazem statornic, deşi nu-şi dăduse niciodată seama de asta. Se simţea ca un om care s-a sprijinit mereu în baston şi se trezeşte deodată că e silit să meargă fără nici un ajutor. Ba chiar i se părea că zilele sînt mai reci şi nopţile mai solitare. Ceea ce-l susţinea însă era emoţia captivantă; aceasta părea să facă viaţa o aventură mai palpitantă; şi, foarte curînd, bastonul pe care-l aruncase în lături, pelerina care căzuse de pe umeri îi apărură ca o povară insuportabilă de care abia scăpase. Ritualurile religioase pe care fusese silit de alţii să le îndeplinească ani de-a rîndul făceau pentru el parte din religie. Se gîndi la rugăciunile şi epistolele pe care trebuise să le înveţe pe dinafară şi la liturghiile nesfîrşite de la catedrală la care asistase simţind neîncetat, în fiecare părticică a trupului, dorinţa de mişcare; şi-şi amintea cum mergea pe jos prin întuneric străbătînd drumurile pline de noroi pînă la biserica parohiei din Blackstable şi ce sumbră şi îngheţată era clădirea aceea; stătea acolo cu picioarele sloi, cu degetele bocnă şi de jur-împrejur nu era altceva decît mirosul greţos de pomadă. Vai, ce îngrozitor se plictisise! Îi sălta inima de bucurie acum cînd vedea că s-a eliberat de toate acestea.

Se mira singur cum a încetat aşa de uşor să mai creadă şi neştiind că sentimentul acesta fusese trezit la viaţă sub acţiunea subtilă a forţelor ce zăceau în străfundul firii sale, el atribuia propriei sale inteligenţe siguranţa la care ajunsese. Era exagerat de încîntat de sine însuşi. Dată fiind lipsa de înţelegere a tineretului pentru orice atitudine diferită de a sa, el îi dispreţuia îndeajuns pe Weeks şi pe Hayward pentru că se mulţumeau cu emoţia vagă pe care o numeau Dumnezeu şi nu voiau să mai facă încă un pas, acela care lui i se părea atît de simplu şi evident. Într-o bună zi, urcă de unul singur pe un deal ca să admire o privelişte care, nici el nu ştia de ce, îl umplea întotdeauna de o bucurie nebună. Venise toamna, dar cerul era încă senin aproape tot timpul şi strălucea cu o lumină mai frumoasă chiar decît înainte; parcă natura ar fi încercat în mod conştient să dea o putere deplină ultimelor zile frumoase. Privea cîmpia de la

picioarele lui tremurînd în razele soarelui și întinzîndu-se pînă departe în zare; la o oarecare distanță, se vedeau acoperișurile caselor din Mannheim și, ceva mai departe, se zărea nedeslușit orașul Worms. Ici-colo o licărire mai pătrunzătoare indica prezența Rinului. Spațiul imens strălucea ca aurul. Stînd în vîrful dealului, Philip simțea cum îi bate inima plină de o bucurie pură și se gîndea cum o fi fost pe vremuri cînd diavolul stătea alături de Isus pe un munte înalt și încerca să-l ispitească arătîndu-i împărățiile lumești. Lui Philip, îmbătat de frumusețea priveliștii, i se părea că în fața lui se întinde lumea întreagă și era gata să coboare spre ea ca să se bucure din plin de plăcerile ei. Acum era eliberat de temeri înjositoare și de prejudecăți. Putea să-și urmeze netulburat calea fără teama aceea insuportabilă de focul iadului. Deodată își dădu seama că a scăpat și de povara răspunderii care transforma fiecare acțiune din viața lui într-o chestiune cu consecințe imediate. Acum putea respira mai liber într-un spațiu larg, cu un aer care nu-l apăsa. Nu mai era răspunzător decît față de el însuși, pentru acțiunile lui. Libertate! În sfîrșit, era propriul lui stăpîn. Din obișnuință și fără să-și dea seama, îi mulțumi lui Dumnezeu pentru că nu mai crede în El.

Amețit de mîndrie pentru propria lui inteligență și neînfricare, Philip păși cu hotărîre într-o viață nouă. Dar faptul că-și pierduse credința avea asupra comportării lui mult mai puțină influență decît se aștepta. Deși azvîrlise cît colo dogmele creștinești, nici prin cap nu-i trecea să critice morala creștină. Accepta virtuțile creștinești și chiar i se părea că e frumos să le practice așa, de dragul lor, fără să se gîndească vreodată la răsplată sau la pedeapsă. În casa lui *Frau Professor* existau prea puține ocazii de a-și manifesta eroismul, dar el se ferea de minciună, cu ceva mai multă exigență decît înainte, și se silea să fie ceva mai atent decît de obicei cu cucoanele bătrîne și plicticoase care făceau din cînd în cînd conversație cu el. Evita acum cu grijă înjurăturile inofensive și epitetele violente caracteristice pentru limba engleză și cultivate de el mai înainte ca un semn de bărbăție.

După ce rezolvase întreaga problemă în mod satisfăcător pentru el, încercă să şi-o scoată din minte, dar lucrul acesta se dovedi ceva mai dificil decît îşi închipuise; şi nu putu nici să-şi împiedice regretele, nici să-şi înăbuşe presimţirile negre care îl chinuiau uneori. Era atît de tînăr şi avea atît de puţini prieteni, încît nemurirea nu reprezenta nici un fel de atracţie deosebită pentru el, aşa că izbuti fără prea multă bătaie de cap să înceteze a mai crede în ea; dar un lucru îl întrista cumplit. Îşi spuse că e ceva iraţional, încercă să se elibereze de asemenea înclinaţii patetice, bătîndu-şi joc de el însuşi; şi totuşi, îi dădeau cu adevărat lacrimile cînd se gîndea că n-o s-o mai vadă niciodată pe frumoasa lui mamă a cărei dragoste pentru el devenise tot mai preţioasă pe măsură ce treceau anii de la moartea ei. Şi uneori, ca şi cum nenumăraţi strămoşi cucernici şi cu frica lui Dumnezeu i-ar fi înrîurit subconştientul, îl apuca o adevărată panică la gîndul că, la urma urmei, s-ar fi putut ca totul să fie adevărat şi că acolo sus, dincolo de cerul albastru, să existe de fapt un Dumnezeu aspru care avea să-i pedepsească pe atei aruncîndu-i în flăcările veşnice. În asemenea împrejurări, raţiunea nu-i putea oferi nici un ajutor şi el îşi închipuia spaima unor chinuri fizice care aveau să dureze la nesfîrşit; i se făcu rău de frică şi într-o clipă era lac de sudoare. În cele din urmă, îşi spuse deznădăjduit:

— Dacă stai să te gîndeşti, nu e vina mea. Eu nu pot să fiu credincios cu de-a sila. În fond, dacă există totuşi un Dumnezeu care o să mă pedepsească pentru că în mod cinstit nu cred în El, n-am ce să fac.

# Capitolul XXIX

Veni iarna. Weeks se duse la Berlin să asculte prelegerile lui Paulssen, iar pe Hayward îl bătea gîndul să plece în sud. Își deschise porțile teatrul din Heidelberg. Philip și cu Hayward se duceau la spectacole de două-trei ori pe săptămînă, însuflețiți de intenția lăudabilă de a face progrese la germană; iar Philip găsea că acesta e un mijloc de a-și perfecționa cunoștințele de limbă cu mult mai amuzant decît ascultarea predicilor. Se treziră în toiul unei perioade de renaștere a teatrului. În repertoriul din iarna respectivă erau incluse mai multe piese ale lui Ibsen; *Die Ehre*[1] a lui Sudermann era pe atunci o piesă nouă și reprezentarea ei produsese mare vîlvă în tihnitul orășel universitar; fusese lăudată cu ardoare, dar și atacată cu vehemență; urmară și alți dramaturgi cu lucrări scrise sub influențe moderne și Philip văzu o serie de piese care dezvăluiau în fața ochilor lui ticăloșiile omenirii. Pînă atunci nu asistase niciodată la un spectacol teatral (unele companii ambulante, cam de mîna a șaptea, prezentau din cînd în cînd piese în sala de festivități de la Blackstable, dar protopopul, în parte datorită profesiei sale, și în parte pentru că se temea să nu fie ceva vulgar, nu se ducea niciodată să le vadă). Și așa îl cuprinse pe Philip pasiunea pentru teatru. Simțea un fior de emoție în momentul în care intra în sala mică, sărăcăcioasă și prost luminată a teatrului. Curînd ajunse să cunoască particularitățile micii trupe locale și, după

1. *Onoarea*, piesă a dramaturgului german Heinrich Sudermann (1857-1928).

distribuţie, putea spune de îndată care aveau să fie trăsăturile caracteristice ale personajelor din piesă; dar asta nu conta pentru el. Pentru el, arta era viaţa adevărată. Era o viaţă ciudată, întunecată şi chinuită, în care bărbaţii şi femeile expuneau în faţa unor priviri ferite de remuşcări răul care sălăşluia în inima lor; o faţă frumoasă ascundea o minte păcătoasă; virtuoşii se slujeau de virtute ca de o mască pentru a-şi ascunde viciile tainice; caracterele pretins tari se prăbuşeau în propria lor slăbiciune; cei cinstiţi erau corupţi, cei puri erau imorali. Parcă ai fi locuit într-o cameră în care cu o seară înainte avusese loc o orgie; dimineaţa nu deschisese nimeni ferestrele şi aerul era îmbîcsit de resturi de băutură, de fum gros şi de miros de gaz. Nimeni nu rîdea. În cel mai bun caz, chicoteai din cînd în cînd pe seama ipocritului sau a prostului; personajele se exprimau în cuvinte sălbatice, smulse parcă de ruşine şi de spaimă din inima lor.

Pe Philip îl fermeca intensitatea sordidă a spectacolelor. I se părea că vede din nou lumea cu alţi ochi şi ardea de nerăbdare să cunoască şi această lume. După căderea cortinei, se ducea la o cîrciumă şi stătea cu Hayward în atmosfera aceea caldă şi luminoasă ca să mănînce un sendviş şi să bea o halbă de bere. De jur-împrejur, erau mici grupuri de studenţi care rîdeau şi vorbeau; ici-colo se afla cîte o familie aşezată la o masă – tata, mama şi un băiat şi o fată; uneori, fata spunea un lucru cu haz, iar tatăl se lăsa pe speteaza scaunului şi rîdea, rîdea din toată inima. Era o atmosferă prietenească şi inocentă. Scenele acestea erau de o plăcută familiaritate, dar Philip nu avea ochi pentru asta. Gîndurile lui se învîrteau mai departe în jurul piesei pe care o văzuse.

— Nu-i aşa că asta îţi dă sentimentul vieţii adevărate? spunea el cu convingere. Ştii, nu cred că am să mai pot rămîne mult timp aici. Vreau să mă întorc la Londra ca să încep să trăiesc cu adevărat. Vreau să capăt şi eu experienţă. M-am plictisit să mă tot pregătesc pentru viaţă; acum vreau s-o trăiesc.

Uneori, Hayward îl lăsa pe Philip să se întoarcă singur acasă. El nu-i răspundea niciodată exact lui Philip

cînd acesta îi punea întrebări pline de curiozitate, ci pur și simplu făcea aluzie la un amor romantic, încheind cu un rîs zgomotos și cam prostesc; îi cita cîteva versuri din Dante Gabriel Rosetti[1] și odată îi arătă lui Philip un sonet în care pasiunea și culoarea purpurie, pesimismul și patosul erau îngrămădite laolaltă, subiectul fiind o tînără numită Trude. Hayward își înconjura micile lui aventuri sordide și vulgare cu un nimb de poezie și socotea că stă cot la cot cu Pericle și cu Phidias, pentru că, descriind obiectul atențiilor lui, folosea cuvîntul „hetairă“[2] în locul acelora mult mai directe și mai potrivite pe care le oferea limba engleză. În timpul zilei, Philip trecuse din curiozitate pe străduța din preajma podului vechi, cu căsuțele ei albe, curățele și cu obloane verzi, unde – după cum îi spusese Hayward – stătea *Fräulein* Trude. Dar femeile cu chipurile brutale și obrajii vopsiți, care ieșiseră în prag și strigaseră după el, îl umplură de spaimă; fugise îngrozit de mîinile grosolane care încercau să-l rețină. Tînjea după experiență mai mult decît după orice alt lucru și se simțea ridicol pentru că la vîrsta lui nu se bucurase încă de lucrul acela pe care toată literatura citită îl proclama ca fiind cel mai important; dar el avea talentul nefericit de a vedea lucrurile exact cum erau și realitatea care i se oferea se deosebea îngrozitor de mult de idealul visurilor sale.

Nu știa ce întindere nesfîrșită, aridă și accidentată trebuia străbătută pînă ce călătorul prin viață ajunge să accepte realitatea. E o iluzie că tinerețea e fericită, o iluzie a celor care au pierdut-o. Dar tinerii știu că sînt nenorociți pentru că sînt plini de idealurile neadevărate care le-au fost picurate în minte și, de fiecare dată cînd intră în contact cu adevărul, se lovesc și se rănesc. S-ar părea că tinerii sînt victimele unei conspirații, deoarece cărțile pe care le citesc, ideale din punctul de vedere al necesităților selecției – și conversațiile oamenilor mari –

---

1. Poet și pictor englez (1828-1882), lider al mișcării prerafaelite.
2. Curtezană (elină).

care-și privesc retrospectiv viața în lumina irizată și trandafirie a uitării – îi pregătesc pe tineri pentru o viață ireală. Ei trebuie să descopere singuri că tot ceea ce au citit și tot ceea ce li s-a spus sînt minciuni, minciuni, minciuni; și fiecare nouă descoperire mai bate încă un cui în trupul lor răstignit pe crucea vieții. Lucrul ciudat este că fiecare om care a trecut prin această cumplită deziluzie o sporește și el, în mod inconștient, prin forța dinlăuntrul lui, care e mai puternică decît el. Pentru Philip, tovărășia lui Hayward fu lucrul cel mai rău cu putință. Hayward era un om care nu vedea nimic cu ochii lui, ci numai printr-o atmosferă literară, și era primejdios pentru că se înșelase pe sine ca să ajungă la sinceritate. În mod foarte onest, el își lua senzualitatea drept emoție romantică, șovăielile drept temperament artistic și trîndăvia drept calm filozofic. Mintea lui, vulgară în aspirațiile ei către rafinament, dădea tuturor lucrurilor proporții exagerate, cu contururi foarte estompate, învăluindu-le într-un abur auriu de sentimentalism. Mințea fără să știe vreodată că minte și, cînd i se atrăgea atenția asupra acestui lucru, zicea că minciunile sînt frumoase. Era un idealist.

# Capitolul XXX

Philip era neliniştit şi nemulţumit. Aluziile poetice pe care le făcea Hayward îi tulburau imaginaţia şi sufletul lui tînjea după aventuri şi romantism. Sau cel puţin aşa îşi explica el lucrurile.

Din pură întîmplare, un fapt petrecut în casa lui *Frau* Erlin îi spori interesul lui Philip pentru problema relaţiilor dintre sexe. De vreo două-trei ori în decursul plimbărilor sale pe coline o întîlnise pe *Fräulein* Cäcilie rătăcind de una singură. Philip trecuse pe lîngă ea salutînd-o doar din cap şi, la cîţiva metri mai încolo, îl văzuse pe chinez. La început nu se gîndise la nimic; dar, într-o seară, întorcîndu-se acasă după lăsarea întunericului, trecu pe lîngă un cuplu care mergea înlănţuit. Auzindu-i paşii, cei doi tineri se depărtară repede unul de altul şi deşi Philip nu putea vedea bine prin întuneric fu aproape sigur că era Cäcilie cu domnul Sung. Despărţirea lor bruscă dădea să se înţeleagă că pînă atunci merseseră la braţ. Philip era nedumerit şi surprins. La început nu-i acordase prea multă atenţie lui *Fräulein* Cäcilie. Era o fată urîţică cu faţa pătrată şi trăsături aspre. Nu putea să aibă mai mult de şaisprezece ani, întrucît părul ei blond era încă pieptănat cu coadă. În seara aceea, la cină, o privi curios; şi, deşi în ultima vreme fata era cam tăcută la masă, de data aceasta îi adresă cuvîntul.

— Pe unde te-ai plimbat astăzi, *Herr* Carey? întrebă ea.

— O, am fost spre Königssthul.

— Eu n-am ieşit deloc din casă, afirmă ea, m-a durut capul.

Chinezul, care era aşezat lîngă ea, se întoarse spre fată şi-i spuse:

— Vai, ce rău îmi pare! Dar sper că ţi-a mai trecut, nu?

Era evident că *Fräulein* Cäcilie nu se simţea în largul ei, pentru că i se adresă din nou lui Philip.

— Te-ai întîlnit cu multă lume pe drum?

Fără voia lui, Philip roşi pentru că spuse o minciună gogonată:

— Nu, n-am văzut nici ţipenie de om, după cît îmi aduc aminte.

I se păru că în ochii fetei citeşte un sentiment de uşurare.

Curînd însă nu mai rămase nici umbră de îndoială că între cei doi tineri e ceva. Alţi locatari din casa lui *Frau Professor* îi văzură şi ei ascunzîndu-se prin locuri retrase şi întunecoase. Cucoanele mai vîrstnice care stăteau în capul mesei începură să discute despre ceea ce devenise între timp un adevărat scandal. *Frau Professor* era supărată şi hărţuită. Se străduise din răsputeri să se prefacă a nu fi văzut nimic. Venea iarna şi nu mai era chiar aşa uşor ca vara să-ţi umpli pensiunea de locatari. *Herr* Sung era un client bun: ţinea două camere la parter şi la fiecare masă bea un litru de vin de Mosella, la care *Frau Professor* cîştiga bine deoarece îi lua trei mărci pe sticlă. Nici unul dintre ceilalţi oaspeţi ai ei nu bea vin şi unii dintre ei nu beau nici bere. Şi nici pe *Fräulein* Cäcilie n-ar fi vrut s-o piardă. Părinţii ei erau oameni de afaceri în America de Sud şi o plăteau bine pe *Frau Professor* pentru grija maternă cu care se ocupa de fată; ea ştia că dacă i-ar fi scris unchiului fetei, care locuia la Berlin, acesta ar fi luat-o imediat de acolo pe Cäcilie. *Frau Professor* se mulţumi să-i privească pe amîndoi cu severitate în timpul mesei şi, cu toate că nu îndrăznea să fie mojică faţă de chinez, îi făcea plăcere să se poarte nepoliticos cu Cäcilie. Dar cele trei cucoane mai în vîrstă nu erau mulţumite. Li se părea că asta e prea puţin. Două dintre ele erau văduve, iar a treia, olandeza, era o fată bătrînă cu

o înfățișare foarte masculină; cele trei cucoane plăteau tariful cel mai mic pentru pensiune și pe deasupra îi dădeau mai multă bătaie de cap decît toți ceilalți locatari la un loc, dar, pe de altă parte, stăteau permanent în gazdă la ea și deci trebuia să le suporte așa cum erau. Ele se duseră la *Frau Professor* și-i spuseră că trebuie să facă ceva; era o adevărată rușine și pensiunea înceta să mai fie o casă onorabilă. *Frau Professor* recurse pe rînd la încăpățînare, furie, lacrimi, dar cele trei bătrîne o puseră în minoritate, așa că, prefăcîndu-se deodată cuprinsă de o indignare virtuoasă, gazda promise că va pune capăt acestei povești.

După dejun o luă pe Cäcilie în dormitorul ei și începu să-i vorbească pe un ton foarte grav; spre marea ei uimire însă, fata adoptă o atitudine impertinentă și nerușinată: susținu că are voie să facă ce vrea, și dacă are chef să se plimbe cu chinezul nu vede în ce măsură acest lucru ar fi treaba altcuiva și ar trebui să preocupe și pe alții în afară de ea. *Frau Professor* o amenință că-i va scrie unchiului ei.

— Atunci *Onkel* Heinrich o să mă dea în gazdă la o familie berlineză pe timpul iernii, ceea ce o să fie mult mai plăcut pentru mine. Iar *Herr* Sung o să vină și el la Berlin.

*Frau Professor* începu să plîngă. Lacrimile curgeau șiroaie pe obrajii ei roșii, grași și vulgari, iar Cäcilie o luă în rîs.

— Asta înseamnă că o să vă rămînă trei camere goale peste iarnă.

Atunci *Frau Professor* încercă să aplice un alt plan. Făcu apel la firea bună a lui *Fräulein* Cäcilie: doar era o fată cu inimă, simțitoare și îngăduitoare; *Frau* Erlin n-o mai trata ca pe un copil, ci ca pe o femeie în toată firea. Îi spuse că lucrul n-ar fi așa de înspăimîntător în sine, dar aici e vorba de un chinez cu pielea galbenă, cu nasul turtit, și cu ochii mici de porc! Asta făcea ca situația să fie îngrozitoare. Numai cînd te gîndeai la una ca asta și te apuca scîrba.

— *Bite, bitte*[1], spuse Cäcilie trăgîndu-și cu greu răsuflarea, nu vreau să aud pe nimeni spunînd ceva împotriva lui.

— Dar nu poate fi vorba de ceva serios, nu? întrebă *Frau* Erlin cu respirația întretăiată.

— Îl iubesc, îl iubesc, îl iubesc!

— *Gott im Himmel!*[2]

*Frau Professor* holbă ochii la ea cu uimire și groază: ea socotise că nu e altceva decît o poznă copilărească și o prostie nevinovată; dar patima cu care vorbea fata dezvăluia tot adevărul. Cäcilie se uită o clipă la ea cu ochi înflăcărați și apoi, dînd din umeri, ieși din odaie.

*Frau* Erlin păstră pentru ea amănuntele acestei conversații și peste cîteva zile schimbă locurile comesenilor. Îl întrebă pe *Herr* Sung dacă n-ar vrea să vină să stea lîngă ea și acesta, cu politețea sa nedezmințită, acceptă imediat. Cäcilie privi cu indiferență această schimbare. Dar, ca și cum faptul de a fi descoperit că relațiile dintre ei erau cunoscute tuturor locatarilor i-ar fi făcut și mai nerușinați, acum nu se mai ascundeau cînd umblau împreună și în fiecare după-amiază porneau în văzul tuturor să se plimbe pe dealuri. Era limpede că nu le pasă ce se spune despre ei. În cele din urmă, pînă și profesorul Erlin se trezi din placiditatea lui și insistă ca soția lui să stea de vorbă cu chinezul. *Frau* Erlin îl luă și pe el deoparte și îi ținu un discurs; îi spuse că strică reputația fetei, că aduce un prejudiciu casei lor, că trebuie să-și dea seama cît de rea și de ticăloasă este purtarea lui; dar *Herr* Sung o întîmpină cu niște dezmințiri zîmbitoare; el nici nu înțelegea la ce se referă *Frau* Erlin, pentru că de fapt nu-i acorda nici o atenție lui *Fräulein* Cäcilie și nu se plimba niciodată cu ea. Totul, absolut totul era minciună.

— *Ach, Herr Sung*[3], cum puteți spune un asemenea lucru? Ați fost văzuți împreună de nenumărate ori.

— Nu, greșiți. Nu-i adevărat.

Chinezul o privea zîmbind neîncetat, arătîndu-și dinții mici și regulați. Era cît se poate de calm. Negă totul.

---

1. Vă rog, vă rog (germ).
2. Dumnezeule mare! (germ.)
3. Ah, domnule Sung (germ.).

Negă totul cu un tupeu plin de bunăvoință. În cele din urmă, *Frau Professor* își ieși din fire și-i spuse că fata a mărturisit că-l iubește. Nici asta nu-l mișcă. El continuă să zîmbească.

— Prostii, prostii, nici o mărturisire.

Nu izbuti să obțină nici un amănunt de la el. Vremea se strica din zi în zi: ningea, dăduse gerul și apoi un dezgheț urmat de un șir nesfîrșit de zile mohorîte în care plimbările nu puteau să fie prea plăcute. Într-o seară, tocmai cînd Philip își terminase lecția de germană cu *Herr* Professor și stătea de vorbă de puțină vreme cu *Frau* Erlin, Anna intră repede în salon.

— Mamă, unde e Cäcilie? întrebă ea.

— Presupun că e în camera ei.

— Dar văd că e întuneric.

*Frau Professor* scoase o exclamație și se uită alarmată la fiica ei. Același gînd care stăruia în mintea Annei îi trecu și ei prin cap.

— Sună să vină Emil, zise ea cu glas răgușit.

Emil era găliganul lălîu care-i servea la masă și făcea mai toate treburile gospodăriei. Cînd intră în cameră, *Frau Professor* îi spuse:

— Emil, du-te pînă în camera lui *Herr* Sung și intră fără să bați la ușă. Dacă e cineva înăuntru spune că ai venit să vezi ce e cu soba.

Pe fața flegmatică a lui Emil nu se întrezări nici un semn de mirare.

Băiatul coborî încet scările. *Frau Professor* și cu Anna lăsară ușa deschisă și traseră cu urechea. Curînd îl auziră pe Emil urcînd din nou scările și-l strigară.

— Era cineva în cameră? întrebă *Frau Professor*.

— Da, *Herr* Sung.

— Era singur?

Pe buzele băiatului miji un zîmbet șiret.

— Nu. Era și *Fräulein* Cäcilie acolo.

— Vai, ce rușine! strigă *Frau Professor*.

Acum băiatul zîmbi cu gura pînă la urechi.

— *Fräulein* Cäcilie e acolo în fiecare seară. Uneori stă ceasuri întregi.

*Frau Professor* începu să-și frîngă mîinile.

— Vai, dar e îngrozitor! Cum se face că nu mi-ai spus nimic pînă acum?

— Nu e treaba mea, răspunse el dînd din umeri.

— Bănuiesc că te-au plătit bine pentru asta. Pleacă! Ieși!

Băiatul porni către ușă cu mersul lui greoi și șleampăt.

— Mamă, trebuie să-i dai afară din casă, zise Anna.

— Și cine plătește chirie în locul lor? Și curînd vine și scadența ratei noastre la impozite. Ție îți vine ușor să-mi spui să-i dau afară, dar dacă-i dau afară n-am cu ce să achit notele de plată.

Cu obrajii șiroind de lacrimi, *Frau Professor* se întoarse către Philip:

— *Ach*, *Herr* Carey, te rog mult să nu spui ce-ai auzit. Dacă ar afla *Fräulein* Förster (asta era fata bătrînă de origină olandeză), dacă ar afla *Fräulein* Förster ar pleca imediat. Și, dacă pleacă toți, trebuie să închidem casa. Eu n-am cu ce s-o țin.

— Bineînțeles că n-am să suflu o vorbă.

— Dacă Cäcilie rămîne mai departe în casă eu nu mai vorbesc cu ea, zise Anna.

În seara aceea, la cină, *Fräulein* Cäcilie, mai roșie la față ca de obicei și cu un aer foarte îndîrjit, își luă foarte punctual locul obișnuit, dar *Herr* Sung nu-și făcu apariția. Un timp, Philip crezu că n-o să aibă curajul să înfrunte calvarul. În cele din urmă, el veni totuși foarte zîmbitor și ochii îi jucau în cap cînd își ceru scuze pentru că a întîrziat. Insistă ca de obicei să-i toarne lui *Frau Professor* un pahar din sticla lui de vin de Mosella și îi oferi un pahar și lui *Fräulein* Förster. Era foarte cald în cameră pentru că toată ziua arsese focul în sobă și ei nu deschideau decît foarte rar ferestrele. Emil umbla de colo pînă colo, stîngaci ca de obicei, dar, de data asta, prin cine știe ce întîmplare, izbuti să servească pe toată lumea mai repede și într-o ordine desăvîrșită. Cele trei cucoane bătrîne nu scoteau o vorbă și aveau un aer vădit dezaprobator. *Frau Professor* nu-și revenise încă după porția de plîns pe care o trăsese; soțul ei era mut și

apăsat de gînduri. Conversația lîncezea. Lui Philip i se păru că adunătura aceea de oameni alături de care stătuse atît de des avea în ea ceva îngrozitor; cu toții arătau altfel decît arătaseră pînă atunci, în lumina celor două lămpi care atîrnau din tavan. Philip parcă nu se simțea în largul lui. Odată întîlni privirea Căciliei și i se păru că fata îl privește cu ură și dispreț. În cameră era o atmosferă înăbușitoare. Patima aceea ticăloasă care îi unea pe cei doi tineri îi tulbura pe toți; îi domina un sentiment de depravare orientală; parcă totul sugera mireasma bețișoarelor parfumate, a misterelor rușinoase, a vieților ascunse, făcîndu-i să respire greu. Philip simțea cum îi zvîcnesc arterele pe frunte. Nu putea înțelege ce emoție stranie îl tulbură; i se părea că simte ceva grozav de atrăgător și totodată era cuprins de repulsie și oroare.

Lucrurile continuară tot așa timp de cîteva zile. Domnea aceeași atmosferă nesănătoasă, stîrnită de pasiunea aceea nefirească și o simțeau cu toții. Nervii oamenilor din micuța gospodărie păreau să fie întinși la maximum. Numai pe *Herr* Sung toate acestea îl lăsau rece; nu era cu nimic mai puțin zîmbitor, afabil și politicos decît fusese pînă atunci: era greu să spui dacă purtarea lui reprezenta triumful civilizației sau expresia disprețului orientalilor pentru Occidentul învins. Căcilie îi sfida cu cinism. În cele din urmă, nici *Frau Professor* nu mai putu suporta situația. Se trezi deodată cuprinsă de panică, întrucît profesorul Erlin, cu sinceritatea lui brutală, sugerase consecințele posibile ale unei legături amoroase care între timp devenise de notorietate publică, ceea ce o făcuse și pe ea să vadă cum reputația ei la Heidelberg și renumele pensiunii ar fi putut să fie ruinate dintr-odată de un scandal public care nu mai putea fi ascuns. Din cine știe ce motiv, poate pentru că era orbită de interesele ei, nu-și dăduse niciodată seama de această eventualitate; acum, însă, cînd în mintea ei se învolburau temeri îngrozitoare, nimeni n-o mai putea opri s-o dea imediat afară pe fată. Înțelepciunea Annei îi convinse să-i scrie o scrisoare prudentă unchiului din Berlin, sugerîndu-i s-o ia de acolo pe Căcilie.

Dar, după ce se împăcă la gîndul că-i va pierde pe cei doi locatari, *Frau Professor* nu mai putu rezista ispitei încîntătoare de a da frîu liber furiei stăpînite cu greu atîta vreme. Acum nimic n-o mai putea împiedica să-i spună Cäciliei ce voia.

— Cäcilie, să știi că i-am scris unchiului tău să te ia de aici. Nu te mai pot ține în casa mea.

Ochii ei mici și rotunzi scînteiară de bucurie cînd văzu că fata pălește brusc.

— Ești o nerușinată, o nerușinată, reluă ea.

Apoi îi spuse tot felul de vorbe urîte.

— Ce i-ai scris unchiului Heinrich, *Frau Professor*? întrebă fata, pierzîndu-și brusc aroganța batjocoritoare cu care îi înfruntase pînă atunci.

— A, asta o să ți-o spună personal. Sper că ai să primești mîine o scrisoare de la el.

A doua zi, la cină, ca s-o umilească și mai tare în public, îi strigă din capătul celălalt al mesei:

— Cäcilie, să știi că am primit o scrisoare de la unchiul tău. Astă-seară trebuie să-ți faci bagajele și mîine o să te urcăm în tren. La Berlin o să te aștepte chiar el la Gara Centrală.

— Am înțeles, *Frau Professor*.

*Herr* Sung zîmbi, privind-o drept în ochi pe *Frau Professor* și, în ciuda protestelor ei, nu se lăsă pînă nu-i turnă un pahar cu vin. *Frau Professor* își termină masa cu foarte multă poftă. Dar triumful ei fusese un gest lipsit de înțelepciune. Înainte de a se duce la culcare, îl chemă pe servitor.

— Emil, dacă e gata cufărul domnișoarei Cäcilie, n-ar fi rău să-l duci jos chiar astă-seară. O să vină hamalul să-l ia înainte de micul dejun.

Servitorul ieși, dar se întoarse peste o clipă.

— *Fräulein* Cäcilie nu e în camera ei și sacul de voiaj a dispărut.

Scoțînd un țipăt, *Frau Professor* se grăbi să se ducă la fața locului: cufărul era pe podea, legat cu curele și încuiat; dar sacul de voiaj nu era nicăieri și nici pălăria și pelerina fetei. Sertarele măsuței de toaletă erau goale.

*Frau Professor* alergă gîfîind la garsoniera chinezului; de douăzeci de ani nu mai umblase așa de repede, iar Emil strigă după ea să aibă grijă să nu cadă; nu-și mai dădu osteneala să bată în ușă și dădu buzna înăuntru. Odăile erau goale. Bagajele dispăruseră și ușa care dădea în grădină, deschisă încă și acum, arăta pe unde fuseseră scoase. Pe masă era un plic cu cîteva bancnote pentru chiria pe luna respectivă și o sumă oarecare pentru diferite alte cheltuieli. Gemînd, răpusă deodată de sforțările pe care le făcuse în graba ei, *Frau Professor* se prăbuși cu greutate pe un divan. Nu mai încăpea nici o îndoială că cei doi plecaseră împreună. Emil rămase la fel de impasibil și greoi ca și pînă atunci.

## Capitolul XXXI

După ce spusese neîncetat timp de o lună de zile că pleacă a doua zi în sud și își amînase mereu plecarea de la o săptămînă la alta, dat fiind că era incapabil să se deprindă cu gîndul că va trebui să se ostenească făcîndu-și bagajele și să suporte neplăcerile unei călătorii, Hayward fusese alungat în cele din urmă din casă, chiar înainte de Crăciun, de pregătirile pentru această sărbătoare. Nu putea suporta nici măcar ideea unei festivități teutone, i se făcea pielea de găină cînd se gîndea la veselia agresivă a acestei perioade și, în dorința sa de a evita ceea ce era logic și ceea ce făcea toată lumea, se hotărî să pornească în călătorie în seara de Crăciun.

Lui Philip nu-i păru rău de plecarea lui Hayward pentru că, de felul lui, era o ființă deschisă și directă și îl enerva să vadă un om veșnic nehotărît. Cu toate că era în mare măsură sub influența lui Hayward, nu accepta și punctul de vedere al acestuia, după care nehotărîrea ar fi fost dovada unei sensibilități încîntătoare. Mai mult decît atît, nu putea să sufere umbra de zîmbet batjocoritor cu care privea Hayward drumul său drept. Rămaseră în corespondență. Hayward stăpînea admirabil stilul epistolar și, cunoscîndu-și talentul, își dădea multă osteneală pentru compunerea scrisorilor. Avea un temperament receptiv la frumoasele influențe cu care venea în contact și, în scrisorile sale din Roma, reușea să introducă aroma subtilă a Italiei. Orașul vechilor romani i se părea puțin vulgar și el găsea distincție numai în epoca de decădere a Imperiului; în schimb, Roma papilor îi trezea simpatia și, în cuvinte alese, el exprima cu mult rafinament o

frumusețe rococo. Scria despre vechea muzică bisericească și despre Muntele Albano și despre parfumul îmbătător de tămîie și despre farmecul străzilor în nopțile ploioase cînd caldarîmul strălucește și felinarele capătă un aer misterios. Poate că scria aceleași scrisori admirabile mai multor prieteni, repetînd un text identic, și nu știa ce efect tulburător aveau ele asupra lui Philip. Parcă din cauza lor era viața lui teribil de banală și monotonă. Odată cu primăvara, Hayward deveni ditirambic. Îi propuse lui Philip să vină în Italia. La Heidelberg își pierdea vremea de pomană. Nemții erau grosolani și viața lor era ordinară: cum ar fi putut să înflorească sufletul omului în peisajul acela afectat? În Toscana primăvara împrăștia florile prin țară și Philip avea nouăsprezece ani; să vină și el și o să poată să rătăcească prin orașele de munte din Umbria. Numele acestora se întipăriră în inima lui Philip. Și Cäcilie plecase în Italia cu iubitul ei. Cînd se gîndea la ei, Philip era cuprins de o neliniște pe care nu știa cum să și-o explice. Își blestema soarta pentru că n-avea bani cu care să călătorească și știa că unchiu-său n-o să-i trimită nimic în plus peste cele cincisprezece lire pe lună în privința cărora se învoiseră. Nu reușise să-și administreze prea bine alocația. După ce-și plătea pensiunea și lecțiile, îi rămîneau prea puțini bani ca să-l însoțească pretutindeni pe Hayward. Adeseori, Hayward propusese excursii, un spectacol de teatru sau o sticlă de vin, cînd lui Philip i se terminaseră banii pe luna respectivă; și, dat fiind că avea o minte receptivă la nebunii, tipică vîrstei, Philip nu voise să mărturisească faptul că nu-și putea permite asemenea extravaganțe.

Din fericire, scrisorile lui Hayward veneau destul de rar și în intervalele dintre ele Philip își relua viața dinainte apucîndu-se cu hărnicie de muncă. Intrase la Universitate și participă la vreo două-trei cursuri. Pe atunci, Kuno Fischer era în culmea gloriei și, în timpul iernii, ținuse niște prelegeri strălucite despre Schopenhauer. Asta constituia pentru Philip o introducere în filozofie. Avea o minte practică și nu se mișca ușor în domeniul abstracțiunilor; însă discuțiile metafizice ale altora exercitau asupra lui

o fascinație neașteptată ; îi tăiau pur și simplu răsuflarea, de parcă l-ar fi făcut să asiste la un spectacol al unui dansator pe sîrmă care execută figuri periculoase deasupra unei prăpăstii ; dar totul era foarte palpitant. Pesimismul subiectului constituia o atracție pentru tinerețea lui ; și el socotea că lumea în care urmează să intre e un loc al durerii nemiloase și al întunericului, ceea ce nu-l împiedica însă cîtuși de puțin să dorească din tot sufletul să pătrundă în ea. Și cînd, la timpul potrivit, doamna Carey, făcînd corespondența tutorelui său și exprimînd vederile acestuia, sugeră că ar fi fost momentul ca Philip să se întoarcă în Anglia, el acceptă cu entuziasm. Trebuia acum să se hotărască ce are de gînd să facă în viață. Dacă pleca din Heidelberg la sfîrșitul lui iulie, puteau să discute problema în cursul lunii august și ar fi avut tot timpul ca să facă aranjamentele necesare.

Data plecării lui fu stabilită și doamna Carey îi scrise din nou. Îi aminti de domnișoara Wilkinson, datorită amabilității căreia ajunsese Philip în casa lui *Frau* Erlin de la Heidelberg, și-i spuse că au poftit-o să petreacă vreo cîteva săptămîni la ei la Blackstable. Domnișoara Wilkinson urma să traverseze Canalul Mînecii în ziua de cutare, îmbarcîndu-se la Flushing și, dacă aveau să călătorească în același timp, poate n-ar fi fost rău să aibă grijă de ea și să vină împreună la Blackstable. Timiditatea lui Philip îl determină să scrie imediat ca să spună că nu poate pleca decît vreo două zile mai tîrziu. Parcă se și vedea căutînd-o pe domnișoara Wilkinson, își imagina situația neplăcută cînd el ar fi trebuit să se ducă la ea și s-o întrebe dacă e într-adevăr domnișoara Wilkinson (și s-ar fi putut prea bine să se adreseze altei persoane care eventual l-ar fi repezit) și apoi mai era și dificultatea de a ști dacă în tren ar fi fost de datoria lui să întrețină conversația sau dacă putea s-o ignore și să citească liniștit o carte.

În cele din urmă, părăsi Heidelbergul. Timp de trei luni nu se gîndise la nimic altceva decît la viitor ; și plecă fără regrete. Nici nu-și dădu seama vreodată dacă fusese fericit acolo. *Fräulein* Anna îi dărui un exemplar din *Der*

*Trompeter von Säckingen*[1], iar el îi dădu în schimb un volum din opera lui William Morris[2]. Nici unul, nici celălalt nu citi vreodată cadoul primit, lucru foarte înțelept de altfel.

1. *Gornistul din Säckingen* (1854), povestire în versuri a scriitorului german Josef Victor Scheffel (1826-1886).
2. Literat și artist englez (1834-1896).

## Capitolul XXXII

Philip fu surprins cînd își văzu unchiul şi mătuşa. Pînă atunci nu observase niciodată că sînt bătrîni de-a binelea. Preotul îl primi cu indiferenţa sa obișnuită, nu întru totul lipsită de prietenie. Între timp se mai îngrășase și chelise puțin și încărunţise şi mai tare. Philip văzu ce om neînsemnat este. Trăsăturile lui erau lipsite de energie și aveau o moliciune care-i trăda comoditatea şi dorința de a se lăsa numai în voia propriilor plăceri. Mătuşa Louisa îl luă în brațe și-l sărută plîngînd cu lacrimi de fericire. Philip se simți înduioșat și stînjenit; nu ştiuse pînă atunci că mătușa ține chiar așa de mult la el, cu o dragoste avidă.

— Vai, Philip, ce greu a trecut timpul de cînd ai plecat! strigă ea. Mi s-a părut un veac.

Mătuşa îi mîngîie mîinile și-i privi chipul cu multă bucurie în ochi.

— Ai crescut. Te-ai făcut un adevărat bărbat.

Philip avea și o umbră de mustăcioară. Între timp își cumpărase un brici și, din cînd în cînd, își rădea cu multă grijă tuleiele de pe bărbia de altfel foarte netedă.

— Ne-a fost așa de urît fără tine!

Și apoi, sfioasă, cu glasul frînt de emoție, îl întrebă:

— Îţi pare bine că te întorci în casa ta, nu-i așa?

— Da, îmi pare foarte bine.

Era atît de slabă încît părea aproape transparentă și brațele cu care-i înconjura gîtul băiatului păreau niște oase fragile care păreau oase de pui. Atît faţa ei ofilită – vai, ce zbîrcită era! –, cît și cîrlionții cărunţi pe care-i

purta și acum după moda din tinerețea ei, îi dădeau o înfățișare ciudată, patetică. Și trupul ei micuț și stafidit era ca o frunză de copac toamna – simțeai că primul vînt mai aspru ar fi putut s-o zboare. Philip își dădu seama că acești doi oameni micuți și liniștiți și-au trăit traiul: aparțineau unei generații trecute și își așteptau, cu răbdare și oarecum prostește, moartea; iar el, tînăr și viguros, însetat de emoții palpitante și de aventuri, era înspăimîntat de decăderea lor. Nu făcuseră nimic și cînd aveau să dispară o să fie ca și cum n-ar fi existat niciodată. O compătimea grozav pe mătușa Louisa și deodată simți că o iubește fiindcă și ea îl iubea.

Apoi, veni în cameră domnișoara Wilkinson, care se ținuse cu discreție deoparte pentru ca soții Carey să poată să-și întîmpine cum se cuvine nepotul.

— Philip, dumneaei este domnișoara Wilkinson, zise doamna Carey.

— A, s-a întors fiul risipitor, zise domnișoara Wilkinson întinzîndu-i mîna. Iar eu am adus un trandafir pentru butoniera fiului risipitor.

Cu un zîmbet vesel, prinse în haina lui Philip floarea pe care tocmai o culesese din grădină. Băiatul roși, simțindu-se un mare caraghios. Știa că domnișoara Wilkinson e fata ultimului paroh pe care-l slujise unchiul William și el cunoscuse o mulțime de fiice de clerici. Purtau haine prost croite și ghete solide. În general, erau îmbrăcate în negru, pentru că în primii ani ai lui Philip la Blackstable, hainele din țesături de casă nu ajunseseră încă în provincia Angliei de Est, iar soțiilor de preoți nu le plăcea să se îmbrace în culori vii. Totdeauna erau foarte prost pieptănate și aveau un miros agresiv de rufe scrobite. Ele socoteau că grațiile feminine sînt indecente, și aveau exact aceeași înfățișare, indiferent dacă erau bătrîne sau tinere. Făceau caz cu aroganță de religiozitatea tor. Strînsa lor legătură cu Biserica le făcea să adopte o atitudine puțin dictatorială față de restul omenirii.

Domnișoara Wilkinson era cu totul altfel. Purta o rochie de muselină albă, cu un imprimeu alcătuit din buchețele de flori viu colorate și pantofi ascuțiți, cu tocul

înalt, și ciorapi ajurați. Dat fiind că Philip era destul de lipsit de experiență, i se păru că e o femeie admirabil îmbrăcată ; el nu-și dădea seama că rochița ei este ieftină și de prost gust. Era pieptănată cu multă grijă, cu un cîrlionț pe mijlocul frunții; părul ei era negru, lucios și țeapăn și avea aerul că nu i l-ar fi putut deranja nimic. Avea ochi mari negri și nasul ușor acvilin; din profil arăta puțin a pasăre de pradă, dar văzută din față era plăcută. Zîmbea foarte mult, dar avea o gură lată și, cînd zîmbea, încerca să-și ascundă dinții prea mari și cam galbeni. Dar ceea ce-l stînjenea cel mai tare pe Philip era faptul că se dăduse cu multă pudră; el avea niște păreri foarte severe în privința comportării feminine și socotea că o adevărată *lady* nu se pudrează niciodată, dar bineînțeles că domnișoara Wilkinson era o *lady*, pentru că era fiică de cleric, și clericii erau toți gentlemeni.

Philip își puse în gînd s-o antipatizeze. Domnișoara Wilkinson vorbea cu un ușor accent franțuzesc și el nu știa ce rost are, întrucît se născuse și crescuse în inima Angliei. Zîmbetul ei i se părea afectat și nevinovăția zglobie a manierelor ei îl irita pur și simplu. Vreo două-trei zile, Philip rămase tăcut și ostil, lucru pe care domnișoara Wilkinson nu părea să-l observe. Era foarte afabilă. Conversația ei i se adresa aproape exclusiv lui Philip și era ceva foarte măgulitor în felul în care ea făcea în mod aproape constant apel la judecata lui sănătoasă. Îl făcea să și rîdă și Philip nu putuse niciodată să reziste oamenilor care-l amuzau. Și el avea darul de a spune din cînd în cînd vorbe cu mult apropo și era plăcut să ai un ascultător care te apreciază. Nici preotul, nici doamna Carey nu erau înzestrați cu umor și nu li se întîmpla niciodată să rîdă de ce spunea el. Obișnuindu-se cu domnișoara Wilkinson și reușind să scape de timiditatea lui, începu s-o placă tot mai mult; accentul ei franțuzesc i se părea acum pitoresc, iar la o petrecere pe care o dădu doctorul în grădină, ea era persoana cea mai elegantă. Purta o rochie de fular bleu cu buline albe și pe Philip îl încînta senzația creată de îmbrăcămintea ei.

— Sînt sigur că lumea nu te ia drept ceea ce nu ești, îi spuse el rîzînd.

— E visul vieții mele să fiu socotită cea mai mare stricată, răspunse ea.

Într-o zi, profitînd de faptul că domnișoara Wilkinson era la ea în cameră, Philip o întrebă pe mătușa Louisa ce vîrstă are.

— O, dragul meu, nu e frumos să întrebi ce vîrstă are o doamnă; dar, în orice caz, e prea mare ca să te însori cu ea.

Preotul zîmbi în felul lui greoi și obez.

— Nu mai e chiar așa tînără, Louisa, zise el. Era aproape o domnișoară cînd ne aflam noi în Lincolnshire, adică acum vreo douăzeci de ani. Încă mai purta cozi.

— Dar poate că n-avea mai mult decît zece ani, zise Philip.

— Ba avea, zise mătușa Louisa.

— Eu zic că se apropia de douăzeci, zise preotul.

— A, nu, William. Avea cel mult șaisprezece sau șaptesprezece ani.

— Asta înseamnă că e trecută bine de treizeci de ani, zise Philip.

În momentul acela, domnișoara Wilkinson coborî degajată scările, cîntînd o melodie de Benjamin Godard[1]. Își pusese pălăria pentru că urma să iasă la plimbare cu Philip și-i întinse mîna ca s-o încheie el la mănușă. Philip se execută cu destulă stîngăcie. Se simțea stînjenit, dar galant. Conversația se desfășura acum foarte ușor între ei și în timp ce se plimbau discutară despre tot felul de lucruri. Domnișoara Wilkinson îi povesti lui Philip despre Berlin, iar el îi relată despre anul petrecut la Heidelberg. În timp ce vorbea, lucruri care altădată i se păruseră lipsite de importanță căpătară interes. Îi descria oamenii de la pensiunea lui *Frau* Erlin, iar conversațiile dintre Hayward și Weeks, care la timpul lor păruseră atît de importante, el le deforma puțin ca să apară absurde. Se simți măgulit auzind-o pe domnișoara Wilkinson că rîde.

1. Compozitor și violonist francez (1849-1895).

— Vai, dar mă sperii pur şi simplu, zise ea. Tare eşti sarcastic.

Apoi îl întrebă glumind dacă la Heidelberg n-a avut vreo aventură amoroasă. Fără să se gîndească, el răspunse sincer că n-a avut; dar ea refuză să-l creadă.

— Vai, ce ascuns eşti! E oare posibil la vîrsta dumitale?

El se împurpură la faţă şi rîse.

— Dumneata vrei să afli prea multe, îi răspunse el.

— Aha, ştiam eu, rîse triumfătoare. Ia uită-te la el cum roşeşte!

Philip fu încîntat de şansa pe care o avea ca ea să-l creadă un porc de cîine şi schimbă conversaţia în aşa fel încît să-i dea impresia că are de ascuns tot felul de lucruri romantice. Era furios pe el însuşi că de fapt n-are. Ceea ce-i lipsise fusese ocazia.

Domnişoara Wilkinson era nemulţumită de soarta ei. Nu-i plăcea faptul că era obligată să-şi cîştige existenţa şi-i spuse lui Philip o poveste lungă despre un unchi de-al mamei ei de la care aşteptau să-i lase ei averea, dar acesta se însurase cu bucătăreasa şi-şi schimbase testamentul. Făcu aluzie la luxul de la ea de acasă şi-şi compară viaţa din Lincolnshire – unde avea cai de călărie şi trăsură la dispoziţie – cu situaţia de dependenţă umilă în care se afla acum. Philip rămase puţin nedumerit cînd, pomenindu-i despre aceste lucruri mătuşii Louisa, ea îi spuse că, pe vremuri, cînd îi cunoscuse pe Wilkinsoni, n-aveau altceva decît un docar tras de un ponei; mătuşa Louisa auzise de unchiul bogat, dar întrucît se căsătorise şi avusese copii înainte de a se naşte Emily, aceasta nu putuse niciodată să nutrească prea multe speranţe de a-i moşteni averea. Domnişoara Wilkinson nu spuse prea multe lucruri bune despre Berlin unde era angajată în momentul de faţă. Se plînse de vulgaritatea vieţii nemţilor şi cu multă amărăciune o compară cu strălucirea Parisului unde petrecuse cîţiva ani (cîţi anume nu-i spuse). Fusese guvernantă în familia unui portretist la modă care se căsătorise cu o evreică bogată şi în casa lor întîlnise mulţi oameni distinşi. Îi luă piuitul lui Philip pomenindu-le numele. În casa aceea veneau adeseori actori de la Comedia Franceză

și Coquelin[1], stînd lîngă ea la dineu, îi spusese că n-a mai întîlnit pînă atunci un străin care să vorbească atît de bine franțuzește. Venise și Alphonse Daudet și-i dăduse un exemplar din *Sapho*. Îi promisese să-i scrie și o dedicație, dar ea uitase să-i amintească. Cu toate acestea, păstrase cu grijă volumul și avea să i-l împrumute și lui Philip. Și apoi mai venea și Maupassant. Scoțînd un rîs ușor ca niște vălurele, domnișoara Wilkinson se uită cu subînțeles la Philip. Vai, ce bărbat, dar și ce scriitor! Hayward îi vorbise despre Maupassant și lui Philip nu-i era străină reputația scriitorului.

— Ți-a făcut curte? întrebă el.

În mod ciudat, cuvintele păreau că i s-au oprit în gît, dar el le rosti totuși. Acum îi plăcea foarte mult domnișoara Wilkinson și era emoționat de conversația ei, dar tot nu-și putea închipui pe cineva făcîndu-i curte.

— Ce întrebare! strigă ea. Bietul Guy! El făcea curte tuturor femeilor pe care le cunoștea. Era un nărav de care nu s-a putut dezbăra.

Domnișoara Wilkinson scoase un oftat ușor, avînd aerul că privește cu tandrețe în trecut.

— Era un om încîntător, murmură ea.

Un om cu mai multă experiență decît Philip ar fi ghicit din aceste cuvinte elementele probabile ale întîlnirii: distinsul scriitor invitat să ia prînzul *en famille*, guvernanta intrînd cu un aer serios împreună cu cele două fete înăltuțe care erau în grija ei, apoi prezentarea:

— *Notre Miss Anglaise*.[2]

— *Mademoiselle*.

Și prînzul, în timpul căruia *Miss Anglaise* ședea în tăcere, pe cînd distinsul scriitor vorbea cu gazda și cu soțul ei.

În schimb, lui Philip cuvintele ei îi trezeau închipuiri de o natură mai romantică.

— Spune-mi mai multe despre el, zise Philip palpitînd de emoție.

---

1. Constant-Benoît Coquelin (1841-1909), cel mai de seamă reprezentant al unei familii de actori francezi.
2. Guvernanta noastră englezoaică (fr.).

— N-am mare lucru să-ți spun, răspunse ea sincer, dar într-un chip care sugera că nici trei volume n-ar fi fost suficiente ca să poată să cuprindă toate faptele acelea senzaționale. Nu trebuie să fii prea curios, adăugă ea.

Apoi începu să-i vorbească de Paris. Domnișoarei Wilkinson îi plăcuseră la nebunie bulevardele și parcul Bois de Boulogne. Fiecare stradă era plină de grație și copacii de pe Champs Elysées aveau o distincție pe care n-o puteai regăsi în nici un alt oraş. Între timp, cei doi se opriseră la marginea șoselei și stăteau pe un pîrleaz; domnișoara Wilkinson privea cu dispreț la ulmii falnici din fața lor. Și pe urmă teatrele; piesele erau strălucitoare, iar jocul actorilor neasemuit de bun. Se ducea adesea cu doamna Foyot, mama fetelor cărora le dădea ea educație, cînd aceasta își încerca rochiile noi.

— Vai, ce chinuitor e să fii sărac! strigă ea. Toate lucrurile acelea frumoase, și cînd te gîndești că numai la Paris știe lumea să se îmbrace – și ție să nu-ți dea mîna să le cumperi! Biata Madame Foyot n-avea deloc siluetă. Uneori croitoreasa îmi șoptea la ureche: „Ah, *Mademoiselle*, de-ar avea și doamna Foyot silueta dumneavoastră".

Philip observă atunci că domnișoara Wilkinson are un trup foarte robust, de care e foarte mîndră.

— În Anglia bărbații sînt tare stupizi; nu se gîndesc decît la chip. Franțuzii, care sînt o nație de amanți, știu că silueta e mult mai importantă.

Philip nu se gîndise niciodată pînă atunci la asemenea lucruri, dar acum observă că domnișoară Wilkinson are glezne groase și urîte. Își retrase repede privirile.

— Ar trebui să te duci în Franța. De ce nu te duci să stai un an la Paris? Pe de o parte ai învăța franțuzește, iar pe de altă parte asta ar avea darul de a te *déniaiser*[1].

— Ce înseamnă asta? întrebă Philip.

Domnișoara Wilkinson rîse șiret.

— Trebuie să cauți cuvîntul în dicționar. Englezii habar n-au cum să se poarte cu femeile Sînt atît de timizi, și

1. A face mai isteț, a deștepta, a face să se dezghețe (fr.).

timiditatea e ridicolă la bărbați. Habar n-au cum să facă curte unei femei. Nu sînt în stare nici măcar să-i spună unei femei că e șarmantă, fără să pară caraghioși.

Philip se simți tare stînjenit. Era evident că domnișoara Wilkinson aștepta ca el să se poarte cu totul altfel; iar el ar fi fost încîntat să spună lucruri galante și spirituale, însă nu-i veneau în minte; iar cînd îi veneau, îi era mult prea frică să nu se facă de rîs dacă le rostește.

— Vai, ce mult mi-a plăcut Parisul, oftă domnișoara Wilkinson. Dar, cînd colo, a trebuit să mă duc la Berlin. Am rămas la familia Foyot pînă s-au măritat fetele și apoi n-am găsit nici o altă slujbă și în schimb mi s-a oferit acest angajament la Berlin. E vorba de niște rude ale doamnei Foyot și deci am acceptat oferta. La Paris aveam o cămăruță la etajul V într-o casă de pe Rue Bréda, dar nu era deloc ceva onorabil. Știi ce e Rue Bréda – *ces dames*[1] – înțelegi?...

Philip dădu din cap neștiind deloc ce vrea să spună ea, dar, întrucît avea o vagă bănuială, ținea morțiș ca ea să nu-l socoată prea neștiutor.

— Dar mie puțin îmi pasă. *Je suis libre, n'est-ce pas ?*[2]

Îi plăcea grozav să vorbească franțuzește și chiar vorbea foarte bine.

— Odată am avut acolo o aventură atît de curioasă!

Făcu o mică pauză și Philip insistă să i-o povestească.

— Dar ce, dumneata ai vrut să-mi povestești ce aventuri ai avut pe la Heidelberg?

— Nu era nimic aventuros în ele, răspunse el.

— Nu prea știu ce-ar zice doamna Carey dacă ar afla despre ce vorbim noi doi.

— Doar nu-ți închipui c-am să-i spun.

— Îmi făgăduiești?

După ce-i promise că o să fie discret, ea îi povesti cum un student la pictură, care avea o cameră cu un etaj mai sus decît ea... dar deodată se întrerupse:

— De ce nu te apuci de artă? Pictezi așa frumos!

---

1. Femeile acelea (fr.)
2. Sînt liberă, nu? (fr.).

— Nu destul de bine ca să-mi fac din pictură o profesie.

— Lasă pe alții să judece în privința asta. *Je m'y connais*[1] și cred că ai stofă de mare artist.

— Îți închipui ce mutră ar face unchiul William dacă i-aș spune deodată că vreau să merg la Paris să studiez artele plastice?

— Dar ce Dumnezeu, doar nu depinzi de el.

— Văd că încerci să schimbi vorba. Te rog, continuă-ți povestea.

Domnișoara Wilkinson rîse ușurel și apoi îi povesti mai departe. Studentul în arte plastice o întîlnise de mai multe ori pe scări, dar ea nu-i dăduse nici o atenție. Observase că are ochi frumoși și că-și scoate foarte respectuos pălăria în fața ei. Și, într-o zi, găsi o scrisoare strecurată pe sub ușa ei. Era de la el. Îi spunea că o adoră de luni de zile și că o așteaptă mereu pe scări să o vadă trecînd. Vai, ce frumoasă era scrisoarea! Bineînțeles că nu-i răspunse, dar unde se află femeia care să nu se simtă flatată de asemenea atenții? Și a doua zi primi altă scrisoare! Era minunată, pasionată și înduioșătoare. Data următoare cînd îl întîlni pe scări nu știa încotro să se uite ca să-i evite privirea. Și scrisorile soseau în fiecare zi. Acum o ruga din suflet să-l primească. Îi spunea că o să treacă pe la ea seara, *vers neuf heures*[2] și ea nu știa ce să facă. Bineînțeles, era cu neputință și n-avea decît să sune pînă ce n-o mai putea, că doar ea nu era să-i deschidă ușa; și, cînd colo, în timp ce aștepta să audă țîrîitul soneriei, stînd încordată, un adevărat pachet de nervi, se trezi deodată cu studentul în fața ei. Uitase să închidă ușa cînd intrase.

— *C'était une fatalité.*[3]

— Și pe urmă ce s-a întîmplat? întrebă Philip.

— Așa se termină povestea.

Philip tăcu o clipă. Inima îi bătea repede, plină de emoții ciudate care păreau că se învălmășesc. Văzu scara

1. Eu mă pricep (fr.).
2. Pe la nouă (fr.).
3. A fost o fatalitate (fr.).

întunecoasă și întîlnirile întîmplătoare și admiră îndrăzneala scrisorilor – o, el n-ar fi avut niciodată curajul să facă așa ceva – și apoi își închipui intrarea studentului, fără zgomot, aproape misterioasă. I se păru un lucru de un romantism desăvîrșit.

— Cum arăta?

— O, era frumos, *charmant garçon*[1]!

— Mai sînteți în relații?

Philip o simți puțin iritată de întrebarea asta.

— S-a purtat oribil cu mine. Bărbații sînt întotdeauna aceiași. Cu toții aveți inima de piatră.

— Asta n-aș ști să-ți spun, răspunse Philip destul de stînjenit.

— Hai să mergem acasă, propuse domnișoara Wilkinson.

---

1. Un băiat încîntător (fr.).

# Capitolul XXXIII

Philip nu izbuti să-şi alunge din minte povestea domnişoarei Wilkinson. Se înţelegea destul de limpede ce voise să spună, deşi o retezase la jumătate. Era puţin şocat. Lucrurile astea merg foarte bine pentru femeile căsătorite şi citise destule romane franţuzeşti ca să ştie că în Franţa asta era chiar regula. Dar domnişoara Wilkinson era englezoaică şi necăsătorită; iar tatăl ei era preot. Apoi îi veni în minte ideea că probabil studentul acela în arte plastice nu fusese nici primul, nici ultimul ei amant şi i se tăie respiraţia; niciodată n-o privise pe domnişoara Wilkinson în această lumină. I se părea de necrezut ca cineva să-i fi făcut curte. În candoarea lui, nu punea la îndoială povestea ei, după cum nu pusese la îndoială nici ceea ce citise prin cărţi şi era furios că lui nu i se întîmplau niciodată asemenea lucruri minunate. Era de-a dreptul umilitor faptul că, dacă domnişoara Wilkinson ar fi insistat ca el să-i povestească aventurile de la Heidelberg, n-ar fi avut nimic de povestit. Era adevărat că era înzestrat cu o oarecare inventivitate, dar nu era sigur dacă ar fi putut s-o convingă de caracterul său vicios; femeile au multă intuiţie – despre asta citise el prin cărţi – şi ea ar fi putut foarte uşor să descopere că-i vinde gogoşi. Se făcu roşu ca racul cînd se gîndi că ar putea să rîdă de el pe înfundate.

Domnişoara Wilkinson cînta la pian şi chiar şi din gură, deşi vocea ei era puţin obosită; însă melodiile ei, Massenet[1],

1. Jules Emile Frédéric Massenet (1842-1912), compozitor francez de operă şi lieduri.

Benjamin Godard și Augusta Holmès[1] erau noi pentru Philip. Petreceau împreună ceasuri întregi la pian. Într-o zi, ea îl întrebă dacă are voce și insistă s-o încerce. Cînd îl auzi, îi spuse că are un timbru plăcut de bariton și se oferi să-i dea lecții. La început, dată fiind timiditatea lui obișnuită, refuză. Dar ea insistă, așa că, în fiecare dimineață după micul dejun, la o oră convenabilă, făceau cîte o lecție. Domnișoara Wilkinson avea un talent pedagogic înnăscut și era limpede că trebuie să fi fost o excelentă guvernantă. Avea metodă și autoritate. Deși accentul ei francez făcea parte integrantă din comportarea ei și persista tot timpul, în momentul în care preda dispăreau cu totul manierele ei mieroase. Nu tolera nici un fel de mofturi. Vocea ei devenea puțin peremptorie și, în mod instinctiv, reprima neatenția și corija indolența. Știa să execute ceea ce-și punea în gînd și îl făcu pe Philip să exerseze și să cînte game.

Cînd termina lecția își relua fără nici un efort zîmbetele seducătoare, glasul ei redevenea dulce și îmbietor, dar Philip nu reușea să se elibereze la fel de repede de postura de elev cum se dezbăra ea de cea de pedagog ; or, această impresie venea în conflict cu sentimentele pe care le stîrniseră în el poveștile ei. Începu s-o privească mai cu luare-aminte. Îi plăcea mult mai mult seara decît dimineața cînd era cam ridată și pielea de pe gîtul ei părea nițel cam aspră. I-ar fi făcut plăcere dacă ar fi văzut că și-o ascunde cît de cît, însă era foarte cald în anotimpul acela și ea purta bluze foarte decoltate. Se îmbrăca de preferință în alb. Dimineața nu-i stătea bine. Seara tîrziu arăta adeseori deosebit de atrăgătoare ; își punea o rochie care aducea mult a toaletă de seară și purta un colier de granate ; volănașele de dantelă de la coate și din jurul decolteului îi dădeau o moliciune plăcută și parfumul pe care-l folosea (la Blackstable nimeni nu se parfuma decît cu apă de colonie și încă și asta numai duminicile sau cînd se întîmpla să sufere de

1. Compozitoare franceză de origine irlandeză (1847-1903), elevă a lui César Franck.

migrenă) era tulburător de exotic. Atunci arăta într-adevăr foarte tînără.

Pe Philip îl rodea tot timpul problema vîrstei domnișoarei Wilkinson. Tot aduna douăzeci și cu șaptesprezece și nu reușea să obțină un total satisfăcător. De nu știu cîte ori o întrebă pe mătușa Louisa de ce crede că domnișoara Wilkinson ar avea treizeci și șapte de ani; nu arăta de mai mult de treizeci și toată lumea știa că străinele îmbătrînesc mai repede decît englezoaicele; domnișoara Wilkinson trăise atît de mult departe de Anglia încît putea foarte bine să fie socotită străină. El personal nu i-ar fi dat mai mult de douăzeci și șase de ani.

— Are ea mai mult, zicea mătușa Louisa.

Philip nu considera ca foarte exacte socotelile familiei Carey. În fond, singurul lucru pe care și-l aminteau cu precizie era faptul că domnișoara Wilkinson mai purta codițe ultima dată cînd o văzuseră în comitatul Lincolnshire. Va să zică, la urma urmei s-ar fi putut foarte bine să fi avut doar doisprezece ani; trecuse vreme îndelungată de atunci și pe ce spunea preotul nu puteai să pui niciodată prea multă bază. Ei ziceau că sînt douăzeci de ani la mijloc, dar oamenii întotdeauna rotunjesc cifrele și era mai mult ca sigur că de fapt nu trecuseră decît optsprezece sau poate numai șaptesprezece. Șaptesprezece și cu doisprezece nu fac decît douăzeci și nouă, și, la urma urmei, dă-o dracului, asta nu înseamnă că ești bătrînă, nu? Cleopatra avea patruzeci și opt de ani cînd de dragul ei Marc Antoniu a renunțat la tot.

Era o vară frumoasă. Zilele călduroase și senine se țineau lanț, dar arșița era domolită de vecinătatea mării și aerul era plăcut și înviorător, încît soarele de august nu avea nimic apăsător în el, ci, dimpotrivă, te stimula. În grădină era un heleșteu cu o fîntînă arteziană; creșteau nuferi în el și peștișorii aurii veneau la suprafață pentru a se sori. După masă, Philip și cu domnișoara Wilkinson scoteau afară pături și perne și le aduceau aici, culcîndu-se pe peluză la umbra unui spalier înalt de trandafiri. Stăteau de vorbă și citeau toată după-amiaza. Fumau, ceea

ce în casă n-aveau voie să facă: preotul considera fumatul un obicei dezgustător și adeseori spunea că e rușinos pentru oricine să devină robul unui nărav. Uita că și el e robul unui tabiet: ceaiul de după-amiază.

Într-o zi, domnișoara Wilkinson îi dădu lui Philip romanul *La vie de Bohème*[1]. Îl descoperise din întîmplare scotocind în biblioteca preotului. Fusese cumpărat într-un lot de cărți, împreună cu anumite opere pe care le dorise domnul Carey și rămăsese rătăcit printre ele timp de zece ani.

Philip începu să citească această capodoperă fascinantă a lui Murger, prost scrisă și absurdă, și căzu imediat sub vraja ei. Sufletul lui dănțuia de bucurie în fața grupului de muritori de foame, prezentat cu atîta bună dispoziție, în fața mizeriei atît de pitorești, a dragostei sordide înfățișate atît de romantic, a contrastelor și scăderilor de ton atît de mișcătoare. Rodolphe și Mimi. Musette și Schaunard! Ei rătăcesc pe străzile cenușii ale Cartierului Latin[2] adăpostindu-se cînd într-o mansardă, cînd într-alta, îmbrăcați în costumele lor ciudate din epoca Louis Philippe[3], cu lacrimile și zîmbetele lor, oameni nepăsători și nesăbuiți. Cine poate rezista farmecului lor? Abia cînd revii la această carte cu o judecată mai sănătoasă îți dai seama cît de grosolane sînt plăcerile lor, cît de vulgare sînt mințile lor; și atunci simți totala nimicnicie, ca artiști și ca oameni, a întregului lor alai vesel. Philip era pur și simplu vrăjit.

— N-ai prefera să te duci la Paris în loc de Londra? îl întrebă domnișoara Wilkinson, zîmbind la vederea entuziasmului lui.

— Chiar dacă aș vrea, ar fi prea tîrziu acum, răspunse el.

În cursul celor două săptămîni care trecuseră de la întoarcerea lui din Germania, discutase mult cu unchiul

---

1. *Scene din viața boemă*, roman al scriitorului francez Henri Murger (1822-1861), A stat la baza operei *Boema* de Giaccomo Puccini (1858-1924).
2. Cartierul artiștilor și al intelectualilor din Paris.
3. Rege al Franței între 1830-1848.

lui despre perspectivele lui de viitor. Refuzase cu hotărîre să se ducă la Oxford și acum, că nu mai avea nici o șansă de a obține vreo bursă, pînă și domnul Carey ajunse la concluzia că nu are cu ce să se întrețină acolo. Toată averea lui fusese de două mii de lire și cu toate că fusese investită în ipoteci cu o dobîndă de cinci la sută, aceasta se dovedise insuficientă pentru a trăi din ea. Acum mai și scăzuse. Ar fi absurd să cheltuiască două sute de lire pe an, un minimum necesar pentru viața la universitate, învățînd trei ani la Oxford, fără ca prin aceasta să se apropie de situația în care și-ar fi putut cîștiga singur existența. Era nerăbdător să se ducă direct la Londra. Doamna Carey socotea că nu există decît patru profesiuni potrivite pentru un gentleman – armata, marina, avocatura și preoția. Mai adăugase ea și medicina, pentru că era meseria cumnatului ei, dar nu putea uita că în tinerețea ei nimeni nu-i socotea pe doctori gentlemeni. Primele două profesiuni nu intrau în discuție, iar Philip refuza cu hotărîre să se lase hirotonisit. Mai rămînea numai dreptul. Doctorul din localitate spusese că pe atunci mulți gentlemeni se apucau de inginerie, dar doamna Carey se împotrivi din capul locului acestei idei.

— N-aș vrea ca Philip să exercite o asemenea meserie, zise ea.

— Nu, trebuie să-și aleagă o profesiune, răspunse preotul.

— Ce-ar fi să-l facem doctor, cum a fost taică-său?

— Nu mi-ar plăcea deloc, zise Philip.

Doamna Carey nu regreta. Să devină avocat pledant părea să iasă din discuție, de vreme ce nu voia să se ducă la Oxford, iar familia Carey avea impresia că o licență e încă necesară succesului în această profesiune; și, în cele din urmă, se propuse să fie dat ucenic unui jurisconsult. Îi scriseră avocatului familiei, Albert Nixon, care, împreună cu preotul din Blackstable, era executor testamentar al averii defunctului Henry Carey și-l întrebară dacă vrea să-l ia pe Philip la el. Peste vreo două zile sosi răspunsul din care reieșea că nu are nici un loc liber și că avocatul se opune foarte serios planului lor: și așa

erau prea mulți oameni în branșa lui și, fără capital sau relații, un tînăr n-avea șanse de a ajunge altceva decît un mic funcționar; în schimb, le propunea ca Philip să devină contabil autorizat. Nici preotul, nici nevastă-sa n-aveau habar ce înseamnă asta, iar Philip nici nu auzise măcar de cineva care să fi fost contabil autorizat: dar o nouă scrisoare de la avocat le aduse explicația că dezvoltarea întreprinderilor moderne și creșterea societăților industriale duseseră la crearea a numeroase firme specializate în contabilitate, care aveau rolul de a pune ordine în finanțele clienților lor – lucru care lipsise în cadrul metodelor demodate. Cu cîțiva ani mai înainte, se obținuse o Ordonanță Regală în acest domeniu și profesiunea respectivă devenea din an în an mai onorabilă, mai rentabilă și mai importantă. Contabilii autorizați cu care lucra Albert Nixon de treizeci de ani încoace aveau întîmplător un post vacant de practicant și ar fi fost dispuși să-l primească ucenic pe Philip în schimbul unei sume de trei sute de lire. Jumătate din această sumă urma să-i fie restituită sub formă de salariu în timpul celor cinci ani cît dura contractul. Perspectiva nu era prea îmbietoare, însă Philip simțea că trebuie să se hotărască să facă ceva, și gîndul de a locui la Londra trăgea mai greu în balanță decît ușoara rezervă pe care o avea. Preotul din Blackstable îi scrise domnului Nixon ca să-l întrebe dacă profesia respectivă e potrivită pentru un gentleman; iar domnul Nixon explică în scrisoarea de răspuns că de la emiterea acelei Ordonanțe Regale intrau în această profesie și tineri care urmaseră la școlile aristocrației și la universitate; pe de altă parte, dacă lui Philip nu-i plăcea slujba respectivă și voia s-o părăsească după un an, domnul Herbert Carter (acesta era numele contabilului) avea să restituie jumătate din suma plătită în cadrul contractului. Acesta fu argumentul convingător și chestiunea se rezolvă, făcîndu-se aranjamente în așa fel încît Philip să înceapă lucrul în ziua de cincisprezece septembrie.

— Mai am o lună încheiată înaintea mea, zise Philip.

— Și pe urmă tu te îndrepți către libertate, iar eu către sclavie, îi răspunse domnișoara Wilkinson.

Vacanța ei dura șase săptămîni și urma să plece de la Blackstable cu vreo două zile înainte de a se duce Philip la Londra.

— Mă întreb dacă o să ne mai întîlnim vreodată, spuse ea.

— Nu văd de ce nu.

— Vai, nu vorbi în stilul ăsta de om de afaceri. În viața mea n-am cunoscut un om mai puțin sentimental ca tine.

Philip roși. Se temea că domnișoara Wilkinson o să-l socoată un papă-lapte; la urma urmei, era destul de tînără și uneori relativ drăguță, iar el se apropia de douăzeci de ani; era absurd să vorbească numai despre artă și literatură; trebuia să-i facă curte. Vorbiseră o mulțime despre dragoste. Fusese pomenită istoria aia cu studentul în arte plastice din Rue Bréda și pe urmă povestea cu pictorul în familia căruia stătuse atîta vreme la Paris: pictorul o rugase să-i fie model, apoi îi făcuse curte într-un mod atît de violent, încît ea se văzuse silită să inventeze pretexte pentru a nu-i mai poza. Era destul de limpede că domnișoara Wilkinson era deprinsă cu atenții de acest gen. Acum arăta foarte drăguță sub pălăria mare de pai: era tare cald în după-amiaza aceea, cea mai călduroasă zi de pînă atunci, și, pe buza de sus, domnișoara Wilkinson avea cîteva picături de sudoare. Lui Philip îi aminti de *Fräulein* Cäcilie și *Herr* Sung. El nu se gîndise niciodată la Cäcilie sub raportul amorului, pentru că fata era teribil de urîtă; dar acum, privind retrospectiv, povestea lor i se păru foarte romantică. Iată, acum avea și el șansa unei idile romantice. Domnișoara Wilkinson era, practic vorbind, franțuzoaică, și asta dădea foarte mult haz unei eventuale aventuri. Cînd se gîndea la povestea asta seara în pat sau stînd singur în grădină și citind o carte, simțea un fior de emoție; în schimb, cînd o vedea pe domnișoara Wilkinson, povestea i se părea mai puțin pitorească.

În orice caz, după toate cîte i le spusese ea, probabil n-avea să fie surprinsă dacă-i făcea curte. Philip avea sentimentul că domnișoarei Wilkinson i se pare chiar curios că el nu schițează măcar un gest în această privință; poate era doar o părere de-a lui, dar, de vreo două ori în ultimele zile, avusese impresia că citește în ochii ei o ușoară undă de dispreț.

— Mă întreb la ce te gîndești, zise domnișoara Wilkinson privindu-l zîmbitoare.

— Nu vreau să-ți spun, îi răspunse el.

Se gîndea că ar fi trebuit s-o sărute chiar atunci pe loc. Se întrebă dacă ea se aștepta la acest gest din partea lui; dar, la urma urmei, nu prea văzu cum ar fi putut s-o facă fără nici un fel de pregătire. O să-l creadă nebun sau poate o să-l pocnească. S-ar putea să se și plîngă lui unchiu-său. Se întrebă cum o fi început *Herr* Sung cu *Fräulein* Cäcilie. Ar fi groaznic dacă l-ar spune lui unchiu-său; știa foarte bine ce fel de om e preotul și știa că o să-i spună doctorului și lui Josiah Graves; și atunci Philip o să se facă de rîs. Mătușa Louisa susținea întruna că domnișoara Wilkinson are treizeci și șapte de ani bătuți pe muchie. Se înfioră la gîndul ridicolului la care se expunea; lumea o să zică că domnișoara Wilkinson putea să-i fie și mamă.

— Chiar mă intrigă la ce te gîndești, zîmbi domnișoara Wilkinson.

— Mă gîndeam la dumneata, răspunse el cu îndrăzneală.

În orice caz, această afirmație nu-l angaja cu nimic.

— Și ce anume gîndeai?

— Ei, acuma vrei să știi prea multe.

— Nu ești deloc cuminte! zise domnișoara Wilkinson.

Ei poftim! Ori de cîte ori izbutise să se înfierbînte, ea spunea cîte ceva care-i amintea de profesia ei de guvernantă. Tot așa îi spunea în joacă „nu ești deloc cuminte“ și în timpul lecției, cînd el nu cînta bine. De data asta Philip se posomorî.

— Tare aș vrea să nu mă mai tratezi ca pe un copil.

— Te-ai supărat?

— Da, chiar foarte tare.

— N-am vrut să te supăr.

Domnișoara Wilkinson întinse mîna către el și Philip i-o apucă. De vreo două ori în ultima vreme, cînd își luau rămas-bun seara, Philip avusese impresia că ea îi strînge cam tare mîna; de data asta, nu mai încăpea nici o îndoială în această privință.

Philip nu prea știa ce ar fi trebuit să spună în continuare. Iată în sfîrșit ocazia lui de a avea o aventură și ar fi fost un prost să nu profite de ea; dar i se părea ceva cam banal și el se așteptase ca lucrurile să aibă mai mult farmec. Citise multe descrieri ale unor scene de dragoste și, cînd colo, nu simțea în el nimic din valul acela de emoții pe care-l înfățișau romancierii; nu se simțea luat pe sus de talazurile pasiunii; și nici domnișoara Wilkinson nu constituia idealul; el își imaginase adeseori ochii mari violeți și pielea de alabastru a vreunei fete frumoase și se și văzuse îngropîndu-și fața în buclele abundente ale părului ei roșcat. În schimb, nu se prea vedea îngropîndu-și fața în părul domnișoarei Wilkinson care i se păruse întotdeauna cam năclăit. Cu toate acestea ar fi fost foarte bine să aibă și el o aventură și simțea deja fiorul mîndriei legitime pe care avea să i-o aducă cucerirea. Era o adevărată datorie față de el însuși să o seducă. Se hotărî să o sărute pe domnișoara Wilkinson; nu chiar atunci, ci seara, pe întuneric avea să fie mai ușor și, după ce o va săruta, restul avea să urmeze de la sine. Trebuia să o sărute chiar în seara aceea. Făcu și un legămînt în acest sens.

Își alcătui un plan amănunțit. După cină, propuse să facă o plimbare împreună prin grădină. Domnișoara Wilkinson acceptă și ei o porniră unul lîngă altul cu pas ușor. Philip era foarte intimidat, chiar speriat. Nu știa de ce, dar conversația nu se abătea deloc în direcția dorită; stabilise că primul lucru care trebuia făcut era s-o apuce de talie; dar nu putea s-o ia de după mijloc așa deodată, cînd ea tocmai vorbea despre regata ce urma să se dispute săptămîna următoare. Cu multă viclenie, o conduse prin colțurile cele mai întunecoase ale grădinii,

dar, odată sosit acolo, se trezi că-i lipsește curajul. Se așezară pe o bancă și chiar luase hotărîrea de a profita de această ocazie, cînd domnișoara Wilkinson îi spuse că e sigură că prin boschete sînt coropișnițe și insistă să plece de acolo. Se mai învîrtiră o dată prin grădină și Philip își făgădui că-și va lua inima-n dinți înainte de a ajunge iarăși la banca cu pricina. Dar, în momentul în care trecură prin dreptul casei, o văzură pe doamna Carey în prag.

— Hei, voi, tinerii, n-ați face mai bine să intrați în casă? Mă tem că aerul e prea răcoros pentru voi.

— Poate ar fi mai bine să intrăm, zise Philip. Să nu răcești cumva.

Rosti aceste vorbe cu un oftat de ușurare. În seara aceea nu se vedea în stare să mai facă nici o încercare. Mai tîrziu însă, cînd se află singur în camera lui, îl apucară furiile. Cum dracu' putuse să fie așa de bleg? Era convins că domnișoara Wilkinson abia aștepta să fie sărutată, pentru că altfel n-ar fi ieșit în grădină. Ea tot o ținea întruna că numai francezii știu să se poarte cu femeile. Philip citise romane franțuzești. Dacă ar fi fost francuz ar fi luat-o în brațe și i-ar fi spus cu multă pasiune că o adoră. Și ar fi sărutat-o pe *nuque*[1]. El nu știa de ce francezii sărută întotdeauna cucoanele pe *nuque*. El personal nu vedea ceva așa de atrăgător în ceafa femeilor. Bineînțeles că pentru francezi era mult mai ușor să facă asemenea lucruri; însăși limba pe care o vorbeau le venea în ajutor; iar Philip nu-și putea stăpîni sentimentul că a spune lucruri pătimașe pe englezește sună puțin absurd. Acum îi părea rău că începuse să asedieze virtutea domnișoarei Wilkinson; primele două săptămîni fuseseră cît se poate de agreabile, iar acum era teribil de nenorocit; dar era hotărît să nu se dea bătut, pentru că altfel și-ar fi pierdut orice părere despre sine însuși, așa că-și puse în minte în mod irevocabil s-o sărute negreșit în seara următoare.

---

1. Ceafă (fr.).

A doua zi cînd se sculă, văzu că plouă și primul lui gînd fu că în seara aceea n-o să poată să se plimbe împreună prin grădină. La micul dejun era foarte bine dispus. Domnișoara Wilkinson trimise vorbă prin Mary Ann că o doare capul și că o să rămînă în pat. Nu coborî pînă după-amiază la ceai cînd apăru, așa cum cerea situația, în capot și cu o față foarte palidă; dar pînă la cină își reveni complet și masa se desfășură într-o atmosferă foarte veselă. După ce rostiră rugăciunile, spuse că se duce să se culce imediat și o sărută pe doamna Carey. Apoi se întoarse către Philip.

— Doamne ferește! strigă ea. Era cît pe ce să te sărut și pe dumneata.

— Și de ce n-o faci? îi răspunse el.

Ea rîse și-i întinse mîna. De data asta nu mai încăpea îndoială că i-a strîns-o cu mult subînțeles.

A doua zi nu era nici urmă de nor pe cer și grădina era proaspătă și înmiresmată după ploaie. Philip se duse la plajă să se scalde și se întoarse la prînz cu o poftă de lup. După-amiază aveau un meci de tenis la casa parohială și domnișoara Wilkinson își puse rochia cea mai bună. Nu încăpea îndoială că știa să se îmbrace și Philip nu putu să nu remarce cît de elegantă apărea ea față de soția pastorului și de fiica măritată a doctorului. Purta doi trandafiri la corsaj. Se așeză într-un șezlong la marginea peluzei, apărîndu-se de soare cu o umbreluță roșie, și lumina care cădea pe fața ei îi ședea foarte bine. Lui Philip îi plăcea grozav să joace tenis. Servea bine și întrucît de alergat alerga destul de stîngaci, prefera să joace la fileu; cu tot piciorul lui strîmb, avea mișcările destul de iuți și nu scăpa nici o minge. Era foarte încîntat pentru că izbuti să cîștige toate seturile. Cînd se servi ceaiul, se așeză la picioarele domnișoarei Wilkinson, gîfîind înfierbîntat.

— Îți stă bine în costumul de flanelă, îi spuse ea. Arăți grozav azi după-amiază.

Philip se îmbujoră de încîntare.

— Îți pot întoarce complimentul cu toată sinceritatea. Ești de-a dreptul fermecătoare.

Ea îi zîmbi și-l privi lung cu ochii ei negri.

După cină, el insistă să o scoată din casă.

— N-ai făcut destulă mișcare astăzi?

— Astă-seară o să fie splendid în grădină. Cerul e plin de stele.

Era foarte binedispus.

— Știi că doamna Carey m-a ocărît din pricina ta? zise domnișoara Wilkinson în timp ce străbăteau grădina de zarzavat. Zice că n-ar trebui să flirtez cu tine.

— Dar ce, ai flirtat cu mine? Nici n-am băgat de seamă.

— Aș, glumea.

— Ai fost foarte rea aseară că n-ai vrut să mă săruți.

— Dacă ai fi văzut cu ce ochi s-a uitat unchiu-tău la mine cînd am spus ce-am spus!

— Asta a fost tot ce te-a împiedicat?

— Prefer să sărut oamenii fără martori.

— Acum n-avem nici un martor.

Philip o înconjură cu brațele și o sărută pe buze. Ea rîse puțin și nu spuse nimic și nici nu făcu vreo încercare de a se desprinde din îmbrățișarea lui. Totul venise așa, de la sine, în modul cel mai firesc cu putință. Philip era foarte mîndru de el însuși. Își pusese în gînd un lucru și-l îndeplinise. Totul mersese ca pe roate. Îi părea rău că n-o făcuse mai devreme. Drept care o mai făcu o dată.

— Vai, te rog, nu, zise ea.

— De ce?

— Pentru că-mi place prea tare, rîse ea.

# Capitolul XXXIV

A doua zi după masă își duseră păturile, pernele și cărțile lîngă fîntînă; dar de citit nu citiră nimic. Domnișoara Wilkinson se instală comod și-și deschise umbreluța roșie. Philip nu mai era deloc timid, dar la început ea nu-l lăsă s-o sărute.

— Am greșit foarte tare aseară, zise ea. N-am putut să dorm din pricina gîndului că am făcut ceva ce nu trebuia.

— Aiurea! strigă el. Sînt sigur că ai dormit buștean.

— Ce crezi c-ar spune unchiu-tău dacă ar afla?

— Dar nu văd nici un motiv pentru care ar trebui să afle.

Se aplecă asupra ei și inima îi bătea să-i spargă pieptul.

— De ce vrei să mă săruți?

El știa că ar fi trebuit să-i răspundă „pentru că te iubesc“, dar nu izbuti să scoată aceste vorbe din gură. În loc de asta, o întrebă:

— Tu de ce crezi?

Ea îl privi cu ochi zîmbitori și-i atinse fața cu vîrful degetelor.

— Ce piele netedă ai, murmură ea.

— Aiurea, sînt tare neras.

Era uimitor cît de greu îi venea să rostească tirade romantice. Descoperi că tăcerea îi vine mult mai mult în ajutor decît cuvintele. Privirile lui izbuteau să exprime lucruri foarte greu de spus. Domnișoara Wilkinson oftă.

— Mă placi, măcar așa, un pic?

— Oho, și încă cum!

Cînd încercă din nou s-o sărute, ea nu se mai împotrivi. El se prefăcu mult mai pasionat decît era de fapt și, după părerea lui, reuși să-și joace destul de bine rolul ales.

— Începe să-mi fie cam frică de tine, zise domnișoara Wilkinson.

— Vii să ne plimbăm după cină? se rugă el.

— Numai dacă-mi promiți să fii cuminte.

— Promit orice.

El se aprindea din ce în ce mai tare la dogoarea flăcării pe care parțial o simula și la ceai se dovedi de o veselie zgomotoasă. Domnișoara Wilkinson îl privi cu îngrijorare.

— Nu trebuie să vadă lumea că-ți strălucesc ochii așa tare, îi spuse ea după aceea. Ce-o să creadă mătușa Louisa?

— Puțin îmi pasă de ce crede ea.

Domnișoara Wilkinson rîse încîntată. Nici nu terminaseră bine cina că el îi spuse:

— Îmi ții de urît pînă fumez o țigară?

— De ce n-o lași pe domnișoara Wilkinson să se odihnească? întrebă doamna Carey. Nu uita că nu e chiar așa tînără ca tine.

— O, doamnă Carey, dar și eu vreau să ies puțin, zise domnișoara Wilkinson pe un ton acru.

— După prînz obosește-te, după cină odihnește-te, zise pastorul.

— Mătușa ta e o persoană foarte drăguță, dar uneori mă calcă pe nervi, zise domnișoara Wilkinson de îndată ce închiseră ușa casei în urma lor.

Philip aruncă țigara pe care de-abia o aprinsese și o cuprinse în brațe pe domnișoara Wilkinson, care încercă să-l respingă.

— Philip, mi-ai făgăduit că o să fii cuminte.

— Cum ți-ai închipuit că aș putea să mă țin de o asemenea făgăduială?

— Dar nu chiar așa aproape de casă, Philip, zise ea. Dacă se întîmplă să iasă cineva afară?

O duse în grădina de zarzavaturi unde era puțin probabil să vină cineva și de data asta domnișoara Wilkinson

nu se mai gîndi la coropișnițe. O sărută cu pasiune. Unul dintre lucrurile cărora nu le dădea de rost era faptul că dimineața n-o plăcea deloc, după-amiază destul de puțin, în schimb, seara, atingerea degetelor ei îi dădea fiori. Îi spuse lucruri pe care nu se credea în stare să le spună; în orice caz, n-ar fi putut niciodată să le spună ziua în amiaza mare; se asculta vorbind cu uimire și satisfacție.

— Ce frumos știi tu să faci curte femeilor, zise ea.

Așa i se părea și lui.

— O, de-aș putea să spun toate lucrurile care-mi mistuie inima cu focul lor! murmură el cu pasiune.

Era splendid! Era jocul cel mai captivant pe care-l jucase vreodată. Și lucrul cel mai minunat era faptul că simțea aproape tot ce spunea. Atîta doar că exagera puțin. Era teribil de interesat și emoționat de efectul pe care vedea că îl au vorbele lui asupra ei. În cele din urmă, domnișoara Wilkinson spuse, cu un efort vizibil, că ar fi bine să intre în casă.

— Vai, nu pleca încă, strigă el.

— Trebuie, murmură ea. Sînt speriată.

El avu deodată intuiția gestului celui mai potrivit pe care-l avea de făcut în momentul acela.

— Eu nu pot intra încă. Mai rămîn puțin aici să-mi liniștesc gîndurile. Îmi ard obrajii. Am nevoie de răcoarea serii. Noapte bună!

Îi întinse mîna foarte serios și ea i-o strînse în tăcere. I se păru că o aude înghițindu-și un suspin. Vai, era splendid! Cînd se întoarse în casă după scurgerea timpului cuvenit – în care, la drept vorbind, se cam plictisise singur în grădina întunecoasă – descoperi că domnișoara Wilkinson s-a și dus la culcare.

După aceea relațiile dintre ei se schimbară. A doua zi și a treia zi, Philip se arătă un amorez cuprins de o patimă nestăpînită. Descoperi cu o încîntare măgulitoare că domnișoara Wilkinson e îndrăgostită de el, lucru pe care i-l spuse și pe englezește, și pe franțuzește. Ea îi făcea lui complimente. Pînă atunci nu-l informase nimeni că are ochi fermecători și o gură senzuală. Nu fusese niciodată foarte preocupat de înfățișarea lui, dar acum

se privea în oglindă cu multă mulțumire ori de cîte ori se ivea prilejul. Cînd o săruta, era minunat să simtă pasiunea care părea că străbate ca un fior sufletul ei. O săruta foarte des pentru că descoperise că e mult mai ușor să facă acest lucru decît să spună vorbele pe care în mod instinctiv simțea că le așteaptă ea de la el. Lui încă i se părea că se face de rîs dacă-i spune că o adoră. Ar fi dat nu știu cît să aibă pe cineva față de care să se poată lăuda puțin, și cu multă plăcere ar fi discutat unele amănunte ale comportării lui. Uneori ea spunea lucruri enigmatice și el rămînea nedumerit. Tare ar fi vrut să-l aibă acolo pe Hayward ca să-l poată întreba ce crede că vrea ea să spună și ce ar trebui să facă el mai departe. Nu putuse încă stabili dacă e mai bine să grăbească lucrurile sau să le lase să se coacă pe încetul. Nu mai rămîneau decît trei săptămîni.

— Nu pot suporta gîndul ăsta, spunea ea. Mi se frînge inima cînd mă gîndesc. Poate că după aceea n-o să ne mai vedem niciodată.

— Dacă m-ai iubi cît de cît, n-ai fi așa de rea cu mine, șopti el.

— Ah, de ce nu te mulțumești să lași lucrurile să meargă mai departe ca și pînă acum? Bărbații sînt întotdeauna la fel. Ei nu sînt niciodată mulțumiți cu atîta cît au.

Cînd el insistă, ea îi răspunse:

— Dar nu vezi că-i imposibil? Cum am putea să facem una ca asta aici?

El îi înfățișă tot felul de planuri, dar ea refuză cu îndîrjire să accepte vreuna din propuneri.

— Nu îndrăznesc să risc așa ceva. Ar fi groaznic dacă ar afla mătușa ta.

Peste vreo două zile el avu o idee care părea strălucită.

— Ascultă, ce-ar fi să ai o migrenă duminică seara și să te oferi să stai acasă și să te ocupi de gospodărie, ca mătușa Louisa să se poată duce la biserică?

De obicei, doamna Carey rămînea în casă duminica seara pentru a-i da lui Mary Ann posibilitatea să se ducă la biserică, dar ar fi salutat cu bucurie prilejul de a asista la slujba de seară.

Philip nu găsise de cuviință să le împărtășească rudelor schimbarea concepțiilor sale despre creștinism, care se petrecuse în Germania; era greu să te aștepți de la ei să-l înțeleagă; și, oricum, i se părea mai simplu să se ducă liniștit la biserică. Dar nu se ducea decît dimineața. Considera acest lucru o concesie amabilă făcută prejudecăților societății, iar refuzul său de a se duce și la slujba de seară, drept o lăudabilă afirmare a concepțiilor sale de liber cugetător.

Cînd făcu această propunere, domnișoara Wilkinson întîi nu răspunse, iar apoi clătină din cap.

— Nu, nu vreau, zise ea.

Dar duminică după-amiază, cînd luau cu toții ceaiul, îi făcu o surpriză lui Philip.

— Mă tem că astă-seară n-am să pot merge la biserică, zise ea deodată. Mă doare capul îngrozitor.

Foarte îngrijorată, doamna Carey insistă să-i dea niște „picături" pe care le folosea și ea de obicei. Domnișoara Wilkinson îi mulțumi și imediat după ceai anunță că se duce în camera ei să se întindă.

— Ești sigură că n-o să ai nevoie de nimic? întrebă cu îndoială doamna Carey.

— Da, sînt sigură. Mulțumesc de atenție.

— Întreb pentru că, dacă n-ai nevoie de nimic, parcă m-aș duce eu la biserică. Nu am prea des ocazia să asist la slujba de seară.

— Vai, sigur, du-te.

— Dar sînt și eu acasă, zise Philip. Dacă domnișoara Wilkinson dorește ceva, mă poate chema pe mine.

— Philip, poate n-ar fi rău să lași deschisă ușa de la salon ca să auzi dacă sună domnișoara Wilkinson.

— Cu plăcere, zise Philip.

Așa că, după ora șase, Philip rămase singur în casă cu domnișoara Wilkinson. I se făcu rău de spaimă. Regreta din suflet că a propus acest plan; dar acum era prea tîrziu; trebuia să profite de prilejul pe care chiar el îl crease. Ce-ar zice domnișoara Wilkinson de el dacă n-ar face-o? Se duse în hol și trase cu urechea. Nu se auzea nici un sunet. Se întrebă dacă nu cumva pe domnișoara

Wilkinson o doare cu adevărat capul. Poate că și uitase de propunerea lui. Îi bătea îngrozitor inima. Se strecură pe scări căutînd să nu facă deloc zgomot și tresărea speriat ori de cîte ori scîrțîiau. Se opri în fața ușii domnișoarei Wilkinson și ascultă; puse mîna pe clanță. Așteptă. I se păru că a așteptat cel puțin cinci minute încercînd să ia o hotărîre. Îi tremura mîna. Cu dragă inimă ar fi rupt-o la fugă, dar îi era teamă de regretele care știa sigur că-l vor cuprinde. Parcă s-ar fi urcat pe trambulina cea mai înaltă de la bazinul de înot. De jos părea un fleac, dar cînd ajungeai acolo sus și te uitai la apă, ți se făcea inima cît un purice. Și singurul lucru care te silea să plonjezi era rușinea de a coborî cu coada între picioare scările pe care te cățărasesi. Philip își luă inima în dinți. Apăsă fără zgomot clanța și intră. I se păru că tremură ca o frunză în bătaia vîntului.

Domnișoara Wilkinson stătea în picioare în dreptul oglinzii de la toaletă, cu spatele la ușă și se întoarse repede cînd o auzi deschizîndu-se.

— A, tu erai? Ce dorești?

Își scosese fusta și bluza și rămăsese numai în jupon. Era scurt, abia îi ajungea pînă la cizmulițe; partea de sus era neagră, făcută dintr-un material lucios și avea un volănaș roșu. Purta un camizol de pînză albă, cu mînecile scurte. Înfățișarea ei era grotescă. Philip avu un șoc cînd se uită la ea; niciodată nu i se păruse mai puțin ispititoare. Dar acum era prea tîrziu. Închise ușa în urma lui și o încuie.

# Capitolul XXXV

A doua zi dimineață Philip se trezi devreme. Avusese un somn agitat, dar cînd își întinse picioarele și se uită la razele de soare care se strecurau printre jaluzele, făcînd diferite desene pe podea, oftă satisfăcut. Era încîntat de sine însuși. Începu să se gîndească la domnișoara Wilkinson. Îl rugase să-i spună „Emily“, dar, fără să știe de ce, el nu izbutise; îi spunea întotdeauna chiar și în sinea lui „domnișoara Wilkinson“. Întrucît ea îl ținea de rău pentru că i se adresează în felul acesta, el evita să mai folosească vreun nume. În copilărie auzise adeseori vorbindu-se de o soră de-a mătușii Louisa, soție de ofițer de marină, care se numea mătușa Emily. Asta îl făcea să nu-i vină să-i spună astfel domnișoarei Wilkinson, dar nici la vreun alt nume care să i se potrivească mai bine nu se putea gîndi. Întrucît la început o cunoscuse sub numele de domnișoara Wilkinson, acest nume i se părea acum inseparabil de imaginea pe care și-o făcuse despre ea. Se încruntă puțin: dintr-un motiv sau altul o vedea acum în cea mai proastă lumină. Nu-i ieșea din minte spaima pe care i-o provocase cînd se întorsese brusc, înfățișîndu-se ochilor lui în camizol și în juponul acela scurt; își aminti că are pielea puțin cam aspră și niște riduri lungi pe gît. Triumful lui fu de scurtă durată. Îi socoti iarăși vîrsta și își dădu seama că nu se poate să aibă mai puțin de patruzeci de ani. Asta făcea ca idila lor să fie ridicolă. Era urîtă și bătrînă. Imaginația lui care lucra repede i-o arăta zbîrcită, istovită, sulemenită, îmbrăcată în rochițele acelea care erau prea împopoțonate pentru condiția ei și prea tinerești pentru vîrsta ei. Se

scutură ca străbătut de un fior; simți deodată că nu mai vrea s-o vadă în viața lui; nici nu mai putea suporta gîndul de a o săruta. Era îngrozit de el însuși. Oare asta era dragostea?

Se îmbrăcă pe îndelete, cît mai încet cu putință, ca să amîne momentul revederii cu ea și, într-un tîrziu, cînd coborî în sufragerie, era pierit de tot. Tocmai terminaseră rugăciunile și-și luau micul dejun.

— Lenea e cucoană mare, îi strigă veselă domnișoara Wilkinson.

Se uită la ea și oftă ușurat. Stătea cu spatele la fereastră. Era foarte drăguță. Se miră singur cum de a putut să gîndească asemenea lucruri despre ea. Îi reveni întru totul sentimentul de mulțumire de sine.

Îl miră schimbarea care se produsese în ea. Cu un tremur de emoție în glas, domnișoara Wilkinson îi spuse imediat după micul dejun că-l iubește, iar puțin mai tîrziu, cînd se duseră în salon pentru lecția de canto și ea se așeză pe scaunul de la pian, îi întinse obrazul în mijlocul unei game, și spuse:

— *Embrasse-moi!*[1]

Cînd el se aplecă spre ea, domnișoara Wilkinson îl cuprinse cu brațele pe după gît. Poziția era destul de incomodă pentru că, așa cum îl ținea ea, aproape îl sufoca.

— *Ah, je t'aime, je t'aime, je t'aime!*[2] strigă ea cu accentul ei ciudat.

Philip ar fi preferat s-o audă vorbind englezește.

— Ascultă, nu știu dacă-ți dai seama că s-ar putea să treacă dintr-o clipă-ntr-alta grădinarul pe la fereastră.

— *A, je m'en fiche du jardinier! Je m'en refiche, et je m'en contrefiche!*[3]

Lui Philip i se păru că seamănă cu o scenă dintr-un roman franțuzesc și nu-și dădea prea bine seama de ce îl cam enervează.

---

1. Sărută-mă! (fr.)
2. Ah, te iubesc, te iubesc, te iubesc! (fr.)
3. Puțin îmi pasă de grădinar! Nu-mi pasă nici atîtica, nici cît negru sub unghie! (fr.)

În cele din urmă, o anunță:

— Ei, cred că am s-o-ntind la plajă, să fac o baie.

— Vai de mine, nu cumva vrei să mă părăsești tocmai în dimineața asta?

Philip nu înțelegea deloc de ce n-ar fi făcut-o, dar, oricum, n-avea importanță.

— Ai vrea să rămîn acasă? zîmbi el.

— Vai, ce dulce ești! Dar nu, du-te, du-te. Vreau să mi te închipui stăpînind valurile sărate ale mării; scăldîndu-ți trupul în oceanul imens.

Philip își luă pălăria și porni cu un mers agale.

„Vai, cîte tîmpenii mai spun și femeile!", își zise el în sinea lui.

Și totuși era încîntat și fericit și se simțea flatat. Nu mai încăpea îndoială că domnișoara Wilkinson era moartă după el. Mergea șontîc-șontîc pe strada principală din Blackstable și se uita cu o undă de dispreț la oamenii pe lîngă care trecea. Salută zîmbind o mulțime de cunoștințe din vedere și-și spuse în inima lui: „Ce bine ar fi dacă ar ști și ei!". Simțea teribil lipsa unei persoane care să cunoască realitatea. Se gîndi să-i scrie eventual lui Hayward și în minte chiar compuse scrisoarea.

Avea să-i vorbească despre grădină și despre trandafiri și despre micuța guvernantă franțuzoaică răsărită printre ele ca o floare exotică, parfumată și perversă; avea să-i spună că e franțuzoaică, pentru că, mă rog, la urma urmei stătuse atîta vreme în Franța, încît aproape că și era. Și pe urmă, ar fi fost ceva meschin și josnic dacă i-ar fi trădat chiar toate secretele, nu-i așa? Și avea să-i spună lui Hayward cum a văzut-o întîi în rochia ei frumoasă de muselină, și cum a primit o floare de la ea. El transformă totul într-o idilă delicată, căreia razele soarelui și marea îi confereau pasiune și farmec, iar stelele îi adăugau poezie. Grădina casei parohiale constituia un cadru potrivit și fermecător pentru ea. Idila aceasta avea în ea ceva din romanele lui Meredith: nu era chiar ca povestea lui Lucy Feverel[1] și

1. Soția eroului principal din romanul *Chinul lui Richard Feverel*.

nici chiar ca a Clarei Middleton[1]; dar avea un farmec greu de exprimat. Lui Philip îi bătea inima mai repede. Era atît de încîntat de închipuirile lui încît începu să se gîndească din nou la ele de îndată ce ieși la mal și fugi în cabină șiroind de apă și înfrigurat. Se gîndi la obiectul afecțiunii sale. Avea un năsuc de-a dreptul adorabil și ochi mari negri – avea să i-o descrie astfel lui Hayward – și părul castaniu moale și bogat, părul acela în care e o adevărată bucurie să-ți îngropi fața, și o piele care aducea a fildeș și a raze de soare, iar obrazul ei era ca un trandafir roșu, roșu aprins. Ce vîrstă avea? Probabil vreo optsprezece ani, și el îi spunea „Musette". Rîsul ei era ca susurul apelor și glasul ei era atît de dulce și atît de molcom încît suna mai încîntător decît cea mai duioasă muzică pe care o auzise vreodată.

— Oare la ce te gîndești?

Philip se opri brusc. Se îndrepta încet spre casă.

— De la o jumătate de kilometru îți tot fac semne. Tare ești distrat.

În fața lui se afla domnișoara Wilkinson care rîdea de uimirea lui.

— M-am gîndit să-ți ies în întîmpinare.

— Foarte drăguț din partea ta, îi spuse el.

— Te-am speriat?

— Cam da, recunoscu el.

Și totuși îi scrise scrisoarea aceea lui Hayward. Se întinse pe opt pagini.

Cele două săptămîni care mai rămîneau trecură repede și, cu toate că seară de seară, cînd ieșeau în grădină după cină, domnișoara Wilkinson observa că a mai trecut o zi, Philip era prea încîntat ca să se lase deprimat de acest gînd. Într-o seară, domnișoara Wilkinson spuse că ar fi o mare bucurie dacă ar putea să-și schimbe postul la Berlin găsindu-și unul la Londra. Atunci s-ar fi putut vedea mereu. Philip spuse că ar fi tare nostim, dar de fapt această perspectivă nu stîrni în el nici un fel de entuziasm; el abia aștepta să ajungă la Londra, trăgînd

1. Personaj din romanul *Egoistul*.

speranța într-o viață minunată și prefera să nu fie stînjenit în nici un fel. Vorbea cam prea liber despre tot ce intenționa să facă, dîndu-i posibilitatea domnișoarei Wilkinson să-și dea seama că el tînjește să se și vadă plecat.

— Dacă m-ai iubi, n-ai vorbi așa, zise ea cu lacrimi în glas.

Philip fu cît se poate de surprins și tăcu.

— Vai, ce proastă am fost, murmură ea.

Spre uimirea lui o văzu plîngînd. El avea inima simțitoare și nu putea suferi să vadă pe cineva nefericit.

— Vai, îmi pare rău. Dar ce-am făcut? Te rog, nu plînge.

— Vai, Philip, să nu mă părăsești. Tu nici nu știi cît însemni pentru mine. Viața mea e cum nu se poate mai tristă și tu m-ai făcut atît de fericită.

Philip o sărută fără o vorbă. Glasul ei era într-adevăr chinuit și el se sperie. Pînă atunci nu-și dăduse niciodată seama că dînsa simte cu adevărat tot ceea ce spune.

— Îmi pare tare rău. Doar ți-ai dat seama că țin foarte mult la tine. Ar fi bine dacă ai putea veni la Londra.

— Parcă tu nu știi că n-am cum? E aproape cu neputință să-ți găsești un post, și, pe urmă, viața din Anglia nu-mi place deloc.

Aproape fără să-și dea seama că joacă teatru, mișcat de tristețea ei, o strînse tot mai tare în brațe. Lacrimile ei îl măguleau oarecum și o sărută cu sinceră pasiune.

Dar peste vreo două zile urmă o adevărată scenă. Jucau tenis la casa parohială și veniră și două domnișoare, fiicele unui maior care făcuse serviciul în India și care, după pensionare, se stabilise la Blackstable. Domnișoarele erau foarte drăguțe, una fiind cam de vîrsta lui Philip, iar cealaltă cu vreo doi ani mai tînără. Deprinse cu societatea bărbaților tineri (spuneau tot felul de povești și anecdote despre cantonamentele din India și, pe vremea aceea, toată lumea citea povestirile lui Rudyard Kipling), începură să-l tachineze vesele pe Philip; iar el, încîntat de această noutate – tinerele din Blackstable îl tratau cu oarecare gravitate pe nepotul pastorului – se

arătă vesel și zglobiu. Nu știu ce drăcușor din inima lui îl îndemna să flirteze vizibil cu amîndouă fetele și, întrucît era singurul bărbat tînăr de acolo, și ele se arătară foarte dispuse să-i facă avansuri; întîmplător, jucau foarte bine tenis, iar Philip se plictisise de simpla țăcăneală cu domnișoara Wilkinson (care învățase să joace abia la Blackstable); de aceea, cînd aranjă perechile pentru partidele de după ceai, propuse ca domnișoara Wilkinson să joace împotriva soției pastorului, avîndu-l pe acesta drept partener; iar el avea să joace mai tîrziu cu nou-venitele. Se așeză lîngă domnișoara O'Connor cea mare și-i spuse *sotto voce*[1]:

— Întîi să scăpăm de babalîci și pe urmă putem să facem un meci după pofta noastră.

După cît se pare, domnișoara Wilkinson prinse aceste vorbe, întrucît imediat trînti jos racheta și plecă spunînd că o doare capul. Toată lumea înțelese că s-a ofensat. Ce-l supăra pe Philip era faptul că făcuse asta în public. Aranjară setul și fără ea, dar, foarte curînd, doamna Carey îl chemă deoparte.

— Philip, ai jignit-o pe Emily. S-a dus în camera ei și plînge.

— Dar de ce?

— Nu știu, a auzit ceva despre jocul babalîcilor. Du-te te rog la ea și spune-i că n-ai vrut s-o superi. Hai, te rog, fii bun.

— Bine.

Bătu la ușa domnișoarei Wilkinson, dar neprimind nici un răspuns, intră. O găsi trîntită pe pat cu fața în jos și plîngînd. O atinse pe umăr.

— Hei, dar ce s-a întîmplat?

— Lasă-mă-n pace! Nici nu vreau să mai vorbesc cu tine.

— Dar ce-am făcut? Îmi pare tare rău dacă te-am jignit. Zău că n-am vrut. Ei, hai, hai, scoală-te!

— Vai, sînt așa de nefericită! Cum ai putut să fii atît de crud cu mine? Știi doar că nu pot să sufăr tenisul ăla idiot. Eu nu joc decît ca să fiu împreună cu tine.

---

1. Cu glas scăzut (it.).

Se ridică și se îndreptă spre măsuța de toaletă, dar, după ce aruncă o scurtă privire în oglindă, se prăbuși într-un fotoliu. Își făcuse batista ghem și o duse de mai multe ori la ochi.

— Ți-am dăruit lucrul cel mai de preț pe care-l poate da o femeie unui bărbat – vai, ce proastă am fost! – și tu nu ești deloc recunoscător. Probabil că n-ai pic de inimă. Cum ai putut să fii așa de crud încît să mă chinui flirtînd cu fetele alea vulgare? Nu ne-a mai rămas decît o săptămînă pentru noi doi. Nu poți să mi-o acorzi nici măcar pe asta?

Philip rămase în picioare, aplecat asupra ei, cu un aer destul de morocănos. I se păru că purtarea ei e copilăroasă. Era supărat pe ea pentru că și-a arătat enervarea în fața străinilor.

— Doar știi bine că puțin îmi pasă de fetele O'Connor. Nu văd de ce crezi că ar putea să mă intereseze.

Domnișoara Wilkinson dădu într-o parte batista. Lacrimile îi lăsaseră urme pe obrajii pudrați și părul ei era cam răvășit. În momentul acela, rochia albă nu-i mai stătea chiar așa de bine. Îl privi pe Philip cu ochi lacomi, pătimași.

— Pentru că tu ai douăzeci de ani și alea tot douăzeci au, zise ea cu glas răgușit. Iar eu sînt bătrînă.

Philip roși și se uită în altă parte. Tonul ei chinuit îi dădea o ciudată senzație de jenă. Ar fi dorit din suflet să nu fi avut niciodată de-a face cu domnișoara Wilkinson.

— Nu vreau să fii nefericită din pricina mea, spuse el destul de stîngaci.

— Ar fi mai bine să te duci jos și să te ocupi de musafirii tăi. O să se întrebe ce s-a întîmplat cu tine.

— Bine.

Era bucuros că o poate părăsi.

Cearta fu curînd urmată de o împăcare, dar puținele zile care le mai rămîneau i se părură uneori nesuferite lui Philip. El nu voia să vorbească de nimic altceva decît de viitor, iar pe domnișoara Wilkinson viitorul o făcea întotdeauna să plîngă. La început lacrimile ei îl afectau,

şi sentimentul că e un ticălos îi înzecea declaraţiile de dragoste veşnică; acum însă lacrimile ei îl iritau; totul ar fi mers dacă ar fi fost o fetiţă, dar pentru o femeie în toată firea era stupid să plîngă întruna. Ea nu înceta să-i amintească de datoria recunoştinţei pe care o are faţă de ea şi de care n-o să se poată achita niciodată. El era gata să admită acest lucru de vreme ce ea insista asupra lui, dar nu prea vedea de ce ar fi trebuit să-i fie el mai recunoscător ei, decît ea lui. Lui i se cerea să-şi manifeste sentimentul de recunoştinţă în chipuri care i se păreau de-a dreptul neplăcute; fusese foarte mult timp deprins cu singurătatea şi aceasta îi era uneori o adevărată necesitate; în schimb, domnişoara Wilkinson socotea o mojicie şi o răutate din partea lui dacă nu era întotdeauna la cheremul ei. Domnişoarele O'Connor îi poftiră pe amîndoi la ceai şi Philip s-ar fi dus cu plăcere, dar domnişoara Wilkinson zise că nu le-au mai rămas decît cinci zile de petrecut împreună şi în acest răstimp vrea să-l păstreze numai pentru dînsa. Era foarte măgulitor, dar asta însemna o plictiseală cumplită. Domnişoara Wilkinson îi tot povestea despre delicateţea rafinată a francezilor atunci cînd se aflau în aceleaşi relaţii cu alesele inimii lor, la fel cum era şi el cu domnişoara Wilkinson. Ea le lăuda curtenia, dorinţa de jertfire de sine şi tactul lor desăvîrşit. Domnişoara Wilkinson părea să dorească o mulţime de lucruri de la el.

Philip o asculta enumerînd calităţile pe care trebuie să le aibă amantul desăvîrşit şi nu-şi putea stăvili o oarecare satisfacţie la gîndul că ea locuieşte totuşi la Berlin.

— Ai să-mi scrii, nu? Te rog, scrie-mi în fiecare zi. Vreau să ştiu tot ce faci. Nu trebuie să-mi ascunzi nimic.

— Dar o să fiu îngrozitor de ocupat, răspunse el. Am să-ţi scriu ori de cîte ori am să pot.

Ea îl cuprinse pătimaşă cu braţele pe după gît. Uneori îl cam jenau dovezile ei de afecţiune. Ar fi preferat să fie mai pasivă. Era puţin şocat de faptul că ea i-o lua înainte într-un mod atît de vizibil; asta nu corespundea întru

totul ideilor sale preconcepute cu privire la sfiiciunea femeilor.

În sfîrșit, veni și ziua în care urma să plece domnișoara Wilkinson și ea coborî la micul dejun palidă și abătută, într-un costum de călătorie modest, în carouri albe și negre. Arăta așa cum trebuie să fie într-adevăr o guvernantă. Și Philip tăcea pentru că nu prea știa ce s-ar cuveni să spună în această împrejurare. Și-i era teribil de frică să nu spună cumva vreun lucru prea vesel și s-o vadă pe domnișoara Wilkinson izbucnind în plîns în fața unchiului său. Ei doi își luaseră rămas-bun de cu seară în grădină și Philip simțea acum o adevărată ușurare văzînd că nu mai au prilejul de a rămîne singuri. El nu părăsi sufrageria după micul dejun, ca nu cumva domnișoara Wilkinson să insiste să-l sărute pe scări. Nu voia ca Mary Ann, care între timp ajunsese o femeie între două vîrste, cu o limbă foarte ascuțită, să-i surprindă într-o atitudine compromițătoare. Mary Ann n-o prea înghițea pe domnișoara Wilkinson și zicea că e o mîță bătrînă. Mătușa Louisa nu se simțea prea bine și nu putea să meargă la gară, așa că o conduseră preotul și cu Philip. Cu o clipă înainte ca trenul să se pună în mișcare, se aplecă și-l sărută pe domnul Carey.

— Trebuie să te sărut și pe tine, Philip, zise ea.

— Te rog, îi răspunse el, împurpurîndu-se la față.

Se cățără pe scara trenului și ea îl sărută în grabă. Trenul porni și domnișoara Wilkinson se trînti în colțul compartimentului și plînse amarnic. Întorcîndu-se pe jos la casa parohială, Philip simți o ușurare evidentă.

— Ei, a plecat cu bine? întrebă mătușa Louisa cînd intră în casă.

— Da, numai că părea cam pusă pe plîns. A ținut morțiș să ne sărute și pe mine, și pe Philip.

— Ei, nu-i nimic, la vîrsta ei nu e primejdios.

Doamna Carey făcu un gest către bufet.

— Ai o scrisoare, Philip. A adus-o factorul cînd a venit a doua oară.

Scrisoarea era de la Hayward și spunea astfel:

*„Dragul meu,*

*Mă grăbesc să-ți răspund. Am îndrăznit să citesc rîndurile tale unui drag prieten, o femeie fermecătoare al cărei ajutor și a cărei înțelegere mi-au fost foarte prețioase, în general, o femeie care trăiește cu adevărat arta și literatura; și am fost amîndoi de acord că e o scrisoare încîntătoare. Ai scris-o din adîncul inimii și nu-ți dai seama ce delicioasă naivitate se degajă din fiecare rînd al ei. Și, pentru că ești îndrăgostit, scrii ca un poet. Ah, dragul meu, asta e adevărata esență a vieții; am simțit flacăra strălucitoare a pasiunii tale tinerești și proza ta a devenit muzicală datorită sincerității emoției tale. Trebuie să fii fericit! Ce n-aș da să fi fost și eu un martor nevăzut în grădina aceea fermecată, cînd vă plimbați mînă-n mînă printre flori ca Daphnis și Cloe. Parcă te văd, Daphnis, cu lumina dragostei tale tinere strălucindu-ți în ochi, tandru, pierdut în vraja iubirii, înflăcărat; iar Cloe din brațele tale atît de tînără, și fragedă, și proaspătă, jurînd că n-o să consimtă niciodată – și a consimțit. Trandafirii, și violetele, și caprifoiul! Ah, dragul meu, te invidiez. E așa de bine să știi că prima ta dragoste a fost poezie pură. Păstrează cu sfințenie aceste clipe, fiindcă zeii nemuritori ți-au dat Darul Suprem și va fi pînă la moarte o amintire dulce și tristă. Niciodată nu te vei mai putea bucura de vraja aceea nepăsătoare. Prima dragoste e cea mai reușită; și ea e frumoasă, și tu ești tînăr, și lumea întreagă e a voastră. Am simțit pulsul accelerîndu-mi-se cînd mi-ai povestit cu adorabilă simplitate că ți-ai îngropat fața în părul ei lung. Sînt sigur că părul ei are culoarea aceea castanie delicată care pare că poartă în ea unde aurii. Aș fi vrut să vă văd șezînd alături sub frunzișul bogat al unui pom citind împreună* Romeo și Julieta *și pe urmă aș fi vrut să te văd căzînd în genunchi și sărutînd din partea mea pămîntul pe care a lăsat urme piciorul ei; și apoi, aș fi vrut să-i spui că este omagiul unui poet pentru tinerețea ei strălucitoare și pentru dragostea pe care i-o porți.*

*Al tău pentru totdeauna,*
*G. Etheridge Hayward"*

„Aoleu, ce tîmpenii îngrozitoare!", își zise Philip cînd termină de citit scrisoarea.

Datorită unei ciudate coincidențe, domnișoara Wilkinson îi propusese să citească împreună *Romeo și Julieta*, dar Philip refuzase cu îndîrjire. Apoi, băgînd scrisoarea în buzunar, simți un ușor junghi de amărăciune la gîndul că realitatea părea să difere atît de mult de ideal.

# Capitolul XXXVI

Peste cîteva zile, Philip plecă la Londra. Preotul îi recomandase să închirieze camere mobilate în Barnes[1] şi Philip le angajă printr-o scrisoare la preţul de paisprezece şilingi pe săptămînă. Ajunse acolo pe seară, iar proprietăreasa, o bătrînică nostimă, tare smochinită şi cu faţa brăzdata de riduri adînci, îi pregătise ceaiul şi o gustare copioasă. Mai tot spaţiul din camera de zi era ocupat de bufet şi de o masă pătrată; la perete era un divan acoperit de o pătură aspră, iar lîngă cămin un fotoliu din acelaşi material; pe spatele lui era o husă albă, iar telurile rupte erau acoperite cu o pernă tare.

După ce-şi luă ceaiul, îşi desfăcu bagajele şi-şi aranjă cărţile; apoi, se aşeză şi încercă să citească; dar era deprimat. Tăcerea de pe stradă îl stînjenea oarecum şi se simţea tare apăsat de singurătate.

A doua zi se sculă devreme. Îşi puse fracul şi cilindrul pe care le purtase la liceu; dar, cum pălăria era cam ponosită, se hotărî să se oprească în drum spre birou la un magazin şi să-şi cumpere alta nouă. După ce făcu acest lucru, constată că mai are timp berechet, aşa că se plimbă pe Strand. Birourile firmei „Herbert Carter & Co." erau pe o ulicioară pe undeva pe lîngă Chancery Lane şi se văzu silit să întrebe de vreo două-trei ori pe unde s-o ia ca să ajungă acolo. I se părea că oamenii se uită la el curioşi, aşa că, la un moment dat, îşi scoase pălăria să vadă dacă nu cumva a uitat să-i desprindă eticheta. Cînd sosi la sediul firmei, bătu în uşă; dar nu

1. Mahala londoneză, în cartierul portului.

răspunse nimeni, şi, uitîndu-se la ceas, văzu că e abia nouă şi jumătate; bănui că a sosit prea devreme. Plecă, şi, peste zece minute, cînd se întoarse, îi deschise uşa un băiat de serviciu, năsos şi pistruiat, care vorbea cu accent scoţian. Philip întrebă de domnul Herbert Carter, dar acesta nu sosise încă.

— Vine între zece şi zece jumătate.

— Atunci poate ar fi mai bine să-l aştept, zise Philip.

— Dar, mă rog, ce doreşti? întrebă băiatul.

Philip era intimidat, dar încercă să se prefacă degajat.

— Păi, dacă n-ai nimic împotrivă, aici o să lucrez.

— A, dumneata eşti noul practicant? Atunci vino înăuntru. Trebuie să sosească domnul Goodworthy.

Philip intră şi imediat văzu că băiatul – era cam de aceeaşi vîrstă cu Philip şi îşi zicea funcţionar inferior – se uita la piciorul lui. Roşind se aşeză pe un scaun şi-şi ascunse piciorul strîmb îndărătul celuilalt. Începu să privească în jurul lui. Era o încăpere întunecoasă şi sordidă. N-avea ferestre, ci numai un luminator. Toată mobila consta din trei şiruri de pupitre îndărătul cărora se aflau scaune înalte, fără spetează. Deasupra căminului era o gravură murdară care înfăţişa un meci de box. Curînd intră un funcţionar şi apoi altul; se uitară la Philip şi îl întrebară în şoaptă pe băiat (Philip află astfel că se numeşte Macdougal) cine e el. Apoi se auzi un fluierat şi Macdougal se ridică în picioare.

— A sosit domnul Goodworthy. El e şeful de birou. Să-i spun că eşti aici?

— Da, te rog, spuse Philip.

Băiatul plecă şi se întoarse după o clipă.

— Vino, te rog, pe aici.

Philip merse în urma lui pe coridor şi fu introdus într-o cămăruţă sumar mobilată în care se afla un omuleţ subţirel stînd în picioare cu spatele la cămin. Era de statură mică, dar capul lui mare, care părea că-i atîrnă de o parte a trupului, îi dădea o înfăţişare ciudat de diformă. Avea trăsături simple şi turtite şi ochii spălăciţi şi bulbucaţi; părul lui subţire era de culoarea nisipului; favoriţii nu aveau aceeaşi formă şi tocmai acolo unde te

așteptai să aibă părul mai des, n-avea deloc. Avea tenul palid și pielea galbenă. Îi întinse mîna lui Philip și, cînd zîmbi, își arătă niște dinți tare stricați. Vorbea cu un aer deopotrivă protector și timid de parcă s-ar fi străduit să-și atribuie o importanță pe care nu simțea că o are. Îi spuse lui Philip că trage nădejde să-i placă slujba care bineînțeles comportă foarte mult hamalîc, dar devine interesantă de îndată ce te deprinzi cu ea. Pe deasupra mai ies și niște bani, și, la urma urmei, ăsta e lucrul cel mai important, nu-i așa? Drept care rîse cu ciudatul lui aer în care superioritatea se îmbina cu timiditatea.

— Domnul Carter trebuie să vină dintr-un moment într-altul, zise el. Luni dimineață mai întîrzie uneori. Am să te chem cînd vine. Între timp trebuie să-ți dau ceva de făcut. Te pricepi cît de cît la ținerea registrelor și a conturilor?

— Din păcate nu prea, răspunse Philip.

— Așa mă temeam și eu. După cît mi se pare, la școală nu vă învață prea multe lucruri utile pentru afaceri.

Apoi stătu o clipă pe gînduri înainte de a spune:

— Cred că aș putea să-ți găsesc ceva de lucru.

Se duse alături și după scurt timp se întoarse cu o cutie mare de carton, în care erau o mulțime de scrisori într-o dezordine cumplită. Îi spuse lui Philip să le sorteze și să le aranjeze alfabetic după numele expeditorilor.

— Am să te duc în biroul în care lucrează de obicei practicanții. Mai e acolo un băiat foarte drăguț, Watson. E fiul lui Watson, Craig și Thompson – știi – berarii ăia. Stă un an la noi ca să învețe să se descurce în afaceri.

Domnul Goodworthy îl conduse pe Philip prin biroul acela sordid în care acum lucrau vreo șapte-opt funcționari, și intră într-o cămăruță dosnică. Fusese separată de biroul mare printr-o despărțitură de sticlă. În această încăpere îl găsiră pe Watson răsturnat într-un scaun și citind ziarul de sport. Era un tînăr masiv, îmbrăcat elegant. Ridică ochii cînd intră domnul Goodworthy și își sublinie imediat situația lui privilegiată adresîndu-se șefului de birou fără „domnule“. Acesta se împotrivi familiarității și, în mod intenționat și foarte apăsat, îi spuse

„domnul“ Watson, dar Watson, în loc să vadă nuanța de reproș, acceptă acest titlu ca un tribut plătit situației sale de gentleman.

— Văd că pe Rigoletto l-au declarat *forfait*[1], îi spuse el lui Philip de îndată ce rămaseră singuri.

— Serios? întrebă Philip care nu se pricepea deloc la cursele de cai.

Se uită cu un respect amestecat cu teamă la hainele frumoase ale lui Watson. Fracul îi venea ca turnat și purta o cravată enormă în mijlocul căreia era înfipt cu mult gust un ac cu o piatră de mare valoare. Jobenul lui se odihnea pe cămin; avea o formă modernă, era strălucitor și impertinent. Philip se simți umilit deoarece era sărăcăcios îmbrăcat. Watson începu să vorbească despre partidele de vînătoare. Era o plictiseală infernală să trebuiască să pierzi timpul într-un birou infernal și n-avea să poată să meargă la partidele de vînătoare decît sîmbăta; îi mai vorbi și de vînătorile cu cai și cîini; avea tot felul de invitații a-ntîia în nu știu cîte colțuri ale țării și bineînțeles că trebuia să le refuze. Era un ghinion infernal, dar n-avea el de gînd să accepte prea multă vreme această situație; nu stătea în gaura asta infernală decît un an și pe urmă avea să intre în afaceri și să meargă de patru ori pe săptămînă la vînătorile călare și să împuște tot vînatul pe care l-o putea împușca.

— Tu trebuie să stai cinci ani aici, nu? întrebă Watson cuprinzînd cu un gest cămăruța unde se aflau.

— Așa bănuiesc, zise Philip.

— Atunci o să ne vedem foarte des. Știi, Carter ține contabilitatea firmei noastre.

Philip se simțea oarecum copleșit de condescendența tînărului gentleman. La Blackstable îi priviseră totdeauna pe berari cu un dispreț politicos, iar pastorul făcea uneori chiar și glume cu privire la aristocrația gulerelor de la halbe, care lua locul aristocrației gulerelor scrobite, iar pentru Philip era o mare surpriză să descopere că Watson e un tînăr atît de impozant și plin de importanță. Învățase

---

1. Scos din cursă.

la Winchester[1] și la Oxford și în cursul conversației căuta să bage cît mai des aceste două nume pe gîtul interlocutorului. Cînd află amănunte despre felul cum și-a făcut Philip educația, aerul lui deveni încă și mai protector.

— Bineînțeles, dacă nu mergi la o școală pentru copiii din lumea bună, tot e ceva să mergi măcar la o școală ca aia la care ai fost tu.

Philip se interesă de ceilalți funcționari din birou.

— A, eu nu mă prea ocup de ei, înțelegi, nu? zise Watson. Carter nu e băiat rău. Din cînd în cînd îl poftim la noi la masă. Ăilalți sînt niște mitocani.

Curînd Watson se apucă de ceea ce avea de lucru, iar Philip începu să-și sorteze scrisorile.

Apoi intră domnul Goodworthy și spuse că a sosit domnul Carter. Îl duse pe Philip într-o cameră mare, vecină cu a lui. În ea se aflau un birou imens și două fotolii mari cît toate zilele; un covor turcesc împodobea camera, iar pe pereți erau expuse gravuri cu scene de vînătoare. Domnul Carter era așezat la birou și se ridică pentru a da mîna cu Philip. Era îmbrăcat într-o redingotă lungă. Avea o înfățișare militărească: mustața dată cu ceară, părul cărunt, tăiat scurt și pieptănat cu grijă, ținuta foarte dreaptă, vorba degajată. Locuia la Enfield. Îi plăceau foarte mult sporturile și traiul bun de la țară. Avea gradul de ofițer în armata teritorială și era președinte al Asociației Conservatoare. Cînd i s-au reprodus vorbele unei notabilități de prin partea locului, cum că nimeni nu l-ar lua drept un om de afaceri, a simțit că n-a trăit degeaba. Îi vorbea agreabil și degajat lui Philip. Domnul Goodworthy avea să se ocupe de el. Watson era un băiat drăguț – gentleman-ul desăvîrșit – mare vînător. Philip vîna și el? Păcat! Ăsta e adevăratul sport pentru gentlemeni. Acum nu prea mai apuca el să meargă la partide de vînătoare, trebuie să lase această ocupație în seama fiului său. Fiul său era la Cambridge, după ce urmase la Rugby[2], grozavă școală Rugby, scoate băieți

1. Vechi colegiu englezesc, de tradiție aristocratică.
2. Celebră școală englezească unde s-a jucat mai întîi rugby.

buni; peste vreo doi ani o să vină și băiatul lui ca practicant, asta o să fie amuzant pentru Philip, o să-i placă băiatul lui, un sportiv desăvîrșit. Domnul Carter își exprimă speranța că Philip o să se deprindă cu munca și o să înceapă s-o îndrăgească și va trebui să participe la cursuri pentru că în felul ăsta o să ridice nivelul profesiunii lor în care era multă nevoie de adevărați gentlemeni. Ei, în orice caz, îl avea pe domnul Goodworthy acolo. Dacă o să dorească să știe ceva o să-i spună domnul Goodworthy. Avea un scris frumos? Ei, în orice caz, o să se ocupe de asta domnul Goodworthy.

Philip se simți de-a dreptul copleșit de o comportare atît de civilizată: în provincia din care venea el lumea știa cine e gentleman și cine nu, dar gentlemenii nu vorbeau niciodată de acest lucru.

# Capitolul XXXVII

La început, noutatea muncii îi ținu treaz interesul lui Philip. Domnul Carter îi dicta scrisori și-i dădea să copieze pe curat borderouri de conturi.

Domnul Carter dorea să conducă activitatea biroului său cu o eleganță de gentleman; nu voia să aibă nimic de-a face cu mașinile de scris și privea cu ochi răi stenografia; băiatul de serviciu, Macdougal, cunoștea stenografia, dar numai domnul Goodworthy se slujea de acest talent al lui. Din cînd în cînd, Philip mergea cu cîte unul dintre funcționarii mai pricepuți să verifice conturile vreunei firme; curînd ajunse să știe și el care clienți trebuie tratați cu respect și care sînt la ananghie. Uneori i se dădeau liste lungi de cifre pe care trebuia să le adune. Participa la cursuri ca să-și ia primul examen. Domnul Goodworthy îi repeta mereu că slujba e plicticoasă la început, dar, cu timpul, o să se deprindă cu ea. Philip pleca de la birou la ora șase și trecea peste pod ca să ia metroul de la gara Waterloo. Cînd ajungea acasă, îl aștepta cina pregătită și restul serii și-l petrecea citind. Sîmbăta după-amiază se ducea la Galeria Națională. Hayward îi recomandase un ghid care fusese alcătuit pe baza unor extrase din lucrările esteticianului Ruskin și, cu această carte în mînă, Philip se plimba foarte zelos dintr-o sală într-alta; citea cu atenție ce spusese criticul despre un tablou și apoi, cu multă perseverență, se străduia să găsească și el aceleași elemente în opera respectivă. Duminicile treceau foarte greu pentru el. Le petrecea în singurătate pentru că nu avea deloc cunoștințe la Londra. Domnul Nixon, avocatul, îl poftise să stea o duminică la

el la Hampstead și Philip petrecuse o zi fericită împreună cu un grup de oameni pe care nu-i cunoștea, dar care se dovediseră foarte exuberanți; mîncă și bău foarte mult, se plimbă pe pajiște și, la plecare, primi o invitație generală de a reveni acolo ori de cîte ori avea chef; numai că el suferea de o teamă morbidă ca nu cumva să cadă cu de-a sila pe capul oamenilor, așa că așteptă o invitație specială. Cum era și firesc, această invitație nu sosi niciodată pentru că, fiind înconjurați de atîția prieteni, Nixonii n-aveau cum să se gîndească și la băiatul acela tăcut și singuratic, care nu putea ridica pretenții la ospitalitatea lor. Așadar, duminicile se scula tîrziu și făcea o plimbare pe poteca edecului. La Barnes, Tamisa e murdară, plină de noroi și are mari variații din pricina fluxului; nu are farmecul acela grațios pe care-l capătă mai sus de ecluze și nici aerul idilic pe care i-l dă mulțimea vapoarelor, mai jos de Podul Londrei. După-amiază se plimba pe cîmpul acoperit de iarbă de la marginea orașului, dar și acela e cenușiu și sărăcăcios; nu te simți acolo nici la țară, nici la oraș; grozama nu crește înaltă; și pretutindeni dai de resturile lăsate de oamenii civilizați. În fiecare sîmbătă seara se ducea la teatru, așteptînd vesel un ceas sau chiar mai mult la ușa sălii ca să-și ocupe locul la galerie. Nu merita să se mai întoarcă la Barnes în intervalul dintre ora închiderii muzeului și ora la care își lua masa la un bufet expres, și nu prea știa cum să-și omoare vremea. Se plimba agale pe Bond Street[1] sau prin pasajul Burlington și, cînd obosea, se ducea să se așeze pe o bancă în Hyde Park sau, dacă ploua, în biblioteca publică din St. Martin's Lane. Se uita la oamenii care se învîrteau pe acolo și-i pizmuia pentru că au prieteni și cunoștințe; uneori, invidia lui se transforma în ură pentru că acești oameni erau fericiți, pe cînd el era trist. Nu-și închipuise niciodată că e posibil să rămîi atît de singur într-un oraș mare. Uneori, cînd făcea coadă în fața ușii de la galeria unui teatru, cîte un necunoscut,

1. Stradă din Londra, cunoscută mai ales pentru elegantele sale magazine de modă.

aflîndu-se alături de el, încerca să facă puţină conversaţie ; dar Philip, bănuitor cu necunoscuţii, ca orice băiat de la ţară, răspundea în aşa fel încît să împiedice continuarea conversaţiei. După încheierea spectacolului, văzîndu-se silit să-şi ţină toate gîndurile numai pentru el, se grăbea să traverseze podul ca să ajungă la gara Waterloo. Odată întors în locuinţa lui, în care din economie nu se făcuse focul, i se strîngea inima. Căminul lui era teribil de trist. Nu-şi mai putea suferi locuinţa şi în special nu mai putea să sufere serile pe care le petrecea acolo în singurătate. Uneori se simţea atît de părăsit, încît nu mai era în stare nici să citească şi atunci stătea ceasuri întregi cu privirile aţintite la focul din cămin şi era nenorocit la culme.

Se afla de trei luni la Londra şi, în afară de duminica aceea petrecută la Hampstead, nu legase o discuţie cu nimeni altcineva decît cu colegii de birou. Într-o seară, Watson îl invită să cineze împreună la un restaurant şi apoi se duseră la un music-hall. Dar Philip se simţea intimidat şi stînjenit. Watson vorbi tot timpul despre lucruri care pe el nu-l interesau şi, cu toate că-l socotea pe Watson un anti-intelectual, nu putea să nu-l admire. Philip era supărat deoarece vedea bine că Watson nu pune nici un preţ pe cultura lui ; cu mania lui de a se măsura după etaloanele cu care-l măsurau alţii, Philip începu să dispreţuiască tocmai lucrurile pe care le dobîndise în educaţia lui pentru că-i păruseră destul de importante. Simţi pentru prima dată umilinţa sărăciei. Unchiul lui îi trimitea paisprezece lire pe lună şi din asta trebuia să-şi cumpere foarte multe haine. Ţinuta de seară îl costă cincizeci şi cinci de şilingi. Nici nu îndrăznea să-i spună lui Watson că a cumpărat-o de gata de pe Strand deoarece colegul lui susţinea că nu există de un singur croitor ca lumea în toată Londra.

— Mă tem că tu nu dansezi, îi spuse, într-o zi Watson, cu ochii ţintă la piciorul strîmb al lui Philip.

— Nu, răspunse acesta.

— Păcat. Am fost rugat să aduc vreo cîţiva dansatori la un bal. Te-aş fi putut prezenta unor fete nostime.

De vreo două ori, neputînd suporta gîndul de a se întoarce la Barnes, Philip rămăsese seara tîrziu în oraș, rătăcind prin West End, pînă ce găsise o casă la care se dădea o petrecere. Zăbovise acolo în mijlocul grupului de oameni jerpeliți care stăteau îndărătul lacheilor, urmărise sosirea invitaților și ascultase muzica ce răzbătea în valuri prin fereastră. Uneori, în ciuda frigului, ieșea pe balcon cîte o pereche și rămînea o vreme acolo ca să ia puțin aer curat; iar Philip, închipuindu-și că sînt în mare amor, se răsucea pe călcîie și o pornea șchiopătînd în josul străzii cu inima grea. El n-o să poată să fie niciodată în locul bărbatului aceluia. I se părea că nici o femeie n-o să poată să-l privească vreodată fără să simtă cît de cît dezgust față de diformitatea lui.

Asta îi aminti de domnișoara Wilkinson. Se gîndi la ea fără prea multă satisfacție. Înainte de a se despărți, se înțeleseseră ca ea să-i scrie la Oficiul Poștal Charing Cross pînă ce va putea el să-i trimită adresa. Cînd se duse acolo, găsi trei scrisori de la ea. Erau scrise cu cerneală violetă pe hîrtie albastră. Îi scria în franceză. Philip se întrebă de ce n-ar putea să scrie în engleză, ca orice femeie cu capul pe umeri; iar expresiile ei pătimașe îl lăsau rece întrucît îi aminteau de un roman franțuzesc. Îl certa pentru că nu i-a scris și, cînd îi răspunse, Philip se scuză spunînd că a fost ocupat. Nu știa prea știe cum să înceapă scrisoarea. Îi fu cu neputință să folosească formula „scumpo“ sau „iubito“ și, cum nu putea să sufere să-i spună „Emily“, în cele din urmă se hotărî să înceapă pur și simplu cu „dragă“. Pus așa, de unul singur în capul scrisorii, părea destul de ciudat și cam stupid, dar el hotărî că e mai bine așa. Era prima scrisoare de dragoste din viața lui și-și dădea seama că e mult prea cuminte și lipsită de căldură. Simțea că ar fi trebuit să spună tot felul de lucruri pătimașe, cum că se gîndește la ea în fiecare clipă și că abia așteaptă să-i sărute mîinile ei frumoase, și că e cuprins de fiori cînd își amintește de buzele ei roșii – dar o sfială inexplicabilă îl împiedică; în loc de toate astea, îi scrise despre locuința lui și despre biroul în care lucra. Cu prima poștă primi răspunsul ei –

furios, deznădăjduit, plin de reproşuri: cum putea oare Philip să fie atît de rece? Oare ştia că ea abia aşteaptă scrisorile lui? Ea îi dăduse tot ce poate să dea o femeie unui bărbat şi iată răsplata pe care o primea. Oare se şi săturase de ea? Apoi, pentru că el nu-i răspunse timp de cîteva zile, domnişoara Wilkinson îl bombardă pur şi simplu cu scrisori. Nu putea suporta răutatea lui, aştepta cu nerăbdare poşta care nu-i aducea niciodată măcar un rînd de la el, plîngea seară de seară pînă să adoarmă şi arăta atît de rău, încît toată lumea făcea comentarii în această privinţă: el n-o iubea, atunci de ce nu-i spunea adevărul? Adăugă că nu poate trăi fără el şi că nu-i rămîne altceva de făcut decît să-şi pună capăt zilelor. Îi reproşă că e rece, şi egoist, şi nerecunoscător. Toate astea erau spuse în franceză şi Philip ştia că foloseşte această limbă doar ca s-o facă pe grozava, şi totuşi era destul de speriat şi nu voia s-o facă nefericită. Peste scurt timp, ea îi scrise că nu mai poate îndura despărţirea şi o să aranjeze să vină la Londra de Crăciun. Philip îi răspunse că asta ar fi cea mai mare bucurie pentru el, dar, din păcate, a aranjat să petreacă Crăciunul la ţară la nişte prieteni şi nu prea vede cum ar putea să-şi ia vorba înapoi. Domnişoara Wilkinson îi răspunse că nu doreşte să se vîre în sufletul lui şi se vede de la o poştă că el nu vrea să dea ochii cu ea; era profund mîhnită şi niciodată n-ar fi crezut vreodată ca el să răsplătească prin atîta cruzime toată bunătatea ei. Scrisoarea era de-a dreptul emoţionantă şi lui Philip i se păru că vede pe ea şi urme de lacrimi; se grăbi să-i răspundă, sub impulsul momentului, spunîndu-i că-şi cere iertare din adîncul inimii şi că o imploră să vină; şi totuşi se simţi profund uşurat cînd ea îi răspunse că o să-i fie imposibil să scape de la Berlin. Curînd sosirea scrisorilor ajunse să-i pricinuiască chiar o strîngere de inimă; întîrzia cît putea mai mult pînă să le deschidă, pentru că ştia de la început ce conţin – reproşuri supărate şi rugăminţi patetice; îl făceau să se simtă un ticălos, şi totuşi, el nu putea să vadă cu ce e vinovat. Amîna răspunsul de la o zi la alta şi apoi sosea

altă scrisoare. Dintr-una afla că domnișoara Wilkinson e bolnavă, tristă și părăsită.

„De n-aș fi avut vreodată de-a face cu ea“, își zise el. Îl admira pe Watson pentru că izbutea să aranjeze așa de ușor treburile astea. Avusese o aventură cu o tînără care juca într-o trupă ambulantă și felul cum îi relatase această poveste îl umpluse pe Philip de uimire și invidie. Dar, după o vreme, sentimentele tînărului Watson se schimbaseră și, într-o bună zi, el îi descrisese lui Philip ruptura.

— Gîndeam că n-are rost să facem prea mare caz de chestia asta, așa că i-am zis pur și simplu că mi s-a acrit de ea.

— Și n-a făcut o scenă îngrozitoare? întrebă Philip.

— Ba da, scena obișnuită la care te puteai aștepta, știi tu, dar i-am spus că nu ține, fiindcă la mine nu merg chestii dintr-astea.

— Și a plîns?

— Începuse ea să plîngă, dar cum pe mine mă scot din sărite lacrimile femeilor, i-am zis că ar face mai bine s-o-ntindă.

Pe măsură ce treceau anii, Philip avea din ce în ce mai mult simțul umorului.

— Și a-ntins-o? întrebă el zîmbind.

— Păi, de, parcă ce altceva putea să facă?

Între timp, se apropia vacanța de Crăciun. Doamna Carey fusese bolnavă toată luna noiembrie și doctorul o sfătuise să plece împreună cu preotul în provincia Cornwall, cam pe la Crăciun, și să stea acolo vreo două săptămîni, să se mai întremeze. Rezultatul fu că Philip n-avea unde să se ducă, așa că petrecu ziua de Crăciun în locuința lui.

Sub influența lui Hayward, se autosugestionase, convingîndu-se singur că festivitățile din această perioadă a anului sînt niște vulgarități barbare, așa că se hotărî să nu dea nici o importanță zilei respective, și totuși, cînd sosi sărbătoarea, veselia tuturor celor din jur îl afectă în mod straniu. Proprietăreasa și soțul ei petreceau ziua

Crăciunului la o fiică de-a lor căsătorită, și, deci, ca să o scutească de bătaie de cap, Philip anunță că o să mănînce în oraș. Se duse la Londra pe la amiază și luă masa de unul singur la restaurantul „Gatti" – o felie de curcan și niște budincă de Crăciun – și cum după aceea n-avea nimic de făcut, se duse la mănăstirea Westminster să asiste la slujba de după-amiază. Străzile erau aproape goale și puținii trecători aveau un aer preocupat; nu se plimbau, ci mergeau hotărîți către o anumită țintă și mai toți erau în grupuri sau perechi. Lui Philip i se păru că citește fericirea pe fața tuturor. Se simți mai singur decît fusese vreodată în tot cursul vieții. Intenția lui fusese să-și omoare cumva timpul pe străzi și apoi să ia cina la un restaurant, dar nu mai avea curajul să dea iarăși cu ochii de oameni veseli care vorbesc, rîd și se distrează; așadar, se întoarse la gara Waterloo și, trecînd pe calea Westminster, își cumpără niște șuncă și două pateuri și se întoarse la Barnes. Cină în cămăruța lui singuratică și petrecu seara în tovărășia unei cărți. Tristețea lui era aproape insuportabilă.

Cînd se întoarse la birou, îi făcu pur și simplu rău să asculte relatarea lui Watson despre scurta vacanță. Veniseră niște fete nostime la ei la țară și, după ospăț, dăduseră la o parte mobilele din salon și dansaseră.

— M-am culcat abia la trei și nici atunci nu știu cum am ajuns în pat. Pe cuvîntul meu, eram beat criță.

În cele din urmă, Philip întrebă deznădăjduit:

— Mă rog, aici la Londra, cum ajungi să faci cunoștințe?

Watson îl privi surprins și amuzat, dar și cu oarecare dispreț.

— Habar n-am, le faci pur și simplu. Dacă mergi la ceaiuri dansante, foarte curînd ajungi să cunoști mai mulți oameni decît ai nevoie.

Philip nu putea să-l sufere pe Watson, și totuși, ar fi dat nu știu ce să fie în locul lui. Îi reveni sentimentul pe care-l avusese pe vremuri la școală și încercă să intre în pielea celuilalt, închipuindu-și cum și-ar petrece viața dacă ar fi Watson.

# Capitolul XXXVIII

La sfîrşitul anului era mult de lucru la birou. Philip mergea în diferite locuri cu un funcţionar numit Thompson şi petrecea nişte zile monotone verificînd diverse conturi de cheltuieli; el striga fiecare înregistrare, pe cînd colegul său bifa. Şi uneori erau şi coloane nesfîrşite de cifre pe care trebuia să le adune. El nu fusese niciodată prea bun la socoteli şi nu le putea face chiar aşa de repede. Fiecare greşeală a lui Philip îl enerva pe Thompson. Era un bărbat deşirat, de vreo patruzeci de ani, cu faţa gălbejită, cu părul negru şi o mustaţă stufoasă. Avea obrajii supţi şi brăzdaţi de-o parte şi de alta a nasului. Nu prea îl înghiţea pe Philip, pur şi simplu pentru că era practicant cu contract. Deoarece îi dădea mîna să pună la bătaie suma de trei sute de lire şi să se întreţină timp de cinci ani, Philip avea şansa unei cariere. În schimb el, Thompson, cu toată experienţa şi capacitatea lui, nu avea nici o posibilitate de a ajunge vreodată altceva decît un conţopist plătit cu treizeci şi cinci de şilingi pe săptămînă. Era un tip ţîfnos, apăsat de povara unei familii numeroase, şi îl necăjea aerul de superioritate cu care i se părea că-l priveşte Philip. Îl ironiza pe Philip pentru că primise o educaţie mai bună decît a lui şi-i lua în derîdere pronunţia; nu-l putea ierta pentru că n-avea accentul mahalalelor londoneze şi, tocmai de aceea, cu mult sarcasm, îşi exagera propriul său defect cînd îi vorbea lui Philip. La început, încercase pur şi simplu să fie morocănos şi să-l ţină la distanţă pe Philip, dar, de îndată ce descoperi că băiatul nu e deloc înzestrat pentru contabilitate, îi făcu plăcere să-l umilească; atacurile lui

erau grosolane și prostești, dar izbuteau să-l rănească pe Philip, iar acesta, fiind în legitimă apărare, adopta o atitudine de superioritate pe care de fapt nici el n-o dorea.

— Ai făcut o baie azi dimineață? îl întreba Thompson pe Philip cînd întîrzia la birou, pentru că punctualitatea lui de la început nu ținuse prea multă vreme.

— Da. Dumneata nu?

— Nu, că doar eu nu-s gentleman, sînt doar un pîrlit de conțopist. Fac baie numai sîmbătă seara.

— Bănuiesc că tocmai de aceea lunea ești mai neplăcut ca de obicei.

— Ai putea să ai amabilitatea să faci cîteva adunări și calcule simple în cursul zilei de azi? Dar mă tem că cer prea mult de la un gentleman care știe latinește și grecește.

— Încercările dumitale de a fi sarcastic nu sînt prea reușite.

Și totuși Philip nu putea să se amăgească în privința faptului că ceilalți funcționari, prost plătiți și cu o ținută dezordonată, erau mult mai utili decît el. De vreo două ori domnul Goodworthy își pierdu răbdarea cu Philip:

— Zău că pînă acum ar fi trebuit să faci progrese mai mari, zise el. Ai rămas mai prejos chiar decît băiatul de serviciu.

Philip asculta posomorît. Nu-i plăcea să fie ocărît și se simțea umilit dacă în momentul cînd termina de transcris niște conturi pe care i le dăduse domnul Goodworthy, acesta se declara nemulțumit și punea pe alt funcționar să le refacă. La început, slujba fusese suportabilă, datorită noutății ei, dar acum deveni de-a dreptul enervantă; și, cînd descoperi că n-are deloc aptitudini pentru ea, începu s-o urască. Adeseori, cînd de fapt ar fi trebuit să îndeplinească vreo sarcină care i se dăduse, își pierdea vremea desenînd tot felul de lucruri pe hîrtia cu antetul biroului. Îl schiță pe Watson în toate atitudinile imaginabile și acesta se declară pur și simplu impresionat de talentul lui. Dîndu-i prin gînd să ducă desenele acasă, se întoarse a doua zi încărcat de laudele familiei pentru Philip.

— Mă mir că n-ai ajuns pictor, zise el. Numai că, bineînțeles, cu meseria aia nu prea ies bani.

Peste vreo două zile se întîmplă ca domnul Carter să ia masa la familia Watson, care-i arătă desenele. A doua zi dimineață îl chemă pe Philip la el. Philip îl vedea foarte rar și îl privea cu respect, dar și cu teamă.

— Uite ce e, tinere, mie puțin îmi pasă ce faci în afara orelor de serviciu, dar am văzut schițele alea ale dumitale făcute pe hîrtia cu antet și domnul Goodworthy zice că nu prea te omori cu munca. Dacă nu pui umărul la treabă, n-ai să faci mare scofală în profesiunea de contabil autorizat. Profesiunea de contabil e foarte frumoasă și în ea primim din ce în ce mai mulți oameni de înaltă clasă, dar, în această profesiune, trebuie să...

Domnul Carter căută o încheiere pentru fraza lui, dar neizbutind să găsească exact ce dorea, o termină foarte plat:

— Trebuie să pui umărul la treabă.

Poate că Philip s-ar fi apucat să muncească mai serios dacă n-ar fi fost înțelegerea aceea că dacă nu-i place slujba o poate părăsi după un an, căpătînd înapoi jumătate din banii plătiți pentru a fi primit ca ucenic. După părerea lui, era calificat pentru treburi mai înalte decît adunarea cifrelor și era o umilință pentru el că face atît de prost lucruri care lui i se păreau vrednice de dispreț. Scenele vulgare cu Thompson îl călcau pe nervi. În martie, Watson încheie anul de ședere la birou și Philip, deși nu ținea deloc la el, se simți cuprins de regrete cînd îl văzu plecînd. Faptul că ceilalți funcționari îi priveau pe amîndoi cu aceeași antipatie, pentru că aparțineau unei categorii sociale mai înalte decît a lor, stabilea o legătură între ei. Cînd Philip se gîndi că trebuie să petreacă încă patru ani și mai bine împreună cu adunătura aceea de indivizi înfiorători, i se strînse inima. Așteptase lucruri minunate de la Londra, și, cînd colo, ea nu-i oferise nimic. Ajunsese s-o urască. Nu cunoștea absolut pe nimeni și nici măcar n-avea idee cum ar fi putut să cunoască pe cineva. Se plictisise să se ducă de unul singur peste tot. Avea senzația că n-o să mai poată rezista multă vreme

unui asemenea mod de viață. Rămînea treaz pînă noaptea tîrziu și se gîndea ce bucurie ar fi să nu mai vadă niciodată în ochi biroul ăla sordid și indivizii din el și să scape din locuința asta mizeră.

Primăvara îi rezervă o mare deziluzie. Hayward își anunțase intenția de a veni la Londra în această perioadă și Philip abia aștepta să-l revadă. Citise atît de mult în ultima vreme și gîndise atît de mult, încît mintea lui era plină de idei pe care voia să le discute, dar nu cunoștea nici un om dispus să acorde cel mai mic interes unor lucruri abstracte. Îl cuprindea emoția la gîndul că va putea să converseze pe săturate cu cineva, așa că se simți de-a dreptul nenorocit cînd Hayward îi scrise că e cea mai frumoasă primăvară pe care a apucat-o în Italia și că nu se poate smulge de acolo. Apoi îl întrebă pe Philip de ce nu vine el în Italia. Ce rost avea să-și irosească tinerețea într-un birou cînd lumea era atît de frumoasă? Și scrisoarea continua astfel:

*„Mă întreb cum poți să suporți toate astea. Acum mă cuprinde un fior de dezgust cînd mă gîndesc la Fleet Street[1] și la Lincoln's Inn[2]. Nu sînt decît două lucruri pe lume care fac viața să merite să fie trăită: dragostea și arta. Nu-mi pot închipui cum îți șade stînd într-un birou aplecat peste ditamai registrul. Nu cumva porți joben și umbrelă și o servietă mică neagră? Am sentimentul că omul trebuie să privească viața drept o aventură, să ardă cu flacăra aceea intensă ca de piatră prețioasă și să-și asume riscuri și să se expună primejdiilor. De ce nu te duci la Paris să studiezi artele plastice? Mie mi s-a părut întotdeauna că ai talent".*

Sugestia lui Hayward se potrivea foarte bine cu gîndurile pe care le nutrea de ceva vreme Philip cu privire la această eventualitate. La început îl surprinse puțin, dar nu se putu opri să nu revină mereu la ea. Rumegînd-o neîncetat în minte, găsi în această activitate singura

1. Strada presei din Londra.
2. Sediul unui barou de avocați din Londra.

salvare din actuala sa stare nenorocită. Toți socoteau că are talent; la Heidelberg îi admiraseră acuarelele, domnișoara Wilkinson îi spusese de nenumărate ori că sînt încîntătoare, chiar și unii străini, ca familia Watson, fuseseră impresionați de schițele lui. Cartea lui Murger, *Scene din viața boemă*, îi lăsase o impresie neștearsă. O adusese cu el la Londra și, cînd se simțea mai deprimat ca oricînd, era suficient să citească o pagină-două ca să fie transportat în mansardele acelea încîntătoare în care Rodolphe și cu șleahta lui dansau, cîntau și se iubeau. Începu să se gîndească la Paris cum se gîndise mai înainte la Londra, dar fără să se teamă de o a doua dezamăgire; tînjea după aventuri romantice, după frumusețe și dragoste, și Parisul părea că-i gata să i le ofere pe toate. Pictura îl pasiona – și, la urma urmei, de ce să nu poată și el să picteze ca și oricare altul? Îi scrise domnișoarei Wilkinson și o întrebă cît crede că l-ar costa șederea la Paris. Ea îi răspunse că ar putea să se descurce destul de ușor cu optzeci de lire pe an și-i aprobă cu entuziasm planurile. Îi spuse că e păcat de el să-și irosească viața într-un birou. „Cine ar accepta să rămînă conțopist cînd poate deveni un artist de seamă?" întreba ea dramatic și-l implora pe Philip să aibă încredere în el însuși: ăsta era esențialul. Dar Philip era prudent din fire. Cred și eu, lui Hayward îi convenea să vorbească de asumarea unor riscuri, pentru că avea trei sute de lire pe an într-un plasament excelent; în schimb, toată averea lui Philip se ridica doar la o mie opt sute de lire. Philip șovăia. Dar apoi se întîmplă ca, într-o bună zi, domnul Goodworthy să-l întrebe deodată dacă i-ar plăcea să se ducă la Paris. Firma lor se ocupa de conturile unui hotel din Faubourg St. Honoré, proprietatea unei societăți englezești și, de două ori pe an, domnul Goodworthy se ducea acolo împreună cu un funcționar. Întîmplarea făcea ca funcționarul care mergea de obicei la Paris să se fi îmbolnăvit tocmai atunci și lucrările urgente îi împiedicau pe ceilalți funcționari să scape de la birou. Domnul Goodworthy se gîndise la Philip pentru că de el se puteau dispensa cel mai ușor, iar contractul lui de ucenicie îi dădea oarecare

drepturi la o treabă care constituia una dintre plăcerile vieţii de afaceri. Philip se arătă încîntat.

— O să fie de lucru toată ziua, îi spuse domnul Goodworthy, dar serile ne rămîn şi nouă şi, oricum, Parisul e Paris, adăugă el zîmbind ca un om care ştie ce spune. Ne tratează foarte bine la hotel şi ne oferă ei toate mesele, aşa că nu ne costă nimic. Aşa îmi place cel mai mult să merg la Paris, pe socoteala altora.

Cînd debarcară la Calais şi Philip văzu gloata de hamali care gesticulau, inima începu să-i bată mai repede. „Ei uite, asta e viaţa adevărată", îşi spuse el. Cît timp trenul goni străbătînd provinciile Franţei, Philip făcu ochii mari sorbind parcă peisajul; adora dunele de nisip, culoarea lor i se părea cel mai frumos lucru pe care l-a văzut vreodată; îl încîntară canalele şi şirurile lungi de plopi. Cînd se dădură jos la Gare du Nord şi porniră cu o birjă hîrbuită şi zgomotoasă, care-i hurducă pe străzile rău pavate ale Parisului, i se păru că respiră un aer nou atît de ameţitor încît abia se putea ţine să nu strige de bucurie. La uşa hotelului îi întîmpină directorul, o matahală plăcută, care vorbea acceptabil englezeşte; era un vechi prieten al domnului Goodworthy şi-i salută cu efuziune; luară masa împreună cu soţia sa în apartamentul lui şi Philip avu impresia că n-a mîncat niciodată lucruri mai delicioase decît acel *beefsteak aux pommes*[1] şi că n-a băut niciodată un asemenea nectar ca acel *vin ordinaire*[2] pus pe masă dinaintea lor.

Pentru domnul Goodworthy, un gospodar respectabil, cu principii admirabile, capitala Franţei era un paradis al obscenităţii vesele. A doua zi dimineaţă îl întrebă pe director ce e de văzut la Paris, dar aşa, mai „suculent". Lui îi plăceau grozav aceste vizite la Paris; spunea că ele te împiedică să rugineşti. Seara, după ce terminau de lucru şi după ce mîncau, îl lua pe Philip la „Moulin Rouge"[3] sau la „Folies Bergères"[4]. Ochii lui mici licăreau

1. Friptură cu cartofi (fr.).
2. Vin obişnuit (fr.).
3,4. Cabarete pariziene.

și pe fața lui plutea un zîmbet șiret și senzual, în timp ce se complăcea în căutarea pornografiei. Se ducea la toate vizuinile aranjate special pentru străini, iar după aceea spunea că o națiune care permite asemenea lucruri nu poate ajunge departe. Îi dădea cu cotul lui Philip, cînd la vreun spectacol de revistă apărea o femeie aproape fără îmbrăcăminte, și îi arăta cu degetul curtezanele cele mai bine făcute, care se plimbau prin hol. Ceea ce îi arăta el lui Philip era un Paris vulgar, dar Philip îl vedea cu ochii orbiți de iluzii. Dis-de-dimineață fugea repede de la hotel și se ducea pe Champs Elysées și stătea în Place de la Concorde. Era în mijlocul lui iunie și aerul delicat arginta Parisul. Philip simțea cum inima i se deschide către oamenii pe care-i vedea. În sinea lui își spuse că, în sfîrșit, trăiește ceva romantic.

Petrecură aproape o săptămînă acolo, plecînd abia duminică. Seara tîrziu cînd ajunse în locuința lui sărăcăcioasă de la Barnes, Philip luase deja o hotărîre : avea să renunțe la contractul acela și să plece la Paris ca să studieze artele plastice ; dar, pentru ca nimeni să nu-l socoată lipsit de rațiune, se hotărî să rămînă încă în slujbă pînă ce încheie anul de practică. Urma să capete concediu în a doua jumătate a lunii august, și la plecare avea de gînd să-i spună lui Herbert Carter că nu intenționează să se mai întoarcă. Dar, cu toate că Philip se putea strădui să se ducă în fiecare zi la birou, nu izbutea nici măcar să se prefacă a fi cît de cît interesat de munca lui. Mintea lui era preocupată numai de viitor. De pe la mijlocul lui iulie nu mai era așa de multă treabă și el putea să mai scape din cînd în cînd, pretinzînd că trebuie să asiste la prelegeri în vederea primului examen. Timpul pe care-l căpăta în felul acesta îl petrecea la Galeria Națională. Citea cărți despre Paris și cărți despre pictură. Se afunda adînc în Ruskin. Citi multe dintre viețile pictorilor scrise de Vasari[1]. Îi plăcea în special povestea lui Correggio[2] și parcă se și

1. Giorgio Vasari (1511-1574) ; a scris *Viețile pictorilor celebri*.
2. Mare pictor italian (1494-1534).

vedea stînd în fața unei capodopere și strigînd „*Anch'io son' pittore*“[1]. Între timp, șovăiala îl părăsise și acum era convins că are stofă de pictor mare.

„La urma urmei, nu strică să încerc“, își spunea el. „Lucrul cel mai important în viață este să riști.“

În cele din urmă, sosi și mijlocul lui august. Domnul Carter petrecea luna respectivă în Scoția și lucrările erau conduse de șeful de birou. Domnul Goodworthy păruse mult mai binevoitor cu Philip după călătoria lor la Paris și acum, că Philip știa că urmează să fie liber în curînd, îl putea privi cu destulă îngăduință pe acest omuleț nostim.

— Mîine pleci în concediu, Carey? îi spuse el seara.

În tot cursul zilei, Philip nu făcuse altceva decît să-și spună că e ultima dată cînd mai șade în biroul acela nesuferit.

— Da, anul meu de ucenicie s-a încheiat.

— Din păcate trebuie să-ți spun că n-ai dat rezultatele așteptate. Domnul Carter e tare nemulțumit de dumneata.

— În nici un caz nu poate fi mai nemulțumit decît sînt eu de domnul Carter, îi răspunse vesel Philip.

— Vai, Carey, nu-i bine să vorbești așa!

— Nu mă mai întorc. De la început s-a stabilit că, dacă nu-mi va plăcea contabilitatea, domnul Carter îmi va înapoia jumătate din banii pe care i-am plătit la încheierea contractului și la sfîrșitul anului pot s-o dau naibii de slujbă.

— Dar nu e bine să iei o asemenea hotărîre în pripă.

— Zece luni am urît din suflet toată povestea asta. Și munca, și biroul, și acum am ajuns să urăsc și Londra. Aș prefera să ajung măturător de stradă decît să mai petrec vreo zi aici.

— Mda, la drept vorbind, nici eu nu sînt de părere că ai fi foarte potrivit pentru munca de contabil.

— Rămîneți cu bine, zise Philip întinzîndu-i mîna. Vreau să vă mulțumesc că ați fost așa de drăguț cu mine. Îmi pare rău dacă v-am dat bătaie de cap. Am știut

1. Și eu sînt pictor (it.).

aproape de la început că nu sînt bun pentru această slujbă.

— Mă rog, dacă chiar te-ai hotărît, atunci du-te sănătos. Nu știu ce o să te faci, dar dacă se întîmplă vreodată să treci prin cartierul ăsta, vino să ne vezi.

Philip rîse scurt.

— Mă tem că o să vi se pară o mare impolitețe din partea mea, dar eu nădăjduiesc din suflet că nu mai dau niciodată ochii cu nimeni de pe aici.

# Capitolul XXXIX

Preotul din Blackstable nici nu vru să audă de planul pe care i-l expuse Philip. Crezul lui era că omul trebuie să se ţină cu dinţii de ceea ce a început să facă, indiferent ce anume. Ca toţi oamenii slabi, punea un accent exagerat pe constanţă, fără a te răzgândi niciodată.

— Doar de bunăvoie ţi-ai ales meseria de contabil, îi spuse el.

— M-am apucat de ea doar pentru că era singura şansă pe care o vedeam de-a ajunge la Londra. Dar nu pot să sufăr Londra, nu pot să sufăr slujba şi pentru nimic în lume n-o să mă mai întorc la ea.

Domnul şi doamna Carey fură sincer şocaţi de ideea lui Philip de a se face pictor. „Nu trebuie să uităm", ziceau ei, „că tatăl şi mama lui au fost oameni de condiţie bună, iar pictura nu e o profesie serioasă; e ceva de boemă, imoral şi ruşinos. Şi pe urmă, tocmai la Paris!".

— Atîta vreme cît am un cuvînt de spus în această chestiune, n-am să-ţi dau voie să stai la Paris, zise preotul cu fermitate.

Era o adevărată cloacă a ticăloşiilor. Desfrînata cea mare şi stricata aceea din Babilon îşi purtau ticăloşia pe acolo; nici măcar în Sodoma şi Gomora nu era atîta stricăciune.

— Ai fost crescut ca gentleman şi creştin şi aş trăda încrederea pe care mi-au acordat-o tatăl şi mama ta dacă ţi-aş permite să te expui la asemenea ispite.

— Mă rog, eu ştiu bine că nu sînt creştin şi încep să mă întreb dacă sînt gentleman, zise Philip.

Cearta deveni tot mai violentă. Mai rămînea un an pînă ce Philip putea să intre în posesia micii lui moşteniri

și, în acest răstimp, domnul Carey se oferea să-i dea o alocație numai dacă rămîne la birou. Pentru Philip era limpede că, dacă avea de gînd să renunțe la contabilitate, trebuia să părăsească slujba atîta vreme cît mai putea recupera jumătate din banii plătiți la încheierea contractului. Dar preotul nici nu vru să-l asculte. Pierzîndu-și orice urmă de rezervă și timiditate, Philip începu să spună tot felul de lucruri menite să jignească și să irite.

— Dar n-ai nici un drept să-mi risipești banii, zise el în cele din urmă. La urma urmei, sînt banii mei. Doar nu sînt copil. Nu mă poți împiedica să mă duc la Paris dacă așa m-am hotărît. Și nici nu mă poți sili să mă întorc la Londra.

— Tot ce-mi stă în putință este să refuz să-ți dau vreun ban dacă nu faci ceea ce socot eu că e bine.

— Mă rog, puțin îmi pasă, pentru că sînt hotărît să mă duc la Paris. Am să-mi vînd hainele și cărțile și bijuteriile rămase de la tata.

Mătușa Louisa ședea deoparte, speriată și nefericită, fără să scoată o vorbă; vedea că Philip și-a ieșit din fire și că orice ar fi spus ea atunci n-ar fi făcut decît să-i sporească mînia. În cele din urmă, preotul anunță că nu mai vrea să audă de povestea asta și părăsi plin de demnitate încăperea. Timp de trei zile nici Philip, nici el nu-și adresară vreun cuvînt. Philip îi scrise lui Hayward ca să-i ceară informații despre Paris și luă hotărîrea de a pleca de îndată ce va avea un răspuns. Doamna Carey răsuci fără încetare în gînd această problemă; simțea că Philip o amestecă și pe ea în ura cu care-l privea pe soțul ei și acest gînd o chinuia. Ea îl iubea din toată inima. În cele din urmă, încercă să-i vorbească; apoi îl ascultă cu atenție în timp ce el își destăinui toate deziluziile pe care i le pricinuise Londra și toate ambițiile sale entuziaste pentru viitor.

— S-ar putea să nu fac nici o scofală, dar cel puțin dați-mi voie să încerc. E imposibil să mă dovedesc un ratat mai cumplit decît am fost în biroul acela nesuferit.

Și am sentimentul că de pictat știu să pictez. Simt că pot face asta.

Doamna Carey nu era la fel de sigură ca soțul ei că procedează bine împotrivindu-se unei înclinații atît de puternice. Citise despre pictori mari ai căror părinți se opuseseră dorinței copiilor de a studia și evenimentele ulterioare dovediseră cît de proști fuseseră; și, la urma urmei, și un pictor putea să ducă o viață la fel de virtuoasă ca și un contabil autorizat, spre lauda lui Dumnezeu.

— Mi-e așa de frică de plecarea ta la Paris, zise ea patetic. Dacă ai rămîne să studiezi la Londra poate n-ar fi atît de rău.

— Dacă mă apuc de pictură, trebuie s-o fac cu toată seriozitatea și numai la Paris poți găsi arta adevărată.

La sugestia lui, doamna Carey îi scrise avocatului Nixon spunîndu-i că Philip e nemulțumit de munca lui de la Londra și îl întrebă ce părere ar avea despre o schimbare. Avocatul răspunse astfel:

*„Dragă doamnă Carey,*

*Am vorbit cu domnul Herbert Carter și cu regret trebuie să vă spun că Philip nu s-a descurcat chiar așa de bine cum am fi dorit noi. Dacă este pornit împotriva acestei slujbe, poate ar fi mai bine să profite de prilejul ce i se oferă în momentul de față pentru a rupe contractul. Firește că eu sînt foarte dezamăgit, dar, după cum știți foarte bine, un cal poate fi dus la apă, dar nu poate fi adăpat cu de-a sila.*

*Al dumneavoastră devotat,*
*Albert Nixon*".

Îi arătară preotului scrisoarea, ceea ce însă nu făcu decît să-i sporească încăpățînarea. El se arăta dispus să-l lase pe Philip să aleagă o altă meserie, și chiar propuse cariera tatălui său, medicina, dar nimic nu-l putea face să-i plătească o alocație lui Philip dacă se duce la Paris.

— Ăsta nu e decît un pretext pentru comoditate și o viață imorală.

— Vai, ce interesant că blamezi pe alții pentru că le place comoditatea! îi replică acru Philip.

Dar între timp sosise și răspunsul lui Hayward care-i dădea numele unui hotel unde Philip putea închiria o cameră cu treizeci de franci pe lună și îi trimitea și o scrisoare de recomandare adresată unei *massière*[1] de la o școală. Philip îi citi doamnei Carey scrisoarea și îi spuse că intenționează să plece la întîi septembrie.

— Dar ce, ai vreun ban? întrebă ea.

— Mă duc azi după-amiază la Tercanbury să vînd bijuteriile.

Philip moștenise de la taică-său un ceas de aur cu lanț, vreo cîteva inele, niște butoni de manșetă și două ace de cravată. Unul dintre ele era împodobit cu o perlă și spera să obțină pe el o sumă considerabilă.

— Să știi că e o mare diferență între valoarea unui lucru și prețul pe care-l poți obține vînzîndu-l, îi spuse mătușa Louisa.

Philip zîmbi, pentru că era unul dintre clișeele pe care le repeta unchiul său.

— Știu, dar în cel mai rău caz tot cred că pot să obțin o sută de lire dacă le vînd pe toate și din astea mă pot întreține pînă cînd împlinesc douăzeci și unu de ani.

Doamna Carey nu-i răspunse nimic, dar se duse sus, își puse boneta neagră și plecă la bancă. Peste un ceas se întoarse. Se apropie de Philip, care citea în salon și-i întinse un plic.

— Ce-i asta? întrebă el.

— Un mic cadou pentru tine, răspunse ea, zîmbind sfios.

Philip deschise plicul și găsi în el unsprezece bancnote de cinci lire și un săculeț de hîrtie plin de monede de cîte o liră.

— Nu puteam suporta gîndul de a te lăsa să vinzi bijuteriile lui taică-tău. Ăștia sînt banii pe care-i aveam la bancă. Sînt aproape o sută de lire.

---

1. Coordonatoare, delegată a studenților dintr-un atelier de pictură, care strînge taxele de la ei și ține legătura cu profesorii (fr.).

Philip se îmbujoră la față și, fără să știe de ce, se trezi cu ochii plini de lacrimi.

— Vai, dragă mătușă, dar nu pot să-i primesc, zise el. Tare ești bună cu mine, dar nu pot să-i accept.

Cînd se căsătorise, doamna Carey avea trei sute de lire și, din banii aceștia, administrați cu grijă, făcuse față cheltuielilor neprevăzute, dăduse bani pentru acțiuni filantropice care nu sufereau amînare și cumpărase cadouri de Crăciun și de ziua soțului ei și a lui Philip. În decursul anilor, averea ei scăzuse îngrozitor, dar ea mai constituia încă un prilej de glume pentru preot. El vorbea despre nevastă-sa ca despre o femeie bogată și pomenea adesea despre „oul de aur din cuibar".

— Vai, Philip, te rog, ia-i. Tare îmi pare rău că am fost așa de nechibzuită și au rămas numai banii ăștia. Dar, în orice caz, aș fi tare fericită dacă ai vrea să-i primești.

— Bine, dar o să ai și tu nevoie de ei, zise Philip.

— Nu, cred că nu. Îi păstram pentru cazul în care unchiul tău ar fi murit înaintea mea. Mă gîndeam că ar fi util să am o mică sumă pe care s-o pot pune imediat la bătaie dacă e nevoie, dar acuma nu cred să mai trăiesc prea mult.

— Vai, mătușă dragă, nu vorbi așa. Tu o să trăiești o sută de ani. Ce mă fac eu fără tine?

— A, nu, nu-mi pare rău.

Glasul ei se frînse și ea își ascunse ochii, dar peste o clipă, după ce-și șterse lacrimile, zîmbi cu mult curaj.

— La început, mă rugam lui Dumnezeu să nu mă strîngă întîi pe mine la el, pentru că nu voiam ca unchiul tău să rămînă singur pe lume și să aibă el parte de suferințe, dar acum știu că lucrul ăsta ar însemna mai puțin pentru unchiul tău decît pentru mine. El vrea să trăiască mai mult decît vreau eu. N-am fost niciodată soția pe care și-a dorit-o și cred că, dacă mi s-ar întîmpla ceva, s-ar recăsători. Așa că aș prefera să mă sting eu înaintea lui. Ce zici, Philip, sînt oare prea egoistă? Dar dacă s-ar prăpădi el ar fi un chin prea mare pentru mine.

Philip îi sărută obrazul slab și zbîrcit. Nu știa de ce dovada pe care tocmai o primise a acestei iubiri copleșitoare

îl umplea de un straniu sentiment de rușine. Era de neînțeles de ce ținea ea așa de mult la un om atît de indiferent, de egoist și de ordinar în comoditatea lui; și Philip vedea sau mai degrabă ghicea că, în inima ei, mătușa Louisa își dă seama de indiferența și de egoismul preotului, era conștientă de ele și totuși îl iubea cu smerenie.

— Ai să primești banii, nu-i așa, Philip? zise ea mîngîindu-l cu blîndețe pe mînă. Eu știu că te poți descurca și fără ei, dar o să fiu mult mai fericită dacă o să-i primești. Întotdeauna am vrut să fac ceva pentru tine. Vezi tu, eu n-am avut niciodată copii și te-am iubit pe tine ca și cum ai fi fost băiatul meu. Cînd erai mic, deși știam că e o ticăloșie, aproape că doream să te îmbolnăvești ca să pot să te îngrijesc zi și noapte. Dar n-ai fost bolnav decît o dată și asta s-a întîmplat cînd erai la școală. Așa de mult aș vrea să te ajut! E singura șansă pe care o s-o am vreodată. Și poate că, într-o bună zi, cînd vei fi un mare artist, nu mă vei uita, și îți vei aminti că te-am ajutat la început.

— Ești tare bună cu mine, zise Philip. Îți rămîn recunoscător.

În ochii ei obosiți se ivi un zîmbet, un zîmbet de fericire pură.

— Vai, ce bine-mi pare!

# Capitolul XL

Cîteva zile mai tîrziu, doamna Carey îl conduse pe Philip la gară. Rămase în ușa vagonului încercînd să-și stăpînească lacrimile. Philip era agitat și nerăbdător. Abia aștepta să plece.

— Mai sărută-mă o dată, îi spuse ea.

Philip se aplecă pe fereastră și o sărută. Trenul porni și ea rămase pe peronul de lemn din gara aceea prăpădită, fluturînd o batistă pînă cînd nu se mai văzu. Avea inima tare grea și drumul de cîteva sute de metri pînă la casa parohială i se păru nesfîrșit. Era destul de firesc ca băiatul să fie nerăbdător să plece, gîndi ea, pentru că nu era decît un copil și viitorul parcă-i făcea semn cu mîna; dar ea strînse din dinți ca să nu plîngă. În inima ei spuse către Cel-de-Sus o scurtă rugăciune să-l păzească pe băiat, să-l ferească de ispite și să-i aducă fericire și noroc.

Dar Philip și-o scoase din minte de îndată ce se instală în vagon. Nu se mai gîndea decît la viitor. Îi scrisese doamnei Otter, acea *massière* pentru care îi dăduse o recomandare Hayward și primise de la ea o invitație la ceai pentru ziua următoare. O avea în buzunar. Cînd sosi la Paris, puse un hamal să-i urce bagajele într-o birjă care-l hurducă fără grabă pe străzile vesele și zgomotoase dincolo de pod și apoi pe ulicioarele înguste din Cartierul Latin. Își angajase o cameră la „Hôtel des deux écoles", care se afla pe o străduță sordidă, în spatele bulevardului Montparnasse; așezarea lui era destul de convenabilă, pentru că era aproape de școala Amitrano la care urma el să lucreze. Un chelner îi luă geamantanul și i-l urcă

la etajul cinci, conducîndu-l pe Philip într-o odăiță în care plutea un aer greu, pentru că nu se mai deschiseseră de mult ferestrele; cea mai mare parte a spaţiului era ocupată de un pat mare de lemn, cu un baldachin de rips roşu; la ferestre erau perdele grele din acelaşi material sărăcăcios; scrinul slujea și de lavoar; în cameră se mai afla un dulap masiv, lucrat în stilul care este legat de bunul rege Louis Philippe. Tapetul de pe pereţi era decolorat de ani; era cenuşiu închis şi se puteau vedea vag pe el ghirlandele de frunze cafenii. Lui Philip camera i se păru ciudată şi încîntătoare.

Deși se făcuse tîrziu, Philip era prea emoţionat ca să doarmă şi, ieşind din casă, îşi îndreptă pașii către bulevard și merse spre partea mai luminoasă. Astfel ajunse pînă la gară; și spectacolul pieței din faţa gării, strălucind în bătaia lămpilor cu arc voltaic, tulburată de zgomotele tramvaielor galbene care păreau să o traverseze în toate direcţiile, îi trezi o bucurie care-l făcu să izbucnească într-un rîs puternic. De jur-împrejur erau cafenele şi, întîmplător, fiind și însetat, şi doritor să privească mai de aproape mulţimea, Philip se instală la o măsuță din faţa cafenelei „Versailles". Deoarece se întîmplase să fie o seară frumoasă, toate celelalte mese erau ocupate și Philip privi plin de curiozitate oamenii – ici un mic grup de familie, colo o mînă de bărbaţi cu pălării de o formă ciudată și bărbi caraghioase, vorbind tare şi gesticulînd; alături de el erau doi bărbați care arătau a pictori; însoțiți de femei despre care Philip spera că nu sînt nevestele lor legitime; în spatele lui auzi niște americani discutînd cu aprindere despre artă. Sufletul lui palpita. Rămase acolo pînă tîrziu de tot; era istovit și prea fericit ca să se poată ridica să plece; cînd, într-un tîrziu, se duse la culcare, era mai treaz ca oricînd; ascultă zgomotele variate ale Parisului.

A doua zi, pe la ora ceaiului, se îndreptă către Leul din Belfort[1] și, pe o stradă nouă care dădea în bulevardul

---

1. Monument creat de sculptorul Bartholdi (1834-1904) în cinstea apărătorilor localității Belfort împotriva invaziei germane din 1870.

Raspail, găsi casa doamnei Otter. Era o femeie complet ștearsă, de vreo treizeci de ani, cu un aer provincial și cu maniere studiat aristocratice; îl prezentă mamei ei. Philip descoperi curînd că ea studiază la Paris de trei ani și mai tîrziu află că e despărțită de soț. În salonașul ei avea vreo două-trei portrete pictate de ea, și lui Philip, care era total lipsit de experiență, i se părură extrem de bine realizate.

— Mă întreb dacă voi izbuti vreodată să pictez și eu așa de bine, îi spuse el.

— O, eu sper că da, răspunse doamna Otter foarte măgulită. Dar bineînțeles că nu te poți aștepta să faci totul dintr-odată.

Se dovedi foarte amabilă. Îi dădu adresa unei prăvălii de unde putea să-și cumpere o mapă, hîrtie de desen și cărbune.

— Eu mă duc la Școala Amitrano mîine pe la ora nouă și, dacă te găsesc acolo, am să am grijă să-ți aranjez un loc bun și tot ce-ți mai trebuie.

Îl întrebă ce intenționează să facă și Philip simți că n-ar fi bine s-o lase să vadă cît de vagi sînt ideile lui despre întreaga problemă.

— Păi, mai întîi de toate aș vrea să învăț să desenez.

— Îmi pare foarte bine că te aud spunînd acest lucru. Oamenii vor întotdeauna să facă lucrurile în prea mare grabă. Eu nici n-am pus mîna pe pensulă și pe uleiuri înainte de a fi lucrat aici doi ani. Și rezultatul, iată-l!

Spunînd acestea ea aruncă o privire către portretul mamei ei, un tablou în ulei, pictat destul de stîngaci, atîrnat deasupra pianului.

— Și, dacă aș fi în locul dumitale, aș fi foarte atent față de cunoștințele noi pe care ar fi să le leg. N-aș vrea să am de-a face cu străinii. Eu personal am foarte multă grijă în privința asta.

Philip îi mulțumi pentru sugestii, deși i se părură destul de ciudate. El personal nu ținea prea mult să aibă atîta grijă.

— Noi trăim exact ca și cum am fi în Anglia, zise mama doamnei Otter care pînă atunci vorbise foarte puțin. Cînd am venit aici ne-am adus cu noi toată mobila.

Philip se uită în jurul lui. Camera era plină de o garnitură de mobilă masivă și la fereastră erau cam același gen de perdele de dantelă albă, ca și cele pe care le punea vara mătușa Louisa la casa parohială. Pianul avea o husă de mătase, ca și paravanul din fața vetrei căminului. Doamna Otter îi urmări privirea care rătăcea prin cameră.

— Seara, cînd închidem obloanele, ai senzația că ești cu adevărat în Anglia.

— Și mesele le luăm exact ca acasă, adăugă mama ei. Mîncăm carne la micul dejun și luăm masa principală în mijlocul zilei.

Plecînd de la doamna Otter, Philip se duse să-și cumpere materiale pentru desen și, a doua zi dimineață, exact cînd bătea ceasul nouă, se prezentă la școală, încercînd să pară cît mai sigur pe sine. Doamna Otter se afla deja acolo și îi ieși în întîmpinare cu un zîmbet prietenos. El avusese oarecare temeri în privința primirii de care se va bucura ca *nouveau*[1] pentru că citise o mulțime despre farsele ordinare la care erau supuși nou-veniții în unele ateliere de pictură; dar doamna Otter îl liniștise.

— A, nu, aici nu există așa ceva, îi spuse ea. Știi, cam jumătate dintre studenții noștri sînt domnișoare și ele dau tonul instituției.

Atelierul era o încăpere mare și goală, cu pereții cenușii, pe care erau expuse studiile încoronate cu premii. Pe un scaun ședea un model – o femeie înfășurată într-o pînză evazată și în jurul ei se aflau vreo zece tineri și tinere care stăteau în picioare vorbind sau lucrînd la schița lor. De fapt, în momentul acela modelul avea prima pauză din ziua respectivă.

— Cel mai bine ar fi ca la început să nu încerci să faci ceva prea dificil, îi spuse doamna Otter. Așază-ți șevaletul aici. Ai să vezi că ăsta e unghiul cel mai comod.

Philip puse un șevalet unde îi arătă ea și doamna Otter îl prezentă unei domnișoare care se afla alături.

---

1. Novice, boboc, nou-venit (fr.).

— Domnul Carey – domnişoara Price. Domnul Carey n-a mai studiat pînă acum, aşa că, dacă nu te superi, te-aş ruga să-l ajuţi puţin la început.

Apoi doamna Otter se întoarse către model şi-i spuse:

— *La pose*[1].

Modelul aruncă la o parte ziarul pe care-l citise – *La Petite République* – şi, cam morocănoasă, îşi aruncă rochia şi se ridică pe piedestal. Rămase proptită bine pe amîndouă picioarele, cu mîinile împreunate pe ceafă.

— E o poză stupidă, zise domnişoara Price. În ruptul capului nu înţeleg de ce au ales-o.

Cînd intrase Philip, studenţii din atelier se uitară la el plini de curiozitate, iar femeia care poza îi aruncase o privire indiferentă; acum nimeni nu-i mai dădea nici o atenţie. El îşi aşeză hîrtia aceea frumoasă în faţă şi se uită stînjenit la model. Nu prea ştia cum să înceapă. Era prima dată cînd vedea o femeie goală. Asta nu era prea tînără şi avea sînii cam zbîrciţi. Părul ei blond, spălăcit, îi cădea în dezordine pe frunte, şi pe faţă avea pistrui mari. Philip trase cu coada ochiului la desenul doamnei Price. Nu lucrase decît două zile la el, şi, după cît se părea, avusese dificultăţi destul de mari; hîrtia era toată roasă şi murdară, pentru că domnişoara folosise întruna guma de şters, iar după părerea lui Philip, în viziunea domnişoarei Price, trupul modelului arăta ciudat de diform.

„Cred că atîta lucru aş putea face şi eu", îşi spuse el în sinea lui.

Începu să deseneze mai întîi capul, socotind că de acolo o să poată să meargă încet în jos, dar, cu toate că nu prea înţelegea de ce, i se păru infinit mai greu să deseneze un cap după natură decît din imaginaţie. Întîmpină nenumărate dificultăţi. Trăgea mereu cu coada ochiului la domnişoara Price, care lucra cu îndîrjire şi cu un aer grav. Concentrarea o făcea să-şi încreţească foarte tare fruntea, iar ochii exprimau un soi de nerăbdare. Era cald în atelier, iar pe frunte avea stropi de sudoare. Avea douăzeci şi şase de ani şi părul ei auriu era foarte bogat,

---

1. Pozează (fr.).

deși nu prea strălucitor; n-ar fi fost urît, dar nu era bine pieptănat, ci doar legat în grabă la spate ca să-i elibereze fruntea. Avea o față mare cu trăsături late și turtite și cu ochii mici; pielea era palidă, tenul teribil de nesănătos și obrajii complet lipsiți de culoare. Avea un aer nespălat și nu puteai să nu te întrebi dacă nu cumva doarme cu hainele pe ea. Era gravă și tăcută. La pauza următoare se dădu cîțiva pași înapoi ca să-și privească opera.

— Nu știu de ce mă necăjesc atîta cu lucrarea asta, zise ea, dar țin morțiș să-mi iasă bine.

Apoi se întoarse către Philip:

— Dar dumneata cum te-ai descurcat?

— Mai deloc, răspunse el, cu un zîmbet trist.

Domnișoara Price se uită la ce făcuse el.

— În felul ăsta o să-ți vină greu să realizezi ceva. Trebuie să faci cîteva măsurători și să-ți împarți hîrtia în pătrățele.

Repede de tot îi arătă cum trebuie să procedeze. Philip fu impresionat de seriozitatea fetei, deși lipsa ei de farmec îl respingea. Îi rămase recunoscător pentru sugestiile pe care le primi de la ea și se apucă din nou de treabă. Între timp mai veniseră la școală și alți studenți, majoritatea bărbați, pentru că femeile soseau întotdeauna primele. Atelierul era relativ plin, dacă ținem seamă de faptul că era abia la începutul sezonului. Curînd intră un tînăr cu păr negru și mătăsos, cu un nas enorm și o față atît de prelungă încît semăna cu un cap de cal. Se așeză lîngă Philip și o salută din cap pe domnișoara Price.

— Ai întîrziat cam mult, zise ea. Abia te-ai sculat?

— Era o zi atît de frumoasă încît mi s-a părut că cel mai bun lucru ar fi să mai stau puțin în pat, să mă gîndesc ce splendid e afară.

Philip zîmbi, dar domnișoara Price primi această explicație cu multă gravitate.

— Cam ciudat să faci așa ceva; eu aș fi zis că era mai potrivit să te scoli și să te bucuri de frumusețea acestei zile.

— Viața unui umorist nu e deloc ușoară, zise cu gravitate tînărul.

Nu părea să aibă chef de lucru. Se uita la pînza de pe șevaletul lui; lucra în culori și cu o zi înainte schițase modelul care poza. Se întoarse către Philip.

— Vii direct din Anglia?

— Da.

— Și cum de ai ajuns la Amitrano?

— Era singura școală de care auzisem.

— Sper că n-ai venit cu ideea că aici o să poți să înveți ceva care să-ți fie cît de cît folositor!

— E cea mai bună școală din Paris, zise domnișoara Price. E singura la care arta este luată în serios.

— Dar ce, arta trebuie luată în serios? întrebă tînărul, și, întrucît drept răspuns domnișoara Price se mulțumi cu o mișcare disprețuitoare a umerilor, el adăugă: chestia este că toate școlile-s proaste. Evident, sînt academice. Asta e mai puțin dăunătoare decît majoritatea celorlalte, pentru că profesorii sînt mai incompetenți decît în altă parte. Pentru că nu înveți nimic...

— Dar atunci de ce mai vii aici? îl întrerupse Philip.

— Eu cunosc calea cea mai bună, dar n-o urmez. Domnișoara Price, care e foarte cultivată, o să-și amintească desigur cum se spune chestia asta pe latinește.

— Ți-aș fi recunoscătoare dacă nu m-ai amesteca mereu în conversația dumitale, domnule Clutton, îl bruscă domnișoara Price.

— Singura cale de a învăța pictura, continuă el imperturbabil, este să închiriezi un atelier, să-ți angajezi un model și să te lupți singur cu dificultățile.

— Asta pare un lucru foarte simplu, zise Philip.

— Nu-ți trebuie altceva decît bani, răspunse Clutton.

Începu să picteze și Philip îl urmări cu coada ochiului. Era înalt și îngrozitor de slab; ciolanele imense îți dădeau impresia că-i ies prin piele; avea coatele atît de ascuțite, încît parcă răzbăteau prin mînecile hainei ponosite pe care o purta. Pantalonii se roseseră tare în fund și amîndouă ghetele erau peticite. Domnișoara Price se ridică și se apropie de șevaletul lui Philip.

— Dacă domnul Clutton ar avea bunătatea să-și țină o clipă gura, aș dori să te ajut puțin, zise ea.

— Domnișoara Price nu mă agreează pentru că am umor, zise Clutton privindu-și gînditor pînza, și mă detestă pur și simplu, pentru că am și geniu.

Vorbea cu un aer solemn, iar nasul lui imens și urît făcea ca vorbele să-i pară și mai caraghioase. Philip nu putu să nu rîdă, dar domnișoara Price se făcu aproape vînătă de furie.

— Ești singura persoană care te-a acuzat vreodată de geniu.

— Și, pe lîngă asta, sînt și singura persoană a cărei părere prețuiește cît se poate de puțin pentru mine.

Domnișoara Price începu să critice lucrarea lui Philip. Îi vorbi cu multă elocință despre anatomie și construcție, despre planuri și linii și despre multe alte lucruri pe care Philip nu le înțelegea. Ea lucra de multă vreme în atelier și cunoștea elementele principale asupra cărora insistau profesorii, dar, cu toate că-i putea arăta lui Philip ce a greșit, nu-i putea spune cum să-și îndrepte lucrarea.

— Sînteți foarte drăguță că vă dați atîta osteneală cu mine, îi spuse Philip.

— Vai, dar e un fleac, răspunse ea, roșind stînjenită. Și pentru mine au făcut oamenii același lucru cînd eram la început. Și, de altfel, sînt gata să ajut pe oricine.

— Domnișoara Price vrea să-ți arate că-ți oferă avantajele cunoștințelor ei dintr-un sentiment al datoriei, mai degrabă decît grație farmecului personal al dumitale, îi spuse Clutton.

Domnișoara Price îl privi furioasă și se întoarse la șevaletul ei. Se auzi ceasul bătînd douăsprezece și, cu un strigăt de ușurare, modelul se dădu jos de pe estradă.

Domnișoara Price își strînse lucrurile.

— Unii dintre noi iau prînzul la „Gravier“, îi spuse ea lui Philip, uitîndu-se la Clutton. Eu personal mă duc întotdeauna acasă.

— Dacă vrei, te duc eu la „Gravier“, spuse Clutton.

Philip îi mulțumi și se pregăti de plecare. La ieșire, doamna Otter îl întrebă cum s-a descurcat.

— Fanny Price te-a ajutat? întrebă ea. Te-am așezat acolo pentru că știu că, dacă are chef, te poate ajuta. E

o fată dezagreabilă și țîfnoasă, și ea personal habar n-are să deseneze, dar cunoaște toate chițibușurile și dacă vrea să-și dea osteneala, poate fi de mare folos nou-veniților.

Pe stradă, Clutton îi spuse:

— Să știi că ai dat-o gata pe Fanny Price. Ar fi bine să ai grijă.

Philip rîse. În viața lui nu văzuse o persoană pe care să dorească mai puțin s-o dea gata. Ajunseră la un restaurant mic și ieftin, la care mîncau mai mulți studenți și Clutton se așeză la o masă la care erau deja ocupate vreo trei sau patru scaune. În schimbul sumei de un franc, căpătară un ou, o farfurie de rasol, brînză și o sticlă mică de vin. Cafeaua trebuia plătită separat. Apoi se instalară în fața restaurantului și priviră la tramvaiele galbene care treceau în sus și-n jos pe bulevard sunînd neîncetat din clopot.

— *A propos*, cum te cheamă? întrebă Clutton așezîndu-se mai bine.

— Carey.

— Permiteți-mi să vă prezint un vechi prieten, verificat și la bine și la rău, pe numele său Carey, zise cu gravitate Clutton. Domnul Flanagan, domnul Lawson.

Rîseră și-și continuară conversația. Discutară despre o mulțime de lucruri, vorbind toți odată. Nici unul nu dădea cîtuși de puțină atenție celorlalți. Povestiră cîte în lună și în stele despre locurile vizitate în timpul verii, despre ateliere, despre diferitele școli. Pomeniră nume care nu-i erau familiare lui Philip: Monet, Manet, Renoir, Pissaro, Degas. Philip era numai ochi și urechi și, cu toate că se simțea nițel lăsat pe dinafară, inima lui tresărea de bucurie. Timpul trecu repede. Cînd se ridică, Clutton spuse:

— Dacă vrei să vii astă-seară aici, cred că o să mă găsești și pe mine. Ai să constați curînd că acesta este cel mai bun local din Cartierul Latin în care poți să capeți o dispepsie, la prețul cel mai scăzut.

## Capitolul XLI

Philip coborî pe bulevardul Montparnasse. Nu avea deloc aerul Parisului pe care-l văzuse în primăvară, cînd venise să verifice conturile hotelului St. Georges – îl cuprindeau fiorii numai cît își amintea de acea perioadă a vieții lui – și aducea mai mult cu ideea lui despre felul cum trebuie să arate un oraș de provincie. Avea un aer nonșalant și mult spațiu însorit care te făcea să visezi cu ochii deschiși. Eleganța copacilor bine îngrijiți, albeața vie a caselor, lărgimea străzilor, toate agreabile; și el se și simțea ca acasă. Se plimba agale uitîndu-se la oameni; muncitori cu brîuri late roșii și cu pantaloni largi, soldați mărunței în uniforme sărăcăcioase și totuși încîntătoare, – chiar și cei mai ordinari dintre ei păreau să aibă o anumită eleganță. Ajunse curînd în Avenue de l'Observatoire și scoase un oftat de încîntare dînd cu ochii de perspectiva aceea magnifică și în același timp plină de grație. Ajunse la grădinile Luxembourg: copiii se jucau, guvernantele cu panglici lungi se plimbau încet două cîte două, oameni ocupați treceau grăbiți cu serviete sub braț, tinerii erau îmbrăcați ciudat. Scena avea un aer oficial și select; natura era aranjată și ordonată, dar cu atîta perfecțiune, încît natura nearanjată și neordonată părea ceva barbar. Philip era încîntat. Îl emoționa faptul că se află exact în locul acela despre care citise atîta; pentru el era un adevărat teren clasic; îl cuprindea spaima și încîntarea pe care le-ar fi putut simți orice savant elenist cînd privește pentru prima dată cîmpia zîmbitoare din Sparta.

În timp ce rătăcea pe acolo, o zări din întîmplare pe domnișoara Price stînd singură pe o bancă. La început

șovăi, pentru că în momentul acela nu voia să vadă pe nimeni, și atitudinea ei ursuză părea deplasată în mijlocul fericirii pe care o simțea el de jur-împrejur; dar el îi ghicise sensibilitatea față de afronturi și, întrucît ea îl observase, i se păru politicos să stea de vorbă cu ea.

— Ce faci aici? întrebă ea cînd Philip se apropie.

— Mă distrez. Dumneata nu?

— A, eu vin aici în fiecare zi între patru și cinci. Am impresia că nu e bine pentru nimeni să lucreze tot timpul.

— Îmi dai voie să stau și eu o clipă? întrebă el.

— Dacă ții...

— Nu mi se pare un răspuns prea cordial, rîse el.

— Nu prea sînt eu persoana care să spună lucruri amabile.

Puțin deconcertat, Philip tăcu și aprinse o țigară.

— A spus ceva Clutton despre felul cum lucrez eu? întrebă ea brusc.

— Nu, am impresia că nu, zise Philip.

— Știi, băiatul ăsta nu face două parale. El se crede un geniu, dar de fapt nu e. În primul rînd, e mult prea leneș. Geniul e capacitatea infinită de a te strădui. Singurul lucru pe care trebuie să-l faci este să-ți dai osteneala. Dacă te hotărăști cu destulă seriozitate să realizezi un lucru, nu poți să nu-l realizezi.

Vorbea cu o pasiune atît de intensă, încît lui Philip i se păru uimitoare. Pe cap avea o canotieră de pai negru, iar bluza ei albă nu era prea curată. Purta o fustă cafenie, n-avea mănuși și mîinile ei erau destul de murdare. Era atît de puțin atrăgătoare, încît lui Philip îi păru rău că a intrat în vorbă cu ea. Și nici nu-și dădea seama dacă ea ar vrea ca el să rămînă sau să plece.

— Am să fac tot ce am să pot pentru dumneata, zise ea dintr-odată, fără nici o legătură cu ceea ce discutaseră pînă atunci. Eu știu ce greu e la început.

— Mulțumesc foarte mult, zise Philip.

Apoi, după o clipă, adăugă:

— Nu vrei să vii să bem ceaiul împreună la vreun local?

Fata îi aruncă o privire repezită şi se îmbujoră. Cînd roşea, tenul ei palid se păta în mod ciudat ca o farfurie de căpşune cu frişcă ţinută la căldură.

— Nu, mulţumesc. Ce te face să crezi că aş avea nevoie de ceai? Abia am mîncat de prînz.

— Ziceam şi eu aşa, ca să mai treacă timpul, zise Philip.

— Dacă ţi se pare că trece greu timpul, nu trebuie să te sinchiseşti de mine. Ştii, pe mine nu mă deranjează dacă rămîn singură.

În momentul acela, trecură doi bărbaţi cu sacouri de catifea maro, cu nişte pantaloni îngrozitor de largi şi berete de pictori. Erau tineri, dar amîndoi purtau barbă.

— Spune-mi, ăştia sînt studenţi la arte plastice? întrebă Philip. Parcă ar descinde direct din *Scene din viaţa boemă.*

— Sînt americani, zise domnişoara Price, cu mult dispreţ. Francezii nu mai poartă asemenea haine de treizeci de ani, dar americanii din Far West cumpără lucruri dintr-astea şi se fotografiază cu ele a doua zi după ce sosesc la Paris. Asta e tot ce înţeleg ei din artă. Dar pentru ei nu contează, pentru că toţi au foarte mulţi bani.

Lui Philip îi plăcea îndrăzneala pitorească a costumelor acestor americani; i se părea o manifestare a spiritului romantic. Domnişoara Price îl întrebă cît e ceasul.

— Trebuie să mă întorc la atelier, zise ea. Vii la ora de schiţe?

Philip nu ştia de aceste ore şi domnişoara Price îi spuse că în fiecare după-amiază, între cinci şi şase, poza un model şi oricine putea să vină să deseneze în schimbul sumei de cincizeci de centime. Aveau în fiecare zi alt model şi era un exerciţiu foarte bun.

— Mă întreb dacă eşti destul de avansat pentru acest gen de lucru. De fapt, cred că ar fi bine să mai aştepţi o vreme.

— Nu văd de ce n-aş putea încerca. Tot n-am altceva mai bun de făcut.

Se ridicară şi porniră către atelier. Din atitudinea ei Philip nu-şi putea da seama dacă domnişoara Price doreşte

să fie însoțită de el sau preferă să meargă singură. Rămase cu ea pur și simplu pentru că era încurcat și nu știa prea bine cum să se retragă; dar ea nu voia deloc să vorbească; răspundea foarte sec și nepoliticos la toate întrebările lui.

La ușa atelierului stătea un bărbat cu o farfurie mare în mînă, și cine intra punea acolo jumătatea sa de franc. Atelierul era mult mai plin decît fusese dimineața, și englezii și americanii nu mai erau în majoritate; și nici femeile nu mai erau în număr atît de mare. Philip simți că de data asta are de-a face într-adevăr cu societatea la care se așteptase. Era foarte cald și curînd aerul deveni de-a dreptul fetid. Modelul care poza acum era un bătrîn cu o barbă mare căruntă și Philip încercă să aplice puținul pe care îl învățase în dimineața respectivă; dar nu izbuti să facă mare lucru; își dădu seama că nu știe să deseneze nici pe departe așa de bine cum își închipuise. Se uită cu invidie la schițele cîtorva colegi din jur și se întrebă dacă va fi vreodată în stare să utilizeze cu atîta măiestrie cărbunele. Ora trecu repede. Nedorind s-o incomodeze pe domnișoara Price, stătu mai la o parte și, la sfîrșit, cînd trecu pe lîngă ea îndreptîndu-se spre ieșire, fata îl întrebă brusc cum i-a mers.

— Nu prea bine, zîmbi el.

— Dacă ai fi catadicsit să vii să te așezi lîngă mine, ți-aș fi putut da unele mici indicații. Dar am impresia că ți s-a părut că ești prea mare pentru asta.

— Nu, cîtuși de puțin, dar m-am temut să nu te plictisesc.

— Dacă o să se întîmple una ca asta, am să ți-o spun de la obraz.

Philip își dădu seama că, în ciuda manierei ei ursuze, ea îi oferea cu generozitate ajutorul.

— Perfect, atunci mîine am să mă vîr în sufletul dumitale.

— Să știi că nu mă supăr deloc, răspunse ea.

Philip plecă și se întrebă cum ar putea să-și omoare timpul pînă la masa de seară. Era nerăbdător să facă un

lucru specific orașului. *Absinthe*[1]! Bineînțeles că ăsta era lucrul potrivit, așa că, pornind agale spre gară, se așeză pe terasa unei cafenele și comandă un pahar. Îl bău cu greață și satisfacție. I se păru scîrbos la gust, dar efectul moral era admirabil; se simți artist din creștet pînă-n tălpi și, cum îl băuse pe stomacul gol, deveni imediat foarte optimist. Privea mulțimea și simțea că toți oamenii sînt frații lui. Era fericit. Cînd ajunse la restaurantul „Gravier", la masa unde se așezase Clutton nu mai era nici un scaun liber, dar, de îndată ce dădu cu ochii de Philip care venea șontîc, șontîc, Clutton îl strigă. Se înghesuiră ca să-i facă și lui loc. Cina era destul de frugală – o farfurie de supă, o mîncare cu carne, fructe, brînză și o jumătate de sticlă de vin; dar Philip nu acordă nici o importanță mîncării. Îl interesau doar oamenii de la masă. Flanagan era iarăși acolo: era un american scund, cu nasul cîrn și o față tînără și veselă, cu gura veșnic zîmbitoare. Purta o jachetă larg deschisă, cu carouri în culori vii, un fular albastru la gît și o șepcuță cadrilată cu o formă destul de ciudată. Pe vremea aceea, impresionismul era la putere în Cartierul Latin, dar victoria sa asupra școlilor mai vechi era de dată recentă; și lumea îi opunea pe Carolus Duran[2], Bouguereau[3] și alții, lui Manet, Monet și Degas. A-i aprecia pe aceștia era încă un semn de amabilitate. Whistler[4] exercita o puternică influență asupra englezilor și asupra compatrioților săi, iar cunoscătorii colecționau stampe japoneze. Marii maeștri de demult erau evaluați pe baza unor criterii noi. Pentru tinerii înțelepți, stima de care se bucurase timp de secole Rafael era luată în derîdere. Ei erau gata să dea toate operele lui pentru portretul lui Philip al IV-lea făcut de Velasquez[5], care era expus la Galeria Națională. Philip

1. *Absinthe* (fr.), rachiu de pelin.
2. Portretist monden francez (1837-1917).
3. Pictor francez (1825-1905).
4. James McNeill Whistler (1834-1903), pictor și gravor american.
5. Cel mai important pictor spaniol al Secolului de Aur (1599-1660).

constată că a picat în mijlocul unei discuții furtunoase despre artă. În fața lui stătea Lawson pe care îl cunoscuse la dejun. Era un tînăr slab, cu părul roșu și fața pistruiată. Avea ochi verzi foarte strălucitori. Cînd Philip se așeză pe scaun, Lawson își ațînti ochii asupra lui și făcu deodată următoarea observație:

— Rafael rămîne numai prin picturile care sînt reproduceri după tablourile altora. Cînd a făcut copii după *Perugino* sau *Pinturicchio*[1] a fost încîntător; cînd a pictat tablourile lui proprii a fost – adăugă el dînd disprețuitor din umeri – Rafael pur și simplu.

Lawson vorbea atît de agresiv, încît Philip rămase nedumerit, dar nu fu obligat să-i răspundă pentru că, pierzîndu-și răbdarea, Flanagan interveni în discuție:

— O, dă-o dracului de artă! strigă el. Hai să ne îmbătăm cu gin.

— Dar asta ai făcut aseară, Flanagan, zise Lawson.

— În mult mai mică măsură decît am de gînd s-o fac astă-seară, răspunse el. Închipuie-ți, să te afli la Paris și să nu te gîndești tot timpul decît la artă.

Vorbea cu un accent lăbărțat, specific regiunii de vest a Statelor Unite.

— Doamne, ce bine e să trăiești! exclamă și adunîndu-și toate puterile, izbi cu pumnul în masă. Dă-o dracului de artă! zic eu.

— Nu numai că o zici, dar o zici repetîndu-te într-un mod obositor, îi reproșă sever Clutton.

La masă mai era și un alt american, îmbrăcat ca tipii aceia bine pe care îi zărise Philip după-amiază în grădinile Luxembourg. Avea o față frumoasă, slabă și ascetică, și ochi negri. Își purta îmbrăcămintea aceea fantezistă cu aerul îndrăzneț al unui corsar. Avea mult păr negru care-i cădea mereu peste ochi și gestul său cel mai frecvent era să-și dea capul pe spate cu o mișcare impresionantă, dînd la o parte șuvițele acelea lungi. Începu să vorbească despre *Olympia*, un tablou de Manet, expus chiar atunci la Luxembourg.

---

1. Bernardino Betti, zis „Pinturicchio" (1454-1513), pictor italian.

— Azi am stat un ceas în fața ei și pot să vă spun că nu e o lucrare bună.

Lawson lăsă din mînă cuțitul și furculița. Ochii lui verzi scăpărau văpăi și el icni de furie; totuși, ceilalți își dădură seama că se străduiește să-și impună calmul.

— E foarte interesant să auzi părerile sălbaticilor lipsiți de învățătură, zise el. Ai avea bunătatea să ne spui de ce nu e o lucrare bună?

Înainte ca americanul să poată răspunde, altcineva interveni violent în discuție.

— Vrei să spui că te poți uita la felul cum e pictat trupul acela și totuși să afirmi că nu e bun tabloul?

— N-am spus asta. Cred că sînul drept e foarte bine pictat.

— Dă-l dracului de sîn drept, strigă Lawson. Întreaga lucrare este o minune a picturii.

Începu să descrie în amănunt frumusețile tabloului respectiv, dar, la masa aceasta de la restaurantul „Gravier", cei care vorbeau pe larg, vorbeau mult o făceau pentru propria lor înălțare lăuntrică. Nu-l asculta nimeni. Americanul îl întrerupse furios.

— Nu cumva vrei să zici că ți se pare bine pictat capul?

Alb de mînie, Lawson începu să ia apărarea acelui detaliu; dar Clutton, care pînă atunci tăcuse, arborînd tot timpul un aer disprețuitor și amuzat, se amestecă și el.

— Dă-i lui capul, nouă nu ne trebuie. El nu diminuează cu nimic frumusețea tabloului.

— Mă rog, îți dau capul, strigă Lawson. Ia capul ăla și du-te dracului cu el cu tot.

— Dar ce facem cu linia aceea neagră? strigă americanul, dîndu-și la o parte cu un gest triumfător o șuviță de păr care era gata să intre în supă. În jurul obiectelor din natură nu vezi niciodată o linie neagră care să marcheze conturul.

— O, Doamne! Aruncă focul din ceruri ca să-l ardă pe acest hulitor! zise Lawson. Dar ce-are a face natura cu treaba asta? Nimeni nu știe ce e în natură și ce nu e!

Lumea vede natura prin ochii artistului. Timp de secole întregi lumea a văzut caii sărind peste garduri cu toate picioarele întinse şi, pe legea mea, domnilor, erau într-adevăr întinse. Lumea a văzut umbrele negre pînă cînd Monet a descoperit că sînt colorate şi, pe legea mea, domnilor, jur că erau negre. Dacă găsim de cuviinţă să înconjurăm obiectele cu o linie neagră, ea va exista; şi dacă facem iarba roşie şi vacile albastre în tablourile noastre, lumea o să le vadă roşii şi respectiv albastre, şi jur pe ceruri că ele vor fi cu adevărat roşii şi albastre.

— Dă-o dracului de artă, murmură Flanagan. Eu vreau să beau gin.

Lawson nici nu băgă în seamă întreruperea.

— Acum uite ce e, cînd a fost prezentată *Olympia* la Salonul Oficial, Zola – printre rîsetele batjocoritoare ale burtă-verzimii şi printre fluierăturile „pompierilor"[1], ale academiştilor[2] şi ale publicului – Zola a spus: „Aştept cu încredere ziua în care tabloul lui Manet va fi expus la Luvru în faţa *Odaliscei* lui Ingres[3] şi comparaţia, sînt convins, nu va fi favorabilă acesteia din urmă. Şi tabloul va fi într-adevăr acolo. În fiecare zi văd cum se apropie acel moment. Peste zece ani, *Olympia* va fi expusă la Luvru".

— Niciodată! strigă americanul slujindu-se de data asta de amîndouă mîinile într-o încercare disperată de a-şi înlătura şuviţele rebele. Peste zece ani tabloul acela va fi mort. E doar o modă trecătoare. Nici un tablou nu poate trăi dacă e lipsit de aspectul acela de care tabloul ăsta rămîne departe, la un milion de kilometri.

— Şi anume, care aspect?

— Marea artă nu poate exista fără aspectul moral.

— O, Doamne! strigă furios Lawson. Ştiam eu că asta e. El vrea morală.

---

1. Pictori de factură banală.
2. Pictori adepţi ai canoanelor clasice.
3. Jean Auguste Dominique Ingres (1780-1867), reprezentantul principal al picturii clasice franceze.

Își împreună mîinile și le îndreptă către cer ca într-o rugăciune.

— O, Cristofor Columb, Cristofor Columb! Cine te-a pus să descoperi America?

— Ruskin spu...

Dar, înainte de a putea el spune încă o vorbă, Clutton lovi poruncitor în masă cu mînerul cuțitului.

— Domnilor – zise el cu o voce severă, și nasul lui imens se încreți pur și simplu de furie – s-a pomenit aici un nume pe care speram să nu-l mai aud niciodată în societatea oamenilor cumsecade. Libertatea cuvîntului e și ea bună la ceva, dar trebuie să respectăm limitele bunei-cuviințe. N-aveți decît să vorbiți despre Bouguereau, dacă doriți; numele lui are ceva dezgustător de vesel, care stîrnește rîsul; dar să nu ne pîngărim buzele noastre caste cu numele lui J. Ruskin, G. F. Watts[1] sau E. B. Jones[2].

— Dar, la urma urmei, cine era Ruskin? întrebă Flanagan.

— A fost unul dintre marii victorieni. Un maestru al stilului englezesc.

— Stilul lui Ruskin – o adunătură de zdrențe și petice purpurii, zise Lawson. Și, în afară de asta, dă-i naibii pe marii victorieni. Ori de cîte ori deschid un ziar și citesc despre moartea unui mare victorian, îi mulțumesc lui Dumnezeu că s-a mai dus încă unul dintre ei. Singurul lor talent a fost longevitatea și nici unui artist n-ar trebui să i se permită să depășească vîrsta de patruzeci de ani; pînă la această vîrstă, omul a dat ce a avut mai bun și tot ce face după aceea este doar să se repete. Nu ți se pare că pentru Keats[3], Shelley, Bonnington[4] și Byron a fost cel mai mare noroc că au murit de timpuriu? Ia gîndiți-vă ce geniu l-am fi considerat noi pe Swinburne[5],

1. George Frederic Watts (1817-1904), pictor englez prerafaelit.
2. Edward Burne-Jones (1833-1898), pictor englez prerafaelit.
3. John Keats (1795-1821), mare poet englez.
4. Richard Bonnington (1801-1828), pictor englez, colaborator al lui Delacroix.
5. Algernon Charles Swinburne (1837-1907), poet neoclasic englez.

dacă ar fi murit în ziua în care i s-a publicat prima culegere de *Poeme și balade*!

Sugestia lui îi încîntă, pentru că nici unul dintre comeseni nu avea mai mult de douăzeci și patru de ani, așa că se repeziră s-o îmbrățișeze cu entuziasm. De data asta, fură de acord în unanimitate. Întoarseră problema pe toate părțile. Cineva se gîndi să se facă un foc mare în care să se arunce operele celor patruzeci de academicieni, precum și pe marii victorieni în momentul în care împlineau patruzeci de ani. Ideea fu primită cu urale. Carlyle[1] și Ruskin, Tennyson[2], Browning[3], G. F. Watts, E. B. Jones, Dickens, Thackeray se treziră cu toții aruncați în flăcări, împreună cu domnul Gladstone[4], cu John Bright[5] și Cobden[6]; avură oarecare ezitări și în privința lui George Meredith, dar renunțară cu mare bucurie la Matthew Arnold[7] și la Emerson[8]. În cele din urmă, îi veni rîndul și lui Walter Pater[9].

— Nu, Walter Pater nu, murmură Philip.

Lawson îl fixă o clipă cu ochii lui verzi și apoi încuviință din cap.

— Da, ai perfectă dreptate, Walter Pater este singura justificare pentru *Mona Lisa*[10]. Îl știi pe Cronshaw? El l-a cunoscut pe Pater.

— Cine e Cronshaw? întrebă Philip.

— E un poet care stă aici la Paris. Să mergem la „Lilas".

---

1. Thomas Carlyle (1795-1881), istoric și filozof englez.
2. Lord Alfred Tennyson (1809-1892), poet englez de orientare clasicizantă.
3. Robert Browning (1812-1889), mare poet englez.
4. William Gladstone (1809-1898), mare politician englez.
5. John Bright (1811-1889), orator și om de stat englez.
6. Richard Cobden (1804-1865), politician și economist englez.
7. Matthew Arnold (1822-1888), poet și critic clasicizant englez.
8. Ralph Waldo Emerson (1803-1882), filozof, poet și eseist american.
9. Walter Pater (1839-1894), critic și eseist englez, fruntaș al mișcării „artă pentru artă".
10. *Gioconda* lui Leonardo da Vinci (1452-1511).

„La Closerie des Lilas“[1] era o cafenea la care se duceau adesea după cină și acolo îl găseau întotdeauna pe Cronshaw între orele nouă seara și două dimineața. Dar Flanagan se săturase de conversație intelectuală pentru seara respectivă și, cînd Lawson făcu această propunere, se întoarse către Philip.

— O, Doamne, hai să mergem unde sînt niște fete, zise el. Vino la „Gaité Montparnasse“ și o să ne îmbătăm cu gin.

— Aș prefera să merg să-l văd pe Cronshaw și să nu mă îmbăt, rîse Philip.

---

1. Grădină cu liliac (fr.), grădină de vară.

# Capitolul XLII

Se produse o agitație generală. Flanagan și cu încă doi sau trei prieteni se duseră la music-hall, pe cînd Philip porni agale cu Clutton și Lawson către „Closerie des Lilas".

— Trebuie să te duci la „Gaité Montparnasse", îi spuse Lawson. E unul dintre lucrurile cele mai adorabile din Paris. Într-o bună zi am să-l pictez.

Influențat de Hayward, Philip privea cu dispreț music-hall-urile, dar el sosise la Paris într-un moment în care tocmai se dezvăluiau posibilitățile lor artistice. Felul în care cade lumina, abundența culorilor roșietice și aurii, umbrele masive și liniile decorative ofereau o temă nouă; jumătate dintre atelierele de pictură situate în Cartierul Latin conțineau schițe făcute în vreunul dintre teatrele locale. Urmînd exemplul pictorilor, oamenii de litere făcură și ei deodată o conspirație pentru a găsi valori artistice în numerele de music-hall; iar comedianții cu nasul roșu erau preamăriți pentru simțul lor teatral; cîntărețelor obeze, care urlau fără glorie timp de douăzeci de ani, li se atribuia un haz inimitabil; erau și oameni care descopereau plăcerea estetică în spectacolele cu cîini dresați, pe cînd alții își epuizau vocabularul pentru a ridica în slăvi distincția scamatorilor și a clovnilor care făceau acrobații pe bicicletă. Sub o altă influență, și mulțimea devenea obiectul unei atenții pline de simpatie. Împreună cu Hayward, Philip disprețuise în masă omenirea; el adoptase atitudinea aceluia care se înfășoară în mantia singurătății și privește cu dezgust giumbușlucurile vulgului; dar Clutton și Lawson vorbeau cu entuziasm despre

mulțime. Ei descriau gloata agitată care umplea diversele iarmaroace din Paris, oceanul acela de fețe întrezărite în lumina lămpilor cu acetilenă, dar ascunse pe jumătate în întuneric, zarva trîmbițelor, a fluierelor și a glasurilor. Ceea ce spuneau ei părea o noutate ciudată pentru Philip. Îi vorbiră despre Cronshaw.

— Ai citit vreodată ceva din scrierile lui?

— Nu, zise Philip.

— Au apărut în *The Yellow Book*[1].

Îl priveau cu dispreț, așa cum îi privesc adeseori pictorii pe scriitori, întrucît era un profan – dar și cu îngăduință – pentru că practica o artă – și cu oarecare teamă și respect, – pentru că se slujea de un mediu în care ei nu se simțeau în largul lor.

— E un om extraordinar. La început poate că o să te dezamăgească un pic, e uluitor doar cînd e beat.

— Și marea nenorocire, adăugă Clutton, este că îi trebuie enorm de mult timp pînă se îmbată bine.

Cînd sosiră la cafenea, Lawson îi spuse lui Philip că n-o să poată să stea afară, ci vor trebui să intre în local. Era o toamnă foarte blîndă, însă Cronshaw avea o teamă bolnăvicioasă de curent și stătea înăuntru chiar și cînd murea de cald.

— El cunoaște pe toți oamenii pe care merită să-i cunoști, îi explică Lawson. L-a cunoscut pe Pater și pe Oscar Wilde[2], și-l cunoaște pe Mallarmé și pe toți ceilalți.

Persoana căutată ședea în colțul cel mai adăpostit al cafenelei, cu paltonul pe el și cu gulerul ridicat. Își ținea pălăria bine înfundată pe frunte, ca să evite aerul rece. Era un om voinic, corpolent fără să fie obez, cu fața rotundă, o mustață subțire și niște ochi mici lipsiți de inteligență. Capul părea surprinzător de mic pentru trupul lui. Semăna cu un bob de mazăre stînd în echilibru precar

1. Revistă de avangardă editată și ilustrată de Aubrey Beardsley (1872-1898).
2. Scriitor englez, reprezentantul principal al curentului „artă pentru artă" (1856-1900).

pe un ou. Juca domino cu un francez și-i salută pe nou-veniți cu un zîmbet calm; nu vorbi, dar, cu aerul că vrea să le facă loc, împinse la o parte micul morman de farfurioare de pe masă, care indicau numărul păhărelelor pe care le băuse deja. Cînd i-l prezentară pe Philip, îl salută din cap și jucă mai departe. Philip nu știa prea bine franțuzește, dar, în orice caz, știa destul cît să-și dea seama că, deși stătea la Paris de ani de zile, Cronshaw vorbea o franceză execrabilă.

În cele din urmă, poetul se lăsă pe spate cu un zîmbet triumfător.

— *Je vous ai battu*[1] zise el cu un accent mizerabil. *Garçon!*[2]

Strigîndu-l pe chelner, el se întoarse către Philip.

— Ai sosit acum din Anglia? Ai văzut vreun meci de crichet?

Philip se arătă puțin nedumerit de această întrebare neașteptată.

— Cronshaw cunoaște scorurile realizate de toți marii jucători de crichet din ultimii douăzeci de ani, îi explică Lawson zîmbind.

Francezul cu care jucase domino se duse să stea cu niște prieteni la altă masă, iar Cronshaw, cu aerul silențios, dar nonșalant care-l caracteriza, începu un discurs privitor la avantajele comitatului Kent și respectiv Lancashire. Le vorbi despre ultimul meci internațional de crichet la care asistase și le descrise partida, fază cu fază.

— Asta e singurul lucru căruia îi duc dorul la Paris, zise el sorbind pînă la fund halba de bere neagră pe care i-o adusese chelnerul. Din păcate, aici nu poți vedea meciuri de crichet.

Philip fu dezamăgit și Lawson, manifestîndu-și dorința – scuzabilă de altfel – de a-i arăta în cea mai bună lumină una dintre celebritățile Cartierului Latin, începu să-și

1. Te-am învins (fr.).
2. Chelner (fr.). Autorul imită pronunțarea franceză a englezilor care nazalizează consoanele în locul vocalelor.

piardă răbdarea. În seara aceea, Cronshaw părea să evolueze foarte lent pînă să ajungă în formă, deși farfurioarele de lîngă el demonstrau convingător că-și dăduse toată silința să se îmbete. Clutton urmărea amuzat scena. I se păru că există o doză de afectare în cunoștințele detaliate ale lui Cronshaw în materie de crichet. Îi plăcea să chinuiască oamenii, vorbindu-le despre lucruri care, în mod evident, îi plictiseau; Clutton aruncă o întrebare așa, la întîmplare:

— L-ai mai văzut pe Mallarmé în ultima vreme?

Cronshaw ridică încet ochii spre el, de parcă ar fi frămîntat întrebarea prin minte, și, înainte de a-i răspunde, bătu cu o farfurioară în placa de marmură de pe masă.

— Adu-mi sticla mea de whisky.

Se întoarse din nou către Philip.

— Eu îmi păstrez sticla mea de whisky. Nu-mi dă mîna să plătesc cincizeci de centime pentru fiecare degetar de băutură.

Chelnerul îi aduse sticla și Cronshaw o ținu în dreptul becului.

— Mi-au băut din ea. Chelner, cine a consumat din whisky-ul meu?

— *Mais, personne, monsieur Cronshaw*[1].

— Am făcut un semn pe ea aseară și uite unde a ajuns.

— *Monsieur* a făcut un semn, dar a mai băut din ea și după aceea. În felul acesta, *Monsieur* își pierde vremea făcînd semne.

Chelnerul era un tip destul de jovial și-l cunoștea foarte bine pe Cronshaw. Acesta îl privi lung.

— Dacă-mi dai cuvîntul dumitale de aristocrat și de gentleman că nu mi-a băut nimeni din whisky, îți accept afirmația.

Această replică tradusă cuvînt cu cuvînt în franceza cea mai elementară suna foarte caraghios și doamna de la *comptoir*[2] nu-și putu stăpîni rîsul.

---

1. Nimeni, domnule Cronshaw (fr.).
2. Tejghea, bar (fr.).

— *Il est impayable*[1], murmură ea.

Auzind-o, Cronshaw își întoarse privirea tîmpă către ea; era o femeie masivă, între două vîrste, cu un aer de matroană; Cronshaw îi trimise bezele cu un gest solemn. Ea dădu din umeri.

— Nu vă temeți, doamnă, îi spuse el greoi, am trecut de vîrsta cînd mă pot ispiti farmecele femeilor la patruzeci și cinci de ani sau recunoștința.

Își turnă un whisky la care adăugă puțină apă și-l bău fără grabă. Se șterse pe buze cu dosul mîinii.

— A vorbit foarte frumos.

Lawson și Clutton își dădură seama că această observație a lui Cronshaw constituia răspunsul la întrebarea despre Mallarmé. Cronshaw se ducea adesea la întîlnirile de marți seara, la care poetul îi primea pe literați și pictori și vorbea cu o subtilă oratorie despre orice subiect pe care i-l sugera cineva. Era evident că Cronshaw fusese de curînd la una dintre ele.

— A vorbit foarte frumos, dar a vorbit prostii. A vorbit despre artă de parcă ar fi fost lucrul cel mai important din lume.

— Păi, dacă nu este, atunci ce căutăm noi aici? întrebă Philip.

— Ce căutați aici? Nu știu, asta nu-i treaba mea. Dar arta e un lux. Oamenii dau importanță numai autoconservării și perpetuării speciei lor. Numai cînd sînt satisfăcute aceste instincte, își permit să se dedice plăcerii oferite de scriitori, pictori și poeți.

Cronshaw făcu o pauză ca să bea. De douăzeci de ani medita la problema dacă îi place băutura pentru că-l face să vorbească sau dacă îi place conversația pentru că-i face sete.

Apoi spuse:

— Ieri am scris o poezie.

Fără să-l roage nimeni, începu s-o recite rar de tot și bătînd ritmul cu degetul întins. Poate că era o poezie foarte frumoasă, dar, în momentul acela, intră o femeie

1. E teribil, are un haz nespus (fr.).

tînără. Avea buzele foarte roșii și era evident că obrajii ei de o culoare foarte vie nu indicau neapărat o natură vulgară; își înnegrise genele și sprîncenele și-și vopsise pleoapele cu un albastru intens care se continua cu un triunghi în colțul ochilor. Avea o ținută fantastică și amuzantă. Își lăsase părul negru peste urechi după moda lansată de domnișoara Cléo de Mérode[1].

Privirile lui Philip se îndreptară către ea, și Cronshaw, sfîrșind de recitat versurile sale, îi zîmbi îngăduitor.

— Nu m-ai ascultat, zise el.

— Ba da.

— Nu te țin de rău pentru că ai oferit o ilustrare foarte convingătoare a afirmației pe care am făcut-o adineaori. Ce este arta în comparație cu dragostea? Îți respect și-ți aplaud indiferența față de poezia frumoasă, cînd poți contempla farmecele înșelătoare ale acestei tinere curtezane.

Tînăra tocmai trecea pe lîngă masa la care ședeau ei și Cronshaw o apucă de braț.

— Vino și așază-te lîngă mine, copila mea, și hai să jucăm divina comedie a dragostei.

— *Fichez-moi la paix*[2], zise ea și, împingîndu-l într-o parte, continuă să umble prin local.

— Arta, continuă Cronshaw făcînd un gest cu mîna, este pur și simplu refugiul pe care l-au inventat oameni ingenioși, ca să scape de plictiseala vieții în momentul în care aveau din belșug mîncare și femei.

Cronshaw își umplu iarăși paharul și începu să vorbească pe îndelete. Făcea fraze foarte frumoase, își alegea cu grijă cuvintele. Amesteca înțelepciunea și aiurelile într-un mod uluitor, batjocorindu-și cu gravitate ascultătorii, iar, peste o clipă, dîndu-le în glumă sfaturi foarte sănătoase. Vorbi despre artă, literatură și viață. Era cînd pios și obscen, cînd vesel și plîngăreț. Se îmbătă de tot și apoi începu să recite versuri, dintre ale lui și dintr-ale

1. Celebră curtezană, favorita regelui Leopold al II-lea al Belgiei.
2. Dați-mi pace (fr.).

lui Milton, ale lui și ale lui Shelley, ale lui și ale lui Marlowe[1].

În cele din urmă, Lawson, istovit, dădu să plece acasă.

— Vin și eu, zise Philip.

Clutton, cel mai tăcut dintre toți, rămase pe loc, ascultînd cu un zîmbet sardonic divagațiile lui Cronshaw. Lawson îl însoți pe Philip pînă la hotel și apoi îi spuse „noapte bună". Dar, cînd se culcă, Philip văzu că nu poate adormi. Toate aceste idei noi care-i fuseseră aruncate la întîmplare în față începură să clocotească în mintea lui. Era teribil de emoționat. Simțea în el puteri nebănuite. Pînă atunci nu avusese niciodată atîta încredere în el.

„Sînt convins că o să ajung un mare artist", își zise el. „Simt asta în mine."

Îl străbătu un nou fior cînd îi veni în minte un alt gînd, pe care nu îndrăzni să-l formuleze nici măcar în sinea lui: „Doamne, simt că sînt genial".

De fapt era numai beat, dar, cum nu băuse decît un pahar cu bere, probabil că beția se datora unei otrăvi mai primejdioase decît alcoolul.

---

1. Christopher Marlowe (1564-1593), dramaturg elisabetan, maestru al versului alb.

# Capitolul XLIII

Marţea şi vinerea profesorii stăteau o dimineaţă întreagă cu elevii de la Amitrano discutîndu-le lucrările. În Franţa, pictorii cîştigă prea puţin dacă nu fac portrete sau dacă nu sînt patronaţi de americani bogaţi; iar artiştii care se bucură de faimă sînt foarte doritori să-şi sporească veniturile petrecînd două-trei ore pe săptămînă în vreunul dintre numeroasele ateliere unde se învaţă pictura. Marţea era ziua în care venea la şcoala Amitrano pictorul Michel Rollin. Era un om în vîrstă, cu barbă albă şi faţa roşcovană. Pictase o mulţime de lucrări decorative, comandate de stat, dar acestea constituiau un subiect de batjocură pentru elevii pe care-i instruia: era discipolul lui Ingres, cu totul impenetrabil şi refractar la progresele artei, şi veşnic tuna şi fulgera împotriva acelor *tas de farceurs*[1] care erau Manet, Degas, Monet şi Sisley; dar era un profesor excelent, foarte îndatoritor, politicos şi gata să-şi încurajeze elevii. În schimb, Foinet, care vizita atelierul vinerea, era un om foarte dificil. Mic de statură, stafidit, cu dinţi urîţi şi un aer coleric, cu barba căruntă nepieptănată şi cu ochii de sălbatic, vorbea întotdeauna tare şi sarcastic. I se cumpăraseră tablouri de către Galeriile Luxembourg şi la douăzeci şi cinci de ani păruse să aibă perspectiva unei cariere frumoase; dar talentul şi-l datora mai degrabă tinereţii, decît personalităţii şi timp de douăzeci de ani nu făcuse altceva decît să repete peisajul care-i adusese primul succes. Cînd i se reproşa monotonia, răspundea:

1. Şleahtă de şarlatani (fr.).

— Nici Corot[1] n-a pictat decît un singur lucru. De ce aş face eu altfel?

Foinet pizmuia succesele altora şi avea o ură personală de o factură cu totul deosebită împotriva impresioniştilor, întrucît socotea că nereuşita lui se datorează modei nebuneşti care atrăsese către operele lor publicul – *sale bête*[2]. Dispreţul binevoitor al lui Michel Rollin pentru impresionişti – pe care îi numea impostori – se transforma la Foinet într-un potop de insulte dintre care *crapule*[3] şi *canaille*[4] erau cele mai puţin violente; se distra criticîndu-le viaţa particulară şi, cu un umor sardonic, hulind şi aducînd detalii obscene, le contesta calitatea de copii legitimi şi puritatea relaţiilor lor conjugale; pentru a-şi accentua dispreţul său de măscărici, recurgea la imagini orientale şi la sublinieri cu caracter exotic. De fapt, nu-şi ascundea dispreţul nici pentru elevii ale căror lucrări le analiza. Aceştia se temeau de el şi-l urau; prin sarcasmul său brutal le făcea adeseori să plîngă pe eleve şi lacrimile lor îi stîrneau batjocura; şi totuşi, rămînea în atelier, în ciuda protestelor ridicate de cei care sufereau prea cumplit de pe urma atacurilor sale, pentru că nu încăpea îndoială că era unul dintre cei mai buni profesori din Paris. Uneori, fostul model care conducea şcoala încerca să-l pună la punct, dar, în faţa obrăzniciei violente a pictorului, argumentele lui se transformau foarte repede în scuze umile.

Philip veni mai întîi în contact cu Foinet. Cînd sosi la atelier, îl găsi deja acolo. Se plimba de la şevalet la şevalet însoţit de doamna Otter, organizatoarea. Aceasta traducea observaţiile lui elevilor care nu înţelegeau franceza. Fanny Price, care şedea lîngă Philip, lucra cu înfrigurare. Era palidă la faţă din cauza nervozităţii şi, din cînd în cînd, se oprea din lucru ca să-şi şteargă mîinile

---

1. Jean Baptiste Camille Corot (1796-1875), pictor impresionist francez.
2. Dobitoc, animal (fr.).
3. Ticălos (fr.).
4. Nemernic, neam prost (fr.).

de bluză pentru că transpira mereu de încordare. Deodată se întoarse către Philip cu un aer speriat, pe care încerca să-l mascheze încruntîndu-se.

— Ce zici, merge? întrebă ea făcînd semn cu capul către desenul ei.

Philip se sculă de pe scaun și se uită. Era uluit; i se părea că fata n-are cîtuși de puțin ochi de artist; desenul era total diform.

— Ce n-aș da să pot desena și eu măcar pe jumătate atît de bine, răspunse Philip.

— Dar n-ai cum, pentru că de-abia ai venit. E cam prea mult să vrei să desenezi ca mine. Eu lucrez aici de doi ani.

Philip nu putea deloc s-o înțeleagă pe Fanny Price. Era de o îngîmfare uimitoare. Philip descoperise deja că toată lumea din atelier o displăcea profund; și nici nu era de mirare, întrucît fata părea să-și dea toată stăruința să jignească oamenii.

— M-am plîns doamnei Otter în privința lui Foinet, zise ea acum. De două săptămîni nici nu s-a mai uitat la desenul meu. Stă cîte o jumătate de oră cu doamna Otter pentru că ea este *massière*. La urma urmei, și eu plătesc ca și toți ceilalți, și bănuiesc că banii mei sînt la fel de buni ca și ai lor. Nu văd de ce ar trebui să mi se dea mai puțină atenție decît celorlalți.

Puse din nou mîna pe cărbune, dar peste o clipă îl lăsă jos gemînd.

— Acum nu mai sînt în stare de nimic. Sînt îngrozitor de tulburată.

Se uită la Foinet care se apropia de ei, însoțit de doamna Otter. Aceasta, o ființă supusă, mediocră și încîntată de sine, avea un aer plin de importanță. Foinet se așeză în fața șevaletului unei englezoaice micuțe cu ținuta în dezordine, numite Ruth Chalice. Avea ochi negri, frumoși, cu o privire languroasă, dar pasionată, și fața ascuțită, ascetică, dar senzuală, precum și pielea de culoarea fildeșului vechi – un gen care sub influența pictorului Burne-Jones era cultivat în vremea aceea de domnișoarele din mahalaua londoneză Chelsea. Foinet părea binedispus; nu-i zise mare lucru, dar, luîndu-i

cărbunele din mînă, îi arătă greșelile din cîteva trăsături repezi și hotărîte. Cînd se ridică, domnișoara Chalice radia de fericire. Foinet se opri apoi la Clutton. Între timp și Philip devenise cam agitat, dar doamna Otter îi făgăduise să-i ușureze puțin situația. Foinet rămase o clipă în fața lucrării lui Clutton mușcîndu-și degetul mare fără o vorbă și apoi scuipă distrat pe pînză bucățica de piele pe care o mușcase.

— Asta e o linie reușită, spuse el în cele din urmă, arătîndu-i cu degetul mare ceea ce-i plăcea. Văd că ai început să mai înveți nițel desenul.

Clutton nu-i răspunse, ci îl privi pe profesor cu aerul său obișnuit de nepăsare sardonică față de părerea lumii.

— Încep să cred că ai totuși o umbră de talent.

Doamna Otter, care nu-l agrea pe Clutton, strînse din buze. Ea nu vedea nimic deosebit în desenul acestuia. Foinet se așeză și intră în amănunte tehnice. Doamna Otter se cam plictisise de stat în picioare. Clutton nu zicea nimic, dar, din cînd în cînd, încuviința din cap. Foarte satisfăcut, Foinet simțea că băiatul înțelegea și ce-i spunea, și motivele care-l îndemnau să-i spună aceste lucruri; majoritatea elevilor îl ascultau, dar era limpede că de înțeles nu-l înțelegeau. Apoi, Foinet se ridică și veni la Philip.

— A sosit doar de două zile, se grăbi să explice doamna Otter. E începător. N-a mai studiat pînă acum.

— *Ça se voit*, zise profesorul. Asta se vede.

Trecu mai departe și doamna Otter îi șopti:

— Asta e domnișoara despre care v-am vorbit.

Foinet se uită la ea ca și cum ar fi fost un animal respingător și glasul lui deveni mai aspru.

— S-ar părea că după impresia dumitale nu-i dau destulă atenție. Te-ai plîns organizatoarei. Mă rog, arată-mi lucrarea căreia dorești să-i acord atenție.

Fanny Price roși. Sîngele care se vedea în transparență pe sub tenul ei bolnăvicios avea o culoare vineție, ciudată. Fără să răspundă, arătă desenul la care lucra de la începutul săptămînii. Foinet se așeză pe scaun.

— Ei, ce-ai vrea să-ți spun? Ai vrea să-ți spun că e frumos? Nu e. Ai vrea să-ți spun că e bine desenat? Nu e. Ai vrea să-ți spun că e meritoriu? Nu e. Ai vrea să-ți arăt ce e greșit în el? Totul e greșit. Ai vrea să-ți spun ce să faci cu el? Rupe-l. Acum ești mulțumită?

Domnișoara Price se făcu albă ca hîrtia. Era furioasă pentru că profesorul spusese toate acestea de față cu doamna Otter. Deși era de atîta vreme în Franța și înțelegea destul de bine limba țării, nu știa să spună nici două cuvinte franțuzește.

— N-are nici un drept să se poarte cu mine în felul ăsta. Banii mei sînt la fel de buni ca și ai celorlalți. Îi plătesc ca să mă învețe. În felul ăsta nu mă învață nimic.

— Ce zice? Ce zice? întrebă Foinet.

Doamna Otter șovăi dacă să-i traducă sau nu și domnișoara Price își repetă spusele într-o franceză stîlcită.

— *Je vous paye pour m'apprendre*[1].

Foinet o fulgeră cu o privire mînioasă, ridică glasul și o amenință cu pumnul.

— *Mais, nom de Dieu*[2], n-am ce să te învăț. Mi-ar veni mai ușor să învăț o cămilă să picteze.

Apoi se întoarse către doamna Otter.

— Întreab-o, te rog, dacă pictează doar așa, ca să se distreze, sau se așteaptă chiar să cîștige și bani cu asta.

— Am de gînd să-mi cîștig existența pictînd, îi răspunse domnișoara Price.

— Atunci e de datoria mea să-ți spun că-ți pierzi vremea de pomană. Că n-ai talent, n-ar avea nici o importanță, pentru că în zilele noastre nu plouă cu talente, dar n-ai nici măcar un sîmbure de aptitudine. De cîtă vreme ești aici? După două lecții, pînă și un copil de cinci ani ar fi desenat mai bine decît dumneata. Eu îți spun un singur lucru: n-ai nici o șansă. Mai degrabă poți să-ți cîștigi existența ca *bonne à tout faire*[3] decît ca pictoriță. Uite.

---

1. Vă plătesc ca să mă învățați (fr.).
2. Dar, fir-ar să fie (fr.).
3. Femeie la toate (fr.).

Luă un cărbune care se rupse de cum îl apăsă pe hîrtie. Scoase o înjurătură și apoi cu ciotul rămas desenă cîteva linii mari și ferme. Desena repede și vorbea în același timp, scuipînd parcă vorbe veninoase.

— Uite, brațele alea nu sînt egale. Genunchiul ăla e grotesc. Îți spun că și un copil de cinci ani ar desena mai bine. Poftim, nici nu stă în picioare. Și laba aia a piciorului!

Odată cu fiecare cuvînt pe care-l rostea făcea cîte un semn cu cărbunele și peste o clipă, desenul, pentru care Fanny Price cheltuise atîta timp și atîtea eforturi, deveni de nerecunoscut – un vălmășag de linii și pete. În cele din urmă, trînti jos cărbunele și se ridică.

— Ascultă sfatul meu, *mademoiselle*, apucă-te de croitorie.

Foinet se uită la ceas.

— E douăsprezece. *À la semaine prochaine, messieurs*[1].

Domnișoara Price își strînse încet lucrurile. Philip rămase în urma celorlalți ca să-i spună o vorbă bună. Dar nu-i trecu nimic altceva prin cap decît să-și exprime regretul și să spună că Foinet e o bestie.

Fata se năpusti cu asprime asupra lui:

— De asta m-ai așteptat? Cînd am să am nevoie de compătimirea dumitale am să ți-o cer. Te rog dă-te la o parte.

Fanny Price trecu pe lîngă el și ieși din atelier, iar Philip dădu din umeri și porni șchiopătînd către restaurantul „Gravier“ ca să ia masa.

— Așa-i trebuie, zise Lawson cînd îi povesti Philip ce s-a întîmplat. E o țoapă țîfnoasă.

Lawson era foarte sensibil la critică și atunci, ca s-o evite, nu se ducea niciodată la atelier cînd urma să vină Foinet.

— N-am nevoie de părerile altora despre lucrările mele, spunea el. Îmi dau seama și singur dacă sînt bune sau rele.

1. Pe săptămîna viitoare, domnilor (fr.).

— Vrei să spui că n-ai nevoie de părerile rele ale altora despre lucrările tale, îi răspunse Clutton sec.

După-amiază, Philip se gîndi să se ducă la Luxembourg ca să vadă tablourile și, trecînd prin parc, o zări pe Fanny Price așezată în locul ei obișnuit. Pe Philip îl duruse asprimea cu care întîmpinase ea încercarea lui plină de bune intenții de a-i spune ceva plăcut, așa că trecu pe acolo de parcă nici n-ar fi observat-o. Dar fata se ridică imediat și veni spre el.

— Te faci că nu mă cunoști? întrebă ea.

— Nu, bineînțeles că nu. Dar m-am gîndit că poate n-ai chef de conversație.

— Unde te duci?

— Voiam să mă uit la tabloul lui Manet, pentru că am auzit foarte mult discutîndu-se despre el.

— Vrei să vin cu dumneata? Cunosc destul de bine Galeriile Luxembourg. Aş putea să-ți arăt vreo două lucrări bune.

Philip înțelese că, neputînd să-și ceară scuze în mod direct, o făcea prin această propunere.

— Ești foarte drăguță, mi-ar face mare plăcere.

— Dacă preferi cumva să mergi singur, nu e nevoie să spui „da", zise ea bănuitoare.

— Pe cuvînt că nu.

Se îndreptară împreună spre galerie. Colecția lui Caillebotte[1] fusese expusă de curînd și, pentru prima dată, elevii aveau posibilitatea să cerceteze pe îndelete operele impresioniștilor. Pînă atunci, nu le putuseră vedea decît în magazinul lui Durand-Ruel din Rue Lafitte (și negustorul, spre deosebire de confrații săi britanici, care adoptă față de pictori o atitudine de superioritate, era întotdeauna încîntat să-i arate chiar și celui mai prăpădit învățăcel orice voia să vadă) sau în casa lui particulară în care te puteai duce marțea, întrucît o invitație era ușor de obținut. Acolo erau expuse tablouri celebre în lumea întreagă. Domnișoara Price îl conduse pe Philip direct la *Olympia* lui Manet. Philip o privi uimit, fără o vorbă.

---

1. Gustave Caillebotte (1848-1894); pictor francez, reprezentant al școlii realiste.

— Îți place? întrebă domnișoara Price.

— Nu știu, răspunse el, fără să se poată hotărî.

— Ascultă-mă pe mine, e lucrarea cea mai bună din toată galeria, poate doar cu excepția portretului făcut de Whistler mamei sale.

Îi lăsă timp să contemple capodopera și apoi îl duse la un tablou care înfățișa o gară.

— Uite, ăsta e un Monet, zise ea. E gara St. Lazare.

— Dar șinele nu sînt paralele, zise Philip.

— Ce importanță are? întrebă ea cu un aer semeț.

Lui Philip i se făcu rușine. Fanny Price prinsese din zbor vorbele de duh din atelier și-i venea foarte ușor să-l impresioneze pe Philip, prin vastitatea cunoștințelor ei. Începu să-i explice tablourile cu un aer de superioritate, dar cu un spirit destul de pătrunzător, și-i arătă ce încercaseră pictorii să facă și ce trebuie să caute el în tablourile lor. Vorbea agitînd mereu degetul mare și Philip, pentru care tot ce spunea ea constituia o noutate, o asculta cu interes profund și cu uimire. Pînă acum idolii lui fuseseră Frederic Watts și Burne-Jones. Culorile plăcute ale celui dintîi și desenul afectat al celui din urmă îi satisfăcuseră pe deplin sensibilitatea estetică. Vagul lor idealism, bănuiala că îndărătul titlurilor pe care le dădeau tablourilor lor se ascundea o idee filozofică se armonizau perfect cu funcțiile artei așa cum le înțelesese el citindu-l și recitindu-l în mod conștiincios pe Ruskin; aici însă era cu totul altceva; nu mai exista nici un fel de apel la etică; iar contemplarea acestor opere nu putea ajuta pe nimeni să ducă o viață mai înaltă și mai pură. Philip era nedumerit.

În cele din urmă, spuse:

— Sînt mort, pur și simplu. Nu cred că mai pot asimila cu folos altceva. Hai să mergem să stăm pe banca de colo.

— Nu e bine să înghiți arta cu lingura, răspunse domnișoara Price.

După ce ieșiră, Philip îi mulțumi călduros pentru că-și daduse atîta osteneală cu el.

— N-ai pentru ce, zise ea cu foarte puțină politețe. Am făcut-o pentru că-mi place. Dacă vrei, mîine putem merge la Luvru și pe urmă am să te duc și la Durand-Ruel.

— Zău, ești prea drăguță cu mine.

— Va să zică dumneata nu crezi că sînt o bestie cum mă consideră mai toți ăilalți?

— Nu, zîmbi el.

— Ei socotesc că o să mă alunge din atelier; dar n-o să poată; am să rămîn acolo exact atîta cît vreau. Tot ce s-a întîmplat azi-dimineață a fost numai din pricina lui Lucy Otter, știu eu prea bine. Niciodată nu m-a putut suferi. Spera că după scena de azi-dimineață am să-mi iau tălpășița. Cred și eu că i-ar conveni să mă vadă plecînd. Se teme de mine pentru că știu prea multe despre ea.

Domnișoara Price îi relată o poveste lungă și complicată din care ar fi reieșit că doamna Otter, o persoană mititică, total neinteresantă și foarte onorabilă, are tot felul de legături amoroase de o factură îndoielnică. Apoi îi vorbi despre Ruth Chalice, fata pe care o lăudase Foinet dimineață.

— Asta a umblat cu toți bărbații din atelier. E pur și simplu o femeie de stradă. Și e murdară. N-a făcut baie de o lună. Știu precis.

Philip o asculta cu un sentiment de jenă. Auzise deja că circulă tot felul de zvonuri în legătură cu domnișoara Chalice, dar despre doamna Otter, care locuia împreună cu mama ei, era ridicol să crezi că n-ar fi virtuoasă, ba chiar o persoană cu concepții rigide. Femeia asta care mergea alături de el turnînd minciuni răuvoitoare îl îngrozea pur și simplu.

— Dar mie puțin îmi pasă de ce spun ei. Eu am să-mi urmez în orice caz drumul. Eu știu că sînt talentată. Simt că sînt o artistă înnăscută. Mai bine mă omor decît să renunț. N-am să fiu eu prima persoană de care au rîs toți pe la școlile pe unde a umblat și pe urmă s-a dovedit a fi singurul geniu adevărat din tot grupul respectiv. Arta e unicul lucru de care-mi pasă și sînt gata să-mi dau viața pentru ea. Totul este să te ții de treabă și să muncești pe rupte, fără să te dai bătut.

Tuturor celor care nu-i împărtășeau părerea despre ea însăși le atribuia motive rușinoase pentru această

atitudine. Pe Clutton îl detesta. Îi spuse lui Philip că prietenul lui n-are de fapt nici un pic de talent; e doar o strălucire superficială care-ţi ia ochii pentru moment; nici dacă s-ar fi dat peste cap şi tot n-ar fi putut să deseneze o siluetă ca lumea. Iar despre Lawson se exprimă astfel:

— Un animal prăpădit cu părul roşu şi cu pistrui. Se teme atît de rău de Foinet încît nici nu-l lasă să-i vadă lucrarea. La urma urmei, eu cel puţin nu dau bir cu fugiţii, nu-i aşa? Dar puţin îmi pasă de ceea ce-mi spune Foinet, pentru că eu ştiu că am cu adevărat stofă de artist.

Întrucît ajunseseră pe strada unde locuia ea, Philip o părăsi cu un oftat de uşurare.

# Capitolul XLIV

Cu toate acestea, duminica următoare, cînd domnișoara Price se oferi să-l ducă la Luvru, Philip acceptă. Îi arătă *Mona Lisa*. Philip o privi cu o ușoară dezamăgire, dar citise de atîtea ori cuvintele cu care Walter Pater a înfrumusețat și mai mult cel mai celebru tablou din lume, încît le știa pe de rost și i le repetă domnișoarei Price.

— Asta-i literatură, zise ea puțin disprețuitoare. Trebuie să fugi de asemenea lucruri.

Îi arătă tablourile lui Rembrandt și-i spuse multe vorbe de bun-simț despre ele. Se opri în fața tabloului *Pelerinii în Emaus*.

— Cînd ai să simți frumusețea acestui tablou, îi spuse ea, ai să te pricepi la pictură.

Apoi îi arătă lucrările lui Ingres – *Odalisca* și *Izvorul*. Fanny Price era un ghid foarte categoric, nu-l lăsa să se uite la ce voia el și încerca să-i smulgă cuvinte de admirație pentru tot ce admira ea. Lua mult prea în serios studiile ei de artă și cînd Philip, oprindu-se în dreptul unei ferestre din Galeria Lungă și care dădea spre grădina Tuilleries, veselă, însorită și civilizată ca un tablou de Raffaelli[1], exclamă: „Hei, uite ce frumos e! Hai să ne oprim aici o clipă“, domnișoara Price îi spuse cu indiferență:

— Da, e destul de frumos. Dar noi am venit aici ca să ne uităm la tablouri.

Aerul de toamnă plin de vioiciune și veselie îl încînta pe Philip; și, cînd se opriră pe la amiază în curtea cea

1. Jean François Raffaelli (1850-1924), pictor impresionist francez.

mare a Luvrului, Philip avu chef să exclame ca și Flanagan: „Dă-o dracului de artă!".

— Ascultă, ce-ar fi să mergem la un restaurant de pe Boul'Mich[1] să luăm o gustare? propuse el.

Domnișoara Price îl privi cu suspiciune.

— Pe mine mă așteaptă masa gata pregătită acasă, răspunse ea.

— Nu contează. Ai s-o mănînci mîine. Dă-mi voie să te invit la dejun.

— Nu prea văd de ce ții neapărat la asta.

— Pentru că o să-mi facă plăcere, răspunse el zîmbind.

Traversară Sena și la colțul Bulevardului St. Michel dădură peste un restaurant.

— Hai să intrăm aici.

— Nu, aici nu merg, că pare să fie mult prea scump.

Porni mai departe cu pași hotărîți, și Philip se văzu silit s-o urmeze. Curînd găsiră un restaurant mai mic unde vreo zece clienți luau masa pe trotuar, sub o marchiză de pînză; pe vitrină scria cu litere mari albe: *„Déjeuner 1,25 vin compris"*[2].

— Mai ieftin decît aici n-o să găsim, și mie mi se pare că e exact ceea ce ne trebuie.

Se așezară la o masă liberă și așteptară omleta, care era înscrisă pe meniu la felul întîi. Philip îi privea cu încîntare pe trecători. Vederea lor îi umplea inima de fericire. Era obosit, dar vesel.

— Hei, ia uită-te la tipul ăla îmbrăcat cu bluză, nu-i grozav?

Întoarse capul către domnișoara Price și spre marea lui uimire văzu că ea stă cu ochii în farfurie fără să-i pese de priveliștea din jur. Pe obraji i se scurgeau lacrimi mari.

— Hei, dar ce-ai pățit? exclamă el.

— Dacă-mi spui ceva mă scol și plec imediat, răspunse ea.

Philip era în culmea nedumeririi, dar, din fericire, chiar în clipa aceea chelnerul le aduse omleta. O împărțiră

1. Prescurtarea familiară pentru Bulevardul Saint Michel.
2. Prețul dejunului 1 franc și 25 centime, vinul inclus (fr.).

în două și începură să mănînce. Philip se străduia să vorbească despre una și alta, iar domnișoara Price părea că face și ea eforturi să fie agreabilă; dar prînzul nu fu prea reușit. De felul lui, Philip se îngrețoșa ușor, și manierele domnișoarei Price la masă îi tăiau pur și simplu pofta de mîncare. Mînca zgomotos, lacom, aducînd puțin cu o fiară de la o menajerie, și, după ce termina fiecare fel, ștergea bine farfuria cu miez de pîine pînă ce strălucea de albeață, de parcă se temea să nu piardă vreo picătură de sos. Chelnerul le servi brînză Camembert și Philip constată cu dezgust că ea o mănîncă pînă la ultima bucățică, cu coajă cu tot. Dacă ar fi fost hămesită de cine știe cît timp, și tot n-ar fi mîncat cu mai multă lăcomie.

Domnișoara Price era foarte schimbătoare, reacțiile ei erau imprevizibile, așa că, dacă într-o zi se despărțea de ea în termenii cei mai prietenoși, n-avea de unde să știe dacă a doua zi n-o să fie posomorîtă și nepoliticoasă; dar învăță de la ea o mulțime de lucruri: deși ea personal nu desena bine, știa tot ce putea să te învețe un profesor și sugestiile ei permanente îl ajutară să progreseze. Și doamna Otter îi era de mult folos, iar uneori îi mai făcea critici și domnișoara Chalice; Philip învăța din flecăreala facilă a lui Lawson și din exemplul pe care i-l dădea Clutton. Dar lui Fanny Price nu-i plăcea deloc să-l vadă că mai primește sugestii și de la alții, și, dacă o ruga să-l ajute după ce ascultase sfaturile altora, ea îl refuza cu brutalitate. Ceilalți colegi, Lawson, Clutton, Flanagan îl luau peste picior din pricina ei.

— Ai grijă, măi băiete, îi spuneau ei, s-a îndrăgostit de tine.

— Aș, prostii! rîdea el.

Părea absurd să crezi că domnișoara Price ar putea fi îndrăgostită de cineva. Îl treceau fiori cînd se gîndea cît de puțin atrăgătoare e, cu părul ei răvășit și cu mîinile murdare, cu rochia maro pe care o purta în fiecare zi, pătată, și cu tivul desfăcut; bănuia că o duce greu cu banii – de fapt toți o duceau greu cu banii – dar ar fi putut cel puțin să fie îngrijită și curată; și fără doar și poate că n-ar fi fost mare lucru să pună mîna pe ață și ac și să-și coasă fusta.

Philip începu să-şi rînduiască oarecum impresiile despre oamenii cu care venea în contact. Nu mai era aşa ingenuu ca la Heidelberg, în vremurile care i se păreau acum atît de îndepărtate, şi, începînd să se intereseze cu tot dinadinsul de omenire, se simţea înclinat să cerceteze şi să critice. Pe Clutton nu-i era uşor să-l cunoască mai bine acum, după ce-l văzuse zi de zi timp de trei luni, decît îl cunoscuse în prima zi. Impresia generală a celor din atelier era că e un om capabil; se spunea despre el că o să facă lucruri mari şi Philip împărtăşea părerea celorlalţi; dar ce anume avea să facă, nu ştia prea bine nici el şi nici altcineva. Lucrase în mai multe ateliere înainte de a veni la Amitrano – la Julian, la Beaux-Arts şi la MacPherson şi stătuse mai multă vreme la Amitrano decît în celelalte locuri, pentru că aici îl lăsa lumea mai mult în pace. Nu-i plăcea să-şi arate lucrările şi, spre deosebire de majoritatea tinerilor care studiază pictura, nu era bucuros nici să primească, nici să dea sfaturi. Se spunea că în micul atelier din Rue Campagne Première, care-i servea şi de dormitor, şi de odaie de lucru, are tablouri minunate care i-ar cîştiga o frumoasă reputaţie, dacă cineva l-ar fi putut convinge să le expună. Neputîndu-şi plăti modelele, picta naturi moarte, şi Lawson vorbea neîncetat de o *Farfurie cu mere* pe care o declara o capodoperă. Era foarte meticulos şi, ţintind spre lucruri pe care nu izbutea să le prindă pe deplin, se arăta mereu nemulţumit de munca lui în ansamblu; poate că unele părţi i-ar fi plăcut – antebraţul sau gamba sau laba piciorului de la un nud sau un pahar sau o ceaşcă dintr-o natură moartă; drept care tăia bucata respectivă şi o păstra, distrugînd restul pînzei; de aceea, cînd oamenii se invitau la el acasă pentru a-i vedea lucrările, putea răspunde, fără să mintă, că nu are de arătat nici un tablou. În Bretagne, dăduse peste un pictor de care nu auzise nimeni, un tip ciudat care fusese mai înainte agent de bursă şi se apucase de pictură aproape de bătrîneţe, şi Clutton era profund influenţat de lucrările acestuia. El le întorcea spatele impresioniştilor şi îşi elabora cu multă trudă o manieră personală nu numai de a picta,

ci și de a vedea lucrurile. Philip găsea la el o ciudată originalitate.

Cînd mîncau la „Gravier“ sau, seara, la „Versailles“ sau la „Closerie des Lilas“, Clutton era taciturn. Ședea liniștit pe scaun cu o expresie sardonică pe fața lui scofîlcită și vorbea numai cînd se ivea prilejul să arunce vreo vorbă de duh. Îi plăcea să aibă o țintă a batjocurei și cel mai vesel era cînd dădea peste vreun om asupra căruia își putea revărsa sarcasmul. Rareori vorbea despre altceva decît despre pictură și chiar și asta o făcea numai cu cele două-trei persoane pe care le socotea vrednice de o asemenea conversație. Philip se întreba dacă omul are cu adevărat oarecare calități: reticența lui, înfățișarea istovită și tulburată, umorul ascuțit păreau să fie semne ale unei personalități puternice, dar tot așa de ușor putea să fie doar o mască reușită îndărătul căreia nu se ascundea nimic.

Pe de altă parte, Philip se împrieteni cu Lawson, pe care îl interesau tot felul de lucruri, ceea ce făcea să fie o companie agreabilă. Citea mai mult decît majoritatea studenților și, cu toate că avea un venit modest, îi plăcea grozav să cumpere cărți. Nu făcea deloc mofturi cînd era vorba să le împrumute și altora; așa începu Philip să îi cunoască pe Flaubert și Balzac, pe Verlaine, Hérédia[1] și Villiers de L'Isle Adam[2]. Se duceau împreună la teatru și uneori își luau locuri la galerie la Opéra Comique. Teatrul Odéon era foarte aproape de ei, și curînd Philip ajunse să împărtășească pasiunea prietenului său pentru criticii de tragedii din epoca lui Ludovic al XIV-lea și pentru stilul emfatic al alexandrinului. În Rue Taitbout se țineau acele Concerts Rouges, la care, cu bilete de șaptezeci și cinci de centime, puteai să asculți muzică excelentă și pe deasupra să mai capeți și ceva bun de băut; scaunele erau incomode, sala ticsită, aerul îmbîcsit de fum gros de mahorcă, dar toate aceste lucruri erau

1. José Maria de Hérédia (1842-1905), poet francez de origine cubaneză.
2. Scriitor francez simbolist şi fantastic (1838-1881).

privite cu nepăsare de entuziasmul lor tineresc. Uneori se duceau la balul Bullier, la care îi însoţea de obicei şi Flanagan. Emotivitatea acestuia şi entuziasmul său zgomotos le stîrneau rîsul. Era un dansator excelent şi, după mai puţin de zece minute de la sosirea lor în sală, îl şi vedeau învîrtindu-se ţanţoş cu vreo vînzătoare de magazin pe care abia o cunoscuse.

Cu toţii îşi doreau să aibă o amantă. Asta făcea parte din arsenalul tinerilor artişti din Paris. În plus, asta te făcea să creşti în ochii amicilor. Era un lucru cu care te puteai lăuda. Dar dificultatea o constituia faptul că banii pe care-i aveau abia le ajungeau ca să se întreţină pe ei, şi, cu toate că susţineau cu aprindere că franţuzoaicele sînt atît de deştepte încît tot atîta te costa să întreţii două persoane sau una, nu le-a fost deloc uşor să cunoască tinere dispuse să accepte acelaşi punct de vedere în problema respectivă. În majoritatea cazurilor, trebuiau să se mulţumească să rîvnească – folosind cuvinte injurioase – la doamnele care acceptau protecţia pictorilor mai aşezaţi şi mai respectabili ca ei. Era extraordinar să constaţi ce greu merg asemenea lucruri la Paris. Lawson făcea cunoştinţă cu o tînără şi-i dădea o întîlnire; douăzeci şi patru de ore era în culmea emoţiei şi o descria în tot amănuntul pe femeia care-l încîntase, împuind urechile tuturor; dar niciodată n-a avut norocul ca fata respectivă să vină la întîlnire. El se întorcea foarte tîrziu şi foarte prost dispus la „Gravier“ şi exclama:

— Fir-ar al dracului să fie, iar am luat plasă! Nu ştiu de ce nu mă plac fetele astea. Probabil pentru că nu ştiu destul franţuzeşte sau pentru că am părul roşu. E groaznic să ştii că ai stat mai bine de un an la Paris şi tot n-ai pus mîna pe o puicuţă.

— Am impresia că încă n-ai găsit modalitatea optimă, zicea Flanagan.

Era gata oricînd să înşire o listă lungă de victorii demne de invidiat şi, cu toate că ei îşi permiteau să nu creadă tot ce spunea el, dovezile îi sileau să admită că nu spunea numai minciuni. Însă Flanagan nu căuta să aibă o relaţie stabilă. N-avea să stea în Paris decît doi

ani. Își convinsese familia să-i dea voie să vină și să studieze artele plastice la Paris, în loc să se ducă la colegiu. Dar, la sfîrșitul acelei perioade, trebuia să se întoarcă la Seattle[1] și să vadă de afacerile tatălui său. Se hotărîse ca între timp să se distreze cît mai bine și în aventurile sale amoroase prefera variația în locul stabilității.

— Eu nu înțeleg cum pui tu mîna pe ele, zicea Lawson furios.

— În privința asta, băiete, nu e nici o greutate, răspundea Flanagan. Trebuie pur și simplu să mergi direct la țintă. Mai greu e să scapi de ele. În privința asta îți trebuie mult tact.

Philip era mult prea ocupat cu munca lui, cu cărțile pe care le citea, cu spectacolele la care se ducea, cu conversațiile pe care le asculta, pentru ca să se mai agite din pricina dorinței de a avea o societate feminină. Se gândea că o să aibă timp berechet pentru asta cînd o să poată vorbi mai fluent franceza.

Trecuse mai bine de un an de când n-o mai văzuse pe domnișoara Wilkinson și, în cursul primelor săptămîni petrecute la Paris, fusese prea ocupat ca să-i răspundă la o scrisoare primită de la ea în ajunul plecării lui de la Blackstable. Cînd sosi o nouă scrisoare, știind că o să fie plină de reproșuri și neavînd în momentul acela dispoziția potrivită pentru a le face față, o puse deoparte, cu intenția de a o deschide mai tîrziu, dar uită de ea și o găsi o lună mai tîrziu, cînd scotocea într-un sertar ca să găsească niște ciorapi fără găuri. Se uită cu spaimă la scrisoarea rămasă nedesfăcută. Se temea că domnișoara Wilkinson a suferit foarte mult și asta îl făcu să se simtă o bestie; dar probabil că ea acum nu mai suferea sau, în orice caz, trecuse peste ceea ce fusese mai greu. Scrisoarea în sine îi sugera că femeile sînt adeseori prea emfatice în exprimare. Ceea ce spuneau nu însemna exact același lucru ca în gura bărbaților. El se hotărîse definitiv ca pentru nimic în lume să n-o revadă

1. Oraș din Statele Unite ale Americii, pe coasta Pacificului.

pe domnișoara Wilkinson. Trecuse atît de mult timp de cînd nu-i mai scrisese, încît nici nu mai părea să merite osteneala să se apuce acum de scris. Își puse în gînd ca nici măcar să nu deschidă scrisoarea.

„Sînt convins că n-o să-mi mai scrie“, își zise el. „E imposibil să nu-și dea seama că totul s-a terminat. La urma urmei, putea să-mi fie și mamă; ce dracu', doar nu e chiar așa de proastă ca să nu înțeleagă.“

Vreo două ceasuri nu se prea simți în largul lui. Nu încăpea îndoială că atitudinea lui era justă, și totuși nu-și putea înfrînge un sentiment de nemulțumire față de toată această poveste. Domnișoara Wilkinson nu-i mai scrise; și, cu toate temerile lui absurde, nici nu apăru pe neașteptate la Paris, ca să-l facă de rîs în fața prietenilor lui. Nu trecu multă vreme și o dădu cu totul uitării.

Între timp, își uită cu desăvîrșire vechile zeități la care se închina. Uimirea cu care privise la început operele impresioniștilor se prefăcu în admirație; și, curînd, se trezi vorbind la fel de pătruns precum ceilalți despre meritele lui Manet, Monet și Degas. Cumpără o fotografie a unei schițe de Ingres după *Odalisca* și o fotografie a tabloului *Olympia*. Erau prinse alături în perete, deasupra lavoarului, ca să le poată contempla frumusețea în timp ce se bărbierea. Acum știa cu siguranță că înaintea lui Monet peisagistica nici nu existase; și simțea un fior veritabil cînd stătea în fața tabloului lui Rembrandt – *Pelerinii în Emaus* – sau în fața *Doamnei cu nasul ciupit* pictat de Velasquez. De fapt, nu ăsta era numele adevărat al picturii, dar așa i se spunea la „Gravier“, pentru a sublinia frumusețea lucrării în ciuda înfățișării foarte ciudate a modelului. Împreună cu Ruskin, Burne-Jones și Watts, lăsase la o parte gambeta și cravata albastră cu picățele albe pe care le purtase la venirea sa la Paris; acum umbla cu o pălărie moale cu borul lat, cu o lavalieră neagră imensă și o mantie de croială romantică. Se plimba pe Bulevardul Montparnasse de parcă acolo s-ar fi născut și, printr-o lăudabilă perseverență, învățase să bea fără scîrbă *absinthe*. Își lăsase părul lung și, numai pentru că natura e aspră și n-are pic de înțelegere pentru dorințele nemuritoare ale tinereții, nu încercase să-și lase și barbă.

# Capitolul XLV

În scurtă vreme, Philip își dădu seama că spiritul care îi domina pe prietenii săi era acela al lui Cronshaw. De la el se aproviziona Lawson cu paradoxuri; și chiar și Clutton, care tînjea după individualitate, se exprima în termeni împrumutați inconștient de la superiorul lor în vîrstă. Ideile lui erau fluturate de ei la masă și sub influența lui își formau și judecățile; dar compensau respectul cu care-l tratau în mod inconștient rîzînd de slăbiciunile lui și deplîngîndu-i viciile.

— Bineînțeles, bietul Cronshaw n-o să fie niciodată bun de ceva, ziceau ei. E un caz pierdut.

Se mîndreau cu faptul că numai ei îi apreciază geniul; și, cu toate că disprețul tinerilor pentru naivitățile și nebuniile oamenilor între două vîrste îi făcea să-l ia cam de sus în societatea lor, totuși nu încetau să-l considere un titlu de glorie pentru ei, din moment ce întîmplător el era pe atunci singurul om extraordinar. Cronshaw nu venea niciodată la „Gravier". De patru ani trăia o viață sordidă cu o femeie pe care numai Lawson izbutise s-o vadă o dată, într-o cămăruță de la etajul șase al uneia din casele cele mai dărăpănate de pe Quai des Grands Augustins. Lawson descria cu lux de amănunte dezordinea, gunoiul și murdăria din camera aceea.

— Și duhoarea care m-a izbit putea pur și simplu să-ți mute nasul din loc.

— Te rog, Lawson, nu la masă, îl admonestă unul dintre cei de față.

Dar Lawson nu voia nici în ruptul capului să se priveze de plăcerea de a le descrie cu amănunte pitorești

mirosurile care-i pătrunseseră în nări. Savurînd cu un realism feroce povestirea sa, le înfățișă femeia care-i deschisese ușa. Era oacheșă, mică de statură și grasă, foarte tînără, cu un păr negru prins atît de neglijent, că ai fi zis că stă să se desfacă. Era îmbrăcată șleampăt, cu o bluză neglijentă și fără corset. Avea obrajii roșii, o gură mare și senzuală și ochii strălucitori și pofticioși, amintindu-ți de *Țiganca* lui Frans Hals[1] de la Luvru. Vulgaritatea ei sfidătoare te amuza și te îngrozea în același timp. Pe dușumele se juca un țînc murdar și neîngrijit. Se știa că otreapa asta șleampătă îl înșală pe Cronshaw cu haimanalele cele mai nemernice din Cartierul Latin și, pentru tinerii candizi care sorbeau înțelepciunea lui Cronshaw la masa de la cafenea, rămînea un mister cum de acest om, cu o minte atît de ageră și cu pasiunea lui pentru frumusețe, se putea înhăita cu o asemenea creatură. Și totuși, el părea încîntat de limbajul ei ordinar și adeseori spunea cîte o frază de-a ei, care parcă duhnea a canal. Se referea la ea sub denumirea ironică de *la fille de mon concierge*[2]. Cronshaw era sărac lipit pămîntului. Trăia de azi pe mîine cu ce cîștiga ținînd la vreo două ziare englezești cronicile expozițiilor deschise la Paris și mai scotea ceva bani și din traduceri. Lucrase la redacția unui ziar englezesc editat la Paris, dar fusese dat afară din pricina beției ; mai colabora din cînd în cînd la el cu reportaje despre licitațiile de la Hotel Drouot sau despre spectacolele de revistă. Viața pariziană îi pătrunsese pînă în măduva oaselor și nu voia s-o schimbe pentru nimic în lume, în ciuda caracterului ei sordid, în ciuda muncii de salahor și a tuturor greutăților. Rămînea acolo în tot timpul anului, chiar și vara, cînd îi plecau toate cunoștințele și nu se simțea în largul lui dacă se îndepărta prea tare de bulevardul Saint Michel. Dar ceea ce era foarte curios era că nu învățase nici acum să vorbească acceptabil franceza, și deși hainele lui ponosite fuseseră cumpărate de la magazinul „La

1. Pictor olandez (1580-1666).
2. Fiica portarului meu (fr.).

belle Jardinière", totuşi ele îi dădeau o înfăţişare vădit britanică.

Acest om ar fi izbutit foarte bine în viaţă cu un secol şi jumătate în urmă, cînd conversaţia era un paspartu pentru societatea aleasă, iar beţia nu constituia un motiv de ostracizare.

— Eu trebuia să mă nasc la începutul secolului, spunea chiar el. Mie îmi trebuie un patron generos, un Mecena. Mi-aş fi publicat poeziile prin colectă publică şi le-aş fi dedicat unui nobil. Tare mi-ar fi plăcut să scriu cuplete în cinstea căţelului unei contese. Sufletul meu tînjeşte după dragostea cameristelor şi după conversaţia episcopilor.

Îl cită pe romanticul Rolla[1]:

— *„Je suis venu trop tard dans un monde trop vieux"*[2].

Era plăcerea lui să vadă feţe noi, aşa că făcu o pasiune pentru Philip care, pare-se, realiza performanţa remarcabilă de a vorbi suficient cît să semene a conversaţie, şi nu atît de mult încît să împiedice monologul. La rîndul lui, Philip era de-a dreptul cucerit. El nu-şi dădea seama că Cronshaw spune prea puţine lucruri noi. În conversaţie, personalitatea acestuia exercita o putere miraculoasă. Avea o voce frumoasă şi sonoră şi un fel de a exprima lucrurile, care prezenta o atracţie irezistibilă pentru tineri. Tot ce spunea părea să-ţi dea de gîndit, şi adeseori, în drum spre casă, Lawson şi cu Philip se conduceau reciproc de la hotelul unuia la hotelul celuilalt nemaisăturîndu-se să discute vreo chestiune sugerată de cine ştie ce vorbă rostită la întîmplare de Cronshaw. Pe Philip, care, ca orice tînăr, ţintea nerăbdător către un rezultat, îl nedumerea faptul că poeziile scrise de Cronshaw nu se ridicau la nivelul aşteptărilor. Ele nu fuseseră niciodată publicate în volum, deşi cele mai multe dintre ele apăruseră prin periodice; şi, după multă muncă de convingere, Cronshaw le adusese un teanc de pagini rupte din *The Yellow Book, The Saturday Review* şi alte

1. Erou al poemului omonim de Alfred de Musset (1810-1857).
2. *Născutu-m-am tîrziu în lumea prea bătrînă* (fr.).

reviste, fiecare dintre ele cuprinzînd cîte o poezie de-a lui. Philip constată cu uimire că majoritatea îi aminteau fie de Hanley[1], fie de Swinburne. Era absolut indispensabilă strălucirea recitării lui Cronshaw pentru a le da un caracter personal. Philip își manifestă această dezamăgire vorbind cu Lawson, și acesta, lipsit de tact, îi reproduse poetului conversația; drept care, data următoare cînd se duse la „Closerie des Lilas", Cronshaw i se adresă cu zîmbetul său onctuos:

— Aud că n-ai o părere prea bună despre versurile mele.

Philip se simți stînjenit.

— N-aș ști să spun. Mi-au plăcut foarte mult cînd le-am citit.

— Nu te strădui să-mi cruți sentimentele, reluă Cronshaw, fluturîndu-și mîna grăsulie. Să știi că eu nu dau o importanță exagerată operelor mele poetice. Viața există ca s-o trăiești, mai degrabă, decît ca să scrii despre ea. Țelul meu este să caut să descopăr existența multiplă pe care ți-o oferă viața, extrăgînd din fiecare clipă toate emoțiile pe care ți le înfățișează. Eu îmi consider scrisul o realizare plină de grație, dar care nu absoarbe existența, ci mai degrabă îi adaugă un strop de bucurie. Cît despre posteritate – dă-o naibii.

Philip zîmbi, deoarece sărea în ochi faptul că în viață artistul nu realizase decît o mîzgăleală informă. Cronshaw îl privi gînditor și-și umplu paharul. Trimise chelnerul să-i cumpere un pachet de țigări.

— Te amuzi pentru că vorbesc în felul ăsta și dumneata știi că sînt sărac și trăiesc într-o mansardă cu o otreapă ordinară care mă înșală cu frizerii și cu chelnerii de la cafenea; traduc niște cărți prăpădite pentru cititorii englezi și scriu articole despre tablouri vrednice de dispreț, care n-ar merita nici măcar să fie înjurate. Dar spune-mi, te rog, care este sensul vieții?

— Aș spune că asta e o întrebare dificilă. N-ați prefera să dați chiar dumneavoastră răspunsul?

1. William Henry Hanley (1849-1903), obscur literat englez.

— Nu, pentru că dacă nu-l descoperi singur, n-are nici o valoare. Dar de ce crezi că te afli pe lumea asta?

Philip nu-și pusese niciodată o astfel de întrebare, așa că se văzu silit să chibzuiască o clipă înainte de a răspunde.

— A, nu știu: bănuiesc că pentru a-mi face datoria și pentru a-mi valorifica pe deplin facultățile și pentru a evita să-i rănesc pe alții.

— În două vorbe, ca să te porți cu alții cum ai vrea să se poarte ei cu dumneata.

— Da, cam așa ceva.

— Creștinism.

— Nu, nu e vorba de asta, replică Philip indignat. N-are nimic de-a face cu creștinismul. E pur și simplu o morală abstractă.

— Morală abstractă nu există.

— În cazul ăsta, presupunînd că sub influența alcoolului v-ați uita punga aici la plecare și eu aș lua-o, de ce vă închipuiți că ar trebui să v-o înapoiez? Doar nu de teama poliției.

— E vorba de teama de iad dacă păcătuiești, de speranța înălțării la cer dacă ești virtuos.

— Dar eu nu cred nici în iad, nici în rai.

— Se prea poate. Nici Kant nu credea cînd a născocit imperativul categoric. Dumneata ai aruncat la o parte un crez, dar ai păstrat etica întemeiată de el. Din toate punctele de vedere ești tot creștin și, dacă există un Dumnezeu în ceruri, îți vei primi fără îndoială răsplata. Atotputernicul nu poate fi un prost atît de mare cum încearcă să-L înfățișeze bisericile. Atîta vreme cît te supui legilor Lui, cred că nu-i pasă nici cît negru sub unghie dacă crezi sau nu în El.

— Dar dacă mi-aș uita aici punga, fără îndoială că mi-ați înapoia-o, zise Philip.

— Nu din rațiuni de morală abstractă, ci pur și simplu de teama poliției.

— Dar nu e nici măcar o șansă la o mie ca poliția să vă descopere.

— Strămoșii mei au trăit așa de mult timp într-un stat civilizat, încît teama de poliție mi-a pătruns și în

oase. Fiica portarului meu n-ar șovăi nici o clipă. Dumneata o să-mi răspunzi că ea aparține claselor cu înclinații criminale. Dar asta nu e cîtuși de puțin adevărat. Ea e pur și simplu lipsită de prejudecăți vulgare.

— Dar atunci asta elimină cinstea și virtutea, și bunătatea, și decența, și toate celelalte, zise Philip.

— Ai săvîrșit vreodată un păcat?

— Nu știu, bănuiesc că da, răspunse Philip.

— Vorbești cu gura pastorului unei secte disidente. Eu n-am săvîrșit niciodată un păcat.

Îmbrăcat în paltonul lui jerpelit, cu gulerul ridicat, cu pălăria trasă pe ochi, cu fața grasă și roșie și cu ochii mici și scînteietori, Cronshaw avea o înfățișare extraordinar de comică; dar Philip era prea serios ca să rîdă.

— N-ați făcut niciodată vreun lucru pe care să-l regretați?

— Cum aș putea să regret din moment ce fapta mea era inevitabilă? întrebă la rîndul său Cronshaw.

— Bine, dar asta înseamnă fatalism.

— Iluzia pe care o are omul că voința lui este liberă e atît de profund înrădăcinată, încît sînt gata s-o accept. Mă port de parcă aș fi liber în acțiunile mele. Dar, odată îndeplinită o acțiune, e limpede că toate forțele universului au complotat dintotdeauna pentru a o cauza, și nimic din ceea ce eram capabil să fac n-ar fi putut s-o împiedice. Era inevitabilă. Dacă acțiunea a fost bună, nu pot să-mi arog nici un merit; dacă a fost rea, nu pot accepta nici un fel de critică.

— Mi se învîrte capul, zise Philip.

— Bea niște whisky, răspunse Cronshaw dîndu-i sticla. Nimic nu e mai bun decît whisky-ul pentru limpezirea minții. Nu e de mirare că-ți merge greu mintea din moment ce continui să bei bere.

Philip clătină din cap și Cronshaw vorbi mai departe:

— Nu ești băiat rău, dar nu vrei să bei. Cumpătarea tulbură conversația. Dar cînd vorbesc despre bine și rău – Philip văzu că reia firul discursului – vorbesc în termeni convenționali. Eu nu atribui nici un sens acestor cuvinte. Refuz să stabilesc o ierarhie a acțiunilor omenești și să

le etichetez pe unele drept demne și pe altele drept nedemne. Pentru mine termenii de „viciu“ și „virtute“ n-au nici o semnificație. Eu nici nu-i laud, nici nu-i blamez pe alții. Accept doar faptul că sînt măsura tuturor lucrurilor. Eu sînt centrul universului.

— Dar mai sînt vreo doi-trei oameni în acest univers, obiectă Philip.

— Mă refer numai la mine. Pe ceilalți oameni îi cunosc numai în măsura în care îmi limitează activitatea. Universul se învîrte în jurul fiecăruia dintre ei și fiecare este pentru el însuși centrul universului. Drepturile mele asupra lor sînt limitate de măsura puterii mele. Ceea ce sînt eu capabil să fac este singura limită care arată ceea ce am voie să fac. Întrucît sîntem ființe gregare, trăim în societate, și societatea este apărată de destrămare cu ajutorul forței – forța armelor (adică polițistul) și forța opiniei publice (adică teama de ce-o să zică lumea). De o parte ai societatea și de cealaltă parte individul : fiecare dintre ele este un organism care se luptă pentru autoconservare. E vorba de o putere împotriva altei puteri. Eu rămîn singur acceptînd neapărat societatea și nu contra voinței mele, întrucît în schimbul impozitelor pe care le plătesc ea mă apără pe mine – un slăbănog – împotriva tiraniei altuia mai puternic decît mine ; dar mă supun legilor ei pentru că sînt obligat s-o fac ; nu le recunosc justețea, eu nu știu ce este justețea, știu numai ce este puterea. Și, odată ce am plătit pentru polițistul care mă ocrotește și – dacă trăiesc într-un stat în care există serviciul militar obligatoriu – odată ce am slujit în armata care-mi apără casa și țara de cotropitori, sînt chit cu societatea ; în rest, mă opun puterii ei prin șiretlicuri și viclenie. Ea își alcătuiește legile pentru autoconservarea ei și, dacă eu le încalc, mă întemnițează sau mă ucide : are puterea de-a o face și, deci, are și dreptul. Dacă eu încalc legile, voi accepta răzbunarea statului, dar n-o voi considera ca o pedeapsă și nici nu mă voi socoti pus sub acuzație ca un răufăcător. Prin onoruri și bogății, și părerea bună a semenilor mei, societatea mă momește să intru în serviciul ei ; dar pe mine mă lasă rece părerea

bună a semenilor mei, onorurile le disprețuiesc și mă descurc foarte ușor fără bogății.

— *Dar dacă toată lumea ar gîndi ca dumneavoastră,* totul s-ar duce de rîpă dintr-odată.

— N-am nimic de-a face cu ceilalți, pe mine nu mă interesează decît propria mea persoană. Profit de faptul că majoritatea omenirii așteaptă să fie răsplătită pentru lucruri care contribuie, direct sau indirect, la propria mea bunăstare.

— Mi se pare un mod teribil de egoist de a privi lucrurile, zise Philip.

— Dar ai impresia că oamenii fac vreodată ceva fără să fie conduși de motive egoiste?

— Da.

— Ar fi imposibil s-o facă. Pe măsură ce o să crești, o să descoperi că primul lucru necesar pentru a transforma universul într-un spațiu în care să poți trăi este să recunoști egoismul inevitabil al omenirii. Dumneata ceri altruism de la alții, ceea ce constituie pretenția absurdă ca ei să-și sacrifice dorințele de dragul dorințelor dumitale. Dar de ce ar face-o? Odată ce te-ai împăcat cu ideea că pe lumea asta fiecare trăiește pentru sine, vei cere mai puțin de la semenii dumitale. Ei nu te vor dezamăgi și dumneata îi vei privi cu mai multă milă și îngăduință. În viață, oamenii nu caută decît un singur lucru – propria lor plăcere.

— Nu, nu! strigă Philip.

Cronshaw rîse satisfăcut.

— Te așezi pe picioarele de dinapoi ca un mînz speriat pentru că am folosit cuvinte cărora creștinismul dumitale le atribuie un sens peiorativ. Ai o ierarhie a valorilor; plăcerile reprezintă punctul cel mai de jos, și vorbești cu un mic fior de emoție despre automulțumirea pe care ți-o aduc datoria, filantropia și sinceritatea. Crezi că plăcerea aparține doar simțurilor; sclavii nenorociți care ți-au fabricat morala disprețuiau o satisfacție de care nu se puteau bucura pentru că le lipseau în cea mai mare măsură mijloacele. Dar n-ai mai fi chiar așa speriat dacă ți aș fi vorbit despre fericire, în loc de plăcere; asta sună

mai puţin şocant şi mintea dumitale trece de la cocina lui Epicur[1] la grădina lui. Dar eu ţin să vorbesc despre plăcere, pentru că văd oamenii căutînd-o şi nu mi se pare că o caută cu adevărat. Tocmai plăcerea se ascunde îndărătul practicării fiecăreia dintre virtuţile dumitale. Omul îndeplineşte diverse acţiuni pentru că sînt bune pentru el, iar cînd sînt bune şi pentru alţii sînt considerate virtuoase; dacă-i face plăcere să dea de pomană, e un filantrop; dacă-i face plăcere să-i ajute pe alţii, e un om cumsecade; dacă-i face plăcere să lucreze pentru societate, are un spirit civic; dar dacă dai doi bani unui cerşetor, o faci pentru plăcerea dumitale personală, exact aşa cum eu pentru plăcerea mea personală mai beau un whisky cu sifon. Eu, fiind mai puţin fariseu decît dumneata, nici nu mă aplaud singur pentru această plăcere a mea, şi nici nu-ţi solicit admiraţia.

— Dar n-aţi văzut niciodată vreun om făcînd lucruri care nu-i erau pe plac în locul lucrurilor care i-ar fi plăcut?

— Nu. Pui greşit întrebarea. Ceea ce vrei să spui este că oamenii acceptă o durere imediată mai degrabă decît o plăcere imediată. Obiecţia este la fel de stupidă ca şi felul în care ai formulat-o. E limpede că oamenii acceptă mai degrabă o durere imediată decît o plăcere imediată, dar asta o fac numai pentru că ţintesc la o plăcere mai mare în viitor. Adeseori, plăcerea este iluzorie, dar greşeala lor de calcul nu constituie o infirmare a regulii. Eşti nedumerit pentru că nu-ţi poţi înlătura obsesia că plăcerile aparţin numai simţurilor; dar, ascultă, copil ce eşti, un om care moare pentru ţara lui, moare pentru că aşa vrea, întocmai cum cineva mănîncă varză murată pentru că-i place. Este o lege a creaţiei. Dacă era cu putinţă ca oamenii să prefere durerea în locul plăcerii, atunci neamul omenesc ar fi dispărut de mult.

— Dar dacă toate astea sînt adevărate, strigă Philip, atunci înseamnă că nimic nu mai are nici un rost pe

---

1. Filozof elen (342-270 î.d.H.), iniţiator al hedonismului.

lume. Dacă daţi la o parte datoria, şi bunătatea, şi frumuseţea, atunci de ce ne mai naştem?

— Aici răspunsul ni-l sugerează orientul strălucitor, zîmbi Cronshaw.

Arătă cu degetul două persoane care tocmai deschideau uşa cafenelei, intrînd însoţite de o suflare de aer rece. Erau levantini, vînzători ambulanţi de covoare ieftine şi fiecare purta cîte un sul. Se nimerise să fie într-o duminică seara şi cafeneaua era plină de lume. Cei doi trecură printre mese şi, în atmosfera aceea grea şi decolorată de fumul de tutun, duhnind a omenire, ei păreau să introducă un aer de mister. Erau îmbrăcaţi în haine europeneşti ponosite, paltoanele lor erau subţiri şi jerpelite, dar purtau fes cu turban. Feţele le erau învineţite de frig. Unul era un bărbat între două vîrste cu barba neagră, iar celălalt, un tînăr de optsprezece ani cu faţa ciupită tare de vărsat şi cu un singur ochi. Trecură pe lîngă Cronshaw şi Philip.

— Allah este mare şi Mahomed e profetul său, zise Cronshaw pe un ton impresionant.

Cel mai vîrstnic dintre necunoscuţi se apropie cu un zîmbet servil, slugarnic, ca o javră deprinsă să fie mereu lovită. Cu o mişcare rapidă făcută pe furiş în timp ce trăgea cu ochiul la uşă, îi arătă o poză pornografică.

— Dumneata eşti Masr-ed-Deen, negustorul din Alexandria, sau îţi aduci mărfurile din îndepărtatul Bagdad, o, unchiule, şi tînărul chior de acolo, oare văd în el pe unul dintre cei trei regi despre care îi spunea Şeherezada poveşti domnului şi stăpînului ei?

Negustorul zîmbi şi mai onctuos, deşi nu înţelegea o vorbă din ce-i spunea Cronshaw şi, ca un scamator, scoase la iveală o cutie de lemn de santal.

— A, nu, unchiule, arată-ne, rogu-te, produsul nepreţuit al războaielor orientale de ţesut, grăi Cronshaw. Pentru că aş vrea să scot din el o morală şi să împodobesc un basm.

Levantinul desfăşură o faţă de masă roşie cu galben, vulgară, hidoasă şi grotescă.

— Treizeci şi cinci de franci, zise el.

— O, unchiule, dar pînza aceasta nu a cunoscut mîinile meşterilor din Samarcand, iar vopselele acestea nu au fost lucrate în ciuberele din Bukhara.

— Douăzeci şi cinci de franci, zîmbi umil negustorul.

— Ultima Thule[1] este locul în care a fost făurită, după cum Birmingham a fost locul naşterii mele.

— Cincisprezece franci, se umili bărbosul.

— Părăseşte localul acesta, omule, zise Cronshaw. Fie ca măgarii sălbatici să spurce mormîntul bunicii tale după mamă.

Imperturbabil, dar pierzîndu-şi surîsul de pe buze, levantinul se îndreptă cu mărfurile lui spre altă masă. Cronshaw se întoarse către Philip.

— Ai fost vreodată la Muzeul Cluny? Acolo o să vezi covoare persane cu culori extraordinar de delicate şi cu un model de o frumuseţe complicată care-ţi încîntă şi-ţi uimesc ochii. În ele vei vedea misterul şi frumuseţea senzuală a Orientului, trandafirii lui Hafiz şi pocalul lui Omar Khayam; dar curînd vei vedea şi altele. Mă întrebai adineaori care este sensul vieţii. Du-te şi priveşte covoarele acelea persane, şi, într-o bună zi, răspunsul o să-ţi vină de la sine.

— Sînteţi criptic, zise Philip.

— Sînt beat, răspunse Cronshaw.

1. Limita nordică a pămînturilor cunoscute pe vremuri; capătul pămîntului.

# Capitolul XLVI

Philip constată că viața la Paris nu e chiar așa de ieftină cum i se spusese, și prin februarie se trezi că a cheltuit mai toți banii cu care venise. Era prea mîndru ca să ceară ajutorul tutorelui și nici nu voia ca mătușa Louisa să știe de strîmtorarea lui, întrucît era sigur că ea o să facă un efort să-i trimită ceva din propriii ei bani de buzunar, iar el știa cît de greu o să-i fie. Peste trei luni avea să ajungă la majorat și deci urma să intre în posesia micii lui averi. Căută ca între timp să facă față necesităților vînzînd cele cîteva fleacuri pe care le moștenise de la taică-său.

Cam pe vremea aceea, Lawson îi propuse să ia împreună un mic atelier de pe o stradă vecină cu bulevardul Raspail. Era liber în momentul acela și costa foarte puțin. Lîngă atelier se afla o cameră pe care o puteau folosi drept dormitor; și cum Philip se ducea în fiecare dimineață la școală, Lawson putea folosi nestînjenit atelierul pînă la prînz. După ce rătăcise de la o școală la alta, Lawson ajunsese la concluzia că cel mai bine lucrează singur și-și propunea să-și angajeze din banii lui un model de trei-patru ori pe săptămînă. La început, Philip șovăi din pricina cheltuielilor pe care le presupunea tranzacția, dar își făcură împreună socotelile și ieșiră bine; calculînd într-un stil foarte pragmatic – întrucît abia așteptau să aibă propriul lor atelier – ajunseră la concluzia că n-ar costa mult mai mult decît viața pe care o duceau acum, locuind la hotel. Deși chiria împreună cu plata portăresei pentru curățenie s-ar fi ridicat la o sumă ceva mai mare decît cea de pînă acum, aveau să facă

economii la micul dejun, pregătindu-și-l singuri. Cu vreo doi ani sau chiar cu un an mai înainte, Philip ar fi refuzat să stea în cameră cu cineva, întrucît era tare sensibil în privința piciorului său strîmb, dar concepțiile sale morbide în legătură cu acest subiect se mai tociseră pe parcurs; la Paris, acest lucru nu părea să mai aibă atîta importanță și, cu toate că lui nu i se întîmpla niciodată să uite că e estropiat, încetase să mai aibă senzația că oamenii îi observă în permanență defectul.

Se mutară în cartier, cumpărară două paturi, un lavoar, cîteva scaune și simțiră pentru prima dată fiorul proprietății. Erau atît de emoționați, încît în prima noapte, cînd se culcară în ceea ce puteau numi căminul lor, rămaseră treji și stătură de vorbă pînă la trei dimineața; a doua zi li se păru că aprinsul focului și prepararea cafelei pe care o băură în pijama e o poveste atît de amuzantă, încît Philip ajunse la școala Amitrano abia pe la unsprezece. Era într-o dispoziție excelentă. O salută pe Fanny Price.

— Cum îți mai merge? întrebă el vesel.

— Ce te interesează? îi replică ea tot cu o întrebare.

Philip nu se putu ține să nu rîdă.

— Ei stai, nu te repezi așa la mine, că nu încercam decît să fiu politicos.

— N-am nevoie de politețea ta.

— Crezi că merită să te certi și cu mine? întrebă cu blîndețe Philip. Și așa au rămas prea puțini oameni cu care mai ești în relații.

— Asta mă privește numai pe mine, nu?

— Firește.

Începu să lucreze întrebîndu-se așa, într-o doară, de ce s-o fi străduind Fanny Price să fie atît de dezagreabilă. Ajunsese la concluzia că n-o poate suferi. Nimeni n-o putea suferi. Dacă era cineva politicos cu ea, o făcea numai de frica limbii ei ascuțite; pentru că spunea oricui – și de la obraz, și pe la spate – lucruri îngrozitoare. Dar Philip era atît de fericit, încît nu voia să-l dușmănească nimeni, nici măcar domnișoara Price. Recurse atunci la artificiul care în repetate rînduri reușise să-i alunge toanele rele.

— Ascultă, n-ai vrea să fii așa de bună să te uiți puțin la desenul meu? M-am încurcat îngrozitor în el.

— Mersi frumos, dar am treburi mai importante cu care să-mi umplu timpul.

Philip o privi uimit, pentru că singurul lucru pe care se grăbea să ți-l ofere vreodată erau sfaturile și pe asta te puteai bizui întotdeauna. Domnișoara Price reluă însă repede vorba cu glasul îngroșat de o furie sălbatică.

— Acum, că a plecat Lawson, îți închipui că ai să poți să strîngi relațiile cu mine. Mersi frumos. Du-te și găsește-ți pe altcineva să te ajute. N-am nevoie de firimiturile de la masa nimănui.

Lawson avea un mare instinct pedagogic; ori de cîte ori descoperea un lucru, era gata să-l împărtășească și altora; și, întrucît îi învăța pe ceilalți cu bucurie, avea de cîștigat. Philip, fără a se gîndi cîtuși de puțin la asta, se deprinsese să se așeze lîngă el; nici prin cap nu-i trecuse că Fanny Price e roasă de gelozie și că privește cu o furie mereu crescîndă faptul că el acceptă sfaturile altuia.

— Te bucurai mult să intri în relații cu mine cînd nu cunoșteai pe nimeni din atelier, zise ea pe un ton vehement, dar, de îndată ce te-ai împrietenit cu alții, m-ai azvîrlit ca pe o mănușă veche.

Și ea repetă satisfăcută metafora aceea banală:

— Ca pe o mănușă veche. Mă rog, n-ai decît, mie puțin îmi pasă, dar să știi că altă dată nu mă mai păcălești.

În ceea ce spunea ea era un mic sîmbure de adevăr și asta îl supără într-atîta pe Philip, încît îl făcu să-i răspundă cu primele vorbe care-i trecură prin minte.

— La naiba, eu îți ceream sfatul doar pentru că vedeam că-ți face plăcere.

Fetei i se tăie respirația. Icni și îi aruncă deodată o privire chinuită, plină de suferință. Două lacrimi i se rostogoliră pe obraji. Avea o înfățișare nenorocită, de-a dreptul grotescă. Philip, neștiind ce implicații are noua ei atitudine, se apucă din nou de lucru. Nu se simțea în largul lui, îl mustra conștiința; dar nu voia să se ducă la ea și să-i spună că-i pare rău dacă a îndurerat-o,

întrucît îi era teamă că o să profite de prilej pentru a-i da peste nas. Vreo două-trei săptămîni fata nici nu-i vorbi și, după ce lui Philip îi trecu senzația de stînjeneală provocată de faptul că ea nu-l bagă în seamă, se simți oarecum ușurat pentru că se eliberase de o prietenie atît de dificilă. Fusese pus oarecum în încurcătură de aerul de stăpînă pe care și-l luase domnișoara Price față de el. Era o femeie extraordinară. Venea în fiecare zi la atelier la opt fix și, în clipa în care modelul se așeza, ea era gata să înceapă să lucreze; muncea cu ardoare, fără să se întrerupă, fără să vorbească cu nimeni, luptîndu-se ceas după ceas cu dificultăți pe care nu le putea înfrînge și nu se oprea din lucru pînă nu bătea ceasul douăsprezece. Munca ei era deznădăjduită. N-avea nici cea mai mică șansă de a se apropia măcar de realizările mediocre de care erau capabili cei mai mulți tineri după cîteva luni de la intrarea în școală. Purta veșnic aceeași rochie cafenie urîtă, fără să șteargă de pe tiv noroiul din ultima zi ploioasă și fără să coasă rupturile pe care Philip le observase încă de cînd o cunoscuse.

Dar, într-o bună zi, veni ea la el și, împurpurată la față, îl întrebă dacă ar putea să stea de vorbă cu el după aceea.

— Bineînțeles, oricînd dorești, zîmbi Philip. Te aștept la plecare, la douăsprezece.

Cînd terminară lucrul, Philip se duse la ea.

— Vrei să te plimbi puțin cu mine? întrebă ea stînjenită, fără să-l privească.

— Cu plăcere.

Merseră în tăcere cîteva minute.

— Ți-aduci aminte ce mi-ai spus deunăzi? întrebă ea brusc.

— Vai, te rog frumos, să nu ne certăm, zise Philip. Zău că nu merită.

Fata trase repede aer în piept, cu o respirație chinuită.

— Nu vreau să mă cert cu tine. Ești singurul prieten pe care l-am avut la Paris. Am crezut chiar că mă placi. Mi se părea că e ceva între noi. Mă simțeam atrasă de tine. Înțelegi ce vreau să spun – din cauza piciorului tău strîmb.

Philip roşi şi instinctiv încercă să meargă fără să şchiopăteze. Nu-i plăcea să pomenească nimeni de diformitatea lui. Ştia ce vrea să spună Fanny Price. Ea era urîtă şi neatrăgătoare şi pentru că el era infirm exista între ei o oarecare înţelegere. Se înfurie îngrozitor pe ea, dar se stăpîni şi nu scoase un cuvînt.

— Mi-ai spus că îmi cereai sfatul numai ca să-mi faci plăcere. Ţi se pare că desenele mele nu sînt bune de nimic?

— N-am văzut decît ceea ce lucrezi la Amitrano. E destul de greu să judeci numai după asta.

— Mă întrebam dacă n-ai vrea să vii să-ţi arăt şi celelalte lucrări ale mele. Pînă acum n-am poftit pe nimeni să se uite la ele. Dar ţie aş vrea să ţi le arăt.

— Eşti foarte amabilă. Mi-ar face mare plăcere să le văd.

— Stau foarte aproape, zise ca şi cum s-ar fi scuzat. N-o să-ţi ia decît zece minute.

— Vai, dar mergeam şi dacă era mai departe, zise el.

Se aflau pe bulevard şi ea o luă pe o stradă perpendiculară, apoi îl conduse pe altă străduţă încă şi mai sărăcăcioasă, cu prăvălii mizere la parterul imobilelor. În sfîrşit, se opri în dreptul unei curţi şi urcară mai multe etaje pe scări. Fanny Price descuie o uşă şi intrară împreună într-o chichineaţă de la mansardă cu acoperişul în pantă şi cu o singură ferestruică. Şi aceea era închisă şi încăperea mirosea a mucegai. Deşi era tare frig afară, nu ardea focul şi nici nu părea să fi ars în ultima vreme. Patul era desfăcut. Toată mobila era formată dintr-un scaun, un scrin care slujea şi de lavoar şi un şevalet ieftin. Camera era oricum oribilă, dar murdăria de pe jos şi dezordinea îi dădeau o înfăţişare de-a dreptul revoltătoare. Pe cămin, printre vopsele şi pensule erau o ceaşcă, o farfurie murdară şi un ceainic.

— Dacă vrei să fii amabil să rămîi în picioare acolo, am să aşez tablourile pe un scaun ca să le poţi vedea mai bine.

Îi arătă douăzeci de pînze de dimensiuni mici, cam de patruzeci de centimetri pe treizeci. Le aşeză pe rînd pe

scaun, urmărind reacţiile de pe faţa lui; Philip înclina din cap după ce se uita la fiecare în parte.

— Îţi plac, nu-i aşa? întrebă ea după o vreme cu sufletul la gură.

— Stai mai întîi să le văd pe toate, răspunse el. După aceea am să-ţi spun.

Philip căută să se liniştească. Era cuprins de panică. Nu ştia ce să spună. Nu numai că erau prost desenate sau că vopselele fuseseră trîntite pe pînză ca de un amator care n-are cîtuşi de puţin ochi pentru culori; dar nimic nu era valoros în ele, iar perspectiva era de-a dreptul grotescă. Păreau să fie opera unui copil de cinci ani, dar copilul ar fi avut puţină naivitate şi s-ar fi străduit cel puţin să aştearnă pe pînză ceea ce vedea; în schimb, ce i se înfăţişa lui era creaţia unei minţi vulgare, îmbîcsite de reminiscenţe ale unor tablouri vulgare. Philip îşi aminti că fata îi vorbise cu entuziasm despre Monet şi despre impresionişti, dar în tablourile ei nu se oglindeau decît tradiţiile cele mai proaste ale Academiei Regale Britanice.

— Ei, zise ea în cele din urmă. Astea-s toate.

Philip nu era mult mai sincer decît alţi oameni, dar îi venea tare greu să spună cu bună ştiinţă o minciună gogonată, aşa că se făcu roşu ca para focului cînd îi răspunse:

— Eu zic că-s foarte bune.

Obrajii ei cu o mină nesănătoasă se colorară uşor, şi fata zîmbi puţin.

— Să ştii că nu e nevoie să spui decît ceea ce gîndeşti. Eu nu vreau decît adevărul.

— Bine, dar ţi-am spus exact ceea ce gîndesc.

— Şi n-ai să-mi faci nici o critică? Bănuiesc că nu toate îţi plac la fel de mult.

Philip se uită disperat în jur. Văzu un peisaj – „lucrarea" pitorească tipică pentru un amator – un pod vechi, o căsuţă îmbrăcată în iederă şi un mal înfrunzit.

— Bineînţeles că n-am pretenţia că mă pricep, zise el. Dar nu sînt prea sigur că ai găsit soluţia potrivită în tabloul ăsta.

Fata se făcu neagră la față și, ridicînd repede tabloul, îi întoarse spatele lui Philip.

— Nu înțeleg de ce l-ai ales tocmai pe ăsta ca să-ți bați joc de el. E cel mai bun lucru pe care l-am făcut vreodată. Sînt sigură că rezolvarea e bună. Ăsta-i un lucru pe care nu-l poți preda altora sub formă de învățătură; ori înțelegi valorile, ori nu le înțelegi.

— Mie mi se par toate straşnic de bune, repetă Philip.

Fata se uită la tablouri cu un aer de automulțumire.

— Nu cred că aș avea de ce să-mi fie rușine de ele.

Philip se uită la ceas.

— Hei, s-a făcut tîrziu. Nu-mi dai voie să te invit la un mic prînz?

— Pe mine mă așteaptă prînzul aici.

Philip nu văzu nici urmă de așa ceva, dar presupuse că poate avea să-l aducă portăreasa după plecarea lui. Se grăbea să plece de acolo. Îl apucase durerea de cap din pricina mirosului stătut din cameră.

# Capitolul XLVII

În martie trăiră emoțiile mari ale trimiterii tablourilor la Salonul Oficial. Cum era și firesc pentru el, Clutton n-avea nimic gata și vorbea cu mult dispreț despre cele două portrete pe care le trimise Lawson; se vedea de la o poștă că sînt lucrările unui student, simple portrete ale unor modele, dar aveau o oarecare vigoare; Clutton, care ținea la perfecțiune, nu suporta eforturile care trădau ezitare și, dînd din umeri, îi spuse lui Lawson că e o adevărată impertinență să expui lucrări care n-ar fi trebuit să iasă vreodată din atelier; el nu-și atenuă disprețul nici cînd cele două portrete fură acceptate de juriu. Flanagan își încercă și el norocul, dar tabloul lui fu refuzat. Doamna Otter trimise un ireproșabil *Portrait de ma mère*[1], lucrare bună, dar de mîna a doua, care fu expusă într-un loc foarte bun.

Hayward, pe care Philip nu-l mai văzuse de cînd plecase din Heidelberg, veni să petreacă vreo cîteva zile la Paris, sosind tocmai la timp ca să participe la petrecerea pe care o dădeau Lawson și cu Philip în atelierul lor pentru a sărbători acceptarea tablourilor lui Lawson la expoziție. Philip fusese nerăbdător să-l revadă pe Hayward, dar, cînd se reîntîlniră în cele din urmă, încercă o oarecare dezamăgire. Hayward se schimbase puțin la înfățișare: părul lui frumos se mai rărise și, cum blonzii se ofilesc repede, și el se cam smochinise și-și pierduse culorile; ochii lui albaștri erau și mai spălăciți decît fuseseră, iar trăsăturile lui erau cam șterse. Pe de altă parte, mintea

1. Portretul mamei (fr.).

nu părea să i se fi schimbat deloc, și cultura care îl impresionase pe Philip la optsprezece ani îi stîrnea acum la douăzeci și unu de ani un oarecare dispreț. Și privind cu dispreț toate vechile concepții despre artă, viață și literatură, îl enervau toți cei care le mai păstrau. Aproape că nu-și dădea seama de faptul că dorea să facă pe grozavul în fața lui Hayward, dar cînd îl conduse prin galeriile de pictură revărsă asupra lui un torent de opinii revoluționare pe care și el abia le adoptase. Îl duse în fața *Olympiei* lui Manet și-i spuse pe un ton dramatic:

— Aș renunța la toți marii maeștri ai trecutului, cu excepția lui Velasquez, Rembrandt și Vermeer[1], pentru acest unic tablou.

— Cine a fost Vermeer? întrebă Hayward.

— O, dragul meu, nu-l cunoști pe Vermeer? Asta înseamnă că nu ești un om civilizat. Nu mai poți în nici un caz să trăiești măcar o clipă fără să-l cunoști. Este singurul dintre vechii maeștri care picta ca modernii.

Îl tîrî pe Hayward afară din muzeul Luxembourg și-l mînă repede către Luvru.

— Dar nu mai sînt alte tablouri aici? întrebă Hayward, cu pasiunea oricărui turist de a face lucrurile pînă la capăt.

— Absolut nimic important, poți să vii să le privești singur, cu *Baedecker*-ul[2] în mînă.

Cînd sosiră la Luvru, Philip își conduse prietenul prin Galeria Lungă.

— Aș vrea să văd *Gioconda*, zise Hayward.

— Vai, dragul meu, dar aia e doar literatură, răspunse Philip.

În cele din urmă, într-o sală mai mică, Philip se opri în fața *Negustorului de dantele* de Vermeer.

— Uite, ăsta e cel mai bun tablou din Luvru. Este exact ca un Manet.

Și, folosindu-și în mod expresiv și elocvent degetul mare, Philip analiză pe larg această lucrare încîntătoare. Folosi jargonul atelierelor cu un efect zdrobitor.

---

1. Jan van der Meer van Delft (1632-1675), pictor olandez.
2. Cea mai cunoscută colecție de ghiduri turistice.

— Mie nu mi se pare că aş vedea ceva cu adevărat extraordinar în el, zise Hayward.

— Bineînţeles, e un tablou pentru profesionişti, zise Philip. Nici nu mă miră că un profan nu vede mare lucru în el.

— Cine? întrebă Hayward.

— Un profan.

Ca majoritatea oamenilor care cultivă interesul pentru arte, Hayward ţinea grozav de mult să aibă dreptate. Era dogmatic cu cei care nu aveau curajul autoafirmării, dar cu cei care-l aveau în prea mare măsură, era foarte modest. Îl impresionă siguranţa cu care vorbea Philip şi acceptă cu umilinţă de la el sugestia voalată că pictorul este singurul în stare să judece pictura, pretenţie arogantă susţinută doar prin impertinenţă.

Peste vreo două zile, Philip şi cu Lawson dădură petrecerea anunţată. Făcînd o excepţie în favoarea lor, Cronshaw acceptă să le mănînce mîncarea; iar domnişoara Chalice se oferi să vină să gătească. Reprezentantele sexului ei n-o interesau deloc, aşa că ea refuză propunerea să mai fie invitate şi alte fete pentru a-i ţine companie. Fură invitaţi Clutton, Flanagan, Potter şi încă doi băieţi. Nu prea aveau mobilă, aşa că folosiră estrada pentru model drept masă, iar oaspeţii aveau să stea pe geamantane, dacă doresc, iar dacă nu, pe podea. Festinul consta dintr-un *pôt-au-feu*[1] pe care-l făcuse domnişoara Chalice, o pulpă de berbec friptă într-o casă de după colţ şi adusă fierbinte şi aburindă (domnişoara Chalice gătise cartofii şi în atelier mai mirosea şi a morcovi sote; specialitatea ei culinară erau morcovii). După aceea serviră *poires flambées*, pere în coniac aprins, pe care se oferise Cronshaw să le facă. Masa avea să se încheie cu o enormă *fromage de Brie*[2] care era aşezată lîngă fereastră şi adăuga miresmele sale tuturor celorlalte care umpleau atelierul. Cronshaw şedea la locul de onoare, pe o valiză înaltă, cu picioarele sub el, ca un paşă, radiind de bonomie în felul

---

1. Rasol (fr.).
2. Brînză din regiunea Brie.

cum privea tineretul de care era înconjurat. Din obișnuință, deși în atelierul neîncăpător era foarte cald, fiindcă ardea focul în sobă, el rămase cu paltonul pe el, cu gulerul ridicat și cu gambeta pe cap: privea mulțumit la cele patru *fiaschi*[1] mari de Chianti[2], rînduite în fața lui, cîte două de fiecare parte a unei sticle de whisky; Cronshaw spunea că asta îi amintește de o circaziană zveltă și blondă, păzită de patru eunuci corpolenți. Pentru a-i face și pe ceilalți să se simtă bine, Hayward se îmbrăcase într-un costum de golf și purta o cravată à la Trinity Hall[3]. Avea o înfățișare grotescă, pur britanică. Ceilalți se purtară cu el cu o politețe studiată și, în timp ce mîncau supă, vorbiră despre vreme și despre situația politică. Urmă o pauză pînă veni pulpa de berbec și domnișoara Chalice aprinse o țigară.

— Rapunzel, Rapunzel[4], despletește-ți părul, zise ea deodată.

Cu un gest elegant își desfăcu panglica, lăsîndu-și șuvițele bogate să-i cadă pe umeri. Apoi își scutură capul.

— Totdeauna mă simt mai bine cînd sînt despletită.

Cu ochii ei mari negri, cu fața slabă, ascetică, cu pielea palidă și fruntea înaltă, părea coborîtă dintr-un tablou de Burne-Jones. Avea mîini lungi și frumoase, cu degetele foarte îngălbenite de tutun. Purta veșminte cu falduri largi, mov și verde. Avea aerul romantic al cartierului londonez Kensington. Manifesta un interes frivol pentru estetică; dar avea o fire minunată, bună și blîndă; iar afectarea ei era numai o chestiune de suprafață. Se auzi o bătaie în ușă și cu toții strigară de bucurie. Domnișoara Chalice se ridică și deschise. Luă pulpa de berbec, o ridică deasupra capului de parcă ar fi fost capul lui Ioan Botezătorul adus pe o tipsie și, fără să scoată țigara din gură, înaintă cu pași solemni, hieratici.

---

1. Sticle, butelci (it.).
2. Vin roșu italienesc.
3. Sediul breslei marinărești din Londra.
4. Aluzie la un basm al fraților Jacob (1785-1863) și Wilhelm Grimm (1786-1859).

— Fii bine-venită, fiică a Irodiadei[1], strigă Cronshaw.

Mîncară friptura cu o poftă nebună și îți făcea plăcere să vezi ce lacomă e domnișoara cea palidă. Clutton și Potter stăteau de o parte și de alta a ei și toată lumea știa că nici unul, nici celălalt nu găsiseră că ea ar fi fost prea sfioasă. Se plictisea de majoritatea oamenilor în șase săptămîni, dar știa exact cum trebuie să-i trateze după aceea pe domnii care-și depuseseră inimile lor tinere la picioarele ei. Nu le purta pică deși, după ce-i iubise, înceta s-o mai facă și-i trata prietenește, dar fără familiarități. Din cînd în cînd, îl privea pe Lawson cu ochi melancolici. Perele coapte avură mare succes, în parte datorită coniacului, și în parte deoarece domnișoara Chalice insistă foarte mult pînă îi convinse să le mănînce cu brînză.

— Nu-mi dau exact seama dacă e o combinație delicioasă sau dacă îmi vine să vărs, zise ea după ce gustase din acest amestec.

Cafeaua și coniacul urmară destul de repede ca să împiedice orice consecințe nedorite și apoi se așezară cu toții să fumeze liniștiți. Ruth Chalice, incapabilă să facă vreun lucru care nu era ostentativ artistic, se așeză într-o atitudine grațioasă lîngă Cronshaw și-și odihni capul delicat pe umărul lui. Privea cu ochi meditativi genunea întunecată a timpului și, din cînd în cînd, aruncîndu-i o privire gînditoare lui Lawson, ofta din adîncul inimii.

Apoi veni vara și îi cuprinse neliniștea pe acești tineri. Seninul cerului îi ispitea să plece la mare, dar briza plăcută care suspina printre frunzele platanilor de pe bulevarde îi chema la țară. Toți își făceau planuri cum să părăsească Parisul; discutau despre formatul cel mai potrivit al pînzelor pe care intenționau să le ia cu ei; își făceau stocuri de cartoane pentru schițe; se certau în privința meritelor pe care le aveau diferite localități din Bretagne. Flanagan și Potter se duseră la Concarneau; doamna Otter și cu maică-sa, avînd un instinct înnăscut

1. Soția lui Irod Antippa, mama Salomeei.

de a face ceea ce este evident logic, plecară la Pont-Aven; Philip și cu Lawson se hotărîră să se ducă în pădurea Fontainebleau, iar domnișoara Chalice cunoștea un hotel foarte bun la Moret, unde se puteau picta o mulțime de lucruri; era foarte aproape de Paris și chestiunea costului călătorei nu-i era indiferentă nici lui Philip, nici lui Lawson. Dacă tot avea să fie acolo Ruth Chalice, se gîndea să-i facă un portret în aer liber. Era exact epoca în care Salonul Oficial gemea de portrete de oameni în grădini, într-o lumină puternică, cu ochii mijiți și purtînd pe fețele lor reflexele verzi ale frunzelor bătute de soare. Îl poftiră și pe Clutton să-i însoțească, dar el preferă să petreacă singur vara. Tocmai îl descoperise pe Cézanne[1] și abia aștepta să se ducă în Provence; voia să vadă ceruri grele, apăsătoare, din care albastrul fierbinte părea să picure ca sudoarea, și drumuri late, albe de colb, și acoperișuri în culori palide, istovite de căldură, și măslini cenușii, uscați de arșiță.

În ziua dinaintea plecării lor, după orele de dimineață, Philip vorbi cu Fanny Price în timp ce-și strîngea lucrurile.

— Mîine plec, zise el vesel.

— Unde pleci? zise ea repede. Părăsești Parisul?

Domnișoara Price se schimbă la față.

— Plec în vacanță, zise Philip. Tu nu?

— Nu, rămîn la Paris. Credeam că rămîi și tu. Abia așteptam...

Se opri și dădu din umeri.

— Bine, dar n-o să fie îngrozitor de cald aici? întrebă Philip. Nu e bine pentru sănătatea ta.

— Parcă ție-ți pasă de sănătatea mea. Unde pleci?

— La Moret.

— Și Chalice se duce acolo. Pleci cu ea?

— Mă duc cu Lawson. Și ea vine tot acolo. Nu am impresia că mergem efectiv împreună.

Fanny Price scoase un sunet gros din gît și fața ei lată se întunecă și se împurpură.

1 Paul Cézanne (1839-1906), pictor francez.

— Vai, ce scîrbos! Credeam că ești un băiat de treabă. Erai de fapt singurul de pe-aici. Ea a fost în combinație cu Clutton, și cu Plotter, și cu Flanagan, și chiar cu bătrînul Foinet – de aceea își dă el atîta osteneală cu ea – și acuma e rîndul vostru – tu și cu Lawson. Mi se face și greață.

— Vai, ce prostie! E o fată foarte bună. Noi o tratăm ca pe un bărbat.

— Vai, te rog, nu-mi mai spune, nu-mi mai vorbi.

— Dar ce importanță poate să aibă pentru tine? întrebă Philip. În fond, ce te privește pe tine unde îmi petrec eu vara?

— Vai, și eu așteptam cu atîta nerăbdare, zise ea aproape numai pentru sine și i se tăie respirația. Credeam că n-ai bani destul ca să pleci și n-ar mai fi rămas nimeni pe aici, și am fi putut lucra împreună, și am fi mers să vedem tot felul de lucruri.

Apoi, gîndurile ei se îndreptară din nou spre Ruth Chalice:

— Scîrba dracului! strigă ea. Nici nu merită să-i vorbești.

Philip se uită la ea și i se făcu inima cît un purice. Nu era omul care să-și închipuie că se îndrăgostesc fetele de el; era prea conștient de infirmitatea lui și se simțea stînjenit și stîngaci cu femeile; dar nu înțelegea ce altceva ar fi putut să însemne această izbucnire. În fața lui se afla Fanny Price, stînd în picioare, îmbrăcată cu rochia ei cafenie, murdară, cu părul căzîndu-i în dezordine pe față, neîngrijită și nepieptănată. Și pe obraji îi curgeau lacrimi de furie. Era respingătoare. Philip trase cu ochiul spre ușă, sperînd instinctiv că o să intre cineva și o să pună capăt acestei scene.

— Îmi pare foarte rău, zise el.

— Ești la fel ca toți ceilalți. Iei tot ce poți apuca și nu spui nici măcar „mulțumesc". Te-am învățat tot ceea ce știi. Nimeni altcineva nu și-ar fi dat osteneala cu tine. Oare Foinet și-a bătut capul cu tine? Și, ascultă-mă pe mine, poți să lucrezi aici și o mie de ani, și tot n-o să fie nimic de capul desenelor tale. N-ai pic de talent. N-ai pic

de originalitate. Și asta n-o spun numai eu, o spun toți. Cît o să trăiești și tot n-ai să ajungi pictor!

— Nici asta nu te privește pe tine, nu? zise Philip îmbujorîndu-se la față.

— A, tu crezi că-ți spun asta numai pentru că sînt furioasă? Întreabă-l pe Clutton, întreabă-l pe Lawson, întreab-o pe Chalice. Niciodată, niciodată n-ai să ajungi pictor. N-ai stofă.

Philip dădu din umeri și părăsi încăperea. Fanny Price strigă în urma lui:

— Niciodată! Niciodată! Niciodată!

Pe vremea aceea, Moret era un orășel demodat, întins de-a lungul unei singure străzi, la liziera pădurii Fontainebleau, iar „L'Ecu d'Or" era un hotel care mai păstra aerul decrepit de *Ancien Régime*[1]. Fațada hotelului dădea spre meandrele rîului Loing; domnișoara Chalice avea o cameră cu o mică terasă chiar spre rîu; de acolo, se vedeau foarte frumos podul vechi și poarta sa fortificată. Seara, după cină, stăteau acolo și beau cafele, fumau și discutau despre artă. Puțin mai departe, se vărsa în rîu un canal îngust mărginit de plopi și pe malurile lui se plimbau ei adesea după ce terminau munca zilei. Cît era lumină pictau tot timpul. Ca majoritatea generației lor și ei erau obsedați de teama de pitoresc, așa că întorceau spatele frumuseții evidente a orașului pentru a căuta subiecte lipsite de drăgălășenia pe care o disprețuiau. Sisley și Monet zugrăviseră canalul cu plopii de pe mal și ei simțeau dorința de a-și încerca la rîndul lor mîna la un subiect atît de tipic pentru Franța; dar îi speria frumusețea lui formală și de aceea își puseseră în minte s-o evite cu orice preț. Domnișoara Chalice, posesoare a unei dexterități foarte mari care îl impresiona pe Lawson în ciuda obiceiului său de a privi de sus arta feminină, începu un tablou în care încercă să evite banalitatea, eliminînd vîrfurile copacilor; iar Lawson avu ideea strălucită de a pune în prim plan o reclamă mare

1 Vechiul regim (fr.).

albastră la ciocolata Menier, ca să sublinieze scîrba pe care i-o provocau cutiile de bomboane de ciocolată.

Philip începu și el să picteze în ulei. Simți un fior de încîntare cînd folosi prima dată acest mijloc de expresie dătător de atîtea satisfacții. Ieșea odată cu Lawson dimineața, luîndu-și cutia de vopsele, și se așeza lîngă el pictînd. Era atît de mulțumit, încît nu observa că nu face decît o copie ; în așa de mare măsură se afla sub influența prietenului său, încît nu vedea lucrurile decît cu ochii acestuia. Lawson picta în tonuri foarte închise și amîndoi vedeau smaraldul ierbii ca o catifea întunecată, în timp ce strălucirea cerului se transforma în mîinile lor într-un ultramarin posomorît. În tot cursul lunii iulie, zilele frumoase și călduroase se ținură lanț ; frigîndu-i inima lui Philip, arșița îl făcea să tînjească ; nu mai putea lucra ; în mintea lui fierbeau o mie de gînduri. Adeseori, petrecea diminețile pe marginea canalului în umbra plopilor citind cîteva rînduri, iar apoi visînd o jumătate de oră. Uneori închiria o bicicletă prăpădită și se plimba pe drumul prăfuit care ducea în pădure și pe urmă stătea trîntit într-o poiană. În capul lui se învîrteau tot felul de fantezii romantice. Printre copacii uriași păreau să rătăcească, însoțite de cavalerii lor, doamnele lui Watteau[1], șoptindu-și una alteia fleacuri încîntătoare, deși se simțeau oarecum apăsate de o teamă nedeslușită.

Nu mai era nimeni în hotelul unde stăteau ei, afară doar de o franțuzoaică grasă între două vîrste, o figură rabelaisiană cu un rîs gros și obscen. Își petrecea toată ziua șezînd răbdătoare pe malul rîului, cu undița în mînă, deși nu prindea nici un pește. Philip se ducea uneori și stătea de vorbă cu ea. Descoperi că doamna aparținuse unei profesiuni a cărei reprezentantă mai celebră pentru generația noastră era doamna Warren[2] și, întrucît adunase bani bunișori, ducea acum viața tihnită a burgheziei. Îi povestea lui Philip anecdote deocheate.

---

1. Jean Antoine Watteau (1684-1721), pictor francez, convențional.
2. Proxenetă, eroina principală a piesei lui G. B. Shaw, *Profesiunea doamnei Warren.*

— Trebuie să mergi la Sevilla, zicea ea, rupînd-o puțin pe englezește. Cele mai frumoase femei din lume.

Rînjea lasciv și clătină din cap. I se zguduiau de rîs bărbia triplă și burta imensă.

Se făcu așa de cald, încît aproape nu mai puteai dormi noaptea. Căldura părea că stăruie sub copaci ca un obiect, palpabil, materializat. Nu voiau să se despartă de cerul înstelat al nopții și stăteau toți trei pe terasa camerei lui Ruth Chalice ceasuri în șir, fără să scoată o vorbă, prea obosiți ca să mai facă și conversație, dar savurînd cu voluptate liniștea. Ascultau murmurul rîului. Ceasul bisericii bătea unu, două, și uneori chiar trei pînă să aibă ei puterea să se ducă la culcare. Deodată, Philip își dădu seama că Ruth Chalice și Lawson sînt amanți. O ghici din felul în care îl privea fata pe tînărul pictor și din aerul lui posesiv; și, în timp ce Philip stătea cu ei, simțea un fel de efluvii care-i înconjoară, de parcă aerul ar fi fost încărcat de ceva straniu. Această dezvăluire însemnă pentru el un șoc. O considerase pe domnișoara Chalice un camarad foarte bun și îi plăcuse să stea de vorbă cu ea, dar nu i se păruse niciodată posibil să ajungă la relații mai strînse. Într-o duminică, plecaseră cu toții la pădure luîndu-și un coșuleț cu mîncare și, cînd ajunseră într-un luminiș care arăta cît de cît a pădure, domnișoara Chalice susținu că într-un cadru atît de idilic trebuie neapărat să-și scoată pantofii și ciorapii. Lucrul ar fi fost foarte agreabil dacă n-ar fi avut labele picioarelor atît de mari și pline de bătături. Tocmai din această pricină, lui Philip gestul ei i se păru ridicol. Dar acum o vedea cu totul altfel; ochii ei mari și pielea măslinie aveau o dulceață feminină; își zise că e un prost dacă nu și-a dat seama că e ispititoare. I se păru că citește în privirile ei o undă de dispreț pentru el, care n-avusese înțelepciunea de a vedea că ea se află acolo, în calea lui, iar la Lawson i se păru că observă un vag aer de superioritate. Îl invidia pe Lawson și era gelos nu atîta pentru persoana în cauză, ci pentru că are o dragoste. Ce n-ar fi dat să fie în pielea lui și să simtă cu inima lui! Era tulburat și-l cuprinse teama că dragostea o să-l ocolească. Voia să cadă pradă

unei pasiuni, să fie pur şi simplu măturat de puterea ei şi purtat ca în transă de o rafală care să-l ducă indiferent unde. Domnişoara Chalice şi Lawson îi apăreau acum într-o lumină diferită şi tovărăşia lor permanentă îl făcea să-şi piardă liniştea. Era nemulţumit de el însuşi. Viaţa refuza să-i aducă ceea ce dorea şi-i dădea sentimentul supărător că-şi pierduse timpul.

Corpolenta franţuzoaică ghici curînd care sînt adevăratele relaţii dintre cei doi şi discută pe faţă chestiunea cu Philip.

— Dar dumneata – întrebă cu zîmbetul îngăduitor al unei persoane care a prosperat de pe urma poftelor semenilor săi – ai şi dumneata o *petite amie*[1]?

— Nu, răspunse Philip roşind.

— Dar de ce nu? *C'est de votre âge*[2].

Philip dădu din umeri. Avea în mînă un volum de poezii de Verlaine şi se îndepărtă. Încercă să citească, dar era prea tulburat. Se gîndi la femeile de ocazie cu care îl pusese în legătură Flanagan, vizitele făcute pe furiş prin casele ascunse în fundături cu saloane tapisate în mătase de Utrecht şi graţiile plătite ale femeilor sulemenite. Îl trecură fiori. Se trînti pe iarbă, întinzîndu-şi mîinile şi picioarele ca un pui de animal care abia s-a trezit din somn ; şi apa cu vălurele, plopii tremurînd firav în bătaia brizei uşoare, cerul albastru îl covîrşeau. Era îndrăgostit de dragoste. Îşi închipui că simte pe buze o sărutare fierbinte, iar pe gît mîngîierea unor mîini gingaşe. Parcă se vedea în braţele lui Ruth Chalice, se gîndi la ochii ei negri şi la pielea ei catifelată ; a fost o adevărată nebunie să lase să-i scape printre degete o aventură atît de minunată. La urma urmei, dacă o făcuse Lawson, de ce să n-o facă şi el? Dar toate astea le gîndea cînd nu era în prezenţa ei, noaptea tîrziu, cînd nu putea dormi sau cînd visa aievea pe malul canalului; cînd o vedea, simţea deodată cu totul altceva. N-avea nici cea mai mică dorinţă de a o strînge în braţe şi nu-şi imagina deloc cum ar fi

1. O micuţă prietenă (fr.).
2. La vîrsta dumitale, ar fi normal (fr.).

putut s-o sărute. Era foarte curios. Dacă Ruth nu era de față, o socotea frumoasă și-și amintea doar de ochii ei grozavi și de paloarea pufoasă a obrajilor ei; dar, cînd era alături de ea, nu vedea decît că are pieptul plat și dinții cam stricați; și nu putea să uite bătăturile de pe degetele ei de la picioare. Nu înțelegea ce-i cu el. Oare întotdeauna o să fie îndrăgostit numai în absență și oare viziunea aceea deformată care părea să exagereze aspectele revoltătoare avea să-l împiedice întotdeauna să se bucure de ceea ce i se oferea?

Nu-i păru rău deloc cînd schimbarea vremii, vestind fără doar și poate sfîrșitul acelei veri îndelungi, îi mînă pe toți înapoi la Paris.

# Capitolul XLVIII

Cînd se întoarse la Școala Amitrano, Philip descoperi că Fanny Price nu mai lucrează acolo. Predase cheia dulăpiorului ei. Philip o întrebă pe doamna Otter dacă nu știe ce s-a întîmplat cu ea; doamna Otter îi răspunse dînd din umeri că probabil s-a întors în Anglia. Philip încercă un sentiment de ușurare. Se plictisise pînă în gît de firea ei țîfnoasă. Și, pe lîngă asta, ea tot insista să-i dea sfaturi cum să lucreze și se arăta ofensată dacă el nu le urma și nici nu voia să înțeleagă că el nu se mai simte chiar așa de ageamiu ca la început. Curînd o dădu cu totul uitării. Acum lucra în ulei și era plin de entuziasm. Spera ca pînă la deschiderea Salonului din anul următor să aibă gata vreo lucrare destul de importantă ca s-o poată trimite. Lawson îi făcea portretul domnișoarei Chalice. Fața ei se preta foarte bine la un portret și toți tinerii care căzuseră victimă farmecelor ei o pictaseră. Firea ei nonșalantă îmbinată cu pasiunea pentru atitudini pitorești o făceau un model excelent, gata oricînd să pozeze; în plus, avea și ea destule cunoștințe tehnice ca să poată face observații critice utile. Întrucît adorația ei pentru artă însemna mai ales dorința de a trăi viața artiștilor, era foarte mulțumită dacă-și putea neglija propriile ei lucrări. Îi plăcea căldura atelierului și posibilitatea de a fuma țigară după țigară; vorbea cu un glas scăzut și încîntător despre dragostea pentru artă și despre arta dragostei. De fapt, nici nu făcea o distincție prea clară între ele.

Lawson picta cu un efort chinuitor, lucrînd zile întregi pînă cînd abia se mai ținea pe picioare, după care adeseori

rădea tot ce pictase. Orice model şi-ar fi pierdut răbdarea, afară doar de Ruth Chalice. În cele din urmă, Lawson făcu un talmeş-balmeş îngrozitor din care nici el nu mai ştia cum să se descurce.

— N-am altceva de făcut decît să pun mîna pe o altă pînză şi s-o iau de la capăt. Acum ştiu exact ce vreau şi n-o să-mi mai ia multă vreme.

Philip era de faţă şi domnişoara Chalice îi spuse:

— De ce nu mă pictezi şi dumneata? Ai să poţi învăţa o mulţime văzîndu-l pe domnul Lawson cum lucrează.

Una dintre dovezile de delicateţe ale domnişoarei Chalice era faptul că folosea întotdeauna numele de familie cînd li se adresa amanţilor.

— Mi-ar face grozav de mare plăcere, dacă nu se supără Lawson.

— Mă doare-n cot, zise Lawson.

Philip se apucă pentru prima dată de un portret şi începu să lucreze cu o emoţie trepidantă, dar şi cu mîndrie. Se aşeză lîngă Lawson şi pictă aşa cum îl vedea pe acesta că pictează. Profita de exemplul lui şi de sfaturile pe care i le dădeau atît Lawson, cît şi domnişoara Chalice. În cele din urmă, Lawson termină portretul şi-l pofti pe Clutton să-i facă critica. Clutton abia se întorsese la Paris. Din Provence plecase mai departe în Spania, dorind să vadă tablourile lui Velasquez chiar la Madrid, iar de acolo se dusese la Toledo. Rămăsese acolo trei luni şi se întorsese aducînd cu el un nume nou pentru tinerii lui colegi; le relată lucruri minunate despre un pictor numit El Greco[1] care, după cît se părea, nu putea fi studiat decît la Toledo.

— A, da, am auzit de el, zise Lawson. Este vechiul maestru care se distinge prin aceea că picta la fel de prost ca şi modernii.

Clutton, mai taciturn ca oricînd, nu răspunse, ci se mulţumi să-l privească pe Lawson cu un aer sardonic.

1. Domenico Theotocopulos, zis „El Greco" (1548-1614 ?), celebru pictor de origine greacă. A trăit în Italia şi apoi în Spania.

— Nu vrei să ne arăţi lucrările pe care le-ai făcut în Spania? întrebă Philip.

— În Spania n-am pictat. Am fost prea ocupat.

— Dar atunci ce-ai făcut acolo?

— M-am gîndit. M-am gîndit bine. Cred că am terminat cu impresioniştii; părerea mea e că peste cîţiva ani lucrările lor o să pară foarte firave şi superficiale. Vreau să şterg cu buretele tot ce am învăţat şi s-o iau de la capăt. Cînd m-am întors am distrus tot ce pictasem. Acum nu mai am nimic în atelier decît şevaletul, culorile şi cîteva pînze goale.

— Şi ce-ai să faci?

— Încă nu ştiu. Am doar o vagă idee despre ceea ce doresc.

Vorbea rar, într-un mod ciudat, de parcă s-ar fi străduit să prindă nişte sunete care abia se auzeau. Părea să fie posedat de o forţă misterioasă pe care nici el n-o înţelegea, dar care ducea o luptă surdă pentru a-şi găsi o cale de manifestare. Te impresiona această vigoare a lui. Lawson se temea de criticile pe care le solicitase şi căutase să minimalizeze din capul locului ocările la care se cam aştepta, afectînd dispreţul pentru toate părerile lui Clutton; dar Philip ştia că nimic nu l-ar încînta mai mult decît laudele lui Clutton. Acesta privi un timp portretul în tăcere, apoi se uită la tabloul lui Philip aşezat şi el pe un şevalet.

— Dar ăsta ce-i? întrebă el.

— O, mi-am încercat şi eu mîna la un portret.

— Maimuţa silitoare, murmură Clutton.

Se întoarse la pînza pictată de Lawson. Philip roşi, dar nu scoase o vorbă.

— Ei, ce părere ai de el? întrebă în cele din urmă Lawson.

— Modelajul e destul de bun, zise Clutton. Şi am impresia că e foarte bine desenat.

— Valoraţia ţi se pare corectă?

— Da, sigur.

Lawson zîmbi încîntat. Se scutură ca un cîine ud.

— Phii, să ştii că-mi pare foarte bine că-ţi place.

— Nu-mi place. Am impresia că e un lucru total lipsit de interes.

Lawson făcu o mutră plouată și se uită înmărmurit la Clutton: habar n-avea ce vrea să spună. Clutton nu avea darul vorbirii, așa că se exprima cu multă dificultate. Ceea ce avea de spus era confuz și el rostea vorbele cu pauze penibile, încîlcindu-se în fraze pompoase; dar Philip cunoștea cuvintele care slujeau drept text al divagațiilor din discursul lui. Clutton, care nu citea nimic, le auzise prima dată de la Cronshaw; și, cu toate că-i făcuseră prea puțină impresie, îi rămăseseră întipărite în memorie; iar în ultima vreme, ieșind deodată la suprafață, fuseseră o adevărată revelație: un pictor bun avea de pictat două elemente principale, și anume omul și intențiile din sufletul lui. Impresioniștii se ocupaseră de alte probleme, pictaseră admirabil omul, dar, în privința intențiilor sufletului lui, își dăduseră aproape la fel de puțină osteneală ca și portretiștii englezi din secolul al XVIII-lea.

— Dar cînd încerci să obții acest lucru, începi să faci literatură, îl întrerupse Lawson. Dacă aș izbuti să pictez omul așa cum l-a pictat Manet, ducă-se naibii intenția din sufletul lui.

— Toate astea ar fi bune dacă l-ai putea învinge pe Manet cu propriile lui arme. Dar tu n-ai să poți să-l ajungi niciodată, nu te poți apropia de el. Și nu te poți hrăni cu ziua de ieri sau de alaltăieri. E un teren deja bătătorit. Trebuie să te întorci înapoi. Cînd am văzut tablourile lui El Greco, am simțit că din portrete se poate scoate mai mult decît știam noi înainte.

— Asta înseamnă întoarcerea la Ruskin, strigă Lawson.

— Nu. Știi, el căuta etica; pe mine etica mă lasă absolut rece. În pictură nu au ce căuta aspectul didactic sau cel moralizator și altele asemenea, ci numai pasiunea și emoția. Cei mai mari portretiști au pictat și una, și alta – și omul, și intenția din sufletul lui; Rembrandt și El Greco, de pildă; numai artiștii de mîna a doua l-au pictat doar pe om. O lăcrămioară ar fi încîntătoare pentru că are și un parfum. Tabloul ăsta – continuă el arătînd spre portretul făcut de Lawson – mă rog, desenul e bun

și modelarea e bună, dar e pur și simplu convențional; ar fi trebuit să fie desenat și modelat în așa fel încît să se vadă că fata e o putoare ordinară. Corectitudinea are și ea valoarea ei, bineînțeles; El Greco își făcea oamenii înalți de aproape doi metri pentru că voia să exprime un lucru pe care n-avea cum să-l realizeze altfel.

— Termină dracului cu El Greco al tău, zise Lawson. Ce rost are să tot pălăvrăgești despre un om ale cărui lucrări n-am avut ocazia să le vedem?

Clutton dădu din umeri, fumă în tăcere o țigară și plecă. Philip și cu Lawson se uitară unul la altul.

— Să știi că e ceva în ce spune el, zise Philip.

Lawson își privi furios tabloul.

— Cum naiba poate omul să exprime intenția sufletului altfel decît pictînd exact ceea ce vede?

Între timp, Philip legase o nouă prietenie. Luni dimineața se adunau la școală diverse persoane ca să se vadă cine va fi ales să pozeze pentru săptămîna respectivă, și, într-o zi, fu angajat un tînăr care se cunoștea de la o poștă că nu e model de profesie. Atenția lui Philip fu atrasă de atitudinea pe care și-o lua; odată urcat pe estradă, se proțăpea ferm pe picioare, țeapăn, cu pumnii strînși și cu bărbia împinsă provocator înainte; atitudinea lui îi sublinia silueta frumoasă; n-avea pic de grăsime pe trup și mușchii îi ieșeau în relief de parcă ar fi fost de fier. Era tuns, avea un cap cu trăsături frumoase și purta bărbuță; ochii lui mari, negri erau străjuiți de sprîncene stufoase. Păstra aceeași poză ceasuri la rînd fără să dea semne de oboseală. Expresia de pe fața lui trăda un amestec de rușine și hotărîre. Aerul lui de energie pătimașă stimula imaginația romantică a lui Philip și, cînd se termină ședința și-l văzu îmbrăcat, i se păru că-și poartă hainele de parcă ar fost un rege înveșmîntat în zdrențe. Nu era o fire comunicativă, dar, peste vreo cîteva zile, Philip află de la doamna Otter că e spaniol și că nu mai pozase niciodată pînă atunci.

— Am impresia că era muritor de foame, zise Philip.

— Te-ai uitat la hainele lui? Sînt curate și decente, nu-i așa?

Întîmplarea vru ca Potter, unul dintre americanii care lucra la Amitrano, să plece în Italia pentru vreo două luni și să-i ofere lui Philip atelierul lui. Philip fu încîntat. Începuse să se cam sature de sfaturile pretențioase ale lui Lawson și voia să lucreze singur. La sfîrșitul săptămînii, se duse la tînărul model și, sub pretext că n-a izbutit să-și termine desenul, îl întrebă dacă nu vrea să vină să-i pozeze într-o zi.

— Nu sînt model de profesie, răspunse spaniolul. Săptămîna viitoare am altceva de făcut.

— Vino să iei masa cu mine și o să mai discutăm, zise Philip.

Văzînd că celălalt ezită, adăugă cu un zîmbet:

— N-o să ți se întîmple nimic dacă o să prînzim împreună.

Modelul acceptă dînd nepăsător din umeri și se duseră împreună la o *crèmerie*[1]. Deși spaniolul vorbea stîlcit franțuzește – destul de fluent, dar greu de urmărit – Philip izbuti să se înțeleagă binișor cu el. Descoperi că de fapt e scriitor. Venise la Paris să scrie romane și, între timp, se întreținea prin orice expedient accesibil unui om fără o para chioară; dădea lecții, făcea orice traducere pe care izbutea să pună mîna, în special acte comerciale, și, în cele din urmă, se văzuse silit să-și folosească fizicul frumos drept mijloc de a-și cîștiga existența. I se plăteau bine orele de pozat și, din ceea ce cîștigase în cursul săptămînii aceleia, mai putea trăi încă două săptămîni; îl uimi pe Philip spunîndu-i că se descurca destul de ușor cu doi franci pe zi. Dar mărturisi că-l rușinează faptul că e obligat să-și expună trupul pentru bani și că el considera profesia de model drept o degradare pentru care singura scuză putea fi foamea. Philip îi explică la rîndul lui că nu vrea să-i picteze trupul, ci numai capul; ar fi dorit să-i facă portretul pentru a-l trimite eventual la viitorul Salon Oficial.

— Dar de ce ții să mă pictezi tocmai pe mine? întrebă spaniolul.

1. Lăptărie, aproximativ „lactobar" (fr.).

Philip îi răspunse că-l interesează figura lui şi socoate că ar putea să iasă un portret bun.

— Dar n-am timp. Îmi pare rău de fiecare clipă pe care o fur scrisului.

— Nu-i vorba decît de după-amiezi. Dimineaţa lucrez la şcoală. La urma urmei, tot e mai bine să-mi pozezi mie decît să traduci acte juridice.

În Cartierul Latin dăinuiau legende privitoare la o epocă în care studenţii din diverse ţări trăiau laolaltă într-o atmosferă intimă, dar această epocă trecuse de mult şi acum diferitele naţiuni erau aproape la fel de separate ca şi într-un oraş oriental. La Şcoala Julian şi la Academia de Belle Arte, un student francez era privit cu ochi răi de conaţionalii lui dacă-l vedeau în tovărăşia unor străini, iar englezii nu reuşeau să-i cunoască decît superficial pe parizienii în mijlocul cărora trăiau. Ba chiar li se întîmpla multor studenţi care trăiseră cinci ani la Paris să nu ştie franţuzeşte decît pentru a se descurca în prăvălii şi să ducă o viaţă la fel de britanică de parcă ar fi lucrat într-o suburbie londoneză.

Philip, cu pasiunea lui pentru tot ceea ce era romantic, saluta cu bucurie posibilitatea de a intra în contact cu un spaniol. Îşi folosi toată capacitatea de convingere pentru a înfrînge reticenţa străinului.

— Uite ce am să fac, zise în cele din urmă spaniolul. Am să-ţi pozez, dar nu pentru bani, ci doar pentru plăcerea mea.

Philip încercă să mai discute, dar spaniolul nu se lăsă înduplecat şi, în cele din urmă, se înţeleseră să vină lunea următoare la ora unu. Îi dădu lui Philip o carte de vizită pe care era tipărit numele lui: Miguel Ajuria.

Miguel îi poză cu regularitate şi, cu toate că refuză să accepte o plată, din cînd în cînd, împrumuta cîte cincizeci de franci de la Philip; de fapt, pe Philip îl costa mai mult decît dacă ar fi plătit normal şedinţele; dar asta îi dădea spaniolului satisfacţia că nu-şi cîştigă existenţa într-un mod degradant. Naţionalitatea lui îl făcea pe Philip să-l considere un reprezentant al romantismului idilic, aşa că-i puse tot felul de întrebări despre Sevilla şi Granada,

despre Velàzquez și Calderon[1]. Dar Miguel era intolerant față de grandoarea țării lui. Pentru el, ca și pentru mulți dintre compatrioții lui, Franța era singura țară potrivită pentru un om inteligent, iar Parisul reprezenta centrul lumii.

— Spania a murit, striga el. N-are scriitori, n-are artă, nu mai are nimic.

Încetul cu încetul, cu exuberanța retorică specifică rasei lui, începu să-și dezvăluie ambițiile. Scria un roman cu care spera să-și cîștige un nume. Aflîndu-se sub influența lui Zola, își alesese ca decor Parisul. Îi povesti pe larg lui Philip subiectul. Lui Philip i se păru simplist și stupid; obscenitatea naivă – *„c'est la vie, mon cher, c'est la vie"*[2], striga spaniolul – obscenitatea naivă nu făcea decît să accentueze caracterul convențional al anecdotei. Scria la acest roman de doi ani, suferind privațiuni de necrezut, refuzîndu-și toate plăcerile vieții care-l atrăseseră la Paris, luptîndu-se cu foamea, de dragul artei, hotărît să nu se lase împiedicat de nimic în realizarea marii lui opere. Făcea eforturi eroice.

— Dar de ce nu scrii despre Spania? strigă Philip. Ar fi mult mai interesant, mai ales că-i cunoști atît de bine viața.

— Dar Parisul este singurul loc din lume despre care merită să scrii. Parisul este viața însăși.

Într-o zi îi aduse o parte din manuscris și îi citi diferite pasaje, traducîndu-i pe parcurs în franceza lui proastă și fiind atît de emoționat, încît Philip abia putea să-l înțeleagă. Era ceva lamentabil. Nedumerit, Philip se uită la tabloul pe care-l făcea; mintea ascunsă îndărătul frunții aceleia late era lipsită de orice valoare; iar ochii aceia scînteietori și pătimași nu vedeau nimic din viață decît ceea ce era evident pentru toată lumea. Philip nu era mulțumit de portretul lui și, la sfîrșitul unei ședințe de pozat, mai întotdeauna răzuia tot ce făcuse. Bine, bine, era foarte frumos să țintești către redarea intenției din

1. Pedro Calderon de la Barca (1600-1681), dramaturg spaniol.
2. Așa e viața, dragul meu, așa e viața (fr.).

sufletul omului, dar cine putea să-ți spună ce înseamnă asta, din moment ce oamenii erau plini de contradicții? Îi plăcea Miguel și suferea cumplit dîndu-și seama că lupta grandioasă a acestuia e lipsită de sens: pentru a deveni un bun scriitor, avea tot ce-i trebuia în afară de talent. Philip se uită la propria lui lucrare. De unde poți să știi dacă are vreo valoare sau îți pierzi pur și simplu timpul de pomană? Era limpede că voința de a realiza ceva nu te putea ajuta, iar încrederea în tine însuți nu însemna nimic. Philip se gîndi la Fanny Price. Fata credea cu patimă în talentul ei; avea o voință extraordinar de puternică.

— Dacă aș socoti că n-o să fie niciodată nimic de capul meu, aș prefera să renunț la pictură, zise Philip. Nu văd ce rost are să fii un pictor de mîna a doua.

Într-o dimineață, tocmai cînd ieșea, îl strigă portăreasa ca să-i spună că are o scrisoare. Lui nu-i scria nimeni decît mătușa Louisa și, din cînd în cînd, Hayward. De data asta, era un scris pe care nu-l cunoștea. Iată conținutul scrisorii:

*„Te rog vino de îndată ce primești acest bilet. N-am mai putut suporta. Te rog vino chiar tu. Îmi face rău gîndul că m-ar putea atinge altcineva. Vreau să-ți rămînă totul ție.*

*F. Price*

*De trei zile n-am mai mîncat nimic".*

Lui Philip îi veni rău de frică. Alergă la casa unde locuia fata. Fu uluit să afle că e la Paris. N-o mai văzuse de luni de zile și-și închipuia că s-a întors de mult în Anglia. Cînd sosi, îl întrebă pe portar dacă domnișoara Price e acasă.

— Da, n-am mai văzut-o ieșind de două zile.

Philip urcă scările și bătu la ușa ei. Nu răspunse nimeni. O strigă. Ușa era încuiată și aplecîndu-se văzu cheia în broască.

— O, Doamne, sper să nu fi făcut vreo nebunie, strigă el.

Alergă jos şi-i spuse portarului că, fără îndoială, domnişoara Price e în cameră. Îi povesti că a primit o scrisoare de la ea şi că se teme de un accident îngrozitor. Zise că ar fi bine să spargă uşa. Portarul, care se arătase morocănos şi îl ascultase fără prea mult interes, intră şi el în panică; zise că nu-şi poate lua răspunderea să spargă uşa; trebuiau să-l caute pe *commissaire de police.* Se duseră împreună la biroul acestuia şi aduseră şi un lăcătuş cu ei. Philip află că domnişoara Price nu mai plătise chiria de trei luni; de Anul Nou nu-i dăduse portarului cadoul pe care obiceiul pămîntului îl făcea să-l considere dreptul lui. Cei patru bărbaţi urcară scările şi bătură din nou la uşă. Nu primiră nici un răspuns. Lăcătuşul se apucă de treabă şi, în cele din urmă, pătrunseră în cameră. Philip scoase un strigăt şi, fără să vrea, îşi acoperi ochii cu mîinile. Nenorocita era spînzurată cu o funie pe care o atîrnase de un cîrlig fixat în tavan de cine ştie ce locatar dinaintea ei, pentru a susţine draperiile de la pat. Ea îşi mutase într-o parte pătuţul şi se urcase în picioare pe un scaun căruia îi dăduse apoi cu piciorul. Scaunul era răsturnat pe podea. Retezară funia şi constatară că trupul i se răcise de tot.

# Capitolul XLIX

Povestea pe care Philip izbuti s-o închege din diferite crîmpeie era îngrozitoare. Colegele ei se plîngeau că Fanny Price nu voia niciodată să participe la veselia meselor pe care le luau la restaurant; motivul era evident: trăia într-o sărăcie lucie. Își aminti de prînzul pe care-l luaseră împreună, îndată după sosirea lui la Paris și de hămeseala ei înfiorătoare, care pe el îl dezgustase. Acum își dădea seama că mînca astfel pentru că era moartă de foame. Portarul îi spuse lui Philip din ce se alcătuia hrana ei. În fiecare zi, lăptăreasa îi lăsa un litru de lapte și ea își cumpăra cîte o pîine; mînca jumătate din pîine și bea jumătate din sticla de lapte la prînz, cînd se întorcea de la școală, iar restul îl consuma seara. Zi de zi mînca același lucru, și nimic altceva. Philip se gîndi cu o strîngere de inimă la chinurile pe care trebuie să le fi îndurat fata. Nu dăduse a înțelege nimănui că e mai săracă decît ceilalți, dar era limpede că banii ei erau pe sfîrșite și, în cele din urmă, nu-și mai putuse permite să vină la atelier. Cămăruța ei era aproape goală și alte haine n-avea decît rochia cafenie jerpelită pe care o purtase întotdeauna. Philip căută printre lucrurile ei adresa vreunei rude sau a vreunui prieten cu care ar fi putut să comunice. Găsi o hîrtie pe care era scris de douăzeci de ori numele lui. Această revelație îi produse un șoc deosebit. Bănui că într-adevăr îl iubise; se gîndi la trupul acela stafidit, îmbrăcat în rochia cafenie și spînzurat de cîrligul din tavan; îl cuprinseră fiorii. Dar dacă ținea la el, de ce nu-l lăsase s-o ajute? El ar fi fost bucuros să facă tot ce-i stătea în putință. Căzu pradă unor remușcări

cumplite pentru că refuzase să vadă că ea îl privește cu sentimente deosebite și acum sunau teribil de patetic cuvintele acelea din scrisoarea ei: *„...îmi face rău gîndul că m-ar putea atinge altcineva"*. Fata murise de inaniție.

Philip găsi în cele din urmă o scrisoare care se încheia cu cuvintele: *„Fratele tău iubitor, Albert"*. Fusese scrisă cu vreo două-trei săptămîni mai înainte, de undeva de la Surbiton[1], și din conținutul ei reieșea că îi refuză un împrumut de cinci lire. Autorul scrisorii spunea că trebuie să se gîndească și el la soția și copiii lui și nu-și găsea nici o justificare pentru a-i împrumuta banii și sfatul lui era ca Fanny să se întoarcă la Londra ca să încerce să-și găsească o slujbă. Philip îi telegrafie lui Albert Price și primi peste puțin timp următorul răspuns:

*„Profund îndurerat. Foarte dificil să părăsesc treburile. Prezența indispensabilă?*

*Price"*.

Philip telegrafie din nou răspunzînd afirmativ și succint și a doua zi dimineață se înfățișă la el la atelier un necunoscut.

— Numele meu e Price, zise el cînd îi deschise Philip ușa.

Era un tip comun, cu o mustață țepoasă, îmbrăcat în negru și cu o panglică neagră la pălărie; avea ceva din înfățișarea stîngace a lui Fanny; vorbea cu accentul mahalalelor londoneze. Philip îl pofti înăuntru. Price trăgea cu ochiul cînd în dreapta, cînd în stînga prin atelier, în timp ce Philip îi dădea amănunte despre accident și-i povestea ce a făcut.

— Nu-i nevoie s-o văd, nu-i așa? întrebă Albert Price. Stau cam prost cu nervii și cele mai mici lucruri mă întorc pe dos.

Își dădu drmul la gură. Avea o prăvălie unde vindea cauciuc și trebuia să-și întrețină nevasta și trei copii. Fanny fusese guvernantă și în ruptul capului nu putea

---

1. Localitate din Anglia.

înțelege de ce nu s-a ținut de treaba aia în loc să vină la Paris.

— Io și cu consoarta i-am zis că Parisul nu-i bun pentru o fată. Și p-ormă, din artă nu ies bani – n-a ieșit niciodată.

Era limpede că nu fusese în termeni buni cu soră-sa și privea cu ochi răi sinuciderea ei, ca o ultimă lovitură pe care i-o dăduse. Nu-i plăcea ideea că ar fi fost împinsă la sinucidere de sărăcie; asta părea să arunce o lumină proastă asupra familiei. Îi trecu prin minte posibilitatea vreunui motiv mai onorabil pentru gestul ei.

— Nu cumva o fi băgat-o vreun bărbat într-un bucluc, hă'? Înțelegi ce vreau să zic, Parisul, una, alta. O fi făcut-o ca să nu pață vreo rușine.

Philip simți că roșește și se ocărî singur pentru slăbiciunea lui. Ochii mici și pătrunzători ai lui Price păreau să-l bănuiască de vreo legătură amoroasă.

— Sînt convins că sora dumitale a fost întotdeauna foarte virtuoasă, răspunse el acru. S-a omorît pentru că murea de foame.

— Mde, asta ar fi cam albastru pentru familia ei, dom'le Carey. Era de ajuns să-mi fi scris, că doar nu era io să-mi las sora să ducă lipsă de cevașilea.

Philip descoperise adresa fratelui tocmai citind scrisoarea prin care acesta îi refuza un împrumut; dar dădu din umeri, pentru că, la urma urmei, acuzațiile n-aveau nici un rost. Îi era antipatic omulețul și voia să termine cu el cît mai curînd cu putință. Și Albert Price dorea să facă repede tot ce trebuia ca să se poată întoarce la Londra. Se duseră în cămăruța în care locuise biata Fanny. Albert Price se uită la tablouri și la mobilă.

— Io nu zic că m-aș pricepe cine știe ce la artă, zise el. Bănuiesc că se pot scoate ceva bani pe chestiile astea, nu?

— Nu, răspunse Philip.

— Mobila nu face nici zece șilingi.

Albert Price habar n-avea de franceză, așa că Philip trebui să facă totul. I se păru un proces interminabil pînă izbuti să vadă trupul bietei fete așezat la locul de

veci; actele trebuiau obținute de la o autoritate și apoi semnate de alta; trebui să se lupte cu tot felul de funcționari. Philip fu ocupat trei zile încheiate de dimineață pînă seara. În cele din urmă, el și Albert Price merseră în urma dricului pînă la cimitirul Montparnasse.

— Vreau să facem lucrurile ca lumea, zise Albert Price, dar n-are rost să irosim banii de pomană.

Scurta ceremonie fu o experiență cumplită, în frigul acelei dimineți cenușii. Vreo cinci-șase oameni care lucraseră alături de Fanny Price la atelier veniră la înmormîntare: doamna Otter, pentru că era *massière* și deci socotea că e de datoria ei s-o facă, Ruth Chalice, fiindcă avea inimă bună, Lawson, Clutton și Flanagan. Tuturor le fusese antipatică în timpul vieții. Privind la cimitirul încărcat de monumente, unele sărăcăcioase și simple, iar altele vulgare, pretențioase și urîte, Philip fu cuprins de fiori. Era groaznic. Cînd plecară, Albert Price îl pofti pe Philip să ia masa cu el. Philip ajunsese să-l urască și era și obosit; nu dormise bine pentru că o visa mereu pe Fanny Price în rochia ei cafenie, soioasă, atîrnînd de cîrligul din tavan; dar nu izbuti să găsească un pretext ca să scape.

— Ia să mă duci dumneata undeva unde putem mînca pe cinste. Toate chestiile astea îmi fac al dracului de rău la nervi.

— Cel mai bun local de pe aici e Lavenue, răspunse Philip.

Albert Price se răsturnă într-un scaun tapisat cu catifea, oftînd ușurat. Comandă o masă copioasă și o sticlă de vin.

— O, ce bine-mi pare că s-a terminat, zise el.

Din cîteva întrebări meșteșugite pe care i le puse lui Philip, acesta își dădu seama că Price abia așteaptă să afle cum e viața pictorilor la Paris. Și-o închipuia mizerabilă, dar voia să afle amănunte despre orgiile pe care i le sugera fantezia. Clipind șiret din ochi și chicotind pe ascuns, dădea să se înțeleagă că știe foarte bine despre multe lucruri pe care Philip nu i le mărturisea. Doar era și el trecut prin ciur și prin dîrmon, și nu-l puteai duce așa, cu una, cu două. Îl întrebă pe Philip dacă a fost la

vreun local dintr-acelea din Montparnasse, despre care vorbește toată lumea la Londra, din Temple Bar și pînă la Royal Exchange[1]. Ar fi vrut să poată spune și el că a fost la „Moulin Rouge". Masa era foarte bună, iar vinul excelent. Albert Price se dezlănțuia din ce în ce, pe măsură ce procesele digestive își urmau satisfăcător cursul.

— Ia să bem și noi colea un păhărel de coniac, zise el cînd le aduse chelnerul cafeaua. Acuma nu mă mai uit la bani.

Își frecă mîinile.

— Știi una? Parcă tare mă bate gîndul să rămîn aici peste noapte și să mă întorc la Londra abia mîine. Ce-ar fi să petrecem seara împreună?

— Dacă vrei să spui că ai dori să te duc diseară prin Montmartre, să știi că te trimit la dracu', îi răspunse Philip.

— Da, mă tem și eu că n-ar fi lucrul cel mai potrivit.

Răspunsul fu rostit pe un ton atît de serios, încît Philip se simți încîntat.

— Și pe urmă nici nu ți-ar face bine la nervii dumitale, zise el grav.

Albert Price trase concluzia că ar fi cazul să se întoarcă la Londra cu trenul de ora patru și își luă imediat rămas-bun de la Philip.

— Ei, la revedere, șefule, zise el. Uite ce e, zilele astea, cîndva am să încerc să vin iar la Paris și am să te caut. Și atunci să știi că o să mergem de-adevăratelea în vîjîială.

În după-amiaza aceea, Philip se simțea prea agitat ca să lucreze, așa că se urcă într-un autobuz și se duse de partea cealaltă a Senei ca să vadă dacă sînt ceva tablouri noi expuse la Durand-Ruel. După aceea se plimbă puțin pe bulevard. Era frig și bătea vîntul. Oamenii mergeau grăbiți, înfășurîndu-se strîns în mantale, zgribuliți de frig. Fețele lor erau pișcate de ger și preocupate. În cimitirul Montparnasse pămîntul trebuie să fi fost rece ca gheața printre toate pietrele acelea albe de mormînt. Philip se simți singur pe lume și, în mod ciudat, i se făcu dor de casă. Avea nevoie de tovărășia cuiva. La ora aceea,

1. De la Tribunal pînă la Bursă.

Cronshaw lucra probabil, iar Clutton nu era niciodată bucuros de oaspeți. Lawson îi făcea alt portret lui Ruth Chalice și nu i-ar fi plăcut să-l deranjeze nimeni. Se hotărî să treacă pe la Flanagan. Îl găsi în fața șevaletului, dar încîntat să lase baltă lucrul și să stea la taifas. Atelierul era confortabil, pentru că americanul avea mai mulți bani decît majoritatea colegilor. Era cald la el; Flanagan se apucă să facă ceaiul. Philip se uită la cele două portrete pe care voia să le trimită la Salon.

— E o mare obrăznicie din partea mea să trimit ceva, zise Flanagan, dar puțin îmi pasă, eu tot le trimit. Ți se par foarte proaste?

— Nu chiar așa de proaste cum m-aș fi așteptat, zise Philip.

De fapt, ele dovedeau o iscusință uluitoare. Detaliile fuseseră rezolvate cu îndemînare și se vădea o oarecare îndrăzneală impetuoasă în felul în care era așternută culoarea, surprinzătoare și chiar plăcută. Fără să aibă prea multe cunoștințe sau o tehnică deosebită, Flanagan picta cu gesturile degajate ale unui om care a practicat toată viața arta.

— Dacă oamenilor li s-ar interzice să privească mai mult de treizeci de secunde la un tablou, ai fi un maestru, Flanagan, zîmbi Philip.

Acești tineri nu aveau obiceiul să se răsfețe reciproc cu complimente prea măgulitoare.

— În America n-avem timp să zăbovim mai mult de treizeci de secunde în fața nici unui tablou, rîse celălalt.

Deși era omul cel mai zăpăcit de pe lume, Flanagan avea o gingășie sufletească deopotrivă de neașteptată și de încîntătoare. Ori de cîte ori era cineva bolnav, el se instala în casa lui ca infirmieră. Veselia lui era mai bună decît orice doctorie. Ca și majoritatea conaționalilor lui, nu împărtășea teama englezilor de sentimentalism, teamă care ține atît de strîns în frîu orice emoție; și, negăsind nimic absurd în exteriorizarea sentimentelor, era gata oricînd să ofere înțelegerea și simpatia sa plină de exuberanță care se dovedea adeseori o adevărată binefacere pentru prietenii săi aflați la ananghie. Îl vedea pe Philip deprimat de toate prin cîte trecuse și, de aceea, cu o bunătate

absolut sinceră, se apucă cu tot dinadinsul să-l înveselească în maniera lui zgomotoasă. Exageră americanismele despre care știa că stîrnesc întotdeauna rîsul englezilor și dădu drumul la un șuvoi neîntrerupt de conversație optimistă, glumeață și trăsnită. La timpul potrivit, ieșiră să cineze și după aceea se duseră la „Gaîté Montparnasse", localul de distracție preferat al lui Flanagan. Către sfîrșitul acelei seri era în dispoziția lui cea mai bună. Băuse mult, dar, oricît de beat ar fi fost, asta se datora în mai mare măsură vivacității lui decît alcoolului. Propuse să meargă împreună la „Bal Bullier" și Philip, fiind prea obosit ca să se culce, acceptă cu dragă inimă. Se așezară la o masă în partea laterală a estradei puțin înălțate față de ringul de dans, așa că puteau privi perechile de dansatori. Băură bere neagră. Deodată Flanagan își recunoscu un prieten și, scoțînd un strigăt dement, sări peste parapetul care îi despărțea de ringul de dans. Philip rămase să observe lumea. „Bullier" nu era un local elegant. Fiind joi seara, era ticsit. Erau mulți studenți de la diferite facultăți, dar majoritatea clienților o alcătuiau vînzătorii de prăvălie și funcționarii; purtau hainele lor de fiecare zi, costume de gata din stofe cadrilate sau pepit, ori fracuri ridicole și pălării pe care, firește, le aduseseră cu ei înăuntru și, în timp ce dansau, n-aveau unde să și le pună decît pe cap. Unele dintre femei păreau să fie servitoare, iar altele dame vopsite violent, dar cele mai multe erau vînzătoare de prăvălie. Îmbrăcămintea lor sărăcăcioasă se străduia totuși să imite moda de pe malul celălalt al Senei. Damele se împopoțonaseră în așa fel, încît să semene cu artista de music-hall sau cu dansatoarea care se bucura de celebritate în momentul acela; aveau pleoapele încărcate de rimel și obrajii sulemeniți într-un stacojiu deșănțat. Lămpile mari albe din local, care atîrnau pînă jos de tot, accentuau umbrele de pe fețele lor; toate liniile păreau îngroșate în lumina aceea, iar culorile erau deosebit de violente. Era o scenă sordidă. Philip se aplecă peste balustradă privind în jos și încetă să mai audă muzica. Se dansa nebunește. Perechile se învîrteau ca într-un vîrtej de jur-împrejurul sălii,

încet, vorbind foarte puțin, toată atenția lor concentrîndu-se asupra dansului. Era o căldură înăbușitoare și pe fețele tuturor străluceau broboane de sudoare. Lui Philip i se păru că toți au renunțat la masca sub care oamenii își ascund chipul plătind tributul cerut de convenții și acum îi vedea așa cum sînt cu adevărat. În moment acela de abandonare în voia plăcerilor, păreau ciudat de animalici; unii semănau cu niște vulpi, alții cu lupii; iar fețele altora erau prelungi și stupide, ca niște capete de oaie. Aveau pielea pămîntie, pentru că duceau o viață nesănătoasă și erau prost hrăniți. Aveau trăsături grosolane care trădau interese meschine și ochii lor mici arătau viclenia și caracterul nestatornic. Ținuta lor nu avea nici un pic de noblețe și îți făcea impresia că pentru toți viața nu e decît o succesiune nesfîrșită de preocupări mărunte și de gînduri josnice. Mirosul urît al aglomerației făcea aerul apăsător. Dar oamenii dansau cu furie, de parcă le-ar fi dat pinteni cine știe ce putere stranie dinăuntrul lor, și lui Philip i se păru că-i mînă mereu înainte o dorință turbată de a se distra. Căutau cu disperare să evadeze dintr-o lume de groază. Goana după plăceri, despre care Cronshaw spusese că este unicul mobil al acțiunilor omenești, îi mîna din urmă cu biciul și tocmai intensitatea dorinței părea s-o golească de orice bucurie. Îi grăbea din urmă un vînt puternic căruia nu i se puteau împotrivi. Nu știau nici de ce, nici încotro îi împinge. Păreau cu toții în puterea soartei și dansau de parcă sub picioarele lor s-ar fi căscat bezna fără de sfîrșit. Tăcerea lor era vag alarmantă. S-ar fi zis că viața îi înspăimînta și le răpea puterea de a vorbi, așa că țipătul din inimă le pierea în gîtlej. Ochii lor erau obosiți la culme și înnebuniți de spaimă; și, în ciuda poftei animalice care-i desfigura, și a josniciei chipurilor lor, și a cruzimii, în ciuda tîmpeniei care părea lucrul cel mai rău dintre toate, chinul din ochii aceia ficși făcea întreaga mulțime de sub privirile lui să pară îngrozitoare și patetică. Philip îi ura și totuși i se strîngea dureros inima din cauza compătimirii nemărginite care-l copleșea.

Își luă pardesiul de la garderobă și ieși în frigul pătrunzător al nopții.

# Capitolul L

Philip nu izbuti să-și scoată din minte nenorocirea întîmplată. Ceea ce-l tulbura cel mai tare era inutilitatea eforturilor făcute de Fanny. Nimeni n-ar fi putut să lucreze mai intens decît ea și nici mai sincer; credea din toată inima în propriile ei puteri; dar era limpede că încrederea în sine înseamnă prea puțin; o aveau toți prietenii lui, inclusiv Miguel Ajuria. Iar Philip fu șocat de contrastul dintre strădaniile eroice ale spaniolului și valoarea neînsemnată a încercării lui. Viața nefericită pe care o dusese Philip la școală trezise în el capacitatea de autoanaliză; și acest viciu, la fel de insinuant ca și morfinomania, pusese stăpînire pe el, așa că acum își diseca sentimentele cu o acuitate deosebită. Nu putea să nu vadă că arta îl afectează altfel decît pe ceilalți. Lui Lawson un tablou frumos îi provoca imediat un fior. Acesta avea o capacitate instinctivă de apreciere. Chiar și Flanagan simțea unele lucruri care-i solicitau lui Philip un efort de meditație. La fel, aprecierea era o chestiune intelectuală. Nu putea să nu se gîndească la faptul că, dacă ar fi avut în el temperament artistic (nu-i plăcea această expresie, dar nu izbutise să descopere alta mai potrivită), ar fi simțit frumusețea în același mod emoțional, nerațional în care o simțeau ei. Începu să se întrebe dacă nu cumva tot ceea ce avea el era o îndemînare superficială care-i permitea să copieze exact obiectele. Dar asta nu reprezenta nimic. Învățase să disprețuiască dexteritatea tehnică. Lucrul important era să simți într-un limbaj pictural. Lawson picta într-un anumit fel pentru că așa era în firea lui, și, prin capacitatea de a imita a oricărui student

sensibil la orice influență, răzbătea individualitatea. Philip se uită la portretul pe care i-l făcuse el lui Ruth Chalice, și acum, după trecerea a trei luni, își dădea seama că nu era altceva decît o copie servilă a portretului executat de Lawson. Simți că munca lui e sterilă. Picta cu creierul și nu putea să nu vadă că singura pictură cît de cît meritoasă e făcută cu inima.

Avea foarte puțini bani, doar o mie șase sute de lire, și trebuia neapărat să aplice un regim sever de economii. Timp de zece ani nu putea spera în mod serios să cîștige ceva. Istoria picturii era plină de artiști care nu cîștigaseră niciodată nimic. Trebuia să se resemneze la o viață foarte chibzuită; dar merita efortul, dacă producea o operă nemuritoare; numai că el se temea că n-o să ajungă niciodată altceva decît un artist de mîna a doua. Oare merita ca pentru atîta lucru să renunți la tinerețe, la veselia vieții și la multiplele perspective norocoase? Existența dusă de pictorii străini la Paris o cunoștea destul de bine pentru a vedea că viețile lor sînt înguste, meschine, provinciale. Îi cunoștea pe cîțiva care se tîrîseră de azi pe mîine timp de douăzeci de ani, urmărind o celebritate care le scăpa neîncetat pînă ce cădeau în alcoolism sau într-o viață sordidă. Sinuciderea lui Fanny îi stîrnise amintirile și Philip auzea povești înfiorătoare despre felul în care scăpase un om sau altul de disperare. Își aminti de sfatul disprețuitor pe care i-l dăduse profesorul bietei Fanny: ar fi fost bine pentru ea dacă l-ar fi ascultat și ar fi renunțat la o încercare sortită eșecului.

Philip termină portretul lui Miguel Ajuria și se hotărî să-l trimită la Salon. Flanagan trimitea două tablouri și el socotea că poate picta la fel de bine ca și Flanagan. Muncise atît de mult la portret, încît era imposibil să nu i se pară că trebuie să aibă oarecare merite. E drept că ori de cîte ori îl privea simțea că ceva nu e în regulă, deși nu-și dădea seama ce anume; dar cînd nu se uita la tablou, optimismul lui creștea și nu mai era nemulțumit. Trimise portretul la Salon, care-l respinse. Nu se supără prea tare, întrucît făcuse tot ce putuse ca să se convingă că are puține șanse să-i fie acceptat. Începu să-i pese

abia peste cîteva zile, cînd Flanagan dădu buzna la ei în atelier ca să le spună că i se acceptase un tablou. Alb la față, Philip îl felicită, dar Flanagan era atît de preocupat să se felicite singur, încît nu reținu unda de ironie care se strecură în glasul lui Philip aproape fără voia lui. Lawson, avînd o minte mai ascuțită, o observă și-l privi curios pe Philip. Și tabloul lui era bun, știa asta de vreo două zile, și îl impresionă destul de neplăcut atitudinea lui Philip. Însă și mai mult îl surprinse întrebarea pe care i-o puse brusc Philip îndată după plecarea americanului.

— Dacă ai fi în locul meu, ai lăsa totul baltă?

— Ce vrei să spui, în fond?

— Mă întreb dacă are vreun sens să fii pictor de mîna a doua. Vezi, în alte domenii, pentru un doctor sau un om de afaceri, n-are așa de mare importanță dacă ești mediocru. Îți cîștigi existența și o duci așa mai departe. Dar ce rost are să produci tablouri de mîna a doua?

Lawson ținea la Philip și, de îndată ce simți că băiatul e grav afectat de faptul că i se refuzase tabloul, se apucă să-l consoleze. Era de notorietate publică faptul că Salonul refuzase tablouri care deveniseră ulterior celebre; Philip trimitea ceva pentru prima dată și trebuia să se aștepte la un refuz; succesul lui Flanagan era explicabil, tabloul lui era arătos și superficial; era exact genul de lucrare căreia putea să-i găsească merite un juriu indiferent. Philip își pierdu răbdarea; era umilitor ca Lawson să-l creadă capabil de a se lăsa cu adevărat tulburat de un necaz atît de mărunt și să nu-și dea seama că tristețea lui se datorează unei profunde neîncrederi în capacitatea lui.

În ultima vreme, Clutton se cam retrăsese din grupul care lua masa la „Gravier“ și stătuse mai mult singur. Flanagan spunea că e îndrăgostit, dar expresia austeră a lui Clutton nu părea să trădeze o mare pasiune; lui Philip i se păru mai probabil că băiatul s-a separat de prieteni ca să-și poată limpezi ideile noi care-i umblau prin cap. Dar, în seara aceea, curînd după ce ceilalți plecară la un spectacol și Philip rămase singur, își făcu

apariţia Clutton şi comandă ceva de mîncare. Începură să flecărească şi, găsindu-l pe Clutton mai limbut şi mai puţin sardonic decît de obicei, Philip se hotărî să profite de buna lui dispoziţie.

— Ascultă-mă, aş vrea să te rog să vii să te uiţi la tabloul meu, zise el. Ţin tare mult să-ţi aflu părerea despre el.

— Nu, asta n-am s-o fac.

— De ce nu? întrebă Philip roşind.

Era o rugăminte pe care şi-o făceau cu toţii între ei şi nici unuia nu-i trecuse vreodată prin cap să refuze. Clutton dădu din umeri.

— Oamenii te roagă să le faci critica, dar ceea ce doresc, de fapt, e doar o laudă. Şi pe urmă, ce rost are critica? Ce contează dacă tabloul tău e bun sau rău?

— Pentru *mine* contează.

— Nu. Singurul motiv pentru care pictează cineva este că nu se poate opri s-o facă. E şi asta o funcţiune fiziologică, la fel ca oricare altă funcţiune a corpului, numai că sînt puţini cei care o posedă. Pictezi pentru tine însuţi; altfel te-ai sinucide. Gîndeşte-te şi tu puţin: pierzi Dumnezeu ştie cît timp încercînd să aşterni ceva pe pînză, un lucru în care torni sudoarea sufletului tău şi care e rezultatul? Ai zece şanse contra una că va fi respins de Salon; şi, *chiar* dacă e acceptat, oamenii îl privesc timp de zece secunde în tăcere; dacă ai noroc, îl cumpără vreun dobitoc ignorant, îl agaţă pe pereţi şi se uită la el tot atît de puţin cum se uită şi la masa din sufragerie. Critica n-are nimic de-a face cu artistul. Ea judecă obiectiv, dar obiectivitatea n-are nici o legătură cu artistul.

Clutton îşi acoperi ochii cu palma ca să-şi poată concentra mintea asupra lucrurilor pe care voia să le spună.

— Ceea ce vede artistul îi *produce* o senzaţie specială, iar el se simte îmboldit s-o exprime şi, fără să ştie de ce, îşi poate exprima sentimentul numai prin linii şi culori. Cazul lui e similar cu al muzicianului; citeşte cîteva rînduri şi i se înfăţişează imediat o anumită combinaţie de note; nu ştie de ce cutare sau cutare cuvinte stîrnesc

în el cutare sau cutare note; și totuși, așa se întîmplă. Și am să-ți mai dau un motiv pentru care critica e lipsită de sens: un pictor mare silește lumea să vadă natura așa cum o vede el; dar, în generația următoare, un alt pictor vede lumea în alt fel, și atunci publicul îl judecă nu pornind de la el, ci pornind de la predecesorul lui. Așa, de pildă, școala de la Barbizon[1] i-a învățat pe părinții noștri să privească pomii într-un anumit fel, iar cînd a venit Monet și a pictat altfel, oamenii au zis: dar copacii nu sînt așa. Lor nu le-a trecut prin minte niciodată că de fapt copacii sînt exact așa cum vrea să-i vadă un pictor. Noi pictăm dinăuntru în afară, și dacă ne impunem lumii viziunea noastră, lumea zice că sîntem pictori mari; dacă nu, ne ignoră; dar noi rămînem aceiași. Noi nu dăm nici o importanță mărimii sau micimii. Ce se întîmplă ulterior cu munca noastră nu contează; noi am stors tot ce am putut din munca noastră în timp ce o executam.

Urmă o pauză în care Clutton devoră cu o poftă nestăpînită bucatele așezate înaintea lui. Fumînd un trabuc ieftin, Philip îl scrută cu atenție. Capul lui colțuros care părea cioplit dintr-o piatră refractară la dalta sculptorului, coama aspră de păr negru, nasul mare și fălcile masive păreau să indice un om plin de forță; și totuși, Philip se întreba dacă nu cumva masca aceea ascunde o ciudată slăbiciune. Refuzul lui Clutton de a le arăta lucrările lui putea să reprezinte o simplă vanitate; era incapabil să suporte gîndul criticilor făcute de cineva, și nu voia să se expună ghinionului unui refuz la Salon; ținea să fie primit ca un maestru și nu dorea să riște comparațiile cu alte lucrări care îi puteau impune o depreciere a părerii bune despre el însuși. În cele optsprezece luni de cînd îl cunoștea pe Clutton, Philip îl văzuse cum se înăsprește și se amărăște; deși nu voia să iasă pe cîmpul de bătaie și să se ia la întrecere cu colegii lui, îl indigna succesul facil al celor care procedau astfel. Lawson

1. Sat din apropierea Parisului, lîngă pădurea Fontainebleau, unde au lucrat pictori celebri, printre care și Nicolae Grigorescu.

îl enerva, aşa că nu mai era la fel de bun prieten cu el ca pe vremea cînd îl cunoscuse pe Philip.

— Lawson n-are probleme, zise el dispreţuitor. O să se întoarcă în Anglia, o să devină portretist al protipendadei, o să cîştige zece mii de lire pe an şi or să-l facă membru al Academiei Regale înainte de a împlini patruzeci de ani. Portrete prozaice pentru înalta aristocraţie şi pentru cea măruntă!

Şi Philip privi în viitor şi parcă-l văzu pe Clutton peste douăzeci de ani, înăcrit, singur, sălbatic şi necunoscut; avea să rămînă la Paris pentru că-i pătrunsese în sînge viaţa de acolo, avea să conducă un mic *cénacle*, cu limba ascuţită, războindu-se cu el însuşi şi cu lumea înconjurătoare, producînd foarte puţin din pricina patimii lui crescînde pentru o perfecţiune pe care n-o putea atinge; şi, eventual, căzînd în cele din urmă în patima beţiei. În ultima vreme, Philip fusese captivat de ideea că, întrucît o viaţă are omul, e important să n-o ratezi, dar el nu măsura succesul prin banii cîştigaţi sau prin faima căpătată; nici nu ştia prea exact ce vrea să înţeleagă prin succes, poate eventual o experienţă variată şi valorificarea la maximum a capacităţii. În orice caz, era limpede că viaţa pentru care părea menit Clutton era de fapt ratarea. Singura ei justificare ar fi fost să picteze capodopere nepieritoare. Îşi aminti de metafora trăsnită folosită de Cronshaw în legătură cu covorul persan; se gîndise adesea la ea; dar Cronshaw, cu umorul lui de faun, refuzase să explice ce a vrut să spună: repetase doar că metafora n-are nici un sens dacă nu i-l descoperi singur. Tocmai dorinţa de a-şi face viaţa reuşită stătea la baza ezitărilor lui Philip în privinţa continuării carierei lui artistice. Dar Clutton reluă firul conversaţiei.

— Ţi-aduci aminte că ţi-am vorbit despre tipul ăla pe care l-am cunoscut în Bretagne? L-am văzut pe aici deunăzi. A plecat zilele trecute în Tahiti. Era pierdut pentru lumea noastră. Fusese *brasseur d'affaires* – agent de schimb, mi se pare că i se zice în Anglia; şi avea nevastă şi copii, şi cîştiga bani buni. La toate astea a renunţat ca să se facă pictor. A plecat pur şi simplu şi s-a

instalat în Bretagne și a început să picteze. N-avea bani și aproape că murea de foame.

— Și ce-a făcut cu nevasta și cu copiii? întrebă Philip.

— A, i-a părăsit. I-a lăsat să moară de foame pe cont propriu.

— Mie mi se pare o faptă foarte josnică.

— O, dragul meu, dacă vrei să fii gentleman trebuie să renunți la veleitățile de artist. Între una și alta nu e nici o legătură. Auzi despre oameni care pictează lucruri de duzină ca să-și poată întreține mama bătrînă – mă rog, asta arată că sînt fii foarte buni, dar nu e o scuză pentru arta de proastă calitate. Sînt doar negustori. Un artist și-ar lăsa mama să se ducă la azil. Cunosc un scriitor de pe aici care mi-a spus că nevastă-sa a murit la naștere. O iubea foarte mult și a înnebunit de tristețe, dar, în timp ce o privea cum își dă duhul, a descoperit deodată că mintal își făcea însemnări despre felul cum arăta ea, despre ce spunea și despre propriile lui sentimente. Asta e o atitudine de gentleman, nu?

— Și e bun pictor prietenul tău? întrebă Philip.

— Nu, încă nu, pictează exact ca Pissarro[1]. Nu s-a descoperit pe el însuși, dar are simțul culorilor și e stăpîn pe arta decorativă. Dar nu asta e problema. Problema o constituie sentimentul. Ei bine, pe ăsta îl are. S-a purtat ca un porc cu nevastă-sa și cu copiii, întotdeauna se poartă ca un porc; felul cum îi tratează pe oamenii care l-au ajutat – și uneori, cînd era muritor de foame, numai bunătatea prietenilor l-a salvat – e pur și simplu îngrozitor. Dar întîmplător e un mare artist.

Philip medită multă vreme la omul care era gata să sacrifice totul – confortul, căminul, banii, dragostea, onoarea, datoria – pentru a putea așterne pe pînză, în culori, emoția pe care i-o producea lumea înconjurătoare. Era un lucru măreț și totuși lui îi lipsea curajul să-l facă.

Gîndindu-se la Cronshaw, își aminti că nu l-a mai văzut de vreo săptămînă și, cînd plecă Clutton, porni agale spre cafeneaua în care era sigur că avea să-l găsească

1. Camille Pissarro (1830-1903), pictor impresionist francez.

pe scriitor. În primele luni ale șederii lui la Paris, Philip luase drept literă de evanghelie tot ce spunea Cronshaw, numai că, avînd concepții practice, îl enervau de la o vreme teoriile care nu-și propuneau nici un scop concret. Teancul nu prea gros de poezii ale lui Cronshaw nu i se părea a fi un rezultat suficient de substanțial pentru o viață sordidă. Philip nu-și putea smulge din piept instinctele micii burghezii din sînul căreia se trăgea; și viața sărăcăcioasă, hamalîcul pe care-l făcea Cronshaw ca să trăiască de azi pe mîine, monotonia existenței împărțită între mansarda soioasă și masa de cafenea făceau notă discordantă cu onorabilitatea lui. Cronshaw avea un spirit destul de pătrunzător ca să știe că tînărul îl dezaprobă, și-i ataca filistinismul cu o ironie uneori jucăușă, iar alteori foarte ascuțită.

— Ești un negustor, îi spuse el lui Philip. Vrei să-ți investești viața în bonuri de tezaur ca să-ți aducă un venit sigur de trei la sută. Eu sînt un risipitor și îmi bag mîinile pînă la coate în capital. Odată cu ultima zvîcnire a inimii am să-mi cheltuiesc cel din urmă gologan.

Metafora îl irită pe Philip, pentru că îi conferea din capul locului vorbitorului o aureolă romantică, aruncînd o umbră asupra concepției despre care Philip simțea în mod instinctiv că-și poate găsi mai multe justificări decît izbutea el să-i aducă pe moment.

Dar, în seara aceea, Philip, aflîndu-se în mare cumpănă, voia să vorbească despre el. Din fericire, era deja tîrziu și numărul de farfurioare puse una peste alta pe masa lui Cronshaw – fiecare dintre ele reprezentînd un păhărel băut – sugera că scriitorul e gata să adopte o părere independentă despre lucruri în general.

— Mă întreb dacă ați fi dispus să-mi dați niște sfaturi, zise Philip deodată.

— Dar sper că n-o să asculți de ele, nu?

Philip dădu din umeri enervat.

— Mă tem că n-o să fac niciodată mare lucru ca pictor. Nu văd ce rost are să fii un artist de mîna a doua. Mă gîndesc serios să renunț la pictură.

— De ce n-ai face-o?

Philip șovăi o clipă.

— Am impresia că-mi place viața asta.

Pe fața placidă, rotundă a lui Cronshaw se văzu o schimbare. Colțurile gurii i se lăsară deodată în jos, deprimate, ochii i se afundară în orbite, fără expresie; păru deodată ciudat de gîrbovit și de bătrîn.

— Asta? strigă el privind de jur-împrejurul cafenelei în care se aflau.

Glasul lui chiar tremură puțin.

— Dacă poți să scapi de ea, fă-o cît mai e timp.

Philip îl privi lung, uimit, dar se simțea întotdeauna intimidat cînd vedea emoția cuiva, așa că plecă ochii în jos. Știa că asistă la tragedia ratării. Urmă un răstimp de tăcere. Lui Philip i se păru că Cronshaw își privește propria lui existență; și poate că se gîndea la tinerețea lui cu speranțele ei luminoase și cu dezamăgirile care-i istoveau strălucirea; monotonia nenorocită a plăcerilor și viitorul sumbru. Philip își opri o clipă privirea asupra mormanului de farfurioare și simți că tot acolo sînt ațintiți și ochii lui Cronshaw.

# Capitolul LI

Trecură două luni.

Meditînd asupra acestor chestiuni, lui Philip i se păru că în adevărații pictori, scriitori, muzicieni, există o putere care-i împinge către o disoluție totală în opera lor, încît devine inevitabil pentru ei să-și subordoneze viața artei. Cedînd unei influențe de care nu-și dădeau seama niciodată, se lăsau păcăliți de instinctul care-i poseda, și viața le scăpa printre degete, netrăită. Dar el avea sentimentul că viața trebuie mai degrabă trăită decît reprezentată și voia să cunoască direct diferitele ei experiențe și să smulgă fiecărui moment emoțiile pe care i le putea oferi. În cele din urmă, se hotărî să facă un anumit pas și să se supună rezultatului obținut. De îndată ce-și puse în minte acest lucru, se hotărî să purceadă fără întîrziere la îndeplinirea planului. Din fericire, a doua zi dimineață urma să-și facă vizita obișnuită Foinet, așa că el se decise să-l întrebe de la obraz dacă mai are vreun rost să continue să studieze artele. Nu uitase nici acum sfaturile brutale pe care maestrul i le dăduse lui Fanny Price. Fuseseră foarte sănătoase. Trecuse atîta vreme și Philip încă nu izbutise să și-o scoată complet din minte pe Fanny. Atelierul școlii i se părea straniu fără ea și, din cînd în cînd, gestul vreuneia dintre studentele care lucrau acolo sau tonul folosit de una dintre ele îl făcea să tresară deodată, amintindu-i de ea: prezența ei era mai pregnantă acum de cînd murise decît fusese vreodată în timpul vieții ei; adesea o visa noaptea și se trezea țipînd de spaimă. Era îngrozitor să se gîndească la toate suferințele pe care fără doar și poate trebuie să le fi îndurat fata.

Philip știa că, în zilele în care venea la atelier, Foinet lua masa la un mic restaurant din strada Odessa. Se grăbi să mănînce cît mai repede ca să se poată duce să-l aștepte pe pictor afară cînd o ieși. Se plimbă în sus și-n jos pe strada aglomerată și, în sfîrșit, îl văzu pe domnul Foinet venind către el cu capul plecat în piept; Philip era cu sufletul la gură de emoție, dar, făcînd un efort, își luă inima-n dinți și se apropie de el.

— *Pardon, monsieur*, aș vrea să vă vorbesc cîteva minute.

Foinet îi aruncă o privire repezită, îl recunoscu, dar nu-i răspunse nici măcar cu un zîmbet.

— Vorbește, îi spuse el.

— Sînt aproape doi ani de cînd lucrez sub îndrumarea dumneavoastră. Voiam să vă rog să-mi spuneți sincer dacă vi se pare că merită să continui.

Lui Philip îi tremura puțin vocea. Foinet merse mai departe fără să ridice ochii. Deși îl cercetă cu atenție, Philip nu izbuiti să vadă pe fața lui nici cea mai mică urmă a vreunei expresii oarecare.

— Nu înțeleg ce vrei să spui.

— Sînt foarte sărac. Dacă n-am talent, aș prefera să fac altceva.

— Și nu știi dacă ai talent?

— Toți prietenii mei sînt convinși că au talent, dar eu îmi dau seama că unii dintre ei greșesc.

Gura sarcastică a lui Foinet schiță o umbră de zîmbet.

— Locuiești pe aici, pe aproape? întrebă Foinet.

Philip îi spuse unde se află atelierul lui. Foinet se întoarse.

— Hai să mergem pînă acolo. Ai să-mi arăți ce-ai lucrat.

— Acum? strigă Philip.

— De ce nu?

Philip nu mai avu ce să spună. Merse tăcut alături de profesor. I se făcu îngrozitor de rău. Nici prin cap nu-i trecuse că Foinet ar fi putut dori să vadă atunci pe loc lucrările lui; ca să aibă timp să se pregătească, el avusese intenția să-l roage pe profesor să stabilească o dată,

cîndva, în viitor, la care ar fi avut bunăvoința să-l primească pe Philip împreună cu lucrările lui. Acum, Philip tremura de neliniște. În adîncul inimii lui, nădăjduia că Foinet o să se uite la tabloul lui și pe față o să-i apară acel zîmbet care înflorea atît de rar, după care o să-i strîngă mîna lui Philip și o să-i spună: „*Pas mal*[1]. Continuă, băiete. Ai talent. Ai cu adevărat talent". La acest gînd, inima lui Philip se umflă de mîndrie. Ce ușurare ar fi fost, ce bucurie! Ar fi putut, în sfîrșit, să meargă mai departe cu curaj; și ce mai contau greutățile, privațiunile, dezamăgirile, dacă, în sfîrșit, ajungea unde trebuia? Muncise din greu și ar fi fost o soartă prea crudă să vadă că toate strădaniile lui au fost zadarnice. Apoi tresări amintindu-și că auzise exact aceleași cuvinte din gura lui Fanny Price. Sosiră la casa lui și pe Philip îl cuprinse frica. Dacă ar fi îndrăznit, l-ar fi rugat pe Foinet să plece. Nu mai voia să știe adevărul. Intrară, și în momentul în care treceau, portarul îi înmînă o scrisoare. Se uită o clipă la plic și recunoscu scrisul unchiului. Foinet urcă scara în urma lui. Philip nu știa deloc ce ar fi putut să spună; Foinet era mut și tăcerea îl irita pe Philip. Profesorul se instală pe un scaun fără să scoată un cuvînt. Philip așeză dinaintea lui tabloul pe care Salonul îl refuzase. Foinet încuviință din cap, dar tot nu scoase vreo vorbă; apoi Philip îi arătă cele două portrete ale lui Ruth Chalice, vreo două-trei peisaje pe care le pictase la Moret și cîteva schițe.

— Asta-i tot, zise el curînd, cu un rîs surescitat.

Domnul Foinet își răsuci o țigară și o aprinse.

— Și mijloacele dumitale materiale sînt foarte reduse? întrebă el în cele din urmă.

— Foarte reduse, răspunse Philip, simțind deodată cum îi îngheață inima. În orice caz, nu de ajuns ca să am din ce trăi.

— Nimic nu e mai degradant decît îngrijorarea permanentă în privința zilei de mîine. Oamenii care disprețuiesc banii îmi fac pur și simplu scîrbă. Ori sînt fățarnici, ori

1. Nu-i rău deloc (fr.).

sînt zevzeci. Banii sînt ca un fel de al șaselea simț, fără de care nu poți să le folosești pe deplin pe celelalte cinci. Fără un venit corespunzător ți se închid jumătate dintre perspectivele vieții. Singurul lucru în privința căruia trebuie să ai grijă este să nu plătești mai mult decît un șiling pe care-l cîștigi. Vei auzi pe oameni spunînd că nu există pinten mai potrivit pentru a-l îmboldi pe artist decît sărăcia. Oamenii care o spun n-au simțit niciodată acest pinten intrîndu-le în propria carne. Ei habar n-au cît de meschin te face această situație. Te expune la umilințe nesfîrșite, îți retează aripile, îți roade sufletul ca un cancer. În fond, lucrul pe care-l ceri nu este bogăția, ci doar mijloacele suficiente pentru a-ți păstra demnitatea, pentru a lucra nestînjenit, pentru a fi generos, sincer și independent. Eu îl compătimesc din tot sufletul pe artistul – fie scriitor, fie pictor – care se bizuie numai și numai pe arta lui pentru subzistență.

Încetișor, fără o vorbă, Philip puse deoparte diferitele lucrări pe care i le arătase.

— Dacă nu mă înșel, din vorbele dumneavoastră reiese că n-am prea multe șanse.

Domnul Foinet dădu ușor din umeri.

— Ai o oarecare dexteritate manuală. Muncind din greu și cu perseverență nu văd de ce n-ai ajunge un pictor corect și destul de capabil. Ai găsi sute de oameni care pictează mai rău decît dumneata, și sute de oameni care pictează la fel de bine ca dumneata. În ceea ce mi-ai arătat nu am văzut nici pic de talent. Am văzut silință și inteligență. N-ai să depășești niciodată stadiul mediocrității.

Philip făcu efortul necesar pentru a-i răspunde cu calm:

— Vă sînt recunoscător pentru osteneala pe care v-ați dat-o. Nici nu știu cum să vă mulțumesc.

*Monsieur* Foinet se ridică și dădu să plece, dar, răzgîndindu-se, se opri locului și puse mîna pe umărul lui Philip.

— Dar dacă mi-ai cere sfatul, ți-aș spune: ia-ți inima-n dinți și încearcă-ți norocul cu altceva. Vorbele astea sună foarte aspru, dar dă-mi voie să-ți spun un lucru: aș fi dat

nu știu cît să fi primit sfatul ăsta de la cineva cînd aveam vîrsta dumitale, iar eu să-l fi ascultat.

Philip ridică surprins ochii spre profesor. Acesta se strădui să zîmbească, dar o făcu numai cu buzele, pentru că ochii lui rămaseră gravi și triști.

— E foarte dureros să-ți descoperi mediocritatea abia cînd e prea tîrziu. Asta nu te face deloc să devii mai bun sau mai agreabil.

Rîse ușurel în timp ce rosti ultimele cuvinte și ieși repede din odaie.

Cu un gest mașinal, Philip puse mîna pe scrisoarea unchiului său. Îl tulbura faptul că vedea scrisul acestuia, pentru că, de obicei, îi scria mătușa. În ultimele trei luni fusese bolnavă și el îi propusese să se ducă în Anglia ca s-o vadă ; dar ea, temîndu-se că asta l-ar împiedica de la lucru, îi spusese să n-o facă. Nu voia nici în ruptul capului să-l lase să se deranjeze ; spunea că o să-l aștepte pînă în august cînd spera ca Philip să vină și să stea două-trei săptămîni la casa parohială. Dacă întîmplător boala ei se agrava, avea să-l anunțe, întrucît nu voia să moară fără să-l revadă. Din moment ce-i scria unchiul său, însemna că mătușa e prea bolnavă ca să mai poată ține tocul în mînă. Philip deschise scrisoarea și citi următoarele :

*„Dragul meu Philip,*

*Te anunț cu regret că scumpa ta mătușă a încetat din viață astăzi în zori. A murit pe neașteptate, dar foarte liniștită. Înrăutățirea stării ei a fost atît de bruscă, încît nu am avut timp să trimitem după tine. Era întru totul pregătită pentru acest sfîrșit și și-a găsit odihna fiind absolut sigură într-o înviere binecuvîntată, și pe deplin resemnată față de voința divină a preaiubitului nostru mîntuitor, Isus Hristos. Mătușii tale i-ar fi făcut plăcere să fii de față la înmormîntare, așa că sînt convins că vei veni de îndată ce vei putea. Firește, pe umerii mei apasă povara a o mulțime de treburi și sînt foarte tulburat. Sper că vei putea să faci totul pentru mine.*

*Unchiul tău iubitor,*
*William Carey".*

# Capitolul LII

Philip sosi la Blackstable a doua zi. De la moartea mamei lui nu mai pierduse pe nimeni care să-i fie atît de apropiat; moartea mătușii îi produse un șoc și totodată îl umplu de o teamă ciudată; pentru prima dată simți că e și el muritor. Nu-și putea da seama cum o să fie viața unchiului său fără tovărășia permanentă a femeii care-l iubise și-l îngrijise timp de patruzeci de ani. Se aștepta să-l găsească zdrobit de o durere deznădăjduită. Îi era groază de revederea cu el; știa că n-o să fie în stare să-i spună nici un cuvînt care să slujească la ceva. În minte repeta fel de fel de discursuri potrivite.

Intră în casa parohială pe ușa laterală și se duse în sufragerie. Unchiul William citea ziarul.

— Văd că trenul tău a avut întîrziere, zise el ridicînd ochii.

Philip era gata să se lase în voia emoțiilor, dar primirea asta rece și oficială îi luă piuitul. Unchiul său, abătut, dar calm, îi înmînă ziarul.

— Aici în *The Blackstable Times* e un paragraf foarte drăguț despre ea, îi zise el.

Philip îl citi mașinal.

— Vrei să vii sus s-o vezi?

Philip încuviință din cap și urcară împreună scările. Mătușa Louisa era întinsă în mijlocul patului mare, înconjurată de flori.

— N-ai vrea să rostești o scurtă rugăciune? îi propuse preotul.

Drept care îngenunche, iar Philip, simțind că e de datoria lui să facă la fel, îi urmă exemplul. Se uită la fața

mică și schimonosită a mătușii. Era conștient de o singură emoție: ce viață irosită! Peste un minut, domnul Carey tuși ușor și se ridică. Îi arătă cu degetul o coroană de flori așezată la picioarele patului.

— Aia a trimis-o proprietarul domeniului, zise el.

Vorbea cu glas scăzut, ca și cum s-ar fi aflat în biserică, dar nu-ți venea greu să-ți dai seama că, fiind cleric de profesie, se simțea întru totul în largul lui.

— Cred că ceaiul e gata.

Se întoarseră în sufragerie. Storurile trase îi dădeau un aspect lugubru. Preotul se așeză în capul mesei, pe locul unde stătuse întotdeauna nevastă-sa și turnă cu multă ceremonie ceaiul. Philip nu-și putu stăpîni gîndul că nici unul dintre ei n-ar fi trebuit să poată pune ceva în gură, dar cînd văzu că pofta de mîncare a unchiului său nu e cu nimic mai prejos decît fusese, începu să înfulece și el la fel de zdravăn ca altădată. O vreme nu schimbară o vorbă. Philip mîncă o prăjitură excelentă cu aerul nehotărît pe care socotea că se cuvine să-l aibă.

— Foarte mult s-au schimbat lucrurile de pe vremea cînd eram eu diacon, zise curînd preotul. În tinerețea mea, bocitoarelor li se dădeau întotdeauna o pereche de mănuși negre și o bucată de mătase neagră pentru pălării. Biata Louisa prefăcea mătasea aceea în rochii. Ea zicea întotdeauna că din douăsprezece înmormîntări își face o rochie nouă.

Apoi îi povesti lui Philip cine a trimis jerbe și coroane de flori: primiseră deja douăzeci și patru; cînd murise doamna Rawlingson, soția preotului de la Ferne, avusese treizeci și două de coroane și jerbe; dar probabil aveau să mai vină o mulțime a doua zi; cortegiul urma să pornească de la casa parohială la ora unsprezece, așa că aveau toate șansele să o depășească cu mult pe doamna Rawlingson. Doamna Rawlingson nu-i fusese deloc simpatică Louisei.

— Am să țin chiar eu slujba de înmormîntare. I-am făgăduit Louisei că n-o să las pe altcineva s-o îngroape.

Philip îi aruncă o privire dezaprobatoare unchiului său, cînd acesta mai luă o bucată de chec. Date fiind

împrejurările, nu putu să considere atitudinea lui altfel decît ca o dovadă de lăcomie.

— Fără doar și poate, Mary-Ann face niște prăjituri grozave. Mă tem că nimeni n-o să le mai facă atît de bune.

— Dar ce, pleacă? strigă uimit Philip.

Mary-Ann se afla în casa parohială de cînd o ținea el minte. Ea nu uita niciodată cînd e ziua lui și avea întotdeauna grijă să-i trimită un mic cadou, adesea absurd, dar, în orice caz, înduioșător. Și el avea o adevărată afecțiune pentru ea.

— Da, răspunse domnul Carey. Mi s-a părut că nu e frumos să rămînă în casa mea o femeie nemăritată.

— Dumnezeule, dar trebuie să fie trecută bine de patruzeci de ani.

— Da, cred că are vreo patruzeci. Dar, în ultima vreme, ne-a cam dat bătaie de cap. Avea mereu tendința de a lua prea multe asupra ei și acum mi se pare prilejul potrivit pentru a-i da drumul.

— Firește, e un prilej cu care nu te mai poți întîlni a doua oară, zise Philip.

Își scoase o țigară, dar unchiul său nu-i dădu voie s-o aprindă.

— Nu înainte de înmormîntare, Philip, zise el cu blîndețe.

— Mă rog, zise Philip.

— Ar fi oarecum o lipsă de respect să fumezi în casă, atîta vreme cît biata ta mătușă e încă sus.

Josiah Graves, paracliser și director al băncii, se întoarse cu ei de la înmormîntare la casa parohială și rămase la cină. Storurile fuseseră ridicate și, în ciuda voinței lui, Philip avu totuși o senzație curioasă de ușurare. Trupul acela neînsuflețit din casă îl făcuse să nu se simtă în largul lui: în timpul vieții, biata femeie fusese cît se poate de bună și blîndă; și totuși, cînd zăcea acolo sus în dormitorul ei, rece și țeapănă, i se păruse că are o înrîurire nefastă asupra celor rămași în viață. Acest gînd îl îngrozi pe Philip.

Vreo două minute rămase singur în sufragerie cu paracliserul.

— Nădăjduiesc că vei putea să stai o vreme cu unchiul dumitale, îi spuse acesta. Cred că n-ar fi bine să-l lași singur tocmai acum.

— Nu mi-am făcut încă nici un plan, răspunse Philip. Aș fi încîntat să rămîn dacă are nevoie de mine.

În intenția de a-i mai ridica puțin moralul soțului îndurerat, paracliserul vorbi la cină despre un incendiu recent de la Blackstable, care distrusese parțial capela sectei lui Wesley.

— După cîte aud, nici nu erau asigurați, zise el zîmbind puțin.

— Asta n-are prea mare importanță, zise preotul. O să scoată ei bani cîți vor pentru reconstrucție. Credincioșii capelei sînt întotdeauna gata să dăruiască bani.

— Văd că Holden a trimis o jerbă.

Holden era pastorul sectei disidente și cu toate că, de dragul lui Hristos, care murise pentru amîndoi, domnul Carey îl saluta din cap pe stradă – de vorbit, nu-i vorbea.

— Mi s-a părut un gest de om băgăreț, observă el. Au fost patruzeci și una de coroane și de jerbe. A dumitale era frumoasă. Am admirat-o mult împreună cu Philip.

— Vai, lăsați, spuse bancherul.

Observase cu multă satisfacție că e mai mare decît toate celelalte. Avea un aspect foarte frumos. Începură să discute despre lumea care venise la înmormîntare. Din pricina ei, unele prăvălii închiseseră, iar paracliserul scoase din buzunar afișul tipărit în acest scop: *„Dată fiind înmormîntarea doamnei Carey, localul va fi închis pînă la ora unu“*.

— A fost ideea mea, zise el.

— Mi s-a părut un gest foarte frumos din partea lor să țină închise prăvăliile, zise preotul. Biata Louisa l-ar fi apreciat foarte mult.

Philip mîncă. Mary-Ann tratase ziua respectivă ca pe o duminică și le servise pui fript și tartă cu coacăze.

— Probabil nu v-ați gîndit încă la o piatră funerară, zise paracliserul.

— Ba da. M-am gîndit să pun o cruce simplă de piatră. Louisa era întotdeauna dușmana ostentației.

— Cred că ceva mai frumos decît o cruce e greu de făcut. Dacă vă gîndiți la o inscripție, ce-ați zice de: „Cu Hristos e mult mai bine“?

Preotul strînse din buze. Era atitudinea tipică a lui Bismarck să încerce să rezolve el totul. Nu-i plăcea textul ăla, mai ales că arunca oarecum o umbră asupra lui.

— Nu cred că ar trebui să scriu asta. Aș prefera „Domnul a dat, Domnul a luat“.

— Serios? Mie întotdeauna mi s-a părut formula asta nițel indiferentă.

Preotul îi răspunse cam acru, iar domnul Graves îi dădu o replică pe un ton pe care văduvul îl socoti prea autoritar pentru situația respectivă. Lucrurile mergeau cam prea departe, dacă el nu mai avea nici măcar libertatea să-și aleagă inscripția pe care o dorea pentru piatra de mormînt a propriei lui soții. Urmă o pauză, după care conversația alunecă spre problemele parohiei. Philip se duse în grădină ca să fumeze o pipă. Se așeză pe o bancă și deodată începu să rîdă isteric.

Peste cîteva zile, unchiul își exprimă speranța că Philip va petrece cîteva săptămîni la Blackstable.

— Da, îmi convine de minune, zise Philip.

— Bănuiesc că nu e nimic grav dacă te întorci la Paris abia în septembrie.

Philip nu-i răspunse. Se gîndise mult la spusele lui Foinet, dar era încă atît de nehotărît, încît nu dorea să vorbească despre viitor. Ar fi fost un gest elegant dacă ar fi renunțat la artă din convingerea că nu poate străluci în ea; dar, din nefericire, numai lui i s-ar fi părut elegant gestul; altora li s-ar fi părut mărturisirea unei înfrîngeri și el nu voia să se recunoască învins. Era încăpățînat din fire și bănuiala că talentul lui nu se află într-o anumită direcție îl îndemna să forțeze totuși împrejurările și să țintească tocmai în direcția aceea. Nu putea suporta gîndul că prietenii lui ar rîde de el. Asta l-ar fi putut împiedica să facă vreodată pasul hotărîtor de a abandona

studiile artistice, dar mediul diferit îl făcu deodată să vadă lucrurile cu totul altfel. Ca și mulți alții, descoperi că traversarea Canalului Mînecii preface lucrurile care păruseră importante în niște fleacuri lipsite de orice valoare. Viața pe care o găsise altădată așa de încîntătoare că nici nu putea suporta ideea de a o abandona i se părea acum o inepție; îl apucă o scîrbă de cafenelele pariziene, de restaurantele cu mîncare prost gătită, de cadrul sordid în care își duceau cu toții viața. Nu-i mai păsa de ce-or să gîndească despre el prietenii: Cronshaw cu retorica lui, doamna Otter cu onorabilitatea ei, Ruth Chalice cu afectările, Lawson și Clutton cu certurile lor; i se întorcea stomacul pe dos cînd se gîndea la toate astea. Îi scrise lui Lawson și-l rugă să-i trimită lucrurile în Anglia. Tot avutul său sosi peste o săptămînă. Cînd își despachetă tablourile, se văzu deodată capabil să le cerceteze cu un aer degajat. Remarcă acest lucru cu mult interes. Unchiul său era nerăbdător să-i vadă pînzele. Deși dezaprobase cu atîta vehemență dorința lui Philip de a pleca la Paris, acum accepta situația cu multă detașare. Îl interesa viața studenților și-i punea mereu lui Philip întrebări în această privință. De fapt, era oarecum mîndru de el pentru că e pictor, și, cînd era lume de față, încerca să-l tragă de limbă. Privi cu lăcomie la studiile după modele pe care i le arătă Philip. Acesta așeză dinaintea lui portretul lui Miguel Ajuria.

— De ce l-ai pictat? întrebă domnul Carey.

— Păi, aveam nevoie de un model și m-a interesat figura lui.

— Dacă tot n-ai nimic de lucru aici, n-ai vrea să-mi faci portretul?

— Mă tem că te-ai plictisi pozîndu-mi.

— Ba cred că mi-ar face chiar plăcere.

— Bine, atunci o să vedem.

Pe Philip îl amuză această vanitate a unchiului său. Era limpede că murea de nerăbdare să se vadă imortalizat în portret. Să capete ceva pe gratis era o șansă pe care nu trebuia în nici un caz s-o scape. Vreo două-trei zile făcu mereu mici aluzii. Îi reproșă lui Philip că

trîndăvește. Îl întrebă cînd are de gînd să se pună pe treabă și, în cele din urmă, se apucă să spună la toate cunoștințele cu care se întîlnea că Philip o să-i facă portretul. În cele din urmă, veni și o zi ploioasă și atunci domnul Carey găsi cu cale să-i spună lui Philip după micul dejun:

— Ei, ce-ai zice dacă te-ai apuca azi dimineață de portretul meu?

Philip puse pe masă cartea pe care o citea și se răsturnă în fotoliu.

— M-am lăsat de pictură, zise el.

— De ce? întrebă uimit unchiul lui.

— Am impresia că nu prea are rost să fiu un pictor de mîna a doua și am ajuns la concluzia că n-am să fiu niciodată un artist de seamă.

— Mă surprinde ce-mi spui. Înainte de a te duce la Paris, erai sigur că ești un geniu.

— M-am înșelat, zise Philip.

— Eu credeam că acum, dacă ai îmbrățișat o profesie, ai să ai mîndria de a te ține de ea. Mi se pare că ceea ce-ți lipsește este perseverența.

Pe Philip îl irită puțin faptul că unchiul lui nu vede nici măcar ce eroism veritabil reprezintă hotărîrea lui.

— Fierul care nu se folosește ruginește, reluă preotul.

Dintre proverbe, acesta i se părea lui Philip cel mai nesuferit și lipsit de orice sens. Unchiul lui îl repetase adeseori în cursul discuțiilor premergătoare abandonării slujbei de contabil. După cît se pare, tutorele lui își aminti tocmai acest lucru, datorită proverbului.

— Uite ce, acum nu mai ești un băiețel; trebuie să te gîndești serios să te apuci de treabă. La început ai ținut morțiș să te faci expert contabil, pe urmă te-ai plictisit și ai zis că vrei să te faci pictor. Și acuma ți-a venit cheful să te răzgîndești încă o dată. Asta dovedește...

Preotul șovăi o clipă ca să vadă care sînt exact defectele de caracter demonstrate de această atitudine și Philip îi termină el propoziția:

— Nehotărîre, incompetență, lipsă de prevedere, neseriozitate.

Preotul se uită repede la nepot să vadă dacă nu cumva își bate joc de el. Philip avea o înfățișare foarte gravă, dar în ochii lui era o sclipire amuzată care-l irita. Fără doar și poate, Philip trebuia să-și bage mințile în cap. I se păru că e momentul potrivit să-i dea peste nas.

— În momentul de față, problemele tale financiare nu mă mai privesc întru nimic. Ești stăpîn pe propriile tale treburi; și totuși, cred că ar fi bine să-ți amintești că banii tăi n-or să-ți ajungă prea mult și acea nefericită infirmitate pe care o ai nu-ți dă posibilitatea de a-ți cîștiga mai ușor existența, dimpotrivă.

Între timp, Philip ajunsese să știe din capul locului că, ori de cîte ori se supăra cineva pe el, primul lucru care-i dădea prin minte era să-i spună ceva dezagreabil despre piciorul lui strîmb. Părerea lui despre oameni era determinată de faptul că mai nimeni nu izbutea să se împotrivească acestei ispite. Tocmai de aceea se educase singur, în așa fel încît să nu arate cîtuși de puțin că remarca respectivă îl rănește. Ba chiar izbutise între timp să-și stăpînească tendința de a se îmbujora la față – unul dintre lucrurile care-l chinuiseră cumplit în copilărie și în fragedă tinerețe.

— După cum ai remarcat în mod foarte just, replică el, problemele mele financiare nu te mai privesc întru nimic, și sînt stăpîn pe propriile mele treburi.

— În orice caz, cred că-mi vei acorda măcar favoarea de a recunoaște că am avut dreptate să mă opun cînd te-ai hotărît să studiezi artele plastice.

— În privința asta nu sînt chiar așa de sigur. Aș putea să spun că omul profită mai mult de pe urma greșelilor pe care le săvîrșește din capul lui decît de pe urma lucrurilor bune pe care le realizează ascultînd de sfatul altcuiva. Mi-am făcut de cap și acum n-am nimic împotrivă să mă apuc de ceva serios.

— Și anume, de ce?

Philip nu era pregătit pentru această întrebare, întrucît, de fapt, nici nu se hotărîse în vreun fel. Se gîndise la vreo zece-douăsprezece profesii diferite.

— Lucrul cel mai potrivit pe care l-ai putea face ar fi să îmbrățișezi cariera tatălui tău și să te faci medic.

— Oricît de ciudat s-ar părea, tocmai de asta m-am și hotărît să mă apuc.

Se gîndise și la medicină printre diverse alte lucruri, mai ales pentru că era o ocupație care părea să-i acorde foarte multă libertate personală și experiența lui privitoare la viața într-un birou îl făcuse să ia hotărîrea de a nu mai intra niciodată într-o asemenea încăpere; răspunsul pe care i-l dăduse preotului îi scăpase de pe buze aproape fără voia lui, pur și simplu pentru că avea aerul unei replici prompte. Îl amuza șansa de a lua o hotărîre în felul acesta, cu totul întîmplător, așa că își puse în gînd, atunci pe loc, ca la toamnă să se ducă să studieze la spitalul unde lucrase pe vremuri tatăl lui.

— Va să zică, cei doi ani cît ai stat la Paris pot fi considerați drept pierdere de vreme?

— Asta n-aș ști să-ți spun; am petrecut foarte bine în tot timpul ăsta și am învățat vreo cîteva lucruri folositoare.

— Ce anume?

Philip reflectă o clipă și răspunsul pe care i-l dădu nu era lipsit de o ușoară dorință, aproape nevinovată, de a-și necăji interlocutorul.

— Am învățat să privesc mîinile oamenilor, ceea ce nu făcusem niciodată pînă atunci. Și în loc să privesc pur și simplu casele și copacii, am învățat să privesc casele și copacii pe fundalul cerului. Și am mai învățat și faptul că umbrele nu sînt negre, ci colorate.

— Probabil că te crezi foarte deștept. Eu cred că neseriozitatea ta e prostie curată.

# Capitolul LIII

Luîndu-şi cu el ziarul, domnul Carey se retrase în birou. Philip se mută în fotoliul în care stătuse unchiul său (singurul confortabil din cameră) şi se uită pe fereastră la ploaia de afară. Cu toate că vremea era mohorîtă, cîmpiile verzi care se întindeau pînă în marginea zării aveau încă şi atunci ceva odihnitor. Priveliştea era plină de un farmec intim pe care nu-şi amintea să-l fi observat vreodată pînă atunci. Cei doi ani petrecuţi în Franţa îi deschiseseră ochii asupra frumuseţii peisajelor rurale din propria lui ţară.

Se gîndi zîmbind la observaţia unchiului său. Avea noroc că dispoziţia sa mintală era înclinată către neseriozitate. Începuse să-şi dea seama ce pierdere grea suferise el prin moartea părinţilor. Asta era unul dintre lucrurile petrecute în viaţa lui, care îl împiedicau să vadă realitatea aşa cum o vedeau alţii. Dragostea mamei şi a tatălui pentru copiii lor este singura afecţiune absolut dezinteresată. Printre străini crescuse cum putuse mai bine, dar avusese prea rar parte de răbdare sau de îngăduinţă. Se mîndrea cu stăpînirea de sine pe care o poseda. Însă o dobîndise doar sub arsura pricinuită de şfichiul batjocurii colegilor şi a camarazilor. Atunci i se spusese că e cinic şi că are o inimă de piatră. Căpătase un calm în comportare şi, în majoritatea împrejurărilor vieţii, o înfăţişare imperturbabilă, aşa încît acum nu mai era capabil să-şi exteriorizeze sentimentele. Oamenii îi spuneau că e lipsit de afecţiune; în schimb, el se simţea sclavul emoţiilor: un gest întîmplător de bunătate îl afecta atît de profund, încît uneori nici nu îndrăznea să deschidă gura, pentru a nu se lăsa trădat de tremurul din glas. Îşi

aminti de amărăciunea vieții lui la școală, de umilințele pe care le îndurase, de colegii care îl tachinau inspirîndu-i o teamă morbidă de a nu se face de rîs; își mai aminti de singurătatea pe care o simțise de atunci încoace, față-n față cu lumea, cu deziluziile și dezamăgirile pricinuite de deosebirea ca de la cer la pămînt între ceea ce făgăduia această lume imaginației sale active și ceeea ce îi oferea în realitate. Cu toate acestea, era capabil să se observe din afară cu un ochi detașat și să zîmbească amuzat.

„Pe legea mea, dacă n-aș fi ușuratic, m-aș spînzura", se gîndi el vesel.

Gîndurile îi reveniră la răspunsul pe care i-l dăduse unchiului cînd îl întrebase ce a învățat la Paris. Învățase mult mai mult decît îi spusese. Îi rămăsese în minte o conversație cu Cronshaw. O expresie pe care o folosise acesta – destul de banală de altfel – îi pusese în mișcare creierul.

— Dragul meu, spunea Cronshaw, moralitatea abstractă nu există.

Cînd Philip încetă să mai creadă în creștinism, simți că i s-a luat de pe umeri o mare povară; eliberîndu-se de răspunderea care apăsa asupra fiecărei acțiuni, de vreme ce fiecare acțiune avea o importanță enormă pentru binele sufletului său nemuritor, căpătă un intens sentiment de libertate. Dar acum își dădea seama că toate acestea nu sînt decît o iluzie. Măturînd cu un gest religia în care fusese crescut, păstrase totuși neatinsă morala care făcea parte integrantă din ea. De aceea, se hotărî să-și elaboreze de unul singur linia de conduită. Își puse în gînd să nu se lase dominat de nici un fel de prejudecăți. Dădu la o parte virtuțile și viciile, legile consacrate ale binelui și răului, cu gîndul de a descoperi singur regulile vieții. Nici nu știa măcar dacă aceste reguli sînt cît de cît necesare. Aceasta era una dintre chestiunile pe care voia să le descopere. Fără îndoială, multe dintre lucrurile aparent valabile păreau să fie astfel numai pentru că așa fusese învățat încă din fragedă tinerețe să le considere. Citise multe cărți, dar nu-l ajutaseră prea mult pentru că se întemeiau pe morala creștină; și chiar și scriitori care subliniau faptul că nu cred în ea nu erau niciodată

mulţumiţi pînă ce nu creau un sistem etic, conform cu predica de pe Muntele Măslinilor. Parcă nici nu merita osteneala să citeşti un volum gros pentru a afla că trebuie să te porţi ca toată lumea. Philip voia să descopere cum ar trebui să se comporte şi se gîndea că s-ar putea feri de influenţa opiniilor celor din jur. Dar, între timp, trebuia să continue să trăiască şi, pînă să-şi formeze o teorie asupra conduitei, îşi elaboră o regulă provizorie.

„Urmează-ţi pornirile ţinînd seama şi de poliţaiul de la colţ."

Se gîndi că cel mai preţios lucru pe care-l cîştigase la Paris era o libertate totală a spiritului şi, în sfîrşit, se simţi absolut liber. Citise pe apucate foarte multă filozofie şi aştepta cu încîntare lunile de răgaz care aveau să urmeze. Începu să citească la întîmplare ce-i cădea în mînă. Pătrunse în fiecare sistem filozofic cu un mic fior de emoţie, aşteptîndu-se să găsească în fiecare dintre ele vreo călăuză pe baza căreia să-şi alcătuiască linia de conduită; se simţi ca un călător prin ţări necunoscute şi, în timp ce-şi croia drum înainte, îl fascina tot mai tare acţiunea întreprinsă; citea cu emoţie, aşa cum citesc alţi oameni literatura propriu-zisă, şi inima îi sălta de bucurie cînd descoperea în cuvinte nobile ceea ce intuise şi el într-un mod nedesluşit. Avea o gîndire concretă şi se învîrtea cu greu în sferele abstracte; însă chiar şi atunci cînd nu putea asimila raţionamentul îi făcea în mod ciudat plăcere să urmărească sinuozităţile gîndirii care-şi înşira paşii agili pe marginea incomprehensibilului. Uneori marii filozofi nu păreau să aibă a-i spune nimic, dar în alţii recunoştea un spirit cu care se simţea în largul lui. Era ca exploratorul din Africa Centrală care descoperă deodată platouri nesfîrşite de arbori imenşi şi cu pajişti întinse, aşa că se şi vedea, chipurile, într-un parc englezesc. Îl încînta înţelepciunea robustă, aproape ţărănească a lui Thomas Hobbes[1]; Spinoza[2] îi inspira un respect

1. Filozof materialist englez (1588-1679); a elaborat teoria individualismului.
2. Baruch Spinoza (1632-1677), filozof olandez materialist şi determinist.

amestecat cu teamă pentru că pînă la el nu mai venise în contact cu o minte atît de nobilă, de inaccesibilă și de austeră; își amintea de statuia aceea a lui Rodin, *L'âge d'airain*[1], pe care o admira el cu pasiune; și apoi mai era și David Hume[2]; scepticismul acelui filozof încîntător atingea o coardă sensibilă în mintea lui Philip. Și, desfătîndu-se cu stilul lucid care i se părea capabil de a exprima gînduri complicate în cuvinte simple, muzicale și ritmice, citea cărțile acelea așa cum ar fi citit un roman, cu un zîmbet fericit pe buze. Dar în nici una dintre ele nu putu găsi exact ceea ce dorea. Citise undeva că fiecare om s-a născut ca discipol al lui Platon sau al lui Aristotel, sau stoic, sau epicurian; iar istoria lui George Henry Lewes[3] (în afară de faptul că eticheta toată filozofia drept fleacuri) îți mai arăta și că gîndirea fiecărui filozof este legată inseparabil de personalitatea omului respectiv. Cînd știai acest lucru, puteai în mare măsură să ghicești ce fel de filozofie a scris respectivul. Impresia care se crea era deci nu că acționezi într-un anumit fel deoarece gîndești în felul acela, ci pentru că așa ești alcătuit. Și adevărul n-avea nici o legătură cu toate acestea. Adevărul nici nu exista. Fiecare om era propriul său filozof și sistemele complicate, muncite, pe care le alcătuiseră oamenii mari din trecut, erau valabile numai pentru autorii lor.

Deci, ceea ce trebuia făcut era să descoperi ce ești, și atunci, propriul tău sistem filozofic se năștea de la sine. Lui Philip i se păru că are de descoperit trei lucruri: relația dintre om și lumea în care trăiește, relația dintre om și oamenii în mijlocul cărora trăiește și, în sfîrșit, relația dintre om și el însuși. Își alcătui un plan amănunțit de studiu.

---

1. *Vîrsta de bronz* (fr.), operă celebră a sculptorului francez Auguste Rodin (1840-1917).
2. Mare gînditor englez (1711-1776), adept al empirismului, scepticismului și agnosticismului.
3. Gînditor și literat englez (1817-1878); a exercitat o influență asupra scriitorilor victorieni, orientîndu-i spre știință.

Avantajul de a sta în străinătate este că, venind în contact cu obiceiurile și comportarea oamenilor în mijlocul cărora trăiești, le observi din afară și vezi că ele nu sînt supuse necesității în care cred oamenii care au aceste obiceiuri și comportări. E imposibil să nu descoperi cum credințele care sînt pentru tine absolut evidente constituie ceva absurd pentru străini. Anul petrecut în Germania, șederea îndelungată la Paris, îl pregătiseră pe Philip să primească cu un sentiment de ușurare învățătura sceptică la care ajunsese acum. Își dădu seama că nimic nu e bun și nimic nu e rău; lucrurile erau pur și simplu adaptate unui anumit scop. Citi *Originea speciilor*[1]. I se păru că ea furnizează o explicație pentru multe dintre frămîntările lui. Acum se simțea ca un explorator care a stabilit pe cale rațională că trebuie să i se înfățișeze anumite caracteristici naturale și, mergînd în susul unui rîu lat, descoperă undeva afluentul pe care se aștepta să-l găsească, în altă parte cîmpiile fertile și populate, iar dincolo, munții. Cînd se face vreo mare descoperire, lumea e surprinsă ulterior că nu a fost acceptată dintr-odată și efectul ei este destul de puțin important chiar și asupra acelora care îi recunosc realitatea. Primii cititori ai *Originii speciilor* au acceptat-o pe calea rațiunii; dar emoțiile lor, care constituie temeiul conduitei, au rămas neatinse. Philip se născuse cu o generație mai tîrziu decît contemporanii apariției cărții și multe dintre lucrurile care-i îngroziseră pe aceștia se sedimentaseră între timp în mentalitatea epocii, așa că el se văzu în stare s-o accepte cu inima ușoară. Era profund mișcat de măreția luptei pentru viață și regula etică pe care o sugera ea părea că se armonizează cu predispozițiile lui. Își spuse că puterea reprezintă un drept. De o parte stătea societatea, un organism cu propriile sale legi de dezvoltare și autoconservare, în timp ce de partea cealaltă stătea individul. Acțiunile care erau în avantajul societății erau descrise de către aceasta ca fiind virtuoase, iar cele care, dimpotrivă, o dezavantajau, erau denumite vicioase. Binele

1. Opera principală a naturalistului Charles Darwin (1809-1882).

și răul nu însemnau altceva. Păcatul era o prejudecată de care omul liber trebuie să se elibereze. Societatea avea trei arme pe care le putea folosi în lupta împotriva individului – legile, opinia publică și conștiința; te puteai împotrivi primelor două prin viclenie, aceasta fiind singura armă a celor slabi împotriva celor puternici: opinia colectivă punea bine problema, spunînd că păcatul apare atunci cînd ai fost prins; dar conștiința era trădătorul dinăuntrul cetății; ea dădea în fiecare inimă bătălia societății și îl făcea pe individ să se arunce chiar pe sine, ca o jertfă inutilă adusă prosperității dușmanului său. Era limpede că statul și individul înzestrat cu conștiință de sine constituiau doi termeni aflați într-o contradicție de neîmpăcat. Statul îl folosește pe individ pentru propriile sale scopuri, călcîndu-l în picioare dacă-i stai în cale, sau răsplătindu-l cu medalii, pensii, onoruri, cînd îl slujește cu credință; individul, puternic numai prin independența lui, își croiește drum în cadrul statului, de dragul comodității, plătind cu bani sau cu serviciile sale, pentru anumite beneficii, dar fără să aibă sentimentul obligației; indiferent față de recompense, nu cere decît să fie lăsat în pace. El este călătorul independent care folosește biletele agenției de voiaj „Cook", numai pentru că-l scutesc de bătaie de cap, dar privește cu un dispreț bonom grupurile conduse de un ghid. Omul liber nu poate săvîrși nici un rău. El face tot ce vrea – dacă poate – propria sa putere este singura măsură a moralității lui. El recunoaște legile statului și le poate încălca fără să aibă sentimentul păcatului, dar, dacă e pedepsit, acceptă pedeapsa fără ranchiună. Societatea deține puterea.

Dar dacă pentru individ nu există drept și nedrept, atunci în ceea ce privește conștiința, Philip trăgea concluzia că ea și-a pierdut orice putere. Cu un strigăt de triumf el îl înșfăcă de guler pe ticălos și-l smulse din pieptul lui. Dar, în felul acesta, nu se apropie mai tare de sensul vieții. De ce există lume? Și de ce mai apăruseră oamenii? Acestea rămîneau lucruri la fel de inexplicabile ca și pînă atunci. Fără îndoială, un anumit motiv trebuia să existe. Se gîndi la parabola cu covorul

persan, pe care i-o spusese Cronshaw. El o propusese ca o cheie a enigmei și, în mod misterios, declarase că ea nu constituie cîtuși de puțin un răspuns dacă nu-l descoperi singur.

„Mă întreb ce naiba o fi vrut să spună“, gîndi Philip.

Și așa, în ultima zi din septembrie, nerăbdător să-și pună în aplicare toate aceste noi teorii asupra vieții, avînd o mie șase sute de lire și un picior strîmb, Philip porni pentru a doua oară spre Londra, ca să ia viața pentru a treia oară de la capăt.

# Capitolul LIV

Examenul pe care-l trecuse Philip înainte de a intra ca ucenic la expertul contabil îi dădea posibilitatea să se înscrie la o şcoală medicală. Îşi alese Spitalul Sf. Luca, pentru că acolo studiase tatăl lui şi, înainte de sfîrşitul trimestrului de vară, se duse la Londra pentru o zi, ca să vorbească cu secretarul. Obţinu de la acesta o listă de camere disponibile şi-şi închirie o locuinţă într-un imobil sărăcăcios, care prezenta avantajul de a se afla doar la cîteva minute de spital.

— Va trebui să te hotărăşti cu ce parte a corpului vrei să începi cînd o să înveţi disecţia, îi spuse secretarul. Cred că cel mai bine ar fi să începi să diseci un picior, aşa fac mai toţi studenţii; probabil li se pare că e mai uşor.

Philip află că primul său curs este de anatomie, la ora unsprezece, aşa că pe la zece jumătate traversă şchiopătînd strada şi, cu oarecare teamă, se îndreptă spre şcoala medicală. Chiar la intrare văzu o mulţime de anunţuri – liste de prelegeri, programul meciurilor de fotbal şi aşa mai departe; le privi cu un aer degajat, încercînd să pară pe cît posibil un om care se simte în largul lui. Intrară din ce în ce mai mulţi tineri şi chiar adolescenţi, căutîndu-şi scrisorile printre teancurile de pe stelaj, flecărind între ei şi coborînd la subsol unde era sala de lectură a studenţilor. Philip văzu vreo cîţiva cu o înfăţişare timidă şi dezorientată, învîrtindu-se fără vreo ţintă pe acolo şi presupuse că şi ei, ca şi dînsul, erau nou-veniţi. După ce parcurse toate anunţurile, văzu o uşă de sticlă care dădea într-o sală ce părea să fie un

muzeu şi, cum mai avea douăzeci de minute disponibile, intră. Era o colecţie de specimene patologice. Curînd se apropie de el un băiat de vreo optsprezece ani.

— Spune-mi, eşti în anul întîi?

— Da, răspunse Philip.

— N-ai idee unde e sala de curs? E aproape unsprezece.

— Da, cred că n-ar fi rău să încercăm s-o găsim.

Ieşind din muzeu, dădură într-un coridor lung şi întunecos, cu pereţii vopsiţi în două nuanţe de roşu, şi numeroşii tineri care îl străbăteau păreau să le indice drumul. Ajunseră la o uşă pe care scria: „Amfiteatrul de anatomie". Philip descoperi că e deja plin. Băncile erau aşezate în trepte şi tocmai cînd intră Philip, veni un uşier şi puse un pahar cu apă pe masa din centrul amfiteatrului, după care aduse un pelvis şi oasele din dreapta şi din stînga bazinului. Mai intrară cîţiva tineri şi se aşezară, aşa că pe la unsprezece nu mai rămăsese aproape nici un loc liber. Erau cam şaizeci de studenţi cu totul. Majoritatea erau mult mai tineri decît Philip, băieţi imberbi de optsprezece ani, dar cîţiva erau mai în vîrstă decît el: observă un bărbat înalt, cu o mustaţă de un roşu aprins, care ar fi putut să aibă şi treizeci de ani; un alt individ, cu părul negru, avea cam cu vreo doi ani mai puţin; dar era şi un bărbat cu ochelari şi cu barba căruntă.

Intră şi profesorul, domnul Cameron, un bărbat frumos, cu părul alb şi cu trăsăturile regulate. Strigă catalogul şi apoi ţinu o mică cuvîntare. Vorbea cu glas plăcut, în cuvinte alese, făcînd impresia că simte o plăcere deosebită să le aranjeze cît mai frumos. Le sugeră să-şi procure vreo două cărţi şi-i sfătui să-şi cumpere un schelet. Vorbea de anatomie cu mult entuziasm: era esenţială pentru studiul chirurgiei şi cunoaşterea ei te făcea să apreciezi mai bine arta. Philip ciuli urechile. Ulterior află că domnul Cameron le ţinea prelegeri şi studenţilor de la Academia Regală de Arte. Stătuse mulţi ani în Japonia, avînd un post la Universitatea din Tokio, şi se mîndrea cu capacitatea lui de apreciere a frumosului.

— Va trebui să învăţaţi multe lucruri plicticoase, încheie dînsul cu un zîmbet indulgent, pe care le veţi uita în

clipa în care veţi trece examenul de absolvire, dar, în ce priveşte anatomia, e mai bine să fi învăţat şi să fi uitat decît să nu fi învăţat deloc.

Luă de pe masă pelvisul și începu să-l descrie. Vorbea bine și clar.

La sfîrşitul prelegerii, băiatul care îi adresase cuvîntul lui Philip în sala muzeului şi care se aşezase lîngă el în amfiteatru, îi propuse să meargă în sala de disecție. O porniră înapoi pe coridor și un uşier îi îndreptă către sala dorită. De îndată ce intrară, Philip înțelese de unde provenea mirosul înțepător pe care-l remarcase pe coridor. Își aprinse pipa. Ușierul chicoti.

— O să vă deprindeți curînd cu duhoarea. Eu nici n-o mai bag în seamă.

Îl întrebă pe Philip cum îl cheamă şi-i căută numele pe lista afişată.

— Dumneata ai de disecat un picior – numărul patru.

Philip văzu că numele lui este legat printr-o acoladă de un alt nume.

— Dar asta ce înseamnă? întrebă el.

— În momentul de față n-avem la dispoziție decît foarte puține cadavre. A trebuit să repartizăm cîte doi studenți la unul.

Sala de disecție era o încăpere vastă, vopsită la fel cu coridoarele, partea de sus trandafirie, iar partea de jos un fel de cărămiziu de o nuanță mai închisă. Plăci de fier cu șanțuri erau dispuse la intervale regulate, de-a lungul pereților, formînd un unghi drept cu aceștia; pe fiecare dintre ele se afla cîte un cadavru. Majoritatea erau trupuri de bărbați, care căpătaseră o culoare întunecată din pricina substanței folosite pentru conservare și epiderma lor semăna cu pielea argăsită. Erau îngrozitor de emaciate. Ușierul îl conduse pe Philip către una dintre aceste mese, lîngă care se afla deja un tînăr.

— Carey te cheamă? întrebă acesta.

— Da.

— Ei, atunci împărțim între noi piciorul ăsta. Noroc că e un cadavru de bărbat, nu?

— De ce? întrebă Philip.

— În general, studenţii preferă trupurile bărbăteşti, zise uşierul. Cele femeieşti ar putea să aibă prea multă grăsime.

Philip se uită la cadavru. Braţele şi picioarele erau atît de subţiri, încît aproape nu aveau nici o formă, iar coastele îi ieşeau atît de tare, încît pielea era întinsă pe ele. Era un bărbat de vreo patruzeci şi cinci de ani, cu barba căruntă şi cu cîteva fire de păr incolor pe ţeastă; avea ochii închişi şi-i căzuse falca de jos. Lui Philip aproape nu-i venea să creadă că şi acesta fusese cîndva un om. Şi totuşi, şirul acesta de cadavre expuse avea în el ceva teribil şi înfiorător.

— Mă gîndeam să încep la ora două, zise tînărul care făcea disecţie împreună cu Philip.

— Bine, mă întorc şi eu pînă atunci.

Cu o zi înainte cumpărase trusa de instrumente necesară şi acum i se dădu un dulăpior. Se uită la băiatul care îl însoţise pînă în sala de disecţie şi văzu că e alb la faţă.

— Îţi face rău? îl întrebă Philip.

— Pînă acum nu am mai văzut niciodată un mort.

Merseră pe coridor pînă ajunseră la poarta şcolii. Philip îşi aminti de Fanny Price. Acela fusese primul lui contact cu moartea şi-şi aminti cît de tare îl impresionase. Între vii şi morţi era o distanţă de nemăsurat; păreau să aparţină unor specii diferite; era ciudat să te gîndeşti că doar cu puţină vreme mai înainte vorbiseră, se mişcaseră, mîncaseră şi rîseseră. Morţii aveau ceva oribil în ei şi nu-ţi era greu să ţi-i închipui exercitînd o influenţă malefică asupra celor vii.

— Nu vrei să mergem să mîncăm ceva? îl întrebă pe Philip noul său prieten.

Coborîră la subsol unde era amenajat un restaurant într-o cameră întunecoasă şi acolo studenţii găseau cam acelaşi meniu ca la o plăcintărie. În timp ce mîncau (Philip luă un pişcot cu unt şi o ceaşcă de cacao) află că tovarăşul său se numeşte Dunsford. Era un băiat cu un ten plăcut, cu nişte ochi albaştri frumoşi, cu părul negru

cîrlionțat, cu oasele mari, cu vorba și gesturile tărăgănate. Venise de curînd de la Clifton[1].

— Te înscrii la examenul combinat? îl întrebă Philip.

— Da, vreau să-mi iau diploma cît mai curînd.

— Și eu mă înscriu, dar după aceea am să merg la Colegiul de Chirurgie, în asta vreau să mă specializez.

Majoritatea studenților se înscriau la cursul Catedrei bicefale a Colegiului Chirurgilor și a Colegiului Medicilor; dar cei mai ambițioși sau mai harnici dintre ei adăugau la aceasta studiile mai îndelungate care duceau către obținerea unui titlu de la Universitatea din Londra. Cînd Philip ajunse la Sf. Luca, tocmai se schimbase regulamentul și cursurile durau cinci ani în loc de patru, cum fuseseră pentru cei înscriși înainte de toamna anului 1892. Dunsford își alcătuise un plan foarte bine chibzuit și-i spuse lui Philip cum se desfășoară de obicei lucrurile. Primul examen combinat era la biologie, anatomie și chimie; dar îl puteai da pe bucăți și majoritatea studenților treceau examenul parțial de biologie la trei luni după intrarea în școală. Biologia fusese adăugată de curînd materiilor din curriculum, dar nu se cereau decît cunoștințe minimale.

Philip întîrzie cîteva minute la întoarcerea în sala de disecție, pentru că uitase să-și cumpere mînecuțele pe care le purtau studenții ca să-și protejeze cămășile, și găsi pe cîțiva dintre colegi lucrînd deja. Colegul său începuse la ora fixată și se ocupa cu disecția inervației cutanate. Doi studenți se apucaseră să taie celălalt picior, iar alții se ocupau de brațele cadavrului.

— Nu te superi că am și început?

— Nu-i nimic, dă-i înainte, zise Philip.

Luă cartea, o deschise la o diagramă a piesei disecate și se uită la ce trebuiau ei să găsească.

— Dar văd că te pricepi strașnic, zise Philip.

— A, știi, am mai făcut multă disecție, pe animale, pentru anul pregătitor.

Deasupra mesei de disecție, studenții începuseră o conversație animată, în parte cu privire la munca lor, în

1. Suburbie a orașului Bristol.

parte în legătură cu campionatul de fotbal, cu prosectorii și cu prelegerile. Philip își dădu seama că e mult mai bătrîn decît ceilalți, care erau încă niște boboci. Dar vîrsta este mai degrabă o chestie de cunoștințe decît de ani; și Newson, tînărul harnic cu care împărțea piesa de disecție, se simțea absolut în largul lui în această materie. Poate că de fapt îi părea chiar bine dacă putea face pe grozavul și-i explică pe larg lui Philip despre ce e vorba. În ciuda înțelepciunii acumulate, Philip asculta cu un aer foarte supus. Apoi luă în mînă bisturiul și pensa și începu să lucreze sub privirile celuilalt.

— E strașnic să ai un cadavru atît de slab, zise Newson, ștergîndu-se pe mîini. Probabil că boșorogul nu mîncase nimic de o lună de zile.

— Mă întreb de ce o fi murit? murmură Philip.

— A, dracu' știe, cum mor toți bătrînii, mai ales de foame, bănuiesc... Stai, stai, ai grijă să nu tai artera aia.

— E foarte ușor să spui nu tăia artera aia, comentă unul dintre băieții care lucrau la celălalt picior. Numai că dobitocul ăsta bătrîn are artera prost plasată.

— Arterele sînt întotdeauna prost plasate, zise Newson. Mai niciodată nu găsești ceea ce e considerat normal. Probabil tocmai de-aia îi și zice normal.

— Nu mai spune lucruri dintr-astea, zise Philip, că altfel o să mă tai și eu.

— Dacă te tai cumva, îi răspunse Newton, debordînd de informații utile, spală-te imediat cu antiseptic. Asta e singurul lucru în privința căruia trebuie să ai multă grijă. Anul trecut era un tip pe aici care, dintr-o simplă înțepătură, pe care a neglijat-o, a făcut septicemie.

— Și i-a trecut?

— Aș, de unde! Peste o săptămînă a murit. M-am dus și l-am văzut și eu în sala de autopsie.

Cam pe la ora ceaiului, pe Philip îl durea spatele și, cum mîncase foarte puțin la dejun, abia aștepta să pună ceva în gură. Mîinile lui căpătaseră mirosul acela specific pe care-l remarcase prima dată pe coridor în dimineața respectivă. I se păru că și brioșele de la ceai au același gust.

— Ei, o să te deprinzi și cu asta, îi zise Newson. Cînd n-o să mai simți duhoarea asta a sălii de disecție, o să ți se pară că ești tare singur.

— N-am de gînd s-o las să-mi strice pofta de mîncare, zise Philip punînd în gură o bucată de chec, după ce terminase brioșele.

# Capitolul LV

Ideea lui Philip despre viața studenților în medicină se întemeia, ca și cea a marelui public, pe reprezentările pe care le făcuse Charles Dickens, la mijlocul secolului al XIX-lea. Curînd descoperi că Bob Sawyer[1], dacă existase vreodată, nu mai semăna deloc cu studentul în medicină din vremea lui.

Profesiunea de medic e îmbrățișată de tot felul de oameni, și firește că unii dintre ei sînt leneși și nechibzuiți. Lor li se pare că e o viață ușoară și pierd zadarnic cîțiva ani; apoi, pentru că dau de fundul sacului sau pentru că părinții supărați refuză să-i mai sprijine, părăsesc spitalul. Alții găsesc că examenele sînt prea grele pentru ei; un șir de eșecuri le răpește curajul și rezistența. Și, cuprinși de panică, de îndată ce ajung în clădirile înspăimîntătoare ale Colegiului Chirurgilor și Medicilor, uită toate cunoștințele pe care înainte le aveau atît de clare în minte. An după an ei rămîn obiectul batjocurii bonome a studenților mai tineri; unii dintre ei se tîrăsc cu greu ca să răzbată prin examenele necesare pentru obținerea titlului de farmacist; alții ajung asistenți medicali necalificați, o situație precară, în care se află la discreția patronului lor; soarta lor e să trăiască în sărăcie și beție și numai Dumnezeu știe cum sfîrșesc. Dar cei mai mulți dintre studenții în medicină sînt tineri harnici aparținînd claselor de mijloc și dispun de o alocație suficientă pentru a trăi în același mod onorabil cu care sînt deprinși de acasă. Mulți sînt fii de doctori care au căpătat deja ceva

1. Personaj din romanul *Documentele clubului Pickwick*.

din maniera profesională; cariera lor este hotărîtă dinainte; de îndată ce se califică, își propun să ceară o slujbă la un spital și, după ce o exercită o vreme (și poate și după o călătorie în Extremul Orient ca medic pe vapor), se alătură tatălui lor și-și petrec restul zilelor la un cabinet din provincie. Doi-trei dintre ei se arată a avea o înzestrare excepțională: ei vor obține diverse premii și burse oferite în fiecare an celor merituoși, vor căpăta slujbe din ce în ce mai bune în spitale, vor fi angajați permanent, își vor deschide cabinete în Harley Street[1] și, specializîndu-se într-un domeniu sau altul, vor deveni prosperi, eminenți și cu un titlu important.

Cariera de medic este singura pe care o poate începe un bărbat la orice vîrstă, avînd șansa de a-și cîștiga cu ea existența. Printre colegii de an ai lui Philip, erau vreo trei-patru trecuți de prima tinerețe: unul dintre ei se angajase în marină, dar, după cum se spunea, fusese concediat din cauza beției; era un bărbat de vreo treizeci de ani, cu fața roșie, cu gesturi brutale, cu glasul răsunător. Altul era un bărbat căsătorit, cu doi copii, care pierduse bani din pricina unui avocat necinstit; avea înfățișarea copleșită a celui zdrobit de lumea înconjurătoare; lucra în tăcere și era limpede că, din pricina vîrstei, îi venea destul de greu să rețină date și amănunte. Mintea lui mergea încet. Îți făcea rău cînd vedeai cît de asiduu lucrează.

Philip se acomodă foarte bine în cămăruțele pe care le închiriase. Își aranjă cărțile și atîrnă pe pereți tablourile și desenele pe care le avea. Deasupra lui, la etajul unde se afla salonul, locuia Griffiths, un student din anul al cincilea; dar Philip îl vedea foarte rar, pe de o parte pentru că era ocupat mai ales cu spitalul și, pe de altă parte, pentru că învățase la Oxford. Viitorii medici care urmaseră înainte la vreo universitate aveau un spirit de gașcă foarte dezvoltat; recurgeau la tot felul de mijloace, firești pentru tineri, ca să le imprime celor mai puțin norocoși decît ei un complex de inferioritate care li se părea lor o necesitate în această situație; celorlalți

1. Cartierul medicilor la Londra.

studenți li se părea destul de greu de suportat seninătatea lor olimpiană. Griffiths era un băiat înalt, cu părul roșcat, bogat și creț, și cu ochii albaștri, cu pielea albă și buzele foarte roșii; făcea parte dintre oamenii aceia norocoși pe care îi simpatizează toată lumea, pentru că avea un temperament optimist și o veselie imbatabilă. Cînta puțin la pian și interpreta cu patos cîntece vesele; seară de seară, în timp ce Philip citea în singurătate în camera lui, auzea deasupra strigătele și rîsetele zgomotoase ale prietenilor lui Griffiths. Își amintea de serile acelea încîntătoare de la Paris, în care stătea în atelier cu Lawson, Flanagan și Clutton și vorbeau despre artă și morală, despre aventurile galante din prezent și despre celebritatea pe care le-o rezerva viitorul. Îl cuprinse nostalgia. Își dădu seama că e foarte ușor să faci un gest eroic, dar e greu să te conformezi rezultatelor lui. Partea cea mai proastă era că munca pe care o îndeplinea i se părea teribil de plicticoasă. Pierduse obiceiul de a răspunde la întrebările puse de profesori. În timpul prelegerilor, nu reușea să fie atent. Anatomia era o știință înfiorătoare care nu-ți cerea altceva decît să înveți pe de rost o cantitate imensă de lucruri; disecția îl plictisea; nu-și dădea seama ce rost are să tai cu multă osteneală și atenție diverși nervi și diverse artere, cînd, cu mult mai puțină bătaie de cap, puteai să vezi, în diagramele din carte sau pe specimenele din muzeul de patologie, exact locul unde sînt situate.

Se împrieteni din întîmplare cu mai mulți colegi, dar nu legă nici o amiciție strînsă, întrucît nu părea să aibă prea multe în comun cu ei. Cînd încerca să se intereseze de preocupările lor, avea impresia că li se pare că-i ia de sus. Nu era dintre acei oameni care pot să vorbească despre ceea ce-i impresionează, fără să le pese dacă își plictisesc sau nu interlocutorii. Auzind că a studiat artele la Paris și mîndrindu-se teribil cu gusturile sale, unul dintre colegi încercă să discute cu el despre artă. Numai că pe Philip îl scoteau din sărite părerile care veneau în contradicție cu ale lui; și, descoperind curînd că ideile celuilalt sînt cele convenționale, începu să vorbească monosilabic. Philip ținea la popularitate, dar nu era în stare

să intre în vorbă cu ceilalţi. Nu era amabil de teamă să nu fie respins şi îşi ascundea timiditatea, deosebit de puternică încă, îndărătul unei răceli taciturne. Trecea prin aceleaşi experienţe prin care trecuse şi în şcoală, dar, de data aceasta, libertatea vieţii studenţilor în medicină îi dădea posibilitatea să trăiască în mare măsură singur.

Fără să facă nici un efort, se împrieteni cu Dunsford, băiatul cu statură masivă şi tenul proaspăt, cu care făcuse cunoştinţă la începutul anului. Dunsford se ataşă de Philip pur şi simplu pentru că era prima persoană pe care o cunoscuse la spitalul Sf. Luca. N-avea cunoştinţe la Londra, aşa că se deprinse ca sîmbăta seara să se ducă împreună cu Philip la un music-hall, luînd locuri la stal, sau la teatru, unde-şi cumpărau bilete la galerie. Dunsford era cam prostuţ, dar avea o fire bună şi nu se supăra niciodată; întotdeauna vorbea numai în clişee, dar, cînd Philip rîdea de el, Dunsford nu făcea decît să zîmbească. Avea un zîmbet foarte dulce. Philip ţinea la el în ciuda faptului că-l transforma într-o ţintă a ironiilor sale; îl amuza candoarea lui Dunsford şi-l încînta firea lui agreabilă: avea tocmai acel farmec personal despre care Philip simţea cu o acuitate chinuitoare că lui îi lipseşte.

Adeseori se duceau să bea ceaiul în strada Parlamentului pentru că Dunsford o plăcea pe una dintre chelneriţele tinere. Philip n-o găsea deloc atrăgătoare. Era înaltă şi subţire, cu şoldurile înguste şi cu un piept de adolescent.

— La Paris nimeni nu s-ar uita la ea, zise Philip dispreţuitor.

— Are o faţă care te înnebuneşte, zise Dunsford.

— Dar parcă ce contează faţa?

Avea o faţă mică, cu trăsături regulate, ochi albaştri şi fruntea înaltă, pe care pictorii victorieni, lordul Leighton[1], Alma Tadema[2] şi încă o sută de alţi oameni o impuseseră

---

1. Frederick Leighton (1830-1896), pictor englez de orientare clasicizantă.
2. Sir Lawrence Alma-Tadema (1836-1912), pictor englez de origine olandeză.

lumii în care trăiau drept model al frumuseţii elene. Avea un păr foarte bogat, pieptănat tare îngrijit şi lăsat pe frunte sub forma unui breton meticulos aranjat. Era foarte anemică. Avea buzele subţiri şi palide şi pielea ei era delicată, de o culoare uşor verzuie, fără pic de roşeaţă în obraji. Avea dinţi foarte frumoşi. Îşi dădea toată osteneala să nu-şi strice mîinile lucrînd, aşa că ele rămîneau mici, subţiri şi albe. Îşi îndeplinea îndatoririle cu un aer de plictiseală cumplită.

Dunsford, fiind foarte sfios cu femeile, nu izbutise niciodată să intre într-o conversaţie cu ea, aşa că-l rugă insistent pe Philip să-l ajute.

— Atîta aş vrea, să-mi faci doar începutul, zicea el, după aceea mă descurc şi singur.

Ca să-i facă pe plac, Philip aruncă din cînd în cînd o vorbă sau două, dar fata nu răspundea decît monosilabic. Îi cîntărise ea bine din ochi. Erau foarte tineri şi ea bănui că sînt studenţi. N-o interesau. Dunsford observă că un bărbat cu părul cînepiu şi mustaţa ţepoasă, neamţ după cît părea, se bucura de multă atenţie din partea ei ori de cîte ori intra în local; în asemenea împrejurări, numai dacă o strigau de două-trei ori, izbuteau s-o mai facă să le ia comanda. Pe clienţii pe care nu-i cunoştea îi trata cu o insolenţă de-a dreptul glacială, iar cînd vorbea cu un cunoscut, nici nu-i păsa de strigătele clienţilor grăbiţi. Avea arta de a le trata pe femeile care doreau o gustare cu o impertinenţă suficientă pentru a le irita, fără să le dea însă prilejul de a se plînge patroanei. Într-o zi, Dunsford îi spuse lui Philip că fata se numeşte Mildred. Aflase acest lucru auzindu-le pe celelalte chelneriţe cînd o strigau.

— Vai, ce nume odios, zise Philip.

— De ce? întrebă Dunsford. Mie îmi place.

— Dar e atît de pretenţios!

Din întîmplare, în ziua respectivă neamţul nu venise şi, cînd fata le aduse ceaiul, Philip îi spuse zîmbind:

— Văd că prietenul dumitale nu e aici astăzi.

— Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi, răspunse ea cu răceală.

— Mă refeream la nobilul cu mustața cînepie. Te-a părăsit pentru alta?

— Sînt oameni cărora nu le-ar strica deloc să-și vadă de treburile lor, i-o reteză ea.

Fata se îndepărtă și, cum timp de cîteva minute nu mai avu de servit pe nimeni, se așeză pe un scaun și răsfoi ziarul de seară pe care-l uitase un client.

— Nu e bine dacă o faci să fie cu fundul în sus, zise Dunsford.

— Nu mă interesează absolut deloc poziția vertebrelor ei, îi răspunde Philip.

Și totuși, realitatea era că se stîrnise puțin. Îl irita faptul că o femeie cu care a încercat să fie amabil s-a ofensat. Cînd ceru nota de plată, se aventură să spună ceva ca să lege o conversație.

— Nu mai sîntem în relații de bună ziua? zîmbi el.

— Datoria mea aici este să iau comenzile de la clienți și să-i servesc. N-am nimic să le spun și nu vreau nici ca ei să-mi spună mie ceva.

Lăsă jos hîrtiuța pe care însemnase ce aveau ei de plată și se întoarse la masa la care stătuse pînă atunci. De furie, Philip se făcu roșu ca racul.

— Asta e o piatră în grădina ta, Carey, zise Dunsford după ce ieșiră.

— Dă-o dracului de mitocancă! zise Philip. Nici nu mai vin aici.

Avea destulă influență asupra lui Dunsford ca să-l convingă să meargă să bea ceaiul în alt local, și curînd Dunsford găsi pe altcineva cu care să flirteze. Și totuși, palma pe care o primise din partea chelneriței îl sîcîia. Dacă ar fi fost politicoasă cu el, ar fi rămas absolut indiferent; dar se vedea de la o poștă că-l găsește antipatic și de aceea era rănit în mîndria lui. Nu-și putea înfrînge dorința de a se răzbuna pe ea. Era furios pe el însuși pentru că putea să nutrească un sentiment atît de josnic, și totuși, cele cîteva zile de demnitate care-l împiedicaseră să mai intre în localul acela nu-l ajutară să treacă peste acest simțămînt; curînd ajunse la concluzia că, de fapt, dacă ar vedea-o, ar scăpa de o obsesie. Dacă

o să facă acest lucru, fără îndoială că o să înceteze să se mai gîndească la ea. Într-o după-amiază, pretextînd că are o treabă – asta întrucît îi era destul de rușine de slăbiciunea lui – îl părăsi pe Dunsford și se duse întins la localul în care jurase că n-o să mai pună niciodată piciorul. În clipa în care intră, o văzu pe chelneriță și se așeză la una dintre mesele la care servea ea. Se aștepta s-o audă făcînd vreo referire la faptul că nu mai dăduse pe acolo de o săptămînă, dar, cînd ea se apropie să-i ia comanda, nu scoase o vorbă. Și doar o auzise adeseori spunîndu-le altor clienți: „Hei, lume nouă!".

Nimic din atitudinea ei nu trăda faptul că l-ar mai fi văzut pînă atunci. Încercînd să-și dea seama dacă uitase cu adevărat de el, cînd îi aduse ceaiul, o întrebă:

— Prietenul meu n-a venit astă-seară?

— Nu, nu l-am mai văzut de cîteva zile.

Philip dorea să folosească asta ca să deschidă o conversație, dar, în mod ciudat, se trezi cuprins de spaimă și nu găsi nici un lucru pe care ar fi putut să-l spună. De altfel, ea nu-i dădu nici cel mai mic prilej s-o facă, ci plecă imediat. Philip n-avu posibilitatea să mai zică nimic pînă cînd ceru să-i facă nota de plată.

— Urîtă vreme, nu? zise el.

Îi venea rău de ciudă că se văzuse silit să folosească o frază atît de banală. Nu înțelegea deloc de ce fata asta îl făcea să se simtă atît de stînjenit.

— Pentru mine nu prea contează cum e vremea de afară, întrucît eu trebuie să stau aici toată ziua.

Tonul ei era de o insolență care avea un deosebit dar de a-l scoate din sărite. Îi veni pe buze o remarcă sarcastică, dar se strădui să n-o rostească.

În sinea lui își zise furios: „Ce n-aș da să-mi spună o obrăznicie, ca să pot s-o reclam, să văd c-o dă afară. Așa i-ar trebui".

# Capitolul LVI

Nu izbutea să-și mai ia gîndurile de la fata aceea. Rîse înciudat de propria lui prostie: era absurd să-i pese de ce i-a spus o chelneriță anemică; dar se simțea în mod ciudat umilit. Deși nimeni nu știa că a fost umilit, în afară de Dunsford, care, fără îndoială, și uitase între timp, Philip își dădu seama că n-o să-i tihnească pînă n-o să șteargă această rușine. Se gîndi în fel și chip ce-ar fi mai bine să facă. Se hotărî să se ducă în fiecare zi la localul acela; era evident că-i făcuse o impresie neplăcută fetei, dar credea că are destule resurse intelectuale ca să i-o poată șterge; o să aibă grijă să nu spună nimic de natură a ofensa nici măcar pe cea mai susceptibilă persoană din lume. Asta și făcu, dar tot fără nici un rezultat. Cînd intra și spunea „bună seara", ea îi răspundea cu aceleași cuvinte, iar odată, cînd el omise să le mai spună, ca să vadă dacă o să-l salute ea întîi, chelnerița nu zise absolut nimic. În sinea lui mormăi o expresie care, deși se poate adeseori aplica sexului feminin, nu e folosită prea frecvent în societatea aleasă; apoi, fără să i se clintească nici un mușchi de pe față, își comandă ceaiul. Își puse în gînd să nu scoată o vorbă și părăsi localul fără să spună ca de obicei „bună seara". Își făgădui să nu mai revină niciodată acolo, dar a doua zi la ora ceaiului începu să se simtă agitat. Încercă să-și schimbe gîndurile, dar constată că nu și le poate stăpîni. În cele din urmă, își spuse cu disperare:

— În fond nu văd de ce nu m-aș duce, dacă am chef.

Se luptase multă vreme cu el însuși și era aproape șapte cînd intră în local.

— Am crezut că nu mai veniți, îi spuse fata după ce Philip se așezase la masă.

Inima lui Philip zvîcni să-i spargă pieptul și simți cum se roșește.

— Am fost reținut. N-am putut veni mai devreme.

— Vă faceți că nu mai cunoașteți lumea sau mi se pare mie?

— Ei, nu chiar așa.

— Sînteți student, nu?

— Da.

Dar cu asta curiozitatea ei păru satisfăcută. Plecă de la masa lui și cum la ora aceea tîrzie nu mai era alt client în partea unde servea ea, se cufundă în lectura unui roman ieftin. Pe atunci nu existau încă ediții ieftine din cărțile bune. În schimb, se tipăreau mereu alte și alte lucrări ieftine, scrise la comandă de bieți salahori literari și destinate să fie consumate de inculți. Philip era în culmea fericirii; fata îi vorbise din proprie inițiativă; era convins că se apropie timpul cînd o să-i vină lui rîndul să-i spună fetei ce părere are despre ea. Ar fi o mare ușurare să-i poată arăta imensul lui dispreț. Se uită bine la ea. E drept că avea un profil frumos; era extraordinar faptul că englezoaicele tinere aparținînd clasei ei aveau adeseori trăsături atît de frumoase, încît îți tăiau pur și simplu respirația; dar profilul ei era rece ca marmura, iar pielea ei delicată cu o tentă verzuie avea în ea ceva nesănătos. Toate chelnerițele erau îmbrăcate la fel, cu rochii negre simple, cu un șorțuleț alb, cu manșete și bonete albe. Pe o jumătate de foaie de hîrtie pe care o avea în buzunar, Philip îi schiță portretul, așa cum o vedea aplecată asupra cărții (fata mișca buzele în timp ce citea) și la plecare îl lăsă pe masă. Gestul se dovedi foarte inspirat, pentru că a doua zi, cînd intră, fata îi zîmbi.

— Habar n-am avut că știți să desenați, îi spuse ea.

— Am urmat doi ani artele plastice la Paris.

— Desenul ăla pe care l-ați lăsat aseară pe masă l-am arătat patroanei și tare s-a mai minunat de el. Oare chiar eu eram?

— Da, zise Philip.

Cînd fata se duse să-i aducă ceaiul, se apropie de el o altă chelneriță.

— Am văzut portretul pe care i l-ați făcut domnișoarei Rogers. Seamănă leit cu ea, adăugă chelnerița.

Philip află astfel cum o cheamă și, cînd îi ceru nota, o strigă pe nume.

— Văd că-mi cunoașteți și numele, zise ea cînd se apropie.

— L-a pomenit prietena dumitale cînd mi-a vorbit despre desenul acela.

— Vrea s-o desenați și pe ea. Dar eu zic că nu. Dacă începeți, o să trebuiască s-o țineți tot așa, și pe urmă or să vrea toate să le faceți portretul.

Apoi, fără nici o pauză și pe un ton cu totul indiferent, întrebă:

— Dar unde e tînărul ăla care venea cu dumneavoastră? E plecat?

— Ia uite că îl mai ții minte, va să zică, spuse Philip.

— Era un tînăr foarte drăguț.

Philip avu o senzație ciudată. Nu știa exact ce poate să fie. Dunsford avea un păr creț frumos, tenul proaspăt și un zîmbet splendid. Philip se gîndi cu invidie la toate aceste atuuri.

— A, s-a îndrăgostit, zise el rîzînd puțin.

Șchiopătînd în drumul său spre casă, Philip repetă în sinea lui această conversație cuvînt cu cuvînt. Fata se împrietenise de-a binelea cu el. Cînd se va ivi prilejul, avea să-i propună să-i facă un portret mai ca lumea și era sigur că fata o să accepte cu bucurie; avea o față interesantă, profilul ei era frumos și chiar tenul ei clorotic avea ceva ciudat de fascinant. Încercă să și-l amintească; la început îl asemănă cu supa de mazăre; dar, alungînd furios această idee, se gîndi la petalele unui boboc de trandafir galben pe care le smulgi înainte de a se fi deschis. Între timp îl părăsiseră toate resentimentele împotriva chelneriței.

„Nu e deloc o fată rea", murmură el.

Fusese o prostie din partea lui să se ofenseze de felul cum îi vorbea fata; fără doar și poate, de vină fusese

numai el; ea n-avusese intenția de a se face dezagreabilă. Iar el ar fi putut să se deprindă pînă la vîrsta asta cu ideea că, la prima vedere, înfățișarea lui face o impresie proastă oamenilor. Îl măgulea grozav succesul pe care-l avusese cu desenul lui; de cînd constatase acest mic talent al lui, fata îl privea cu mai mult interes. A doua zi, Philip se simți agitat. Se gîndi să se ducă să ia prînzul la ceainăria aceea, dar era sigur că la ora respectivă o să fie aglomerație și Mildred n-o să aibă posibilitatea să-i vorbească. De la o vreme, izbutise să se despartă de Dunsford la ora ceaiului și deci, și de data asta, intră singur în local exact la patru și jumătate (după ce se uitase pînă atunci de vreo zece ori la ceas).

Mildred stătea cu spatele la el. Era așezată la o masă și vorbea cu neamțul pe care Philip îl văzuse acolo în fiecare zi pînă acum două săptămîni, iar după aceea nu-l mai văzuse deloc. Neamțul vorbea și Mildred rîdea. Lui Philip rîsul ei i se păru ordinar și-i dădu fiori. O strigă, dar fata nu-l băgă în seamă; o strigă încă o dată, iar apoi, înfuriindu-se pentru că-și pierduse stăpînirea de sine, bătu tare în masă cu bastonul. Fata se apropie botoasă.

— Bună ziua, îi spuse el.

— S-ar zice că sînteți tare grăbit.

Fata își apleacă ochii asupra lui cu aerul acela insolent pe care Philip îl cunoștea foarte bine.

— Ascultă, dar ce-i cu dumneata? întrebă el.

— Dacă sînteți amabil să-mi dați comanda, vă aduc ce doriți. Nu pot să stau toată seara la conversație.

— Un ceai și o chiflă prăjită, te rog, răspunse scurt Philip.

Era furios pe ea. Avea la el ziarul *The Star* și cînd fata îi aduse ceaiul se prefăcu absorbit de lectură.

— Dacă-mi faci acum și nota nu te mai deranjez încă o dată, îi spuse el cu răceală.

Fata scrise bonul, i-l puse pe masă și se întoarse la neamț. Curînd se afla din nou absorbită de conversația animată cu acesta. Era un bărbat de statură mijlocie, cu fața rotundă caracteristică neamului său și cu tenul

pămîntiu; mustața lui era mare și țepoasă; purta frac și pantaloni gri și pe piept îi atîrna lanțul din aur masiv de la ceas. Lui Philip îi făcu impresia că celelalte chelnerițe se uită cînd la el, cînd la perechea de la masă și schimbă între ele priviri semnificative. Era convins că rîd de el și începu să-i fiarbă sîngele în vine. Acum o detesta din tot sufletul pe Mildred. Știa că cel mai bun lucru pe care-l putea face era să înceteze să mai vină la localul acela, dar nu putea suporta ideea că a fost înfrînt, așa că-și alcătui un întreg plan pentru a-i arăta cît de mult o disprețuiește. A doua zi se așeză la o masă din colțul celălalt și comandă altei chelnerițe ceaiul. Prietenul lui Mildred se afla din nou acolo și fata iarăși făcea conversație cu el. Nu-i dădu nici o atenție lui Philip, așa că, la ieșire, acesta își alese momentul în care să poată să se încrucișeze cu ea; trecînd prin dreptul ei, Philip o privi ca pe o necunoscută. Repetă mișcarea timp de vreo patru zile. Se așteptă ca fata să găsească imediat prilejul de a-i spune ceva; credea că o să-l întrebe de ce nu se mai așază la mesele unde servește ea și își pregătise un răspuns încărcat de toată ura care-i cuprinsese inima. Știa că e absurd să se necăjească, dar simțea că nu se poate stăpîni. Fata îl învinsese din nou. Neamțul dispăru dintr-odată, dar Philip continua să se așeze la mesele din partea cealaltă. Fata tot nu-i dădea nici o atenție. Philip își dădu brusc seama că lui Mildred i-e absolut indiferent ce face el; n-avea decît să-și continue jocul la infinit, tot nu avea s-o afecteze cîtuși de puțin.

În sinea lui își spuse: „Stai, că n-am terminat încă".

A doua zi se așeză la locul său obișnuit și, cînd se apropie Mildred, el îi spuse „bună seara" cu aerul că n-ar fi ignorat-o timp de o săptămînă. Expresia de pe fața lui era placidă, dar el nu-și putu stăpîni zvîcnirile nebunești ale inimii. În epoca respectivă, opereta cucerise brusc publicul și Philip era sigur că Mildred o să fie încîntată să meargă la un asemenea spectacol.

— Ascultă, zise el pe neașteptate, n-ai vrea să luăm masa împreună într-o seară și să vii cu mine la *Frumoasa din New York*? Fac eu rost de două fotolii.

Adăugase ultima propoziție anume ca s-o ispitească. Știa că dacă se duc la teatru, fetelor le place să stea la parter, dar, dacă le invita vreun bărbat, rareori aveau locuri mai scumpe decît cele de la galerie. Expresia de pe fața palidă a lui Mildred nu se schimbă deloc.

— N-am nimic împotrivă, zise ea.

— Cînd vrei să vii?

— Joia scap mai devreme.

Făcură aranjamentele necesare. Mildred stătea la o mătușă de pe Herne Hill[1]. Spectacolul începea la opt, așa că trebuia să ia masa la șapte. Ea îi propuse să se întîlnească în sala de așteptare pentru clasa a doua de la gara Victoria. Nu-și manifestă cîtuși de puțin bucuria și acceptă invitația cu aerul că-i face o favoare. Philip fu vag iritat.

1. Suburbie situată în sudul Londrei.

# Capitolul LVII

Philip sosi la gara Victoria cu aproape o jumătate de ceas înainte de ora stabilită de Mildred și se așeză în sala de așteptare de clasa a doua. Așteptă, dar nu venea. Începu să-și piardă răbdarea și intră pe peron căscînd gura la metrourile care soseau; trecu ora fixată, dar nici urmă de Mildred. Philip era nervos. Intră în celelalte săli de așteptare și se uită la oamenii care ședeau acolo. Deodată, inima începu să-i zvîcnească puternic.

— Iată-te, totuși! Și eu, care credeam că nu mai vii.

— Ei, știi că-mi placi? După ce m-ai făcut să te aștept atîta vreme. Zău dacă n-am avut chef să-mi iau frumos tălpășița și să mă întorc acasă.

— Bine, dar ai spus că o să vii în sala de așteptare pentru clasa a doua.

— Cum era să zic una ca asta? Ce rost avea să stau la clasa a doua, dacă puteam să stau la clasa întîi, eh?

Deși Philip era sigur că nu se înșelase, nu mai făcu nici un comentariu și se urcară împreună într-o trăsură.

— Unde mîncăm? întrebă ea.

— Mă gîndeam să-ți propun restaurantul „Adelphi". E bine?

— Nu contează unde cinăm.

Fata vorbea pe un ton antipatic. Era enervată pentru că așteptase și răspundea doar monosilabic la încercările lui Philip de a întreține conversația. Era îmbrăcată cu o pelerină lungă dintr-o stofă aspră de culoare închisă și pe cap își pusese un șal croșetat. Ajunseră la restaurant și se așezară la o masă. Mildred privi în jur satisfăcută. Abajururile roșii ale lumînărilor de pe masă, ornamentația aurie, oglinzile dădeau localului un aer somptuos.

— N-am mai fost pe aici.

Îi zîmbi lui Philip. Își scosese pelerina, așa că Philip constată că poartă o rochie bleu pal cu decolteu pătrat. Se pieptănase mai îngrijit ca oricînd. Philip comandase șampanie, și, cînd chelnerul o turnă în pahare, ochii fetei scînteiară.

— Da' știu că o faci lată, zise ea.

— Pentru că am comandat șampanie? întrebă el nepăsător, ca și cum asta ar fi băut în fiecare zi.

— Să știi că mi-ai luat piuitul cînd m-ai poftit să merg cu dumneata la teatru.

Conversația nu mergea chiar ca pe roate pentru că fata nu prea părea să aibă mare lucru de spus; iar Philip se enerva din ce în ce mai tare dîndu-și seama că nu izbutește s-o amuze. Ea asculta cu un aer indiferent tot ceea ce-i spunea el, cu ochii pe la celelalte mese, și nici măcar nu se prefăcea că ar interesa-o persoana lui. Philip făcu vreo două glume pe care însă ea le luă prea în serios. Singurul semn de vioiciune îl dădu cînd Philip pomeni de celelalte fete din localul ei; Mildred n-o putea suferi pe patroană și-i vorbi pe larg de toate nedreptățile ei.

— N-o am la stomac și pace. Și mă calcă pe coadă cînd o văd ce aere își dă. Uneori parcă-mi vine să-i zic vreo două, mai ales că ea habar n-are cîte știu despre ea.

— Ce anume? întrebă Philip.

— Păi de, iaca, din întîmplare știu, de pildă, că uneori nu zice nu cînd o ia cîte un bărbat la Eastbourne să stea cu el sîmbăta și duminica. Una dintre fete are o soră măritată care se duce acolo cu bărbatul ei și aia a văzut-o pe patroană. Stătea la aceeași pensiune și, chipurile, își pusese verighetă. Da' ce, parcă eu nu știu, cum mă vezi și cum te văd, că nu e măritată?

Philip îi umplu din nou paharul sperînd că șampania o s-o facă mai prietenoasă; dorea din toată inima ca mica lui escapadă să fie reușită. Observă că fata ține cuțitul ca pe un condei și că ridică degetul mic cînd bea din pahar. Abordă mai multe subiecte de conversație, fără să izbutească să scoată prea mult de la ea, și asta îl irita

cu atît mai mult cu cît își amintea că o văzuse vorbind ca o moară stricată și rîzînd cu neamțul acela. Terminară masa și se duseră la spectacol. Philip era un tînăr foarte cultivat și privea de sus distracția ieftină pe care o ofereau comediile muzicale. În seara aceea, glumele i se părură vulgare, iar melodiile banale; după părerea lui, în Franța spectacolele de acest gen erau mult mai bune; în schimb, Mildred se distra de minune; rîse pînă o duru burta, uitîndu-se din cînd în cînd la Philip dacă o încînta ceva în mod deosebit, ca să aibă cu el un schimb de priviri amuzate; și aplauda cu tot sufletul.

— Văd spectacolul pentru a șasea oară, zise ea după primul act, și n-am nimic împotrivă dacă mai vin încă de șapte ori.

O interesau foarte mult femeile care se aflau în jurul ei în staluri. I le arătă cu degetul lui Philip pe cele vopsite și pe cele care purtau perucă.

— E groaznic cu ăștia din West End, zise ea. Să mor eu dacă înțeleg cum pot să umble așa!

Apoi, mîngîindu-și părul adăugă:

— Al meu e natural, fiecare fir.

Nu găsi nici o persoană vrednică de admirație, și ori de cîte ori vorbea despre cineva, nu spunea decît de rău. Philip începu să se simtă prost. Bănuia că a doua zi o să le povestească fetelor de la local că a ieșit cu ea în oraș și că a plictisit-o de moarte. Nu-i plăcea fata și totuși, fără să știe de ce, voia să fie cu ea. În drum spre casă, o întrebă:

— Te-ai distrat bine, nu?

— Oho!

— Mai ieși cu mine într-o seară?

— N-am nimic împotrivă.

Niciodată nu izbutea să smulgă de la ea mai mult decît atît. Indiferența ei îl scotea din minți.

— S-ar zice că nu-ți pasă prea mult dacă vii sau nu.

— Eh, dacă nu mă iei dumneata, o să mă duc cu altul. Nu duc eu lipsă de bărbați care să mă ducă la teatru.

Philip tăcu. Ajunseră la gară și el dădu să meargă la casa de bilete.

— Am abonament, zise ea.

— Mă gîndeam că, fiind aşa tîrziu, ar fi bine să te conduc pînă acasă, dacă-ţi face plăcere.

— O, n-am nimic împotrivă, dacă ţii.

Îi luă ei un bilet numai dus pentru clasa întîi, iar lui îşi luă bilet dus-întors.

— Ei, în orice caz, n-aş mai putea zice că eşti cărpănos, zise ea cînd îi deschise uşa vagonului.

Philip nu-şi dădu seama dacă îi pare bine sau rău cînd se urcară şi alţi călători, stînjenindu-le conversaţia. Se dădură jos la Herne Hill şi Philip o însoţi pe Mildred pînă la colţul străzii pe care locuia.

— Am să-mi iau rămas-bun aici, zise ea întinzîndu-i mîna. Nu-i bine să vii pînă în poartă. Eu ştiu cum sînt oamenii şi nu vreau să aud vorbe pe socoteala mea.

Îi spuse „noapte bună" şi se îndepărtă repede. Philip o putu urmări cu privirea, întrucît şalul alb se distingea în întuneric. Crezu că fata o să se mai întoarcă o dată să-i facă semn, dar nu se întîmplă aşa. Philip văzu în ce casă a intrat şi peste o clipă se apropie ca s-o cerceteze. Era o căsuţă din cărămidă galbenă cu înfăţişarea obişnuită, curăţică, aidoma tuturor celorlalte căsuţe de pe stradă. Rămase cîteva minute în faţa ei şi curînd văzu cum se stinge lumina în camera de la mansardă. Se întoarse agale spre staţie. Seara petrecută cu Mildred nu se desfăşurase mulţumitor. Era iritat, neliniştit şi nefericit.

Cînd se culcă, o mai vedea parcă pe Mildred aşezată în colţul vagonului, cu capul înfăşurat în şalul alb croşetat. Nu ştia cum o să îndure ceasurile care aveau să treacă pînă dădea din nou ochii cu ea. Toropit de somn, se gîndi la faţa ei slabă, cu trăsăturile delicate şi cu pielea de o paloare verzuie. Nu era fericit cînd era cu ea, dar era de-a dreptul nefericit cînd era departe de ea. Ar fi vrut să stea alături de ea şi s-o privească, ar fi vrut s-o atingă, ar fi vrut... Îi veni un gînd pe care nu-l termină şi deodată se trezi de-a binelea... Ar fi vrut să sărute gura aceea subţire şi palidă, cu buzele strînse. În cele din urmă, privi adevărul drept în faţă. Se îndrăgostise de ea. Era de necrezut.

Se gîndise adeseori că o să se îndrăgostească și exista în special o scenă care apăruse în repetate rînduri în imaginația lui. Se vedea intrînd într-o sală de bal; ochii lui se opreau asupra unui mic grup de bărbați și femei care făceau conversație; și una dintre femei întorcea capul. Dădea cu ochii de el și el simțea că femeii i se taie respirația, întocmai cum i se tăiase și lui. Rămînea nemișcat. Ea era înaltă, brunetă și frumoasă, cu ochii ca noaptea; era îmbrăcată în alb și în părul ei negru străluceau diamante; se priveau ochi în ochi, uitînd că sînt înconjurați de oameni. Se ducea drept la ea și ea făcea un pas spre el. Amîndoi simțeau că formalitatea prezentărilor e deplasată. Îi vorbea:

— Te caut de-o viață întreagă, îi spunea el.

— În sfîrșit, ai venit, murmura ea.

— Vrei să dansezi cu mine?

Ea se abandona brațelor lui întinse și dansau (Philip întotdeauna se prefăcea că uită de piciorul lui strîmb). Ea dansa divin.

— Niciodată n-am avut un partener atît de bun la dans, zicea ea.

Apoi rupea în bucăți carnetul de bal și dansa cu el toată seara.

— Îmi pare atît de bine că te-am așteptat, îi zicea el. Știam că pînă la urmă trebuie să te întîlnesc undeva.

Toată lumea era cu ochii pe ei. Dar lor puțin le păsa. Nu țineau să-și ascundă pasiunea. Într-un tîrziu, ieșeau în grădină. El îi arunca pe umeri o pelerină ușoară și o urca într-o birjă care aștepta. Luau trenul de Paris care pleacă la miezul nopții. Și porneau în goană către necunoscut prin noaptea tăcută și înstelată.

Se gîndi la această veche închipuire a lui și i se păru că e cu neputință să se fi îndrăgostit de Mildred Rogers. Numele ei era grotesc. Și nici măcar n-o găsea drăguță; nu putea suferi slăbiciunea ei, și chiar în seara aceea observase cum îi ieșea clavicula prin rochia de seară; trecu în revistă fiecare trăsătură a chipului ei; nu-i plăcea gura ei, iar tenul ei nesănătos i se părea vag respingător. Era ordinară. Expresiile ei atît de plate, restrînse ca

număr și repetate în mod constant dovedeau goliciunea minții ei. Își aminti rîsetele vulgare pe care i le stîrniseră glumele din operetă; și-și aminti de degetul mic pe care avea grijă să-l întindă cînd ducea paharul la gură. Manierele ei, ca și conversația pe care o făcea trădau o spoială antipatică. Își aminti cît de insolentă era; uneori avusese chef să-i tragă o pereche de palme; și deodată, fără să știe de ce, poate din pricina gîndului de a o pocni sau pentru că-și amintea de urechile ei micuțe și frumoase, îl covîrși un val de emoție. Tînjea după ea. Se gîndea cum ar cuprinde-o în brațe – un trup subțire și fragil – și cum i-ar săruta buzele palide; voia să-i mîngîie obrajii verzui. O dorea.

Se gîndise întotdeauna la dragoste ca la un val încîntător care te copleșește, aducînd lumii întregi primăvara, așteptase cu nerăbdare un extaz de fericire; dar asta nu era fericire; era o foame a sufletului, era un dor dureros, era un chin amarnic pe care nu-l mai cunoscuse pînă atunci. Încercă să-și amintească în ce moment îl trăise prima dată, dar nu știa. Nu ținea minte decît că, de fiecare dată cînd intrase în ceainărie, după primele zile simțise în inimă o senzație dureroasă; și mai ținea minte că de cîte ori îi vorbea fata, el își pierdea în mod ciudat răsuflarea. Cînd pleca de lîngă el era nenorocit, iar cînd revenea spre el, era disperat.

Se întinse pe pat cum își întind cîinii labele. Se întrebă cum o să mai îndure suferințele acelea neîncetate din suflet.

# Capitolul LVIII

A doua zi, Philip se trezi foarte devreme și primul lui gînd fu la Mildred. Îi dădu prin cap că ar putea s-o întîmpine la gara Victoria și s-o însoțească în drumul ei spre ceainărie. Se bărbieri repede, se îmbrăcă într-o clipă și luă un autobuz pînă la gară. Ajunse pe la opt fără douăzeci și începu să supravegheze trenurile care soseau. Coborau din ele grupuri masive de oameni, mici funcționari și vînzători din magazine, singurii călători la o oră atît de matinală – și se îmbulzeau pe peron; o porneau la goană, uneori doi cîte doi, ici-colo cîte un grup de fete, dar cel mai adesea oameni singuri. Mai toți aveau fețele albe și erau urîți în lumina dimineții, cu ochii duși; tinerii mergeau cu pas ușor, de parcă le-ar fi făcut plăcere să calce pe cimentul peronului, dar ceilalți păreau împinși din urmă de un mecanism: fețele lor erau concentrate într-o încruntare îngrijorată.

În cele din urmă, Philip dădu cu ochii de Mildred și se apropie nerăbdător de ea.

— Bună dimineața, îi spuse el. M-am gîndit să vin să văd cum te simți după seara petrecută împreună.

Fata purta o pelerină veche, de culoare maro, iar pe cap o canotieră. Era evident că nu-i face plăcere să-l vadă pe Philip.

— Sînt bine mersi. Nu prea am timp de pierdut.

— Te superi dacă te însoțesc pe strada Victoria?

— Am cam întîrziat. O să trebuiască să merg repede, spuse ea uitîndu-se imediat la piciorul strîmb al lui Philip.

Băiatul se făcu stacojiu la față.

— Te rog să mă ierţi. Mi-ar părea rău să întîrzii din cauza mea.

— Te priveşte.

Ea porni mai departe, iar Philip se întoarse acasă cu inima frîntă, să-şi ia micul dejun. O ura pe Mildred. Îşi dădea seama că e un tîmpit dacă se mai gîndeşte la ea; nu era genul de femeie căreia să-i pese cîtuşi de puţin de el şi probabil că se uita cu scîrbă la infirmitatea lui. Îşi puse în gînd să nu se ducă după-amiază la ceainărie, dar, urîndu-se din tot sufletul, se duse totuşi. Ea îl salută din cap cînd îl văzu intrînd şi îi zîmbi.

— Mă tem c-am fost cam repezită cu dumneata azi-dimineaţă, îi spuse ea. Ştii, nu mă aşteptam să te văd şi m-ai luat pe nepregătite.

— A, n-are nici o importanţă.

Philip simţi că deodată i s-a luat o greutate de pe inimă. Era grozav de recunoscător pentru cea mai mică vorbă bună.

— De ce nu iei loc? o întrebă el. Văd că acum nu eşti ocupată.

— N-am nimic împotrivă.

Philip o privi, dar nu izbuti să găsească nici un cuvînt pe care să i-l spună; îşi stoarse creierii necăjit, căutînd să zică şi el ceva ca s-o mai poată ţine acolo; ar fi vrut să-i spună cît de mult înseamnă ea pentru el; dar tocmai acum cînd începuse să iubească cu adevărat nu ştia cum să-şi declare dragostea.

— Dar unde e prietenul dumitale, cel cu mustaţa blondă? Nu l-am mai văzut în ultima vreme.

— A, s-a întors la Birmingham. Acolo are biroul de afaceri. La Londra vine numai din cînd în cînd.

— E îndrăgostit de dumneata?

— Cred că asta ar trebui să-l întrebi pe el, zise ea rîzînd. Şi nici nu prea văd ce te priveşte pe dumneata, dacă ar fi aşa.

Lui Philip îi veni pe buze un răspuns tăios, dar începea să înveţe să se stăpînească. Doar atîta îşi permise să spună:

— Uneori mă mir de ce vorbeşti astfel.

Fata îl privi cu ochii ei indiferenți.

— S-ar zice că nu-ți prea pasă de mine, adăugă el.

— De ce mi-ar păsa?

— Într-adevăr, nu prea văd de ce.

Întinse mîna să-și ia ziarul.

— Ești cam iute din fire, zise ea observînd gestul lui. Îți sare țandăra cam repede.

Philip zîmbi și o privi cu implorare în ochi.

— Vrei să-mi îndeplinești o rugăminte? o întrebă el.

— Să vedem întîi despre ce e vorba.

— Dă-mi voie să te conduc la gară în seara asta.

— N-am nimic împotrivă.

După ce-și bău ceaiul, plecă din local și se întoarse la el acasă, dar la opt, ora închiderii, o aștepta vizavi.

— Dom'le, ești grozav, zise ea cînd ieși. Să fiu a dracului dacă te înțeleg!

— Eu ziceam că nu e chiar așa de greu, răspunse el necăjit.

— Te-a văzut vreuna dintre fete așteptîndu-mă?

— Habar n-am și nici nu-mi pasă.

— Să știi că toate rîd de dumneata. Cică ai fi mort după mine.

— Și parcă dumitale îți pasă? mormăi el.

— Ei, ho, nu mai fi așa țîfnos.

Ajungînd la gară, Philip își scoase bilet spunîndu-i că o s-o însoțească pînă acasă.

— S-ar zice că nu prea ai ce face, zise ea.

— Bănuiesc că am voie să-mi pierd timpul cum vreau.

Conversația lor era mereu pe punctul de a se transforma într-o ceartă. Realitatea era că lui Philip îi era ciudă pe el însuși că o iubește. Ea părea că-l umilește tot timpul într-un fel sau altul, iar el îi purta pică pentru fiecare bobîrnac pe care-l primea. Dar, în seara aceea, fata era prietenoasă, binedispusă și vorbăreață; îi spuse că și-a pierdut amîndoi părinții, dar îi dădu să înțeleagă că nu e chiar obligată să-și cîștige existența și că lucrează mai mult de plăcere.

— Lui tanti nu-i place că mă duc la slujbă. Acasă am tot ce-mi trebuie. N-aș vrea să crezi că muncesc de nevoie.

Philip știa că minte. Sărăcia cu lustru, caracteristică pentru clasa din care făcea ea parte, recurgea adesea la acest pretext cu scopul de a evita stigmatul pe care-l reprezenta necesitatea de a munci pentru a se întreține.

— Am rude foarte sus-puse, zise ea.

Pe buzele lui Philip flutură un zîmbet ușor, pe care ea îl observă imediat.

— De ce rîzi? zise ea repede. Nu crezi că spun adevărul?

— Ei, cum să nu? răspunse el.

Fata îi aruncă o privire bănuitoare, dar peste o clipă nu se mai putu împotrivi ispitei de a-l impresiona cu strălucirea vieții ei de demult.

— Tata ținea întotdeauna un docar și avea trei slugi. Aveam bucătăreasă, fată în casă și un om bun la toate. Creșteam niște trandafiri grozavi. Lumea se oprea la poartă și întreba a cui e casa, așa de frumoși erau trandafirii. Bineînțeles că nu e prea bine pentru mine dacă stau laolaltă cu fetele alea de la local, că nu sînt de-o teapă cu ele și uneori, zău dacă nu-mi vine să dau dracului slujba din pricina asta. Nu cred că m-ar supăra munca, nu, să nu-ți treacă prin cap una ca asta; e vorba numa' de indivizii cu care îmi frec coatele toată ziua.

În tren stătură unul în fața celuilalt și Philip, ascultînd plin de compasiune tot ce-i spunea fata, era cît se poate de fericit. Îl amuza și chiar îl înduioșa puțin naivitatea ei. Obrajii ei se coloraseră ușor. Philip se gîndi că ar fi o încîntare să-i sărute vîrful bărbiei.

— În clipa în care ai intrat în local am văzut din capul locului că ești un gentleman în toată puterea cuvîntului. Tatăl dumitale era liber profesionist?

— Era doctor.

— Un liber profesionist se cunoaște de la o poștă. Au ceva, nu știu cum să zic, da-mi dau seama la moment.

De la gară merseră împreună pe jos.

— Ascultă, aș vrea să mai mergi o dată cu mine la teatru, îi zise el.

— N-am nimic împotrivă.

— Ai putea să mergi chiar mai departe și să zici că ți-ar face plăcere.

— De ce?
— Nu contează. Să fixăm ziua. Ți-ar conveni sîmbătă seara?
— Da, merge.
Mai făcură și celelalte aranjamente, după care se treziră la colțul străzii unde stătea ea. Mildred îi întinse mîna și el i-o ținu mai multă vreme.
— Știi, tare aș vrea să-ți spun pe nume.
— Dacă ți-ar face plăcere n-ai decît să-mi spui, că nu mă supăr.
— Și tu o să-mi spui „Philip"?
— O să-ți spun, dacă o să țin minte. Mie mi se pare mai în firea lucrurilor să-ți zic „domnu' Carey".
Philip o trase încetișor către el, dar ea se dădu înapoi.
— Ce faci?
— Nu vrei să mă săruți, așa, de rămas-bun? șopti el.
— Vai, ce obrăznicie! zise ea.
Își smulse mîna dintr-a lui și o luă la fugă spre casă.

Philip cumpără bilete pentru sîmbătă seara. Nu era una dintre zilele în care Mildred scăpa mai devreme și deci nu mai avea timp să se ducă acasă să se schimbe. Dar avea de gînd să-și aducă de dimineață cu ea o rochie bună și să se îmbrace repede chiar la local. Dacă patroana era în toane bune, o lăsa să plece la șapte. Philip acceptase s-o aștepte afară începînd cu șapte și un sfert. Aștepta cu nerăbdare evenimentul, pentru că în trăsură, conducînd-o de la teatru la gară, spera să-l lase s-o sărute. Acest vehicul îi dădea posibilitatea unui bărbat s-o țină pe fată de după mijloc (un avantaj pe care îl aveau birjele de pe vremuri față de taxiurile din zilele noastre) și încîntarea aceea merita cheltuiala unor bilete de spectacol.
Dar sîmbătă după-amiază cînd se duse să-și bea ceaiul, pentru a confirma înțelegerea făcută, se întîlni nas în nas cu mustăciosul, care tocmai ieșea din hotel. Între timp aflase că se numește Miller. Era un neamț naturalizat, care locuia de mulți ani în țară, și-și anglicizase numele. Philip îl auzise vorbind și, cu toate că engleza lui era fluentă și firească, nu avea totuși intonația băștinașilor.

Philip știa că flirtează cu Mildred și era cumplit de gelos pe el. Îl liniștea numai răceala temperamentului ei, care altfel constituia o sursă de supărare pentru el; socotind-o incapabilă de pasiune, i se părea că nici rivalul său nu se bucură de o situație mai bună decît a lui. Dar de astă dată i se strînse inima pentru că primul lui gînd fu că apariția neașteptată a lui Miller ar putea să strice planul escapadei pe care el o anticipase cu atîta nerăbdare. Intră cu moartea în suflet. Chelnerița veni la el, îi luă comanda pentru ceai și i-l aduse într-o clipă.

— Îmi pare tare rău, zise ea cu o expresie de sinceră mîhnire întipărită pe față. Știi că pînă la urmă n-am să pot să vin astă-seară.

— De ce? întrebă Philip.

— E, hai, nu mai fi așa bățos, rîse ea. Nu sînt eu de vină. Lui tanti i s-a făcut rău peste noapte și servitoarea are liber astă-seară, așa că trebuie să stau eu cu ea, că doar n-o pot lăsa singură, nu?

— Bine, nu-i nimic. În schimb o să te conduc acasă.

— Ei cum, dar ai cumpărat biletele. Ar fi păcat să le pierzi.

Philip scoase biletele din buzunar și cu un gest hotărît le rupse.

— De ce ai făcut asta?

— Nu cumva îți închipui că țin să mă duc să văd o porcărie de operetă, așa, de unul singur? Am luat biletele numai de dragul tău.

— Mă rog, dacă ții morțiș să afli adevărul, nu mă poți conduce acasă.

— Ți-ai schimbat planurile.

— Nu-nțeleg ce vrei să spui. Ești la fel de egoist ca și toți ăilalți. Te gîndești numai la tine. Nu-i vina mea dacă i-e rău mătușii.

Îi făcu repede nota de plată și plecă de lîngă el. Philip nu se pricepea mai deloc la femei, pentru că ar fi știut că trebuie să le accepți chiar și minciunile cele mai transparente. Se hotărî să supravegheze localul ca să știe sigur dacă Mildred pleacă cu neamțul. Avea o pasiune nefericită pentru certitudine. La șapte se postă pe trotuarul

de vizavi. Îl căută din ochi pe Miller, dar nu-l văzu. Peste zece minute ieşi Mildred din local purtînd pelerina şi şalul pe care le avea şi cînd o dusese el la teatrul „Shaftesbury". Era limpede că nu se ducea acasă. Dădu cu ochii de Philip înainte de a avea el timp să se îndepărteze. Tresări şi apoi veni glonţ la el.

— Ce faci aici? întrebă ea.

— Iau aer, răspunse el.

— Mă spionezi, porc împuţit ce eşti! Şi eu, care te credeam un gentleman!

— Chiar crezi că ai putea să-l interesezi pe vreun gentleman? murmură Philip.

Era în el un drăcuşor care-l silea întotdeauna să strice şi mai rău lucrurile. Voia neapărat s-o rănească, la fel de tare cum îl rănise şi ea.

— După cît cred, pot foarte bine să mă răzgîndesc dacă am chef. Nu mă poate sili nimeni să ies cu tine dacă nu vreau. Îţi spun că mă duc acasă şi nu dau voie nimănui să mă urmărească ori să mă spioneze.

— Te-ai văzut astăzi cu Miller?

— Asta nu te priveşte pe tine. De fapt, nici nu l-am văzut, aşa că iar te-ai păcălit.

— L-am văzut azi după-amiază ieşind din ceainărie exact cînd intram eu.

— Ei, şi ce-i cu asta? Ce, nu pot să ies cu el dacă am chef? Ei, la asta ce mai poţi să-mi răspunzi?

— Dar văd că se cam lasă aşteptat, nu?

— Mă rog. Îmi face mai multă plăcere să-l aştept, decît să ştiu că mă aştepţi tu. Bagă-ţi bine în cap lucrul ăsta. Şi acuma poate o să ai bunătatea să te duci acasă şi pe viitor să nu-ţi bagi nasul unde nu-ţi fierbe oala.

Philip trecu brusc de la furie la disperare, şi cînd deschise iar gura, îi tremura glasul.

— Uite ce e, Mildred, te rog să nu te porţi aşa urît cu mine. Doar ştii că ţin foarte mult la tine. Te iubesc din toată inima. Nu vrei să te răzgîndeşti? Dacă ai şti cu cîtă bucurie am aşteptat seara asta! Uite, n-a venit şi probabil că de fapt nu ţine deloc la tine. Nu vrei să cinăm împreună? Pot să iau alte bilete şi mergem unde vrei tu.

— Ei, uite, nu vreau. Îţi baţi gura de pomană. Eu m-am hotărît şi cînd îmi pun ceva în cap, s-a terminat.

Philip se uită o clipă la ea. O durere chinuitoare îi sfîşia inima. Treceau oameni grăbiţi pe lîngă ei şi birjele şi autobuzele se încrucişau cu mult zgomot. Observă că ochii lui Mildred fug încoace şi-n încolo, de teamă că în mulţimea aceea n-o să-l vadă pe Miller.

— Aşa nu mai pot continua, gemu Philip. E prea înjositor. Dacă plec acum, plec pentru totdeauna. Dacă nu vii cu mine astă-seară, n-o să mă mai vezi niciodată.

— Ţie ţi se pare că o să fie ceva îngrozitor pentru mine, însă eu o să zic doar pagubă-n ciuperci.

— Atunci, rămîi cu bine.

O salută din cap şi se îndepărtă şchiopătînd, fără să se grăbească, pentru că spera din toată inima că o să-l cheme înapoi. La primul felinar se opri şi se uită peste umăr. Credea că poate o s-o vadă făcîndu-i semn cu mîna – el era gata să uite totul, era pregătit pentru orice umilinţă – dar fata se întoarse cu spatele şi, după cît se părea, încetase să-şi mai bată capul din pricina lui. Îşi dădu seama că a fost bucuroasă să scape de el.

# Capitolul LIX

Philip fu amărît toată seara. Îi spuse proprietăresei că n-o să fie acasă la cină, aşa că n-avea nimic de mîncare şi, deci, se văzu silit să meargă la restaurantul „Gatti". După aceea se întoarse în garsoniera lui, dar Griffiths, locatarul de deasupra, avea o petrecere și veselia aceea zgomotoasă făcea și mai insuportabilă supărarea lui. Se duse la un music-hall, dar fiind sîmbătă seara nu era nici un loc pe scaun; după o jumătate de oră de plictiseală, obosi de atîta stat în picioare și se îndreptă spre casă. Încercă să citească, dar nu izbutea să se concentreze; și totuși, era necesar să muncească pe rupte. Nu mai avea decît două săptămîni și ceva pînă la examenul de biologie, și, cu toate că nu era chiar aşa de greu, cum în ultima vreme își neglijase lecturile, își dădea seama că nu ştie nimic. Pe de altă parte, examenul era numai oral, aşa că era sigur că în două săptămîni o să poată învăța destul ca s-o scoată la capăt. Avea încredere în inteligența lui. Îşi aruncă deoparte cartea și se abandonă pe de-a-ntregul unei meditații conştiente cu privire la problema care-l obseda tot timpul.

Își reproșă amarnic felul cum se purtase în seara aceea. La urma urmei, de ce-i pusese fetei în față alternativa că trebuie să ia masa cu el sau altfel n-o să-l mai vadă în viața ei? Bineînţeles că-l refuzase. Ar fi trebuit să țină seama și de mîndria ei. Își tăiase singur craca de sub picioare. Situația ar fi fost mai uşor de suportat dacă ar fi știut că și ea suferă. Dar o cunoştea prea bine: îl privea cu o indiferență totală. Dacă n-ar fi fost un prost, s-ar fi prefăcut a crede povestea pe care i-o îndrugase ea;

ar fi trebuit să aibă tăria să-și ascundă dezamăgirea și destulă stăpînire de sine ca să nu-și trădeze enervarea. N-ar fi putut să spună de ce o iubește. Citise despre procesul de idealizare care se petrece cînd ești îndrăgostit, dar el unul o vedea exact așa cum ea. Nu era nici amuzantă, nici deșteaptă, avea o minte de om de rînd; îl revolta istețimea ei vulgară și lipsa totală de gentilețe sau blîndețe. Dacă ar fi folosit propriile ei cuvinte, ar fi spus că umblă după căpătuială. Îi stîrnea admirația orice șiretenie cu care-i trăgea pe sfoară pe cei nebănuitori; îi producea o imensă satisfacție dacă păcălea pe cineva. Philip rîse necruțător gîndindu-se la spoiala ei și la așa-zisele maniere alese cu care mînca; se prefăcea că urechile ei sînt prea delicate pentru cuvintele ordinare, peste tot i se părea că simte ceva indecent și în măsura în care îi permitea vocabularul ei limitat, avea o pasiune pentru eufemisme: nu pomenea niciodată cuvîntul „pantaloni" și se referea la această noțiune sub forma de „partea de jos a îmbrăcăminții"; i se părea cam nedelicat să-și sufle nasul, și cînd o făcea, își lua un aer jenat. Era îngrozitor de anemică și suferea de dispepsia pe care o producea adeseori această stare. Philip simțea o repulsie pentru pieptul ei slab și șoldurile înguste și nu putea să sufere coafura ei vulgară. Se ura și se disprețuia singur pentru că o iubește.

Și totuși, neputința în care se găsea rămînea o realitate. Se simțea exact cum se simțise uneori la școală în strînsoarea vreunui băiat mai voinic decît el. Se luptase împotriva acestei forțe superioare pînă cînd îi dispăruse complet propria lui forță și ajunsese de-a dreptul neputincios – își amintea de lîncezeala aceea care îi cuprindea brațele și picioarele, vecină cu paralizia – așa că nu mai era în stare să facă nimic. Parcă ar fi fost mort. Acum avea senzația aceleiași slăbiciuni. O iubea pe această femeie, dîndu-și seama că pînă atunci nu mai iubise niciodată. Nu-l supărau defectele ei fizice sau de caracter, ba chiar i se părea că le-a îndrăgit și pe acestea; în orice caz, nu însemnau mai nimic pentru el. S-ar fi părut că nici măcar nu e vorba de el; simțea că a fost copleșit de o forță

ciudată, străină de el, care-l împingea încolo și încoace, împotriva voinței lui și contrar intereselor lui; iar pentru că avea o pasiune pentru libertate, ura lanțurile care-l țineau legat. Rîse de el însuși cînd se gîndi de cîte ori dorise să cunoască această pasiune covîrșitoare. Se blestemă pentru că-i cedase. Se gîndi cum începuse povestea; nimic din toate acestea nu i s-ar fi întîmplat dacă n-ar fi intrat cu Dunsford în ceainăria aceea. Era singur vinovat. Dacă n-ar fi fost la mijloc orgoliul lui ridicol, nu și-ar fi bătut capul cu obrăznicătura asta prost-crescută.

În orice caz, întîmplările din seara aceea puseseră capăt întregii povești. Dacă nu cumva pierduse orice urmă de rușine, nu mai putea da înapoi. Voia din tot sufletul să scape de dragostea care-l obseda; era degradantă și demnă de dispreț. Trebuia să se străduie să nu se mai gîndească la ea. În scurt timp, chinul care-l cuprinsese se mai alină. Gîndurile îi rătăciră către vremurile de demult. Se întrebă dacă Emily Wilkinson și Fanny Price înduraseră din pricina lui o asemenea tortură asemănătoare cu cea pe care o cunoștea el acum. Simți arsura remușcărilor.

„Pe atunci habar n-aveam ce-i asta", își spuse el.

Dormi foarte prost în noaptea aceea. A doua zi era duminică și se ocupă serios de biologie. Stătu cu cartea în față mișcînd buzele ca și cînd ar fi silabisit ca să-și fixeze atenția, dar, de fapt, nu ținea minte nimic. În fiecare minut constata că gîndurile lui se întorc la Mildred și-și repeta întruna cearta pe care o avuseseră, cuvînt cu cuvînt. Trebuia să facă eforturi pentru a reveni la manual. Ieși să facă o plimbare. Străzile de pe malul de sud al Tamisei erau destul de murdare și sărăcăcioase în zilele de lucru, dar energia, agitația, acel du-te-vino continuu, le dădeau o vivacitate sordidă; în schimb, duminicile, cînd toate prăvăliile erau închise și nici un vehicul nu trecea prin mijlocul străzilor tăcute și mohorîte, acestea căpătau o înfățișare nespus de tristă. Lui Philip ziua aceea i se păru fără sfîrșit. Dar era așa de obosit, încît dormi ca un butuc și, cînd sosi ziua de luni, începu viața cu multă hotărîre. Se apropia Crăciunul și mulți dintre

studenți plecaseră la țară pentru scurta vacanță dintre cele două părți ale semestrului de iarnă; numai că Philip refuzase invitația unchiului său de a se duce la Blackstable. Pretextase că se apropie examenul, dar, de fapt, n-avusese chef să părăsească Londra și s-o lase pe Mildred. Își neglijase atît de tare munca, încît acum îi rămăseseră doar două săptămîni ca să învețe materia prevăzută în programa analitică pentru trei luni. Se apucă serios de treabă. Pe zi ce trecea, constata că-i vine tot mai ușor să nu se mai gîndească la Mildred. Se felicita singur pentru tăria lui de caracter. Durerea pe care o simțea nu mai era un chin, ci mai mult o lovitură, ca și cum ar fi căzut de pe cal, și, cu toate că n-avea nici un os frînt, era zdruncinat rău și plin de vînătăi. Descoperi că e în stare să examineze cu multă seriozitate starea în care se afla de cîteva săptămîni. Își analiză plin de interes sentimentele. Într-o oarecare măsură, îl amuza propria lui persoană. Lucrul care-l izbi era cît de puțin contează în asemenea împrejurări ce gîndești, de fapt; sistemul filozofic personal pe care-l alcătuise cu atîta satisfacție nu-i slujise la nimic. Asta nu putea el să înțeleagă.

Dar uneori i se întîmpla să vadă pe stradă cîte o fată care semăna atît de bine cu Mildred, încît i se oprea inima în loc. Atunci nu se putea stăpîni, ci se grăbea s-o ajungă din urmă, nerăbdător și bucuros, ca să descopere imediat că e o necunoscută. Colegii începură să vină înapoi de la țară și Philip se duse cu Dunsford să bea ceaiul la un bufet expres. Uniforma bine-cunoscută a chelnerițelor îl întristă atît de tare, încît nici nu mai avu puterea să vorbească. Îi dădu prin gînd că poate fata a fost transferată la o altă sucursală a firmei care patrona restaurantele și că i s-ar putea întîmpla să se trezească deodată în fața ei. Această idee îl făcu să intre în panică și se temu ca nu cumva Dunsford să-și dea seama în ce stare se află; degeaba își scormonea creierii, că nu găsea nimic de spus; se prefăcea că ascultă sporovăiala lui Dunsford; dar conversația îl înnebunea; aproape că trebui să-și muște limba, ca să nu-i strige deodată lui Dunsford: „Pentru numele lui Dumnezeu, taci odată!".

Sosi şi ziua examenului. Cînd îi veni rîndul, Philip se apropie încrezător de masa profesorului. Răspunse la vreo trei sau patru întrebări. Apoi i se arătară diferite specimene; asistase la prea puţine prelegeri şi de îndată ce i se puseră întrebări despre lucruri pe care nu le putuse învăţa numai din cărţi, se văzu în mare încurcătură. Făcu tot ce putu ca să-şi ascundă neştiinţa, examinatorul nu insistă, şi în curînd, cele zece minute alocate se încheiară. Era convins că a trecut: dar a doua zi, cînd se duse să vadă rezultatele afişate pe uşa sălii de examinare, spre marea lui uimire, nu-şi găsi numărul matricol printre cei care dăduseră comisiei răspunsuri satisfăcătoare. Uimit, citi de trei ori lista. Dunsford era alături de el.

— Vai, ce rău îmi pare că te-au picat, zise acesta.

Tocmai îl întrebase pe Philip ce număr matricol are. Întorcîndu-se spre Dunsford, Philip văzu după faţa lui radioasă că a trecut.

— O, n-are nici o importanţă, zise Philip. Îmi pare bine că tu ai scăpat. Eu am să-l dau din nou în iulie.

Ţinea foarte mult să arate că nici nu se sinchiseşte şi, întorcîndu-se spre casă pe splai, se agăţă cu înverşunare de subiecte de conversaţie absolut indiferente. Amabil, Dunsford încercă să discute despre cauzele eşecului lui Philip, dar acesta se încăpăţînă să pretindă că nu e deloc afectat. De fapt, era teribil de lovit, şi ceea ce făcea respingerea lui şi mai greu de suportat era succesul lui Dunsford, pe care îl considera un tip simpatic, dar complet lipsit de strălucire. Philip se mîndrise întotdeauna cu inteligenţa lui şi acum se întreba cu disperare dacă nu cumva se înşală avînd o părere atît de bună despre el însuşi. În cele trei luni ale semestrului de iarnă se şi făcuse de la sine o selecţie a studenţilor care veniseră la facultate în octombrie. Se împărţiseră în două grupe şi era limpede care sînt străluciţi, pricepuţi sau harnici şi care erau tămîie. Philip îşi dădea seama că această cădere a lui n-a surprins pe nimeni decît pe el însuşi. Era ora ceaiului şi ştia că foarte mulţi colegi iau o gustare în subsolul Şcolii de Medicină; cei care trecuseră examenul

aveau să fie în culmea fericirii, cei cărora le era antipatic aveau să-l privească satisfăcuţi, iar nenorociţii care căzuseră aveau să-l compătimească, pentru a se bucura la rîndul lor de compătimirea lui. Instinctul îl făcu să nu mai dea pe la spital vreme de o săptămînă, pînă cînd toată lumea o să înceteze să se mai gîndească la examen, dar, tocmai pentru că în momentul acela ura pînă şi gîndul de a da ochii cu ceilalţi, se duse totuşi: voia să se pedepsească singur. Pentru moment, uită dictonul pe care-l adoptase ca principiu de viaţă: supune-te înclinaţiilor tale fireşti ţinînd totuşi seama şi de poliţaiul de la colţ; sau, dacă acţiona conform dictonului, probabil că exista în firea lui ceva ciudat de morbid care-l făcea să savureze cu încîntare rolul de victimă.

Dar, mai tîrziu, după ce îndurase ordalia pe care şi-o impusese singur, ieşind afară în atmosfera nopţii, după conversaţia zgomotoasă din fumoar, îl cuprinsese un sentiment de singurătate cumplită. În propriii lui ochi apărea ca un om absurd şi neînsemnat. Simţea o nevoie imperioasă de consolare şi tentaţia de a o vedea pe Mildred era irezistibilă. Se gîndi cu amărăciune că nici de la ea nu avea mai nici o şansă de consolare; dar voia s-o vadă, chiar dacă nu ar fi vorbit cu ea; la urma urmei, era chelneriţă şi era obligată să-l servească. Ea era singura fiinţă de pe lume la care ţinea. N-avea nici un rost să-şi ascundă această realitate. Bineînţeles, avea să fie umilitor să se întoarcă în local, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic, dar nu-i rămăsese prea multă demnitate. Deşi nu voia să-şi mărturisească adevărul, nădăjduise în fiecare zi că o să primească o scrisoare de la ea; ştia că dacă-i scrie la spital, scrisoarea o să-i parvină; dar nu-i scrisese; era evident că puţin îi păsa dacă-l revede sau nu. Aşadar, îşi repeta mereu în sinea lui: „Trebuie s-o văd. Trebuie s-o văd".

Dorinţa era atît de puternică, încît nici nu-şi mai putea permite să zăbovească mergînd pe jos, ci se aruncă în prima birjă întîlnită. Era prea econom din fire, ca să facă o asemenea cheltuială, dacă ar fi putut s-o evite. Ajuns în faţa localului, avu un moment de ezitare. Îi

dădu prin gînd că poate fata a plecat și, de aceea, cuprins de spaimă, deschise imediat ușa. În aceeași clipă dădu cu ochii de ea. Se așeză la o masă și fata se apropie.

— O ceașcă de ceai și o brioșă, te rog, comandă el.

Abia izbuti să rostească aceste cuvinte. O clipă se temu că o să izbucnească în plîns.

— Credeam că ai murit, spuse ea.

Era cu zîmbetul pe buze. Zîmbea! Părea că a uitat complet ultima scenă cu Philip, pe care acesta și-o repetase în minte de sute de ori.

— Mi-am zis că, dacă ții să mă vezi, o să-mi scrii, îi răspunse el.

— Am prea multă treabă ca să mă mai gîndesc la scrisori.

S-ar fi părut că îi e de-a dreptul cu neputință să spună lucruri amabile. Philip blestemă soarta care-l legase cu lanțuri de o asemenea femeie. Mildred plecă să-i aducă ceaiul.

— Ți-ar face plăcere să stau cu tine cîteva minute? îl întrebă ea cînd îi aduse comanda.

— Da.

— Unde-ai fost tot timpul ăsta?

— La Londra.

— Credeam c-ai plecat în vacanță. De ce n-ai mai dat pe-aici?

Philip o privi cu ochii arși de pasiune.

— Nu-ți aduci aminte că ți-am spus că nu mai vreau să te văd niciodată?

— Atunci ce cauți aici?

Mildred părea că ține morțiș să-l facă să bea pînă la fund paharul umilinței; dar o cunoștea destul de bine ca să știe că vorbea doar așa, la întîmplare; îl rănea îngrozitor, dar fără să-și dea osteneala s-o facă. El nu-i răspunse.

— Mare porcărie mi-ai făcut atunci să mă spionezi! Eu totdeauna ziceam că ești un gentleman în toată puterea cuvîntului.

— Hai, nu mai fi așa rea cu mine, Mildred. Asta nu pot suporta.

— Ești un tip tare ciudat. Să mor eu dacă te înțeleg.

— Nu e deloc complicat. Sînt un prost fără pereche, pentru că te iubesc din toată inima și știu perfect că nu-ți pasă de mine nici cît negru sub unghie.

— Dacă ai fi fost un gentleman, cred că ai fi venit a doua zi la mine și ți-ai fi cerut iertare.

Era necruțătoare. Philip se uită la gîtul ei și se gîndi ce plăcere i-ar fi făcut să i-l reteze cu cuțitul de pe masă. Învățase destulă anatomie ca să fie sigur că nimerește de la început carotida. Dar în același timp, tare ar fi vrut să acopere fiecare părticică a feței ei palide și subțiri cu sărutări.

— Vai, de te-aș putea face să înțelegi că sînt îndrăgostit de tine cu disperare!

— Încă nu mi-ai cerut iertare.

Philip se făcu palid ca hîrtia. Ei i se părea că n-a fost deloc vinovată de cele întîmplate. Iar acum voia să-l vadă umilindu-se. În schimb, el era tare mîndru. O clipă se simți înclinat să-i spună să se ducă dracului, dar nu îndrăzni. Pasiunea îl silea să se înjosească. Era gata să îndure orice, numai s-o poată vedea.

— Îmi pare rău, Mildred, te rog să mă ierți.

Cu greu izbuti să scoată aceste vorbe. Făcu un efort îngrozitor pentru a le rosti.

— Ei, acum că ți-ai cerut iertare, n-am nimic împotrivă să-ți spun că mai bine veneam cu tine în seara aceea. Am crezut că Miller e un gentleman, dar între timp am văzut că am greșit. Curînd după aceea l-am trimis la plimbare.

Lui Philip i se tăie respirația.

— Mildred, nu vrei să ieșim împreună astă-seară? Hai să mergem să mîncăm undeva în oraș.

— A, n-am să pot. O să mă aștepte tanti cu masa.

— Lasă, îi trimiți o telegramă. Poți să-i spui că ești reținută la local. N-o să i se pară curios. Vai, te rog din suflet să vii cu mine. Nu te-am mai văzut de un car de vreme și am atîtea să-ți spun.

Fata se uită la rochia de pe ea.

— Lasă, n-are importanţă. Mergem la un restaurant unde nu contează cum eşti îmbrăcată. Şi pe urmă ne ducem la un music-hall. Hai, spune „da". Mi-ar face tare multă plăcere.

Fata şovăi o clipă; Philip o privea cu ochi atît de rugători, că-ţi făcea milă.

— Bine, n-am nimic împotrivă. Nici nu mai ştiu de cînd n-am mai ieşit în oraş.

Lui Philip îi veni îngrozitor de greu să se stăpînească: grozav ar fi vrut să-i ia mîna şi s-o acopere cu sărutări, cu toate că se aflau în public.

# Capitolul LX

Luară masa în cartierul Soho. Philip tremura de bucurie. Nu alesese unul dintre restaurantele acelea ieftine, aglomerate de oamenii onorabili, dar nevoiași, care cinează acolo cu credința că au un aer boem și cu convingerea că fac economie. Alesese un local umil, ținut de o pereche de francezi cumsecade din Rouen. Philip îl descoperise din întîmplare, fiind atras de înfățișarea galică a vitrinei în care se afla de obicei o farfurie cu o fleică crudă între două platouri cu legume. Chelnerul era un francez jigărit, care se străduia să învețe englezește tocmai într-o casă unde nu se vorbea decît franțuzește. Iar clienții erau cîteva femei ușoare, vreo două perechi căsătorite care își rezervau masa și cîțiva tipi ciudați care veneau să ia în grabă o masă frugală.

Mildred și cu Philip reușiră să-și găsească o masă unde să stea singuri. Philip trimisese chelnerul să le aducă un vin de Burgundia de la o cîrciumă învecinată și luară un *potage aux herbes*[1], o fleică din vitrină *aux pommes*[2], și o *omelette au kirsch*[3]. Și meniul, și localul erau într-adevăr cadrul potrivit pentru o idilă romantică. Mildred, la început cam rezervată în aprecierile ei – „mie mi-e cam frică de localurile astea străine, că niciodată nu știi ce-ți bagă în mîncărurile alea amestecate“ – începea treptat-treptat să se simtă mișcată.

---

1. Supă de zarzavat (fr.).
2. Cu cartofi (fr.).
3. Omletă cu vișinată (fr.).

— Îmi place localul ăsta, Philip. Nu-i așa că te simți liber să-ți pui coatele pe masă?

Intră un bărbat înalt cu o coamă de păr cărunt și o bărbuță hirsută. Purta o pelerină jerpelită și o pălărie moale cu boruri mari. Îl salută pe Philip, care-l mai văzuse tot în acest local.

— Are o figură de anarhist, zise Mildred.

— Păi chiar așa și e, unul dintre cei mai periculoși anarhiști din Europa. A stat prin toate închisorile de pe continent și a asasinat mai multă lume decît oricare alt gentleman care n-a fost încă spînzurat. Întotdeauna poartă o bombă în buzunar, și bineînțeles că e destul de greu să faci conversație cu el pentru că, dacă-l contrazici, o așază pe masă cu mult subînțeles.

Mildred se uită cu groază și mirare la acest necunoscut, dar apoi îi aruncă o privire bănuitoare lui Philip. Văzu sclipirea de veselie din ochii lui și începu să se încrunte la el.

— Văd că mă cam iei peste picior.

Philip chicoti de bucurie. Era în al nouălea cer. Dar lui Mildred nu-i plăcea să-și bată nimeni joc de ea.

— Nu văd ce-i așa nostim să spui minciuni.

— Ei, hai, nu te supăra!

Îi luă mîna pe care fata și-o întinsese pe masă și i-o strînse ușurel.

— Ești frumoasă și aș fi în stare să sărut și pămîntul pe care calci, îi zise el.

Îl înnebunea pur și simplu paloarea verzuie a tenului ei, iar buzele-i subțiri, aproape albe, exercitau o fascinație extraordinară asupra lui. Din pricina anemiei, fata respira greu și ținea mereu gura întredeschisă. Asta îi sporea oarecum farmecul.

— Și tu mă placi puțin, nu? întrebă el.

— Păi, tu ce crezi, dacă nu te plăceam veneam eu aici? Ești un gentleman în toată puterea cuvîntului, asta trebuie s-o recunosc.

Terminaseră masa și beau cafele. Lăsînd la o parte orice economie, Philip fumă un trabuc care costa trei *penny*.

— Nu-ți poți închipui ce plăcere îmi face să stau pur și simplu în fața ta și să te privesc. Grozav am mai tînjit după tine. Muream de dorința de a te vedea măcar o clipă.

Mildred zîmbi ușurel și se îmbujoră puțin la față. De data asta nu avea criza de dispepsie de care suferea de obicei imediat după masă. Se arătă față de Philip mai binevoitoare decît fusese vreodată și blîndețea neobișnuită din ochii ei îl umplu de bucurie. Instinctul îi spunea că e o nebunie să se dea cu totul pe mîna ei; singura lui șansă era să se poarte nepăsător și să nu-i permită niciodată să-și dea seama de patima nestăvilită care clocotea în pieptul lui; fără îndoială, ea n-avea să facă altceva decît să profite de slăbiciunea lui; dar acum nu reușea să fie prudent; îi vorbi de tot chinul pe care-l îndurase cît fusese departe de ea; îi povesti cum se luptase cu el însuși, cum încercase să-și învingă pasiunea, cum crezuse că a reușit și cum descoperise că e la fel de intensă ca și înainte. O iubea atît de mult, încît nu-i păsa dacă suferă. Se dezvălui cu totul în fața ei. Parcă ar fi fost mîndru să-și arate întreaga slăbiciune.

Nimic nu l-ar fi încîntat mai mult decît să poată rămîne mai departe în restaurantul acela sărăcăcios, dar intim; numai că el știa că Mildred vrea să se distreze. Era agitată din fire și, oriunde s-ar fi aflat, de la o vreme voia să plece într-altă parte. Îi era teamă să n-o plictisească.

— Ei, ce-ar fi să mergem la un music-hall?

Îi trecu fulgerător prin minte gîndul că, dacă ar ține cît de puțin la el, ar zice că preferă să rămînă acolo.

— Tocmai mă gîndeam că dacă e să mergem în altă parte, ar fi timpul să plecăm, zise ea.

— Atunci, haidem!

Philip avea impresia că spectacolul nu se mai termină. În mintea lui plănuise punct cu punct ce o să facă după aceea și, cînd se urcară în trăsură, își strecură ca din întîmplare brațul pe după mijlocul ei. Dar și-l retrase repede scoțînd un țipăt. Se înțepase. Mildred rîse.

— Iaca, vezi ce ți se întîmplă dacă pui mîna unde nu trebuie? zise ea. Eu știu întotdeauna că bărbații o să

încerce să mă cuprindă cu brațul, iar acul ăla îi pune totdeauna la punct.

— Am să fiu mai atent.

Întinse din nou brațul pe după mijlocul ei. Mildred nu făcu nici o obiecție.

— Vai, ce bine mă simt, oftă el fericit.

— Mă rog, dacă-ți face plăcere, replică ea.

Trăsura îi purtă pe strada St. James pînă la Hyde Park și Philip o sărută la repezeală. Îi inspira o teamă ciudată, așa că trebui să-și adune tot curajul. Fata își întoarse buzele către el fără să scoată o vorbă. Nu-ți puteai da seama dacă o face cu plăcere sau cu neplăcere.

— Ah, de-ai ști de cîtă vreme doream s-o fac, murmură el.

Încercă s-o sărute din nou, dar ea întoarse capul.

— Ce-i mult strică, zise ea.

Trăgînd nădejde s-o mai poată săruta o dată, luă și el trenul pînă la Herne Hill și în capul străzii o întrebă:

— Nu vrei să mă mai săruți o dată?

Fata îi aruncă o privire indiferentă și apoi se uită în jur, ca să se asigure că nu-i vede nimeni.

— N-am nimic împotrivă.

Philip o cuprinse în brațe și o sărută pătimaș, dar ea îl împinse.

— Vezi că-mi deranjezi pălăria, prostuțule. Vai, ce neîndemînatic ești!

# Capitolul LXI

După aceea, o văzu în fiecare zi. Își luă obiceiul de a se duce la localul ei pentru dejun, dar Mildred nu-l lăsă: îi spuse că fetele au început să vorbească pe socoteala lor; așadar, trebui să se mulțumească să ia doar ceaiul acolo; dar întotdeauna se mai învîrtea prin cartier ca s-o poată conduce la gară; o dată sau de două ori pe săptămînă luau cina împreună. Îi dădea mici cadouri – o brățară de aur, mănuși, batiste și altele asemenea. Cheltuia mult mai mult decît îi dădea mîna s-o facă, dar nu se putea stăpîni: ea nu-și manifesta afecțiunea decît cînd primea ceva în dar de la el. Cunoștea prețurile tuturor lucrurilor și recunoștința ei era direct proporțională cu valoarea cadoului. Lui nu-i păsa. Era prea fericit cînd îl săruta ea din proprie inițiativă ca să-i mai pese cu ce preț a obținut această manifestare de bunăvoință. Constată că duminicile petrecute acasă i se par plictisitoare, așa că pleca dimineața la Herne Hill, se întîlnea cu ea în capul străzii și se ducea cu ea la biserică.

— Îmi place să mă duc o dată pe săptămînă la biserică, zicea ea. Și pe urmă, asta dă bine, nu?

Apoi, ea se întorcea acasă și lua masa, în timp ce el mînca ceva la un han, iar după-amiaza se plimbau împreună în parcul Brockwell. Nu prea aveau ce să-și spună, așa că Philip, chinuit de spaima că o plictisește (ea se plictisea foarte repede), își storcea creierii să găsească un subiect de conversație. Își dădu seama că plimbările acestea nu constituiau o distracție pentru nici unul dintre ei, dar cum nu putea suporta gîndul de a o părăsi, se străduia din răsputeri să le prelungească, încît pînă la

urmă Mildred obosea și se enerva. Philip știa că nu ține la el și încerca să smulgă de la ea o dragoste care, după cum îi șoptea propria lui rațiune, nu era cîtuși de puțin în firea ei: avea un temperament rece. N-avea nici un drept asupra lui Mildred și totuși nu se putea împiedica să fie pretențios. De cînd devenise mai intim cu ea, se stăpînea din ce în ce mai greu; adeseori era țîfnos și fără voia lui îi scăpau observații jignitoare. Se certau mereu și ea nu-i vorbea cîtva timp; Philip ceda imediat și începea să facă sluj în fața ei. Lipsa lui de demnitate îl supăra pînă și pe el. Vedea roșu înaintea ochilor cînd Mildred vorbea cu un alt bărbat, și din pricina geloziei își ieșea cu totul din fire. O insulta în mod intenționat, pleca din local și după aceea avea o noapte de nesomn, frămîntîndu-se în pat și oscilînd între supărare și remușcări. A doua zi se ducea la local și-și cerea umilit iertare.

— Nu te supăra pe mine, îi zicea el. Te iubesc atît de mult, încît nu mă pot stăpîni.

— Într-o bună zi o să mergi prea departe, îi răspundea ea.

Philip ținea morțiș să se ducă la ea acasă, pentru ca singurătatea și atmosfera de intimitate să-i ofere mai multe avantaje în relațiile cu ea decît aveau bărbații pe care Mildred îi cunoștea întîmplător în timpul orelor de serviciu. Dar ea nu voia să-l lase.

— Lui tanti o să i se pară ciudat.

Philip bănuia că refuzul ei vine numai din dorința fetei de a-l împiedica să o cunoască pe mătușa ei. Mildred i-o înfățișase drept văduva unui liber profesionist (asta reprezenta pentru ea emblema distincției) și era probabil stînjenită din pricina faptului că biata femeie nu se prea putea lăuda că ar fi distinsă. Philip își închipui că în realitate trebuie să fie văduva vreunui mic negustor sau meseriaș. Știa că Mildred e snoabă. Nu găsea însă nici un mijloc prin care i-ar fi putut spune că nu-i pasă dacă mătușa e o femeie de rînd.

Cea mai gravă ceartă dintre ei se iscă într-o seară la cină, cînd Mildred îi spuse că un bărbat a invitat-o să meargă cu el la teatru. Philip păli și fața lui se înăspri și se posomorî.

— Sper că n-o să te duci? întrebă el.
— De ce să nu mă duc? E un tip foarte drăguț, un adevărat gentleman.
— Te pot duce eu oriunde vrei.
— Dar nu e același lucru. Nu pot să ies mereu numai cu tine. Și pe urmă, m-a rugat să fixez chiar eu ziua pe care o vreau. Așa că am să mă duc într-o seară cînd nu ies cu tine. Pentru tine nici n-o să conteze.
— Dacă ai avea puțină decență, dacă ai avea puțină recunoștință, nici nu ți-ar trece prin cap să te duci.
— Nu înțeleg ce vrei să spui cu recunoștința. Dacă vorbești de lucrurile pe care mi le-ai dat, poți să ți le iei înapoi oricînd, că eu n-am nevoie de ele.
Glasul ei căpătă tonul de cață pe care-l avea uneori.
— Nu-i prea mare distracție să ies mereu numai cu tine. Tot timpul nu faci altceva decît să mă întrebi „mă iubești? mă iubești?" pînă mi se face greață.
Philip știa că e o nebunie din partea lui să-i pună mereu această întrebare, dar nu se putea stăpîni.
— Îmi placi foarte mult, îi răspundea ea.
— Așa puțin? Eu te iubesc din adîncul inimii.
— Uite, mie nu-mi stă în fire să spun atît de mult.
— Dacă ai ști ce fericit m-ar face un singur cuvînt din partea ta!
— Mde, eu zic întotdeauna că oamenii trebuie să mă ia așa cum sînt, și, dacă nu le place, n-au decît să se ducă să se plimbe.
Dar uneori Mildred se exprima încă și mai limpede și, cînd îi punea el întrebarea aceea clișeu, îi răspundea:
— Ah, nu mai începe iarăși cu asta.
Atunci Philip se bosumfla și nu mai scotea o vorbă. O ura.
De data asta, Philip îi spuse:
— A, mă rog, dacă așa gîndești tu, atunci mă mir de ce mai catadicsești să ieși cît de cît cu mine în lume.
— Poți să fii sigur că nu eu ți-o cer, dar tu mă silești s-o fac.
Asta era o jignire cumplită pentru mîndria lui Philip și el îi răspunse turbat:

— Ți se pare că sînt bun numai să-ți plătesc mesele și biletele de teatru cînd n-ai pe altcineva, și, de îndată ce se ivește altul, pe mine mă trimiți la naiba. Mulțumesc frumos, dar să știi că m-am săturat să fiu doar manta de vreme rea.

— Nu dau voie nimănui să-mi vorbească așa. Am să-ți arăt eu cîtă nevoie am de mesele tale împuțite.

Se ridică, își puse jacheta și plecă repede din restaurant. Philip rămase mai departe. Se hotărî să nu se miște de acolo, dar nu trecură nici zece minute și sări într-o birjă pornind pe urmele ei. Își zise că Mildred o să ia autobuzul pînă la gara Victoria, așa că putea s-o ajungă acolo. O văzu pe peron fără ca ea să-l observe și merse în același tren cu ea pînă la Herne Hill. Nu voia să-i vorbească pînă ce n-o găsea singură pe drumul spre casă, cînd nu-i mai putea scăpa.

De îndată ce dădu colțul din strada principală, mai luminoasă, mai umblată și mai zgomotoasă, o ajunse din urmă.

— Mildred! o strigă el.

Fata își continuă mersul nevrînd nici să se uite la el, nici să-i răspundă. O strigă din nou. De astă dată se opri și-l înfruntă.

— Ce mai vrei? Te-am văzut învîrtindu-te prin gară. De ce nu mă lași în pace?

— Îmi pare tare rău. Nu vrei să ne împăcăm?

— Nu. M-am săturat pînă-n gît de toanele tale și de gelozia ta. Nu țin la tine, n-am ținut niciodată și nici n-o să țin vreodată. Nu mai vreau să am de-a face cu tine.

O porni repede mai departe și Philip se văzu silit să se grăbească pentru a ține pasul cu ea.

— Tu nu-mi treci nimic cu vederea, îi zise el. E foarte ușor să fii vesel și amabil cînd nu-ți pasă de nimeni. Dar e foarte greu cînd ești îndrăgostit nebunește ca mine. Fie-ți milă de mine! Nu-i nimic dacă nu ții la mine. La urma urmei, dacă asta e în firea ta, n-ai ce-i face. Eu nu vreau decît să-mi dai voie să te iubesc.

Fata își vedea de drum refuzînd să-i vorbească, și Philip constată cu disperare că au mai rămas numai

cîteva sute de metri pînă la casa ei. Atunci se înjosi și mai rău. Îi spuse pe nerăsuflate o poveste incoerentă despre dragoste și penitență.

— Numai de data asta să mă ierți și-ți făgăduiesc că n-o să mai ai niciodată să te plîngi de mine în viitor. Poți să ieși în oraș cu cine vrei. Eu o să fiu fericit dacă o să vii cu mine numai cînd nu ai altceva mai bun de făcut.

Fata se opri din nou pentru că ajunseseră la colțul la care se despărțeau întotdeauna.

— Acum poți să pleci. Nu vreau să vii pînă la poartă.

— Nu plec pînă nu-mi spui că mă ierți.

— M-am săturat pînă peste cap de toată povestea asta.

Philip șovăi o clipă; instinctul îi spunea că ar putea să rostească niște vorbe capabile s-o miște cît de cît. Dar aproape că-i veni rău din pricina efortului de a le spune.

— Ești crudă cu mine pentru că eu trebuie să îndur atîtea supărări. Tu nu-ți dai seama ce înseamnă să fii infirm. Bineînțeles că nu mă placi. Nici nu mă puteam aștepta la așa ceva.

— Vai, Philip, n-am vrut să spun asta, îi răspunse ea repede, și glasul i se frînse din pricina compătimirii. Doar știi că nu e adevărat.

Acum Philip începu să joace teatru, vorbind cu glasul scăzut și înecat în lacrimi.

— Nu, lasă că am simțit eu, îi răspunse el.

Îi luă mîna într-a ei și se uită la el cu ochii înlăcrimați.

— Te rog să mă crezi că pentru mine asta nu contează cîtuși de puțin. La piciorul tău m-am gîndit numai în primele zile, dar după aceea am și uitat de el.

Philip păstră o tăcere mohorîtă, tragică. Ținea mult ca ea să-l socoată copleșit de emoție.

— Doar știi că-mi placi foarte mult, Philip! Numai că uneori ești tare obositor. Hai să ne împăcăm!

Întinse buzele către el și Philip o sărută oftînd ușurat.

— Acum ești iarăși fericit?

— Grozav.

Mildred îi spuse „noapte bună" și porni repede pe strada ei. A doua zi, Philip îi duse un ceasuleț sub formă

de broşă, pe care şi-l putea prinde de rochie. De mult tînjea Mildred după aşa ceva.

Dar peste vreo trei-patru zile, cînd îi servi ceaiul, Mildred îi spuse:

— Ţi-aduci aminte ce mi-ai făgăduit deunăzi seara? Ai de gînd să te ţii de cuvînt, nu?

— Da.

Philip înţelese exact ce vrea ea să spună şi aştepta cuvintele ce aveau să urmeze.

— Pentru că astă-seară am să ies cu domnul acela despre care ţi-am vorbit.

— Bine. Îţi urez petrecere frumoasă.

— Dar nu te superi, nu?

De data asta Philip se văzu în stare să se stăpînească perfect.

— N-aş putea să zic că e o mare bucurie pentru mine, zîmbi el, dar n-am de gînd să mă fac nesuferit, dacă mă pot stăpîni.

Mildred era foarte emoţionată în privinţa escapadei şi se arătă dispusă să vorbească liber despre ea. Philip se întrebă dacă o făcea numai pentru a-l necăji sau pur şi simplu din pricina firii ei împietrite şi nepăsătoare. El avea obiceiul să-i scuze cruzimea, zicînd că e proastă şi că nici măcar nu-i trece prin minte cît de mult îl răneşte.

„Nu e prea distractiv să fii îndrăgostit de o fată lipsită de imaginaţie şi de umor“, gîndi el ascultînd-o.

Absenţa acestor calităţi la Mildred îi dădea un motiv s-o ierte. După părerea lui, dacă nu şi-ar fi dat seama de asta, nu i-ar fi putut găsi nici o scuză pentru durerea pe care i-o pricinuia.

— A luat bilete la „Tivoli“, zise Mildred. M-a întrebat unde vreau să merg şi eu am ales teatrul ăla. Şi o să luăm cina la „Café Royal“. Zice că e cel mai scump restaurant din Londra.

„E un gentleman în toată puterea cuvîntului“, gîndi Philip, dar strînse din dinţi ca nu cumva să rostească vreo vorbă.

Philip se duse la „Tivoli“ şi o văzu pe Mildred cu însoţitorul ei, un tînăr cu faţa netedă, cu părul lins şi cu

aerul îngrijit al unui voiajor comercial. Erau așezați la parter în rîndul doi. Mildred purta o pălărie neagră cu boruri mari și pene de struț, care-i stătea foarte bine. Îl asculta pe cel care o invitase, cu zîmbetul acela calm, pe care Philip îl știa foarte bine; Mildred n-avea pic de expresivitate și era nevoie de o farsă ieftină ca să-i stîrnești rîsul; dar Philip vedea că o interesează și o amuză conversația. În sinea lui, își spuse cu amărăciune că partenerul ei, spilcuit și jovial, era foarte potrivit pentru ea. Firea ei apatică o făcea să aprecieze oamenii zgomotoși. Philip era pasionat de discuții, dar n-avea talentul de a face conversație de salon. Admira hazul degajat pe care-l aveau unii dintre prietenii lui, de exemplu Lawson, iar faptul că se simțea pus în inferioritate îl făcea timid și stîngaci. Lucrurile care-l interesau pe el o plictiseau pe Mildred. Ea voia ca bărbații să-i vorbească despre fotbal și despre cursele de cai, pe cînd el nu se pricepea nici la una, nici la alta. Și nici nu cunoștea acele cuvinte cheie care stîrnesc rîsul de îndată ce sînt rostite.

Cuvîntul tipărit fusese întotdeauna un fetiș pentru Philip și acum, pentru a deveni mai interesant, citea foarte silitor principalul ziar sportiv al vremii.

# Capitolul LXII

Philip nu se lăsa de bunăvoie tîrît de pasiunea care-l mistuia. Știa că tot ce e omenesc e trecător și, deci, că mai curînd sau mai tîrziu avea să înceteze. Aștepta ziua aceea cu nerăbdare, cu un dor nestăvilit. În inima lui dragostea era ca un parazit care trăia din sîngele său. Pe vremuri, îl atrăgea farmecul parcului St. James și adeseori stătuse pe o bancă și privise ramurile unui copac profilate pe cer ca într-o stampă japoneză. Îl vrăjea neîncetat frumoasa Tamisă cu șlepurile și docurile ei; cerul schimbător al Londrei îi umplea sufletul de închipuiri plăcute. Dar acum frumusețea nu mai însemna nimic pentru el. Era plictisit la culme și agitat cînd nu se afla alături de Mildred. Uneori credea că o să-și aline supărarea uitîndu-se la tablouri, dar, în realitate, trecea prin Galeria Națională ca un turist grăbit; nici un tablou nu-i mai provoca fiori de emoție. Se întrebă dacă o să mai țină vreodată la lucrurile pe care le iubise pe vremuri. Fusese robul cititului, dar acum cărțile nu mai aveau sens pentru el; își petrecea orele libere în fumoarul clubului de la spital, răsfoind tot felul de periodice. Dragostea asta era o tortură și el trăia o revoltă amarnică împotriva felului în care îl subjuga; era prizonier și tînjea după libertate.

Uneori, cînd se trezea dimineața, nu simțea nimic; sufletul lui tresărea de bucurie pentru că se credea slobod; nu mai era îndrăgostit; dar, puțin timp după aceea, pe măsură ce se trezea de-a binelea, i se cuibărea în inimă durerea și știa că încă nu s-a vindecat. Deși îi era un dor nebun de Mildred, o socotea cu totul nedemnă de el. În sinea lui își spunea că nu poate fi un chin mai mare

pe lume decît să iubeşti şi să dispreţuieşti în acelaşi timp.

După obiceiul lui de a-şi analiza fiecare trăire, întorcînd-o pe toate părţile, ajunse la concluzia că nu se putea vindeca de această patimă degradantă decît făcînd-o pe Mildred amanta sa. De fapt, ceea ce-l făcea să sufere era foamea sexuală, şi, dacă şi-o putea satisface, se putea elibera de lanţurile de nesuportat cu care era legat. Ştia că Mildred nu ţine cîtuşi de puţin la el pe planul acesta. Cînd o săruta cu pasiune, ea se retrăgea cu un dezgust instinctiv. Era lipsită de senzualitate. Încercase uneori s-o facă geloasă povestindu-i diverse aventuri pe care le-ar fi avut la Paris, dar pe ea n-o interesau deloc; de vreo două ori se aşezase la alte mese din ceainărie şi se prefăcuse a flirta cu chelneriţele de acolo, dar Mildred se arătase total indiferentă. Şi vedea bine că nu se preface.

— Nu te-ai supărat că azi după-amiază nu m-am aşezat în sectorul tău, nu? o întrebase el odată cînd o conducea la gară. Mesele unde serveşti tu erau cam aglomerate.

Asta nu era chiar adevărat, dar ea nu-l contrazise. Chiar dacă faptul de a fi astfel părăsită nu însemna nimic pentru ea, să se fi prefăcut măcar supărată şi Philip tot i-ar fi fost recunoscător. Un reproş din partea ei ar fi fost un balsam pentru sufletul lui.

— Mie mi se pare că e o prostie să te aşezi în fiecare zi la aceeaşi masă. Din cînd în cînd ar trebui să mai treci şi pe la celelalte fete.

Dar, cu cît se gîndea mai mult la asta, cu atît se convingea mai deplin că singura cale de eliberare ar fi s-o facă pe ea să cedeze. Era ca un cavaler de altădată, metamorfozat prin formule magice, care căuta filtrul acela destinat să-i redea înfăţişarea frumoasă şi potrivită de odinioară. Philip n-avea decît o singură nădejde. Mildred ar fi vrut grozav să meargă la Paris. Pentru ea, ca şi pentru majoritatea englezilor, Parisul era oraşul veseliei şi al eleganţei; auzise de magazinul „Louvre“, unde puteai cumpăra lucruri de ultima modă, cu jumătate din preţul pe care-l plăteai la Londra; o prietenă de-a ei plecase la

Paris în luna de miere și-și petrecuse toată ziua la „Louvre"; „Și tuu! Cît a stat acolo împreună cu bărbat'su, nu s-au culcat niciodată înainte de șase dimineața. Mai la «Moulin Rouge», mai în altă parte, Dumnezeu știe ce-au făcut". Lui Philip nu-i păsa dacă cedarea în fața dorințelor lui avea să fie pentru ea doar prețul pe care-l plătea împotriva voinței ei pentru a-și împlini visul. Nu-i păsa în ce condiții avea să-și satisfacă pasiunea. Ba chiar îi trecuse prin minte și ideea nebunească, melodramatică, de a o droga. Sperînd să-i stîrnească simțurile, o îndemna adeseori cu băutura, dar lui Mildred nu-i plăcea vinul: și, cu toate că era încîntată dacă el comanda șampanie, pentru că era de bon-ton, nu bea niciodată mai mult de o jumătate de pahar. Îi plăcea să lase neatinsă cupa plină ochi.

— Așa îți poți dovedi rangul în fața chelnerilor, zicea ea.

Philip alese un prilej cînd Mildred se arătase neobișnuit de prietenoasă. El avea un examen de anatomie la sfîrșitul lui martie. O săptămînă mai tîrziu venea Paștele, cînd Mildred urma să capete trei zile complet libere.

— Ia spune, ce-ar fi să vii cu mine la Paris în zilele alea? îi propuse el. Ne-am distra grozav.

— Vai, dar ce, îți dă mîna? Trebuie să coste o avere.

Philip se gîndise la asta. Avea să coste cel puțin douăzeci și cinci de lire. Pentru el era o sumă mare. Dar era gata să cheltuiască cu ea și ultimul gologan.

— Ce contează asta? Hai, spune că vii, draga mea.

— Mă întreb ce-o să mai urmeze după aceea? Nu mă prea văd eu plecînd cu un bărbat cu care nu sînt căsătorită. Cum poți să-mi propui una ca asta?

— Dar ce contează?

Începu să turuie despre lumina strălucitoare de pe Rue de la Paix și despre „Folies Bergères" cu culorile ei care-ți luau ochii. Îi descrise Luvrul și magazinul „Bon Marché". Îi vorbi despre „Cabaret du Néant", despre barul „Abbaye" și despre diferitele localuri deocheate pe care le frecventează străinii. Îi înfățișă în nuanțe vii acea parte a Parisului pe care el o disprețuia. Insista foarte mult s-o facă să accepte propunerea lui.

— Știi, tu spui că mă iubești, dar dacă m-ai iubi cu adevărat, ai vrea să mă iei de nevastă. Niciodată nu mi-ai cerut mîna.

— Bine, dar știi că n-am destui bani. La urma urmei, sînt abia în anul întîi și o să mai treacă șase ani pînă cînd să pot cîștiga ceva.

— A, să știi că nu te țin de rău. Nu m-aș mărita cu tine nici dacă m-ai cere în genunchi.

Se gîndise el adeseori la căsătorie, dar se cam codea să facă un asemenea pas. La Paris auzise că mariajul e o instituție ridicolă înființată de burtă-verzime. De asemenea, știa că o legătură permanentă l-ar duce de rîpă. Instinctele lui erau mic-burgheze și i se părea un lucru îngrozitor să ia de nevastă o chelneriță. O soție de rînd avea să-l împiedice să-și facă o clientelă ca lumea. Și pe urmă, banii pe care-i avea abia îi ajungeau pînă în momentul în care își lua diploma; chiar dacă n-ar fi avut copii, tot nu-și putea întreține soția. Își aminti de Cronshaw, legat pe viață de o fleoarță șleampătă și se scutură speriat. Prevedea ce avea să ajungă Mildred, cu ideile ei de țoapă cu lustru și cu mintea ei meschină; era imposibil să se însoare cu ea. Dar această hotărîre o luă numai cu rațiunea; simțea că orice s-ar întîmpla, trebuia s-o aibă; și dacă n-o putea avea fără s-o ia de nevastă, avea să facă și acest pas. Iar viitorul să-și poarte singur de grijă. Asta putea să-l ducă la un dezastru în cele din urmă; dar lui nu-i păsa. Cînd i se strecura o idee în cap, îl obseda, nu se mai putea gîndi la altceva și avea o capacitate neobișnuită de a se convinge singur că ceea ce dorește e rezonabil. Se trezi că răstoarnă unul după altul toate argumentele înțelepte pe care și le făurise împotriva căsătoriei. În fiecare zi descoperea că e tot mai subjugat de Mildred; și dragostea lui nesatisfăcută deveni amară și neîndurătoare.

„Pe cuvîntul meu de onoare că, dacă mă însor cu ea, o fac să plătească pentru toate suferințele pe care le-am îndurat!“, își spuse el.

În cele din urmă, nu mai putu suporta chinul. Într-o seară, după ce luaseră cina în micul restaurant din Soho la care se duceau acum adesea, Philip deschise discuția.

— Ascultă, deunăzi cînd ai spus că n-ai vrea să te măriţi cu mine, dacă te-aş cere de nevastă, vorbeai serios?

— Da, de ce nu?

— Pentru că eu nu pot trăi fără tine. Vreau să fii tot timpul cu mine. Am încercat să mă eliberez de această idee, dar văd că nu pot. Acuma ştiu precis că n-o să mi-o pot scoate din cap. Vreau să te măriţi cu mine.

Mildred citise prea multe romane ieftine ca să nu ştie cum să primească o asemenea ofertă.

— Vai, Philip, îţi sînt grozav de recunoscătoare. Propunerea ta mă măguleşte foarte mult.

— Lasă prostiile. Vrei să te măriţi cu mine, nu?

— Crezi c-o să fim fericiţi?

— Nu. Dar ce contează?

Cuvintele îi scăpară de pe buze aproape fără voia lui. Avură darul de a o surprinde.

— Dom'le, da' ştiu că eşti ciudat! Atunci de ce vrei să te însori cu mine? Deunăzi ai spus că n-ai destui bani.

— Cred că mi-a mai rămas cam o mie patru sute de lire. Doi oameni pot trăi cam la fel de ieftin ca şi unul singur. Ne ajunge ca să ne întreţinem pînă îmi iau diploma şi pînă scap de practica de la spital, şi după aceea pot să capăt un post de asistent medical.

— Vasăzică n-o să poţi cîştiga nimic timp de şase ani. Ar însemna că o să avem cam patru lire pe săptămînă din care să trăim pînă atunci, nu?

— Nu, cam trei şi ceva, că mai am de plătit şi taxele.

— Şi ca asistent medical cît o să cîştigi?

— Trei lire pe săptămînă.

— Vrei să spui că trebuie să munceşti atîta amar de vreme şi să cheltuieşti o mică avere, pentru ca, la sfîrşit, să cîştigi trei lire pe săptămînă? Cît despre mine, nu prea văd că aş duce-o mai bine decît acum.

Philip tăcu o clipă.

— Vasăzică nu vrei să te măriţi cu mine? întrebă el cu glasul îngroşat de emoţie. Toată dragostea mea nu înseamnă nimic pentru tine?

— Bine, dar în lucruri dintr-astea, omul trebuie să se mai gîndească şi la el. N-aş avea nimic împotriva căsătoriei,

dar nu vreau să mă mărit dacă n-o s-o duc mai bine decît acum. Nu văd ce rost ar avea.

— Dacă ai ține la mine, nu te-ai mai gîndi la toate astea.

— Poate că nu.

Philip tăcu. Bău un pahar de vin, întrucît simțea că se îneacă.

— Ia uită-te la fata aia care iese acum, zise Mildred. Blănurile alea le-a luat de la magazinul „Bon Marché" din Brixton[1]. Le-am văzut în vitrină ultima dată cînd m-am dus acolo.

Philip rînji.

— Ce te tot rîzi? întrebă ea. Așa este. Și tocma' i-am zis lu' tanti că nici în ruptul capului n-aș cumpăra un lucru dintr-ăsta care a stat în vitrină, ca să știe toată lumea cît te-a costat.

— Nu te înțeleg deloc. Întîi mă întristezi cumplit, și apoi cît ai zice pește începi să vorbești despre niște fleacuri care n-au nimic de-a face cu problema noastră.

— Ești rău cu mine, răspunse ea mîhnită. N-am putut să nu observ blănurile alea fiincă-i ziceam lu' tanti...

— Mă doare-n cot ce i-ai zis lui tanti aia a ta, o întrerupse el nervos.

— Te-aș ruga să vorbești mai frumos cînd ești cu mine, Philip. Știi că nu-mi plac cuvintele astea.

Philip zîmbi puțin, dar privirea lui era sălbatică. Rămase tăcut o vreme. O privi posomorît. O ura, o disprețuia și o iubea.

— Dacă aș avea măcar un dram de minte, n-aș mai veni să te văd niciodată, zise el în cele din urmă. De-ai ști numai cum mă disprețuiesc din tot sufletul pentru că te iubesc.

— Nu-i deloc drăguț din partea ta să-mi spui una ca asta, îi răspunse ea bosumflată.

— Știu că nu e, rîse el. Hai să mergem la „Pavilion".

— Asta-i foarte caraghios la tine, că începi să rîzi tocmai cînd nimeni nu s-ar aștepta la așa ceva. Și dacă

1. Mahala londoneză.

eu te fac așa nefericit, de ce vrei să mă duci la „Pavilion"? Eu eram gata să plec acasă.

— Pur și simplu pentru că sînt mai puțin nefericit cu tine decît cînd sînt departe de tine.

— Tare aș vrea să știu ce gîndești cu adevărat despre mine!

Philip scoase un hohot de rîs.

— Draga mea, dacă ai ști cu adevărat, nu mi-ai mai vorbi în viața ta.

# Capitolul LXIII

Philip căzu la examenul de anatomie de la sfîrşitul lui martie. Învăţase împreună cu Dunsford pe scheletul cumpărat de Philip, punîndu-şi întrebări unul altuia, pînă ce ajunseră să ştie pe de rost fiecare ligament şi semnificaţia fiecărei proeminenţe şi a fiecărui şănţuleţ de pe oasele omului; dar, în sala de examen, Philip fu cuprins de panică şi nu dădu răspunsurile corecte la întrebări, dintr-o teamă bruscă de a nu spune cumva prostii. Ştia că l-au picat, şi a doua zi nici nu se mai deranjă să se ducă să vadă dacă numărul lui matricol e pe listă. Cel de-al doilea eşec îl situa definitiv printre tonţii şi leneşii din an.

Dar nu-i păsa cine ştie ce. Altceva avea el în cap. Îşi spuse că, la urma urmei, şi Mildred trebuie să aibă aceleaşi simţuri ca şi toată lumea. Şi problema era numai să i le trezească; Philip avea teoriile lui despre femei – nişte stricate cu toatele – şi socotea că trebuie să vină un moment cînd oricare cedează insistenţelor. Toată chestia era doar să pîndească prilejul potrivit, să-şi păstreze calmul, să-i tocească rezistenţa cu mici atenţii, să profite de oboseala fizică menită să deschidă inima pentru pătrunderea tandreţei, să facă din el însuşi refugiul ei faţă de supărările mărunte pe care le avea la slujbă. Îi vorbi despre relaţiile dintre prietenii lui de la Paris şi despre cuconiţele frumoase pe care le admirau. Viaţa pe care i-o descria el avea mult farmec şi o veselie degajată în care grosolănia n-avea ce căuta. Amestecînd în ţesătura propriilor lui amintiri aventurile lui Mimi şi Rodolphe, ale

Musettei[1] și ale tuturor celorlalți, strecură în urechile lui Mildred o poveste despre sărăcia pe care cîntecele și rîsetele o fac pitorească, despre dragostea nelegitimă pe care frumusețea și tinerețea o fac romantică. Nu-i atacă niciodată direct prejudecățile, ci încercă să i le combată sugerînd ușurel că au un iz de mahala. Nu-și permise niciodată să se lase tulburat de faptul că ea nu era atentă la vorbele lui și nici nu se lăsa enervat de indiferența ei. I se păru că o plictisește. Printr-un efort deveni afabil și amuzant; nu-și permise niciodată să se supere; nu-i cerea nimic, nu se plîngea niciodată și n-o mai ocăra. Dacă ea își călca făgăduielile făcute, a doua zi el o întîmpina cu fața zîmbitoare; cînd ea se scuza, el spunea că n-are nici cea mai mică importanță. Nu-i mai dădea niciodată prilejul să vadă că l-a rănit. Înțelegea că izbucnirile lui de durere o plictisiseră și-și ascundea cu grijă orice sentiment care putea să fie cît de cît supărător. Făcea eforturi eroice.

Cu toate că Mildred nu pomeni niciodată de această schimbare, pentru că nici măcar nu era conștientă de ea, totuși noua lui atitudine își făcu efectul; fata deveni mai intimă cu el și începu să-i facă confidențe; îi vorbea de micile ei necazuri și întotdeauna avea să se plîngă dintr-un motiv sau altul de patroană, ori de colege, ori de mătușa ei; acum era destul de vorbăreață și, cu toate că era invariabil banală, lui Philip nu i se întîmpla să se plictisească ascultînd-o.

— Îmi placi mai mult cînd nu-mi faci curte, îi spuse odată Mildred.

— Asta-i foarte măgulitor pentru mine, rîse el.

Mildred nu-și dădea seama cît de mult îl rănesc cuvintele ei și nici cît de mare este efortul de care are el nevoie pentru a-i răspunde atît de degajat.

— Să știi că n-am nimic împotrivă dacă mă mai pupi din cînd în cînd. Mie nu-mi face nici un rău, iar ție îți face plăcere.

1. Personaje din *Scene din viața boemă* de Henri Murger.

Uneori mergea chiar pînă acolo încît să-l roage s-o scoată în oraş, şi, întrucît propunerea venea din partea ei, Philip era în al nouălea cer.

— Să ştii că n-aş face una ca asta cu altcineva, zise ea scuzîndu-se. Dar cu tine îmi dau seama că mi-o pot permite.

— Nimic nu mi-ar putea face mai multă plăcere, zîmbea el.

Într-o seară, către sfîrşitul lui aprilie, Mildred îl rugă s-o ducă să mănînce undeva.

— Cu plăcere, zise el. Unde-ai vrea să mergem după aceea?

— A, nu, să nu mergem nicăieri. Să stăm doar şi să vorbim. Nu te superi, nu?

— Ei, cum o să mă supăr?

Philip se gîndi că poate fata a început să ţină la el. Cu trei luni înainte, gîndul de a petrece o seară doar la taclale ar fi plictisit-o de moarte. Era o zi frumoasă, şi primăvara îl făcea pe Philip mai optimist. În ultima vreme, se mulţumea cu foarte puţin.

— Ce zici, n-o să fie grozav cînd o să vină vara? zise el în timp ce călătoreau spre Soho, pe imperiala unui autobuz.

Chiar Mildred propusese să nu mai risipească banii pe trăsură.

— Atunci o să putem să petrecem fiecare duminică pe malul Tamisei. O să ne luăm de mîncare într-un coşuleţ.

Mildred zîmbi uşurel, ceea ce-l încurajă pe Philip să-i ia mîna într-a lui. De data asta Mildred nu şi-o retrase.

— Din ce în ce mă conving că ai început să mă placi puţin, spuse el zîmbind.

— Vai, ce prost eşti, doar ştii bine că te plac; pentru că altfel nu m-aş afla aici, nu-i aşa?

Între timp deveniseră clienţi cunoscuţi ai micului restaurant din Soho şi proprietăreasa îi primi cu un zîmbet. Chelnerul se arătă cît se poate de serviabil.

— Astă-seară dă-mi voie să aleg eu meniul, zise Mildred.

Găsind-o mai încîntătoare ca oricînd, Philip îi trecu lista de bucate şi ea îşi alese mîncărurile preferate. Nu

erau prea multe pe listă și mîncaseră de mai multe ori la rînd tot ceea ce era în oferta restaurantului. Philip era în culmea veseliei. O privi în ochi și cercetă cu atenție fiecare frumusețe a obrazului ei palid. Cînd terminară masa, în mod cu totul excepțional, Mildred aprinse o țigară. Foarte rar i se întîmpla să fumeze.

— Nu-mi place cînd văd o cucoană fumînd, zicea ea.

Șovăi o clipă și apoi vorbi:

— Te-ai mirat că ți-am spus să mă scoți astă-seară în lume și să-mi dai de mîncare?

— Am fost încîntat.

— Am ceva să-ți spun, Philip.

Philip îi aruncă repede o privire; i se făcu inima cît un purice, dar își educase destul de bine caracterul.

— Bine, dă-i drumul, zise el, zîmbind.

— Dar sper că n-o să faci o scenă, nu? O să mă mărit.

— Serios? întrebă Philip.

Altceva nu-i veni în minte să spună. Adeseori se gîndise la această eventualitate și-și făcuse planul cum să se comporte și ce să spună. Trecuse prin chinuri cumplite închipuindu-și deznădejdea pe care avea s-o îndure, se gîndise la sinucidere, la turbarea care avea să-l cuprindă; dar poate că anticipase în prea multe amănunte emoția pe care avea s-o simtă, așa că acum era pur și simplu istovit. Se simțea așa cum li se întîmplă bolnavilor grav să se simtă, cînd vitalitatea lor a scăzut într-atît, încît sfîrșitul le e indiferent și nu doresc decît să fie lăsați în pace.

— Vezi tu, nu mai sînt nici eu chiar așa tînără, zise ea. Am douăzeci și patru de ani și ar fi timpul să-mi fac și eu un rost în viață.

Philip tăcu. Se uită la patroana restaurantului care stătea îndărătul tejghelei, iar apoi ochii lui se opriră asupra penei roșii din pălăria unei doamne de la o masă. Pe Mildred asta o enervă.

— Ai putea măcar să mă feliciți, îi spuse ea.

— Aș putea, bineînțeles. Dar nu-mi vine să cred că e adevărat. Am visat prea adesea că o să se întîmple acest lucru. Ce mă distrează e că m-am bucurat atît de mult

cînd mi-ai spus să te scot la un restaurant. Și cu cine te măriți?

— Cu Miller, răspunse ea roșind puțin.

— Cu Miller? strigă Philip uluit. Dar nu l-ai mai văzut de luni de zile.

— A venit acum vreo săptămînă să ia dejunul la localul nostru, și atunci m-a cerut de nevastă. Cîștigă foarte bine. Deocamdată scoate vreo șapte lire pe săptămînă, dar are perspective mult mai mari.

Philip tăcu din nou. Își aminti că Miller îi plăcuse întotdeauna lui Mildred; o amuza și, pe lîngă asta, fiind străin de origine, prezenta pentru ea un farmec exotic, de care ea se lăsa în mod inconștient subjugată.

— Bănuiesc că era inevitabil, îi spuse în sfîrșit Philip. Era de la sine înțeles că vei accepta oferta cea mai rentabilă. Cînd te măriți?

— Sîmbăta viitoare. Am anunțat-o pe patroană că părăsesc serviciul.

Philip simți deodată un junghi cumplit.

— Chiar așa curînd?

— O să ne căsătorim la Oficiul Stării Civile, pentru că așa vrea Emil.

Philip se simți îngrozitor de obosit. Voia să scape de ea. Se gîndi că o să se ducă direct la culcare. Chemă chelnerul să-i facă nota.

— Te urc într-o birjă care o să te ducă la Gara Victoria. Sper că n-o să aștepți prea mult metroul.

— Nu vrei să vii cu mine?

— Dacă nu te superi, aș prefera să mă duc acasă.

— Faci cum vrei, răspunse ea bățoasă. Te văd mîine după-masă la ora ceaiului, nu?

— Nu, cred că ar fi mai bine să punem punct acum. Nu prea văd ce rost ar avea să continui să mă întristez. Să știi că i-am plătit birjarului.

O salută din cap și se strădui să zîmbească, după care sări într-un autobuz și se îndreptă spre casă. Înainte de a se culca își aprinse pipa, dar abia putea ține ochii deschiși. Nu mai simțea nici un fel de durere. Aproape cum puse capul pe pernă, căzu într-un somn adînc.

## Capitolul LXIV

Dar pe la trei dimineața Philip se trezi și nu mai putu adormi deloc. Începu să se gîndească la Mildred. Încercă să-și alunge gîndurile, dar nu se putea stăpîni. Îşi repetă în sinea lui aceleași și aceleași lucruri, pînă începu să i se învîrtească îngrozitor capul. Fusese inevitabil ca Mildred să se mărite: viața era grea pentru o fată care trebuia să se întreţină singură. Și dacă găsea pe cineva care putea să-i ofere un cămin confortabil, nu trebuia să fie condamnată pentru că a acceptat. Philip recunoscu că, din punctul ei de vedere, ar fi fost o nebunie să-l ia pe el de bărbat; numai dragostea ar fi putut să facă suportabilă o asemenea sărăcie; or, ea nu-l iubea. Nu era vina ei; era o realitate ca oricare alta, care trebuia acceptată. Philip încercă să discute rațional cu el însuși. Își spuse că în adîncul inimii lui zace mîndria călcată în picioare; pasiunea pentru Mildred se născuse de fapt din orgoliul lui rănit și, în fond, asta îi pricinuia cea mai mare parte a nefericirii sale. Se disprețuia și pe el la fel de mult cum o dispreţuia pe ea. Apoi făcu planuri de viitor, mereu aceleași planuri, întrerupte de reminiscențe ale sărutărilor lui pe obrazul ei moale și palid și ale glasului ei cu accentul tărăgănat; avea foarte mult de lucru, întrucît în vară trebuia să se prezinte la examenul de chimie, precum și la cele două la care căzuse. Se despărțise de colegii de la spital, dar acum avea nevoie de tovărășia cuiva. Din fericire, se nimeri însă ca Hayward să-i fi scris cu două săptămîni înainte că o să treacă pe la Londra și-l invitase să ia cina cu el. Philip, dorind să fie

lăsat în pace, îl refuzase. Acum însă se hotărî să-i scrie, deoarece Hayward revenea curînd la Londra.

Îi păru bine cînd auzi ceasul bătînd ora opt și, deci, avea un motiv să se scoale. Era palid și obosit. Dar, după ce făcu o baie, se îmbrăcă și mîncă, se simți legat din nou de toată lumea înconjurătoare; în felul acesta, durerea lui era mai ușor de suportat. În dimineața aceea n-avea chef să se ducă la cursuri, ci preferă să se ducă la Magazinul Armatei și Marinei, ca să-i cumpere un cadou de nuntă lui Mildred. După multă șovăială, se fixă asupra unei truse de toaletă. Costa douăzeci de lire, mult mai mult decît își putea el permite să plătească, dar era un lucru arătos și vulgar: el știa că Mildred o să-și dea seama exact cît a costat; îi producea o satisfacție melancolică faptul că alegea un dar care avea să-i facă plăcere fetei, dovedindu-și totodată sieși cît de mult o disprețuiește.

Philip aștepta cu teamă ziua căsătoriei lui Mildred; presimțea că o să treacă prin niște chinuri cumplite; de aceea, primi cu ușurare scrisoarea lui Hayward de sîmbătă dimineața, prin care îl anunța că vine chiar în ziua aceea, foarte devreme, și că o să-l ia pe Philip cu el ca să-l ajute să-și găsească o locuință. Dorind din tot sufletul să aibă ceva care să-i abată gîndurile, Philip cercetă mersul trenurilor și-l descoperi pe cel cu care avea, fără îndoială, să sosească Hayward; se duse să-l întîmpine la gară. Revederea celor doi prieteni fu de-a dreptul entuziastă. Lăsară bagajele la gară și porniră veseli împreună. Lucru tipic pentru Hayward, el propuse ca întîi și-ntîi să se ducă un ceas la Galeria Națională; de multă vreme nu mai văzuse tablouri și declară că era absolută nevoie să arunce o privire asupra unor obiecte de artă, ca să poată din nou să țină pasul cu viața. Philip nu mai fusese de luni de zile în contact cu cineva cu care să poată vorbi despre artă și despre cărți. Încă de pe vremea cînd era la Paris, Hayward se cufundase în lectura poeților francezi moderni, și erau atît de mulți în Franța, încît începu să-i vorbească lui Philip despre mai multe genii nou descoperite. Umblară prin muzeu arătîndu-și unul altuia

tablourile preferate: treceau mereu de la un subiect la altul; vorbeau pe nerăsuflate, plini de emoție. Era o zi însorită și caldă.

— Hai să mergem să stăm pe o bancă în Hyde Park, zise Hayward. O să căutăm locuință după dejun.

Primăvara era încîntătoare în parc. Era o zi în care îți făcea plăcere pur și simplu să știi că trăiești. Verdeața proaspătă a copacilor era o adevărată splendoare pe fondul cerului; iar cerul, de un albastru palid, era smălțuit cu norișori albi. La capătul oglinzii de apă se înălța clădirea cenușie, masivă, a regimentului de gardă călare. Eleganța regulată a peisajului avea farmecul unui tablou din secolul al XVIII-lea. Îți amintea nu de Watteau, ale cărui personaje sînt atît de idilice încît sugerează numai vîlcelele împădurite văzute în vis, ci de pictorul mai prozaic Jean Baptiste Pater[1]. Toate acestea păreau să-i ia lui Philip o piatră de pe inimă. Își dădu seama de un lucru pe care îl știa pînă atunci numai din cărți, și anume că arta (pentru că în felul în care privea acum natura era ceva asemănător cu arta) poate alina durerea din sufletul omului.

Se duseră să ia dejunul la un restaurant italienesc și comandă o *fiaschetto*[2] de Chianti. Zăbovind mai mult la masă, vorbiră neîncetat. Căutau să-și amintească unul altuia de oamenii pe care-i cunoscuseră la Heidelberg, vorbiră de prietenii lui Philip de la Paris, sporovăiră despre cărți, tablouri, etică și viață; și deodată, Philip auzi undeva un ceas bătînd ora trei. Își aminti că în momentul acesta se căsătorește Mildred. Simți un mic junghi în inimă și, timp de cîteva minute, nu mai auzi ce-i spunea Hayward. Dar își umplu paharul cu vin de Chianti. Nefiind obișnuit cu alcoolul, i se urcă repede la cap. În orice caz, deocamdată se eliberase de griji. Mintea lui ascuțită lîncezise atîtea luni, încît acum conversația îl îmbăta. Îi mulțumea lui Dumnezeu că poate vorbi cu un om pe care-l interesează aceleași lucruri ca și pe el.

---

1. Pictor francez (1695-1736).
2. Sticluță, carafă (it.).

— Știi ce, hai să nu irosim ziua asta frumoasă căutînd o locuință. Astă-seară te găzduiesc la mine. O să-ți cauți garsoniera aia mîine sau luni.

— E-n regulă, ce propui să facem?

— Să ne urcăm pe un vaporaș de plăcere și să mergem pînă la Greenwich, îi răspunse Philip.

Ideea îl încîntă pe Hayward, așa că luară o birjă care-i duse pînă la podul Westminster. Acolo prinseră un vaporaș care tocmai pleca. Curînd Philip reluă discuția zîmbind:

— Mi-aduc aminte că prima dată cînd m-am dus la Paris, Clutton, cred că el era, a ținut un discurs lung despre faptul că pictorii și poeții sînt aceia care dau lucrurilor frumusețea. Ei creează frumusețea. Între *campanila*[1] lui Giotto[2] și un coș de fabrică nu e nici o diferență, dacă iei numai lucrurile în sine. Și pe urmă, lucrurile frumoase se îmbogățesc datorită emoțiilor pe care le-au stîrnit unor generații succesive de admiratori. De aceea, lucrurile vechi sînt mai frumoase decît cele moderne. *Odă la o urnă grecească*[3] e mai frumoasă acum decît atunci cînd a fost scrisă, pentru că îndrăgostiții o citesc de o sută de ani, iar cei cu inima frîntă și-au găsit alinarea în versurile ei.

Philip îl lăsă pe Hayward să deducă ce anume din lucrurile pe lîngă care treceau îi sugerase aceste cuvinte și era o încîntare pentru el să știe că nu e nevoie să tragă concluzia. Tocmai ca o reacție bruscă împotriva vieții pe care o dusese atîta vreme, era atît de profund afectat acum. Irizația delicată a aerului londonez dădea o dulceață de pastel pietrelor cenușii din care erau făcute clădirile; iar docurile și antrepozitele aveau grația severă a unei stampe japoneze. Merseră mai departe; și splendidul canal săpat pe vremea marelui imperiu, simbolul acestuia, se lărgea treptat, fiind plin de ambarcațiuni; Philip se gîndi la pictorii și poeții care dăduseră frumusețe

---

1. Clopotniță (it.).
2. Giotto di Bondone (1266-1337), pictor italian.
3. Una dintre cele mai cunoscute poezii ale poetului englez John Keats (1795-1821).

acestor lucruri și inima i se umplu de recunoștință. Ajunseră la spațiul larg dintre docuri, și cine ar fi putut să le descrie în toată măreția lor? Imaginația vibrează și Dumnezeu știe cîte figuri celebre populează șuvoiul larg al apei – doctorul Johnson[1] cu Boswell[2] lîngă el și bătrînul Pepys[3] urcîndu-se pe bordul unui crucișător; istoria ilustrată a Angliei, vremurile idilice și marea aventură. Philip se întoarse către Hayward cu ochi strălucitori.

— Bietul Charles Dickens, murmură el zîmbind, ușor amuzat de propria lui emoție.

— Nu-ți pare rău totuși că te-ai lăsat de pictură? întrebă Hayward.

— Nu.

— Probabil că-ți place medicina.

— Nu, o urăsc din suflet, dar altceva n-aveam ce să fac. În primii doi ani e o muncă îngrozitoare, de salahor; și, din nefericire, nici nu am o fire de om de știință.

— Mda, dar nici nu poți să-ți schimbi la nesfîrșit profesia.

— A, nu. De asta chiar că o să mă țin. Bănuiesc că o să-mi placă ceva mai mult cînd o să lucrez într-un salon de spital. Am impresia că mă interesează oamenii mai mult decît oricare alt lucru de pe lume. Și, după cît îmi dau seama, e singura profesie în care îți păstrezi libertatea. Toată știința o porți în capul tău; cu o trusă de instrumente și cîteva doctorii poți să-ți cîștigi existența oriunde.

— Va să zică n-o să-ți deschizi un cabinet?

— În orice caz o să mai treacă multă vreme pînă atunci, răspunse Philip. De îndată ce-mi termin stagiul la spital, am să mă îmbarc pe un vapor; vreau să plec în Orient – arhipelagul Malaez, Siamul, China, chestii dintr-astea – și după aceea am să mă angajez ici-colo, pe unde s-o nimeri. Întotdeauna se ivește cîte o ocazie. Ba

---

1. Samuel Johnson (1709-1784), personalitate marcantă a literaturii secolului al XVIII-lea, în Anglia.
2. James Boswell (1740-1795), literat, biograful lui Johnson.
3. Samuel Pepys (1633-1708), autorul unui celebru *Jurnal*.

izbucnește o epidemie de holeră în India, ba mai știu eu ce. Vreau să umblu din loc în loc. Să cunosc și eu lumea. Singurul mod în care-și poate împlini un om sărac acest vis este să se apuce de medicină.

Ajunseră la Greenwich. Clădirea nobilă ridicată după planurile arhitectului Inigo Jones[1] străjuia maiestuoasă Tamisa.

— Hei, ia uită-te, probabil că aici a plonjat bietul Jack în mîl după cîțiva gologani, zise Philip.

Se plimbară agale prin parc. Peste tot erau copii zdrențăroși care se jucau și umpleau aleile cu țipetele lor zgomotoase. Ici-colo cîte un marinar bătrîn se încălzea la soare. Parcul avea un iz de vechime, ca acum un secol.

— E păcat oarecum că ți-ai pierdut doi ani la Paris.

— I-am pierdut? Bine, dar uită-te la felul cum se mișcă copilul acela. Uită-te la umbra pe care o face soarele pe pămînt, cum trec razele lui între crengile pomilor, uită-te la cer – păi, cerul ăsta nici nu l-aș fi văzut măcar dacă n-aș fi fost la Paris.

Lui Hayward i se păru că Philip și-a înăbușit un suspin și-l privi cu uimire.

— Ce-i cu tine?

— Nimic. Iartă-mă, te rog, că am fost așa de îngrozitor de emoționat, dar trebuie să-ți spun că șase luni mi-a fost foame de frumusețe și am fost silit să postesc.

— Altădată erai mult mai rece și mai practic. E foarte interesant că te aud spunînd un asemenea lucru.

— Naiba s-o ia, că de fapt nu voiam să fac pe interesantul, rîse Philip. Hai să mergem să bem ceaiul ca niște oameni plini de importanță ce sîntem.

---

1. Celebru arhitect englez (1573-1652), a proiectat Observatorul din Greenwich.

# Capitolul LXV

Lui Philip vizita lui Hayward îi făcu foarte bine. Din zi în zi se gîndea tot mai puțin la Mildred. Privirea retrospectivă pe care o aruncă asupra ultimelor luni de viață era plină de dezgust. Nu putea înțelege cum de se supusese dezonoarei unei asemenea iubiri; dacă-și amintea de Mildred, se gîndea la ea cu o ură nestăvilită, pentru că-l făcuse să îndure atîtea umilințe. Imaginația lui i-o înfățișa acum cu defectele ei fizice și de comportare mult exagerate, așa că Philip se înfioră la gîndul că a fost legat de ea.

„Asta nu face decît să arate ce fire îngrozitor de slabă am", își spuse el. Aventura aceasta era ca o gafă săvîrșită de cineva la o petrecere, atît de îngrozitoare, încît simțeai că nu se mai poate face nimic pentru a drege lucrurile: singurul remediu era s-o dai uitării. Îl ajuta în această privință groaza și scîrba față de degradarea prin care trecuse. Era ca un șarpe care năpîrlește și care se uită cu greață la pielea pe care și-a schimbat-o. Nu mai putea de bucurie văzîndu-se din nou stăpîn pe sine; își dădea seama cît de mult pierduse din bucuriile lumii cînd era absorbit de nebunia aceea numită de oameni dragoste; se săturase pînă în gît de ea; dacă asta era dragostea, atunci nu mai voia să fie niciodată îndrăgostit. Philip îi spuse lui Hayward cîte ceva despre toate prin cîte trecuse.

— Oare Sofocle sau altcineva se ruga să vină vremea cînd va fi eliberat de fiara sălbatică a patimii ce-i rodea măruntaiele? întrebă el.

Philip părea cu adevărat renăscut. Respira aerul înconjurător de parcă ar fi făcut-o pentru prima dată și se bucura ca un copil de toate lucrurile din lume. Spunea că perioada lui de nebunie a fost ca o condamnare la șase luni de muncă silnică.

Hayward se afla la Londra doar de cîteva zile, cînd Philip primi de la Blackstable o invitație, trimisă inițial acolo, pentru vernisajul unei expoziții londoneze de pictură. Îl luă și pe Hayward cu el și, uitîndu-se la catalog, constată că și Lawson expunea un tablou.

— Bănuiesc că el a trimis invitația, zise Philip. Să mergem să-l căutăm, căci, fără îndoială, o să-l găsim în fața operei lui.

Tabloul, un portret din profil al lui Ruth Chalice, era înghesuit undeva într-un colț, iar Lawson nu se afla prea departe. Avea un aer oarecum pierdut, cu pălăria lui mare de fetru moale și cu hainele largi de culoare ștearsă, în mijlocul mulțimii elegante care venise la vernisaj. Lawson îl salută cu entuzism pe Philip și, volubil ca de obicei, îi spuse că a venit să locuiască la Londra, că Ruth Chalice e o damă, că el și-a luat un atelier, că Parisul și-a trăit traiul, că are o comandă pentru un portret și că n-ar fi rău să ia masa împreună și să stea la palavre ca pe vremuri. Philip îi aminti că l-a cunoscut pe Hayward și aproape că se bucură văzîndu-l pe Lawson ușor intimidat de îmbrăcămintea elegantă și de manierele pline de grandoare ale lui Hayward. Îi veneau mai bine decît pe vremuri, cînd Hayward apăruse în micul atelier sărăcăcios pe care Philip îl împărțea cu Lawson.

În cursul mesei, Lawson continuă să le spună noutăți. Flanagan se întorsese în America. Clutton dispăruse. Ajunsese la concluzia că un om n-are șanse să facă nimic atîta vreme cît e în contact cu arta și artiștii: singura soluție este să plece cît mai repede. Pentru a facilita această perspectivă, se certase cu toți prietenii de la Paris. Căpătase un adevărat talent de a le spune de la obraz niște adevăruri banale, ceea ce îi făcuse să suporte cu stoicism declarația lui că s-a săturat de Paris și că se stabilește la Gerona, un orășel din nordul Spaniei, care-i

atrăsese privirile cînd îl văzuse din tren, în drum spre Barcelona. Acum stătea singur acolo.

— Mă întreb dacă o să facă vreodată ceva ca lumea, zise Philip.

Îl interesa latura umană a luptei pentru exprimarea unui lucru atît de obscur în mintea acestui om, încît îl făcuse să devină morbid și certăreț. Philip avea senzația vagă că și cazul lui este similar, dar la el, ceea ce-l nedumerea era desfășurarea întregii lui vieți. Acesta era mijlocul lui de autoexprimare și nu-i era prea limpede ce trebuia să facă cu el. Dar n-avu timp să urmeze acest fir al gîndirii, întrucît Lawson începu să-și deschidă inima povestind fără nici un fel de ascunzișuri intriga lui amoroasă cu Ruth Chalice. Îl părăsise pentru un tînăr student abia venit din Anglia și avea o comportare scandaloasă. Lawson credea în mod sincer că ar fi fost bine să se amestece cineva ca să-l salveze pe tînărul acela, deoarece Ruth o să-l distrugă. După cît înțelese Philip, cea mai mare supărare a lui Lawson era faptul că ruptura se produsese tocmai în perioada în care Ruth îi poza pentru un portret.

— Femeile nu au cîtuși de puțin sentimente artistice, zise el. Dacă zic că le au, e o simplă afectare.

Dar Lawson încheie pe un ton de filozof:

— În orice caz, tot i-am făcut patru portrete și nu sînt sigur dacă ultimul, la care tocmai lucram, ar fi fost foarte reușit.

Philip îl invidie pe pictor pentru maniera degajată în care-și rezolva problemele amoroase. Petrecuse optsprezece luni destul de plăcute, avusese un model excelent care nu-l costase nimic și, la sfîrșit, se despărțise de ea fără o strîngere de inimă prea chinuitoare.

— Dar cu Cronshaw ce se mai aude? întrebă Philip.

— O, s-a zis cu el, răspunse Lawson cu nepăsarea veselă, caracteristică pentru tinerețea lui. Nu cred să aibă mai mult de șase luni de trăit. Iarna trecută a făcut pneumonie. A stat șapte săptămîni la Spitalul englez și, cînd a ieșit, doctorii i-au spus că singura speranță de a scăpa cu viață e să se lase de băutură.

— Sărmanul, zîmbi cumpătatul Philip.

— O vreme s-a ţinut el, e drept. Totuşi, se ducea în continuare la „Lilas“, pentru că de la asta chiar nu se putea abţine, dar bea numai lapte cald *avec de la fleur d'oranger*[1] şi era plicticos la culme.

— Bănuiesc că nu i-ai ascuns acest adevăr.

— A, îl ştia şi el foarte bine. Nu de mult s-a apucat iar de whisky. Zicea că e prea bătrîn ca să mai poată începe o viaţă nouă. Preferă să fie fericit şase luni şi să moară imediat după aceea, decît să se tîrîie de azi pe mîine timp de cinci ani. Şi pe urmă, am impresia că în ultima vreme o duce groaznic de prost cu banii. În timp ce a fost bolnav n-a cîştigat nimic şi otreapa aia cu care trăieşte i-a făcut nişte mizerii înfiorătoare.

— Mi-aduc aminte că prima dată cînd l-am văzut, l-am admirat grozav, zise Philip. Mi se părea un om minunat. Îţi face rău cînd auzi că virtutea ordinară, mic-burgheză e mai rentabilă.

— Bineînţeles că de fapt era un prăpădit. Mai curînd sau mai tîrziu, tot în mocirlă avea să-şi sfîrşească zilele, zise Lawson.

Pe Philip îl supăra profund faptul că lui Lawson nu i se părea deloc că e păcat de cele întîmplate şi nu manifesta nici un pic de compătimire. Fireşte că era vorba de cauză şi efect, dar tragedia vieţii constă tocmai în caracterul necesar al acestei succesiuni.

— A, era să uit, zise Lawson. Curînd după ce ai plecat ţi-a trimis un cadou. Credeam că o să te întorci, aşa că nu mi-am bătut capul cu el, iar mai tîrziu mi s-a părut că nu merită să ţi-l trimit; dar o să ajungă la Londra împreună cu boarfele mele şi într-o zi ai să poţi să vii la atelierul meu să ţi-l iei, dacă o să-ţi placă.

— Dar nu mi-ai spus încă despre ce cadou e vorba?

— A, e doar un covoraş zdrenţăros. Nu cred că valorează mare lucru. Într-o zi l-am întrebat de ce dracu' ţi-a trimis ruptura aia. Mi-a spus că l-a văzut într-un magazin de pe Rue de Rennes şi că a dat cincisprezece franci

1. Cu flori de portocal (fr.).

pe el. S-ar părea că e un covor persan. Mi-a zis că cică tu l-ai fi întrebat care e sensul vieții și că ăsta e răspunsul. Dar dracu' știe, pentru că era beat turtă.

Philip rîse.

— A, da, știu. O să-l iau. Era unul dintre bancurile lui preferate. Mi-a zis că trebuie să descopăr singur răspunsul, pentru că altfel n-are nici o valoare.

# Capitolul LXVI

Philip lucra bine şi fără greutate; era foarte ocupat, întrucît în iulie urma să dea toate cele trei părţi ale primului examen combinat, din care la primele două căzuse; dar viaţa i se părea încîntătoare. Legă o nouă prietenie. Fiind veşnic în căutare de modele, Lawson descoperise o fată care dubla un rol la un teatru şi, pentru a o convinge să-i pozeze, aranjă într-o duminică o mică petrecere la ora prînzului. Ea venise cu o însoţitoare care s-o apere de rele, dar Philip, poftit şi el ca să fie al patrulea la masă, căpătă instrucţiuni precise să-şi limiteze atenţiile la această persoană. Nu-i fu deloc greu s-o facă, întrucît se dovedi o cucoană agreabilă care vorbea ca o moară stricată, dar avea o conversaţie foarte amuzantă. Îl pofti pe Philip s-o viziteze; stătea în nişte camere mobilate din Piaţa Vincent şi o putea găsi întotdeauna acasă la ora ceaiului, adică la cinci după-amiaza; fiind încîntat de primirea pe care i-o făcuse la prima vizită, Philip reveni. De fapt, doamna Nesbit nu avea decît douăzeci şi cinci de ani şi, cu toate că era mică de statură şi urîtă la faţă, era o persoană încîntătoare; avea ochii strălucitori, pometii foarte proeminenţi şi o gură mare pînă la urechi: contrastele prea puternice ale coloritului ei îi aminteau lui Philip de un portret pictat de unul dintre moderniştii francezi; pielea ei era foarte albă, dar obrajii erau mereu îmbujoraţi, iar părul şi sprîncenele stufoase erau negre ca pana corbului. Aspectul general era destul de ciudat, puţin nefiresc chiar, dacă nu neplăcut. Se despărţise de soţul ei şi scria romane ieftine pentru a-şi putea întreţine copilul. Erau vreo doi-trei

editori care se specializaseră în asemenea literatură și avea de lucru pînă peste cap. Munca ei era prost plătită, nu primea decît cincisprezece lire pentru o povestire de 100-150 de pagini, dar ea era mulțumită.

— La urma urmei, pe cititori îi costă doar doi *penny*, zicea ea, și ei n-au nimic împotrivă să citească mereu același lucru. Eu schimb doar numele personajelor și gata. Cînd îmi vine rău de plictiseală, mă gîndesc la rufăria care trebuie dată la spălat și la chirie și la hainele copilului, și mă apuc din nou de lucru.

În afară de asta, mai umbla pe la diverse teatre care aveau nevoie de figuranți, și dacă găsea de lucru permanent, cîștiga în felul acesta între șaisprezece și douăzeci și unu de șilingi pe săptămînă. La sfîrșitul unei zile de lucru era atît de obosită, încît dormea ca un butuc. Căuta să vadă numai părțile bune ale vieții grele. Fiind înzestrată cu foarte mult umor, izbutea să găsească ceva amuzant chiar și în împrejurările cele mai supărătoare de care avea parte. Uneori lucrurile se încurcau rău de tot și rămînea complet fără bani; în asemenea cazuri, fleacurile pe care le mai avea luau drumul unei case de amanet din Vauxhall Bridge Road, și, pînă se mai îndreptau lucrurile, nu mînca altceva decît pîine cu unt. Dar veselia și optimismul n-o părăseau niciodată.

Philip manifestă interes pentru viața ei năpăstuită și doamna Nesbit îl făcea să rîdă povestindu-i cu multe înflorituri lupta ei pentru existență. Philip o întrebă de ce nu încearcă să scrie literatură de mai bună calitate, dar ea știa că n-are talent, și maculatura stupidă pe care o producea, plătită la mia de litere, i se părea nu numai suficient remunerată, ci și un maximum la care putea să aspire, dată fiind capacitatea ei limitată. Zicea că nu ar avea alte perspective mai bune decît să continue viața pe care o dusese pînă atunci. După impresia lui Philip, nu avea nici un fel de rude, iar prietenii ei erau la fel de săraci.

— Eu nici nu mă gîndesc la viitor, zicea ea. Atîta vreme cît am destui bani ca să-mi plătesc chiria pe trei săptămîni și îmi mai rămîn vreo două lire pentru mîncare,

nu-mi bat capul cu nimic. Viața n-ar merita să fie trăită dacă mi-aș mai face griji și pentru viitor, nu numai pentru prezent. Cînd lucrurile merg cît se poate de prost, totdeauna apare ceva care să-mi dea curaj.

Curînd, Philip își făcu un obicei din a se duce să ia ceaiul la ea în fiecare zi și, ca să nu transforme vizitele lui într-o povară pentru ea, îi mai ducea cîte un chec ori un pachet de unt sau de ceai. Începură să-și spună pe nume. Pentru el, înțelegerea feminină constituia o noutate și îl încînta faptul că a găsit pe cineva care pleacă o ureche binevoitoare la necazurile lui. Timpul trecea repede în prezența ei. Philip nu-și ascunse admirația pentru ea. Tovărășia ei era o încîntare. Instinctiv, nu se putu stăpîni să n-o compare cu Mildred; punea în contrast imbecilitatea încăpățînată a acesteia, care refuza să se intereseze de orice lucru pe care nu-l știa, cu aprecierea promptă și inteligența vie a doamnei Nesbit. I se făcu inima cît un purice cînd își aminti deodată că ar fi putut să fie legat pe viață de o femeie ca Mildred. Într-o seară, îi spuse lui Norah toată povestea dragostei lui. Întrucît nu prea era ceva care să-i ofere prilejul de a se mîndri, fu o adevărată încîntare pentru el să vadă că cineva o ascultă cu o înțelegere fermecătoare.

— Mda, eu zic bine că ai scăpat; că doar ai scăpat, nu? zise ea cînd Philip termină de povestit.

Din cînd în cînd, Norah Nesbit își ținea capul aplecat într-o parte ca un cățeluș din rasa Aberdeen. Ședea pe un scaun cu speteaza înaltă și cosea – pentru că nu-și putea permite să stea degeaba – iar Philip se instalase comod la picioarele ei.

— Nici nu-ți pot spune cît de recunoscător îi sînt lui Dumnezeu că s-a terminat, oftă el.

— Bietul de tine, probabil că a fost o perioadă îngrozitoare din viața ta, murmură ea; și, din simpatie, îi puse mîna pe umăr.

Philip îi luă degetele și i le sărută, dar ea și le retrase repede.

— De ce-ai făcut asta? întrebă ea roșind.

— Te-a deranjat?

Norah îl privi o clipă cu o licărire veselă în ochi și apoi zîmbi.

— Nu, zise ea.

Philip se înălță în genunchi și o înfruntă. Norah își cufundă privirile într-ale lui și gura ei imensă tremură într-un zîmbet.

— Ei? zise ea.

— Ascultă, tu ești o comoară. Îți mulțumesc din inimă pentru că te porți așa drăguț cu mine. Îmi placi grozav de mult.

— Hai, nu fi prost!

Philip o apucă de coate și o trase către el. Norah nu se împotrivi, ci se aplecă puțin înainte și Philip îi sărută buzele roșii.

— De ce-ai făcut asta? întrebă ea din nou.

— Pentru că e plăcut.

Norah nu răspunse, dar ochii ei îl priviră tandru și mîna ei îi mîngîie ușor părul.

— Uite ce e, să știi că te porți ca un prost. Noi eram foarte buni amici. Ar fi mult mai drăguț dacă am lăsa lucrurile așa cum sînt.

— Dacă vrei neapărat să faci apel la caracterul meu integru, răspunse Philip, atunci cred că ar fi mai bine să nu mă mîngîi tocmai acum pe obraz.

Norah chicoti, dar nu încetă să-l mîngîie.

— Nu mă port deloc cum trebuie, nu? întrebă ea.

Philip, surprins și oarecum amuzat, o privi în ochi și constată cum încet-încet ochii ei se umezesc și se încălzesc. Expresia lor tandră îl fermecă. Deodată, se stîrni ceva în inima lui și-i dădură lacrimile.

— Norah, nu cumva mă iubești? întrebă el neîncrezător.

— Cum poate un băiat deștept ca tine să pună asemenea întrebări prostești?

— Vai de mine și de mine, dar nici prin cap nu mi-a trecut că ar fi posibil!

O cuprinse cu brațele și o sărută, în timp ce ea, rîzînd, roșind și plîngînd, se abandonă de bunăvoie îmbrățișării lui.

Curînd Philip își desprinse brațele și lăsîndu-se pe călcîie, o privi plin de curiozitate.

— Phii, să fiu al naibii!

— De ce?

— Sînt uimit.

— Și bucuros?

— Încîntat, strigă el din toată inima, și cît se poate de mîndru, și de fericit, și de recunoscător.

Îi luă mîinile într-ale lui și i le acoperi de sărutări. Pentru Philip, acesta era începutul unei fericiri care părea deopotrivă solidă și durabilă. Deveniră amanți, dar rămăseseră prieteni. Norah avea un instinct matern pe care dragostea ei pentru Philip îl satisfăcea pe deplin; avea nevoie de o ființă pe care s-o mîngîie, s-o ocărască și s-o cocolească; temperamentul ei era profund domestic și cea mai mare plăcere pentru ea era să se îngrijească de sănătatea și rufăria lui. Îl compătimea pentru infirmitatea lui, în privința căreia el era atît de simțitor, și mila ei își găsea instinctiv expresia în tandrețe. Ea era tînără, voinică și sănătoasă și, deci, i se părea absolut normal să-i ofere dragostea ei. Era optimistă și avea inima ușoară. Îi plăcea Philip pentru că rîdea împreună cu ea de toate lucrurile amuzante din viață de care i se năzărea ei să rîdă și, în primul rînd, îi plăcea Philip pentru că era cum era.

Cînd îi spuse toate acestea, Philip răspunse încîntat:

— Fleacuri. Mă placi pentru că sînt tăcut din fire și nu vreau să strecor niciodată măcar o vorbă.

Philip n-o iubea deloc. Ținea foarte mult la ea, îi plăcea să stea cu ea, îl amuza și-l interesa conversația ei. Ea îi redase încrederea în sine și, figurat vorbind, îi unsese cu alifii tămăduitoare toate rănile din suflet. Era cum nu se poate mai măgulit de sentimentele ei pentru el. Philip îi admira curajul, optimismul și felul aproape nerușinat în care își sfida soarta; Norah avea o mică filozofie a ei proprie, ingenuă și practică.

— Știi, zicea ea, eu nu cred în biserici și în popi și în alte chestii dintr-astea, dar cred în Dumnezeu și sînt convinsă că Lui nu prea îi pasă de ce face omul, atîta

vreme cît ține capul sus și ajută ori de cîte ori poate o ființă aflată la ananghie. După părerea mea, oamenii sînt în general foarte drăguți și îmi pare rău de toți cei care nu sînt.

— Și pe urmă ce-o să fie? întrebă Philip.

— Mda, cum să-ți zic, sigur nu prea știu, zîmbi ea, dar sper să fie bine. Și, în orice caz, n-o să mai trebuiască să plătesc chirie și nici să scriu romane ieftine.

Ca orice femeie, era înzestrată cu darul de a măguli în mod delicat pe ceilalți. Ea socotea că Philip a făcut un act de bravură cînd a părăsit Parisul, pentru că și-a dat seama că nu poate ajunge un mare pictor; iar el fu în culmea fericirii cînd Norah își exprimă admirația entuziastă pentru el. Niciodată nu fusese foarte sigur dacă această acțiune constituie o dovadă de curaj sau de neputință. Era încîntător să-ți dai seama că ea o consideră o faptă eroică.

Și pe urmă, ea nu ezită să abordeze cu Philip un subiect pe care prietenii lui îl evitau în mod instinctiv.

— E o mare prostie din partea ta să te arăți atît de simțitor în privința piciorului tău strîmb, îi spuse ea.

Îl văzu cum se împurpurează la față, dar nu se lăsă.

— Știi, oamenii nu se gîndesc nici pe departe atît de mult ca tine la acest lucru. Îl observă cînd te văd pentru prima dată și pe urmă uită complet de el.

Philip nu vru să-i răspundă.

— Sper că nu te-ai supărat pe mine?!

— Nu.

Norah îl cuprinse cu brațele pe după gît.

— Știi, îți vorbesc de acest lucru numai pentru că te iubesc. Nu vreau să fii nefericit din această cauză.

— Cred că de la tine sînt în stare să accept orice vrei să-mi spui, răspunse Philip zîmbind. Tare aș vrea să pot face ceva pentru ca să-ți demonstrez cîtă recunoștință îți port.

Norah puse stăpînire pe el și în alte privințe. Nu-l lăsa să fie morocănos și rîdea de el cînd îl vedea cum se înfurie. Îl civiliza.

— Poți să mă faci să mă comport absolut cum vrei tu, îi zise el odată.

— Și nu-ți pare rău?

— Nu. Eu vreau să mă port cum îți face ție plăcere.

Philip se dovedi destul de înțelept ca să-și dea seama de fericirea lui. I se părea că Norah îi dă tot ceea ce putea să-i dea o soție, fără ca el să-și fi pierdut cîtuși de puțin libertatea. Nu avusese niciodată un prieten mai încîntător decît ea, și încă un prieten care dădea dovadă de o înțelegere cum nu mai descoperise pînă atunci la nici un bărbat. Relațiile sexuale dintre ei nu constituiau altceva decît veriga cea mai solidă a prieteniei lor. O completau, fără a fi un lucru esențial. Și pentru că simțurile lui Philip erau satisfăcute, el deveni mai calm și mai ușor de suportat în conviețuire. Se simțea complet stăpîn pe sine însuși. Unerori, se gîndea la iarna trecută în timpul căreia fusese obsedat de o pasiune hidoasă și îl cuprinse ura pentru Mildred și scîrba de el însuși.

Se apropiau examenele lui și Norah manifesta la fel de mult interes pentru ele cît dovedea și el. Entuziasmul și nerăbdarea ei îl flatau și-l înduioșau. Norah îi smulse promisiunea de a veni la ea imediat după examen, pentru a-i comunica rezultatul. De data aceasta, trecu toate cele trei probe fără nici o problemă și, cînd veni să-i spună, Norah izbucni în plîns.

— Vai, ce bine îmi pare! Eram atît de îngrijorată!

— Prostuțo, rîse el, sufocat de fapt de emoție.

Era imposibil ca cineva să nu fi fost încîntat de comportarea ei în această împrejurare.

— Și acum ce ai de gînd să faci? întrebă ea.

— Pot să-mi iau o vacanță cu conștiința împăcată. Nu mai trebuie să muncesc pînă la începutul semestrului, în octombrie.

— Presupun că ai să te duci la Blackstable la unchiul tău, nu?

— Dacă asta presupui, să știi că greșești. Am să stau la Londra și am să mă joc cu tine.

— Eu zic că ar fi mai bine să pleci.

— De ce? Te-ai plictisit de mine?

Norah rîse și îi puse mîinile pe umeri.

— Pentru că ai muncit din greu și pari complet istovit. Ai nevoie de aer curat și de puțină odihnă. Te rog eu să te duci.

Un timp, Philip nu răspunse. O privi cu ochi de îndrăgostit.

— Știi, pe tine te cred, dar pe nimeni altul nu l-aș crede. Tu te gîndești numai la binele meu. Mă întreb ce-i fi găsind la mine?

— Vrei să-mi dai referințe bune, o recomandare și un preaviz de o lună? rîse ea vesel.

— Dacă ar fi așa, aș spune că ești grijulie și de treabă și nu ești deloc pretențioasă; nu ești niciodată speriată, nu dai nimănui bătaie de cap și oricine îți poate intra ușor în voie.

— Aș, astea-s prostii, zise ea, dar află de la mine un lucru: dintre toate cunoștințele mele, sînt una dintre puținele persoane care se dovedesc capabile să învețe ceva din experiența lor.

# Capitolul LXVII

Philip era nerăbdător să se întoarcă la Londra. În cele două luni pe care le petrecuse la Blackstable primise nenumărate scrisori de la Norah. Ea umplea multe pagini cu un scris mare și hotărît, relatînd cu un umor nedezmințit micile evenimente ale vieții de fiecare zi, necazurile domestice ale proprietăresei ei, un subiect gras pentru rîs, supărările – comice, de altfel – pricinuite de repetițiile ei ca figurantă – trebuia să traverseze scena într-un spectacol important de la un teatru londonez – și diferite dispute cu editorii cu care lucra. Philip citea mult, se scălda în mare, juca tenis și se plimba cu iolele. La începutul lui octombrie se întoarse la Londra și se apucă serios de treabă în vederea celui de-al doilea examen. Dorea cu ardoare să-l treacă, pentru că în felul acesta punea capăt corvoadei cursurilor și seminarelor; după ce scăpa de acest examen, studentul devenea un fel de ajutor al doctorului din dispensar și venea în contact nu numai cu manualele, ci și cu oamenii vii. Se vedea în fiecare zi cu Norah.

Lawson petrecuse vara la Poole[1] și îi arătă o serie de schițe făcute în port și pe plajă. Avea cîteva comenzi de portrete și-și propunea să rămînă la Londra pînă cînd anotimpul neguros îl va alunga. Hayward, care era și el la Londra, avea de gînd să petreacă iarna în străinătate, dar își amîna săptămînă de săptămînă plecarea dintr-o simplă incapacitate de a se hotărî să-și pună planurile în aplicare. Hayward se cam îngrășase în ultimii doi sau

1. Localitate din sudul Angliei, pe coasta Canalului Mînecii.

trei ani – Philip îl cunoscuse la Heidelberg cu cinci ani înainte – și avea o tendință prematură spre chelie. Era de altfel foarte sensibil în această privință și purta părul lung, ca să-și acopere restul capului. Singura lui consolare era că fruntea lui căpătase o înfățișare foarte nobilă. Ochii lui albaștri își cam pierduseră culoarea, pleoapele îi atîrnau cu un aer de delăsare; iar gura lui, nemaifiind așa de plină și cărnoasă ca în tinerețe, avea acum ceva flasc și palid. Continua și acum să vorbească vag despre lucrurile pe care avea de gînd să le înfăptuiască în viitor, dar o făcea cu mai puțină convingere ca altădată; și vedea și el limpede că prietenii nu mai cred în el; după ce dădea pe gît două-trei pahare de whisky, cădea într-o melancolie elegiacă.

— Sînt un ratat, murmura el. Nu sînt pregătit pentru duritatea luptei pentru existență. Nu sînt în stare să fac altceva decît să mă țin deoparte și să las gloata vulgară să alerge pe lîngă mine după bucuriile vieții.

Hayward îți lăsa impresia că eșecul în viață reprezintă un lucru mai delicat, mai fin decît reușita. El insinua chiar că atitudinea lui detașată se datora dezgustului pentru tot ceea ce este banal și vulgar. Vorbea frumos despre Platon.

— Eu credeam că între timp ai terminat cu Platon, îi spuse Philip enervat.

— Serios? întrebă Hayward ridicînd din sprîncene.

Nu era dispus să continue discuția în legătură cu acest subiect. În ultima vreme, descoperise că tăcerea conferă o demnitate mai de efect.

— Nu văd ce rost are că citești mereu-mereu același lucru, zise Philip. Asta este doar o formă laborioasă de trîndăvie.

— Dar ce, tu ai impresia că posezi o minte atît de strălucită încît să-l poți înțelege de la prima lectură pe cel mai profund scriitor?

— Eu nu vreau să-l înțeleg, că doar nu sînt critic de meserie. Pe mine nu mă interesează scriitorul de dragul lui, cît de dragul meu.

— Atunci de ce mai citești?

— În parte de plăcere, întrucît lectura a devenit un nărav pentru mine, și cînd nu citesc, mă simt tot așa de rău ca atunci cînd nu fumez, și în parte pentru a mă cunoaște pe mine însumi. Cînd citesc o carte mi se pare că o citesc numai cu ochii, dar, din cînd în cînd, dau peste cîte un pasaj, poate doar o simplă turnură de frază care are un sens pentru *mine* și devine parte integrantă din propria mea persoană; am scos din carte tot ceea ce mi-e folositor și, dacă o mai citesc încă de zece ori, nu mai pot scoate altceva din ea. Vezi tu, mie mi se pare că omul e ca un boboc închis și ceea ce citește și face nu are nici un efect; dar există anumite lucruri care au o semnificație deosebită pentru om, și acestea fac bobocul să se deschidă; petalele se desfac pe rînd și, în cele din urmă, se naște floarea.

Philip nu era mulțumit de această metaforă, dar nu știa cum altfel ar fi putut să explice un lucru pe care îl simțea, fără să și-l reprezinte foarte clar.

— Tu vrei să faci tot felul de lucruri, vrei să devii cutare sau cutare, îi spuse Hayward dînd din umeri. E îngrozitor de vulgar.

Între timp, Philip ajunse să-l cunoască foarte bine pe Hayward. Avea un caracter slab și era înfumurat, atît de înfumurat, încît trebuia să fii în permanență atent, ca nu cumva să-i rănești sentimentele; el amesteca trîndăvia și idealismul în asemenea măsură, încît nu le mai putea separa. Într-o zi, Hayward cunoscu în atelierul lui Lawson un ziarist pe care-l încîntă cu conversația lui, iar peste o săptămînă primi o scrisoare din partea directorului unui ziar, care-i solicita colaborarea în calitate de critic. Timp de patruzeci și opt de ore, Hayward trecu printr-un adevărat chin din pricina nehotărîrii. Vorbise de atîtea ori despre dorința de a-și găsi o ocupație de acest gen, încît acum n-avea curajul să refuze direct, dar gîndul de a trebui să facă ceva îl umplea de o adevărată panică. În cele din urmă, respinse oferta și răsuflă ușurat.

— M-ar fi împiedicat de la muncă, îi spuse el lui Philip.

— Care muncă? îl întrebă brutal Philip.

— Viaţa mea interioară, răspunse el.

Apoi începu să spună tot felul de lucruri frumoase despre Amiel[1], profesorul de la Geneva al cărui geniu promitea realizări rămase de-a pururi neîmplinite; pînă ce, în sfîrşit, la moartea lui, cauza şi scuza eşecului său au devenit deodată evidente în jurnalul amănunţit, minunat, care s-a descoperit printre hîrtiile rămase de la el. Hayward zîmbi enigmatic.

Dar Hayward îşi păstrase talentul de a vorbi fermecător despre cărţi; avea un gust admirabil şi o judecată rafinată; în plus, îl interesau în permanenţă ideile, ceea ce îl transforma într-un foarte bun interlocutor. De fapt, ele nu însemnau nimic pentru el, întrucît nu aveau nici cea mai mică influenţă asupra lui; le trata însă de parc-ar fi fost nişte obiecte de porţelan dintr-o sală de licitaţie, mînuindu-le ca şi cum l-ar fi încîntat forma şi lustrul lor, preţuindu-le pentru sine; iar apoi, punîndu-le la loc în vitrină, nici nu se mai gîndea la ele.

Tot Hayward fu cel care făcu o descoperire epocală. Într-o seară, după pregătirile cuvenite, îi duse pe Philip şi pe Lawson într-o cîrciumă de pe Beak Street, remarcabilă nu numai în sine şi prin istoria ei – păstra amintirea unor momente de glorie din secolul al XVIII-lea care stîrneau imaginaţia romantică – ci şi pentru tabacul de prizat, cel mai bun din Londra, şi mai ales pentru punch-ul care se vindea acolo. Hayward îi conduse într-o sală lungă – de o maiestate cam ponosită acum – cu pereţii decoraţi cu imense nuduri de femei: erau ample alegorii, opere ale unor pictori din şcoala lui Haydon[2]; dar fumul, gazul de iluminat şi aerul Londrei dăduseră coloritului lor o suculenţă care le asemuia cu picturile vechilor maeştri. Lambriurile întunecate, aurul masiv, patinat al cornişei, mesele de mahon dădeau acestei

1. Henri Frédéric Amiel (1821-1881), estetician şi filozof elveţian.
2. Benjamin Robert Haydon (1786-1846), celebru pictor romantic; a redat scene istorice.

încăperi o atmosferă somptuoasă şi confortabilă, iar tapiţeria de piele a scaunelor aşezate pe lîngă pereţi era moale şi plăcută. Pe masa din faţa uşii era aşezat un cap de berbec în care se afla tabacul acela vestit. Comandară punch şi-l băură cu nesaţ. Era un punch fierbinte cu rom. Condeiul se dovedeşte incapabil să descrie deliciile acestei excelente băuturi; vocabularul sobru, epitetul reţinut al acestei relatări sînt necorespunzătoare pentru o asemenea sarcină. Iar termenii pompoşi, expresiile şlefuite, cu parfum exotic, se ridică la înălţimea fanteziei aţîţate. Băutura aceasta îţi încălzea sîngele în vine şi-ţi limpezea capul; îţi umplea sufletul de o senzaţie de bunăstare; îţi deschidea imediat mintea către rostirea unor fraze spirituale şi către aprecierea spiritului celorlalţi; avea aerul vag al muzicii îmbinat cu precizia matematicii. Numai una dintre calităţile sale era comparabilă cu vreun alt lucru: avea căldura unei inimi simţitoare; dar gustul său, parfumul, senzaţia pe care ţi-o dădea nu puteau fi descrise în cuvinte. Dacă ar fi încercat s-o facă, Charles Lamb[1], cu tactul său nemăsurat, ar fi izbutit poate să ne înfăţişeze fermecătoare tablouri ale vieţii din vremea lui; tinzînd către imposibil, lordul Byron ar fi putut atinge sublimul într-o strofă din *Don Juan*; Oscar Wilde, turnînd şuvoaie de nestemate din Ispahan[2] pe brocarturile Bizanţului, ar fi putut să creeze o frumuseţe tulburătoare; gîndindu-se la ea, mintea ameţea cuprinsă de viziunile ospeţelor lui Heliogabal[3]; şi armoniile subtile ale lui Debussy[4] se îmbinau cu izul de mucegai, iar aroma idilică a cuferelor în care s-au ţinut veşminte vechi, jabouri, pantaloni strîmţi şi vestoane ale unei generaţii uitate, cu parfumul fraged al lăcrămioarelor şi gustul înţepător al brînzei Cheddar.

Hayward descoperise cîrciuma la care se găsea această băutură nepreţuită, întîlnindu-se pe stradă cu un fost

1. Eseist şi literat englez (1775-1835).
2. Oraş în Persia.
3. Împărat roman (218-222 d.H.).
4. Compozitor francez (1862-1918).

coleg de la Cambridge, un oarecare Macalister. Era agent de bursă și filozof. Prinsese obiceiul de a frecventa această cîrciumă o dată pe săptămînă; și, curînd, Philip, Lawson și Hayward începură și ei să se întîlnească regulat acolo marți seara: schimbarea modei făcuse ca localul să nu fie prea frecventat, ceea ce constituia un avantaj pentru cei a căror îndeletnicire preferată era conversația. Macalister avea un trup osos, mult prea scund pentru cît era de lat, și o față mare și cărnoasă. În schimb, vorbea cu glas molcom. Îl studia cu ardoare pe Kant și judeca totul din punctul de vedere al rațiunii pure. Ținea grozav să expună această doctrină. Philip îl asculta plin de interes. Ajunsese de mult la concluzia că nimic nu-l amuza mai mult decît metafizica, dar nu era prea sigur de eficacitatea acesteia în rezolvarea problemelor vieții cotidiene. Micul lui sistem plin de simplitate, la care ajunsese ca rezultat al meditațiilor sale de la Blackstable, nu păruse să-i servească la mare lucru, cît fusese îndrăgostit de Mildred. Nu putea declara categoric că rațiunea te poate ajuta să-ți dirijezi comportarea. După părerea lui, viața se trăia de la sine. Își amintea foarte clar violența pasiunii care pusese stăpînire pe el și incapacitatea lui de a reacționa împotriva acestei pasiuni, de parcă ar fi fost legat de pămînt cu funii groase. Citea prin cărți multe lucruri înțelepte, dar nu putea judeca altfel decît prin prisma propriei lui experiențe (de fapt, nici nu știa dacă prin asta se deosebea cu ceva de alți oameni); el nu cîntărea dinainte în fiecare acțiune elementele pro și contra, profitul pe care avea să-l obțină dacă făcea un anumit lucru sau dezavantajele pe care ar fi putut să le aibă dacă nu-l făcea; dar întreaga lui ființă era împinsă irezistibil înainte. El nu acționa numai cu o parte a sa, ci cu toată ființa. Puterea care-l stăpînea nu părea să aibă nimic de-a face cu rațiunea. Rațiunea nu făcea altceva decît să-i indice metodele de a obține lucrul către care tînjea tot sufletul său.

Macalister îi aminti de „imperativul categoric".

— Poartă-te în așa fel încît fiecare acțiune a ta să fie susceptibilă de a deveni o regulă universală de comportare pentru toți oamenii.

— Asta mi se pare pur și simplu o prostie, zise Philip.

— E o mare îndrăzneală să spui așa ceva despre vreun lucru afirmat de Immanuel Kant, îi replică Macalister.

— De ce? Respectul pentru ceea ce a spus cutare sau cutare te îndobitocește; și așa e mult prea mult respect pe lumea asta. Kant a gîndit anumite lucruri, nu pentru că erau adevărate, ci pentru că era Kant.

— Mă rog, și în fond ce ai de obiectat împotriva „imperativului categoric?"

(Vorbeau de parcă ar fi fost în joc soarta unor imperii.)

— El lasă să se înțeleagă că omul și-ar putea alege singur calea printr-un efort de voință. Pe de altă parte, mai sugerează și că rațiunea ar constitui călăuza cea mai sigură. Dar de ce oare ar fi poruncile ei mai bune decît cele ale pasiunii? Ele sînt doar diferite, atîta tot.

— S-ar zice că ești robul pasiunilor și că te declari foarte mulțumit de această situație.

— Sînt un rob pentru că n-am încotro, dar n-aș zice că sînt mulțumit, rîse Philip.

În timp ce vorbea, se gîndea la nebunia aceea înfierbîntată care-l făcuse să gonească mereu în urmărirea lui Mildred. Își aminti cît de mult îl iritase și cît de înjosit se simțise din pricina acestei nebunii.

„Slavă Domnului că m-am eliberat!", gîndi el.

Și totuși, chiar în clipa aceea, nu era prea sigur că e foarte sincer. În timp ce se afla încă sub influența pasiunii, simțise o vigoare unică și mintea îi lucra cu o forță neobișnuită. Parcă era mai viu, îi dădea emoții simplul fapt al existenței, sufletul era cuprins de o nerăbdare vehementă. În comparație cu toate acestea, viața de acum i se părea cam searbădă. Cu tot chinul pe care-l îndurase, senzația aceea a existenței trepidante, copleșitoare îi oferise o compensație.

Dar cuvintele nefericite ale lui Philip îl angajară într-o discuție cu privire la libertatea voinței și Macalister, cu memoria lui bine mobilată, scotea la iveală argument după argument. Mintea lui savura din plin dialectica, așa că el reușea adesea să-l facă pe Philip să se contrazică; îl înghesuia în unghere din care nu mai putea scăpa

decît făcînd concesii ireparabile; Macalister îl prindea în cursă cu logica și apoi îl bombarda cu citate din lucrările unor autorități în materie.

În cele din urmă, Philip zise:

— Mda, nu pot spune mare lucru în privința altora. Pot vorbi doar despre mine. Iluzia libertății de voință e atît de puternică în mintea mea, încît nu mă pot desprinde de ea, deși sînt convins că e doar o iluzie. E însă o iluzie care reprezintă unul dintre cele mai puternice mobiluri ale acțiunilor mele. Înainte de a face ceva, simt că am libertatea de alegere și asta îmi influențează acțiunea; dar pe urmă, odată făcut lucrul acela, capăt convingerea că fusese dintotdeauna ceva inevitabil.

— Și ce deduci din asta? întrebă Hayward.

— Cum, ce? Pur și simplu zădărnicia regretului. N-are rost să bocești, cînd știi că mortul de la groapă nu se mai întoarce, întrucît toate forțele universului s-au concentrat pentru a-l îngropa.

# Capitolul LXVIII

Într-o dimineață, Philip se sculă cu capul tulbure și, întinzîndu-se din nou în pat, își dădu deodată seama că e bolnav. Îl dureau brațele și picioarele și avea fiori. Cînd proprietăreasa îi aduse micul dejun, el îi strigă prin ușa deschisă că nu se simte bine și ceru o ceașcă de ceai și pîine prăjită. Peste cîteva minute, auzi o bătaie în ușă și-și făcu apariția Griffiths. Stăteau de mai bine de un an în aceeași casă, dar nu vorbiseră niciodată, salutîndu-se doar din cap cînd se întîlneau pe coridor.

— Dom'le, am auzit că nu te simți prea bine, zise Griffiths. M-am gîndit să trec să văd ce ai.

Roșind fără să știe de ce, Philip încercă să braveze. Spera să se facă bine în cîteva ceasuri.

— Mda, cred că n-ar fi rău să-mi dai voie să-ți iau temperatura, zise Griffiths.

— Dar e absolut inutil, răspunse Philip țîfnos.

— Ei, haide, haide.

Philip își puse termometrul în gură. Griffiths se așeză pe marginea patului și sporovăi degajat cîteva minute, apoi îi scoase termometrul și se uită la el.

— Uite ce e, șefule, trebuie să stai în pat și am să-l aduc pe bătrînul Deacon să te vadă.

— Aș, fleacuri, zise Philip. Nu e nimic grav. Te rog nu te deranja pentru mine.

— Dar nu e nici un deranj. Ai temperatură și trebuie să stai în pat. Ai să mă asculți, nu?

Griffiths avea un fel de a fi încîntător, un amestec de gravitate și amabilitate, care era de-a dreptul fermecător.

— Extraordinar ce bine știi să te porți cu bolnavii, murmură Philip închizînd ochii zîmbitor.

Griffiths îi aranjă perna, îi netezi cu îndemînare cearșaful și pătura și-l înveli bine. Apoi se duse în camera cealaltă, căutînd un sifon, dar negăsind, îi aduse unul din apartamentul lui. Apoi îi trase jaluzelele, făcînd întuneric în cameră.

— Ei, acum încearcă să dormi și eu am să-l aduc pe moșneag de îndată ce-și termină vizita prin saloane.

Lui Philip i se păru că au trecut ceasuri nesfîrșite pînă să vină cineva la el. Îi plesnea capul de durere, îl chinuiau junghiurile din brațe și din picioare și se temea să nu izbucnească în plîns. Apoi auzi o bătaie în ușă și intră Griffiths, sănătos, voinic și vesel.

— L-am adus pe domnul doctor Deacon, zise el.

Doctorul, un bătrînel de o blîndețe deosebită, pe care Philip îl știa din vedere, se apropie de pat. După cîteva întrebări și o cercetare rapidă, urmă diagnosticul.

— Cum interpretezi cazul? îl întrebă el pe Griffiths, cu zîmbetul pe buze.

— Stare gripală.

— Corect.

Doctorul Deacon aruncă o privire prin camera sărăcăcioasă a lui Philip.

— N-ai vrea să vii la spital? Îți dau o rezervă și poți fi îngrijit mai bine decît aici.

— Aș prefera să rămîn aici, zise Philip.

Nu voia să fie deranjat și îl intimida orice schimbare de mediu. Avea oroare să le vadă pe infirmiere agitîndu-se în jurul lui și se temea îngrozitor de curățenia rece și apăsătoare de la spital.

— Îl pot îngriji eu, zise imediat Griffiths.

— A, bine, atunci e în regulă.

Îi scrise o rețetă, dădu cîteva instrucțiuni și plecă.

— Acum o să trebuiască să faci exact ceea ce-ți spun, zise Griffiths. Să știi că eu o să fiu și infirmieră, și soră de noapte.

— Ești foarte drăguț, dar nu cred că o să am nevoie de nimic, zise Philip.

Griffiths îşi puse mîna mare, rece şi uscată pe fruntea lui Philip şi atingerea ei păru să-i facă bine bolnavului.

— Mă duc doar pînă la farmacia spitalului, să fac reţeta asta şi pe urmă mă întorc.

Peste puţin timp îi aduse doctoria şi-i dădu o doză lui Philip. Apoi se duse sus ca să-şi aducă nişte cărţi.

— Nu te superi dacă azi după-amiază o să stau să lucrez în camera de alături, nu? zise el cînd coborî. Am să las uşa deschisă, ca să mă poţi striga, dacă ai nevoie de ceva.

Mai tîrziu, în cursul zilei, trezindu-se dintr-o toropeală apăsătoare, Philip auzi glasuri în camera lui de zi. Griffiths avea o vizită. Îl auzi spunînd:

— Ştii ce, ar fi mai bine să nu vii diseară.

Peste cîteva minute intră altcineva în odaie şi-şi exprimă surprinderea cînd îl găsi pe Griffiths acolo. Philip auzi explicaţia pe care o dădea Griffiths:

— Îl îngrijesc pe un tip din anul doi, care stă aici. Prăpăditul a făcut gripă. Astă-seară nu jucăm whist, bătrîne.

Curînd Griffiths rămase iar singur, şi Philip îl strigă.

— Ascultă, nu cumva îţi amîni petrecerea de astă-seară? întrebă el.

— Ba da, dar nu din pricina ta. Trebuie să învăţ la chirurgie.

— Zău că n-are rost s-o amîni. Mie o să-mi treacă. Nu e cazul să-ţi baţi capul cu mine.

— Lasă, nu-ţi face griji din pricina asta.

Starea lui Philip se înrăutăţi. La căderea nopţii, începu să delireze, dar spre dimineaţă se trezi dintr-un somn agitat. Îl văzu pe Griffiths sculîndu-se dintr-un fotoliu, îngenunchind şi punînd cărbuni pe foc cu mîna. Era într-o pijama peste care îşi îmbrăcase un halat de casă.

— Ce faci aici? întrebă el.

— Te-am trezit cumva? Încercam să aţîţ focul, fără să fac prea multă gălăgie.

— Dar cum de nu eşti în pat? Cît e ceasul?

— Trebuie să fie vreo cinci. M-am gîndit că poate n-ar strica să rămîn cu tine peste noapte. Am adus şi un

fotoliu, pentru că m-am gîndit că dacă-mi pun o saltea pe jos, o să dorm atît de profund, încît n-o să te aud cînd o să mă strigi.

— Îmi pare rău că îți dai atîta osteneală cu mine, gemu Philip. Dacă cumva te molipsești de la mine?

— Atunci o să fie rîndul tău să mă îngrijești, bătrîne, zise Griffiths rîzînd.

Dimineața, Griffiths ridică jaluzelele. Părea palid și obosit după garda aceasta de noapte, dar optimismul nu-l părăsise cîtuși de puțin.

— Ei, și acuma, dă-mi voie să te spăl, îi spuse el vesel lui Philip.

— Dar mă pot spăla și singur, zise Philip rușinat.

— Mofturi. Dacă erai într-o rezervă, te-ar fi spălat infirmiera. Și ce poate ea să facă pot face și eu.

Fiind prea slăbit și prea deprimat ca să se mai împotrivească, Philip îl lăsă pe Griffiths să-i spele mîinile și fața, picioarele, pieptul și spinarea. O făcea cu o tandrețe fermecătoare, vorbind mereu cu o afabilitate debordantă; apoi îi schimbă cearșaful așa cum se făcea și la spital, îi bătu perna și-i aranjă așternutul.

— Ce n-aș da să mă vadă sora Arthur! Ar fi o mare surpriză pentru ea. Acuși o să treacă și doctorul Deacon să te vadă.

— Nu înțeleg ce te face să fii atît de bun cu mine, zise Philip.

— Fac și eu puțină practică. E o adevărată desfătare să am și eu un pacient.

Griffiths îi servi micul dejun și se duse să se îmbrace și să mănînce și el ceva. La zece fără un sfert se întoarse cu struguri și flori.

— Vai, ce drăguț ești! zise Philip.

Zăcu la pat cinci zile.

Norah și cu Griffiths făcură cu schimbul ca să-l îngrijească. Deși Griffiths era de aceeași vîrstă cu Philip, adopta față de el o atitudine maternă, dar și plină de umor. Era un om care se gîndea la toate, se purta cu blîndețe și știa să te încurajeze; dar cea mai mare calitate a lui era vitalitatea, care părea să aducă sănătate oricărei

persoane cu care venea în contact. Philip nu era obișnuit cu cocoleala de care se bucură majoritatea oamenilor din partea mamelor sau a surorilor, și era profund afectat de tandrețea aproape feminină a acestui tînăr voinic.

Se făcu bine. Apoi Griffiths, pierzîndu-și vremea prin camera lui Philip, îl amuză relatîndu-i cu mult haz tot felul de aventuri amoroase. Era mare amator de flirturi, fiind în stare să aibă trei sau chiar patru în același timp; și nu putea exista lucru mai plăcut pentru urechi decît felul cum descria el trucurile la care era silit să recurgă pentru a ieși din încurcătură. Avea darul de a arunca o strălucire romantică asupra tuturor lucrurilor care i se întîmplau. Era înglodat pînă în gît de datorii, toate obiectele lui de preț erau amanetate, dar izbutea întotdeauna să-și păstreze optimismul, extravaganța și generozitatea. Avea o fire de aventurier. Îi plăceau oamenii cu ocupații nesigure și cu intenții dubioase; avea nenumărate cunoștințe în rîndurile personajelor obscure ale societății, care frecventează cîrciumile londoneze. Femeile de moravuri ușoare, tratîndu-l ca pe un prieten, îi povesteau necazurile, greutățile și succesele din viața lor; iar trișorii, respectîndu-i lipsa de bani, îl pofteau la masă și-i împrumutau hîrtii de cinci lire. Căzuse de nenumărate ori la examene; dar suporta această situație fără să se întristeze și se supunea cu o grație atît de fermecătoare cicălelilor părintești, încît tatăl lui – un doctor care avea cabinetul la Leeds – n-avea inima să se supere de-a binelea pe el.

— Nu mă descurc deloc cu cititul, zicea el vesel, dar în schimb nu mă pricep nici să muncesc.

Viața era mult prea veselă. Dar era limpede că, după ce va fi depășit exuberanța tinereții și după ce-și va fi luat în sfîrșit diploma, urma să aibă un succes imens cu clientela. Avea să-și vindece pacienții pur și simplu prin farmecul său personal.

Philip îl idolatriza, așa cum făcuse și la școală cu băieții care erau înalți, bine făcuți și înzestrați cu o fire optimistă. Pînă se vindecă, se împrietenise deja la cataramă cu Griffiths, și ceea ce-i dădea o imensă satisfacție lui Philip era faptul că lui Griffiths părea să-i placă să

stea în camera de zi a lui Philip, irosindu-i timpul acestuia cu flecăreala lui amuzantă și fumînd țigară după țigară. Uneori, Philip îl lua și pe el la cîrciuma de lîngă Regent Street. Hayward îl găsi cam stupid, dar Lawson îi recunoscu farmecul și se arătă dornic să-i facă portretul; cu părul lui creț, cu ochii albaștri și cu pielea albă, avea o înfățișare pitorească. Adeseori, discutau lucruri despre care Griffiths habar n-avea, și atunci rămînea tăcut cu un zîmbet simpatic pe fața lui frumoasă, simțind pe bună dreptate că prezența lui constituie o contribuție suficientă la distracția celor de față. Cînd descoperi că Macalister e agent la bursă, se arătă doritor să afle ponturi de la el; iar acesta, cu zîmbetul său grav, îi povesti de cîte ori ar fi putut să cîștige o avere, dacă ar fi cumpărat anumite acțiuni. Lui Philip îi lăsă gura apă pentru că, ba cu una, ba cu alta, izbutea să cheltuiască mai mult decît se așteptase și i-ar fi convenit foarte bine să cîștige ceva bani prin metoda ușoară pe care o sugera Macalister.

— Cînd o să mai aud de vreun pont cu adevărat sigur, am să vă informez, zise agentul de bursă. Uneori se întîmplă să se ivească ceva. Totul e să știi să aștepți momentul potrivit.

Philip nu putea să-și stăpînească gîndul că ar fi o mare bucurie să cîștige cincizeci de lire ca să-i poată cumpăra lui Norah blănurile de care avea atîta nevoie pentru iarnă. Se uită prin vitrinele de pe Regent Street și alese lucrurile pe care le-ar fi putut cumpăra cu acești bani. Norah merita orice. Îl făcuse foarte fericit.

# Capitolul LXIX

Într-o după-amiază, întorcîndu-se de la spital în garsoniera lui, ca să se spele și să se aranjeze înainte de a se duce ca de obicei să ia ceaiul cu Norah, tocmai descuia ușa, cînd proprietăreasa i-o deschise de perete.

— Te așteaptă o doamnă, zise ea.

— Pe mine? întrebă Philip.

Era surprins. Nu putea fi decît Norah, și nu-și dădea seama ce ar fi putut s-o aducă la el.

— N-aș fi primit-o în casă, dar a venit de trei ori, și părea atît de necăjită că nu te-a găsit, încît am poftit-o să te aștepte.

Philip o dădu la o parte pe proprietăreasă, care nu mai contenea cu explicațiile, și intră repede la el în odaie. I se tăiară picioarele. Era Mildred. Stătea pe scaun, dar la intrarea lui se grăbi să se ridice. Nu-i ieși în întîmpinare și nici nu scoase vreo vorbă. Philip era atît de surprins, încît nu-și mai dădea seama ce spunea.

— Ce naiba vrei? întrebă el.

Mildred nu răspunse, dar începu să plîngă. Nu-și duse mîinile la ochi, ci le lăsă să atîrne pe lîngă trup. Arăta ca o servitoare care se roagă să fie angajată. Toată înfățișarea ei era îngrozitor de umilă. Philip nu știa ce fel de sentimente l-au cuprins. Simțea un imbold puternic să facă stînga-mprejur și să fugă din odaie.

— Credeam că n-o să te mai văd în viața mea, zise el în cele din urmă.

— Mai bine muream, gemu ea.

Philip o lăsă să stea în picioare acolo unde se afla. În momentul acela nu se gîndea la altceva decît cum să se

liniștească. Îi tremurau genunchii. Se uită la ea și gemu de disperare.

— Ce s-a întîmplat? întrebă el.

— M-a părăsit... Emil.

Inima lui Philip tresări. În aceeași clipă își dădu seama că o iubea cu aceeași pasiune de totdeauna. Nu încetase niciodată s-o iubească. Fata se afla dinaintea ochilor lui, umilită și fără a mai opune nici o rezistență. Ar fi dorit s-o cuprindă în braţe şi să-i acopere cu sărutări faţa înlăcrimată. Vai, de cînd n-o mai văzuse! Nici nu înțelegea cum putuse suporta o despărțire atît de îndelungată.

— Cred că ar fi mai bine să stai jos. Să-ți dau ceva de băut.

Îi trase scaunul lîngă foc și Mildred se așeză. Îi pregăti un whisky cu sifon, pe care Mildred îl bău suspinînd fără încetare. Se uita la Philip cu ochii mari și triști. Avea cearcăne grele. Era mai slabă și mai albă decît ultima dată cînd o văzuse.

— Îmi dau cu pumnii în cap că nu m-am măritat cu tine cînd m-ai cerut de nevastă.

Philip nu înţelegea de ce spusele ei îi umpleau inima de bucurie. Nu putea să mențină între ei distanța pe care și-o impusese. Își lăsă mîna pe umărul ei.

— Îmi pare rău că ai necazuri.

Fata își lăsă capul pe pieptul lui și izbucni într-un plîns isteric. O deranja pălăria, așa că și-o scoase. Philip nu se gîndise niciodată că Mildred ar fi capabilă să plîngă în halul ăsta. O sărută o dată, și apoi încă o dată și încă o dată. Asta păru că-i mai alină puțin suferința.

— Philip, tu ai fost întotdeauna bun cu mine, zise ea. Am știut eu că pot apela la tine.

— Dar spune-mi ce s-a întîmplat.

— A, nu pot, nu pot, strigă ea dezlipindu-se din îmbrățișarea lui.

Philip îngenunche lîngă ea și-și lipi obrazul de al ei.

— Nu știi că nu există lucru pe care să nu poţi să mi-l spui? Știi că nu te-am învinovățit niciodată pentru nimic.

Mildred îi spuse treptat-treptat ce i se întîmplase, dar uneori suspina atît de tare, încît Philip aproape că nu mai înțelegea ce vorbește.

— Lunea ailaltă s-a dus la Birmingham și a făgăduit că se întoarce joi, dar n-a venit și n-a venit nici vineri, așa că i-am scris ca să-l întreb ce s-a întîmplat, dar nu mi-a răspuns la scrisoare. I-am scris încă o dată și i-am spus că dacă nu-mi răspunde cu prima poștă, mă duc să-l caut la Birmingham. Și azi-dimineață am primit o scrisoare de la un avocat care-mi zice că n-am nici un drept asupra lui și că, dacă îl mai bat la cap, o să se pună sub protecția legii.

— Bine, dar e absurd, strigă Philip. Nu poți să te porți așa cu nevasta. Vă certaserăți?

— A, da, ne-am ciondănit duminică și mi-a zis că s-a săturat de mine, dar tot așa mai îmi zisese și altă dată, și pe urmă venise înapoi. Am crezut că nu vorbește serios. S-a speriat pentru că i-am zis că o să am un copil. M-am ascuns de el cît am putut. Dar, pînă la urmă, a trebuit să-i zic. El a zis că eu sînt de vină, pentru că trebuia să știu să mă feresc. Dacă ai fi auzit ce lucruri a putut să-mi spună! Dar mi-am dat eu seama cît ai zice pește că nu e un gentleman. Nu mi-a lăsat nici un ban cînd a plecat. Și nu plătise nici chiria și eu n-aveam cu ce s-o plătesc, și femeia aia la care stăm mi-a zis niște lucruri – zău, dacă eram hoață și tot nu putea să-mi vorbească mai urît.

— Eu înțelesesem că vă mutați într-un apartament, nu?

— Așa a zis el la început, dar pe urmă a închiriat doar niște camere mobilate la Highbury. Tare era cărpănos. Zicea că eu sînt cheltuitoare, parcă el îmi dădea destul ca să am de unde să fiu cheltuitoare.

Era nemaipomenit cum izbutea Mildred să amestece lucrurile importante cu fleacurile. Philip era nedumerit. Toată povestea i se părea de neînțeles.

— Nu cred că un bărbat poate să fie atît de ticălos.

— A, nu-l cunoști. Acuma nu m-aș mai întoarce la el nici dacă ar veni să se roage de mine în genunchi. Am

fost o proastă că m-am gîndit la el! Și nici măcar nu cîștiga cît mi-a spus. Dacă ai ști ce gogoși mi-a turnat!

Philip stătu și chibzui cîteva minute. Era atît de mișcat de necazul ei, încît nici nu se mai gîndea la el.

— Vrei să mă duc eu la Birmingham? Aș putea să stau de vorbă cu el și să încerc să împac lucrurile.

— A, nici vorbă de așa ceva. După cît îl cunosc, acuma n-o să se mai întoarcă nicicum.

— Dar trebuie să te întrețină. De la asta nu se poate sustrage. Eu nu mă prea pricep la chestii dintr-astea, cred că ar fi mai bine să consulți un avocat.

— Bine, dar cum? N-am nici un ban.

— Îți plătesc eu. Am să-i scriu avocatului meu, un domn foarte bine care a fost executorul testamentar al lui taică-meu. Vrei să mergem împreună la el? Cred că-l mai găsim încă la birou.

— Nu, dă-mi o scrisoare de recomandare și mă duc singură.

Mildred se mai liniștise între timp. Philip se așeză la masă și îi scrise avocatului. Apoi își aminti că Mildred n-are nici un ban. Era fericit că tocmai schimbase un cec cu o zi înainte și putea să-i dea cinci lire.

— Ești tare bun cu mine, Philip.

— Sînt foarte fericit că pot face ceva ca să-ți vin în ajutor.

— Mai ții încă la mine?

— La fel de mult ca întotdeauna.

Mildred ridică buzele spre el și Philip o sărută. Părea că se abandonează total în fața lui, așa cum nu i se mai întîmplase niciodată. Gestul acesta al ei merita tot chinul prin care trecuse Philip.

Cînd plecă, Philip își dădu seama că stătuse două ore la el. Era fericit la culme.

„Biata de ea! Biata de ea!“ murmura el în sinea lui, și inima îi ardea de o dragoste mai puternică decît simțise el vreodată.

Nu se gîndi deloc la Norah pînă ce, pe la ora opt, primi o telegramă de la ea. Înainte chiar de a o deschide, știa de la cine e:

*„Ceva neplăcut? Norah“.*

Nu știa ce să facă și nici ce să răspundă. Putea să se ducă s-o ia de la teatru, după spectacolul în care făcea figurație și s-o conducă pînă acasă, cum făcuse uneori; dar tot sufletul lui se revoltă împotriva ideii de a o vedea în seara aceea. Se gîndi să-i scrie, dar nu era în stare cu nici un preț să-i spună ca de obicei: „Scumpa mea Norah“. Așadar, se hotărî să-i trimită o telegramă:

*„Scuze. Reținut acasă. Philip“.*

Parcă o vedea înaintea ochilor. Îi cam făcea silă fața ei mititică cu pomeții ieșiți și în culori prea crude. Tenul ei avea ceva ordinar la care cînd se gîndea i se făcea pielea de găină. Își dădea seama că telegrama pe care i-o trimisese trebuia să fie urmată de o acțiune oarecare din partea lui, dar, în orice caz, pentru moment cel puțin, obținea o amînare.

A doua zi îi trimise o nouă telegramă:

*„Regret, plecare imposibilă. Urmează scrisoare“.*

Mildred propusese să vină la el la patru după-amiaza, și el nu voise să-i spună că nu-i convine ora. La urma urmei, ea făcuse primul pas venind la el. O așteptă cu nerăbdare. Stătu la fereastră pîndind-o și-i deschise chiar el ușa de la stradă.

— Ei, ce-ai făcut? Ai vorbit cu Nixon?

— Da, răspunse ea. Dar a zis că nu e nici o scofală. Nu se poate face nimic. Trebuie să strîng din dinți și să suport.

— Bine, dar asta e imposibil! strigă Philip.

Mildred se așeză jos istovită.

— Ți-a explicat de ce? întrebă el.

Mildred îi dădu o scrisoare mototolită.

— Uite scrisoarea ta, Philip. Nici n-am mai dus-o la el. N-am putut să-ți spun ieri adevărul, zău că n-am putut. Emil nu m-a luat de nevastă. De fapt, nici nu putea. E însurat și are trei copii.

Philip simţi deodată un junghi de gelozie și durere. Era peste puterile lui să suporte o asemenea lovitură.

— De aceea nu m-am putut întoarce nici la mătușă-mea. N-am la cine să mă duc decît la tine.

— Dar de ce ai plecat cu el? întrebă Philip cu un glas scăzut, pe care el încercă din răsputeri să-l facă să sune apăsat.

— Nu știu nici eu. La început, habar n-am avut că e căsătorit și cînd mi-a spus, i-am zis eu vreo două să mă țină minte. Pe urmă, nu m-am mai văzut cu el luni de zile. Dar cînd a trecut iar pe la local și s-a rugat de mine, nu știu ce m-a apucat. Am simţit că nu mă pot stăpîni. Trebuia pur și simplu să plec cu el.

— Îl iubeai?

— N-aș ști ce să spun. Nu puteam să nu rîd la poveștile lui. Și pe urmă avea el ceva – zicea că n-am să regret niciodată și a făgăduit că o să-mi dea șapte lire pe săptămînă – că cică el cîștigă cincisprezece, dar pe dracu', erau gogoși. Și pe urmă eram sătulă pînă-n gît să mă scol în fiecare dimineață și să mă duc la local și nici cu tanti nu mă împăcam prea bine; se purta cu mine de parcă aș fi fost servitoare, și nu rudă. Zicea să-mi deretic singură prin odaie, că dacă nu, nimeni n-o să vină să mă ajute. Acuma îmi pare rău. Dar cînd a venit Emil la local și s-a rugat de mine, am simțit că nu mă pot împotrivi.

Philip se trase deoparte. Se așeză la masă și-și îngropă fața în mîini. Se simțea îngrozitor de umilit.

— Nu cumva ești supărat pe mine, Philip? întrebă ea cu un glas care-ți făcea milă.

— Nu, răspunse el ridicînd ochii, dar neputînd să se uite la ea. Numai că sînt teribil de jignit.

— De ce?

— Vezi tu, eram îngrozitor de îndrăgostit de tine. Am făcut tot ce mi-a stat în putință ca să-ți cîștig dragostea. Am crezut că ești incapabilă să iubești pe cineva. Și acum e teribil să aflu că ai fost gata să sacrifici totul pentru ticălosul ăla. Mă întreb ce-i fi găsit la el?

— Îmi pare groaznic de rău, Philip. Am regretat amarnic după aceea, te rog să mă crezi.

Philip se gîndi la Emil Miller, cu paloarea sa, cu ochii albaştri şireţi şi cu îmbrăcămintea de o ostentaţie vulgară; întotdeauna purta veşminte împletite din lînă roşie, care-ţi luau ochii. Philip oftă. Mildred se ridică şi se apropie de el. Îşi puse braţul pe după gîtul lui.

— N-am să uit niciodată că tu te-ai oferit să mă iei de nevastă, Philip.

Philip îi luă mîna şi ridică ochii spre ea. Mildred se aplecă şi-l sărută.

— Philip, dacă mă mai vrei şi acum, sînt gata să fac ce doreşti tu. Ştiu că tu eşti un gentleman în toată puterea cuvîntului.

Lui Philip i se opri inima în loc. La auzul cuvintelor ei, simţi că-i vine rău de la stomac.

— E tare frumos din partea ta, dar n-am să pot s-o fac.

— Nu mai ţii la mine?

— Ba da, te iubesc din adîncul inimii.

— Atunci, de ce să nu ne distrăm şi noi atîta vreme cît mai e cu putinţă? Ştii, acuma tot nu mai contează.

Philip se desprinse din îmbrăţişarea ei.

— Tu nu înţelegi. Am fost bolnav de dragoste pentru tine de cînd te-am văzut prima dată. Dar acum... a intervenit bărbatul acela. Din nefericire, am o imaginaţie foarte vie. Cînd mă gîndesc la ce s-a întîmplat, mi se face pur şi simplu scîrbă.

— Tare eşti ciudat, zise ea.

Philip îi luă iar mîna şi-i zîmbi.

— Să nu mă crezi un nerecunoscător. Nici nu ştiu cum să-ţi mulţumesc, dar vezi tu, sentimentul ăsta e mai puternic decît mine.

— Eşti un prieten adevărat, Philip.

Stătură de vorbă pe îndelete şi curînd reveni între ei familiaritatea de pe vremuri, cînd erau mereu împreună. Se făcu tîrziu. Philip propuse să iasă la un restaurant şi pe urmă la un music-hall. Ea se lăsă destul de greu convinsă pentru că avea ideea că trebuie să se comporte conform situaţiei în care se află, şi instinctul îi spunea că a se duce să se distreze n-ar corespunde nenorocirii

prin care trecea. În cele din urmă, Philip îi ceru să meargă pur și simplu, ca să-i facă lui plăcere, și de îndată ce Mildred putu să considere gestul ei ca un sacrificiu de sine, acceptă. Devenise între timp mult mai grijulie, ceea ce-l încînta pe Philip. Îl rugă s-o ducă la micul restaurant din Soho, la care fuseseră de atîtea ori; această rugăminte îl făcu pe Philip să se simtă copleșit de recunoștință, întrucît propunerea dovedea că de acest local se leagă în mintea ei numai amintiri fericite. La masă, Mildred se înveseli din ce în ce. Vinul de Burgundia adus de la cîrciuma din colțul străzii îi încălzi inima și Mildred uită că trebuie să-și păstreze o mină îndurerată. Philip consideră că-i poate vorbi liniștit despre viitor.

— Mă tem că n-ai nici un gologan în buzunar, nu? întrebă el cînd se ivi prilejul potrivit.

— Doar ce mi-ai dat tu ieri, și încă și dinăia a trebuit să-i plătesc proprietăresei trei lire.

— Bine, atunci am să-ți mai dau încă zece, ca să nu stea singure în buzunar. Am să mă duc să vorbesc cu avocatul meu și am să-l pun să-i scrie lui Miller. Sînt sigur că-l putem sili să-ți plătească ceva. Dacă putem scoate o sută de lire de la el, o să-ți ajungă pînă ce vine pe lume copilul.

— Dar nu vreau să primesc nici un ban de la el. Mai bine mor de foame.

— Bine, dar e monstruos să te lase chiar așa la ananghie.

— Eu trebuie să mă gîndesc și la mîndria mea.

Philip se afla într-o situație cam încurcată. Era obligat să facă economii severe, ca banii să-i ajungă pînă ce avea să-și ia diploma, și trebuia neapărat să-și mai păstreze ceva, ca să se poată întreține în timpul stagiilor de practică medicală și chirurgicală, fie la spitalul unde învăța acum, fie la altul. Dar Mildred îi dăduse tot felul de exemple de meschinărie a lui Emil și se temea să discute în contradictoriu cu ea, ca nu cumva să-l acuze și pe el de lipsă de generozitate.

— De la el nu vreau să primesc nici măcar un gologan. Mai bine mă duc să cerșesc. Mă puteam duce să-mi caut

ceva de lucru mai demult, numai că, în starea în care mă aflu, n-ar fi prea bine pentru mine. Omul trebuie să se gîndească și la sănătate, nu-i așa?

— Nu e cazul să-ți faci griji pentru prezent, zise Philip. Îți pot pune la dispoziție tot ce-ți trebuie, pînă cînd vei fi iarăși în stare să lucrezi.

— Știam eu că pe tine mă pot bizui. I-am zis eu lui Emil ca să nu creadă el că n-am pe nimeni pe lume. I-am zis eu că tu ești un gentleman în toată puterea cuvîntului.

Încetul cu încetul, Philip află cum se produsese despărțirea dintre Mildred și Emil. Se pare că nevasta individului descoperise aventura care era legată de vizitele sale periodice la Londra și se dusese la patronul firmei la care lucra el. Ea amenințase cu divorțul și patronii îl anunțaseră că, dacă se întîmplă una ca asta, îl concediază. Emil ținea grozav de mult la copii și nu putea suporta ideea de a se despărți de ei. Cînd se văzuse silit să aleagă între nevastă și amantă, alesese nevasta. Întotdeauna se ferise să aibă copii cu Mildred, ca să nu complice și mai mult lucrurile; iar cînd Mildred, nemaiputînd să-i ascundă realitatea, îi spusese ce s-a întîmplat, pe Emil îl cuprinsese panica. Îi căutase pricină și o părăsise fără prea multe scrupule.

— Și pe cînd crezi că o să naști? întrebă Philip.

— Pe la începutul lui martie.

— Va să zică peste trei luni.

Trebuia neapărat să facă niște planuri. Mildred declară că nu mai vrea să rămînă în camerele mobilate din cartierul Highbury și Philip se gîndi și el că ar fi mai bine s-o aibă aproape. Îi promise să se ducă a doua zi să-i caute o locuință. Mildred sugeră că un cartier potrivit ar fi Vauxhall Bridge Road.

— Și ar fi destul de aproape pentru mai tîrziu, zise ea.

— Ce vrei să spui?

— Păi, n-aș putea să mai rămîn acolo decît vreo două luni, și după aceea ar cam trebui să mă mut într-o clinică particulară. Cunosc eu una foarte onorabilă, unde stau numai femei de condiție bună și acolo te primesc cu patru

lire pe săptămînă și alte cheltuieli nu mai sînt. Bineînțeles, mai costă și doctorul, dar asta-i tot. O prietenă de-a mea s-a dus acolo și doamna care ține clinica e o adevărată cucoană. Am să-i spun că soțul meu e ofițer în India și că am venit la Londra numai ca să nasc, pentru că așa e mai bine pentru sănătatea mea.

Lui Philip i se părea extraordinar s-o audă vorbind în felul acesta. Cu trăsăturile ei delicate și cu fața palidă părea rece și virginală. Cînd se gîndi la pasiunile care mocneau în ea, atît de neașteptate, i se tulbură în mod ciudat inima. Pulsul îi crescu pe loc.

# Capitolul LXX

Philip se aşteptă să găsească o scrisoare de la Norah cînd se întoarse în garsoniera lui, dar nu sosise nimic; nici a doua zi dimineață nu primi nici o scrisoare. Tăcerea aceasta îl irita şi totodată îl alarma. Din iunie trecut cînd se întorsese la Londra, se văzuse cu ea în fiecare zi; lui Norah trebuie să i se fi părut ciudat că el a lăsat să treacă două zile fără să-i facă o vizită şi fără să explice absența; se întrebă dacă nu cumva ghinionul făcuse să-l vadă cu Mildred. Nu putea suporta gîndul că e jignită sau nefericită, şi se hotărî să treacă pe la ea chiar în după-amiaza aceea. Aproape că era înclinat să-i reproşeze ei gradul de intimitate la care îşi permisese să ajungă cu ea. Gîndul de a continua legătura cu ea îl umplea de dezgust.

Îi găsi lui Mildred două camere într-o casă de pe Vauxhall Bridge Road, la etajul doi. Cartierul era foarte zgomotos, dar el ştia că lui Mildred îi place să audă sub ferestre zarva circulației.

— Nu pot să sufăr străzile alea moarte în care nu vezi pe nimeni trecînd cît e ziua de lungă, zicea ea. Am nevoie să simt că trăiesc.

Apoi Philip îşi luă inima în dinți şi se duse în Piața Vincent. Cînd sună la uşă, simți că-i vine rău de neliniştit ce era. Era stînjenit de sentimentul că se poartă urît cu Norah; se temea grozav de reproşuri; ştia că Norah e iute la mînie şi el nu putea să sufere scandalurile; poate că cel mai bun lucru ar fi fost să-i spună de la obraz că Mildred s-a întors la el şi că o iubeşte la fel de mult ca altădată; îi părea foarte rău, dar nu mai putea să-i ofere nimic lui Norah. Dar apoi se gîndi la chinul ei, fiindcă

ştia foarte bine că ea îl iubeşte; dragostea ei îl măgulise altădată şi-i purta o imensă recunoştinţă; dar acum era ceva îngrozitor. Ea nu merita cîtuşi de puţin s-o facă să sufere. Se întrebă cum o să-l întîmpine acum şi, în timp ce suia scările, îi trecură prin minte diverse scenarii. Ajunse la uşa ei şi bătu. Simţea că e palid la faţă şi se întrebă cum ar putea să-şi ascundă tulburarea.

Norah era aşezată la masă şi scria de zor, dar la intrarea lui sări repede în picioare.

— Ţi-am recunoscut paşii, strigă ea. Unde a stat ascuns atîta vreme băieţelul meu cel rău?

Veni bucuroasă spre el şi-l cuprinse cu braţele pe după gît. Era încîntată că-l vede. O sărută, şi apoi, ca să-şi recapete degajarea, spuse că moare de poftă să bea un ceai. Norah aţîţă focul, ca să fiarbă apa mai repede.

— Am fost îngrozitor de ocupat, zise el cu glas şovăielnic.

Norah începu să sporovăiască veselă ca de obicei. Îi povesti că a căpătat un nou contract pentru un roman de duzină, comandat de o editură cu care nu mai lucrase pînă atunci. Urma să capete pe el şaisprezece lire.

— Asta e o adevărată mană cerească. Ştii ce? Hai să ne facem şi noi de cap! Să plecăm într-o excursie. Mergem şi stăm o zi la Oxford. Tare aş vrea să văd colegiile acelea!

Philip se uită la ea să vadă dacă în ochii ei e vreo undă de reproş; dar privirea ei era la fel de deschisă şi veselă ca întotdeauna; era bucuroasă la culme că-l vede. Inima lui se întristă. N-avea curajul să-i spună brutal adevărul. Norah îi prăji pîine, i-o tăie bucăţele mici şi-l hrăni de parcă era un copil.

— Ei, fiara e sătulă? întrebă ea.

Philip încuviinţă din cap zîmbind; Norah îi aprinse o ţigară. Apoi veni şi se aşeză pe genunchii lui, asta fiind o încîntare pentru ea. Nu era grea deloc. Se lăsă în braţele lui cu un suspin de încîntare şi fericire.

— Hai, spune-mi ceva drăguţ, murmură ea.

— Ce să-ţi spun?

— Cu un mic efort de imaginaţie ai putea să-mi spui că mă placi.

— Doar ştii că te plac.

N-avea inima să-i spună tocmai atunci adevărul. Trebuia cu orice preţ s-o cruţe măcar în ziua aceea şi pe urmă poate că ar fi fost mai bine să-i scrie. Era mai uşor aşa. Nu putea suporta gîndul s-o vadă plîngînd. Ea îl sili s-o sărute şi, cînd se supuse, Philip se gîndi la Mildred şi la buzele ei subţiri şi palide. Amintirea lui Mildred nu-l părăsi nici o clipă, stăruind în jurul lui ca o formă nedesluşită, dar mult mai concretă decît o umbră; părea că o vede mereu, ceea ce-i distrăgea neîncetat atenţia.

— Azi eşti tare tăcut, zise Norah.

Limbuţia ei era un veşnic izvor de glume între ei, aşa că el îi răspunse:

— Păi, dacă tu nu laşi niciodată omul să spună nici un cuvinţel, eu mi-am pierdut obiceiul de a mai vorbi.

— Bine, dar nici măcar nu asculţi ce-ţi spun eu, şi asta e o impoliteţe.

Philip roşi puţin, întrebîndu-se dacă nu cumva Norah bănuieşte ce taină îi ascunde; ochii lui rătăceau nesiguri. În după-amiaza asta, greutatea trupului ei îl irita şi nu putea suporta nici atingerea ei.

— Piciorul meu a adormit, zise el.

— O, iartă-mă, strigă ea ridicîndu-se brusc. O să trebuiască să fac o cură de slăbire, dacă nu mă las de năravul ăsta de a sta pe genunchii bărbaţilor.

Philip îndeplini un ritual complicat, tot tropăind şi plimbîndu-se prin cameră. Apoi rămase în picioare în faţa căminului, ca s-o împiedice pe Norah să revină în braţele lui. Cînd o auzea vorbind, se gîndea că nici zece femei ca Mildred nu fac cît una ca Norah; Norah îl amuza indiscutabil mai mult, şi era şi un interlocutor mai agreabil; era mai deşteaptă şi avea o fire mult mai simpatică. Era o femeiuşcă de treabă, curajoasă şi cinstită; iar Mildred, se gîndi el cu amărăciune, nu merita nici unul dintre epitetele acestea. Dacă ar fi avut cît de cît minte în cap, ar fi rămas cu Norah, care l-ar fi făcut mult mai fericit decît avea să fie vreodată cu Mildred; la urma urmei, ea îl iubea, pe cînd Mildred îi era doar recunoscătoare pentru că o ajuta. Şi totuşi, dacă stăteai să te gîndeşti, era mai

important să iubești decît să fii iubit; iar el tînjea din tot sufletul după Mildred. Prefera să petreacă zece minute cu ea decît o după-amiază întreagă cu Norah; și un sărut al buzelor ei reci prețuia mai mult decît tot ceea ce putea să-i dea Norah.

„Nu mă pot stăpîni", gîndi el. „Mi-a pătruns pînă în măduva oaselor."

Puțin îi păsa dacă Mildred e o fire împietrită, dacă e ticăloasă și vulgară, proastă și lacomă, el o iubea și pace. Prefera să îndure chinuri alături de ea, decît să fie fericit cu cealaltă.

Cînd dădu să plece, Norah îi spuse într-o doară:

— Ei, te văd mîine, nu?

— Da, răspunse el.

Știa că n-o să poată veni, întrucît urma s-o ajute pe Mildred la mutat, dar n-avea curajul să-i spună Norah adevărul. Își puse în gînd să-i trimită o telegramă. Mildred vizită dimineața locuința aleasă de Philip, se declară mulțumită, și, după prînz, Philip se duse cu ea în cartierul Highbury. Avea un cufăr cu haine și un alt cufăr cu tot felul de lucururi – perne, abajururi, rame de fotografii, cu care încercase să dea acelor camere mobilate aerul unui cămin familial; mai avea și vreo cîteva cutii mari de carton, dar, în orice caz, încăpeau toate într-o trăsură de piață. Cînd trecură pe lîngă gara Victoria, Philip se ascunse în fundul birjei, ca nu cumva să-l vadă din întîmplare Norah. Nu avusese răgaz să-i telegrafieze și acum nu putea s-o facă de la poșta din Vauxhall Bridge Road, pentru că Norah avea să se întrebe ce a căutat în cartierul acela; de vreme ce se afla la doi pași de locuința ei, n-avea nici o scuză să nu treacă pe la ea. Hotărî că ar fi mai bine să se ducă la Norah și să stea doar o jumătate de oră; dar tocmai faptul de a se simți obligat îl irita cel mai mult; era supărat pe Norah pentru că-l silea să recurgă la niște subterfugii vulgare și degradante. În schimb, era fericit că e cu Mildred. Se distra grozav ajutînd-o să-și despacheteze lucrurile; iar faptul de a o instala în această locuință, pe care el i-o găsise și pe care tot el i-o plătea, îi trezea un încîntător sentiment

de posesiune. Nu voia s-o lase să se obosească. Era o adevărată plăcere să-i facă diverse servicii și Mildred nu manifesta cîtuși de puțin dorința de a face vreun lucru pe care altcineva dorea să-l facă în locul ei. Philip îi despachetă rochiile și i le puse deoparte. Mildred nu ținea să mai iasă în ziua aceea, așa că îi scoase ghetuțele și-i puse papucii de casă. Era o încîntare pentru el s-o servească.

— Dar știu că mă răsfeți, zise ea trecîndu-i afectuos degetele prin păr, în timp ce el stătea în genunchi și-i desfăcea șiretul de la ghete.

Philip îi luă mîinile și i le sărută.

— Phii, ce bucurie să te vadă omul aici!

Tot el îi aranjă și pernele, și ramele de fotografii. Mildred avea cîteva vaze verzi smălțuite.

— Am să-ți aduc niște flori să le pui în ele, zise el.

Apoi își admiră plin de mîndrie opera.

— Dat fiind că nu mai ies astăzi, mă gîndesc să-mi pun capotul, zise ea. Vrei să-mi desfaci rochia la spate?

Își întoarse spatele către el fără a se sinchisi, de parcă s-ar fi aflat doar în prezența unei femei. Pentru ea n-avea nici o importanță că era un bărbat. Dar inima lui se umplu de recunoștință pentru intimitatea pe care o dovedea rugămintea ei. Cu degete foarte stîngace îi desfăcu copcile din spate.

— În prima zi cînd te-am văzut acolo la local, nici prin cap nu mi-a trecut că o să ajung să-ți fac asta, zise el silindu-se să rîdă.

— Cineva tot trebuie să mă ajute, răspunse ea.

Trecu în dormitor și-și puse un capot albastru-deschis împodobit cu multe zorzoane din dantelă ieftină. Apoi Philip o instală pe divan și îi pregăti ceaiul.

— Mă tem că nu pot rămîne să beau ceaiul cu tine, zise el cu mult regret. Trebuie să mă văd cu cineva, deși nu-mi face nici cea mai mică plăcere. Dar mă întorc peste o jumătate de oră.

Se întrebă ce ar trebui să-i spună dacă ea l-ar întreba cu cine se întîlnește, dar Mildred nu manifestă nici un pic de curiozitate. Cînd închiriase locuința, comandase

cina pentru amîndoi și-și propunea să petreacă o seară tihnită cu ea. Se grăbea atît de tare să se întoarcă, încît luă un tramvai ca să străbată Vauxhall Bridge Road. Se gîndi că cel mai bine ar fi să-i spună din capul locului lui Norah că nu are timp să stea decît cinci minute.

— Știi, am venit doar să te salut, zise el de îndată ce intră la ea. Sînt îngrozitor de ocupat.

Norah se schimbă la față.

— Hei, dar ce s-a întîmplat?

Se simțea exasperat la gîndul că Norah l-ar putea sili să-i spună minciuni, și știa că a roșit cînd i-a răspuns că trebuie să se ducă neapărat la spital pentru o lecție practică. I se păru că vede pe fața ei o umbră de neîncredere și asta îl irita și mai tare.

— Ei, mă rog, n-are importanță, zise Norah. Mîine o să te am toată ziua numai pentru mine.

Philip îi aruncă o privire lipsită de expresie. A doua zi era duminică și el aștepta cu nerăbdare să petreacă ziua cu Mildred. Își spusese că e o adevărată obligație morală pentru el, deoarece nu putea s-o lase singură într-o casă străină.

— Regret din suflet, dar mîine nu sînt liber.

Philip știa că ăsta este începutul unei scene pe care ar fi dat nu știu cît ca s-o evite. Obrajii lui Norah se colorară mai tare.

— Bine, dar i-am invitat la dejun pe Gordoni (era vorba de un actor cu soția, care făceau turnee prin provincie și stăteau la Londra numai duminica). Doar ți-am spus încă de acum o săptămînă.

— Îmi pare îngrozitor de rău, dar am uitat.

Philip șovăi.

— Mă tem că mi-e imposibil să vin. Nu poți chema pe altcineva?

— Dar ce ai de făcut mîine?

— Nu-mi place să mă supui unui interogatoriu.

— Nu vrei să-mi spui?

— N-am absolut nimic împotrivă să-ți spun, dar e destul de neplăcut să te vezi silit să dai socoteală pentru fiecare mișcare pe care o faci.

Norah se schimbă deodată. Făcînd un efort pentru a se stăpîni, își controlă supărarea și, apropiindu-se de el, îi luă mîinile într-ale ei.

— Vai, Philip, te rog să nu mă dezamăgești mîine. Aştept de atîta vreme să vină duminica, pentru ca să petrec ziua cu tine. Și Gordonii vor să te vadă, și o să ne distrăm de minune.

— Mi-ar face foarte multă plăcere, numai să pot.

— Sper că nu sînt prea pretențioasă, nu? Doar nu te rog prea des să faci vreun lucru care-ți dă bătaie de cap. N-ai putea să scapi de complicațiile astea neplăcute – măcar de data asta?

— Îmi pare tare rău, dar nu prea văd cum aș putea izbuti, răspunse el morocănos.

— Spune-mi despre ce e vorba, zise ea, luîndu-l cu binișorul.

Între timp, Philip izbutise să născocească un pretext.

— Surorile lui Griffiths vin la Londra să petreacă weekendul și le scoatem la plimbare.

— Atîta tot? zise ea veselă. Păi ce, e mare lucru pentru Griffiths să găsească un alt bărbat care să le țină companie?

Lui Philip îi veni să-și dea cu pumnii în cap că n-a găsit ceva mai grav sau mai imperios. Minciuna lui era foarte transparentă.

— Nu, îmi pare rău, dar nu pot. I-am promis și vreau să-mi țin promisiunea.

— Bine, dar mi-ai promis și mie. Bănuiesc că eu am întîietate, nu?

— Te rog, nu insista, zise el.

Norah se înfierbîntă.

— Nu vrei să vii pentru că n-ai chef. Nu știu ce ai făcut în ultimele zile, dar te-ai schimbat complet.

Philip se uită la ceas.

— Mă tem că trebuie să plec.

— Și nu vii mîine?

— Nu.

— În cazul ăsta, nu e nevoie să te deranjezi să mai vii altă dată, strigă ea pierzîndu-și de tot cumpătul.

— Mă rog, cum vrei tu, răspunse el.

— N-aş vrea să te mai reţin, dacă eşti grăbit, adăugă ea ironic.

Philip dădu din umeri şi plecă. Se simţi cu adevărat uşurat că lucrurile nu merseseră mai greu. La urma urmei, scăpase fără lacrimi. Pe drum se felicită că scăpase aşa de ieftin. Intră pe strada Victoria şi-i cumpără lui Mildred flori.

Cina pe care o luară în doi fu foarte reuşită. Philip trimisese un borcănaş cu caviar, pentru că ştia că-i place grozav lui Mildred, iar proprietăreasa le adusese cotlete de porc cu legume şi o prăjitură. Philip comandase vin de Burgundia, soiul preferat de Mildred. Cu perdelele trase, cu focul strălucind în cămin şi cu un abajur de-al lui Mildred la lampă, camera avea un aer foarte intim.

— Mă simt ca acasă, zîmbi Philip.

— Puteam s-o duc şi mai rău, nu? răspunse ea.

Cînd terminară de mîncat, Philip trase două fotolii lîngă foc şi se aşezară amîndoi. El se instală comod să-şi fumeze pipa. Se simţea fericit şi generos.

— Ce-ai vrea să faci mîine? întrebă el.

— A, mă duc la Tulse Hill. Ţi-aduci aminte de patroana localului, nu? Ei bine, s-a măritat şi ea şi m-a poftit să petrecem duminica împreună. Bineînţeles că ea crede că şi eu sînt măritată.

Pe Philip îl apucă disperarea.

— Bine, dar eu am refuzat o invitaţie ca să pot petrece duminica cu tine.

Se gîndi că, dacă Mildred l-ar iubi, ar spune că, în cazul acesta, o să stea cu el. Cel puţin, despre Norah ştia foarte bine că n-ar fi şovăit nici o clipă.

— Ei bine, ai făcut o prostie. Eu am promis acum trei săptămîni şi mai bine mă duc.

— Dar cum te poţi duce de una singură?

— A, am să spun că Emil e plecat după afaceri. Soţul ei face comerţ cu mănuşi şi e un tip de condiţie bună.

Philip tăcu şi inima îi fu cuprinsă de amărăciune. Mildred se uită la el cu coada ochiului.

— Sper că nu-ți pare rău că mă distrez și eu nițel? Știi, e ultima dată cînd mă mai pot duce undeva, pentru că multă vreme n-o să mai am cum și pe urmă am și promis, nu?

Philip îi luă mîna într-a lui și zîmbi.

— Nu, scumpo, vreau să te distrezi cît mai bine. Nu doresc decît să fii fericită.

Pe canapea se afla o cărticică cu coperta albastră, deschisă și așezată cu fața în jos. Philip o ridică și se uită alene la ea. Era un roman ieftin de Courtenay Paget. Acesta era pseudonimul sub care scria Norah.

— Îmi plac cărțile ăstuia, zise Mildred. Le-am citit pe toate. Sînt așa de rafinate!

Philip își aminti ce spusese Norah despre ea însăși: „Mă bucur de o imensă popularitate printre bucătărese. Toate mă socotesc atît de educată".

# Capitolul LXXI

Ca răspuns la confidențele lui Griffiths, Philip îi dăduse amănunte cu privire la complicațiile sale amoroase și duminică dimineață, după micul dejun, cînd stăteau în fața căminului în halate și fumau liniștiți, Philip îi relată scena din ziua anterioară. Griffiths îl felicită pentru că scăpase atît de ușor dintr-o situație dificilă.

— E cel mai simplu lucru să ai o aventură cu o femeie, spuse el sentențios, dar e al dracului de greu să te descotorosești de ea.

Philip parcă ar fi vrut să se bată singur pe umăr pentru iscusința cu care dusese lucrurile la bun sfîrșit. În orice caz, se simțea grozav de ușurat. Se gîndea ce bine se distrează Mildred la Tulse Hill și descoperea în el însuși o adevărată satisfacție pricinuită de fericirea ei. Din partea lui fusese un act de sacrificiu de sine că nu-i refuzase fetei o plăcere, chiar dacă o plătea prin propria lui dezamăgire și inima lui se umplea de o căldură plăcută.

Dar luni dimineață găsi pe masă o scrisoare de la Norah, care suna astfel:

*„Scumpule,*

*Îmi pare rău că m-am supărat sîmbătă. Iartă-mă și vino după-amiază la ceai, ca de obicei. Te iubesc.*

*Norah ta*".

Îl copleși tristețea și nu prea știa ce să facă. Se duse la Griffiths cu scrisoarea și i-o arătă.

— Eu cred că cel mai bine ar fi să nu-i răspunzi nimic, zise acesta.

— Bine, dar nu pot, strigă Philip. M-aş simţi groaznic gîndindu-mă că mă aşteaptă mereu. Tu nu ştii ce înseamnă să suferi ca un bolnav ciulind urechea să auzi cînd bate poştaşul la uşă. Eu însă ştiu, aşa că nu pot supune pe nimeni acestui chin.

— Dragul meu, dar legături de genul acesta nu pot fi rupte fără să sufere cineva. În privinţa asta trebuie să strîngi din dinţi şi să laşi lucrurile să meargă înainte. În orice caz, ceea ce e sigur e că nu durează prea mult.

Philip simţea că Norah nu meritase ca el s-o facă să sufere; şi ce ştia Griffiths despre profunzimea chinului pe care poate îl îndura Norah? Îşi aminti de propriul lui chin cînd îi spusese Mildred că urma să se mărite. Nu voia să treacă nimeni prin ceea ce trecuse el atunci.

— Bine, dacă ţii aşa de mult să n-o faci să sufere, întoarce-te la ea, îi spuse Griffiths.

— Asta n-o pot face.

Se ridică şi începu să măsoare camera în lung şi-n lat, cu paşi agitaţi. Era supărat pe Norah pentru că nu lăsase lucrurile aşa. Ce naiba, doar văzuse că el nu-i mai poate oferi dragoste. Lumea zicea că femeile observă foarte repede asemenea lucruri.

— Tu ai putea să mă ajuţi, îi spuse el lui Griffiths.

— Dragul meu, n-are rost să faci atîta zarvă pentru atît de puţin lucru. Doar ştii că oamenilor le trec supărările de acest gen. Şi pe urmă, probabil că nici nu e chiar aşa topită după tine cum îţi închipui. Omul e gata mai totdeauna să exagereze pasiunile pe care le trezeşte în alţii.

Făcu o pauză şi se uită amuzat la Philip.

— Uite ce e, un singur lucru ai putea să faci. Scrie-i şi spune-i că totul s-a sfîrşit. Dar exprimă-te în aşa fel încît să nu rămînă nici o posibilitate de confuzie. O s-o doară, însă o s-o doară mai puţin dacă o să-i spui lucrurile brutal, decît dacă ai încerca s-o faci cu jumătăţi de măsură.

Philip se așeză la masă și scrise următoarea scrisoare:

*„Draga mea Norah,*

*Îmi pare rău că te fac nefericită, dar cred că ar fi mai bine să lăsăm lucrurile așa cum au rămas sîmbătă. Nu cred că are rost să continuăm ceva care nu mai e amuzant. Mi-ai spus să plec și asta am făcut. Nu intenționez să mă întorc. Rămîi cu bine.*

*Philip Carey".*

Îi arătă lui Griffiths scrisoarea și-l întrebă ce părere are. Griffiths o citi și-l privi pe Philip cu o sclipire șireată în ochi. Nu spuse deloc ce simte. Îi răspunse doar atît:

— Cred că în felul ăsta ai rezolvat problema.

Philip se duse să pună scrisoarea la cutie. Avu o dimineață neliniștită pentru că-și imagină cu lux de amănunte ce o să simtă Norah cînd o să primească scrisoarea. Îl tortura gîndul lacrimilor ei. Pe de altă parte însă, se simți ușurat. Durerea era mai ușor de suportat cînd ți-o imaginai, decît cînd o vedeai, și acum era liber s-o iubească pe Mildred din tot sufletul. Îi tresălta inima de bucurie cînd se gîndea că o s-o revadă în după-amiaza aceea, odată terminată treaba de la spital. Cînd se întoarse ca de obicei în garsonieră ca să se ferchezuiască, nici nu apucă să bage cheia în broască și auzi o voce în spatele lui.

— Pot să intru? Te aștept de o jumătate de oră.

Era Norah. Philip simți că roșește pînă în vîrful urechilor. Norah vorbea vesel. În glasul ei nu era nici urmă de resentiment și nici vreo altă notă care să indice că între ei s-ar fi produs o ruptură. Philip se simți strîns cu ușa. Era mort de frică, dar se strădui din răsputeri să zîmbească.

— Da, te rog, zise el.

Îi deschise și o lăsă să treacă ea întîi în camera lui de zi. Era speriat și agitat și, ca să-și revină în fire, îi oferi o țigară și-și aprinse și lui una. Norah îl privea cu ochi luminoși.

— De ce mi-ai scris un bilet atît de îngrozitor, băiețelul meu rău? Dacă l-aș fi luat în serios, aș fi fost pur și simplu nenorocită.

— Dar l-am scris anume ca să-l iei în serios, îi răspunse el grav.

— Nu fi prost! Deunăzi mi-am pierdut cumpătul, dar ți-am scris ca să-mi cer scuze. Văd că n-ai fost mulțumit, așa că am venit aici ca să-mi cer încă o dată iertare. La urma urmei, tu eşti stăpîn pe viața ta, și eu nu pot emite nici un fel de pretenții asupra ei. Nu vreau să faci nici un lucru pe care nu ții să-l faci.

Se ridică de unde era așezată și se apropie de el cu un gest pasionat, cu brațele deschise.

— Hai să ne împăcăm, Philip. Îmi pare tare rău dacă te-am jignit.

N-o putu împiedica să-i ia mîinile într-ale ei, dar nu izbuti s-o privească în ochi.

— Mă tem că e prea tîrziu, îi spuse el.

Norah se așeză pe podea lîngă el și-i cuprinse genunchii cu brațele.

— Philip, nu fi prost! Și eu sînt iute la mînie și nu-mi vine greu să înțeleg că te-am rănit, dar e stupid să stai bosumflat pentru atîta lucru. Ce rost are să fim amîndoi nefericiți din pricina asta? Prietenia noastră a fost cît se poate de plăcută.

Norah îi dezmierdă încet mîna.

— Te iubesc, Philip.

Philip se ridică, se eliberă de îmbrățișarea ei și se duse în capătul celălalt al camerei.

— Îmi pare îngrozitor de rău, dar nu e nimic de făcut. Toată povestea s-a terminat.

— Vrei să spui că nu mă mai iubești?

— Mă tem că nu.

— Tocmai căutai un prilej să te descotorosești de mine și ai profitat de situația care s-a ivit?

Philip nu răspunse. Norah îl privi un timp atît de îndelungat, încît lui Philip i se păru insuportabil. Rămăsese tot pe podea, acolo unde o lăsase, rezemîndu-se de fotoliu. Începu să plîngă încetișor, fără zgomot, fără a încerca să-și ascundă fața, și lacrimi mari i se scurgeau una după alta pe obraji. Nu suspina. Era mai mult decît penibil să te uiți la ea. Philip întoarse capul.

— Îmi pare groaznic de rău că te-am îndurerat. Nu e vina mea dacă nu te iubesc.

Norah nu răspunse nimic. Stătea pur și simplu acolo de parcă ar fi fost copleșită, și pe obraji i se scurgeau rîuri de lacrimi. Scena ar fi fost mai ușor de suportat pentru el dacă Norah i-ar fi făcut reproșuri. Philip se gîndea că o să se înfurie și se pregătea să audă reproșurile ei. Undeva în mintea lui stăruia ideea că o ceartă adevărată, în cursul căreia fiecare l-ar fi rănit pe celălalt cu tot felul de cuvinte dureroase, ar fi fost oarecum o justificare pentru purtarea lui. Timpul trecea. În cele din urmă, Philip se cam înspăimîntă de plînsul acesta tăcut al ei; se duse în dormitor și veni cu un pahar de apă. Se aplecă asupra ei și o întrebă:

— Nu vrei să bei puțină apă? O să-ți facă bine.

Norah apropie buzele de pahar cu un gest de abandon total și bău două-trei înghițituri. Apoi, într-o șoaptă lipsită de vlagă, îi ceru o batistă. Se șterse la ochi.

— Bineînțeles că eu am știut că nu m-ai iubit niciodată cît te iubeam eu, gemu ea.

— Mă tem că așa se întîmplă de cele mai multe ori, îi răspunse el. Întotdeauna unul iubește, iar celălalt se lasă iubit.

Se gîndea la Mildred și simți un junghi amarnic în inimă. Norah nu răspunse multă vreme.

— Fusesem atît de nefericită și viața mea fusese groaznică, spuse ea în cele din urmă.

De fapt, aproape că nu vorbea cu el, ci cu ea însăși. Philip n-o mai auzise pînă atunci plîngîndu-se de viața pe care o dusese cu soțul ei și nici de sărăcie. El admirase întotdeauna poza senină pe care o adopta în fața lumii.

— Și pe urmă ai apărut tu și ai fost atît de bun cu mine. Și te-am admirat pentru că ești deștept și era un adevărat dar ceresc să am pe cineva în care să mă pot încrede. Te-am iubit. N-am crezut că o să se sfîrșească vreodată. Și încă fără să fie cîtuși de puțin vina mea.

Lacrimile începură să-i curgă iarăși șiroaie, dar acum își recăpătase stăpînirea de sine și-și ascunse fața în batista lui Philip. Încerca din răsputeri să-și vină în fire.

— Mai dă-mi puţină apă, zise ea.

Se şterse la ochi.

— Iartă-mă că m-am dat în spectacol. Dar m-ai luat pe nepregătite.

— Îmi pare tare rău, Norah. Şi te rog să mă crezi că-ţi sînt foarte recunoscător pentru tot ce-ai făcut pentru mine.

Philip se întreba ce-o fi găsit Norah la el.

— Ah, aşa se întîmplă întotdeauna, oftă ea; dacă vrei să se poarte bărbaţii frumos cu tine, trebuie să-i tratezi cît mai scîrbos cu putinţă; dacă te porţi frumos, te fac să suferi.

Se ridică de pe podea şi spuse că trebuie să plece. Îi aruncă lui Philip o privire lungă, cercetătoare. Apoi oftă.

— Totul mi se pare inexplicabil. Ce se ascunde în spatele acestei purtări?

Philip luă brusc o hotărîre.

— Cred că ar fi mai bine să-ţi spun, pentru că n-aş vrea să-ţi faci o părere mult prea proastă despre mine. Aş prefera să înţelegi că n-am încotro, nu mă pot stăpîni. S-a întors Mildred.

Norah se coloră la faţă.

— De ce nu mi-ai spus de la început? Cred că măcar atîta lucru meritam şi eu, nu?

— Mi-a fost frică.

Norah se privi în oglindă şi-şi aranjă pălăria.

— Vrei să fii bun să chemi o birjă? zise ea. Nu sînt prea sigură că pot merge pe jos pînă acasă.

Philip se duse la uşă şi opri o trăsură care tocmai trecea; dar cînd o conduse pe Norah în stradă, se sperie cînd o văzu cît e de palidă. Era albă ca hîrtia şi avea mişcările greoaie de parcă ar fi îmbătrînit deodată. Arăta atît de rău, încît Philip n-avu inima s-o lase să plece singură.

— Vin şi eu cu tine, dacă nu ai nimic împotrivă.

Cum Norah nu răspunse, Philip se urcă în trăsură. Nu scoaseră nici un cuvînt în timp ce birja trecu podul, şi apoi merseră pe străzile sărăcăcioase unde copiii se jucau în drum, scoţînd ţipete ascuţite. Cînd ajunseră la

casa ei, Norah nu coborî imediat. Parcă n-ar fi putut să-și adune destulă putere ca să-și pună picioarele în mișcare.

— Sper că ai să mă ierți, Norah.

Ea își întoarse privirile către el și Philip văzu că iar are lacrimi în ochi, deși se străduia să zîmbească.

— Bietul de tine, ce îngrijorat ești din pricina mea. Dar nu trebuia să-ți bați capul. Nu te țin de rău. Iar mie o să-mi treacă, mai mult ca sigur.

Cu un gest ușor, Norah îi mîngîie repede fața ca să-i arate că nu-i poartă pică – mișcarea fiind mai mult schițată; apoi sări jos din trăsură și intră în casă.

Philip plăti birjarului și porni pe jos către locuința lui Mildred. Simțea cum îl apasă o greutate ciudată pe inimă. Simțea că își face reproșuri. Dar de ce? Nu vedea ce altceva ar fi putut face. Trecînd prin dreptul unei vitrine cu fructe își aminti că lui Mildred îi plac grozav strugurii. Era tare mulțumit că-și poate dovedi dragostea pentru ea amintindu-și de toate capriciile ei.

# Capitolul LXXII

În următoarele trei luni, Philip se duse în fiecare zi la Mildred. Își lua cu el cărțile și, după ce bea ceaiul, se apuca de lucru, în timp ce Mildred stătea trîntită pe canapea și citea romane. Din cînd în cînd, Philip ridica ochii de pe carte și o privea minute în șir. Pe buzele lui înflorea un zîmbet. Mildred simțea că e privită.

— Ia nu-ți mai pierde timpul uitîndu-te la mine, prostuțule. Pune-te cu burta pe carte, zicea ea.

— Despot ce ești! răspundea el vesel.

Lăsa la o parte cartea cînd intra proprietăreasa să pună masa pentru cină și, fiind binedispus, Philip mai schimba cîte o glumă cu ea. Era o mahalagioaică între două vîrste, micuță de statură, plină de umor și cu o limbă foarte ascuțită. Mildred se împrietenise la cataramă cu ea și-i făcuse o relatare complicată, dar falsă, a împrejurărilor care o aduseseră în starea ei actuală. Femeia aceasta cu inima bună era profund mișcată și făcea toate eforturile posibile pentru ca Mildred să se simtă ca la ea acasă. Ținînd la reputația ei, Mildred propusese ca Philip să se dea drept fratele ei. Luau cina împreună și Philip era încîntat cînd izbutea să comande ceva care să fie pe placul mofturoasei de Mildred. Era în culmea fericirii cînd o vedea șezînd în fața lui și, din cînd în cînd, bucuria lui era să-i ia mîna și să i-o strîngă. După cină, Mildred se așeza în fotoliul de lîngă foc, iar el se instala lîngă dînsa pe podea, sprijinit de genunchii ei, și fuma. Adeseori nu schimbau nici o vorbă, și, cîteodată, lui Philip i se întîmpla să observe că Mildred a ațipit. Atunci nu mai îndrăznea să se miște, de teamă să

n-o trezească, și stătea cît se poate de tăcut, privind alene la flăcările din cămin și savurîndu-și fericirea.

— Ai tras un pui de somn? zîmbea el cînd se trezea Mildred.

— Nu dormeam, răspundea Mildred. Am închis doar ochii, așa, puțin.

Nu recunoștea niciodată că a dormit. Avea o fire flegmatică și starea în care se afla n-o deranja prea mult. Făcea mult caz de sănătatea ei și primea sfaturile tuturor celor care se arătau dispuși să i le ofere. În fiecare dimineață, dacă vremea era frumoasă, ieșea să facă o plimbare „pentru sănătate" și stătea ceva vreme. Dacă nu era prea frig, ședea pe o bancă în parcul St. James. Dar restul zilei îl petrecea pe divan, fiind foarte fericită să stea nemișcată și să citească roman după roman sau să flecărească împreună cu proprietăreasa; interesul ei pentru bîrfă era inepuizabil și-i relata lui Philip cu lux de amănunte povestea proprietăresei, povestea chiriașilor de pe palierul salonului, povestea locatarilor din casele de vizavi și de alături. Din cînd în cînd, o cuprindea panica; îi destăinuia lui Philip temerile ei cu privire la durerile facerii și era speriată ca nu cumva să moară; îi relată pe larg cum născuseră de mai multe ori proprietăreasa și cucoana de pe palierul salonului (Mildred n-o cunoștea, „Eu una mă țin departe", zicea ea, „nu pot să mă bat pe burtă chiar așa cu oricine") și-i reproducea detaliile cu un amestec ciudat de groază și entuziasm; în general, însă, aștepta cu destul calm evenimentul.

— La urma urmei, nu sînt eu prima care o să aibă un copil, nu? Și doctorul zice că n-o să am nici un fel de probleme. Mda, vezi tu, am o constituție bună.

Doamna Owen, proprietara casei unde urma să se mute cînd îi va veni sorocul, îi recomandase un doctor pe care Mildred îl consulta săptămînal. Avea să-i plătească un onorariu de cincisprezece guinee pentru a o asista la naștere.

— Bineînțeles că aș fi putut să scap și mai ieftin, dar doamna Owen l-a recomandat foarte călduros și m-am gîndit că n-are rost să mă scumpesc la tărîțe.

— Dacă tu ești fericită și te simți bine, n-am nimic împotrivă să fac această cheltuială.

Mildred accepta tot ce făcea Philip pentru ea cu aerul că ar fi fost lucrul cel mai firesc de pe lume, iar el, la rîndul lui, nu simțea o bucurie mai mare decît atunci cînd cheltuia banii cu ea: fiecare bancnotă de cinci lire pe care i-o dădea stîrnea în el un mic fior de fericire și mîndrie; și de dat îi dădea foarte multe, pentru că ea nu era deloc chibzuită.

— Nu știu nici eu pe ce se duc banii, spunea chiar Mildred. Îmi curg printre degete ca apa.

— N-are nici o importanță, spuse Philip. Mie îmi pare tare bine să fac pentru tine tot ce-mi stă în putință.

Mildred nu prea știa să coasă, așa că nu putu pregăti cele necesare pentru copil; îi spuse lui Philip că de fapt ieși mult mai ieftin la socoteală dacă le cumperi. De curînd, Philip vînduse una dintre ipotecile în care erau investiți banii lui; și acum, avînd la bancă cinci sute de lire care așteptau să fie investite într-un lucru din care poți scoate bani mai ușor, se simțea un om foarte înstărit. Vorbeau adesea despre viitor. Philip ar fi vrut foarte mult ca Mildred să țină copilul la ea, dar ea refuză: trebuia să-și cîștige și ea existența și i-ar fi venit foarte greu s-o facă, dacă ar fi avut să se îngrijească și de copil. Planul ei era să se angajeze din nou la unul dintre localurile societății la care lucrase înainte, iar copilul putea să-l lase foarte bine în grija unei femei de treabă de la țară.

— Pot găsi ușor pe cineva care să-l țină în condiții bune, plătindu-i șapte șilingi și jumătate pe săptămînă. O să fie mai bine și pentru copil, și pentru mine.

Lui Philip i se păru o dovadă de nepăsare, dar, cînd încercă să discute cu Mildred, ea insinuă că Philip se zgîrcește la bani.

— Nu trebuie să-ți bați capul în privința asta, îi spuse ea. N-am să-ți cer ție să plătești femeia.

— Doar știi că nu-mi pasă cît trebuie să plătesc.

În adîncul inimii, Mildred spera să nască un copil mort. Nu făcu decît o aluzie în această privință, dar

Philip îşi dădu seama că în mintea ei stăruie acest gînd. La început fu de-a dreptul şocat; apoi însă, gîndindu-se mai bine, se văzu silit să admită că pentru toţi cei implicaţi o asemenea întîmplare ar fi fost de dorit.

— E foarte frumos să spui una şi alta, zise Mildred plîngăreaţă, dar nu-i deloc uşor pentru o fată să-şi cîştige singură existenţa; şi dacă mai are şi un copil, asta nu uşurează cîtuşi de puţin situaţia.

— Din fericire, te mai poţi bizui şi pe mine, zîmbi Philip luîndu-i mîna într-a lui.

— Ai fost tare bun cu mine, Philip.

— Eh, fleacuri!

— Nu poţi să zici că nu ţi-am oferit nimic în schimb, ca răsplată pentru tot ce-ai făcut.

— Doamne fereşte, dar nu vreau nici o răsplată în schimb. Dacă am făcut ceva pentru tine, am făcut-o pentru că te iubesc. Nu-mi datorezi nimic. Nu vreau să faci nimic dacă nu mă iubeşti.

Era puţin îngrozit de ideea lui Mildred că trupul ei este o marfă pe care o poate furniza cu totală indiferenţă drept recunoştinţă pentru serviciile aduse de alţii.

— Dar zău că vreau să te răsplătesc, Philip. Ai fost atît de bun cu mine!

— Mă rog, mai putem aştepta. Cînd o să treacă şi astea, o să mergem şi noi în luna de miere.

— Vai, ce obraznic eşti! zise ea zîmbind.

Mildred aştepta copilul la începutul lui martie, iar apoi, de îndată ce se făcea bine, voia să plece două săptămîni la mare; în felul acesta, Philip putea să înveţe fără întrerupere pentru examene; după aceea, venea vacanţa de Paşte şi aranjaseră să plece împreună la Paris. Philip vorbea fără încetare despre toate lucrurile pe care aveau să le facă. Parisul era încîntător în anotimpul acela. Aveau să-şi ia o cameră la un mic hotel pe care îl ştia el în Cartierul Latin şi aveau să mănînce la diferite restaurante mici şi drăguţe. Seara se puteau duce la teatru şi Philip avea s-o ia la music-hall-uri. O să fie foarte amuzant pentru ea să-i cunoască pe prietenii lui Philip. Îi vorbise lui Mildred despre Cronshaw, şi acum avea să-l

cunoască; și pe urmă mai era și Lawson, care plecase să stea vreo două luni la Paris; puteau merge la balul „Bullier"; mai erau și excursii de făcut – se puteau duce la Versailles, la Chartres, la Fontainebleau.

— Bine, dar o să coste o groază de bani, zicea ea.

— A, dă-i dracului de bani. Gîndește-te numai de cînd aștept eu acest prilej! Nu știi ce înseamnă asta pentru mine? Eu n-am iubit niciodată pe altcineva decît pe tine. Și nici n-am să mai iubesc vreodată pe nimeni.

Cu ochi zîmbitori, Mildred îl asculta cît de entuziast vorbește. Lui Philip i se păru de astă dată că vede în ochii ei o tandrețe necunoscută pînă atunci, și-i era recunoscător. Mildred se arăta mult mai blîndă și mai amabilă decît fusese. Nu mai vedea la ea aerul acela disprețuitor care-l irita pe vremuri. Se deprinsese atît de mult cu Philip, încît în fața lui nu-și mai dădea deloc osteneala să mențină aparențele. Nu se mai deranja să-și facă părul mereu ireproșabil ca mai înainte, îl lega pur și simplu cu o panglică; renunță și la bretonul pe care-l purta de obicei: i se potrivea mai bine genul neglijent. Fața ei era atît de slabă, încît ochii păreau exagerat de mari; avea veșnic cearcăne și paloarea obrajilor dădea profunzime culorii ochilor. Avea un aer visător care părea infinit de patetic. Philip vedea în ea ceva dintr-o madonă. Ar fi dorit să rămînă de-a pururi împreună, în aceeași situație. Era mai fericit decît fusese vreodată în viață.

De obicei, Philip pleca de la ea la ora zece seara, pentru că lui Mildred îi plăcea să se culce devreme, iar el era obligat să mai studieze vreo două ceasuri, ca să compenseze pierderea de vreme din cursul serii. În general, înainte de a pleca, Philip îi pieptăna și-i peria părul. Își făcuse un adevărat ritual al sărutărilor cu care îi ura „noapte bună"; mai întîi îi săruta palmele (ce subțiri erau degetele ei și ce frumoase îi erau unghiile – pentru că ea își pierdea o groază de vreme cu manichiura!), apoi îi săruta pleoapele închise – mai întîi dreapta și pe urmă stînga – și, în sfîrșit, o săruta pe buze. Pleca acasă cu inima topită de dragoste. Abia aștepta un prilej nimerit de a-și împlini dorința arzătoare de sacrificiu de sine.

Curînd sosi timpul pentru mutarea lui Mildred la clinica particulară în care urma să nască. Philip nu mai putu s-o viziteze decît după-amiezile. Mildred modifică povestea vieții ei, dîndu-se drept soția unui militar care s-a întors la regimentul său din India, iar Philip fu prezentat proprietăresei clinicii drept cumnatul ei.

— Trebuie să bag bine de seamă ce spun, îi zise Mildred lui Philip, întrucît mai e o doamnă aici al cărei soț e funcționar în India.

— Dacă aș fi în locul tău, nu mi-aș face probleme în privința asta, îi spuse Philip. Sînt convins că soțul ei și al tău au plecat cu aceeași corabie.

— Ce corabie? întrebă ea fără să înțeleagă.

— *Olandezul zburător*.

Mildred născu o fetiță, și, cînd Philip avu voie s-o vadă pe Mildred, copilul era așezat pe pat alături de ea. Mildred scăpase cu bine și, cu toate că era foarte slăbită, se simțea ușurată că se terminase totul. Îi arătă copilul și se uită și ea plină de curiozitate la fetiță.

— Ce zici, ce jucărie nostimă? Nici nu-mi vine să cred că e a mea.

Pruncul era roșu, zbîrcit și caraghios. Philip îl privi cu ochi zîmbitori. Nu prea știa ce să spună. Și era cu atît mai stînjenit cu cît infirmiera – proprietăreasa clinicii – stătea lîngă el; avea impresia, din felul în care îl privea infirmiera, că ea nu crede o iotă din povestea complicată relatată de Mildred și-l socotea pe el tatăl copilului.

— Ce nume vrei să-i pui? întrebă Philip.

— Nu mă pot hotărî dacă e mai bine să-i spun „Madeleine“ sau „Cecilia“.

Infirmiera îi lăsă singuri cîteva minute și Philip se aplecă și o sărută pe Mildred pe gură.

— Îmi pare tare bine că totul s-a terminat fără necazuri, scumpo.

Mildred îi cuprinse gîtul cu brațele.

— Te-ai purtat cu mine ca un gentleman, dragă Phil.

— Acum simt că în sfîrșit ești a mea. Vai, de cînd te aștept, dragostea mea!

Auziră pași la ușă și Philip se ridică repede. Infirmiera intră și pe buzele ei flutura un ușor zîmbet.

# Capitolul LXXIII

Trei săptămîni mai tîrziu, Philip le conduse, pe Mildred și pe fetiță, la trenul de Brighton. Mildred își revenise foarte repede și arăta mai bine ca oricînd. Mergea la o pensiune unde se dusese de vreo două ori în weekend cu Emil Miller, și îi scria proprietăresei spunîndu-i că soțul ei a fost obligat să plece în Germania după afaceri și ea vine acolo cu copilul. Îi făceau o plăcere imensă poveștile pe care le inventa și manifesta o imaginație destul de bogată în născocirea detaliilor. Mildred intenționa să găsească la Brighton o femeie care ar fi fost dispusă să primească fetița la ea. Philip tresări șocat de inima de gheață a lui Mildred, care insista să se descotorosească atît de curînd de copil, dar cu multă înțelepciune ea îi demonstră că e mai bine pentru bietul copil să fie lăsat în grija cuiva acum, înainte de a se deprinde cu ea. Philip se așteptase ca instinctul matern să se manifeste la vreo două-trei săptămîni după ce a născut copilul și se bizuise pe acest sentiment pentru a-l ajuta s-o convingă pe Mildred să păstreze fetița. Dar nu se produsese nimic de genul acesta. Mildred nu se purta rău cu copilul; făcea tot ce trebuia. Chiar o amuza uneori și sporovăia o mulțime despre copil; dar, în adîncul inimii, fetița îi era absolut indiferentă. N-o vedea deloc ca făcînd parte din ea însăși. De pe acum i se părea că seamănă cu taică-său. Se întreba mereu cum o să se descurce cînd o să mai crească fetița; își dădea cu pumnii în cap pentru că fusese atît de proastă și făcuse copilul.

— Măcar dacă aș fi știut eu pe atunci toate cîte le știu acum! zicea ea.

Rîdea de Philip, care se arăta foarte preocupat de sănătatea fetiței.

— Nici dacă ai fi fost tu tatăl ei n-ai fi putut să te perpelești atîta, zicea ea. Aș vrea eu să-l văd pe Emil făcînd atîta caz din pricina copilului!

Mintea lui Philip era plină de tot felul de povești pe care le auzise despre copiii încredințați altcuiva și despre vampirii care maltratează pe bieții micuți lăsați în grija lor de niște părinți egoiști și cruzi.

— Hai, nu mai fi așa prost, zicea Mildred. Asta se întîmplă cînd îi dai unei femei o sumă de bani ca să îngrijească copilul. Dar dacă-i plătești atîta pe săptămînă, e interesul ei să-l crească bine.

Philip insistă ca Mildred să lase copilul în grija unei familii fără copii, care avea să promită să nu mai ia alții să-i crească.

— Să nu te tocmești la preț, îi zise el. Prefer să plătesc zece șilingi pe săptămînă, decît să risc ca fetița să fie ținută flămîndă sau să fie bătută.

— Mare caraghios ești, Philip! rîse Mildred.

Pentru el, situația copilului – neputincios și lipsit de apărare – era înduioșătoare. Fetița era mică, urîtă și plîngăcioasă. Nașterea ei fusese așteptată cu rușine și cu teamă. Nimeni n-o dorea. Depindea de el – care, la urma urmei, nu era decît un străin – în ceea ce privește hrana, adăpostul și hainele care să-i acopere goliciunea.

Cînd sosi ora plecării trenului, o sărută pe Mildred. Ar fi sărutat-o și pe fetiță, dar se temea că Mildred va rîde de el.

— O să-mi scrii, scumpo, nu-i așa? Și vai, cu cîtă nerăbdare am să aștept întoarcerea ta!

— Ai grijă să-ți dai cu bine examenul.

Învățase cu multă hărnicie și acum, cînd îi mai rămîneau doar zece zile, făcu un ultim efort. Ținea mult să treacă examenul, în primul rînd ca să-și economisească timpul și cheltuielile, întrucît în ultimele patru luni banii i se scurseseră printre degete cu o iuțeală de necrezut, și, în al doilea rînd, pentru că examenul reprezenta sfîrșitul corvoadei; după aceea, studentul avea de-a face cu

medicina vie, ca mamoş sau chirurg, ocupaţii mult mai interesante decît anatomia şi fiziologia, de care fusese silit să se ocupe pînă atunci. Philip aştepta cu nerăbdare să cunoască restul materiilor din planul de învăţămînt. Şi nici n-ar fi vrut să se vadă în situaţia de a-i mărturisi lui Mildred că a căzut la examen; cu toate că nu era deloc o treabă uşoară şi majoritatea candidaţilor cădeau prima dată, el ştia că Mildred o să-şi facă o părere mai puţin bună despre el dacă nu trece; iar ea avea un mod deosebit de umilitor de a arăta ce gîndeşte.

Mildred îi trimise o carte poştală ca să-l anunţe că a sosit cu bine, iar el îşi rupea de la studii cîte o jumătate de oră pe zi ca să-i scrie o scrisoare lungă. Întotdeauna îl copleşea o oarecare timiditate, cînd era vorba să se exprime oral, dar cu tocul în mînă descoperi că îi putea spune tot felul de lucruri pe care, dacă le-ar fi rostit, s-ar fi simţit ridicol. Profitînd de această descoperire, îşi descărcă inima în faţa ei. Pînă atunci nu izbutise niciodată să-i spună în ce măsură adoraţia pentru ea îi umpluse fiecare părticică a fiinţei, încît toate acţiunile lui, toate gîndurile lui purtau amprenta acestui sentiment. Îi scrise despre viitor, despre fericirea care-l aştepta şi despre recunoştinţa pe care i-o datora ei. Se întreba (se mai întrebase el de multe ori pînă atunci, dar niciodată nu izbutise să exprime acest lucru în cuvinte) ce o fi avînd Mildred de-i stîrnea o asemenea încîntare vecină cu extazul; Philip nu ştia să spună. Ştia doar că e fericit cînd e cu ea, iar cînd Mildred era departe de el, lumea i se părea deodată rece şi cenuşie; ştia doar că, de cîte ori se gîndea la ea, îi creştea inima în piept atît de tare, încît respira cu greutate (de parcă i-ar fi apăsat plămînii) şi îi zvîcnea puternic, aşa că încîntarea prezenţei lui Mildred aducea foarte mult cu durerea; îi tremurau genunchii şi simţea o slăbiciune ciudată, de parcă n-ar fi mîncat şi s-ar fi clătinat pe picioare hămesit. Aştepta cu nerăbdare scrisorile ei de răspuns. Ştia că Mildred n-o să-i scrie prea des, pentru că îşi dădea seama că scrisul nu e o treabă prea uşoară pentru ea; era foarte mulţumit dacă primea cîte o scrisorică stîngace de la ea drept răspuns

la patru-cinci scrisori de-ale lui. Mildred îi vorbea despre pensiunea în care își luase o cameră, despre vreme și despre copil, îi povestea că s-a plimbat pe faleză cu o prietenă – o doamnă pe care a cunoscut-o la pensiune și care făcuse o adevărată pasiune pentru copil – că sîmbătă seara avea să se ducă la teatru și că Brightonul a început să se umple de vilegiaturiști. Pe Philip îl înduioșa platitudinea scrisorii. Stilul chinuit, aerul oficial îi dădeau o poftă ciudată să rîdă și s-o ia în brațe și s-o sărute.

Se prezentă la examen fericit și încrezător. Nici una din cele două probe scrise nu-i dădu prea mare bătaie de cap. Știa că a făcut bine la scris și, cu toate că a doua parte a examenului era oralul, la care bineînțeles se dovedi mult mai timid și mai speriat, izbuti să răspundă corect la întrebări. Cînd se anunță rezultatul, îi trimise lui Mildred o telegramă triumfătoare.

Întorcîndu-se în garsoniera lui, Philip găsi o scrisoare de la Mildred, în care-i spunea că e de părere că ar fi mai bine pentru ea să mai rămînă o săptămînă la Brighton. Găsise o femeie care acceptase cu bucurie să țină copilul la ea în schimbul sumei de șapte șilingi pe săptămînă, dar Mildred voia să se intereseze să vadă ce fel de femeie e, și, pe urmă, aerul de mare îi pria atît de mult, încît era convinsă că cele cîteva zile în plus or s-o înzdrăvenească pe deplin. Îi venea foarte greu să-i ceară bani lui Philip, dar îl ruga să nu se supere și să-i mai trimită o mică sumă, întrucît trebuia să-și cumpere o pălărie nouă, că doar nu putea să iasă la plimbare mereu cu aceeași pălărie, de vreme ce prietena ei era atît de bine îmbrăcată. Philip trecu printr-un moment de dezamăgire cumplită. Scrisoarea lui Mildred îi răpi toată bucuria succesului la examen.

„Dacă m-ar iubi măcar pe sfert cît o iubesc eu, n-ar suporta să stea departe de mine nici o zi în plus."

Dar își alungă repede acest gînd; nu era altceva decît egoism; bineînțeles că sănătatea ei era mai importantă decît toate celelalte lucruri. Dar acum el n-avea nimic de făcut; ce-ar fi să petreacă această săptămînă cu ea la Brighton, pentru că atunci ar fi putut să fie toată ziua

împreună. Îi tresăltă inima de bucurie la gîndul acesta. Ar fi fost amuzant să apară deodată în fața lui Mildred informînd-o că și-a închiriat o cameră în aceeași pensiune. Cercetă mersul trenurilor. Dar făcu o mică pauză. Nu era sigur dacă Mildred o să fie încîntată să-l vadă; desigur, ea legase prietenii la Brighton; el era tăcut, iar ei îi plăcea veselia zgomotoasă; își dădu seama că ea se distrează mult mai bine cu alți oameni decît cu el. Pentru el ar fi fost o adevărată tortură dacă s-ar fi simțit măcar o clipă de prisos. Îi era teamă să riște. Nu îndrăznea nici măcar să-i scrie și să-i spună că, întrucît nu-l ținea nimic legat de Londra, ar fi vrut să stea o săptămînă la Brighton, unde o putea vedea în fiecare zi. Mildred știa că el n-are nimic de făcut; dacă ar fi dorit să vină și el, l-ar fi poftit. Philip n-avea curajul să riște chinul prin care ar fi trecut, dacă el i-ar propune să se ducă acolo, iar ea ar găsi vreun pretext ca să-l împiedice. Îi scrise lui Mildred a doua zi trimițîndu-i o bancnotă de cinci lire și, în încheierea scrisorii, îi spuse că dacă ea ar fi foarte drăguță și ar dori să-l vadă în timpul weekendului, el ar fi bucuros să se ducă acolo; dar asta nu însemna cîtuși de puțin ca ea să-și modifice planurile pe care, poate, le făcuse. Așteptă nerăbdător răspunsul ei. Mildred îi scrise că, dacă ar fi știut dinainte, ar fi aranjat lucrurile, dar așa făgăduise să se ducă sîmbătă seara la un music-hall și pe urmă, dacă stătea la aceeași pensiune cu ea, lumea începea să vorbească. N-ar fi fost oare mai bine să vină duminică dimineață și să petreacă ziua cu ea? Puteau lua dejunul la „Metropol" și pe urmă avea să-l ducă s-o cunoască pe doamna aceea de condiție bună – o adevărată *lady* – care urma să se îngrijească de copil.

Duminică, Philip binecuvîntă ziua aceea pentru că vremea era frumoasă. În timp ce trenul se apropia de Brighton, soarele se revărsa prin fereastra vagonului. Mildred se afla pe peron.

— Vai, ce drăguț din partea ta că ai venit să mă aștepți! strigă el apucîndu-i amîndouă mîinile într-ale lui.

— Dar ce, nu credeai că o să vin?

— Speram că o să vii. Ei, dar arăţi grozav!

— Mi-a făcut tare bine şederea aici şi cred că n-am greşit deloc rămînînd cît mai mult cu putinţă. Şi ştii, la pensiune sînt tot felul de oameni de calitate. Aveam şi eu nevoie de puţină veselie, după atîtea luni în care n-am văzut pe nimeni. Uneori era cam plictisitor.

Mildred era foarte elegantă cu pălăria ei nouă, o canotieră mare neagră, cu o mulţime de flori ieftine pe ea; iar la gît îi flutura un colan mare dintr-o imitaţie de pene de lebădă. Era tot foarte slabă, şi mergea puţin gheboasă (aşa fusese întotdeauna), dar ochii ei nu mai păreau atît de mari; şi cu toate că n-avusese niciodată culoare în obraji, pielea nu mai avea o culoare pămîntie. Porniră către malul mării. Amintindu-şi că de luni de zile nu mai mersese alături de ea, Philip deveni deodată conştient de şchiopătatul lui şi începu să umble mai ţeapăn, ca să-şi ascundă defectul.

— Te bucuri că mă vezi? o întrebă el şi inima-i sălta nebună de dragoste.

— Bineînţeles. Nu era nevoie să mă mai întrebi.

— Apropo, Griffiths mi-a spus să-ţi transmit toată dragostea lui.

— Auzi obrăznicie!

Philip îi vorbise o mulţime despre Griffiths. Îi povestise ce mare crai e şi o distrase adeseori relatîndu-i vreo aventură pe care Griffiths i-o mărturisise în cea mai mare taină. Mildred îl ascultase, uneori prefăcîndu-se dezgustată, dar, în general, cu destulă curiozitate. Iar Philip îi vorbise pe larg şi plin de admiraţie despre înfăţişarea plăcută şi farmecul personal al prietenului său.

— Sînt convins că o să-ţi placă şi ţie la fel de mult cum îmi place şi mie. E foarte vesel şi amuzant şi e un băiat extrem de cumsecade.

Philip îi povesti cum Griffiths îl îngrijise în timpul bolii, cînd nu se cunoşteau deloc; şi altruismul lui Griffiths nu avu decît de cîştigat din povestirea lui Philip.

— E imposibil să nu-ţi placă, îi spuse Philip.

— Mie nu-mi plac bărbaţii frumoşi, zise Mildred. După mine, sînt prea încrezuţi.

— El ține morțiș să te cunoască. I-am vorbit foarte mult despre tine.

— Ce i-ai spus? întrebă Mildred.

Philip nu-l avea decît pe Griffiths căruia să-i vorbească despre dragostea lui pentru Mildred, și, încetul cu încetul, ajunsese să-i spună toată povestea legăturii sale cu ea. I-o descrise cel puțin de cincizeci de ori. Se oprea cu tandrețe asupra fiecărui amănunt al înfățișării ei și Griffiths știa exact ce formă au mîinile ei subțiri și ce albă e fața ei și rîdea de Philip cînd acesta îi vorbea despre farmecul buzelor ei palide și subțiri.

— Să fiu al dracului dacă nu-mi pare bine că eu nu iau lucrurile chiar așa în tragic, declarase el. Altfel, viața nici n-ar merita să fie trăită.

Philip zîmbi. Griffiths nu știa ce înseamnă încîntarea unei iubiri atît de nebunești încît devenea aproape la fel de vitală ca și hrana și băutura, și ca aerul pe care-l respiri și ca toate celelalte lucruri esențiale pentru existență. Griffiths știa că Philip se îngrijise de Mildred cînd îi venise timpul să nască, și că acum urma să plece cu ea.

— Ei, trebuie să recunosc că meritai să obții și tu ceva în schimb, îi spusese Griffiths. Trebuie să te fi costat o groază de bani. Noroc că-ți dă mîna să faci asemenea cheltuieli.

— Aș, nu-mi dă deloc mîna, zise Philip. Dar ce-mi pasă?

Întrucît era încă prea devreme pentru dejun, Philip și Mildred se așezară într-un colț mai ferit al falezei, încălzindu-se la soare și privind trecătorii. Erau băieți de prăvălie din Brighton, care mergeau în grupuri mici, învîrtindu-și pe degete bastonul, și fetele de prăvălie din Brighton care țopăiau chicotind în pîlcuri vesele. Îi recunoșteai ușor pe oamenii care veniseră de la Londra numai pentru o zi. Aerul tare al mării parcă le biciuia oboseala și plictiseala. Erau și destui evrei, cucoane corpolente în rochii strîmte de satin, cu multe diamante, și bărbați mici de statură și grași, deprinși să gesticuleze întruna cînd vorbesc. Erau și gentlemeni între două vîrste, oameni

îmbrăcaţi cu grijă, care-şi petreceau weekendul la hoteluri de mîna-ntîi; căutau să meargă cît mai mult după un mic dejun prea copios, ca să li se facă foame şi să poată mînca un prînz copios; se salutau cu prietenii şi vorbeau într-un jargon afectat. Cînd şi cînd trecea cîte un actor la modă, prefăcîndu-se cu totul indiferent faţă de vîlva pe care o stîrnea; uneori purta ghete de lac, haină cu guler de blană şi un baston cu măciulie de argint; alteori, avînd aerul că se întoarce de la o partidă de vînătoare, umbla în pantaloni scurţi, cu o pelerină de lînă „Harris" şi cu o pălărie de stofă cu picăţele, dată mult pe ceafă. Soarele strălucea pe marea albastră şi marea era curată şi frumoasă.

După dejun, se duseră la Hove, să o vadă pe femeia care urma să ia în primire copilul. Locuia într-o căsuţă aşezată pe o stradă dosnică. Totuşi locuinţa era curată şi îngrijită. Numele doamnei era Harding. Era o femeie mai în vîrstă, destul de corpolentă, cu părul cărunt şi o faţă roşie şi cărnoasă. Purta pe cap o bonetă care-i dădea o înfăţişare de mamă bună, şi Philip socoti că trebuie să fie o femeie foarte de treabă.

— N-o să vi se pară o mare bătaie de cap să îngrijiţi copilul? o întrebă Philip.

Doamna Harding le explică atunci că bărbatul ei e diacon, că e mult mai în vîrstă decît ea, şi întrucît preoţii parohi căutau mai degrabă diaconi tineri, care să-i ajute la îndeplinirea îndatoririlor lor, domnului Harding îi venea destul de greu să-şi găsească permanent de lucru; cîştiga din cînd în cînd cîte ceva, dacă îşi mai lua vreun preot vacanţă sau cădea la pat; şi pe urmă mai aveau şi o mică pensie pe care le-o plătea o instituţie caritabilă; dar doamna Harding ducea o viaţă destul de singuratică şi îngrijirea unui copil i-ar fi umplut timpul, iar cei cîţiva şilingi pe săptămînă pe care i-ar fi cîştigat în felul acesta o puteau ajuta să ţină uşor casa. Promise că fetiţa o să fie bine hrănită.

— E o adevărată *lady*, nu-i aşa? zise Mildred cînd plecară.

Se întoarseră la „Metropole" ca să bea ceaiul. Lui Mildred îi plăceau aglomeraţia şi muzica orchestrei. Philip

obosise vorbind și se uita la fața lui Mildred, care privea cu mult interes rochiile cucoanelor din local. Avea un simț bine dezvoltat al costului fiecărei toalete și, din cînd în cînd, se apleca spre el și-i șoptea rezultatul meditațiilor ei.

— Vezi egreta aia de colo? Aia costă șapte lire, nici un ban mai puțin.

Sau:

— Ia uită-te la hermina aia, Philip. Dar, de fapt, e iepure de casă – nu e hermină.

Și Mildred rîse triumfătoare:

— Eu una o cunosc de la un kilometru.

Philip zîmbea fericit. Îi făcea plăcere s-o vadă cum se bucură, și naivitatea conversației ei îl amuza și-l înduioșa. Orchestra cînta o muzică sentimentală.

După cină se duseră pe jos la gară și Philip o luă de braț. O puse la curent cu aranjamentele pe care le făcuse pentru călătoria lor în Franța. Mildred urma să vină la Londra la sfîrșitul săptămînii, dar îi spuse că nu putea pleca în străinătate pînă sîmbăta viitoare. Philip angajase deja o cameră la un hotel din Paris și era nerăbdător să cumpere biletele de tren.

— Nu te superi dacă mergem cu clasa a doua, nu? Nu trebuie să fim prea cheltuitori și o să fie cu atît mai bine pentru noi, dacă o să avem un ban în plus cînd ajungem acolo.

Îi vorbise de o sută de ori lui Mildred despre Cartierul Latin. Aveau să se plimbe agale pe străzile vechi și frumoase de acolo și o să piardă vremea stînd pe băncile din încîntătoarea grădină Luxembourg. Poate, dacă era vreme bună, după ce s-or sătura de Paris, se vor duce la Fontainebleau. Cam pe atunci copacii or să fie înmuguriți. Frunzișul verde al pădurii primăvara era lucrul cel mai frumos pe care-l văzuse vreodată; era ca un cîntec și era ca durerea fericită a dragostei. Mildred îl asculta în tăcere. Philip se întoarse către ea și încercă s-o privească adînc în ochi.

— Tu vrei să vii, nu? întrebă el.

— Bineînțeles, zîmbi ea.

— Nici nu știi cu cîtă nerăbdare aștept acest moment. Nu știu cum am să mai rezist astea cîteva zile. Mi-e așa de teamă să nu se întîmple ceva care să ne împiedice! Uneori mă înnebunește pur și simplu faptul că nu pot să-ți spun cît de mult te iubesc. Și, în sfîrșit, în sfîrșit...

Philip se întrerupse. Ajunseseră la gară, dar zăboviseră atît de mult pe drum, încît Philip abia mai avu timp să-i spună „noapte bună". O sărută la repezeală și alergă cît putu de repede spre peron. Mildred rămase pe loc. Philip avea un aer grotesc cînd fugea.

# Capitolul LXXIV

În sîmbăta următoare, Mildred se întoarse, şi, în seara aceea, Philip şi-o păstră numai pentru el. Luă bilete la un spectacol, şi la cină băură şampanie. Era prima ei seară veselă la Londra, după o lungă întrerupere, aşa că Mildred se bucura cu toată candoarea de fiecare lucru. Cînd se întoarseră cu trăsura de la teatru în camera pe care i-o reţinuse el în cartierul Pimlico, Mildred se ghemui la pieptul lui Philip.

— Mi se pare că te bucuri cu adevărat că mă vezi, îi zise Philip.

Mildred nu-i răspunse, dar îi strînse uşurel mîna. Dovezile de afecţiune erau atît de rare la ea, încît Philip era fermecat.

— L-am poftit pe Griffiths să ia mîine cina cu noi, îi spuse el.

— Vai, ce bine-mi pare! Chiar voiam să-l cunosc!

Duminică seara nu era nici un local de distracţie la care s-o poată duce, şi Philip se temea ca Mildred să nu se plictisească dacă rămîne singură cu el toată ziua. Griffiths era amuzant; o să-i ajute să omoare mai uşor timpul; iar Philip ţinea atît de mult la amîndoi, încît tare ar fi vrut să se cunoască între ei şi să se placă. La plecare, îi spuse lui Mildred:

— Au mai rămas numai şase zile.

Pentru cina de duminică reţinuse o masă în arcada de la restaurantul „Romano“, întrucît se mînca excelent acolo şi totul avea aerul să fie mai costisitor decît era de fapt. Philip şi cu Mildred ajunseră primii şi trebuiră să-l aştepte destul de multă vreme pe Griffiths.

— E îngrozitor de nepunctual, nenorocitul! zise Philip. Probabil că flirtează cu vreuna dintre nenumăratele lui cuceriri.

Dar Griffiths își făcu în curînd apariția. Era frumos, înalt și zvelt; capul bine așezat între umeri îi dădea un aer cuceritor, deosebit de atrăgător; iar părul lui buclat, ochii albaștri, deschiși la culoare și prietenoși, gura lui roșie erau încîntătoare.

Philip citi în ochii lui Mildred o apreciere favorabilă și simți o ciudată satisfacție. Griffiths îi salută cu un zîmbet.

— Am auzit o mulțime de lucruri despre dumneata, îi zise el lui Mildred, strîngîndu-i mîna.

— În nici un caz n-ai putut să auzi atîtea cîte am auzit eu despre dumneata, răspunse ea.

— Și nici atît de proaste, zise Philip.

— Ce, m-a vorbit de rău?

Griffiths rîse și Philip văzu că Mildred a remarcat ce dinți albi și regulați are băiatul și ce încîntător e zîmbetul lui.

— Ar trebui să vă simțiți ca niște vechi prieteni, zise Philip, după cîte i-am spus fiecăruia dintre voi despre celălalt.

Griffiths era cît se poate de binedispus, deoarece, trecînd în cele din urmă examenul final, își luase diploma și tocmai căpătase un post de subchirurg la un spital din nordul Londrei. Urma să-și ia în primire slujba la începutul lui mai, și, între timp, se ducea să petreacă o vacanță acasă; asta era ultima săptămînă de ședere la Londra și era hotărît să profite la maximum de ea ca să se distreze. Începu să debiteze toate fleacurile amuzante, pe care Philip le admira pentru că nu putea să le copieze. Nu spunea mare lucru, dar vivacitatea lui dădea haz fiecărei vorbe. Emana din persoana lui o forță vitală în fața căreia nimeni care-l cunoștea nu putea rămîne rece: era un lucru aproape la fel de palpabil precum căldura trupească. Mildred era mai vioaie decît o văzuse Philip vreodată, și el, la rîndul lui, era satisfăcut văzînd de ce succes se bucura mica lui petrecere. Mildred se amuza

grozav. Rîdea din ce în ce mai tare. Uită complet de stilul ei de bon-ton rezervat care devenise pentru ea o a doua natură.

Curînd, Griffiths îi spuse:

— Uite ce e, mie îmi vine al dracului de greu să-ți spun întruna doamnă Miller în sus, doamnă Miller în jos. Cînd vorbește de dumneata, Philip îți spune numai „Mildred".

— Eu sper că n-o să-ți scoată ochii dacă o să-i spui și tu „Mildred", rîse Philip.

— Dar atunci trebuie să-mi zică și ea „Harry".

Philip tăcea, în timp ce ei flecăreau la nesfîrșit. Se gîndea ce plăcut e să vezi oamenii fericiți. Din cînd în cînd, Griffiths îl mai tachina nițel, fără răutate, pentru că-l vedea întotdeauna atît de grav.

— Cred că Philip ține mult la dumneata, zîmbi Mildred.

— Da, tipul nu e băiat rău deloc, răspunse Griffiths și apucă grăbit mîna lui Philip, strîngîndu-i-o voios.

Faptul că-l simpatiza pe Philip sporea și mai mult farmecul lui Griffiths. Nici unul dintre ei trei nu era prea deprins cu băutura, așa că vinul li se urcă repede la cap. Griffiths deveni tot mai vorbăreț și atît de gălăgios, încît Philip, amuzat, trebui să-l implore să se liniștească. Avea darul povestirii și aventurile lui nu-și pierdeau deloc hazul și aureola romantică atunci cînd le relata. În toate, el juca un rol galant și comic. Cu ochii strălucind de plăcere, Mildred îl încuraja. Griffiths debita o anecdotă după alta. Cînd începură să se stingă luminile în local, Mildred fu de-a dreptul uimită.

— Doamne, dar ce repede a trecut seara! Eu credeam că nu e decît nouă și jumătate.

Dădură să plece și, cînd își luă rămas-bun, Mildred adăugă:

— Mîine vin să iau ceaiul în garsoniera lui Philip. Dacă poți, n-ar fi rău să treci pe acolo.

— E în regulă, zîmbi el.

Întorcîndu-se în Pimlico, Mildred nu vorbi decît despre Griffiths. O încîntaseră înfățișarea lui, hainele bine croite, glasul lui, veselia lui.

— Tare bine îmi pare că ți-a plăcut, zise Philip. Îți aduci aminte ce mofturi mai făceai cînd îți propuneam să ți-l prezint?

— Vai, e foarte frumos că ține așa de mult la tine, Philip. Iată un prieten cu adevărat potrivit pentru tine.

Mildred îi întinse lui Philip obrazul ca s-o sărute, lucru pe care-l făcea foarte rar.

— Astă-seară am petrecut de minune, Philip. Îți mulțumesc din suflet.

— Ei, lasă prostiile, rîse el atît de înduioșat de aprecierile ei, încît simți cum i se umezesc ochii.

Mildred deschise ușa de la casă și, înainte de a intra, se întoarse iar către Philip.

— Spune-i lui Harry că sînt moartă după el, zise ea.

— Bine, rîse el. Noapte bună.

A doua zi, în timp ce luau ceaiul, veni Griffiths. Se trînti leneș într-un fotoliu. Mișcările domoale ale trupului său solid aveau ceva ciudat de senzual. Philip rămase tăcut, în timp ce musafirii lui trăncăneau, dar el se distra foarte bine. Îi admira atît de mult pe amîndoi, încît i se părea absolut firesc ca aceștia să se admire reciproc. Nu-i păsa dacă Griffiths îi acaparează toată atenția lui Mildred, pentru că el avea să și-o păstreze numai pentru sine seara; avea ceva din atitudinea unui soț iubitor care se încrede în afecțiunea soției și o privește cu un ochi amuzat cum flirtează nevinovat cu un străin. Dar la șapte și jumătate se uită la ceas și spuse:

— Mildred, ar fi timpul să mergem să luăm cina.

Urmă o pauză de o clipă, iar Griffiths păru că stă în cumpănă.

— Păi, eu o s-o cam iau din loc, zise el în cele din urmă. Nu știam că e chiar așa de tîrziu.

— Ești ocupat astă-seară? întrebă Mildred.

— Nu.

Se așternu o nouă pauză. Philip se simți puțin iritat.

— Mă duc să mă spăl pe mîini, zise el și apoi adăugă adresîndu-se lui Mildred: Nu vrei să te speli pe mîini?

Mildred nu-i răspunse lui Philip, în schimb i se adresă lui Griffiths:

— Ce-ar fi să iei cina cu noi?

Griffiths se uită la Philip și văzu că-i aruncă o privire întunecată.

— Păi am luat masa cu voi aseară, rîse el. Mă tem să nu vă deranjez.

— A, n-are nici o importanță, insistă Mildred. Hai, Philip, spune-i să vină. Doar nu ne deranjează, nu?

— Sigur că să vină, dacă-i face plăcere.

— Bine, atunci e în regulă, zise prompt Griffiths. Mă duc doar pînă sus să mă fac frumos.

În clipa în care ieși Griffiths din cameră, Philip o luă în primire pe Mildred.

— De ce naiba l-ai poftit să ia masa cu noi?

— N-am avut încotro. Ar fi fost caraghios să nu spun nimic, după ce omul a zis că e liber.

— Eh, prostii! Dar de ce dracu' l-ai întrebat dacă e liber?

Mildred strînse puțin din buzele ei palide.

— Mai am și eu nevoie de puțină distracție din cînd în cînd. Mă mai plictisesc și eu stînd mereu singură numai cu tine.

Îl auziră pe Griffiths bocănind pe scări și Philip se duse în dormitor să se spele. Luară cina la un restaurant italienesc din apropiere. Philip era supărat și nu scotea o vorbă, dar își dădu repede seama că se pune într-o lumină nefavorabilă în comparație cu Griffiths, așa că se strădui să-și ascundă enervarea. Bău mult ca să-și înece durerea care-i rodea inima și începu să vorbească. Mildred – de parcă ar fi avut remușcări pentru ceea ce spusese – se strădui din răsputeri să fie cît mai drăguță cu el. Se arătă drăgăstoasă și tandră. Curînd Philip începu să creadă că a fost un prost lăsîndu-se copleșit de acel sentiment de gelozie. După cină, cînd se urcară într-o birjă ca să meargă la un music-hall, Mildred, așezată între cei doi bărbați, luă din proprie inițiativă mîna lui Philip. Furia lui se topi. Deodată, fără să știe cum, își dădu seama că Griffiths o ține pe Mildred de cealaltă mînă. Simți din nou aceeași durere violentă, o adevărată durere fizică și se întrebă, cuprins de panică, ceea ce ar

fi putut să se întrebe şi mai înainte, dacă nu cumva Mildred şi Griffiths se iubesc. Nu văzu mai nimic din spectacol din cauză că ochii-i erau înnegurați de suspiciune, furie, spaimă și tristețe; dar se strădui să ascundă faptul că s-a întîmplat ceva; continuă să vorbească și să rîdă. Apoi, îl cuprinse o dorință ciudată de a se chinui singur, așa că se ridică de pe scaun spunînd că vrea să se ducă la bar să bea ceva. Mildred şi cu Griffiths nu rămăseseră nici o clipă singuri pînă atunci. Acum voia să-i lase împreună.

— Vin cu tine, zise Griffiths. Și mie mi-e sete.

— Fii serios, rămîi să-i ții de urît lui Mildred.

Philip nu știa de ce a spus asta. Acum îi împingea unul în brațele celuilalt ca să-și facă şi mai insuportabilă durerea care-l chinuia. Nu se duse la bar, ci se urcă la balcon, într-un loc de unde îi putea supraveghea fără să fie văzut. Cei doi nici nu mai priveau spectacolul de pe scenă, se uitau zîmbitor unul în ochii celuilalt. Griffiths sporovăia cu simpatica lui limbuție, iar Mildred părea că-i soarbe cuvintele. Pe Philip îl cuprinse o durere îngrozitoare de cap. Stătea acolo în picioare fără să se clintească. Știa că, dacă se întoarce, îi deranjează. Ei se distrau foarte bine fără el, iar el suferea, și iar suferea. Timpul trecea și acum îl cuprinsese o sfială îngrozitoare la gîndul că ar trebui să se întoarcă. Știa că ei nu s-au gîndit cîtuși de puțin la el și reflecta cu amărăciune că el plătise și cina, și biletele de music-hall. Vai, cum își băteau joc de el! Se îmbujorase la față de rușine. Îi vedea cît de fericiți sînt fără el. Instinctul îi poruncea să-i lase singuri și să se ducă acasă, dar nu-și luase pălăria și pelerina, așa că ar fi fost nevoie de nenumărate explicații. Se întoarse la scaunul lui. I se păru că simte o umbră de necaz în ochii lui Mildred, așa că inima i se strînse.

— Dar știu că ai lipsit ceva vreme, zise Griffiths cu un zîmbet de bun-venit.

— M-am întîlnit cu niște prieteni. Am stat de vorbă cu ei şi n-am mai putut scăpa. M-am gîndit de altfel că voi vă simțiți destul de bine și fără mine.

— Eu m-am distrat de minune, zise Griffiths. Nu știu ce părere are Mildred.

Ea rîse încetișor, în chip de încuviințare amabilă. Rîsul ei suna atît de vulgar, încît Philip se îngrozi. Le propuse să plece.

— Haide, zise Griffiths. O să te conducem amîndoi acasă.

Philip bănui că Mildred propusese acest aranjament ca să nu rămînă singură cu el. În birjă nu-i luă mîna lui Mildred, și nici ea nu i-o oferi, dar Philip era conștient tot timpul că o ține în schimb pe a lui Griffiths. Principalul lui gînd era că toată povestea e îngrozitor de vulgară. În timp ce birja înainta, el se întreba ce planuri or fi făcut cei doi ca să se întîlnească fără știrea lui, și se blestema pentru că i-a lăsat singuri, ba chiar s-a dat peste cap ca să le dea ocazia să-și facă planuri.

— Să reținem trăsura, zise Philip, cînd ajunseră la locuința lui Mildred. Sînt prea obosit ca să merg pe jos pînă acasă.

La întoarcere, Griffiths vorbi vesel, părînd că nu ia în seamă faptul că Philip îi răspunde monosilabic. Philip simți că probabil Griffiths și-a dat seama că ceva nu e în regulă. În cele din urmă, tăcerea lui Philip deveni prea semnificativă ca să se mai poată lupta cu ea, așa că Griffiths, pierzîndu-și brusc răbdarea, încetă să mai vorbească. Philip ar fi vrut să spună ceva, dar era atît de intimidat, încît nu reușea să-și ia inima-n dinți, și totuși timpul trecea și avea să piardă prilejul. Cel mai bine era să afle chiar atunci, pe loc, adevărul. Făcu un efort să vorbească.

— Te-ai îndrăgostit de Mildred? întrebă el brusc.

— Cine, eu? rîse Griffiths. De asta te-ai purtat așa caraghios astă-seară? Bineînțeles că nu. Dragul meu, dar cum poți că crezi una ca asta?

Încercă să-l apuce de umăr pe Philip, dar acesta se trase într-o parte. Știa că Griffiths minte. Nu avea puterea să-l silească să-i spună că n-a ținut-o de mînă pe fată. Deodată se simți istovit și distrus.

— Pentru tine, Harry, n-are nici o importanță, zise el. Tu ai atîtea femei – nu mi-o lua pe Mildred. E toată viața mea. Am fost îngrozitor de nenorocit.

Glasul i se stinse și nu-și mai putu reține un suspin care îi scăpă fără voia lui. Îi era grozav de rușine.

— Dragul meu, dar tu știi că n-aș fi în stare să fac ceva care să te rănească. Țin prea mult la tine. Am făcut-o doar pe bufonul. Dacă aș fi știut că ai s-o pui la inimă, aș fi fost mai atent.

— Adevărat? întrebă Philip.

— Mă doare-n cot de Mildred. Îți dau cuvîntul meu de onoare.

Philip oftă ușurat. Trăsura se opri la ușa lor.

# Capitolul LXXV

A doua zi, Philip era binedispus. Avea grijă să n-o plictisească pe Mildred prea mult cu societatea lui, așa că aranjase să n-o vadă decît la ora cinci. Cînd se duse s-o ia, Mildred era deja gata și Philip o tachină pentru această punctualitate neobișnuită la ea. Era îmbrăcată cu o rochie nouă pe care i-o cumpărase el. Philip observă cît de elegantă e.

— O să trebuiască s-o duc înapoi la croitoreasă ca să mi-o modifice, zise ea. Fusta atîrnă într-o parte.

— O să trebuiască s-o grăbești pe croitoreasă, dacă vrei să iei rochia cu tine la Paris.

— O să fie gata la timp.

— Mai sînt doar trei zile. Plecăm cu trenul de ora unsprezece, nu?

— Dacă vrei.

O lună întreagă avea s-o aibă pe Mildred numai pentru el. Ochii lui o sorbeau cu o adorație flămîndă. De data asta, Philip era totuși în stare să rîdă puțin de propria lui pasiune.

— Mă întreb ce-oi fi văzînd eu la tine, zîmbi el.

— Vai, ce lucruri drăguțe îmi spui, răspunse ea.

Trupul lui Mildred era atît de subțire, încît aproape că i se vedea scheletul. Avea pieptul plat ca băieții. Gura cu buzele palide și înguste era urîtă și pielea avea o ușoară tentă verzuie.

— Cînd om fi în străinătate, am să-ți dau pilule „Bland" cît încape, îi zise Philip rîzînd. Cînd te aduc înapoi, vreau să fii grasă și roșie în obraji.

— Nu vreau să mă îngraș, zise ea.

Mildred nu pomeni despre Griffiths și curînd, în timp ce luau cina, Philip aduse el vorba, mai mult ca s-o tachineze, pentru că se simțea sigur de el și de puterea pe care o avea asupra ei:

— Mi se pare că aseară ai flirtat pe rupte cu Harry?

— Ți-am spus că sînt îndrăgostită de el, rîse ea.

— Îmi pare bine să știu că cel puțin el nu e îndrăgostit de tine.

— Dar de unde știi?

— L-am întrebat.

Mildred șovăi o clipă uitîndu-se la Philip, și în ochii ei se ivi o licărire ciudată.

— Vrei să citești scrisoarea pe care am primit-o de la el azi-dimineață?

Îi înmînă un plic și Philip recunoscu scrisul mare, foarte lizibil, al lui Griffiths. Era o scrisoare pe opt pagini, bine scrisă, sinceră și încîntătoare; se vedea limpede că a așternut-o pe hîrtie un bărbat care știe cum să cucerească femeile. Îi spunea lui Mildred că o iubește cu patimă, că s-a îndrăgostit de ea din clipa în care a văzut-o, că n-ar vrea s-o iubească pentru că știe cît de mult ține Philip la ea, dar că nu se poate stăpîni. Philip e un băiat tare dulce și el, Griffiths, se simțea grozav de rușinat, dar nu e vina lui, a fost vrăjit pur și simplu. Îi făcea complimente încîntătoare. La sfîrșit, îi mulțumea pentru că a acceptat să ia masa cu el a doua zi, și-i spunea că pur și simplu nu mai are răbdare pînă cînd o s-o revadă. Philip observă că scrisoarea e datată din seara anterioară: probabil Griffiths o scrisese după ce se despărțise de Philip și se deranjase chiar să iasă și s-o pună la cutie, în timp ce Philip îl credea culcat.

O citise cu inima bătîndu-i cu putere, dar nu-și trădă cîtuși de puțin surprinderea. Îi înapoie lui Mildred scrisoarea zîmbind calm.

— Și ai petrecut bine la prînz?

— Grozav, zise ea pe un ton apăsat.

Philip simțea că-i tremură mîinile, așa că și le ascunse sub masă.

— Nu trebuie să-l iei prea mult în serios pe Griffiths. Știi doar că e un crai.

Mildred luă scrisoarea și se uită din nou la ea.

— Nici eu nu mă pot stăpîni, zise ea cu un glas pe care încercă să-l facă să pară nonșalant. Nu știu ce m-a apucat.

— E cam ciudată situația asta pentru mine, nu crezi? zise Philip.

Mildred îl fulgeră cu o privire.

— În orice caz, trebuie să recunosc că privești lucrurile cu destul calm.

— Dar ce-ai vrea să fac? Credeai că o să-mi smulg părul din cap?

— Știam eu că o să fii furios pe mine.

— Ce e ciudat e că de fapt nici nu sînt furios. Trebuia să-mi închipui că asta o să se întîmple. Am fost un prost că v-am prezentat unul altuia. Știam perfect că el are toate avantajele față de mine; e mult mai agreabil, e foarte frumos, e mai amuzant, și-ți poate vorbi despre lucrurile care te interesează.

— Nu știu ce vrei să spui cu asta. Nu e vina mea dacă nu sînt deșteaptă, dar nu sînt nici chiar așa proastă cum mă crezi tu, nici pe departe, asta s-o știi de la mine. Prea faci pe superiorul cu mine, tinere.

— Vrei să te certi cu mine? întrebă el cu blîndețe.

— Nu, dar nu văd de ce ar trebui să te porți cu mine de parcă aș fi nu știu ce.

— Iartă-mă, te rog, n-am vrut să te jignesc. Voiam pur și simplu să discut calm lucrurile cu tine. Cred că nu trebuie să stricăm totul, ci mai degrabă să reparăm ce se poate repara. Am văzut că te atrage Griffiths și mi s-a părut foarte firesc. Singurul lucru care mă îndurerează cu adevărat este că el te-a încurajat. El știa cît de îngrozitor de mult te iubesc. Mi se pare un lucru destul de josnic din partea lui că ți-a scris scrisoarea aceea la cinci minute după ce mi-a spus că-l doare-n cot de tine.

— Dacă-ți închipui că o să mă faci să-l plac mai puțin spunînd lucruri urîte despre el, să știi că te înșeli.

Philip tăcu o vreme. Nu știa ce cuvinte ar putea folosi pentru a o face să-i înțeleagă punctul de vedere. Voia să-i vorbească detașat și rațional, dar era atît de zăpăcit de

vîrtejul emoţiilor, încît nu-şi mai putea pune ordine în gînduri.

— N-are rost să sacrifici totul pentru un foc de paie, despre care ştii bine că nu poate să dureze. La urma urmei, el nu ţine la nimeni mai mult de zece zile, iar tu eşti o fiinţă destul de rece; o poveste dintr-asta nu înseamnă prea mult pentru tine.

— Asta e părerea ta.

Mildred îl punea într-o situaţie şi mai dificilă vorbindu-i pe tonul acesta certăreţ.

— Dacă eşti îndrăgostită de el, asta e. Am să încerc să trec peste asta cum am să pot mai bine. Noi doi ne înţelegem binişor, tu şi cu mine, şi eu nu m-am purtat urît cu tine, nu-i aşa? Am ştiut întotdeauna că nu eşti îndrăgostită de mine, dar de plăcut mă placi, şi cînd o să ajungem la Paris, o să uiţi de Griffiths. Dacă te hotărăşti să-l uiţi, ai să vezi că nu e chiar aşa de greu şi cred că eu ţi-am demonstrat că merit să faci ceva pentru mine.

Mildred nu-i răspunse şi îşi continuară cina în tăcere. Cînd tăcerea deveni apăsătoare, Philip începu să vorbească despre lucruri fără importanţă. Se prefăcu a nu observa faptul că Mildred e total absentă. Ea îi răspundea numai de formă şi nu spunea nimic din proprie iniţiativă. În cele din urmă, îl întrerupse brusc pe Philip tocmai cînd îi povestea ceva.

— Philip, mă tem că n-am să pot să plec sîmbătă. Doctorul zice că nu e momentul.

Philip ştia că minte, dar îi răspunse cu o întrebare:

— Cînd crezi că o să poţi să mergi?

Mildred se uită la el, îi văzu chipul palid şi dur şi întoarse capul înfricoşată. În momentul acela îi era cam teamă de el.

— Poate ar fi mai bine să-ţi spun chiar acum ca să termin odată. Nu mai pot veni deloc cu tine.

— Mă gîndeam eu că la asta vrei să ajungi. Dar acum e prea tîrziu ca să te mai răzgîndeşti. Am luat biletele şi toate celelalte.

— Ziceai că nu ţii morţiş să merg, dacă eu nu vreau. Şi nu vreau.

— M-am răzgîndit. Nu mai am chef să te joci cu mine. Trebuie să vii.

— Philip, eu țin foarte mult la tine ca prieten. Dar la altceva nu mă pot gîndi fără să mă înfior. Nu țin la tine în felul acela. Zău că n-aș putea, Philip.

— Dar îți doreai foarte mult acum o săptămînă.

— Atunci era altceva.

— Nu-l cunoscuseși încă pe Griffiths.

— Chiar tu ai spus că, dacă sînt îndrăgostită de el, n-am ce-i face.

Fața lui Mildred se crispase acum cu un aer posac, și Mildred își ținea ochii ațintiți în farfurie. Philip era alb ca varul de mînie. Ar fi vrut să-i tragă un pumn în față și își imagina cum ar arăta Mildred cu un ochi vînăt. La o masă alăturată se aflau doi băieți de vreo optsprezece ani, care, din cînd în cînd, îi aruncau ocheade lui Mildred; Philip se întrebă dacă băieții îl invidiau pentru că ia cina cu o fată drăguță; poate că își doreau să fie în locul lui. De data asta, Mildred rupse tăcerea.

— Ce rost ar avea să plecăm la Paris împreună? Tot timpul n-aș face decît să mă gîndesc la el. N-ar fi prea amuzant pentru tine.

— Asta-i treaba mea, răspunse el.

Mildred cîntări în minte toate implicațiile răspunsului și roși.

— Bine, dar e o cruzime.

— Ei și?

— Credeam că ești un gentleman în toată puterea cuvîntului.

— Ei bine, te-ai înșelat.

Propriul lui răspuns avu darul de a-l amuza, așa că-l rosti rîzînd.

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu rîde! strigă ea. Nu pot veni cu tine, Philip. Îmi pare groaznic de rău. Știu că nu m-am purtat frumos cu tine, dar dragoste cu de-a sila nu se poate.

— Ai uitat cîte am făcut pentru tine, cînd erai la ananghie? Mi-am forfecat banii ca să te întrețin pînă ți se naște copilul, ți-am plătit doctorul și toate celelalte,

ți-am plătit șederea la Brighton și îți plătesc întreținerea copilului, îți plătesc hainele, îți plătesc fiecare bucățică de ață pe care o ai pe tine.

— Dacă ai fi un gentleman, nu mi-ai arunca în obraz ceea ce ai făcut pentru mine.

— Ah, pentru numele lui Dumnezeu, taci odată din gură! De ce crezi tu că-mi pasă dacă sînt sau nu gentleman? Dacă aș fi un gentleman, nu mi-aș pierde timpul cu o tîrfă vulgară ca tine. Mă doare-n cot dacă mă placi sau nu. M-am plictisit pînă-n gît să mai fiu bătaia de joc a altora. Ori vii sîmbătă cu mine la Paris, ori, dacă nu, ai să suferi consecințele.

Obrajii lui Mildred erau roșii de furie, și, cînd îi răspunse, glasul ei era aspru și vulgar, lucru pe care de obicei îl ascundea rostind cuvintele cu multă pompă.

— Nu mi-ai plăcut niciodată. De la început nu mi-ai plăcut, dar te-ai băgat în sufletul meu și mie mi se făcea întotdeauna scîrbă cînd mă sărutai. Acuma nu te-aș lăsa să te atingi de mine nici dacă aș ști c-am să mor de foame.

Philip încercă să înghită mîncarea din farfurie, dar mușchii gîtului refuzau să-l asculte. Dădu pe gît un pahar de băutură și-și aprinse o țigară. Tremura din tot corpul. Nu mai vorbi. Aștepta ca ea să se miște, dar ea ședea acolo fără să scoată un cuvînt, cu ochii țintă la fața de masă albă. Dacă ar fi fost singuri, Philip și-ar fi aruncat brațele pe după gîtul ei și ar fi sărutat-o pătimaș; îi plăcea grozav cînd își dădea ea capul pe spate și-și întindea gîtul alb și lung sub apăsarea buzelor lui pe gura ei. Stătură un ceas în tăcere, și, în cele din urmă, lui Philip i se păru că ospătarul a început să-i privească cu oarecare curiozitate. Îl chemă să le facă nota.

— Mergem? zise atunci Philip cu un ton neutru.

Mildred nu răspunse, dar își strînse poșeta și mănușile. Apoi își puse haina.

— Cînd te mai vezi cu Griffiths?

— Mîine, răspunse ea indiferentă.

— Poate ar fi bine să discuți toată povestea asta cu el.

Mildred își deschise mașinal poșeta și găsi în ea o hîrtiuță. O scoase și i-o dădu lui Philip.

— Aici e nota de plată pentru rochie, zise ea cu glas șovăitor.

— Și ce-i cu asta?

— I-am făgăduit croitoresei că-i dau mîine banii.

— Serios?

— Asta înseamnă că nu mai vrei să mi-o plătești, după ce mi-ai spus că pot să mi-o fac?

— Da, chiar așa.

— Am să-l rog pe Harry, zise ea îmbujorîndu-se imediat.

— El o să fie bucuros să te ajute. În momentul de față îmi datorează șapte lire, și săptămîna trecută, fiind strîmtorat rău, și-a amanetat microscopul.

— Să nu crezi cumva că mă sperii cu asta. Eu pot foarte bine să-mi cîștig existența și singură.

— Asta e cel mai bun lucru pe care-l poți face. Eu n-am de gînd să-ți mai dau nici măcar un sfanț.

Mildred se gîndi că sîmbătă trebuie să-și plătească chiria, se gîndi și la întreținerea copilului, dar nu spuse nimic. Ieșiră din restaurant și în stradă Philip o întrebă:

— Să-ți chem o birjă? Eu vreau să merg puțin pe jos.

— Dar n-am nici un ban. Azi după-amiază a trebuit să achit o factură.

— N-o să-ți facă rău să faci cîțiva pași pe jos. Dacă vrei să mă vezi, mîine o să fiu acasă pe la ora ceaiului.

Își scoase pălăria și se îndepărtă cu un aer degajat. Peste o clipă întoarse capul și o văzu că stă cu un aer neajutorat acolo unde o părăsise, privind circulația de pe stradă. Se întoarse și rîzînd îi strecură în mînă o monedă.

— Uite doi șilingi, ca să poți să ajungi acasă.

Înainte ca ea să apuce a-i răspunde, Philip se îndepărtă în grabă.

# Capitolul LXXVI

A doua zi după-amiază Philip rămase în camera lui, întrebîndu-se dacă o să vină Mildred. Dormise foarte prost. Își petrecuse dimineața la clubul Școlii Medicale citind ziar după ziar. Era vacanță și mai nici unul dintre studenții pe care-i cunoștea nu se afla în capitală, dar găsi vreo doi cunoscuți cu care să schimbe o vorbă, mai jucă o partidă de șah ca să poată să treacă mai repede ceasurile acelea apăsătoare. După masa de prînz se simți tare obosit și-l durea atît de îngrozitor capul, încît se întoarse la locuința lui și se trînti pe pat; încercă să citească un roman. Pe Griffiths nu-l zărise deloc. În seara trecută, cînd se întorsese acasă, Griffiths era plecat; îl auzise venind, dar nu deschisese ca de obicei ușa lui Philip, ca să vadă dacă doarme; iar dimineața îl auzise plecînd devreme. Era limpede că Griffiths dorește să-l evite. Deodată auzi o bătaie ușoară în ușă. Sări în picioare și deschise. În prag se afla Mildred. Stătea acolo fără să se clintească.

— Poftește, zise Philip.

Închise ușa în urma ei. Mildred se așeză pe un scaun. Nu știa cum să înceapă.

— Îți mulțumesc pentru ăia doi șilingi pe care mi i-ai dat aseară, zise ea.

— A, nu face nimic.

Mildred zîmbi puțin. Zîmbetul ei slab îi amintea lui Philip de privirea sfioasă și ușor lingușitoare a unui cățeluș care a fost bătut pentru poznele făcute și care vrea să se împace cu stăpînul lui.

— Am luat dejunul cu Harry, zise ea.

— Serios?

— Philip, dacă tot mai dorești să vin cu tine sîmbătă, am să vin.

Un freamăt iute de victorie fulgeră prin inima lui Philip, dar senzația aceasta nu dură decît o clipă; suspiciunea îi luă locul.

— Din pricina banilor? întrebă el.

— În parte da, răspunse ea simplu. Harry nu poate face nimic. Aici a rămas dator cu chiria pe cinci săptămîni și ție îți datorează șapte lire, și croitorul îl strînge cu ușa cerîndu-i bani. Ar amaneta bucuros orice ar putea, dar toate lucrurile lui sînt deja amanetate. Eu am făcut tot ce-am putut ca s-o amîn pe croitoreasă cu plata rochiei celei noi, și sîmbătă trebuie să plătesc chiria locuinței și nu pot găsi de lucru chiar așa, cît ai bate din palme. Întotdeauna trebuie să aștepți puțin pînă se ivește un post.

Toate acestea le spunea pe un ton egal, plîngăreț, de parcă ar fi enumerat nedreptățile soartei care trebuiau suportate întrucît erau în firea lucrurilor. Philip nu răspunse. Știa el prea bine tot ce-i spunea ea.

— Dar spuneai că motivele sînt numai în parte financiare, comentă el în cele din urmă.

— Păi, Harry zice că tu te-ai purtat admirabil cu noi amîndoi. I-ai fost un prieten adevărat, zice el, iar pentru mine ai făcut poate mai mult decît ar fi făcut oricare alt bărbat. El zice că trebuie să fim corecți. Și mai spunea ceea ce ziceai tu despre el, că e foarte nestatornic din fire, că nu e ca tine și că ar trebui să fiu o proastă ca să-ți dau ție cu piciorul de dragul lui. Cu el n-o să dureze, zice, pe cînd cu tine, da – astea-s taman vorbele lui.

— Dar tu *vrei* să vii cu mine? întrebă Philip.

— N-am nimic împotrivă.

Philip se uită la ea și colțurile gurii lui se schimonosiră de durere. Triumfase cu adevărat și acum voia să-și impună punctul de vedere. Dar rîse puțin batjocoritor de propria lui umilință. Mildred ridică repede ochii către el, dar fără să scoată o vorbă.

— Am așteptat cu nerăbdare, cu bucurie în adîncul sufletului, să plec cu tine și credeam că, în sfîrșit, după toată mizeria și nenorocirea, am să fiu și eu fericit...

Nu încheie ceea ce voia să spună. Pe neașteptate, Mildred izbucni într-un hohot de plîns. Ședea pe scaunul pe care stătuse și Norah și plînsese și, ca și Norah, își ascunse fața în speteaza scaunului, în scobitura din tapiserie făcută de capetele care se sprijiniseră acolo.

„Nu prea am noroc la femei", se gîndi Philip.

Suspinele zguduiau trupul fragil al lui Mildred. Philip nu văzuse niciodată o femeie plîngînd așa de tare, lăsîndu-se total pradă disperării. Era un spectacol îngrozitor de dureros și lui i se sfîșia inima. Fără să-și dea seama ce face, se apropie de ea și o cuprinse cu brațele; Mildred nu se împotrivi, ci, în nenorocirea ei, se lăsă în voia alintărilor lui. Philip îi șopti cuvinte de mîngîiere. Nici nu prea știa ce spune și, de nenumărate ori, se aplecă asupra ei și o sărută.

— Ești tare nefericită? întrebă el în cele din urmă.

— Mai bine muream, gemu ea. Mai bine muream cînd am născut.

Pălăria o deranja, așa că Philip i-o scoase. O făcu să se așeze mai bine pe scaun, iar el se duse și se instală la masă, cu ochii la Mildred.

— Mare nenorocire e dragostea, nu-i așa? zise el. Cum dracu' de le mai trece unora prin cap să se îndrăgostească?

Curînd, suspinele ei se mai potoliră și ea rămase pe scaun istovită, cu capul dat pe spate, cu brațele atîrnîndu-i. Avea aerul grotesc al unui manechin de care se slujesc pictorii pentru a-l drapa.

— Nu știam că-l iubești atît de mult, zise Philip.

Philip înțelegea destul de bine dragostea lui Griffiths pentru că se punea în locul lui și vedea cu ochii lui, pipăia cu mîinile lui; își putea închipui că are el trupul lui Griffiths, că o sărută cu buzele lui și-i zîmbește cu ochii lui albaștri și surîzători. Ceea ce-l surprindea era emoția ei. N-o socotise niciodată capabilă de pasiune; or, ceea ce vedea el acum era pasiune: în privința asta nu

mai încăpea nici o îndoială. Şi atunci, în inima lui parcă se *rupse* ceva. Avu chiar senzaţia că se frînge ceva înlăuntrul lui şi se simţi ciudat de slăbit.

— Nu vreau să te fac nefericită. Nu e nevoie să vii cu mine, dacă nu vrei. Îţi dau şi aşa banii care-ţi trebuie.

Mildred clătină din cap.

— Nu, am spus că vin şi am să vin.

— Dar ce rost are, din moment ce eşti bolnavă de dragoste pentru el.

— Da, ăsta e cuvîntul. Sînt bolnavă de dragoste. Ştiu că n-o să dureze, aşa cum ştie şi el, dar în clipa asta...

Mildred se opri şi închise ochii de parcă ar fi fost pe punctul de a leşina. Lui Philip îi veni o idee ciudată şi el începu să vorbească pe dată, fără să mai aştepte să se gîndească.

— De ce nu pleci cu el?

— Cum aş putea s-o fac? Doar ştii că n-avem bani.

— Vă dau eu bani.

— Tu?

Mildred se ridică în capul oaselor şi se uită la el. Ochii ei începură să strălucească şi obrajii i se colorară.

— Poate că cel mai bun lucru ar fi să aşteptăm pînă-ţi trece, şi pe urmă ai să te întorci la mine.

Acum, că făcuse această propunere, era chinuit ca de o boală, deşi tortura aceasta morbidă îi dădea o senzaţie ciudată, subtilă. Mildred îl privi cu ochii holbaţi.

— Bine, dar cum am putea să facem una ca asta, cu banii tăi? Harry n-ar accepta nici în ruptul capului.

— Ba da, ar accepta, dacă l-ai convinge tu.

Obiecţiile pe care le ridica ea îl făceau să insiste, şi totuşi, el ar fi vrut din toată inima ca ea să refuze cu îndîrjire.

— Vă dau cinci lire şi puteţi pleca de sîmbătă pînă luni. Asta-i uşor de făcut. Luni el se duce acasă pînă îşi ia în primire postul de la Spitalul North London.

— Vai, Philip, tu chiar vorbeşti serios? strigă ea împreunîndu-şi mîinile. Dacă ne-ai putea permite să plecăm – după aceea te-aş iubi tare mult, aş face orice pentru tine.

Sînt sigură că, dacă faci asta pentru noi, după aceea o să-mi treacă. Chiar ai vrea să ne dai banii ăștia?

— Da, zise el.

Dispoziția lui Mildred se schimbă radical. Acum începu să rîdă. Philip vedea că e cuprinsă de o bucurie nebunească. Se sculă de pe scaun și îngenunche lîngă Philip, luîndu-i mîinile într-ale ei.

— Ești un băiat de zahăr, Philip. Ești cel mai bun om pe care l-am cunoscut vreodată. Și n-o să fii supărat pe mine după aceea?

Philip clătină din cap, zîmbind, dar ce chin era în inima lui!

— Îmi dai voie să mă duc să-i spun lui Harry chiar acum? Și pot să-i zic că tu nu te superi? El n-o să consimtă nici în ruptul capului dacă tu nu promiți că n-o să conteze pentru tine. Vai, tu nu știi cît de mult îl iubesc! Și după aceea am să fac tot ce o să spui tu. Luni vin cu tine la Paris sau oriunde vrei tu.

Mildred se ridică și-și puse pălăria.

— Unde te duci?

— Mă duc să-l întreb dacă vrea să mă ia.

— Pleci așa curînd?

— Vrei să mai stau? Stau, dacă vrei.

Se așeză la loc, dar Philip izbucni într-un hohot de rîs.

— Nu, n-are importanță. Poate e mai bine să te duci chiar acum. Un singur lucru numai: n-aș putea suporta să dau chiar acum ochii cu Griffiths, m-ar durea prea tare. Spune-i că nu-i port pică sau mai știu eu ce, dar roagă-l să mă evite cît poate.

— Bine.

Mildred sări în picioare și-și puse mănușile.

— Am să-ți comunic ce mi-a spus el.

— Cred că ar fi bine să cinezi cu mine astă-seară.

— S-a făcut.

Mildred își ridică fața spre el ca s-o sărute și cînd el își apăsă buzele pe ale ei, ea îl cuprinse cu brațele pe după gît.

— Ești o scumpete, Philip!

Peste vreo două ceasuri, Mildred îi trimise un bilețel spunîndu-i că o doare capul și că nu poate să cineze cu el. Philip aproape că se aştepta la asta. Înțelese că ia masa cu Griffiths. Îl apucă o gelozie cumplită, dar pasiunea aceasta care-i cuprinsese brusc pe cei doi i se părea ceva venit din afară, ca și cum le-ar fi insuflat-o un zeu, și el se simțea neputincios. Găsea absolut firesc ca cei doi să se iubească. Era conștient de toate avantajele pe care le avea Griffiths față de el și mărturisea că, dacă ar fi fost în locul lui Mildred, ar fi făcut exact ce făcea și ea. Ceea ce-l rănea cel mai tare era trădarea lui Griffiths; fuseseră atît de buni prieteni și Griffiths știa cu cîtă pasiune și cu cît devotament o iubea el pe Mildred; ar fi putut măcar să-l cruțe.

Nu se mai întîlni cu Mildred pînă vineri; între timp, era aproape bolnav de dorința de a o revedea; dar cînd Mildred veni la el și Philip își dădu seama că-n gîndurile ei îl dăduse complet uitării, fiind absorbită numai de Griffiths, simți deodată că o urăște. Acum vedea perfect de ce Mildred și Griffiths se iubesc: Griffiths era prost, vai, ce prost era! O știuse el dintotdeauna, dar închisese ochii asupra acestui fapt; era prost și n-avea nimic în cap: farmecul acela al lui ascundea un egoism cumplit; era gata să sacrifice pe oricine pentru poftele lui. Și ce stupidă și seacă era viața pe care o ducea – se învîrtea fără rost prin baruri, bea prin music-hall-uri și zbura de la o femeie la alta – toate niște amoruri lipsite de profunzime! Nu citea niciodată o carte, era orb la toate lucrurile care nu erau frivole sau vulgare. Nu avea niciodată un gînd frumos; cuvîntul cel mai obișnuit pe buzele lui era „tare". Asta era cea mai grozavă laudă pe care o aducea cuiva. Tare! Nici nu era de mirare că Mildred îl plăcea. Erau făcuți unul pentru celălalt.

Philip îi vorbi lui Mildred despre lucruri care n-aveau deloc importanță pentru nici unul dintre ei. Știa că Mildred ar fi vrut să-i vorbească despre Griffiths, dar el nu-i oferi nici un prilej. Nu pomeni nici măcar în treacăt de faptul că ea refuzase să ia masa cu el cu două zile înainte, invocînd un pretext stupid. Se purtă cît mai rece și

nepăsător cu ea, încercînd s-o facă să creadă că i-a devenit deodată indiferentă; şi îşi folosi la maximum iscusinţa lui deosebită de a spune mici lucruri despre care ştia precis că o vor jigni; erau însă atît de vagi şi atît de fine în cruzimea lor, încît ea n-avea cum să protesteze. În cele din urmă, Mildred se ridică.

— Mă tem că ar fi timpul să plec, zise ea.

— Îmi închipui că ai o mulţime de treburi, răspunse el.

Mildred îi întinse mîna, el i-o luă, îi spuse „la revedere" şi deschise uşa. Ştia despre ce ar fi vrut Mildred să vorbească şi mai ştia şi că aerul lui rece şi ironic o intimidează. Adeseori, aerul lui de sfiiciune îl făcea să pară atît de rece, încît fără voia lui îi intimida pe oameni şi, întrucît descoperise acest lucru, nu-i era greu să adopte aceeaşi atitudine cînd se ivea prilejul.

— N-ai uitat ce ai promis? zise ea în cele din urmă, în timp ce el îi ţinea uşa deschisă.

— Ce anume?

— Chestia cu banii.

— Cît îţi trebuie?

Vorbea anume pe un ton atît de glacial, încît cuvintele lui sunară teribil de jignitoare. Mildred roşi. Philip îşi dădu seama că în momentul acela fata îl urăşte şi se mira şi el de capacitatea ei de a se stăpîni să nu se năpustească asupra lui. Philip voia s-o facă să sufere.

— Mîine trebuie să plătesc rochia şi chiria. Asta-i tot. Harry nu vrea să meargă, aşa că n-o să avem nevoie de bani pentru asta.

Lui Philip îi zvîcni inima să-i spargă pieptul. Scăpă clanţa din mînă. Uşa se închise singură.

— De ce nu vrea?

— Zice că nu putem s-o facem, sau, în orice caz, nu pe banii tăi.

Un diavol puse stăpînire pe Philip. Un diavol al torturii de sine care pîndea întotdeauna ascuns în umbră, undeva înlăuntrul lui şi, cu toate că dorea din tot sufletul ca Griffiths să nu plece cu Mildred, nu se putu stăpîni; îşi puse în cap cu tot dinadinsul să-l convingă pe Griffiths prin intermediul ei.

— Nu văd de ce n-ați face-o, din moment ce eu sînt dispus să vă dau banii, zise el.

— Asta i-am spus și eu.

— Eu ziceam că, dacă ar fi vrut cu adevărat să meargă, n-ar mai sta pe gînduri.

— A, nu e vorba de asta. De vrut vrea, și încă cum! Ar pleca în clipa asta, dacă ar avea bani.

— Dacă face atîtea mofturi, îți dau *ție* banii.

— I-am zis că, dacă vrea, tu n-ai face decît să-i împrumuți banii și noi ți i-am înapoia de îndată ce am putea.

— Cred că asta e ceva nou pentru tine, să trebuiască să te rogi în genunchi ca să-l faci pe un bărbat să te ia cu el în weekend.

— Mda, cam așa ceva, nu? zise ea cu un rîs nerușinat.

Philip simți un fior prin șira spinării.

— Atunci, ce ai de gînd să faci? întrebă el.

— Nimic. Harry pleacă mîine seară. Nu mai poate întîrzia.

Asta avea să fie salvarea lui Philip. Dacă Griffiths era departe, o putea aduce pe Mildred înapoi la el. Mildred nu cunoștea pe nimeni la Londra, și unica societate pe care o putea avea era el, iar cînd aveau să rămînă numai ei doi, o va putea face să uite curînd de dragostea nebună care o cuprinsese. Dacă nu mai spunea nimic altceva, era în siguranță. Dar simțea o dorință diabolică să înfrîngă toate scrupulele lor, voia să știe cît de abominabil erau în stare să se poarte cu el; dacă-i mai ispitea puțin, aveau să cedeze și simțea o bucurie feroce la gîndul nerușinării lor. Deși fiecare cuvînt pe care-l rostea era un chin pentru el, Philip găsea o plăcere teribilă în această tortură.

— S-ar zice că e acum ori niciodată.

— Cam așa i-am spus și eu, zise ea.

În glasul ei era o umbră de pasiune care-l impresionă pe Philip. De nervos ce era, își rodea unghiile.

— Unde vă gîndeați să vă duceți?

— A, la Oxford. Știi, acolo și-a făcut el universitatea. Zicea că vrea să-mi arate și mie colegiile.

Philip își aminti că odată îi propusese lui Mildred să plece o zi la Oxford, și ea se împotrivise cu încăpățînare,

explicîndu-i cîtă plictiseală îi producea numai gîndul de a vedea lucrurile acelea.

— Și s-ar părea că o să aveți vreme frumoasă. S-ar putea să fie plăcut acolo în perioada asta.

— Eu am făcut tot ce am putut ca să-l conving.

— De ce nu mai încerci o dată?

— Să-i spun că tu vrei să ne ducem?

— Nu cred că e nevoie să mergi chiar pînă acolo, zise Philip.

Timp de un minut sau două, Mildred rămase cu ochii la el. Philip se strădui să o privească cu ochi prietenoși. O ura, o disprețuia, o iubea din adîncul inimii.

— Uite ce am să fac: am să mă duc să văd dacă nu pot aranja lucrurile. Și pe urmă, dacă zice „da“, am să trec mîine să iau banii de la tine. Cînd ești acasă?

— Am să mă întorc aici după prînz și am să aștept.

— E în regulă.

— Îți dau acum banii pentru rochie și pentru chirie. Se duse la birou și scoase toți banii care mai rămăseseră. Rochia costa șase lire; în afară de asta, mai erau de plătit chiria, masa ei și întreținerea copilului pe o săptămînă. Îi dădu opt lire și zece șilingi.

— Mersi frumos, zise ea.

Mildred plecă.

# Capitolul LXXVII

După ce își luă prînzul la restaurantul de la subsolul Școlii Medicale, Philip se întoarse în garsoniera lui. Era sîmbătă, și proprietăreasa făcea curățenie pe scări.

— Domnul Griffiths e acasă? întrebă el.

— Nu, domnule. A plecat azi-dimineață, curînd după ce ați ieșit dumneavoastră.

— Și nu se mai întoarce?

— Cred că nu, domnule. Și-a luat și bagajele.

Philip se întrebă ce-or fi însemnat toate astea. Puse mîna pe o carte și începu să citească. Era *Călătorie la Mecca* de Burton[1]. Tocmai o luase de la Biblioteca Publică Westminster; citi prima pagină, dar nu înțelese nimic din ea, pentru că gîndurile îi rătăceau într-altă parte. Tot timpul trăgea cu urechea așteptînd să audă soneria. Nu îndrăznea să spere că Griffiths a și plecat fără Mildred, la casa părinților lui din comitatul Cumberland. Mildred trebuia să vină din moment în moment să-și ia banii. Philip strînse din dinți și citi mai departe; făcuse o încercare disperată de a-și concentra atenția; frazele se gravau în creierul lui datorită efortului său, dar chinul pe care-l îndura le deforma total. Ar fi dat nu știu ce să nu le fi făcut propunerea aceea oribilă de a le oferi banii; dar acum, după ce-o făcuse, nu mai avea puterea de a-și lua vorba înapoi, nu atît din pricina lui Mildred, cît dintr-a lui. Avea în el o încăpățînare morbidă care-l silea

1. *Relatare personală a unui pelerinaj la Mecca* (1855), opera principală a exploratorului englez Sir Richard Francis Burton (1821-1890).

să facă lucrurile în privința cărora se hotărîse. Constată că nu înțelesese nimic din cele trei pagini pe care le citise; se întoarse la primul paragraf și reluă lectura; se trezi citind aceeași frază de nenumărate ori; și acum se împletea cu gîndurile lui, îngrozitor, ca o formulă magică dintr-un coșmar. Un lucru pe care l-ar fi putut face ar fi fost să iasă în oraș și să nu se mai întoarcă pînă la miezul nopții; în felul ăsta cei doi nu mai puteau pleca și parcă-i vedea trecînd din oră-n oră pe la ușa lui, ca să-l caute. Savura din plin gîndul dezamăgirii lor. Își repeta mașinal în sinea lui aceeași frază. Dar nu era în stare să facă una ca asta. N-au decît să vină și să-și ia banii, și atunci o să știe și el pînă la ce treaptă a infamiei, treapta cea mai de jos, se puteau coborî oamenii. Acum nu mai putea citi deloc. Pur și simplu nu mai vedea cuvintele. Se lăsă pe speteaza scaunului, închise ochii și, țeapăn de tristețe, o aștepta pe Mildred.

Intră proprietăreasa.

— Vreți s-o primiți pe doamna Miller?

— Poftiți-o înăuntru.

Philip căută să-și vină în fire ca s-o poată întîmpina fără să-i arate ce simte în momentul acela. Instinctul îl îmboldea să se arunce în genunchi la picioarele ei, s-o apuce de mîini și s-o roage să nu plece; dar știa că nu e chip s-o înduioșezi pe Mildred; și, în plus, avea să-i mai și povestească lui Griffiths cum s-a purtat Philip și ce vorbe a rostit. Îi fu rușine.

— Ei, cum rămîne cu excursia? o întrebă el vesel.

— Plecăm. Harry e afară. I-am spus că nu vrei să-l vezi, așa că te-a evitat. Dar vrea să te întrebe dacă îi dai voie să intre doar o clipă, ca să-și ia rămas-bun de la tine.

— Nu, nu vreau să dau ochii cu el, zise Philip.

Se vedea de la o poștă că lui Mildred puțin îi pasă dacă Philip îl primește sau nu pe Griffiths. Acum, că venise Mildred, Philip voia doar s-o știe plecată cît mai curînd.

— Poftim cele cinci lire. Acum te-aș ruga să pleci.

Mildred luă banii și-i mulțumi. Se întoarse spre ușă.

— Cînd veniți înapoi? întrebă el.

— A, luni. Harry o să trebuiască să plece acasă.

Philip știa că ceea ce o să spună acum o să fie umilitor, dar era pierit de gelozie şi dorință.

— Atunci am să te revăd, nu?

Nu-și putu stăpîni tonul rugător al acestor vorbe.

— Bineînțeles. Te anunț de îndată ce mă întorc.

Philip îi strînse mîna. Ascuns îndărătul perdelelor, o privi cum sare într-o trăsură oprită la scară. Trăsura se îndepărtă. Apoi, se trînti pe pat și-și ascunse fața în mîini. Simțea că-i dau lacrimile și era furios pe el însuși; strînse din pumni și își încordă toate puterile ca să nu plîngă; dar nu se putu stăpîni; fără voia lui, îi izbucniră din piept suspine de durere.

Într-un tîrziu, se ridică istovit şi rușinat, și se spălă pe față. Își pregăti un whisky cu foarte puțin sifon. Se simți ceva mai bine după ce-l bău. Apoi dădu cu ochii de biletele pentru Paris rămase pe polița căminului și, cuprins de furie, le luă și le aruncă pe foc. Știa că ar fi putut să-și recupereze banii cheltuiți, dar era o ușurare pentru el să le distrugă. După aceea ieși în oraş, căutînd tovărășia cuiva. La clubul studențesc nu era nimeni. Simțea că înnebunește dacă nu poate găsi un om cu care să schimbe o vorbă. Dar Lawson era în străinătate; se duse la Hayward; servitoarea care-i deschise ușa îi spuse că domnul Hayward a plecat să petreacă weekendul la Brighton. Atunci Philip se duse la o galerie de pictură, dar era tocmai ora închiderii. Nu știa ce să facă. Era complet debusolat. Și se gîndi la Griffiths și la Mildred, care plecau la Oxford și ședeau față-n față într-un compartiment de tren, fericiți. Se întoarse acasă, dar locuința lui îl umplea de groază, pentru că acolo suferise atît de cumplit; mai încercă o dată să-l citească pe Burton, dar, în timp ce citea, își spunea întruna că a fost un zevzec; el le propusese să plece, le oferise și bani, le vîrîse banii pe gît cu de-a sila; putea să-și închipuie ce o să se întîmple cînd i-l prezentase pe Griffiths lui Mildred; propria lui pasiune violentă era suficientă ca să stîrnească dorința celuilalt. Între timp, probabil că ajunseseră la Oxford. O să se instaleze probabil într-o pensiune de pe John Street;

Philip nu fusese niciodată la Oxford, dar Griffiths îi vorbise atîta despre acest oraș, încît știa precis unde o să se ducă; și o să ia masa la „Clarendon"; Griffiths avea obiceiul să cineze acolo cînd pleca în grabă. Philip se duse și el să mănînce ceva într-un restaurant din preajma gării Charing Cross; își pusese în gînd să se ducă la un spectacol și, după cină, își găsi cu mare greutate un loc la parter, la un teatru unde se juca o piesă de Oscar Wilde. Se întrebă dacă și Mildred o să se ducă în seara aceea la vreun spectacol cu Griffiths; trebuiau și ei să-și omoare timpul cumva; erau prea proști, și unul și celălalt, ca să se mulțumească cu conversația; îi făcea o plăcere feroce să-și amintească de vulgaritatea minților lor, care-i făcea să fie atît de potriviți unul pentru celălalt. Urmări piesa cu gîndul în altă parte, încercînd să se înveselească cu cîte un pahar de whisky sorbit la fiecare pauză; nu era deprins cu alcoolul, așa că băutura își făcu repede efectul asupra lui; numai că la el beția era sălbatică și morocănoasă. Cînd se termină spectacolul, mai bău încă un pahar. Nu se putea culca, știa bine că n-o să fie în stare să doarmă, și-i era teamă de scenele pe care avea să i le stîrnească dinaintea ochilor imaginația lui vie. Încercă să nu se gîndească la ei. Știa că a băut prea mult. Acum îl cuprinse dorința de a face niște lucruri oribile, sordide; voia să se bălăcească în mocirlă; toată ființa lui tînjea după o stare de animalitate; voia să umble în patru labe.

Tîrîndu-și piciorul strîmb, merse în sus pe Picadilly, bosumflat din pricina beției, cu inima sfîșiată de furie și supărare. Îl opri o prostituată vopsită violent, care-l apucă de braț; el o împinse brutal într-o parte, spunîndu-i cuvinte aspre. Mai merse cîțiva pași și apoi se opri. „La urma urmei, ce-mi era una și ce-mi era alta?" Îi părea rău că-i vorbise atît de urît. Se apropie de ea.

— Ascultă, începu el.

— Du-te naibii, îi răspunse ea.

Philip rîse.

— Voiam doar să te întreb dacă n-ai fi dispusă să-mi faci onoarea de a mă însoți la un supeu astă-seară?

Femeia îl privi uimită și o vreme șovăi. Își dădea seama că e beat.

— N-am nimic împotrivă.

Îl amuză faptul că ea folosește o expresie pe care o auzise din gura lui Mildred. O duse la unul dintre restaurantele la care mersese adesea cu Mildred. Observă că în timp ce mergeau alături pe stradă, ea se uita în jos la piciorul lui.

— Am un picior beteag, îi zise el. Ai ceva împotrivă?

— Dar știu că ești nostim! rîse ea.

Cînd ajunse acasă, pe Philip îl dureau oasele și în cap simțea niște lovituri ca de ciocan atît de supărătoare, încît îi venea să țipe. Mai bău încă un whisky cu sifon, ca să se liniștească, și, ducîndu-se la culcare, căzu într-un somn fără vise pînă aproape de amiază.

# Capitolul LXXVIII

În sfîrșit, veni și ziua de luni, și Philip socoti că îndelungatul său chin e pe sfîrșite. Cercetînd mersul trenurilor, constată că Griffiths nu putea ajunge în seara aceea acasă decît dacă lua acceleratul de ora unu de la Oxford, și bănui că Mildred avea să se urce într-un alt tren care pornea cîteva minute mai tîrziu spre Londra. Dorința lui era să se ducă s-o întîmpine la gară, dar se gîndi că poate Mildred ar prefera să fie lăsată în pace o zi ; poate că o să-l anunțe că s-a întors lăsîndu-i un bilețel spre seară, iar dacă nu, Philip o să se ducă a doua zi dimineața la locuința ei ; se simțea tare timorat. Era cuprins de o ură cumplită împotriva lui Griffiths, dar pentru Mildred, indiferent de tot ce se petrecuse, nu simțea decît o dorință sfîșietoare. Acum îi părea bine că Hayward nu fusese la Londra sîmbătă după-amiază, cînd, înnebunit, plecase în căutarea unui om care să-l consoleze : Philip nu s-ar fi putut ține să nu-i povestească totul și Hayward ar fi fost uluit de slăbiciunea lui. L-ar fi disprețuit și poate s-ar fi arătat șocat sau dezgustat de faptul că Philip încă se mai gîndea să și-o facă pe Mildred amantă, după ce ea fusese cu un alt bărbat. Dar ce-i păsa lui Philip dacă lucrul era șocant sau dezgustător ? El era gata pentru orice compromis, pregătit pentru umilințe încă și mai degradante, numai și numai să-și poată satisface dorința.

Către seară, pașii îl purtară aproape fără voie pînă la casa în care stătea Mildred, și Philip înălță ochii spre fereastra ei. Nu era luminată. Nu avu curajul să întrebe dacă s-a întors. Avea încredere în făgăduiala ei. Dar

dimineața nu găsi nici o scrisoare de la ea, și cînd o căută acasă pe la prînz, servitoarea îi spuse că Mildred n-a sosit. Philip nu mai înțelegea nimic. Știa că Griffiths trebuia neapărat să ajungă acasă cu o zi înainte, întrucît urma să fie cavaler de onoare la o cununie, iar Mildred n-avea nici un ban. Își frămînta mintea cu diferite presupuneri în legătură cu ce s-ar fi putut întîmpla. Reveni la casa ei după-amiază și-i lăsă un bilet prin care – calm de parcă evenimentele din ultima vreme nici nu s-ar fi produs – o invita să cineze cu el în seara aceea. Pomeni locul și ora la care urmau să se întîlnească și, sperînd în ciuda evidenței, se duse acolo; o așteptă o oră, dar ea nu apăru. Miercuri dimineața, fiindu-i rușine să se ducă iarăși la casa ei, trimise un comisionar cu o scrisoare, și-i dădu instrucțiuni să aștepte răspuns; dar peste o oră, băiatul se întoarse cu scrisoarea lui Philip nedeschisă și cu răspunsul că doamna nu s-a întors încă din privincie. Philip se pierdu de tot cu firea. Această ultimă decepție depășea limitele îndurării lui. Își repetă de nenumărate ori că o urăște pe Mildred, că-i e scîrbă de ea și, punînd această nouă dezamăgire pe seama lui Griffiths, simți că-l urăște așa de tare, încît își dădu seama în ce constă voluptatea crimei; se plimbă de colo pînă colo, gîndindu-se ce bucurie ar fi să-l întîlnească, întîmplător într-o noapte întunecoasă și să-i înfigă cuțitul în gît, în dreptul arterei carotide, lăsîndu-l apoi să moară pe stradă ca un cîine. Philip înnebunise de durere și de furie. Deși nu-i plăcea whisky-ul, bea ca să-și uite gîndurile apăsătoare. Se culcă beat și marți seara, și miercuri seara.

Joi dimineața se sculă foarte tîrziu și, cu privirea încețoșată, cu fața suptă, se duse șovăind pînă în camera cealaltă, să vadă dacă a primit ceva scrisori. Simți un junghi ciudat în inimă, cînd recunoscu scrisul lui Griffiths.

*„Dragă bătrîne,*

*Nu prea știu cum să-ți scriu și totuși simt că trebuie neapărat s-o fac. Sper că nu ești prea furios pe mine. Îmi dau seama că n-ar fi trebuit să plec cu Milly, dar pur și simplu nu m-am putut stăpîni. Mi-a luat pur și simplu*

*piuitul şi aş fi fost în stare să fac orice ca să pun mîna pe ea. Cînd mi-a spus că ne-ai oferit bani pentru plecare, pur şi simplu n-am putut să rezist. Iar acum, că totul s-a terminat, mi-e tare ruşine şi îmi pare rău că am fost atît de prost. Tare aş vrea să-mi scrii şi să-mi spui că nu eşti supărat pe mine şi vreau să-mi dai voie să trec să te văd. Am fost tare jignit cînd i-ai spus lui Milly că nu vrei să dai ochii cu mine. Scrie-mi măcar un rînd, hai, fii băiat bun, şi spune-mi că mă ierţi. O să mă simt mai uşurat. Eu ziceam că nu te-ai supărat, pentru că altfel nu ne-ai fi oferit banii. Dar ştiu că n-ar fi trebuit să-i primesc. Am sosit acasă luni şi Milly voia să mai rămînă singură la Oxford vreo două zile. Se întoarce miercuri la Londra, aşa că, probabil, pînă să primeşti scrisoarea asta, te-ai şi văzut cu ea, şi nădăjduiesc că totul o să fie în regulă. Te rog, scrie-mi şi spune-mi că mă ierţi. Fii bun şi scrie-mi de îndată.*

*Al tău dintotdeauna,*
*Harry“*

Philip rupse furios scrisoarea. N-avea de gînd să-i răspundă niciodată. Îl disprețuia pe Griffiths, pentru că-și cerea scuze și-l scoteau din sărite mustrările lui de conștiință. Omul poate să facă o ticăloșie dacă are chef, dar, s-o regrete după aceea, e un lucru vrednic de dispreţ. Scrisoarea i se păru lașă și ipocrită. Îl dezgusta și tonul ei sentimental.

„Ar fi foarte ușor dacă, după ce-ai făcut o ticăloșie, ai putea să repari totul spunînd că-ţi pare rău“, mormăi el în sinea lui.

Spera din toată inima că, într-o bună zi, o să aibă prilejul de a-i face un rău lui Griffiths.

Dar, în orice caz, în felul acesta aflase cel puțin că Mildred e la Londra. Se îmbrăcă în grabă, fără să-și piardă timpul cu bărbieritul, își sorbi ceaiul, și luă o birjă pînă la locuința ei. Calul abia se tîra, sau cel puțin așa i se părea lui. Nerăbdarea de a o vedea îi provoca o adevărată durere, și, fără să-și dea seama, adresă o rugăciune Dumnezeului în care nu credea, ca s-o facă pe Mildred să-l primească amabil. Nu voia decît să uite totul.

Sună cu inima cît un purice. Își uită toate suferințele în dorința pătimașă de a o mai strînge o dată în brațe.

— Doamna Miller e acasă? întrebă el vesel.

— A plecat, răspunse servitoarea.

Philip se uită la ea cu o privire opacă.

— S-a întors acum vreun ceas și și-a luat lucrurile.

O clipă Philip nu știu ce să spună.

— I-ai dat scrisoarea mea? Ți-a spus unde pleacă?

Apoi înțelese că Mildred l-a tras iar pe sfoară. N-avea de gînd să se întoarcă la el. Se strădui să salveze aparențele.

— A, da, cine știe, probabil că o să mă anunțe într-un fel sau altul. Poate că mi-a scris pe altă adresă.

Plecă și se întoarse deznădăjduit în garsoniera lui. Trebuia să-și închipuie că o să-i joace festa asta; ea nu ținuse niciodată la el și-și bătuse joc de el de la început; n-avea pic de milă în inima ei, pic de bunătate sau de îndurare. Philip nu putea decît să accepte inevitabilul. Durerea lui era cumplită și ar fi preferat să moară decît s-o mai îndure; ba chiar îi dădu prin gînd că ar fi mai bine să termine toată povesetea: putea să se arunce în Tamisa sau să-și culce capul pe șina trenului; dar nici nu formulase bine acest gînd, că se și revoltă împotriva unei asemenea idei. Rațiunea îi spunea că timpul va face ca nefericirea lui să treacă; dacă făcea eforturi serioase, ar fi putut s-o uite; și ar fi fost grotesc să se omoare din pricina unei pațachine ordinare. În fond, n-avea decît o viață de trăit, și ar fi fost o adevărată nebunie să-i dea cu piciorul. *Simțea* că n-o să fie în stare să-și învingă pasiunea, dar *știa* că, la urma urmei, era doar o chestiune de timp.

N-avea să mai rămînă la Londra. Acolo totul îi amintea de nefericirea lui. Îi telegrafie unchiului său, ca să-l anunțe că vine la Blackstable și, făcîndu-și în pripă bagajele, luă primul tren pe care-l putu prinde. Voia să scape din garsoniera sordidă în care îndurase atîtea suferințe. Voia să respire aer curat. Îi era scîrbă de el însuși. Simțea că și-a cam pierdut mințile.

De cînd se făcuse om în toată firea, Philip avea la dispoziție cea mai bună cameră de musafiri, ori de cîte

ori venea la casa parohială. Era camera din colț și, în fața unei ferestre, se afla un copac bătrîn care acoperea perspectiva, dar, de la cealaltă fereastră, vedeai, dincolo de grădină și de gazonul casei parohiale, pajiști întinse. Philip ținea minte încă din copilărie tapetul de pe pereți. Ici-colo se afla cîte o acuarelă curioasă în stilul primei perioade victoriene făcută de un prieten din tinerețe al parohului. Aveau un farmec ofilit. În jurul măsuței de toaletă erau draperii de muselină cam apretată. Hainele ți le țineai într-un scrin vechi. Philip oftă încîntat; niciodată nu-și dăduse seama că toate lucrurile acestea ar avea vreo însemnătate pentru el. La casa parohială, viața mergea pe făgașul ei obișnuit. Nici o mobilă nu fusese mutată din loc; preotul mînca aceleași lucruri, făcea în fiecare zi aceeași plimbare; se mai îngrășase puțin și acum era încă și mai tăcut și mai mărginit. Se obișnuise să trăiască fără nevastă-sa și nu-i simțea aproape deloc lipsa. Se ciondănea ca și altădată cu Josiah Graves. Philip se duse să-i facă o vizită paracliserului. Îl găsi ceva mai slab, mai alb la față și un pic mai auster; și acum își mai manifesta înclinația spre autocrație și tot mai condamna folosirea lumînărilor în altar. Magazinele orașului erau la fel de caraghioase și de drăguțe ca pe vremuri; Philip se opri în fața aceluia în care se vindeau lucruri utile pentru marinari – cizme de matelot, prelate, unelte de pescuit, și-și aminti că în copilărie simțise acolo fiorul palpitant al mării și magia aventuroasă a necunoscutului.

Nu-și putea stăpîni bătăile inimii ori de cîte ori venea poștașul, sperînd că doar-doar i-o trimite proprietăreasa de la Londra vreo scrisoare primită de la Mildred; dar, de fapt, știa că n-ar trebui să aștepte așa ceva. Acum, cînd era în stare să mediteze mai calm asupra acestor lucruri, înțelese că, străduindu-se s-o silească pe Mildred să-l iubească, încercase de fapt imposibilul. Nu-și dădea seama ce anume trece de la un bărbat la o femeie, de la o femeie la un bărbat care îl face pe unul dintre ei sclavul celuilalt; din comoditate, îi puteai spune instinct sexual; dar, dacă nu era vorba decît de asta, atunci nu înțelegea

de ce stîrnește o atracție atît de violentă față de o anumită persoană și nu față de alta. Era ceva irezistibil; mintea nu se putea lupta cu acest lucru; prietenia, recunoștința, interesul erau neputincioase în comparație cu el. Pentru că, din punct de vedere sexual, nu reușise s-o atragă pe Mildred, nimic din ceea ce făcea el nu avea nici un efect asupra ei. Această idee îl revoltă; făcea ca natura umană să pară îngrozitoare; și simți deodată că inimile oamenilor au tot felul de ascunzișuri întunecoase. Pentru că Mildred se arătase indiferentă față de el, o socotise asexuată; înfățișarea ei anemică și buzele subțiri, corpul ei cu șoldurile înguste și pieptul plat, placiditatea ei, toate acestea îi întăreau presupunerea; și totuși, ea era capabilă de pasiuni vulcanice care o determinau să riște totul pentru a și le satisface. Nu înțelesese niciodată aventura ei cu Emil Miller; i se păruse cu totul surprinzătoare pentru firea ei și ea nu fusese niciodată în stare să i-o explice; dar acum, după ce o văzuse cu Griffiths, știa că exact același lucru se întîmplase și atunci; fusese luată pe sus de o dorință mistuitoare. Încercă să descopere ce anume calități aveau acești doi bărbați de putuseră exercita o atracție atît de stranie asupra ei. Amîndoi manifestau o înclinație vulgară spre glumă, care-i gîdila lui Mildred simțul ieftin al umorului, amîndoi aveau o fire oarecum ordinară; dar poate că ceea ce o cucerise la ei fusese aerul puternic de mascul, o caracteristică predominantă la amîndoi, și care se vedea de la o poștă. Mildred tînjea după o spoială ieftină de rafinament; se scutura înfiorată în fața realităților vieții, în special cele referitoare la viața sexuală, socotea funcțiile fiziologice drept indecente, folosea tot felul de eufemisme pentru obiectele banale și întotdeauna alegea un cuvînt complicat în locul unuia simplu, socotindu-l de bon-ton; brutalitatea acestor bărbați era ca un bici care-i lovea umerii slabi și ea tresărea înfiorată de o durere voluptuoasă.

Într-o singură privință luase Philip o hotărîre definitivă. N-avea în nici un caz să se mai întoarcă în locuința unde suferise atîtea chinuri. Îi scrisese proprietăresei ca să-i

dea preavizul necesar. Voia să aibă în jurul lui numai lucruri care-i aparţineau. Se hotărî să închirieze camere nemobilate; ar fi fost mai plăcut şi scăpa şi mai ieftin; acest aspect trebuia luat urgent în considerare, pentru că, în ultimele optsprezece luni, cheltuise aproape şapte sute de lire. Acum trebuia să facă o economie cît se poate de severă. Din cînd în cînd, se gîndea la viitor cuprins de panică; făcuse o prostie cumplită cheltuind atîţia bani cu Mildred; dar ştia că, dacă s-ar afla din nou în aceeaşi situaţie, tot aşa ar proceda. Uneori se amuza la gîndul că prietenii lui – pentru că avea o faţă care nu exprima foarte viu sentimentele şi mişcările destul de lente – îl considerau un om hotărît, încăpăţînat şi calm. Îl socoteau un om raţional şi-i lăudau înţelepciunea; dar el ştia că expresia lui placidă nu-i altceva decît o mască adoptată inconştient, care avea acelaşi rol ca şi culoarea de camuflaj a fluturilor; şi se mira singur ce lipsit de voinţă este. I se părea că pînă şi cea mai slabă emoţie îl poate doborî la pămînt, ca o frunză în bătaia vîntului, şi cînd era cuprins de pasiune îşi pierdea şi ultima frîntură de putere. N-avea nici pic de stăpînire de sine. Părea doar că o posedă, pentru că se arăta indiferent faţă de multe dintre lucrurile care-i mişcau pe alţii.

Medită cu oarecare ironie asupra filozofiei pe care şi-o construise singur, fiindcă nu-i fusese de prea mult folos în conjunctura prin care trecuse; şi se întrebă dacă gîndurile îl ajută cu adevărat pe om în vreuna dintre problemele critice ale vieţii; lui i se părea mai degrabă că e purtat de colo pînă colo de o putere care, deşi lăuntrică, îi e străină şi care-l împinge din urmă ca acea suflare de vînt a iadului care-i mîna pe Paolo şi Francesca[1] mereu înainte. Se gîndea la ce o să facă, dar, cînd sosea timpul să acţioneze, se trezea, fără să ştie de ce, neputincios, pradă instinctelor şi emoţiilor. Se purta de parcă ar fi fost o maşină acţionată de două forţe – mediul şi propria sa personalitate; raţiunea lui era un martor din afară,

1. Paolo Malatesta şi Francesca da Rimini, amanţi damnaţi care apar în *Infernul* lui Dante (Cîntul V).

care observa realitățile, dar n-avea capacitatea de a interveni; era ca zeii aceia ai lui Epicur, care vedeau faptele oamenilor din înălțimile empiree unde se aflau, dar nu aveau nicidecum puterea de a schimba măcar o fărîmă din tot ceea ce se întîmpla.

# Capitolul LXXIX

Philip se duse la Londra cu vreo două zile înainte de începutul semestrului ca să-și caute o locuință. Umblă pe toate străzile din preajma podului Westminster, dar îl dezgustă mizeria de acolo; în cele din urmă, găsi o casă în cartierul Kennington care avea o înfățișare liniștită, de modă veche. Îți amintea puțin de Londra pe care o cunoștea Thackeray pe partea aceea a Tamisei. Iar pe Kennington Road – pe care trebuie să fi trecut trăsura impozantă a familiei Newcome[1] cînd îi ducea spre apusul Londrei – platanii începuseră să înfrunzească. Casele de pe strada aleasă de Philip aveau în general două caturi și la mai toate ferestrele erau afișe de închiriat. Bătu la o ușă unde scria că se închiriază camere nemobilate și o femeie tăcută și austeră îi arătă patru cămăruțe dintre care într-una se aflau o plită și o chiuvetă. Cerea o chirie de nouă șilingi pe săptămînă. Philip n-avea nevoie de atîtea camere, dar chiria era mică și el dorea să se instaleze cît de curînd. O întrebă pe proprietăreasă dacă ar putea să-i facă ea curățenie și să-i pregătească micul dejun, dar ea îi răspunse că are și așa prea multe treburi pe cap; Philip fu destul de încîntat cînd ea îi dădu să înțeleagă că nu vrea să aibă prea mult de-a face cu el, ci numai să-și primească chiria. Proprietăreasa îi spuse că, dacă întreabă la băcanul din colț unde era și un oficiu poștal, poate afla adresa unei femei dispuse să-i vadă de casă.

---

1. *Familia Newcome* – roman scris de William Makepiece Thackeray (1811-1863) în 1833.

Philip avea puțină mobilă pe care o strînsese cu timpul – un fotoliu pe care-l cumpărase la Paris, o masă, cîteva desene și covorașul persan pe care i-l dăduse Cronshaw. Unchiul său îi oferise un pat pliant care, întrucît acuma nu mai dădea camere cu chirie în august, nu-i mai făcea trebuință; și, cu zece lire, Philip își cumpără și celelalte lucruri de care avea nevoie. Mai cheltui zece șilingi ca să-și pună un tapet gălbui în camera pe care avea să și-o transforme în salonaș; pe pereții ei atîrnă o schiță primită de la Lawson – o vedere de pe Quai des Grands Augustins și o fotografie cu *Odalisca* lui Ingres și alta cu *Olympia* lui Manet, pe care le contempla la Paris în timp ce se bărbierea. Ca să-și amintească de vremurile în care și el practicase arta, mai puse pe pereți și o schiță în cărbune reprezentînd pe tînărul spaniol Miguel Ajuria; era cea mai bună lucrare pe care o făcuse vreodată – un nud de bărbat cu pumnii strînși, cu picioarele înfipte cu remarcabilă vigoare în pămînt și cu chipul acela hotărît care-l impresionase pe vremuri; cu toate că, odată cu trecerea timpului, Philip vedea foarte bine defectele operei sale, iar împrejurările cu care era asociată îl făceau s-o privească cu îngăduință. Se întrebă ce s-o mai fi ales de Miguel. Nimic nu e mai îngrozitor decît să-i vezi pe cei lipsiți de talent alergînd în căutarea artei. Poate că, istovit de rușine, foame și boală își sfîrșise zilele în vreun spital sau, într-un acces de disperare, și-o fi căutat moartea în vîrtejurile Senei; dar poate, cu nestatornicia sa meridională, renunțase de bunăvoie la luptă și acum se angajase conțopist undeva la Madrid și își folosea retorica lui înflăcărată în politică și la coride.

Philip îi pofti pe Lawson și pe Hayward să-i vadă noua locuință și, cînd veniră, unul îi aduse o sticlă cu whisky, iar celălalt pate de ficat; Philip fu încîntat cînd prietenii îl lăudară pentru gustul de care dăduse dovadă. L-ar fi invitat și pe agentul de bursă scoțian, dar, neavînd decît trei scaune, putea primi doar un număr limitat de musafiri. Lawson știa că Philip se împrietenise cu Norah Nesbit prin intermediul lui și acum pomeni că a întîlnit-o din întîmplare cu cîteva zile mai înainte.

— M-a întrebat ce mai faci.

Philip roşi cînd auzi de Norah (nu se putuse dezbăra de obiceiul neplăcut de a roşi cînd era stînjenit) şi Lawson îl privi cam ironic. Întrucît stătea mai tot anul la Londra, Lawson se adaptase atît de mult mediului înconjurător, încît umbla cu părul scurt, se îmbrăca cu un costum curat de serj şi purta pălărie tare.

— După cît am înţeles, s-a terminat totul între voi, zise el.

— N-am mai văzut-o de luni de zile, îi răspunse Philip.

— Arăta destul de drăguţ. Purta o pălărie foarte elegantă, cu o mulţime de pene de struţ. Bănuiesc că-i merge destul de bine.

Philip schimbă vorba, dar continuă să se gîndească la Norah şi, după un răstimp, cînd conversaţia se îndreptase spre cu totul altceva, el întrebă brusc:

— Ţi s-a părut că Norah e supărată pe mine?

— Aş, de unde. A vorbit foarte frumos de tine.

— Mă bate gîndul să-i fac o vizită.

— De ce nu? Doar n-o să te mănînce.

Philip se gîndise adeseori la Norah. Cînd îl părăsise Mildred, primul lui gînd fusese la Norah şi-şi spusese cu amărăciune că ea nu s-ar fi purtat aşa cu el niciodată. Simţise imboldul de a se duce la ea; putea conta cel puţin pe compătimire din partea ei; dar îi era ruşine; fusese întotdeauna bună cu el, iar el o tratase atît de urît.

„Măcar dacă aş fi avut atîta minte în cap încît să n-o părăsesc!" îşi zise el după plecarea lui Lawson şi a lui Hayward, în timp ce-şi fuma ultima pipă înainte de culcare.

Îşi aminti de ceasurile plăcute pe care le petreceau împreună în salonaşul intim din Piaţa Vincent, vizitele lor la galeriile de pictură, spectacolele văzute împreună şi serile încîntătoare de conversaţie intimă. Îşi aminti cîtă grijă îi purta ea sub toate raporturile şi cît interes manifesta pentru toate preocupările lui. Îl iubise cu o dragoste blîndă şi statornică ce depăşea simpla senzualitate şi avea ceva aproape matern; Philip ştiuse dintotdeauna că e un lucru preţios pentru care trebuia să le

mulțumească zeilor din adîncul sufletului. Se hotărî să se arunce la picioarele ei și să-i implore mila. Probabil că Norah a suferit cumplit, dar el simțea că e destul de mărinimoasă ca să-l ierte; era total incapabilă de răutate. Oare să-i scrie? Nu. Mai bine să dea buzna peste ea și să se arunce la picioarele ei – știa că la momentul respectiv timiditatea o să-l împiedice să facă un asemenea gest dramatic, dar așa îi plăcea să-și închipuie acum scena – și să-i spună că, dacă îl primește înapoi, poate conta pentru totdeauna pe el. Se vindecase de boala îngrozitoare de care suferise, știa cît de mult prețuiește Norah și acum putea să aibă încredere în el. Imaginația lui zbura către viitor. Parcă se și vedea duminicile plimbîndu-se cu ea în barcă; avea s-o ducă la Greenwich (nu uitase nici acum excursia încîntătoare făcută cu Hayward și frumusețea portului Londrei rămăsese în amintirea lui o comoară nepieritoare); iar în după-amiezile calde de vară, aveau să stea la taifas pe o bancă din Hyde Park; rîdea în sinea lui amintindu-și de sporovăiala ei veselă care curgea ca un pîrîiaș bolborosind pe pietricele, amuzantă, frivolă și foarte vie. Chinurile prin care trecuse aveau să fie izgonite din mintea lui ca un vis urît.

Dar a doua zi, cam pe la ora ceaiului, cînd era aproape sigur c-o s-o găsească pe Norah acasă, curajul îl părăsi brusc tocmai cînd bătea la ușa ei. Oare era cu putință ca ea să-l ierte? Ar fi fost îngrozitor din partea lui s-o facă să-i fie silă de el. Ușa de jos i-o deschise o servitoare angajată ulterior epocii în care făcea vizite zilnice acolo; întrebă dacă doamna Nesbit e acasă.

— Vrei s-o întrebi dacă mă poate primi? Numele meu e Carey. Aștept aici.

Fata alergă pe scări și peste o clipă coborî tropăind.

— Vă rog să poftiți, domnule. La etajul doi, ușa din fața scării.

— Știu, zise Philip cu un ușor zîmbet.

Urcă tremurînd de emoție. Bătu la ușă.

— Intră, strigă vocea veselă pe care o cunoștea atît de bine.

I se părea că-i spune să intre într-un tărîm al unei vieți noi de tihnă și fericire. Cînd păși pragul, Norah îi ieși în întîmpinare. Îi strînse mîna de parcă s-ar fi despărțit doar de o zi. Un bărbat care stătea pe un scaun se ridică în picioare.

— Domnul Carey – domnul Kingsford.

Profund dezamăgit că n-a găsit-o singură, Philip se așeză și începu să-l cîntărească din ochi pe necunoscut. N-o auzise niciodată pe Norah pomenind numele acestuia, dar lui Philip i se păru că individul stă pe scaunul acela ca și cum s-ar fi simțit la el acasă. Era un bărbat de patruzeci de ani, fără barbă, fără mustăți, cu părul lung și blond, pieptănat cu grijă și cu pielea roșie și ochii stinși, obosiți, caracteristici pentru bărbații blonzi care au trecut de prima tinerețe. Avea un nas borcănat și gura lată, pomeții obrajilor proeminenți și trupul greoi; era înalt și bine legat.

— Mă întrebam ce-o mai fi cu tine, îi spuse Norah degajată ca de obicei. L-am întîlnit nu de mult pe domnul Lawson – nu ți-a spus? – și l-am informat că e timpul să vii să-mi faci o vizită.

Philip nu reuși să descopere nici urmă de stînjeneală în înfățișarea ei și admiră ușurința cu care putea purta o conversație în care el se simțea foarte puțin în largul lui. Norah îi dădu o ceașcă de ceai și era pe punctul să-i pună zahăr în ea, cînd Philip o opri.

— Vai, ce proastă sînt! strigă ea. Era să uit.

Philip n-o crezu. Se gîndi că probabil ea își amintește foarte bine că el nu bea niciodată ceaiul cu zahăr. Philip interpretă incidentul ca o dovadă a faptului că totuși nonșalanța ei era falsă.

Conversația pe care o întrerupsese Philip fu reluată și curînd el se simți oarecum de prisos. Kingsford aproape că nu-l băga în seamă. Vorbea repede și foarte bine, chiar cu puțin umor, deși într-un fel cam dogmatic; se pare că era ziarist și avea de spus cîte ceva amuzant în orice problemă pe care o pomenea cineva; dar pe Philip îl exaspera faptul că se trezea mereu lăsat în afara conversației. Era hotărît să rămînă la Norah și după plecarea

străinului. Se întrebă dacă acesta o admiră. Pe vremuri Norah vorbise adesea cu Philip despre bărbaţii care voiau să flirteze cu ea şi rîseseră împreună de ei. Philip încercă să abată conversaţia către lucruri de care nu ştiau decît el şi Norah, dar, de fiecare dată, ziaristul se amesteca şi izbutea să întoarcă din nou firul discuţiei spre lucruri care-l reduceau pe Philip la tăcere. Philip începu să se supere puţin pe Norah pentru că, la urma urmei, era imposibil ca ea să nu-şi dea seama că e pus într-o situaţie ridicolă; poate că nu făcea însă decît să profite de această situaţie pentru a se răzbuna pe el şi acest gînd îl făcu să-şi recapete buna dispoziţie. Dar, în cele din urmă, ceasul bătu şase şi Kingsford se ridică.

— Trebuie să plec, zise el.

Norah îi dădu mîna şi-l însoţi pînă pe scări. Închise uşa în urma ei şi rămaseră cîteva minute afară pe palier. Philip se întrebă despre ce vorbesc.

— Cine e domnul Kingsford? întrebă Philip vesel la întoarcerea ei.

— A, e directorul uneia dintre revistele lui Harmsworth. În ultima vreme au publicat o mulţime de lucrări de-ale mele.

— Mă temeam că nu se mai dă dus.

— Îmi pare bine că ai rămas. Voiam să vorbesc cu tine.

Se cuibări în fotoliul cel mare, trăgîndu-şi picioarele sub ea, lucru pe care i-l permitea pe deplin statura ei micuţă, şi-şi aprinse o ţigară. Philip zîmbi văzînd-o că îşi ia atitudinea care-l amuzase întotdeauna.

— Arăţi exact ca o pisică.

Norah îl fulgeră cu privirea ochilor ei negri frumoşi.

— Chiar că ar trebui să mă dezvăţ de năravul ăsta. E absurd să te porţi ca un copil cînd ai vîrsta mea, dar ce să fac? Mi-e foarte comod să stau turceşte.

— E tare plăcut să mă aflu iarăşi în camera asta, zise Philip fericit. Nici nu ştii cît de mult i-am dus dorul.

— De ce Dumnezeu n-ai venit mai de mult? întrebă ea vesel.

— Mi-a fost frică, răspunse Philip roşind.

Norah îl privi cu blîndețe. Buzele ei schițară un zîmbet încîntător.

— Nu era cazul.

Philip șovăi o clipă. Inima îi bătu mai repede.

— Ți-aduci aminte de ultima dată cînd ne-am văzut? M-am purtat îngrozitor de urît cu tine. Mi-e foarte rușine de ce-am făcut.

Norah îl privi îndelung, dar nu-i răspunse. Philip începea să-și piardă capul; i se părea că a pornit într-o misiune de a cărei josnicie își dădea seama abia acum. Ea nu-l ajuta deloc, așa că abia izbuti să bolborosească brusc:

— Ai să poți vreodată să mă ierți?

Apoi îi spuse într-un iureș că Mildred l-a părăsit și că a fost atît de nefericit, încît era mai-mai să se sinucidă. Îi povesti tot ce se întîmplase între ei, îi vorbi de nașterea copilului, de întîlnirea dintre Mildred și Griffiths, despre prostia lui cumplită, despre încrederea pe care a avut-o și decepția înfiorătoare pe care a suferit-o. Îi spuse cît de des s-a gîndit la bunătatea și la dragostea ei și cît de amarnic regreta că a irosit-o; ori de cîte ori se aflase în preajma ei nu avusese parte decît de bucurii și acum știa cît de mult valorează o femeie ca ea. Răgușise de emoție. Uneori îi era așa de rușine de ceea ce spunea încît ținea ochii în pămînt cînd vorbea. I se schimonosise fața de durere, și totuși simțea o mare ușurare vorbindu-i. Într-un tîrziu sfîrși. Se trînti la loc în fotoliu, istovit, și așteptă. Nu-i ascunsese nimic, ba chiar, înjosindu-se, se străduise să se prezinte drept o ființă mai vrednică de dispreț decît fusese de fapt. Se mira că ea nu vorbește și, în cele din urmă, ridică ochii. Norah nu se uita la el. Era albă la față ca hîrtia și părea adîncită în gînduri.

— N-ai nimic să-mi spui?

Norah tresări și se împurpură la față.

— Mă tem că ai suferit cumplit, zise ea. Îmi pare tare rău pentru tine.

Părea că e gata să continue, dar apoi se opri și Philip așteptă iar. În cele din urmă, Norah vorbi cu un efort vizibil.

— M-am logodit cu domnul Kingsford.

— De ce nu mi-ai spus de la început? strigă el. Nu trebuia să mă lași să mă umilesc în fața ta.

— Iartă-mă, te rog, dar nu te-am putut opri... L-am cunoscut curînd după ce tu – Norah părea să caute o expresie care să nu-l jignească – mi-ai spus că ți s-a întors prietena. O vreme am fost foarte nenorocită, iar el a fost extrem de drăguț cu mine. Știa că m-a făcut cineva să sufăr, bineînțeles că habar n-are că e vorba de tine, și zău dacă știu cum m-aș fi descurcat fără el. Și deodată am simțit că nu mai pot să muncesc, să muncesc, să muncesc la infinit; eram tare obosită, mă simțeam bolnavă. I-am vorbit despre soțul meu. S-a oferit să-mi dea banii necesari pentru a obține divorțul, dacă accept să mă căsătoresc cu el de îndată ce voi putea. Mi-a spus că are o slujbă foarte bună și n-o să mai trebuiască să lucrez. Ține atît de mult la mine și îi place să mă protejeze. Am fost foarte înduioșată. Și acum am ajuns să țin și eu foarte, foarte mult la el.

— Deci ai obținut divorțul? întrebă Philip.

— Am obținut hotărîrea provizorie. O să devină definitivă în iulie și imediat după aceea o să ne căsătorim.

O vreme Philip nu mai spuse nimic.

— Îmi pare rău că m-am făcut de rîs în halul ăsta, mormăi el în cele din urmă.

Se gîndea la lunga și umilitoarea lui confesiune. Norah îl privi ciudat.

— De fapt, n-ai fost niciodată îndrăgostit de mine.

— Nu e prea plăcut să fii îndrăgostit.

Dar Philip își revenea întotdeauna repede și, de data aceasta, ridicîndu-se și întinzîndu-i mîna, îi spuse:

— Îți doresc multă fericire. La urma urmei, e cel mai bun lucru care ar fi putut să ți se întîmple.

Cînd îi dădu mîna iar el i-o ținu un timp într-a lui, privirea ei era visătoare și tandră.

— Sper c-o să mai vii să mă vezi, nu?

— Nu, răspunse el clătinînd din cap. Ți-aș invidia prea mult fericirea.

Se îndepărtă încet de casa ei. În fond, ea avea dreptate cînd spunea că n-a iubit-o niciodată. Era dezamăgit, chiar iritat, dar nu atît inima îi era rănită, cît orgoliul. De asta își dădea seama și el. Iar curînd înțelese că zeii i-au jucat o festă foarte frumoasă și rîse și el pe socoteala lui, dar fără veselie. Nu era prea comod să ai darul de a te amuza de propria ta absurditate.

# Capitolul LXXX

În cele trei luni care urmară, Philip studie materiile noi. Gloata informă care intrase la Școala de Medicină cu vreo doi ani mai înainte se cam subțiase între timp; unii abandonaseră spitalul, constatînd că examenele sînt mult mai greu de trecut decît se așteptaseră ei; alții fuseseră retrași de părinții lor care nu prevăzuseră cît de costisitoare va fi viața la Londra, iar alții se orientaseră către alte profesii. Un tînăr pe care-l cunoștea Philip născocise un plan ingenios pentru a face rost de bani; cumpărase lucruri de la solduri și le amanetase, dar curînd descoperise că e mai rentabil să amanetezi lucruri cumpărate pe credit, și la spital se stîrnise oarecare zarvă cînd numele lui fusese citat în cadrul unei anchete polițienești. Fusese eliberat pe cauțiune, după care urmaseră asigurări din partea unui părinte hărțuit că va avea grijă de el și tînărul plecase peste mări și țări în colonii. Imaginația altuia, un băiat care nu mai fusese niciodată la oraș, căzuse pradă atracției music-hall-urilor și barurilor; își petrecea timpul printre clienții hipodromurilor – turiști maniaci, vînzători de ponturi și antrenori și acum devenise ajutorul unui *bookmaker*[1]. Philip îl văzuse o dată într-un local de lîngă Piccadilly Circus într-o haină strînsă pe talie și cu o pălărie maro cu boruri largi. Un al treilea, care cînta și mima foarte bine și înregistrase succese la spectacolele de amatori ale Școlii Medicale imitîndu-i pe niște comici vestiți, renunțase la spital și se angajase într-o trupă de operetă. Altul, care-l interesa pe Philip

1. Agent care înregistrează pariurile la cursele de cai.

datorită manierelor sale ciudate și felului său de a vorbi, plin de interjecții – ceea ce sugera că e incapabil de orice emoție profundă – simțise că se înăbușă printre casele Londrei. Slăbea văzînd cu ochii în spațiile închise și sufletul, pe care nu știa că-l are, se lupta ca o vrăbiuță strînsă în pumnul cuiva, gîfîind speriată și cu inima zvîcnindu-i agitată; tînjea după cerul descoperit și după plaiurile întinse, singuratice, în care-și petrecuse copilăria; și, într-o bună zi, plecase între două prelegeri, fără să spună nimănui un cuvînt, iar cînd prietenii mai auziră despre el aflară că renunțase la medicină și că lucrează la o fermă.

Philip urma acum cursuri de medicină și de chirurgie. În unele dimineți făcea practică, pansînd bolnavii de la o policlinică, fiind bucuros că mai poate cîștiga ceva bani și totodată învățînd să mînuiască stetoscopul și să asculte pacienții la plămîni. De asemenea, învăță să prepare medicamente. În iulie urma să dea examen la farmacologie și se distra jucîndu-se cu diverse ingrediente, preparînd doctorii, făcînd pilule și amestecînd tot soiul de alifii. Căuta cu aviditate orice lucru din care putea afla aspecte noi despre viața oamenilor.

Odată îl văzu din depărtare pe Griffiths, dar, ca să nu-și dea osteneala de a se face că nu-l cunoaște, îl ocoli. La început, Philip se simțea puțin stînjenit cînd se întîlnea cu prietenii lui Griffiths – dintre care unii se împrieteniseră între timp și cu el – căci își dădea seama că ei știu de cearta lor și presupunea că motivul le este la fel de bine cunoscut. Unul dintre aceștia, un băiat tare înalt, cu capul mic și cu un aer placid, Ramsden pe nume, care era un admirator credincios al lui Griffiths și-i imita îmbrăcămintea, încălțămintea, gesturile și felul de a vorbi, îi spuse lui Philip că Griffiths a fost foarte jignit pentru că nu i-a răspuns la scrisoare. Voia să se împace cu el.

— Te-a rugat el să-mi transmiți acest mesaj?

— A, nu. Îți spuneam toate astea din proprie inițiativă, zise Ramsden. Îi pare grozav de rău de ce a făcut și zice că tu te-ai purtat întotdeauna strașnic cu el. Sînt convins că i-ar părea bine să se împace. Nu vine la spital

pentru că i-e frică să nu se întîlnească cu tine și bănuiește că tu te-ai face că nu-l cunoști.

— Chiar așa.

— Ei, știi, tocmai de-aia e tare nefericit.

— Eu unul pot suporta suficient de bine mica supărare pe care o simte, zise Philip.

— El ar fi în stare să facă orice ca să se împace cu tine.

— Ce comportament copilăresc și isteric! La urma urmei, ce-i pasă? Eu sînt o persoană total lipsită de importanță și el se poate descurca perfect și fără tovărășia mea. Pe mine nu mă mai interesează Griffiths.

Ramsden îl socoti pe Philip aspru și rece. Făcu o pauză de cîteva clipe, privindu-l cu un aer perplex.

— Harry ar fi dat nu știu ce numai să nu fi avut de-a face cu femeia aceea.

— Serios? întrebă Philip.

Era foarte satisfăcut de faptul că poate vorbi atît de indiferent. Nimeni n-ar fi avut de unde ghici cît de tare îi bătea inima. Murea de nerăbdare să-l audă pe Ramsden continuînd.

— Bănuiesc că ție ți-a trecut de tot, nu?

— Mie? întrebă Philip. Bineînțeles.

Încetul cu încetul, află povestea relațiilor dintre Mildred și Griffiths. O ascultă zîmbind, afectînd un calm care-l inducea total în eroare pe interlocutorul lui cam prostuț. Weekendul pe care-l petrecuse cu Griffiths la Oxford avusese darul de a-i aprinde și mai tare pasiunea lui Mildred, în loc să i-o stingă; și cînd Griffiths plecă acasă, Mildred se hotărî să mai rămînă cîteva zile la Oxford pentru că fusese atît de fericită acolo, lucru atipic pentru ea. Simțea că nimic n-o poate determina să se întoarcă la Philip, care îi producea silă. Griffiths fu puțin uluit de vîlvătaia pe care o aprinsese, întrucît lui cele două zile petrecute cu ea la țară i se păruseră cam plictisitoare; și el nu ținea deloc să transforme un episod amuzant într-o legătură obositoare. Mildred îi smulse făgăduiala că-i va scrie, și cum Griffiths era un om cinstit și cumsecade, de o politețe înnăscută și dornic de a se face agreabil

tuturor, cînd ajunse acasă îi scrise lui Mildred o scrisoare lungă și încîntătoare. Ea îi răspunse cu un teanc de pagini – fraze pasionate, dar stîngace, prost scrise și vulgare, pentru că nu avea deloc darul exprimării ; scrisoarea îl plictisi pe Griffiths și cînd a doua zi primi alta și a treia zi încă una, începu să i se pară că dragostea ei nu mai e măgulitoare, ci de-a dreptul alarmantă. Nu-i răspunse, și Mildred îl bombardă cu telegrame, întrebîndu-l dacă e bolnav și dacă a primit scrisorile ei ; îi spunea că tăcerea lui o îngrijorează cumplit. Griffiths se văzu silit să-i scrie, dar căută să-și formuleze răspunsul cît mai neutru și degajat cu putință, fără să o jignească cumva ; o rugă din suflet să nu-i mai telegrafieze pentru că era greu să-i explice acest fapt mamei lui, o persoană de modă veche, pentru care o telegramă reprezenta încă și acum un eveniment care te face să tremuri. Mildred îi răspunse cu poșta următoare că trebuie neapărat să-l vadă și-și anunță intenția de a amaneta diverse lucruri (Philip îi dăduse cadou de nuntă o trusă de toaletă pe care putea obține opt lire) pentru a putea veni să locuiască în tîrgul situat la cîțiva kilometri de satul în care tatăl lui își avea cabinetul. Această idee îl sperie pur și simplu pe Griffiths ; de data asta recurse el la firele de telegraf pentru a-i spune că în ruptul capului nu trebuie să facă una ca asta. Îi făgădui că o va anunța de îndată ce va veni la Londra și, la sosirea lui, constată că ea s-a și interesat de el la spitalul unde era angajat. Lucrul ăsta îi displăcu și, cînd o văzu, îi spuse lui Mildred că sub nici o formă nu trebuie să mai dea pe acolo ; iar acum, după o despărțire de trei săptămîni, își dădea seama că fără doar și poate fata îl plictisește ; se întreba cine-l pusese să-și bată capul cu ea și se hotărîse să rupă legătura de îndată ce va fi posibil. De felul lui avea oroare de certuri și nici nu voia să îndurereze pe nimeni ; totodată însă, avea alte lucruri de făcut și era absolut decis să nu-i permită lui Mildred să se țină scai de el. Cînd o întîlnea, Griffiths se arăta simpatic, vesel, amuzant și afectuos ; inventa scuze verosimile pentru absența lui îndelungată ; dar, de fapt, se străduia din răsputeri s-o evite. Cînd îl

silea să-și dea întîlnire cu ea, el îi trimitea în ultimul moment o telegramă ca s-o amîne; iar proprietăreasa lui (primele trei luni de la angajare nu trebuia să locuiască *în spital, ci într-o locuință proprie)* avea *ordin* să spună că e plecat ori de cîte ori îl căuta Mildred. Mildred începu să-i ațină calea pe stradă și, întrucît își dădea seama că l-a așteptat ceasuri întregi să iasă din spital, Griffiths o consola cu cîteva cuvinte agreabile și prietenoase și o ștergea ca scăpat din pușcă, pretextînd că are o treabă. Griffiths căpătă o abilitate deosebită de a se strecura pe furiș din spital. Odată, cînd se întoarse acasă la miezul nopții, văzu o femeie stînd în picioare lîngă gardul curții și, bănuind despre cine e vorba, se duse la Ramsden și se rugă de el să-i improvizeze un culcuș; a doua zi, proprietăreasa îi spuse că Mildred a stat ceasuri întregi în prag plîngînd de mama focului și că, pînă la urmă, ea s-a văzut silită să-i spună că dacă nu pleacă o să cheme jandarmul.

— Ascultă-mă pe mine, bătrîne, zise Ramsden, mulțumește-i lui Dumnezeu c-ai scăpat. Harry zice că dacă i-ar fi trecut măcar o clipă prin minte că tipa o să devină un asemenea crampon, ar fi dat-o dracului de la bun început.

Philip încercă să și-o imagineze șezînd toată noaptea pe pragul acela. Parcă-i vedea fața cînd a ridicat privirea stinsă spre proprietăreasa care o izgonea.

— Mă întreb ce-o fi făcînd Mildred acum.

— A, slavă Domnului, și-a găsit o slujbă undeva și asta o mai strînge de pe drumuri.

Ultimul lucru pe care-l află cam pe la sfîrșitul semestrului de primăvară era că, în cele din urmă, politețea lui Griffiths fusese măcinată complet de exasperarea acestei urmăriri neîncetate. Îi spusese lui Mildred că el s-a săturat pînă în gît de atîta pisălogeală și că ar face mai bine să se care de acolo și să nu-i mai bată capul.

— Altceva ce putea să facă? zise Ramsden. Începuse să se îngroașe rău gluma.

— Va să zică totul s-a sfîrșit? întrebă Philip.

— A, n-a mai văzut-o de zece zile. Știi, Harry e grozav în felul cum izbutește să se descotorosească de tipe. Asta

a fost cea mai grea bătălie pe care a trebuit s-o dea în viața lui, dar, pînă la urmă, tot a ieșit el basma curată.

Apoi Philip nu mai auzi nimic despre Mildred. Se topise în imensa masă anonimă a populației londoneze.

# Capitolul LXXXI

La începutul semestrului de iarnă, Philip căpătă un post de extern la un dispensar. Erau trei medici secundari care veneau cu schimbul de cîteva ori pe săptămînă să se ocupe de pacienţi, şi Philip se înscrise la doctorul Tyrell, care se bucura de multă simpatie în rîndul studenţilor, aşa că aceştia se băteau să lucreze cu el. Era un bărbat înalt şi subţirel de vreo treizeci şi cinci de ani, cu un cap foarte mic, cu părul roşu tuns scurt şi cu ochi albaştri bulbucaţi; obrajii îi erau stacojii. Vorbea frumos, cu un glas plăcut, era mare amator de glume uşoare şi se purta frumos cu toată lumea. Era un om de succes, avea o clientelă imensă şi perspectiva de a fi ridicat la rangul de cavaler. Din obişnuinţa relaţiilor cu studenţii şi cu săracii, căpătase un aer protector, iar practica îndelungată în tratarea bolnavilor îi dădea condescendenţa jovială a omului sănătos care, pentru unii doctori, devine un fel de deformaţie profesională. Îi făcea pe pacienţi să se simtă ca nişte elevi în faţa unui profesor bonom; boala nu era decît o mică poznă absurdă care putea doar să te amuze şi nicidecum să te supere.

Studenţilor li se cerea să vină zilnic la dispensar să vadă bolnavii şi să obţină de la ei cît mai multe date necesare diagnosticării; dar, în zilele în care făceau de serviciu, îndatoririle lor erau ceva mai precise. Pe vremea aceea, dispensarul Spitalului Sf. Luca avea trei camere care comunicau între ele şi o sală de aşteptare imensă şi întunecată cu stîlpi masivi şi bănci lungi de lemn. Aici aşteptau pacienţii după ce căpătau la prînz bonuri de consultaţii, ţinînd în mînă sticle şi borcănaşe pentru

alifii, și stăteau în șiruri lungi, unii murdari și zdrențăroși, alții îmbrăcați destul de decent, așezați în întunecimea acelei camere – bărbați și femei de toate vîrstele și chiar și copii – alcătuiau un tablou straniu, deprimant. Îți aminteau de gravurile amare ale lui Daumier[1]. Toate încăperile erau vopsite la fel – într-un roz pal cu o dungă castanie; miroseau puternic a dezinfectant, care, către seară, se amesteca din ce în ce mai tare cu duhoarea ordinară a trupurilor omenești. Prima cameră era cea mai mare și în mijlocul ei se aflau o masă și un scaun de birou pentru medic; de ambele părți ale ei erau două măsuțe ceva mai joase; la una dintre ele stătea internul, iar la cealaltă externul care scria „condica" în ziua respectivă. Era un registru imens în care se treceau numele, vîrsta, sexul, profesia pacientului și boala de care suferea.

La unu și jumătate venea internul, suna clopoțelul și spunea omului de serviciu să-i poftească mai întîi pe pacienții mai vechi. Aceștia erau întotdeauna foarte numeroși, iar internul trebuia să-i examineze pe cît mai mulți dintre ei pînă cînd venea doctorul Tyrell la ora două. Internul cu care lucra Philip era un omuleț spilcuit și extrem de conștient de importanța propriei persoane; se purta condescendent cu externii și își manifesta deschis resentimentul față de familiaritățile studenților mai vîrstnici care fuseseră în generație cu el și nu-l tratau cu tot respectul pe care socotea el că-l reclamă actuala lui situație. Începea să dea consultații ajutat de un extern. Pacienții intrau șuvoi. Întîi veneau bărbații. Cei mai mulți sufereau de bronșită cronică – „o tuse afurisită și seacă"; unul se ducea la intern, iar celălalt la extern, înmînîndu-le bonurile de intrare: dacă le mergea mai bine, se scria pe ele: „Continuă tratamentul paisprezece zile" și ei plecau la farmacie cu sticlele sau borcănașele ca să primească doctoria prescrisă pe încă două săptămîni. Unii dintre pacienții sub tratament rămîneau mai la urmă ca să poată fi examinați chiar de medicul secundar,

1. Honoré Daumier (1808-1879), pictor și gravor realist francez.

ceea ce însă nu izbuteau decît rareori să obțină; doar trei-patru căpătau această favoare, dacă starea lor părea să reclame atenția medicului.

Doctorul Tyrell intra cu mișcări repezite și cu un aer vioi și degajat. Îți amintea oarecum de un clovn care dă buzna în arena circului strigînd: „Uite, ne-am întors". Atitudinea lui părea să spună: „Ce mai sînt și prostiile astea cu boala? Lasă că te fac eu sănătos cît ai bate din palme". Se așeza pe scaun, întreba dacă îl așteaptă cîțiva pacienți mai vechi, îi trecea repede în revistă privindu-i cu ochi pătrunzători și, în timp ce discuta despre simptomele lor, mai trîntea cîte o glumă (de care toți externii făceau un haz nebun), adresînd-o internului care rîdea și el din toată inima, deși avea aerul că e o obrăznicie din partea externilor să facă și ei haz; apoi, doctorul Tyrell spunea că ziua e frumoasă ori călduroasă și suna ca să vină ușierul cu pacienții noi.

Aceștia intrau pe rînd și se apropiau de masa la care era așezat doctorul Tyrell. Erau oameni și bătrîni, și tineri, și între două vîrste, majoritatea muncitori – docheri, camionagii, lucrători în fabrici, ospătari; dar unii, îmbrăcați curățel, făceau parte dintr-o categorie evident superioară, vînzători din magazine, funcționari comerciali și alții asemenea. Pe aceștia, doctorul Tyrell îi privea bănuitor. Uneori purtau haine jerpelite ca să poată pretinde că sînt săraci; dar ochiul lui era destul de ager ca să împiedice ceea ce considera el o înșelătorie și, din cînd în cînd, refuza să dea consultații oamenilor despre care socotea că ar putea foarte bine să plătească pentru asistența medicală. Femeile se făceau cel mai rău vinovate de asemenea fapte și prefăcătoria lor era și mai stîngace. Unele își puneau o pelerină și o fustă zdrențăroasă, dar uitau să-și scoată inelele de pe degete.

— Dacă-ți dă mîna să porți bijuterii, înseamnă că-ți dă mîna să plătești și un doctor. Spitalul e o instituție filantropică, zicea doctorul Tyrell.

Și cu asta îi înapoia bonul de ordine și striga să intre pacientul următor.

— Bine, dar am și eu bon de consultație.

— Puţin îmi pasă de bonul dumitale. Du-te de aici. Nu ţi-e îngăduit să vii aici şi să răpeşti timpul necesar celor care sînt cu adevărat săraci.

Pacienta se retrăgea morocănoasă şi cu un aer încruntat.

— Probabil că o să scrie o scrisoare la ziar despre gravele greşeli săvîrşite în administraţia spitalelor londoneze, spunea doctorul Tyrell zîmbind, luînd în mînă bonul următor şi aruncîndu-i pacientului o privire pătrunzătoare.

Cei mai mulţi dintre bolnavi aveau impresia că spitalul e o instituţie de stat pentru care plăteau o cotă din impozitele lor, şi deci asistenţa medicală li se părea un drept pe care-l puteau reclama. Îşi închipuiau că doctorul care le acordă timpul său e plătit foarte gras.

Doctorul Tyrell îi dădea fiecărui extern să examineze cîte un caz. Externii îşi duceau pacienţii într-o cameră alăturată – erau mai multe camere micuţe şi în fiecare se găsea o canapea capitonată cu stofă neagră din păr de cal; puneau pacienţilor tot felul de întrebări, le ascultau plămînii şi bătăile inimii, le palpau ficatul, notau observaţiile lor pe fişa medicală, îşi formau o idee despre diagnostic şi apoi îl aşteptau pe doctorul Tyrell să vină acolo. Doctorul venea urmat de un mic grup de studenţi, după ce termina de examinat pacienţii de sex masculin, şi fiecare extern citea cu glas tare foaia de observaţie. Doctorul îi mai punea cîteva întrebări şi apoi îl examina şi el pe bolnav. Dacă era ceva interesant, studenţii puneau şi ei stetoscopul; aşa se întîmpla că puteai vedea cîte un bolnav cu cîte două-trei stetoscoape pe piept şi tot atîtea pe spate, în timp ce alţi studenţi aşteptau nerăbdători să-l asculte şi ei. Pacientul stătea în mijlocul lor puţin stînjenit, dar şi încîntat într-o oarecare măsură că se află în centrul atenţiei, şi asculta şi el fără să înţeleagă mare lucru. În timp ce doctorul Tyrell discuta volubil cazul, unii studenţi aplicau din nou stetoscopul pentru a recunoaşte foşnetul sau crepitaţia descrise de doctor, iar apoi pacientului i se spunea să se îmbrace.

După ce se termina examinarea diferitelor cazuri, doctorul Tyrell se întorcea în sala mare și se așeza din nou la masa lui. Îl întreba pe studentul care se întîmpla să stea mai aproape de el ce i-ar prescrie pacientului pe care tocmai l-a examinat. Studentul sugera o doctorie sau alta.

— Serios? comenta doctorul Tyrell. Ei, în orice caz, ăsta ar fi un lucru destul de original. Dar mă tem că trebuie să chibzuim mai bine.

Glumele lui îi făceau întotdeauna pe studenți să rîdă, și, clipind amuzat de propriul său umor scînteietor, doctorul prescria alt medicament decît propusese studentul. Cînd erau două cazuri identice și studentul propunea tratamentul prescris de doctor pentru cel dintîi, doctorul Tyrell își punea la contribuție toată inventivitatea pentru a născoci altceva. Uneori, știind că cei de la farmacie muncesc pînă cad din picioare și că preferă să le dea bolnavilor doctoriile gata preparate, după rețetele bune ale spitalului pe care o experiență îndelungată le dovedise atît de utile, se distra scriind o prescripție cît mai complicată.

— Ia să-i dăm noi ceva de făcut farmacistului. Dacă recomandăm *mist. alb.*[1], o să-și piardă complet calificarea.

Studenții rîdeau și doctorul își rotea privirile asupra lor savurînd efectul glumei lui. Apoi suna și, cînd portarul băga capul pe ușă, îi spunea:

— Adu, te rog, femeile bătrîne.

Se lăsa pe speteaza scaunului și sporovăia cu internul în timp ce portarul mîna înăuntru bolnavele mai vîrstnice. Intrau șiruri de celibatare anemice cu breton și cu buzele palide, care nu puteau mistui hrana proastă și insuficientă; cucoane vîrstnice, grase sau slabe, îmbătrînite înainte de vreme pentru că născuseră mulți copii, unele chinuite toată iarna de tuse; femei care sufereau ba de cutare, ba de cutare. Doctorul Tyrell și cu internul le treceau în revistă cît ai bate din palme. Timpul se

---

1. Prescurtarea de la *mistura alba* (lat.); mixtură albă, emulsie de opiu, prescrisă pe vremuri ca sedativ.

scurgea repede și aerul din sala de consultații era din ce în ce mai apăsător. Doctorul se uita la ceas.

— Sînt multe paciente noi astăzi? întreba el.

— Mă tem că da, zicea internul.

— Ei, ar fi cazul să le primim atunci. Continui dumneata cu bătrînele.

Intrau. La bărbați, cele mai obișnuite tulburări se datorau abuzului de alcool, dar, la femei, pricina era hrana proastă. Pe la ora șase terminau. Philip, istovit de atîta stat în picioare, sufocat de aerul rău și de eforturile făcute, pornea cu ceilalți externi către Școala de Medicină, unde luau ceaiul. Munca aceasta i se părea pasionantă. Vedea acolo omenirea sub forma ei cea mai crudă, ca un material pe care-l prelucra artistul; și Philip simțea un fior ciudat cînd îi trecea prin minte că joacă rolul sculptorului și că pacienții sînt ca lutul în mîinile lui. Dînd amuzat din umeri, își amintea de viața lui de la Paris, absorbită de culori, tonuri, valorație și cîte altele, cu scopul de a produce lucruri frumoase; contactul direct cu oamenii îi dădea un fior al puterii pe care nu-l cunoscuse pînă atunci. Era veșnic palpitant să le privească fețele și să-i audă vorbind; fiecare dintre ei venea cu particularitățile lui, unii tîrîndu-și urît picioarele, alții cu un mers puțin împiedicat, unii cu pași greoi și înceți, alții călcînd timid. Adeseori le puteai ghici meseria după înfățișare. Învățai cum să le adresezi întrebările ca să fie bine înțelese, descopereai în care privință mint mai toți și cum trebuie să-ți conduci ancheta ca să poți să smulgi totuși adevărul de la ei. Vedeai modurile diferite în care priveau oamenii aceleași lucruri. Diagnosticul unei boli grave era primit de unii zîmbind sau glumind, iar de alții cu o disperare mută. Philip constată că e mai puțin timid cu acești oameni decît fusese vreodată cu alții; avea multă înțelegere pentru ei sau, mai bine zis, se simțea apropiat de ei, pentru că înțelegerea sugerează oarecum condescendență sau compătimire. Vedea că izbutește să-i liniștească și, după ce i se dădea un caz pentru a descoperi tot ce poate în privința lui, i se părea că pacientul își încredințează fără teamă soarta în mîinile lui.

„Poate" – gîndea el zîmbind – „poate că sînt născut să fiu medic. Ar fi nostim să fi nimerit în sfîrșit singurul lucru pentru care sînt făcut cu adevărat".

Lui Philip i se părea că, dintre toți externii, numai el observă adevărata importanță a acestor după-amiezi. Pentru ceilalți externi, bărbații și femeile care veneau erau niște simple cazuri medicale, bune dacă erau complicate, și plictisitoare dacă erau simple; le ascultau plămînii și se minunau de un ficat mărit peste măsură; un sunet neașteptat în plămîni le oferea un subiect de conversație, Philip însă găsea mult mai mult în aceste lucruri. Pe el îl interesa pur și simplu să-i privească pe oameni, îl interesau forma capetelor și a mîinilor lor, privirea din ochii lor sau lungimea nasului. În încăperea aceea, vedeai natura umană luată prin surprindere și, adeseori, masca obiceiurilor și a convențiilor era smulsă brutal, dezgolindu-le sufletul în fața ochilor tăi. Uneori erai întîmpinat cu un stoicism înnăscut, care te mișca profund. Odată, Philip dădu o consultație unui mitocan analfabet și-i spuse că e un caz fără speranță; și, cu toate că el însuși se știa în stare să se stăpînească, se minună de instinctul admirabil care-l făcea pe individul acela să țină capul sus în fața străinilor. Dar oare omul se putea dovedi la fel de viteaz și cînd rămînea singur, față în față cu sufletul lui, sau atunci se lăsa doborît de disperare? Uneori era vorba de o adevărată tragedie. Odată, o femeie tînără își adusese la consultație sora, o fată de optsprezece ani, cu trăsături delicate și cu ochi mari albaștri, cu un păr blond care scînteia ca aurul cînd îl atingeau o clipă razele soarelui de toamnă și cu o piele de o frumusețe uluitoare. Toți studenții își îndreptară privirile zîmbitoare spre ea. Rar li se întîmpla să vadă o fată frumoasă în încăperile acelea triste. Sora mai mare făcu istoricul familiei – tatăl și mama muriseră de oftică și tot din aceeași pricină îi muriseră o soră și un frate și numai ele două rămăseseră în viață. De la o vreme încoace, sora mai mică tușea și slăbea văzînd cu ochii. Fata își scoase bluza, și văzură pielea albă ca laptele a gîtului ei. Doctorul Tyrell o examină calm, cu obișnuita

sa metodă rapidă; le spuse la vreo doi dintre externi să pună stetoscopul într-un loc pe care-l indica el cu degetul; apoi o lăsă pe fată să se îmbrace. Sora ei stătea puțin mai la o parte și i se adresă doctorului cu glas scăzut ca să n-o audă fata. Glasul îi tremura de frică.

— Domnule doctor, sper că nu e și ea bolnavă?

— Ba mă tem că în privința asta nu încape nici o îndoială.

— Vai, și ea e ultima! Dacă se duce și ea, rămîn singură pe lume!

Începu să plîngă în timp ce doctorul o cerceta cu un aer grav; își spunea că și ea e predispusă la ftizie și n-o să apuce bătrînețile. Cea tînără se întoarse și o văzu pe soră-sa cu ochii înlăcrimați. Înțelese imediat de ce. Culoarea îi dispăru de pe chipul ei frumos și stropi mari de lacrimi i se prelinseră pe obraji. Stătură amîndouă acolo cîteva minute plîngînd fără o vorbă, iar apoi, cea mai mare, uitînd de mulțimea indiferentă care le privea, se duse la soră-sa, o luă în brațe și o legănă cu blîndețe de parcă ar fi fost un copil. După plecarea lor, un student întrebă:

— Domnule doctor, cît credeți că mai are de trăit?

Doctorul Tyrell dădu din umeri.

— Fratele și sora ei au murit la trei luni de la apariția primelor simptome. Cu ea o să fie la fel. Dacă ar fi niște bogătași s-ar mai putea face ceva, dar oamenilor ăstora nu poți să le spui să se ducă la St. Moritz. Pentru ei nu e nimic de făcut.

Odată, un bărbat voinic și în floarea vîrstei veni la consultație pentru că-l supăra un junghi persistent și doctorul său de la asigurări sociale nu izbutea să-i aducă nici o ușurare; și verdictul în cazul lui era tot moartea, nu moartea aceea inevitabilă care te îngrozea, deși cu ideea ei te obișnuiai, întrucît știința era neputincioasă în fața ei, ci moartea care se dovedea inevitabilă pentru că omul era o mică rotiță din mașinăria imensă a unei civilizații complexe și n-avea mai multă putere decît un automat pentru a modifica situația. Singura lui șansă o reprezenta odihna totală. Doctorul însă nu era omul care să ceară imposibilul.

— Ar trebui să-ți găsești o slujbă mult mai ușoară.

— În branșa mea nu-s slujbe ușoare.

— Mda, dacă continui tot așa ai să mori cu zile. Ești foarte bolnav.

— Adică ce, o să mor?

— N-aș zice asta, dar cu siguranță nu ești potrivit pentru o muncă grea.

— Dacă nu muncesc, cine o să-mi țină nevasta și copiii?

Doctorul Tyrell dădu din umeri. De sute de ori fusese pus în fața aceleiași dileme. N-avea prea mult timp la dispoziție, pentru că mai așteptau mulți pacienți.

— Mă rog, îți dau o doctorie și poți să revii peste o săptămînă să-mi spui cum îți mai e.

Bărbatul își luă fișa pe care era scrisă rețeta inutilă și ieși. Doctorul putea să-i spună orice voia, că doar el nu se simțea așa de rău încît să nu poată munci mai departe. Avea o slujbă bună și nu-i dădea mîna s-o lase baltă.

— Nu-i dau mai mult de un an de viață, zise doctorul Tyrell.

Uneori asistau și la scene comice. Din cînd în cînd, se mai ivea cîte un licăr de umor specific mahalalelor londoneze sau se întîmpla ca vreo bătrînică – un personaj pe care lui Dickens i-ar fi plăcut să-l descrie – să-i amuze cu flecăreala ei caraghioasă. Odată, veni o femeie care făcea parte din trupa de balet a unui celebru music-hall. Părea să aibă vreo cincizeci de ani, dar, cînd își spuse vîrsta, declară doar douăzeci și opt. Era vopsită exagerat și ochii ei mari, negri le aruncau studenților priviri languroase, nerușinate; zîmbetele ei ispititoare erau groaznic de ordinare. Manifesta o încredere în sine nedezmințită și se purtă cu doctorul Tyrell – care se distra copios – cu o familiaritate degajată de parcă ar fi avut de-a face cu un admirator amețit de băutură. Suferea de o bronșită cronică și-i spuse doctorului că o împiedică în exercitarea profesiei.

— Să fiu a dracului dacă știu din ce mi se trage, că eu în viața mea n-am zăcut niciodată la pat, nici măcar o zi. De asta vă dați seama la moment dacă vă uitați la mine.

Își dădu ochii peste cap și-i cuprinse pe studenţi într-o rotire a genelor ei încărcate de rimel, fulgerîndu-i cu zîmbetul dinţilor ei îngălbeniţi. Vorbea cu un accent suburban, deși făcea pe rafinata, așa că fiecare cuvînt al ei era de un comic irezistibil.

— Asta e o tuse dintr-acelea care te ține toată iarna, răspunse cu multă gravitate doctorul Tyrell. Multe femei între două vîrste suferă de această boală.

— Ei, dă-o-ncolo! Frumos mai vorbești cu cucoanele. Pînă acum încă nu i-a trăsnit nimănui prin cap să-mi spună că sînt o femeie între două vîrste.

Făcu ochii mari ținînd capul aplecat într-o parte și-l privi cu o cochetărie greu de descris.

— Ăsta este dezavantajul profesiei noastre, zise doctorul. Uneori ne împiedică să fim galanți.

Femeia luă rețeta și-l învălui într-un ultim zîmbet voluptuos.

— Scumpule, sper că o să vii să mă vezi dansînd, nu?

— Fără doar și poate.

Sună să intre pacientul următor.

— Vă mulțumesc, domnilor, că ați rămas aici ca să mă ocrotiți.

Însă impresia generală nu era nici tragică, nici comică. Nu-ţi venea ușor s-o descrii. Era multiplă și variată; erau lacrimi și rîsete, fericire și durere; erau lucruri plictisitoare, sau interesante, sau indiferente. Depinde cum le priveai; era tumultuos și pasionant, era grav, era trist și comic; era banal; era simplu și totuși complex; bucuria era prezentă, deopotrivă cu disperarea; dragostea mamelor pentru copiii lor și a bărbaților pentru femei; poftele se tîrau prin încăperile acelea cu picioare de plumb, pedepsindu-i pe vinovaţi și pe nevinovaţi, pe soțiile neputincioase și pe copiii nenorociţi; băutura punea gheara pe bărbați și pe femei și își cerea neînduplecată birul; în încăperile acelea ofta moartea; tot acolo diagnosticai și începutul vieții care o umplea pe cîte o biată fetișcană de spaimă și rușine. Acolo nu existau binele și răul. Erau doar adevăruri. Era viața.

# Capitolul LXXXII

Către sfîrşitul anului, cînd Philip îşi încheia cele trei luni ale stagiului de extern la dispensar, primi o scrisoare de la Lawson, care se afla în momentul acela la Paris.

*„Dragă Philip,*

*Cronshaw e la Londra şi s-ar bucura să te vadă. Locuieşte în Soho. Adresa lui e strada Hyde, numărul patruzeci şi trei. Nu ştiu exact unde vine, dar bănuiesc că ai s-o găseşti tu. Fii băiat bun şi ai puţină grijă de el. Îl urmăreşte un ghinion cumplit. O să-ţi povestească el ce face. Aici lucrurile se desfăşoară ca de obicei. Nimic nu pare să se fi schimbat de la plecarea ta. S-a întors Clutton, dar a devenit de-a dreptul imposibil. S-a certat cu toată lumea. După cîte îmi pot da eu seama, n-are un sfanţ în buzunar şi stă într-un mic atelier lîngă Jardin des Plantes*[1]*, dar nu dă voie nimănui să-i vadă lucrările. Nu apare deloc pe nicăieri, aşa că nici nu ştim ce face. Se prea poate să fie un geniu, dar, pe de altă parte, se poate tot aşa de bine să se fi scrîntit. Apropo, deunăzi m-am întîlnit nas în nas cu Flanagan. Tocmai îi arăta doamnei Flanagan Cartierul Latin. S-a lăsat de artă şi acum vinde aparate pentru produs floricele de porumb. Face comerţ cu pline. Am impresia că o duce bine. Doamna Flanagan e foarte drăguţă şi mă străduiesc să-i fac portretul. Tu cît i-ai cere dacă ai fi în locul meu? Nu vreau să-l sperii, dar, pe de altă parte, nici n-aş vrea să fiu aşa de neghiob încît să le cer numai o sută cincizeci de lire dacă ei sînt dispuşi să-mi dea trei sute.*

*Al tău dintotdeauna,*
*Frederick Lawson“*

1. Grădina botanică şi zoologică din Paris.

Philip îi scrise lui Cronshaw şi primi drept răspuns următoarea scrisoare aşternută pe o jumătate de foaie din hîrtie de proastă calitate şi pusă într-un plic subţire de o murdărie care nu se putea explica prin simplul fapt că fusese trimisă prin poştă:

*„Dragă Carey,*

*Fireşte că-mi amintesc foarte bine de dumneata. Am impresia că am jucat un rol oarecare în salvarea dumitale din Mlaştina Disperării în care mă aflu eu afundat fără speranţă. O să mă bucur să te văd. Sînt străin într-un oraş străin şi primesc numai ghionturi şi palme din partea burtă-verzimii. O să-mi facă plăcere să stăm de vorbă despre Paris. Nu te poftesc să vii la mine întrucît locuinţa mea nu are strălucirea necesară pentru recepţia unui reprezentant eminent al profesiunii domnului Purgon*[1]*, dar, în orice seară, între şapte şi opt, o să mă găseşti luînd o masă modestă la un restaurant din strada Dean, care se numeşte «Au bon plaisir».*

*Al dumitale,*
*J. Cronshaw*".

Philip îl căută chiar în ziua în care primi scrisoarea. Restaurantul, care consta de fapt într-o singură cămăruţă, era cît se poate de ordinar, iar Cronshaw părea să fie singurul client al localului. Şedea în colţul cel mai ferit de curent şi purta acelaşi palton jerpelit, fără de care Philip nu-l văzuse niciodată, şi gambeta lui veche pe cap.

— Vin aici pentru că pot mînca singur, îi zise el. Patronilor nu le merge deloc bine; singurii lor clienţi sînt nişte dame ordinare şi vreo doi chelneri rămaşi fără slujbă; sînt pe punctul de a închide localul şi mîncarea e execrabilă. Dar situaţia lor financiară nenorocită este un avantaj pentru mine.

Cronshaw avea în faţă un pahar cu absint. Nu se mai văzuseră de aproape trei ani şi Philip fu şocat de înfăţişarea

1. Unul dintre medicii ridiculizaţi de Molière (1622-1673) în comedia *Bolnavul închipuit*.

lui atît de schimbată. Fusese un bărbat destul de corpolent, dar acum era galben, uscat și veștejit. Pielea de pe gît îi atîrna făcînd nenumărate riduri; hainele curgeau de pe el de parcă nici n-ar fi fost ale lui. Iar gulerul, rămas cu trei sau patru numere mai mare, contribuia și mai mult la înfățișarea aceasta neîngrijită. Îi tremurau tot timpul mîinile. Philip își aminti de scrisoarea aceea în care literele diforme și neregulate se împrăștiau aiurea pe hîrtie. Se vedea de la o poștă că Cronshaw e foarte bolnav.

— Mănînc puțin în ultima vreme, îi zise el. Dimineața mi-e tare greață. Acum la cină mănînc puțină supă și pe urmă am să iau o bucățică de brînză.

Fără să vrea, Philip se uita la păhărelul de absint, și Cronshaw, dîndu-și seama de asta, îi aruncă privirea enigmatică și ironică prin care respingea sfaturile și reproșurile înțelepte.

— Mi-ai pus diagnosticul și crezi că fac o mare greșeală că beau absint.

— E evident că ai făcut ciroză, zise Philip.

— Da, e evident.

Îl privi pe Philip în chipul acela care pe vremuri avea puterea de a-l face să se simtă un om incredibil de limitat. Parcă scotea în evidență faptul că gîndurile lui sînt de o banalitate supărătoare; și, odată ce ai căzut de acord cu ceea ce este banal și e pe buzele tuturor, parcă mai rămîne ceva de spus? Philip schimbă subiectul.

— Cînd te întorci la Paris?

— Nu mă întorc la Paris. O să mor curînd.

Pînă și naturalețea cu care rosti aceste vorbe îl șocă pe Philip. Îi trecură prin minte o mulțime de lucruri pe care ar fi vrut să le spună, dar toate i se părură inutile. Știa că Cronshaw nu mai are mult de trăit.

— Atunci rămîi în Londra? întrebă el cu glas nesigur.

— Ce e Londra pentru mine? Sînt ca un pește pe uscat. Mă plimb pe străzile aglomerate, oamenii mă îmbrîncesc și parcă aș umbla printr-un oraș mort. Am simțit că nu pot să mor la Paris. Voiam să mor printre cei din neamul meu. Nu știu ce instinct tainic m-a împins încoace acum, cînd se apropie sfîrșitul.

Philip știa de femeia cu care trăise Cronshaw și de cei doi copii nespălați, dar Cronshaw nu-i pomenise niciodată de ei și nu-i plăcea să atingă acest subiect. Philip se întrebă ce s-o fi întîmplat cu familia lui Cronshaw.

— Nu înțeleg de ce tot vorbești despre moarte, zise el.

— Acum vreo doi ani, într-o iarnă, am avut pneumonie și doctorii mi-au spus că numai un miracol m-a salvat. Sînt extrem de sensibil și încă una din asta o să mă omoare.

— Vai de mine, ce copilării! Doar nu ești chiar așa bolnav. Numai că trebuie să te păzești. De ce nu te lași de băutură?

— Pentru că n-am chef. Nu contează ce face un om, dacă el e dispus să tragă consecințele. Ei bine, eu unul sînt gata să le suport. Îți e ușor să spui că aș putea să mă las de băutură, dar ăsta e singurul lucru care mi-a mai rămas. Ce crezi că ar mai fi viața pentru mine fără un păhărel? Poți tu să înțelegi fericirea pe care o sorb eu din absintul meu? După asta tînjesc; și cînd beau, îi savurez fiecare picătură și după aceea îmi simt sufletul plutind într-o fericire inefabilă. Pe tine te dezgustă. Ești puritan și, în adîncul inimii, disprețuiești plăcerile simțurilor. Plăcerile simțurilor sînt cele mai violente și mai desăvîrșite. Sînt un om dăruit cu simțuri ascuțite și eu le-am lăsat frîu liber, din toată inima. Acum trebuie să trag ponoasele și sînt gata s-o fac.

Philip îl privi un timp cu atenție.

— Și nu ți-e deloc frică?

Cronshaw întîrzie cu răspunsul. Parcă stătea să chibzuiască.

— Ba uneori da, cînd sînt singur.

Se uită la Philip.

— Crezi că e o condamnare? Greșești. Nu sînt înspăimîntat de teama mea. E o nebunie argumentul acela creștin că trebuie să trăiești tot timpul avînd moartea prezentă în minte. Singurul chip în care poți trăi este să uiți că o să mori. Moartea e total lipsită de importanță. Teama de moarte n-ar trebui să influențeze absolut nici o acțiune a unui om înțelept. Știu că am să mor chinuindu-mă

să-mi trag răsuflarea şi ştiu că o să-mi fie groaznic de frică, ştiu că n-am să mă pot împiedica să regret amarnic viaţa care m-a adus într-o asemenea situaţie; dar eu resping acest regret şi nu vreau să recunosc că e al meu. Acum, că sînt slab, bătrîn, bolnav, sărac, muribund, sînt încă stăpînul sufletului meu şi nu regret nimic.

— Îţi aminteşti de covorul persan pe care mi l-ai dat? întrebă Philip.

Faţa lui Cronshaw se lumină încet de zîmbetul de pe vremuri.

— Ţi-am spus că o să-ţi dea răspunsul la întrebare cînd m-ai pus să-ţi spun care e sensul vieţii. Ei, ai găsit răspunsul?

— Nu, zîmbi Philip. Nu vrei să mi-l spui tu?

— Nu, asta nu pot s-o fac. Răspunsul n-are absolut nici o valoare, dacă nu-l descoperi singur.

# Capitolul LXXXIII

Cronshaw își publica poeziile. Prietenii îl îmboldeau de ani de zile s-o facă, dar lenea îl împiedica să întreprindă demersurile necesare. El răspunsese întotdeauna îndemnurilor lor spunîndu-le că în Anglia dragostea pentru poezie a murit. Scoteai o carte care te costase ani și ani de gînduri și de trudă ; i se acordau două sau trei rînduri disprețuitoare într-o recenzie, alături de un noian de volume similare, se vindeau douăzeci sau treizeci de exemplare, iar restul ediției se dădea la topit. Dorința de a deveni celebru i se stinsese de mult. Nu era decît o iluzie la fel ca oricare alta. Dar unul dintre prieteni luase asupra lui chestiunea. Era un literat, pe nume Leonard Upjohn, pe care Philip îl întîlnise de vreo două ori stînd de vorbă cu Cronshaw prin cafenelele din Cartierul Latin. În Anglia se bucura de o frumoasă reputație de critic și era exponentul recunoscut al literaturii franceze moderne în această țară. Stătuse multă vreme în Franța printre oamenii care transformaseră *Mercure de France* în revista cea mai vie a epocii și, prin metoda foarte simplă de a exprima în englezește punctul de vedere al acestora, își cîștigase în Anglia faima originalității. Philip citise cîteva articole de-ale lui. Își alcătuise un stil propriu printr-o imitație servilă a lui Sir Thomas Browne[1] ; folosea fraze complicate, cu un echilibru foarte căutat și cuvinte strălucitoare de modă veche ; toate acestea dădeau o individualitate deosebită scrisului său. Leonard Upjohn îl convinsese

1. Cărturar englez (1605-1682); a scris lucrări livrești și pedante, într-un stil uneori maiestuos.

pe Cronshaw să-i dea lui toate poeziile și constatase că sînt destul de multe pentru a ieși un volum de proporții rezonabile. Îi făgăduise să-și folosească toată autoritatea pe care o putea exercita asupra editorilor. Cronshaw avea mare nevoie de bani. De cînd cu boala, îi venea tot mai greu să lucreze bine; abia izbutea să cîștige bani de băutură; iar cînd Upjohn îi scrise că un editor sau altul, deși îi admiră poeziile, nu crede că merită să le publice, lui Cronshaw începu să i se stîrnească interesul pentru această problemă. Îi scrise lui Upjohn și-i explică marea lui nevoie de bani, îndemnîndu-l să facă eforturi mai susținute. Acum, că i se apropia sfîrșitul, voia să lase în urma lui o carte publicată și, în adîncul inimii, simțea că a creat poezii bune. Se aștepta să uimească lumea, ca un astru nou. Gestul de a păstra pentru sine toată viața aceste comori de frumusețe și de a le da cu dispreț lumii cînd își lua rămas-bun de la ea și nu mai avea ce face cu ele i se părea elegant.

Hotărîrea lui de a veni în Anglia avusese drept cauză imediată o scrisoare a lui Upjohn care-l anunța că un editor a acceptat să-i publice poeziile. Făcînd o adevărată minune cu puterea lui de persuasiune, Upjohn îl convinsese pe editor să-i plătească lui Cronshaw un avans de zece lire pentru drepturile de autor.

— Bagă de seamă, ăsta-i un avans pentru drepturile de autor, îi spuse Cronshaw lui Philip. Milton a primit doar zece lire în total.

Upjohn îi promisese să-i facă o recenzie semnată chiar de el și să-i solicite și pe alți recenzenți să scrie favorabil despre carte. Cronshaw voia să pară că privește detașat toată chestiunea, dar se vedea de la o poștă că e încîntat la gîndul senzației pe care avea s-o producă.

Într-o zi, Philip făcu în așa fel încît să ia cina la birtul prăpădit unde se încăpățîna Cronshaw să mănînce, dar poetul nu-și făcu apariția. Philip află că n-a mai dat pe acolo de trei zile. Îmbucă repede ceva și se duse la adresa de unde primise prima scrisoare a lui Cronshaw. Îi fu destul de greu să găsească strada Hyde. Era o adunătură de case mizerabile cu nenumărate ferestre sparte și

cîrpite cu bucăţi de ziare franţuzeşti; uşile nu mai fuseseră vopsite de ani de zile. La parterul clădirilor erau prăvălioare murdare, spălătorii, ateliere ale unor cîrpaci şi papetării. În mijlocul străzii, se jucau nişte copii zdrenţăroşi, iar un flaşnetar cînta o melodie vulgară. Philip bătu la uşa casei lui Cronshaw (jos era o prăvălioară cu zaharicale ieftine) şi îi deschise o franţuzoaică bătrînă încinsă cu un şorţ murdar. Philip întrebă dacă domnul Cronshaw e acasă.

— A, da, e un englez care stă la mansardă, în camera din fund. Nu ştiu dacă e acasă. Dacă ai nevoie de el, ar fi bine să te duci sus să vezi.

Scara era slab luminată de un bec cu gaz. Toată casa mirosea de-ţi muta nasul din loc. În timp ce urca, o femeie ieşi dintr-o încăpere de la etajul întîi, îl privi bănuitoare, dar nu zise nimic. La ultimul palier erau trei uşi. Philip bătu la una dintre ele de mai multe ori, dar tot nu primi nici un răspuns. Apăsă pe clanţă, dar uşa era încuiată. Bătu alături, dar nici aici nu primi nici un răspuns. Apăsă şi pe clanţa asta. Uşa se deschise. În cameră era întuneric.

— Cine e?

Recunoscu glasul lui Cronshaw.

— Carey. Pot să intru?

Nu primi nici un răspuns. Intră. Fereastra era închisă şi mirosul dinăuntru te făcea pur şi simplu să leşini. De la felinarul de afară pătrundea înăuntru un pic de lumină şi Philip văzu că a intrat într-o cămăruţă în care se aflau două paturi puse cap la cap; mai era un lavabou şi un scaun, dar încăperea era atît de mică încît în rest abia dacă mai era puţin loc de trecere. Cronshaw zăcea în patul de lîngă fereastră. Nu se mişcă, dar chicoti cu glas slab.

— De ce nu aprinzi lumînarea? îi zise Cronshaw într-un tîrziu.

Philip scăpără un chibrit şi descoperi un sfeşnic aşezat pe podea lîngă pat. Aprinse lumînarea şi o urcă pe lavoar. Cronshaw zăcea nemişcat în aşternut; era foarte caraghios în cămaşă de noapte, iar chelia lui te deconcerta. Era pămîntiu şi avea chipul unui muribund.

— Hei, bătrîne, pari tare bolnav. Ai pe cineva care să îţi poarte de grijă?

— George îmi aduce o sticlă cu lapte dimineaţa înainte de a pleca la slujbă.

— Cine e George?

— Eu îi zic „George“ pentru că-l cheamă Adolphe. Împarte cu mine această cameră princiară.

Abia atunci observă Philip că cel de-al doilea pat avea aşternutul desfăcut. Perna era de-a dreptul neagră pe locul unde se odihnea capul.

— Nu cumva vreţi să spuneţi că mai stă cineva în camera asta? strigă el.

— De ce nu? În Soho, locuinţele costă bani. George e chelner, aşa că pleacă la opt dimineaţa şi nu se întoarce pînă la ora închiderii, deci nu mă deranjează deloc. Nici unul dintre noi nu are un somn bun şi el face să treacă mai uşor ceasurile nopţii povestindu-mi viaţa lui. E elveţian, şi pe urmă, mie mi-au plăcut întotdeauna chelnerii. Văd viaţa dintr-o perspectivă amuzantă.

— De cînd zaci la pat?

— De trei zile.

— Vasăzică de trei zile n-ai mai pus în gură altceva decît o sticlă de lapte? De ce Dumnezeu nu mi-ai scris şi tu un rînd? Mi se face rău cînd mă gîndesc că stai toată ziua aici fără cineva care să aibă grijă de tine.

Cronshaw rîse scurt.

— Ia te uită ce mutră ai! Vai, dragul meu, mă tem că te cam agiţi. Eşti un băiat tare drăguţ.

Philip roşi. Nu bănuise că faţa îi trădează spaima pe care o simţea la vederea camerei aceleia îngrozitoare şi a condiţiilor nenorocite în care stătea bietul poet. Privindu-l pe Philip, Cronshaw continuă cu un zîmbet dulce pe buze;

— Dar am fost foarte fericit. Uită-te, aici sînt şpalturile. Nu uita că pe mine mă lasă rece lipsa de confort care pe alţi oameni i-ar chinui îngrozitor. Ce contează împrejurările vieţii dacă visurile te fac stăpîn absolut al timpului şi spaţiului?

Pe pat se aflau șpalturile și, cu toate că stătea pe întuneric, Cronshaw izbuti să le dibuiască. I le arătă lui Philip și ochii lui scînteiară. Le răsfoi bucurîndu-se de claritatea tiparului; îi citi cu glas tare o strofă.

— Nu sînt prea proaste, nu?

Philip avu o idee. Sigur că asta însemna pentru el mici cheltuieli suplimentare și, din păcate, nu-și putea permite să-și depășească bugetul; dar, pe de altă parte, în cazul de față i se părea revoltător să se gîndească la economii.

— Uite ce e, nu pot suporta gîndul să te știu aici. Eu am o cameră în plus, în momentul de față e goală, dar aș putea ușor să împrumut un pat de la cineva. Nu vrei să stai cu mine o vreme? În felul ăsta, ai economisi banii pe care-i dai aici pe chirie.

— Vai, băiete, dar tu ai ține morțiș să mă pui să stau cu fereastra deschisă.

— Ba nu, dacă vrei, poți să și sigilezi toate ferestrele din apartament.

— Lasă, că pînă mîine îmi trece. M-aș fi putut ridica din pat și astăzi, numai că mi-a fost lene.

— Atunci n-o să-ți fie greu să te muți. Și pe urmă, dacă nu te simți bine, poți pur și simplu să te culci și eu am să fiu acolo ca să te îngrijesc.

— Dacă-ți face plăcere, vin, zise Cronshaw cu zîmbetul lui apatic, dar destul de plăcut.

— Vai, o să fie strașnic.

Se înțeleseră ca Philip să vină a doua zi să-l ia pe Cronshaw, drept care își rupse o oră din cele pentru nenumăratele ocupații ale dimineții ca să aranjeze această schimbare. Cînd veni, îl găsi pe Cronshaw gata îmbrăcat, șezînd pe pat cu paltonul pe el și cu pălăria pe cap. Își pregătise deja o valijoară cam jerpelită, în care erau toate hainele și cărțile lui; avînd-o în fața lui, la picioare, Cronshaw părea că stă în sala de așteptare a unei gări. Lui Philip îi veni să rîdă cînd îl văzu. Drumul pînă în cartierul Kennington îl făcură într-o trăsură cu ferestrele bine închise și Philip își instală oaspetele în propria lui cameră. Ieșise dis-de-dimineață și-și cumpărase de ocazie

un pat, un scrin ieftin şi o oglindă. Cronshaw se apucă imediat să-şi corecteze şpalturile. Se simţea mult mai bine.

Philip constată că, trecînd peste nervozitatea care constituia un simptom al bolii lui, Cronshaw nu e deloc un musafir incomod. Philip avea cursuri începînd de dimineaţă de la nouă, aşa că nu-l vedea pe Cronshaw decît seara tîrziu. De vreo două ori izbuti să-l convingă să împartă cu el cina frugală pe care şi-o pregătea singur, dar Cronshaw era prea agitat ca să rămînă în casă şi, în general, prefera să mănînce pe la birturile ieftine din Soho. Philip îl rugă să vină la o consultaţie la doctorul Tyrell, dar Cronshaw refuză cu îndîrjire; ştia că doctorii i-ar spune să nu mai bea, ori, în privinţa asta, el nu voia cu nici un chip să se lase convins. Întotdeauna se simţea mizerabil dimineaţa, dar absintul pe care-l bea la prînz îl punea din nou pe picioare şi, cînd se întorcea acasă, la miezul nopţii, era din nou în stare să discute cu strălucirea care-l uimise pe Philip cînd făcuse cunoştinţă cu el. Îşi termină de corectat şpalturile; intenţia editorului era să publice volumul la începutul primăverii, atunci cînd se presupunea că cititorii şi-au revenit după avalanşa cărţilor de Crăciun.

# Capitolul LXXXIV

La începutul anului, Philip deveni medic extern la secția de chirurgie a dispensarului. Munca era similară cu cea pe care o făcuse pînă atunci, dar chirurgia avea bineînțeles un caracter mai direct decît medicina internă; mulți dintre pacienți sufereau de acele două boli pe care cei nepăsători le lasă, dintr-un exces de pudoare, să se răspîndească în stînga și-n dreapta. Subchirurgul la care lucra Philip ca extern se numea Jacobs. Era un grăsun chel, de o jovialitate exuberantă, care vorbea tare de tot, cu accent de mahala și era cunoscut printre studenți drept un „mitocan fără pereche". Dar calitățile sale atît de chirurg, cît și de profesor, îi făceau pe unii dintre studenți să treacă peste acest defect. Era și mare amator de glume făcute pe seama altora, pe care le debita cu generozitate, atît pacienților, cît și studenților. Marea lui plăcere era să-i pună pe externii lui în situații ridicole. Întrucît erau nepricepuți și speriați și nu erau în stare să-l trateze ca pe egalul lor, nu-i venea foarte greu să-și bată joc de ei. După-amiezile petrecute la dispensar, permițîndu-și să spună ceea ce n-ar fi trebuit spus în public ca să se distreze, îi plăceau mult mai mult decît studenților care trebuiau să le suporte zîmbind. Într-o bună zi, unul dintre cazurile care se prezentară era al unui băiat cu piciorul strîmb. Părinții lui voiau să știe dacă există vreun remediu. Domnul Jacobs se întoarse către Philip.

— Carey, poate ar fi bine să preiei tu cazul ăsta. E un subiect la care cred că te pricepi destul de bine.

Philip se împurpură la față, cu atît mai mult cu cît chirurgul urmărea evident să rîdă de el, iar ceilalți externi,

terorizați de el, rîdeau slugarnic. De fapt era un subiect pe care Philip îl studiase cu o grijă deosebită de la venirea lui la spital. Citise tot ce găsise în bibliotecă despre diferitele forme de *talipes*[1]. Îl puse pe băiat să-și scoată gheata și ciorapul. Era un băiețel de vreo paisprezece ani, pistruiat, cîrn, cu ochi albaștri. Tatăl lui le explică de ce insistă așa de mult, și el și nevastă-sa, să se facă ceva, dacă e posibil; infirmitatea îl împiedica pe băiat să-și cîștige existența. Philip îl privi curios. Era un băiat vesel și nu era deloc timid, ci dimpotrivă, era vorbăreț și avea chiar o oarecare impertinență pe care taică-său încerca să i-o reteze. Pe băiat îl interesa grozav piciorul lui.

— Dar asta, știți, numai așa, că nu arată prea bine, îi spuse el lui Philip. Pe mine nu mă supără deloc.

— Taci odată, Ernie, îi spuse taică-său. Prea mult trăncănești.

Philip cercetă laba piciorului și îi palpă forma. Nu putea înțelege cum de băiatul nu simte cîtuși de puțin umilința care pe el îl apăsase întotdeauna. Se întreba de ce n-o fi putînd și el să-și privească infirmitatea cu aceeași indiferență filozofică. Curînd se apropie de el domnul Jacobs. Băiatul ședea pe marginea canapelei avîndu-i pe chirurg și pe Philip de-o parte și de alta; iar studenții se îmbulziseră de jur-împrejur formînd un semicerc. Cu vioiciunea lui obișnuită, Jacobs ținu un mic discurs elocvent despre piciorul strîmb: vorbi despre diferitele forme și varietăți sub care se prezintă, conform condițiilor anatomice diferite.

— Bănuiesc că dumneata ai *talipes equinus*[2], nu-i așa? zise el adresîndu-i-se brusc lui Philip.

— Da.

Philip simți cum ochii colegilor se ațintesc asupra lui; și se blestemă îngrozitor pentru că nu se putea opri să roșească. Simțea cum îi transpiră mîinile. Chirurgul

---

1. Numele științific al piciorului diform: *talus* = „gleznă"; *pes* = „picior" (lat.).
2. Un tip de deformare a piciorului, picior de cal (lat.).

vorbea cu fluența cîștigată datorită practicii sale îndelungate și cu perspicacitatea admirabilă pentru care era renumit. Îl interesa grozav profesia lui. Dar Philip nu-l asculta. Nu dorea decît să se termine totul cît mai repede cu putință. Deodată își dădu seama că Jacobs i se adresează din nou lui.

— Carey, nu te superi dacă te rog să-ți scoți o clipă ciorapul?

Pe Philip îl cuprinseră fiorii. Îi venea să-i spună chirurgului să se ducă dracului, dar n-avea curajul să facă o scenă. Se temea de batjocura brutală a lui Jacobs. Cu o sforțare, căută să se arate indiferent.

— Nu, cîtuși de puțin.

Se așeză pe pat și se descheie la gheată. Îi tremurau degetele așa de tare încît se temu că n-o să fie în stare să desfacă nodul. Își aminti cum îl siliseră colegii de la internat să-și arate piciorul și-i veni în gînd toată suferința care i se cuibărise adînc în suflet.

— Ați văzut ce curate și îngrijite sînt picioarele lui? zise Jacobs cu glasul lui strident, și cu accentul de mahalagiu.

Studenții care erau de față chicotiră. Philip observă că băiețelul pe care-l examinaseră se uită plin de interes și de curiozitate la piciorul lui. Jacobs îi luă piciorul în mîini și zise:

— Da, exact cum bănuiam. Văd că ai fost operat. Probabil în copilărie, nu?

Și Jacobs continuă cu un torent de explicații. Studenții își aplecară capetele ca să vadă mai bine piciorul lui Philip. Vreo doi dintre ei îl cercetară în tot amănuntul cînd îl lăsă Jacobs din mînă.

— Cînd o să terminați..., începu Philip zîmbind ironic.

Îi venea să-i omoare pe toți. Se gîndi ce nostim ar fi fost să le poată înfige o daltă (nu știa de ce îi venise în minte tocmai acel instrument) în gît. Vai, ce fiare erau oamenii! Ar fi dat nu știu ce să poată crede în iad ca să se consoleze cu gîndul torturilor îngrozitoare pe care aveau să le îndure. Domnul Jacobs reveni la tratament. Vorbea parțial pentru tatăl băiatului și parțial pentru

studenți. Philip își puse ciorapul la loc și se încheie la gheată. În cele din urmă, chirurgul termină. Dar parcă-i mai stăruia ceva în minte, așa că se întoarse iar către Philip.

— Știi ce? Cred că ar merita să te operez. Bineînțeles, n-aș putea să te fac ca nou, dar, în orice caz, ceva tot aș putea să fac. Mai gîndește-te, eventual, și cînd ai chef de o vacanță, poți să vii să te internezi pentru ceva vreme.

Philip se întrebase adesea dacă e ceva de făcut în cazul lui, dar sila cu care privea orice referire la acest subiect îl împiedicase întotdeauna să consulte pe vreunul dintre chirurgii de la spital. Din ceea ce citise aflase că, dacă se putea face ceva, ar fi trebuit făcut în fragedă copilărie, dar pe atunci tratamentul pentru *talipes* nu era încă așa de bine pus la punct ca acum; în schimb, la vîrsta lui nu mai avea prea mari șanse să fie foarte eficace. Și totuși, ar fi meritat, dacă o operație i-ar fi dat posibilitatea să nu mai poarte ghete speciale și să șchiopăteze mai puțin. Își aminti cît de fierbinte se rugase el pentru miracolul despre care-l asigurase unchiul lui că Atotputernicul l-ar fi putut face. Zîmbi melancolic. „Pe vremea aceea eram cam scurt de minte", se gîndi el.

Către sfîrșitul lui februarie era limpede că starea lui Cronshaw s-a înrăutățit simțitor. Nu mai era în stare să se dea jos din pat. Zăcea tot timpul, refuzînd să se deschidă vreodată fereastra și să se lase examinat de un doctor; de mîncat mînca foarte puțin, în schimb cerea whisky și țigări; Philip știa că n-ar fi trebuit nici să bea, nici să fumeze, dar argumentele încăpățînate ale lui Cronshaw nu puteau fi respinse.

— Știu că din cauza lor o să mor. Dar nu-mi pasă. Tu m-ai avertizat, ai făcut tot ce era necesar: eu nu țin seamă de avertismentul tău. Dă-mi ceva de băut și du-te dracului.

Leonard Upjohn își făcea apariția de două-trei ori pe săptămînă și, dacă ai fi spus că arată ca o frunză moartă, asta ar fi fost o descriere foarte exactă a înfățișării lui. Era un tip prăpădit, de vreo treizeci și cinci de ani, cu părul lung cînepiu și fața ca hîrtia; avea aspectul unui

om care stă prea puțin în aer liber. Pălăria lui semăna cu cele pe care le poartă pastorii sectelor disidente. Pe Philip îl enerva aerul său protector și îl plictisea că vorbea fără oprire. Lui Upjohn îi plăcea să se audă vorbind. Nu-i păsa deloc dacă oamenii îl ascultă cu interes – deși acesta este primul atribut al unui bun vorbitor – și nu-și dădea niciodată seama că le spune ascultătorilor lucruri pe care ei le știu deja. Cumpănindu-și bine cuvintele, îi spunea lui Philip ce să gîndească despre Rodin, Albert Samain[1] și Cesar Franck[2]. Femeia care-i făcea curățenie lui Philip venea doar un ceas dimineața și, întrucît Philip era obligat să stea toată ziua la spital, Cronshaw rămînea multă vreme singur. Upjohn îi spuse lui Philip că, după părerea lui, ar trebui să fie cineva în permanență cu el, dar nu se oferi în nici un fel să faciliteze acest lucru.

— E îngrozitor să te gîndești cum stă singur acest mare poet. Păi, s-ar putea să moară fără un suflet de om în preajma lui.

— Mă tem că tocmai așa o să se și întîmple, zise Philip.

— Cum poți să fii așa de împietrit la suflet?

— De ce nu vii dumneata să stai să lucrezi aici în fiecare zi și atunci ai fi lîngă el dacă are nevoie de ceva, îl întrebă Philip sec.

— Cine, eu? Dragul meu, dar eu nu pot lucra decît în cadrul cu care sînt deprins și, pe urmă, eu și ies foarte mult în societate.

Upjohn mai era și cam supărat pe Philip pentru că-l adusese pe Cronshaw în apartamentul lui.

— Mai bine îl lăsai în Soho, îi zise el gesticulînd cu mîinile lui lungi și subțiri. Mansarda aceea sordidă avea ceva romantic în ea. Aș fi suportat-o chiar dacă ar fi fost în Wapping[3] sau Shoreditch[4], dar să stea într-un cartier onorabil precum Kennington! Ce, ăsta e un loc în care să moară un poet?

---

1. Poet simbolist francez (1858-1900).
2. Compozitor francez (1822-1890).
3, 4. Vechi mahalale din preajma portului Londrei.

Adeseori, Cronshaw era atît de prost dispus încît Philip îl suporta numai pentru că-și amintea mereu că nervozitatea poetului este unul dintre simptomele bolii. Upjohn venea uneori înainte de a se întoarce Philip acasă și atunci Cronshaw se plîngea amarnic de el. Upjohn îl asculta cu îngăduință și chiar cu bucurie.

— Realitatea este că acest Carey nu are cîtuși de puțin simțul frumosului, zîmbi el. Gîndește ca un mic burghez.

Era foarte sarcastic cu Philip și acesta se stăpînea cît putea în relațiile cu el. Dar, într-o seară, nu se mai putu ține. Avusese o zi grea la spital și era istovit. Leonard Upjohn veni peste el în bucătărie, în timp ce Philip își făcea un ceai, și-i relată plîngerea lui Cronshaw în privința insistenței cu care Philip îi recomanda să consulte un medic.

— Nu-ți dai seama că te bucuri de un privilegiu rar, cu totul deosebit? Fără doar și poate ar trebui să faci tot ce-ți stă în putință ca să arăți că-ți dai seama ce valoare imensă se află în mîinile dumitale.

— E un privilegiu rar și cu totul deosebit pe care nu prea mi-l pot permite, zise Philip.

Ori de cîte ori se ridica vreo problemă legată de bani, Upjohn adopta un aer puțin disprețuitor. Firea lui sensibilă era jignită de orice referire la bani.

— Atitudinea lui Cronshaw are ceva splendid și dumneata îi strici frumusețea pisîndu-l atîta. Ar trebui să te arăți mai îngăduitor cu fanteziile delicate pe care dumneata nu ești capabil să le simți.

Philip se întunecă la față.

— Hai să mergem în camera lui Cronshaw, zise el cu răceală.

Poetul zăcea pe spate și citea o carte, cu pipa în gură. Aerul era greu și apăsător; și, cu toate că Philip mai deretica prin cameră, aceasta avea aspectul șleampăt care părea să-l însoțească pretutindeni pe Cronshaw. Cînd intrară, poetul își scoase ochelarii. Philip era turbat de mînie.

— Upjohn zice că i te-ai plîns pentru că te pisez să chemăm un doctor să te vadă, îi zise el. Eu țin să te vadă

un doctor pentru că de murit s-ar putea să mori oricînd și, dacă n-ai consultat nici un doctor, s-ar putea să-mi fie imposibil să obțin certificatul de deces. Atunci ar fi necesară o anchetă și mie mi s-ar imputa faptul că n-am chemat doctorul.

— La asta nu mă gîndisem. Credeam că ții să mă vadă doctorul pentru binele meu și nu pentru al tău. Sînt gata să mă las examinat de un doctor oricînd dorești.

Philip nu răspunse, însă dădu vag din umeri. Privindu-l, Cronshaw chicoti satisfăcut.

— Hai, nu mai fi așa supărat, dragul meu. Știu eu foarte bine că tu ții să faci pentru mine tot ce poți. Hai să-ți primesc doctorul că, cine știe, poate izbutește să facă ceva pentru mine și, în orice caz, te liniștește pe tine.

Apoi Cronshaw își întoarse privirea către Upjohn.

— Mare tîmpit ești, Leonard. Ce ți-a venit să-l necăjești pe băiat? Și așa are destulă bătaie de cap cu mine. Tu n-ai să faci altceva pentru mine decît că ai să scrii un articolaș după ce o să mor. Știu eu cîte parale faci.

A doua zi, Philip se duse la doctorul Tyrell. Simțea că e genul de om pe care-l poate interesa povestea și, de îndată ce se eliberă de treburile zilei respective, doctorul îl însoți pe Philip pînă în Kennington. Nu putu decît să confirme ceea ce-i spusese Philip. Cazul era fără speranță.

— Dacă vrei, îl iau la mine la spital, îi zise Tyrell. Îi pot face rost de o rezervă.

— N-o să vină pentru nimic în lume.

— Dar știi, s-ar putea să moară în orice clipă sau să facă iar pneumonie.

Philip aprobă din cap. Doctorul Tyrell îi dădu vreo cîteva indicații și-i făgădui să vină să-l vadă pe bolnav ori de cîte ori l-ar fi chemat. Îi lăsă și adresa. Cînd se întoarse la Cronshaw, Philip îl găsi citind liniștit. Nici nu-și dădu măcar osteneala să întrebe ce-a spus doctorul.

— Ei, acuma ești mulțumit, dragul meu? întrebă el.

— Bănuiesc că nimic nu te-ar putea convinge să faci vreunul dintre lucrurile pe care le-a recomandat Tyrell, nu-i așa?

— Nimic, zîmbi Cronshaw.

# Capitolul LXXXV

La vreo două săptămîni după asta, întorcîndu-se acasă într-o seară de la spital, Philip bătu la ușa lui Cronshaw. Nu primi nici un răspuns și intră. Cronshaw stătea ghemuit cu capul într-o parte și Philip se apropie de pat. Nu-și dădu seama dacă Cronshaw doarme sau zace pur și simplu acolo cuprins de unul dintre accesele lui de nervozitate. Ceea ce-l surprinse era că stătea cu gura deschisă. Îi puse mîna pe umăr. Philip scoase un țipăt de spaimă. Își strecură mîna pe sub cămașa lui Cronshaw, pînă în dreptul inimii; nu știa ce să facă; disperat, îi puse o oglindă în fața buzelor, pentru că auzise că așa se face. Tresări speriat la gîndul că a rămas singur cu Cronshaw. Încă nu-și scosese pălăria și paltonul, așa că alergă imediat în stradă; făcu semn unei birje și se duse repede în Harley Street[1]. Doctorul Tyrell era acasă.

— Vă rog frumos, puteți să veniți cu mine? Mă tem că a murit Cronshaw.

— Dacă a murit, ce rost are să mai vin?

— V-aș rămîne foarte îndatorat dacă ați vrea să veniți. Trăsura e la scară. Nu vă ia decît o jumătate de oră.

Tyrell își puse pălăria. În birjă îl întrebă cîteva lucruri pe Philip.

— Azi-dimineață cînd am plecat nu părea să-i fie mai rău ca de obicei, zise Philip. Dar adineaori, cînd am intrat, m-a speriat îngrozitor. Și gîndul ăsta că a murit singur ca un cîine... Credeți că a știut că moare?

1. Cartierul medicilor din Londra.

Philip își aminti ce-i spusese Cronshaw. Se întrebă dacă atunci, în ultimele sale momente, îl cuprinsese groaza morții. Philip își închipui cum ar fi fost el în starea aceea, știind că sfîrșitul e aproape, e inevitabil și că nu are pe nimeni, nici un suflet de om care să-i spună o vorbă de îmbărbătare cînd l-a cuprins teama.

— Ești tare tulburat, îi spuse doctorul Tyrell, privindu-l cu ochii albaștri, senini, dar nu lipsiți de înțelegere.

Cînd îl văzu pe Cronshaw, spuse:

— Cred că e mort de cîteva ceasuri. Părerea mea e că a murit în somn. Se întîmplă uneori.

Cadavrul era chircit și grotesc. Nu mai avea nimic omenesc în el. Doctorul Tyrell îl privi indiferent. Cu un gest mecanic, se uită la ceas.

— Ei, mă tem că eu trebuie să plec. Am să-ți trimit certificatul. Bănuiesc că o să iei legătura cu rudele.

— Dar nu știu dacă are pe cineva, zise Philip.

— Bine, dar înmormîntarea?

— O, mă ocup eu de asta.

Doctorul Tyrell se uită la Philip. Se întrebă dacă ar fi cazul să-i ofere vreo două lire care să-l mai ajute la cheltuieli. Habar n-avea de ce mijloace dispune Philip; poate că avea destui bani, dar, în orice caz, se temea să nu-l jignească făcînd vreo sugestie în acest sens.

— Bine, să-mi spui dacă te pot ajuta cu ceva, îi zise el în cele din urmă.

Philip ieși împreună cu el, se despărți de doctor în prag și se îndreptă către un oficiu poștal ca să-i telegrafieze lui Leonard Upjohn. Apoi se duse la un antreprenor de pompe funebre pe lîngă prăvălia căruia trecea în fiecare zi în drumul lui spre spital. Adeseori îi atrăseseră atenția cele trei cuvinte scrise cu litere de argint pe pînza neagră care, împreună cu două modele de sicriu, împodobeau vitrina: *„Economie, Promptitudine, Decență"*. Întotdeauna îl amuzaseră aceste cuvinte. Negustorul era un evreu gras, cu părul negru și creț, în șuvițe lungi unsuroase. Era îmbrăcat întotdeauna în negru și purta un inel mare cu diamant pe degetul lui butucănos. Îl primi pe Philip cu maniera aceea specifică alcătuită

dintr-un amestec de locvacitate înnăscută și rezerva potrivită profesiei lui. Își dădu seama imediat că Philip e complet neajutorat și-i făgădui să trimită imediat o femeie care să îndeplinească toate cele necesare. Propunerile lui pentru înmormîntare erau de-a dreptul magnifice, iar Philip se simți rușinat cînd negustorul îi primi obiecțiile cu aerul că vin din meschinărie. Era oribil să te tocmești pentru o asemenea chestiune și, în cele din urmă, Philip acceptă niște cheltuieli pe care nu-i dădea deloc mîna să le facă.

— Înțeleg perfect, domnule, zise antreprenorul de pompe funebre. Dumneavoastră nu doriți lucruri spectaculoase și așa mai departe – și băgați bine de seamă că nici eu nu cred deloc în ostentație – dar doriți ca lucrurile să fie făcute ca pentru un gentleman. Lăsați totul pe seama mea și am să aranjez să fie cît mai ieftin s-o putea, dar în limitele bunei-cuviințe. Mai mult decît atît, ce pot să vă spun?

Philip se duse acasă pentru a cina și, în timp ce mînca, veni femeia să pregătească mortul. Curînd primi o telegramă de la Leonard Upjohn.

*„Profund mîhnit, groaznică lovitură. Regret imposibilitatea venire astă-seară. Banchet oraș. Vin dimineață. Sincere condoleanțe. Upjohn."*

Peste puțină vreme, femeia bătu la ușa camerei lui Philip.

— Am terminat, domnule. Vreți să veniți să vă uitați la el și să-mi spuneți dacă e totul așa cum se cuvine?

Philip o urmă în camera cealaltă. Cronshaw era întins pe spate, cu ochii închiși și cu mîinile încrucișate smerit pe piept.

— Ar trebui să faceți rost de niște flori, domnule, zău așa.

— Bine, o să iau mîine.

Femeia se uită la mort cu un aer satisfăcut. Își făcuse datoria și acum își trase mînecile la loc, își scoase șorțul și-și puse boneta. Philip o întrebă cît îi datorează.

— Mda, domnişorule, unii îmi dă doi şilingi jumătate, alţii îmi dă cinci.

De ruşine, Philip îi dădu suma cea mai mare. Femeia îi mulţumi cu efuziune, dar nu mai mult decît i se părea potrivit în faţa mîhnirii pe care se presupunea că o simte Philip şi îşi luă rămas-bun. Philip se întoarse în camera lui, strînse masa şi se apucă să citească *Tratatul de chirurgie* al lui Walsham. Dar nu-i venea deloc uşor. Era teribil de agitat. Tresărea cînd auzea un zgomot pe scări şi inima îi bătea să-i spargă pieptul. Lucrul acela din camera alăturată care fusese un om, iar acum nu mai era nimic, îl îngrozea. Tăcerea părea că trăieşte aievea ca şi cum înlăuntrul ei s-ar fi produs o mişcare misterioasă; prezenţa morţii apăsa greu asupra apartamentului, nefirească şi înspăimîntătoare. Pe Philip îl cuprinse deodată sila de omul care fusese altădată prietenul lui. Îşi dădu toată osteneala să citească, dar, curînd, împinse disperat cartea la o parte. Ceea ce-l tulbura era inutilitatea absolută a vieţii care tocmai se sfîrşise. N-avea importanţă dacă Cronshaw e viu sau mort. Ar fi fost exact acelaşi lucru dacă n-ar fi trăit niciodată. Philip se gîndi cum o fi arătat Cronshaw în tinereţe; îţi trebuia multă imaginaţie ca să ţi-l închipui zvelt, cu pasul elastic, cu păr bogat, optimist şi entuziast. Regula de viaţă pe care şi-o făurise Philip, să-şi urmeze pornirile instinctive ţinînd seama şi de poliţistul din colţ, nu acţionase prea bine în acest caz: tocmai deoarece Cronshaw făcuse cutare şi cutare lucru, existenţa lui eşuase atît de jalnic. I se părea că în instincte nu te poţi încrede. Philip era nedumerit şi se întreba care regulă de viaţă o fi mai bună din moment ce aceea era inutilă şi de ce oamenii alegeau să acţioneze într-un anumit fel. Ei acţionau ascultîndu-şi sentimentele lor, dar acestea puteau fi bune sau rele; i se părea pur şi simplu că e mîna hazardului dacă ele duceau la triumf sau la dezastru. Viaţa părea o învălmăşeală din care nu puteai ieşi. Oamenii alergau grăbiţi încoace şi încolo, mînaţi din urmă de forţe pe care nu le cunoşteau; iar scopul acestei nerăbdări le scăpa; s-ar fi zis că se agită numai de dragul agitaţiei.

A doua zi dimineață își făcu apariția Leonard Upjohn cu o micuță coroană de lauri. Era foarte încîntat de ideea lui de a-l încununa cu ea pe poetul decedat; și, în ciuda tăcerii dezaprobatoare a lui Philip, încercă să i-o potrivească lui Cronshaw pe capul chel; dar efectul era de-a dreptul grotesc. Cununa arăta ca borul unei pălării purtate de un clovn dintr-un spectacol ieftin.

— Atunci am să i-o pun pe inimă, zise Upjohn.

— Văd că i-ai pus-o pe stomac, remarcă Philip.

Upjohn zîmbi afectat.

— Numai un poet poate ști unde se află inima unui alt poet, îi răspunse el.

Se întoarseră în camera de zi și Philip îi spuse ce aranjamente a făcut pentru înmormîntare.

— Sper că nu te-ai zgîrcit la cheltuieli. Mi-ar plăcea ca dricul să fie urmat de un șir lung de trăsuri goale cu cai purtînd pompoane înalte unduitoare, și să fi angajat multe bocitoare cu panglici lungi la pălărie. Îmi place ideea asta a trăsurilor goale.

— Întrucît se pare că cheltuielile de înmormîntare îmi vor reveni mie și în momentul de față nu mă dau banii afară din casă, am încercat să obțin un cost cît mai modest cu putință.

— Bine, dragul meu, dar, în cazul ăsta, de ce nu i-ai făcut o înmormîntare de calic? Asta ar fi avut ceva poetic. Se pare că ai un instinct înnăscut al mediocrității.

Philip roși puțin, dar nu răspunse; a doua zi, el și cu Upjohn merseră în urma dricului în trăsura pe care o comandase Philip. Lawson nu putuse să vină, dar trimisese o jerbă, iar Philip cumpărase două jerbe pentru ca sicriul să nu pară prea sărac. La întoarcere, birjarul dădu bice cailor. Philip era mort de oboseală și curînd îl fură somnul. Îl trezi glasul lui Upjohn:

— E un mare noroc că poeziile nu s-au publicat încă. Cred că ar fi mai bine chiar să le amînăm și am să scriu o prefață la volum. Am început să mă gîndesc la ea în drum spre cimitir. Cred că ar putea ieși ceva destul de bun. În orice caz, am să încep cu un articol în revista *The Saturday*.

Philip nu răspunse și se așternu tăcerea. În cele din urmă, Upjohn reluă:

— De fapt, cred că ar fi mai înțelept să nu-mi risipesc eforturile. Cred că am să fac un articol pentru o revistă și apoi îl pot tipări ca prefață la volum.

Philip urmări revistele lunare și articolul apăru într-adevăr peste cîteva săptămîni. Întrucît reuși să creeze o oarecare senzație, extrase din el fură reproduse în multe ziare. Era un articol foarte bun, vag biografic, pentru că nimeni nu știa mare lucru despre tinerețea lui Cronshaw, dar era delicat, tandru și pitoresc. În stilul lui elaborat, Leonard Upjohn prezenta imagini edulcorate despre viața lui Cronshaw în Cartierul Latin – vorbind, scriind poezii; Cronshaw devenea o figură pitorească, un Verlaine al englezilor. Iar întorsăturile de frază ale lui Leonard Upjohn – foarte colorate – căpătară o demnitate tremurătoare, o grandilocvență mai patetică atunci cînd descria sfîrșitul sordid al poetului, cămăruța sărăcăcioasă din Soho; și, cu o reticență de-a dreptul fermecătoare, care sugera o generozitate mult mai mare decît îi permitea modestia s-o dezvăluie, se referea la eforturile pe care le făcuse pentru a-l transporta pe poet într-o căsuță de țară împodobită cu caprifoi și așezată în mijlocul unei livezi înflorite. Mai vorbea și despre lipsa de înțelegere, bine intenționată, dar fără tact, care îl dusese în schimb pe poet în cartierul Kennington, de o onorabilitate vulgară. Leonard Upjohn descria cartierul Kennington cu umorul acela stăpînit pe care-l necesita păstrarea strictă a vocabularului lui Sir Thomas Browne. Cu un sarcasm delicat, povestea evenimentele din ultimele săptămîni, răbdarea cu care Cronshaw suportase stîngăcia bine intenționată a tînărului student, care se erijase în infirmieră și situația deprimantă a vagabondului aceluia divin aflat într-un mediu mic burghez. Frumusețea născută din cenușă, spunea el citînd din Isaia. Să-l vezi pe poetul acela paria murind printre zorzoanele respectabilității vulgare era un adevărat triumf al ironiei; lui Leonard Upjohn îi amintea de Hristos înconjurat de farisei și comparația

făcu loc unui pasaj deosebit de frumos. Și apoi povestea cum un prieten – eleganța lui înnăscută nu-i permitea decît să sugereze printr-o aluzie subtilă cine era prietenul cu fantezii atît de grațioase – așezase o cunună de lauri pe *inima poetului mort*; *iar mîinile frumoase ale mortului* păreau că se odihnesc cu o patimă voluptuoasă pe frunzele lui Apolo, pline de mireasma artei și mai verzi decît jadul adus de marinarii cu fețe măslinii din misterioasa și nepătrunsa Chină. Și, printr-un contrast admirabil, articolul se încheia cu o descriere a înmormîntării banale și prozaice a aceluia care ar fi trebuit să fie îngropat ca un prinț sau ca un calic. Asta era ultima palmă, care încorona triumful filistinilor asupra artei, frumuseții și inefabilului.

Leonard Upjohn nu scrisese niciodată mai bine ca atunci. Articolul, plin de farmec, grație și compătimire, era un adevărat miracol. În cadrul articolului reproduse cele mai bune poezii ale lui Cronshaw, așa că, atunci cînd apăru volumul, *mai tot interesul pentru* el apusese; în schimb, Upjohn își consolidă și mai bine propria lui poziție. De acum încolo era un critic de care trebuia să ții seama. Înainte păruse un om cam distant; dar acest articol era de o caldă umanitate, care se dovedea infinit de atrăgătoare.

# Capitolul LXXXVI

În primăvară, după ce termină stagiul de chirurgie la dispensar, Philip căpătă un post de intern. Contractul dura șase luni. Internul petrecea fiecare dimineață în saloanele spitalului, mai întîi în cel al bărbaților, apoi în cel al femeilor, împreună cu medicul secund; scria foile de observație, făcea analize și se saluta cu infirmierele. Două după-amiezi pe săptămînă medicul de serviciu trecea din salon în salon cu un mic grup de studenți, examina bolnavii și împărtășea din cunoștințele lui. Munca aceasta nu mai avea caracterul palpitant, variația neîncetată și contactul intim cu realitatea pe care le avusese stagiul de la dispensar; dar Philip acumula o serie întreagă de cunoștințe. Se înțelegea foarte bine cu bolnavii și era chiar măgulit cînd vedea cu cîtă plăcere se lasă îngrijiți de el. Nu le compătimea suferințele, dar îi privea cu simpatie; și pentru că nu-și dădea deloc aere, se bucura de mai multă popularitate decît alți interni. Era amabil și prietenos și gata oricînd să-i îmbărbăteze. Ca și alți oameni legați prin activitatea lor de spitale, constată că te puteai înțelege mai ușor cu bolnavii decît cu bolnavele. Femeile erau adeseori țîfnoase, puse pe ceartă sau pe plîns. Veșnic aveau ceva de spus împotriva infirmierelor care trudeau din greu, dacă nu le dădeau toată atenția care considerau că li se cuvenea; erau nerecunoscătoare, aspre la vorbă și, în general, îți dădeau mult mai multă bătaie de cap.

Curînd, Philip avu norocul să-și facă un nou prieten. Într-o dimineață, medicul secund îi dădu în primire un caz nou, un bărbat; așezîndu-se la căpătîiul lui, Philip începu să-i completeze fișa. Uitîndu-se la ea, constată că

pacientul e de profesie jurnalist. Îl chema Thorpe Athelny, un nume cu totul neobișnuit pentru un bolnav care recurge la serviciile spitalelor de stat. Avea patruzeci și opt de ani, făcuse un icter grav și fusese spitalizat din pricina unor simptome ciudate care păreau să necesite o supraveghere atentă. Răspunse cu un glas plăcut, de om bine educat, la diferitele întrebări pe care Philip era obligat să i le pună. Întrucît stătea sub așternut, era greu să-ți dai seama dacă e înalt sau scund, însă capul și mîinile erau atît de mici încît sugerau că e mic de tot de statură. Philip avea obiceiul să se uite la mîinile oamenilor, și ale lui Athelny îl uimiră; erau foarte mici, cu degete lungi și subțiri și unghii frumoase, trandafirii; pielea mîinilor era foarte netedă și, dacă n-ar fi suferit de icter, ar fi fost de o albeață surprinzătoare. Bolnavul le ținea deasupra păturii cu degetele de la una dintre ele ușor desfăcute, numai al doilea și al treilea lipite, și, în timp ce vorbea cu Philip, părea că și le privește satisfăcut. Cu o sclipire șireată în ochi, Philip se uită la fața bolnavului. Deși îngălbenită de boală, avea ceva distins în ea. Bolnavul avea ochi albaștri, un nas de o proeminență impunătoare, încovoiat și agresiv, însă departe de a fi diform, și o bărbuță căruntă ascuțită; era cam chel, dar se vedea bine că avusese un păr foarte frumos, cu bucle drăguțe și îl purta și acum destul de lung.

— Văd că sînteți gazetar, zise Philip. La ce ziare scrieți?

— La toate. E imposibil să deschizi un ziar fără să găsești ceva scris de mine.

Lîngă pat se afla un ziar și, întinzînd mîna după el, îi arătă lui Philip o reclamă. Niște litere de-o șchioapă reproduceau numele unei firme bine-cunoscute lui Philip, „Lynn & Sedley“, Regent Street, Londra; iar dedesubt, cu caractere ceva mai mici, o propoziție dogmatică: „Amînarea este hoțul timpului“. Apoi o întrebare surprinzătoare prin înțelepciunea ei banală: „De ce să nu faceți chiar astăzi comanda?“. Apoi urma o repetiție, cu litere mari, ca bătăile de ciocan ale conștiinței în inima unui criminal: „De ce nu?“. Și apoi impertinent: „Mii de perechi de mănuși de pe principalele piețe ale lumii la prețuri

uluitor de scăzute. Mii de perechi de ciorapi de la cele mai bune fabrici ale universului cu senzaționale reduceri de prețuri". Iar la sfîrșit revenea întrebarea, dar, de data aceasta, ca o mănușă aruncată provocator: „De ce să nu faceți chiar astăzi comanda?".

— Sînt agentul de presă al firmei „Lynn & Sedley".

Apoi făcu un mic gest cu mîna lui delicată.

— Pentru ce scopuri josnice...

Apoi Philip puse restul întrebărilor necesare, unele strict conforme practicii obișnuite, iar altele meșteșugit formulate pentru a-l face pe bolnav să dezvăluie lucruri pe care te-ai fi putut aștepta să dorească să le ascundă.

— Ați stat vreodată în străinătate? întrebă Philip.

— Am stat unsprezece ani în Spania.

— Ce-ați făcut acolo?

— Eram secretarul Societății Englezești de Apă și Canalizare din Toledo.

Philip își aminti că Clutton a petrecut cîteva luni la Toledo și răspunsul ziaristului îl făcu să-l privească cu mai mult interes; i se păru însă că nu se cuvine să-și manifeste acest interes, întrucît trebuie păstrată distanța dintre bolnavii care se internau în spitalele de caritate și personalul lor. După ce-și termină ancheta, trecu la alte paturi. Boala lui Thorpe Athelny nu era prea gravă și, cu toate că nu-i trecea gălbeneala, se simțea mult mai bine; nu părăsea patul pur și simplu pentru că medicul socotea că ar fi bine să-l țină sub observație pînă cînd anumite reacții revin la normal. Într-o zi, intrînd în salon, Philip observă că Athelny citește o carte cu creionul în mînă. Cînd se apropie de patul lui, bolnavul lăsă jos cartea.

— Îmi permiteți să văd ce citiți? întrebă Philip, care era incapabil să treacă prin dreptul unei cărți fără să se uite la ea.

Philip o luă în mînă și constată că e un volum de versuri spaniole, poeziile Sfîntului Ioan al Crucii și, cînd o deschise, căzu din ea o foaie de hîrtie. Philip o ridică și observă că bolnavul scrisese niște versuri pe ea.

— Să nu-mi spuneți cumva că în loc să vă odihniți ați scris poezii! Este un lucru cu totul nerecomandabil pentru un bolnav spitalizat.

— Încercam să fac niște traduceri. Știți spaniolă?

— Nu.

— Mă rog, dar trebuie că-l cunoașteți foarte bine pe Sfîntul Ioan al Crucii[1], nu?

— Aș, de unde!

— Era un mistic spaniol și unul dintre cei mai buni poeți pe care i-au avut ei vreodată. Mi s-a părut că merită să-l traduc în engleză.

— Îmi permiteți să mă uit la traducerea dumneavoastră?

— Deocamdată e într-o formă brută, spuse Athelny, dar i-o înmînă lui Philip cu o grație din care îți dădeai seama că abia așteaptă să i-o citești.

Era scrisă cu creionul și scrisul era frumos, dar cam ciudat, așa că nu se citea ușor; parcă ar fi fost caractere gotice.

— Dar nu vă ia îngrozitor de mult timp să scrieți astfel? E minunat.

— Nu văd de ce scrierea n-ar trebui să fie frumoasă.

Philip citi prima strofă:

*„Pe o noapte fără lună*
*Înfierbîntat de graba dragostei,*
*O, ce soartă fericită!*
*Am pornit înainte pe furiș,*
*Din casa-mi cufundată în tăcere...“*

Philip se uită curios la Thorpe Athelny. Nu știa dacă persoana aceasta îl intimidează sau îl atrage. Era conștient de faptul că adoptase pînă atunci o manieră oarecum protectoare și se îmbujoră la față cînd îi trecu prin cap că poate Athelny l-a socotit ridicol.

— Vai, ce nume neobișnuit aveți, comentă ca să spună și el ceva.

1. Poet mistic spaniol (1542-1591).

— E un nume foarte vechi din comitatul Yorkshire. Odinioară, capul familiei noastre trebuia să alerge călare o zi întreagă pentru a face înconjurul domeniilor sale, dar acum cei bogați au scăpătat. Știi, femei ușoare și cai greoi.

Athelny era miop și cînd vorbea te privea foarte pătrunzător. Luă de la Philip volumul de poezii.

— Ar trebui să învățați să citiți în spaniolă, zise el. E o limbă nobilă. Nu e așa mieroasă ca italiana. Italiana e limba tenorilor și a flașnetarilor – dar, în schimb, spaniola are măreție; nu face vălurele ca pîrîiașele din grădină, ci spumegă tumultuoasă ca un rîu lat cînd se revarsă.

Grandilocvența lui îl amuza pe Philip, deși era destul de sensibil la retorică; și asculta cu plăcere în timp ce Athelny, cu expresii pitorești și cu focul unui entuziasm veritabil, îi descria încîntarea copioasă pe care ți-o pricinuia lectura în original a lui Don Quijote și muzicalitatea romantică, limpede și pasionată, a fermecătorului Calderon.

— Trebuie să-mi văd de bolnavi, zise curînd Philip.

— A, iertați-mă, uitasem. Am să-i spun nevestei să-mi aducă o fotografie a orașului Toledo și am să v-o arăt. Cînd mai aveți un moment de răgaz, veniți să mai stați de vorbă cu mine. Nici nu știți ce plăcere îmi faceți.

În zilele următoare, ciupind cîte un moment ori de cîte ori avea prilejul, Philip îl cunoscu din ce în ce mai bine pe ziarist. Thorpe Athelny era un vorbitor excelent. Nu spunea lucruri scînteietoare, dar era inspirat cînd vorbea și avea o vioiciune entuziastă care-ți aprindea imaginația; trăind atît de mult într-o lume a iluziilor, Philip constată că imaginația lui începe să mișune de tablouri noi. Athelny era foarte bine-crescut. Știa mult mai multe decît Philip, atît despre lume, cît și despre cărți, era și mult mai în vîrstă; iar pofta lui de conversație îi dădea o oarecare superioritate; la spital însă nu era decît un om care beneficia de operele de caritate și era deci supus unor reguli stricte; păstra cu destulă ușurință și mult umor calea de mijloc între cele două

situații. Odată, Philip îl întrebă de ce s-a internat în spitalul public.

— A, principiul meu este să profit de toate avantajele pe care le oferă societatea. Beneficiez de epoca în care trăiesc. Cînd sînt bolnav, mă duc să mă mai cîrpească doctorii de la spital și n-am nici un fel de falsă rușine, iar copiii mi-i trimit să învețe la școlile cu internat.

— Serios? întrebă Philip.

— Da, și încă să vedeți ce educație bună primesc, mult mai bună decît cea căpătată de mine la Winchester. Altfel, cum credeți că aș putea să-i țin pe toți la școală? Am nouă copii. Cînd mă întorc acasă trebuie neapărat să veniți să-i vedeți pe toți. Vreți?

— Mi-ar face foarte mare plăcere.

# Capitolul LXXXVII

Peste zece zile, Thorpe Athelny se înzdrăvenise suficient ca să părăsească spitalul. Îi dădu lui Philip adresa și acesta îi făgădui să vină să ia masa în familia lor duminica următoare. Athelny îi spusese că locuiește într-o casă construită de Inigo Jones[1]; brodase povești nenumărate, așa cum broda despre orice, cu privire la balustrada de stejar vechi; și, cînd coborî să-i deschidă ușa lui Philip, îl puse imediat să admire eleganța cu care era sculptată arcada ușii. Casa era cam dărăpănată și, în orice caz, ar fi trebuit de mult zugrăvită, dar avea demnitatea caracteristică perioadei în care fusese construită; era situată între Chancery Lane și Holborn[2], pe o străduță socotită pe vremuri foarte elegantă, dar acum prea puțin deosebită de vechile mahalale – exista chiar un proiect de demolare a ei pentru construirea unor birouri frumoase; între timp însă, pretențiile proprietarilor erau modeste și Athelny izbutise să închirieze ultimele două etaje cu o sumă care corespundea veniturilor sale. Philip nu-l mai văzuse pînă atunci stînd în picioare și rămase surprins de statura lui măruntă. Avea cel mult un metru șaizeci. Era îmbrăcat fistichiu, cu pantaloni albaștri de pînză, cam ca cei pe care-i poartă în Franța muncitorii, și o haină foarte veche de catifea maro. La brîu purta o eșarfă stacojie care îți lua ochii, iar la gît, în loc de cravată, o lavalieră debordantă precum cea pe care o purta francezul tipic în caricaturile din revista umoristică

1. Cel mai mare arhitect englez (1573-1652).
2. Artere principale din Londra.

*Punch*. Îl întîmpină pe Philip cu un entuziasm zgomotos. Începu imediat să vorbească despre casă și mîngîie cu dragoste balustrada.

— Privește-o, pipăi-o, e ca mătasea. O adevărată minune, ce grațioasă e! Și, peste cinci ani, agenții imobiliari o vor vinde drept lemn de foc.

Insistă să-l ducă pe Philip într-o cameră de la etajul întîi, în care un bărbat în vestă și o femeie rumenă și ordinară luau prînzul de duminică împreună cu cei trei copii ai lor.

— L-am adus pe acest gentleman doar ca să-i arăt plafonul vostru. Ai mai văzut vreodată ceva atît de frumos? Ce mai faci, doamnă Hodgson? Vi-l prezint pe domnul Carey, care m-a îngrijit cînd eram la spital.

— Poftiți înăuntru, domnule, zise bărbatul. Orice prieten al domnului Athelny e bine-venit la noi. Domnul Athelny le arată tuturor prietenilor lui tavanul ăsta. Și nici nu contează ce facem noi, dacă sîntem în pat sau dacă eu – ca să zic așa – mă spăl, că-l și vezi intrînd.

Philip își dădu seama că ei îl considerau pe Athelny un tip cam original; dar, în ciuda acestui fapt, îl simpatizau; și îl ascultau cu gura căscată în timp ce el ținea un discurs impetuos și năvalnic despre frumusețea tavanului decorat în stilul secolului al XVII-lea.

— Ce zici, Hodgson, e o adevărată crimă să dărîmi așa ceva, nu? Dumneata ești un cetățean influent, de ce nu scrii la ziar ca să protestezi?

Bărbatul în vestă rîse și-i spuse lui Philip:

— Pentru domnul Athelny, glumele e totul. Cică locuințele astea ar fi insalubre, chipurile, e primejdios să stai în ele.

— Dă-o dracului de salubritate, pe mine mă interesează arta, strigă Athelny. Eu am nouă copii și văd că înfloresc, deși instalațiile sanitare sînt proaste. Nu, nu, eu unul nu vreau să risc nimic. Nu-mi plac mie ideile astea de ultimă oră ale voastre! Cînd mă mut în altă parte, am să verific dacă instalațiile sanitare sînt destul de proaste, pentru că altfel nu accept nici o casă.

Se auzi o bătaie în ușă și o fetiță blondă băgă capul înăuntru.

— Tăticule, mămica zice să nu mai vorbești atîta și să vii la masă.

— Asta e fetița mea numărul trei, zise Athelny arătînd-o cu degetul, cu un gest dramatic. Se numește Maria del Pilar, dar preferă să răspundă la numele de Jane. Jane, ar trebui să te ștergi la năsuc.

— Dar n-am batistuță, tăticule.

— Țț, țț, țț, fetițo, răspunse acesta, scoțînd o basma cît toate zilele cu picățele viu colorate, dar de ce crezi că te-a înzestrat Atotputernicul cu degețele?

Urcară scările și Philip fu condus într-o încăpere cu pereții îmbrăcați în lambriuri de stejar de culoare întunecată. În mijloc se afla o masă îngustă de lemn de teck așezată pe capre întărite cu două bare de fier – tipul de mobilă numit în Spania *mesa de hieraĵe*[1]. Acolo urmau să ia prînzul, întrucît erau pregătite două tacîmuri și lîngă masă erau așezate două jilțuri mari cu brațe late și lungi de stejar și cu speteaza și fundul din piele. Erau severe, elegante și incomode. Altă mobilă nu mai era în odaie decît un *bargueño*[2] cu o ornamentație complicată din fier forjat și poleit, așezat pe un piedestal în stil bisericesc, avînd o tăietură dură, dar destul de frumos ca înfățișare. Pe el se aflau două sau trei platouri lucioase crăpate în nenumărate locuri, dar de un colorit bogat; iar pe pereți erau atîrnate tablouri ale vechilor maeștri aparținînd școlii spaniole, cu rame frumoase, deși cam stricate; tablourile aveau subiecte înfiorătoare, erau degradate din pricina vechimii și prost întreținute, și nici concepția lor nu era de înaltă clasă; și totuși, aveau în ele o licărire de pasiune. În cameră nu se afla nici un obiect de valoare, dar impresia generală era plăcută. Era o încăpere maiestuoasă și totuși austeră. Philip simțea că păstrează însuși spiritul vechii Spanii. Athelny tocmai începuse să-i arate interiorul acelui *bargueño* cu ornamentația lui frumoasă

1. Masă de fier forjat (sp.).
2. Birou cu sertare; scrin (sp.).

și cu sertarele secrete, cînd intră în cameră o fată înăltuță cu păr castaniu. Cozile bogate îi atîrnau pînă la jumătatea spatelui.

— Mama zice că mîncarea e gata și vă așteaptă; eu v-o aduc de îndată ce vă așezați la masă.

— Vino și dă mîna cu domnul Carey, Sally.

Athelny se întoarse către Philip:

— Ce zici ce voinică e? E fiica mea cea mai mare. Cîți ani ai, Sally?

— O să împlinesc cincisprezece în iunie, tată.

— Am botezat-o „Maria del Sol" pentru că era primul meu copil și am închinat-o soarelui strălucitor al Castiliei: dar maică-sa o strigă „Sally", iar frate-său îi zice „Mălai Mare".

Fata zîmbi sfios cu dinții ei albi și regulați și se împurpură la față. Era bine făcută, cam înaltă pentru vîrsta ei și avea o frunte lată și ochi cenușii foarte simpatici. Obrajii îi plesneau de sănătate.

— Du-te și spune-i maică-tii să vină să dea mîna cu domnul Carey înainte de a se așeza la masă.

— Mama zice că o să vină la voi după masă, pentru că încă nu s-a spălat.

— Atunci o să mergem noi la ea s-o vedem. Carey nu trebuie să mănînce budinca de Yorkshire pînă nu strînge mîna care a creat-o.

Philip se duse în bucătărie, mergînd în urma gazdei. Era o încăpere mică și supraaglomerată. Pînă atunci fusese aici un zgomot îngrozitor, dar zarva încetă la intrarea străinului. În mijloc era așezată o masă mare și, de jur-împrejurul ei, ședeau copiii lui Athelny, așteptînd nerăbdători să mănînce. O femeie stătea în picioare lîngă plită și scotea rînd pe rînd cartofii copți.

— Betty, iată-l pe domnul Carey, zise Athelny.

— Strașnică idee ai avut să-l aduci aici. Ce-o să gîndească despre noi?

Doamna Athelny purta un șorț murdar și-și suflecase pînă deasupra coatelor mînecile rochiei de bumbac; avea părul pus pe bigudiuri. Era o femeie masivă, cu aproape un cap mai înaltă decît bărbatul ei; era blondă, avea ochi

albaştri şi o expresie foarte blîndă ; fusese de bună seamă destul de frumoasă ; dar, înaintînd în vîrstă şi născînd atîţia copii, se îngrăşase şi căpătase o înfăţişare vulgară ; ochii îşi pierduseră strălucirea, obrajii erau plini şi rumeni, nici părul nu mai avea culoarea frumoasă de altădată. Îşi îndreptă spinarea, îşi şterse mîna de şorţ şi i-o întinse lui Philip.

— Bine aţi venit, domnule, zise ea vorbind rar, cu un accent care lui Philip i se păru foarte bine cunoscut. Athelny zice că cică aţi fost grozav de bun cu el la spital.

— Ei, şi acuma, trebuie să te prezint şeptelului, zise Athelny. Ăsta e Thorpe, începu el arătînd către un băiat bucălat, cu părul creţ. Ăsta e băiatul meu cel mare care va moşteni titlul, domeniile şi răspunderea familiei. Iar ăştilalţi sînt Athelstan, Harold, Edward, zise el indicînd cu arătătorul pe cei trei băieţei mai mici, toţi cu obraji trandafirii, sănătoşi şi zîmbitori, deşi, cînd simţiră ochii veseli ai lui Philip opriţi asupra lor, începură să privească intimidaţi în farfurie. Şi acum fetele, în ordinea naşterii: Maria del Sol...

— Mălai-Mare, zise unul dintre băieţi.

— Dragul meu, umorul tău e tare primitiv. Maria de las Mercedes, Maria del Pilar, Maria de la Concepción, Maria del Rosario.

— Eu le zic Sally, Molly, Connie, Rosie şi Jane, zise doamna Athelny. Ei, şi acum, Athelny, duceţi-vă în camera ta şi eu vă trimit mîncarea. Copiii o să vină să stea puţin cu voi mai tîrziu, după ce-i mai spăl.

— Draga mea, dacă mi-ar fi fost dat mie să te botez, ţi-aş fi spus Maria del Clăbuc. Toată vremea îi chinui pe bieţii prichindei cu săpunul.

— Mergeţi dumneavoastră înainte, domnu' Carey, că altfel nu-l mai văd odată aşezat la masă.

Athelny şi cu Philip se instalară în jilţurile acelea călugăreşti şi Sally le aduse treptat-treptat farfuriile cu friptură de vacă, budincă de Yorkshire, cartofi copţi şi varză. Athelny scoase din buzunar şase *penny* şi o trimise după o halbă cu bere.

— Sper că nu ați pus masa aici special pentru mine, zise Philip. Eu aş fi fost foarte mulțumit dacă mîncam cu copiii.

— A, nu, nu, eu iau întotdeauna masa singur. Îmi plac obiceiurile astea strămoșești. Nu cred că e bine ca femeile să se așeze la masă împreună cu bărbații. Asta strică toată conversația și sînt convins că și lor le face foarte rău. Le bagă în cap tot soiul de idei și femeile nu se simt niciodată în largul lor dacă au idei.

Atît gazda, cît și musafirul mîncară cu multă poftă.

— Ai mai gustat vreodată o asemenea budincă de Yorkshire? Nimeni nu ştie s-o facă aşa de bună ca nevastă-mea. Iată unul dintre avantajele pe care le dobîndești luîndu-ți o nevastă care nu e deloc cucoană. Ai observat că nu e cucoană, nu?

Era o întrebare destul de penibilă și Philip nu știa cum să răspundă la ea.

— Nu m-am gîndit deloc la chestia asta, zise el încurcat.

Athelny rîse. Avea un rîs deosebit de vesel.

— Nu, nu e nici pe departe cucoană. Taică-său era țăran și ea nu și-a dat niciodată osteneala să vorbească gramatical. Am avut cu ea doisprezece copii și nouă dintre ei sînt în viață. Eu i-am spus că ar cam fi timpul să se oprească, dar ea e încăpățînată și, de vreme ce așa s-a deprins, cred că n-o să fie mulțumită pînă n-o face douăzeci.

În clipa aceea, intră Sally cu berea și, după ce-i umplu un pahar lui Philip, trecu de partea cealaltă a mesei ca să-i toarne și lui taică-său. Acesta o cuprinse cu brațul după talie.

— Ai mai văzut vreodată o fată așa frumoasă și vînjoasă? N-are decît cincisprezece ani, dar arată ca de douăzeci. Ia uită-te la obrajii ei! N-a fost bolnavă nici măcar o zi în viața ei. Mare noroc o să aibă bărbatul care o să se însoare cu ea, nu-i așa, Sally?

Sally asculta toate acestea cu un zîmbet firav care nu se arăta dintr-odată; nu era prea stînjenită, întrucît, fiind obișnuită cu izbucnirile lui taică-său, le accepta cu o modestie degajată care-i ședea foarte bine.

— Vezi să nu ți se răcească mîncarea, tată, zise ea desfăcîndu-se din brațele lui. Te rog să strigi cînd vreți să mîncați budinca.

Rămaseră iarăși singuri și Athelny duse cana la gură. Bău mult, pe nerăsuflate.

— Pe cuvîntul meu dacă există ceva mai bun pe lume decît berea englezească. Să-i mulțumim lui Dumnezeu pentru plăcerile acestea simple – friptura de vacă, budinca de orez, pofta de mîncare și berea. Pe vremuri am fost însurat cu o cucoană. Dumnezeule! Ascultă-mă pe mine, băiete, să nu cumva să faci prostia să iei de nevastă o cucoană.

Philip rîse. Pe el scena asta îl încînta – omulețul caraghios cu hainele lui ciudate, camera cu lambriuri, mobila spaniolă și mîncarea englezească; nici că se putea o combinație mai bizară.

— Tu rîzi, băiete, pentru că nici nu-ți trece prin cap să faci o mezalianță. Tu vrei o nevastă care să fie egala ta pe plan intelectual. Capul tău e îmbîcsit de idei despre tovărășia dintre soți. Astea-s nerozii, băiete! Bărbatul n-are nevoie să discute politică cu nevastă-sa. Crezi că mie mult îmi pasă de părerile lui Betty despre calculul diferențial? Un bărbat are nevoie de o nevastă care să-i gătească și să-i îngrijească copiii. Eu am încercat ambele formule și acum știu cum e mai bine. Ia să cerem să ne aducă budinca.

Bătu din palme și Sally se înfățișă de îndată. Cînd le luă farfuriile, Philip vru să se scoale și s-o ajute, dar Athelny îl opri.

— Las-o-n pace, băiete. Ea n-are nevoie să faci atîta zarvă în jurul ei, nu-i așa Sally? Și nici n-o să i se pară o mojicie din partea ta dacă ai să stai liniștit în timp ce te servește. Cît despre cavalerism, ea zice dă-l în mă-sa, nu-i așa Sally?

— Adevărat, tată, răspunse Sally cu cochetărie.

— Sally, dar tu știi despre ce vorbesc?

— Nu, tată. Dar știi bine că mamei nu-i place să te audă înjurînd.

Athelny rîse zgomotos. Sally le aduse farfuriile cu budinca de orez, suculentă și apetisantă, cu sos mult. Athelny o atacă imediat plin de elan.

— Una dintre regulile din casa asta este ca masa de duminică să nu se schimbe niciodată. Este un ritual. Friptură de vacă și budincă de orez, cincizeci de duminici pe an. În duminica Paștelui, miel cu mazăre, iar la Întîmpinarea Domnului, gîscă friptă cu sos de mere. În felul ăsta păstrăm noi tradițiile poporului nostru. Cînd Sally o să se mărite, o să uite o mulțime dintre lucrurile înțelepte pe care le-a învățat de la mine, dar niciodată n-o să uite că, dacă vrei să fii bun și fericit, trebuie să mănînci duminica friptură de vacă și budincă de orez.

— Să mă strigi cînd vreți să mîncați brînza, zise Sally impasibilă.

— Cunoști legenda pescărușului albastru? întrebă Athelny.

Philip începuse între timp să se mai deprindă cu stilul acesta al lui Athelny, de a sări de la un subiect la altul.

— Cînd pescărușul albastru obosește zburînd deasupra mării, soața lui trece dedesubt și-l susține în zbor cu aripile ei mai puternice. Uite, tocmai de asta are nevoie bărbatul de la nevastă. Cu prima mea soție am trăit trei ani. Era o adevărată cucoană, avea un venit de o mie cinci sute de lire pe an, și dădeam cu regularitate mici dineuri elegante în vilișoara noastră de cărămidă roșie din cartierul Kensington. Era o femeie încîntătoare. Toată lumea spunea asta – avocații veniți să ia masa la noi împreună cu nevestele, agenții bursei literare, politicienii care călcau cu dreptul în arenă; o, era o femeie încîntătoare. Mă obliga să merg la biserică în redingotă și joben, mă ducea la concerte de muzică clasică și-i plăceau grozav conferințele de duminică după-amiază; și, în fiecare dimineață, la opt și jumătate, se instala la micul dejun și, dacă cumva întîrziam, găseam toată mîncarea rece; și citea numai cărțile cele mai indicate, admira tablourile cele mai indicate și adora muzica cea mai indicată. Dumnezeule, cît de îngrozitor mă plictisea femeia aceea! Încîntătoare și acuma și stă tot în căsuța de cărămidă

roșie din Kensington, decorată cu tapetele lui Morris[1] și cu gravurile lui Whistler și dă și acum mici dineuri la fel de elegante, servind vițel cu sos de smîntînă și înghețată de la localul „Bunter“, ca și acum douăzeci de ani.

Philip nu întrebă datorită căror împrejurări ajunsese să se separe această pereche nepotrivită, dar îi spuse Athelny.

— Știi, Betty nu e nevasta mea; nevasta mea n-a vrut să dea divorț. Copiii sînt nelegitimi – o liotă de bastarzi; și parcă ce, o duc ei mai rău din pricina asta? Betty era una dintre femeile de serviciu din vila cu cărămidă roșie din cartierul Kensington. Acum vreo patru-cinci ani, o duceam prost de tot cu banii și, avînd deja șapte copii, m-am dus la nevastă-mea și am rugat-o să mă ajute. A zis că-mi stabilește o alocație dacă renunț la Betty și plec în străinătate. Dar parcă mă vezi pe mine renunțînd la Betty? În loc s-o părăsesc, am făcut foamea împreună cu ea o bună bucată de vreme. Nevastă-mea mi-a spus că mie îmi place să trăiesc în mocirlă. Am decăzut; am scăpătat; am coborît pe scara socială; cîștig trei lire pe săptămînă ca agent de publicitate al unui negustor de lenjerie și în fiecare zi îi mulțumesc lui Dumnezeu că nu mai stau în vila de cărămidă roșie din Kensington.

Sally le aduse brînză Cheddar și Athelny nu-și întrerupse discursul.

— E cea mai mare greșeală pe care o poate face un om să creadă că are nevoie de bani pentru a-și crește copiii. Are nevoie de bani doar ca să-i facă domnișori și cucoane, dar eu nu țin ca odraslele mele să devină gentlemeni și *lady*. Sally o să-și cîștige singură existența peste un an. O s-o dăm ucenică la o croitoreasă, nu-i așa, Sally? Iar băieții au să-și slujească patria. Vreau să intre cu toții în marină. E o viață plăcută și sănătoasă – hrană bună, soldă bună și o pensie la bătrînețe.

Philip își aprinse pipa. Athelny își răsucea singur țigări din tutun de Havana. Sally strînse masa. Philip

1. William Morris (1834-1896), estetician și artist englez, a practicat mai toate artele grafice.

era rezervat şi se simţea puţin jenat de faptul că i se fac atîtea destăinuiri. Athelny, cu glasul lui puternic într-un trup miniatural, cu stilul lui bombastic, cu înfăţişarea exotică şi cu gesturile pompoase, era o fiinţă uluitoare. Lui Philip îi amintea în mare măsură de Cronshaw. Părea să aibă aceeaşi independenţă a gîndirii, acelaşi gen boem, dar cu un temperament infinit mai vivace; în schimb, avea o gîndire comună şi nu vădea interesul pentru abstracţiuni care făcea conversaţia lui Cronshaw atît de captivantă. Athelny era foarte mîndru de familia de personalităţi provinciale căreia îi aparţinea; îi arătă lui Philip fotografii ale unui conac elisabetan şi-i spuse:

— Ştii, băiete, de şapte secole încoace familia Athelny locuieşte aici. A, dacă ai vedea şemineurile şi plafoanele!

În lambriurile camerei se afla un dulăpior şi Athelny scoase din el un arbore genealogic. I-l arătă lui Philip cu o satisfacţie copilăroasă. Era într-adevăr impunător.

— Vezi cum se repetă numele astea care au intrat în tradiţia familiei – Thorpe, Athelstan, Harold, Edward; pe băieţi i-am botezat conform acestei tradiţii. Iar fetelor, după cum vezi, le-am dat nume spanioleşti.

Pe Philip îl cuprinse un sentiment de nelinişte că poate întreaga poveste a lui Athelny nu e decît o făcătură măiestrit ticluită, prezentată nu din cine ştie ce motiv josnic, ci pur şi simplu din dorinţa de a impresiona, de a surprinde şi de a ului. Athelny îi spusese că a învăţat la Winchester: dar lui Philip, cunoscător al diferenţelor de educaţie, nu i se părea că gazda lui ar avea caracteristicile unui bărbat care a fost educat la o şcoală a protipendadei. În timp ce Athelny scotea în evidenţă splendidele legături de rudenie stabilite de strămoşii lui, Philip se distra întrebîndu-se dacă nu cumva tatăl lui fusese vreun comerciant din Winchester – agent de licitaţii sau negustor de cărbuni, şi dacă nu cumva o coincidenţă de nume era singura lui legătură cu familia veche al cărei arbore genealogic îl etala.

# Capitolul LXXXVIII

Se auzi o bătaie în ușă, iar în odaie năvăli o hoardă de copii. Acum erau cu toții curați și dichisiți; le străluceau fețele după spălătura cu săpun, iar părul parcă le era lins de viței; se duceau la școala duminicală, fiind dați în grija lui Sally. Athelny glumi cu ei în stilul lui pompos și exuberant și-ți dădeai bine seama că-i iubește pe toți. Era înduioșător să vezi ce mîndru e de înfățișarea lor robustă și frumoasă. Lui Philip copiii i se părură puțin intimidați de prezența lui, iar apoi, cînd tatăl lor îi trimise afară din cameră, avu impresia că răsuflă ușurați. Peste cîteva minute, își făcu apariția și doamna Athelny. Își scosese bigudiurile și acum purta un breton aranjat cu multă grijă. Avea o rochie neagră, simplă, o pălărie cu flori ieftine și se străduia să-și îndese mîinile, roșii și asprite de prea multă muncă, într-o pereche de mănuși de antilopă neagră.

— Mă duc la biserică, Athelny, zise ea. Ai nevoie de ceva?

— Numai de rugăciunile tale, Betty dragă.

— N-o să-ți slujească la nimic, ești prea stricat ca să-ți mai poată fi de folos, zîmbi ea.

Apoi, întorcîndu-se spre Philip, îi spuse cu glas lăbărțat:

— Nu-l pot face cu nici un preț să se ducă la biserică. E un ateu înrăit.

— Ce zici, nu seamănă cu a doua soție a lui Rubens[1]? strigă Athelny. N-ar arăta splendid într-un costum din

1. După moartea primei sale soții, Isabela Brandt, Peter Paul Rubens (1577-1640) s-a căsătorit în 1630 cu nepoata acesteia, Helene Fourment, femeie planturoasă, pe care a folosit-o ca model pentru multe dintre tablourile sale.

secolul al XVII-lea? Ăsta e genul de nevastă de care ai nevoie, băiete; ia uită-te bine la ea!

— Athelny, zău dacă n-ai fi în stare să înnebunești pe oricine cu trăncăneala, îi răspunse ea calm.

Soția lui Athelny izbuti să-și încheie nasturii de la mănuși, dar, înainte de a pleca, se întoarse către Philip cu un zîmbet blînd, ușor jenat.

— Rămîneți la ceai, nu-i așa? Lui Athelny îi place să aibă cu cine conversa și nu izbutește prea des să găsească un om deștept.

— Bineînțeles că o să rămînă la ceai, zise Athelny.

Apoi, după plecarea soției, explică:

— Eu țin morțiș să plece copiii la școala duminicală și Betty la biserică. Cred că e bine ca femeile să fie religioase. Eu unul nu cred în Dumnezeu, dar tare vreau ca femeile și copiii să aibă credință.

Philip, care era foarte rigid cînd venea vorba de adevăr, fu puțin șocat de această atitudine degajată și superficială.

— Bine, dar cum poți să stai și să privești cu brațele încrucișate cînd copiilor dumitale li se spun lucruri pe care dumneata nu le socoți adevărate?

— Dacă sînt frumoase, nu mă prea interesează cît de adevărate sînt. E exagerat să pretinzi ca lucrurile să-ți stimuleze deopotrivă și rațiunea, și simțul estetic. Voiam ca Betty să treacă la catolicism, mi-ar fi plăcut să asist la convertirea ei și s-o văd purtînd coronița de flori de hîrtie, dar ea rămîne o protestantă incorigibilă. Și pe urmă, religia e chestie de temperament; poți să crezi orice, dacă ai o fire religioasă, și dacă n-o ai nu contează ce credințe îți sînt inculcate pentru că tot o să te debarasezi de ele. Poate că religia este cea mai bună școală a moralității. Este ca unul dintre medicamentele acelea folosite de voi, doctorii, care cuprind în ele un alt medicament dizolvat; primul medicament n-are nici o eficacitate în sine, dar dă posibilitatea absorbirii celuilalt. Asimilezi moralitatea pentru că există în interiorul religie; religia o pierzi, dar morala îți rămîne. E mai probabil ca un om să fie bun dacă a învățat bunătatea prin dragostea

de Dumnezeu, decît prin lectura operelor lui Herbert Spencer[1].

Asta venea în contradicţie cu toate ideile lui Philip. El încă mai privea creştinismul drept o robie înjositoare de care trebuia să te lepezi cu orice preţ; în subconştientul lui, era asociat cu liturghiile mohorîte din catedrala de la Tercanbury şi cu ceasurile nesfîrşite de plictiseală îndurate în biserica îngheţată de la Blackstable. Iar morala pomenită de Athelny nu era pentru el altceva decît o părticică din religia păstrată de o inteligenţă şchioapă după ce se dezbăra de credinţele care – ele şi numai ele – o făceau rezonabilă. Dar, în timp ce medita asupra răspunsului pe care să i-l dea lui Athelny, acesta, mult mai interesat să se audă vorbind decît să participe la o discuţie, izbucnise deja într-o tiradă cu privire la catolicism. Pentru el, religia romano-catolică făcea parte integrantă din Spania; iar Spania însemna mult pentru el, întrucît acolo simţise că evadează din convenţionalismul pe care-l găsise atît de iritant în timpul căsniciei. Cu gesturi largi şi cu tonul apăsat, care făcea toate spusele lui atît de frapante, Athelny îi descrise lui Philip catedralele spaniole cu vastele lor spaţii întunecate, aurul masiv al uşilor de la altar, ornamentele somptuoase de fier forjat cu poleiala înnegrită de vreme, aerul încărcat de tămîie, tăcerea care domnea acolo: Philip aproape că-i vedea dinaintea ochilor pe canonicii îmbrăcaţi cu sutane de prebendă, novicii cu veşminte roşii trecînd din sacristie în balconul corului; mai că auzea chiar şi recitativul monoton al slujbelor de seară. Numele pe care le pomenea Athelny – Avila, Tarragona, Saragossa, Segovia, Cordoba – răsunau în inima lui ca nişte trîmbiţe. Parcă avea dinaintea ochilor ansamblurile imense de granit cenuşiu aşezate în vechile oraşe spaniole în mijlocul unui peisaj sălbatic, aspru şi bătut de vînturi.

— Întotdeauna m-am gîndit că mi-ar plăcea să mă duc la Sevilla, zise el într-o doară, cînd Athelny făcu o

---

1. Biolog, sociolog şi filozof englez (1820-1903).

pauză de o clipă, rămînînd cu mîna întinsă în aer, într-un gest dramatic.

— Sevilla! strigă Athelny. Nu, nu, să nu te duci acolo. Sevilla! Asta îți evocă fete care dansează cu castaniete și cîntă prin grădinile de pe malul Guadalquivirului, luptele cu tauri, florile de portocal, broboadele de dantelă numite *mantones de Manila*[1]. Asta e Spània din opera bufă și din Montmartre[2]. Farmecul acesta facil nu poate oferi o distracție permanentă decît unei inteligențe superficiale. Theophile Gautier[3] a extras din Sevilla tot ce poate ea să ofere. Noi, care am venit după el, nu putem decît să-i reproducem senzațiile. El și-a pus mîinile mari și groase pe ceea ce-ți sare în ochi și acolo totul îți sare în ochi; totul poartă urme de degete, totul e ros și zdrențuit. Murillo[4] este pictorul ei.

Athelny se ridică de pe scaun, se îndreptă către dulăpiorul spaniol, îi coborî placa din față cu balamale mari aurite și cu o încuietoare de mare efect, lăsînd să se vadă o serie întreagă de sertărașe. Scoase dinăuntru un maldăr de fotografii.

— Cunoști picturile lui El Greco? întrebă Athelny.

— A, îmi aduc aminte că cineva de la Paris fusese grozav de impresionat de ele.

— El Greco era pictorul orașului Toledo. Betty n-a putut găsi fotografia pe care voiam să ți-o arăt. E un tablou în care El Greco pictează orașul pe care-l îndrăgea și e mai exact decît orice fotografie. Vino și stai aici la masă.

Philip își trase scaunul mai în față și Athelny puse dinaintea lui fotografia. Philip o privi plin de curiozitate și păstră multă vreme tăcerea. Întinse mîna după alte fotografii și Athelny i le trecu rînd pe rînd. Pînă atunci, Philip nu mai văzuse lucrările acestui maestru enigmatic; la prima vedere, îl supără desenul nerealist; siluetele

1. Voaluri (de dantelă) (sp.); corect *Manilla*.
2. Cartierul localurilor de distracție din Paris.
3. Poet parnasian francez (1811-1872).
4. Pictor spaniol (1617-1682).

erau extraordinar de alungite; capetele erau mici, atitudinile erau nefirești. Ăsta nu era realism, și totuși, chiar și din fotografii, căpătai impresia unei realități tulburătoare. Athelny se pornise să facă descrieri entuziaste în expresii pline de vioiciune, dar Philip nu auzea decît vag ce spune. Era nedumerit. Și era totodată și emoționat într-un mod ciudat. Tablourile astea păreau să-i înfățișeze un anumit sens, dar el nu știa exact care e sensul lor. Erau portrete de bărbați cu ochi mari și melancolici care păreau să spună ceva, dar nu știai exact ce; erau călugări deșirați în veșminte franciscane sau dominicane, cu fețele tulburate, cu mîinile oprite în gesturi al căror sens îți scăpa; mai era și înălțarea la ceruri a Fecioarei Maria, era o scenă a răstignirii pe cruce, în care pictorul, prin cine știe ce magie a simțirii, izbutise să sugereze că trupul lui Hristos mort nu e alcătuit din carne omenească, ci din carne dumnezeiască; și mai era și tabloul Înălțării, în care Mîntuitorul părea să se avînte spre Cîmpiile Elizee și totuși să calce pe aer tot atît de ferm ca și cum ar fi avut pămînt sub picioare; brațele ridicate ale Apostolilor, faldurile veșmintelor lor, gesturile lor extatice transmiteau o impresie de exaltare și de bucurie sacră. Aproape în toate cazurile, fondul era reprezentat de cerul nopții, de noaptea adîncă a sufletului cu nori tulburi mînați de vînturile stranii ale iadului asupra cărora razele lunii nefirești revărsau o lumină înspăimîntătoare.

— Am văzut cerul ăsta de nenumărate ori la Toledo, zise Athelny. Eu cred că El Greco a sosit prima dată în oraș tocmai într-o noapte dintr-asta care i-a produs o impresie atît de violentă, încît nu s-a mai putut elibera niciodată de ea.

Philip își aminti cum fusese afectat Clutton de acest pictor straniu a cărui operă el o vedea pentru prima dată acum. Se gîndi că cel mai interesant dintre toți oamenii cunoscuți de el la Paris fusese Clutton. Pe ei, maniera lui sardonică, detașarea lui ostilă îi împiedicaseră să-l cunoască bine; dar, aruncînd o privire retrospectivă, Philip își dădu seama că Clutton avusese în el o forță tragică,

ce-și căuta zadarnic expresia în pictură. Era un om cu un caracter neobișnuit, viguros, mistic după moda unei epoci care n-avea nici o înclinație spre misticism; un om pe care viața îl scotea din răbdări pentru că se vedea în imposibilitatea de a spune lucrurile pe care le sugerau imboldurile obscure din inima lui. Intelectul lui nu era adaptat rosturilor spiritului. Nu era de mirare că avea o înțelegere atît de profundă pentru grecul care născocise o tehnică nouă de exprimare a aspirațiilor sufletului său. Philip privi din nou seria de portrete de nobili spanioli, cu colerete, cu barbișoane ascuțite, cu fețele palide încadrate de sobrietatea hainelor lor negre și de întunecimea fondului. El Greco era pictorul sufletului; și acești nobili, palizi și stinși – nu din cauza istovirii, ci din pricina restricțiilor pe care și le impuneau – cu mințile lor torturate, par să umble prin lume inconștienți de frumusețea ei; ochii lor privesc numai înlăuntru, în inima lor, și strălucirea nevăzutului îi orbește. Nici un pictor nu a arătat într-un mod mai necruțător faptul că lumea e doar un popas efemer. Sufletele oamenilor pictați de el dau glas prin ochii lor dorurilor stranii din pricina cărora tînjeau; simțurile lor au o acuitate miraculoasă nu atît pentru sunete, și mirosuri, și culoare, cît pentru senzațiile foarte subtile ale sufletului. Omul plin de noblețe se plimbă avînd în piept o inimă monastică, iar ochii lui văd lucruri pe care le văd și sfinții în chiliile lor și el nu e deloc uimit. Buzele lui nu cunosc zîmbetul.

Philip, continuînd să tacă, se întoarse la imaginea orașului Toledo care, după părerea lui, era cel mai captivant dintre toate tablourile. Nu-și mai putea lua ochii de la ea. Avea sentimentul straniu că e pe punctul de a face o nouă descoperire în viață, tremura de fiorul aventurii. O clipă se gîndi la dragostea care-i carbonizase sufletul: dragostea părea un lucru cu totul neînsemnat față de emoția care se aprindea acum în inima lui. Tabloul la care se uita înfățișa o suită de case îngrămădite pe un deal; într-un colț, un băiat ținea deschisă o hartă mare a orașului; în capătul celălalt al tabloului, se afla o figură clasică, simbolizînd rîul Tago; iar în înaltul cerului se

afla Fecioara Maria înconjurată de îngeri. Era un peisaj străin de tot ceea ce îi era lui Philip familiar, pentru că el trăise în cercuri care se închinau realismului fidel; şi totuşi, şi aici, spre propria lui uimire, simţea o realitate mai profundă decît cea creată de oricare dintre maeştrii pe urmele cărora încercase smerit să păşească. Îl auzi pe Athelny spunînd că reprezentarea este atît de precisă, încît cînd cetăţenii din Toledo au venit să se uite la tablou şi-au recunoscut casele. Pictorul reprezentase exact ceea ce observase, dar văzuse totul cu ochii spiritului. Oraşul acela de un cenuşiu palid avea ceva nepămîntesc. Era un oraş al sufletului văzut într-o lumină palidă, care nu era nici a zilei, nici a nopţii. Era aşezat pe un deal verde, dar verdele nu aparţinea acestei lumi; şi era înconjurat de ziduri şi bastioane masive pe care nu le puteau asalta nici un fel de maşini sau instrumente de război născocite de mintea omului, ci doar postul şi rugăciunea, suspinele penitente şi mortificările cărnii. Era o fortăreaţă a lui Dumnezeu. Casele acelea cenuşii nu erau făcute din nici unul din soiurile de piatră cunoscute zidarilor, aspectul lor avea ceva înspăimîntător şi nu-ţi puteai da seama ce fel de oameni ar putea trăi în ele. Puteai să te plimbi pe străzi şi să nu te miri că le găseşti pe toate pustii, deşi nu erau goale; pentru că simţeai o prezenţă invizibilă şi totuşi manifestă pentru toată sensibilitatea interioară. Era un oraş mistic în care imaginaţia începe să se împleticească şi să şchioapete ca un om care păşeşte brusc din lumină în întuneric; sufletul umbla dezgolit de colo pînă colo, cunoscînd incognoscibilul şi conştient în mod straniu de experienţa, intimă, dar inexprimabilă, a absolutului. Şi, fără pic de surprindere, pe cerul acela albastru învestit cu o realitate pe care nu ochiul, ci sufletul o destăinuie, cu turma aceea de nori uşori mînaţi de adieri nefireşti, ca strigătele şi suspinele sufletelor pierdute, o vedeai pe Fecioara Maria cu un veşmînt roşu şi o mantie albastră între îngeri înaripaţi. Philip simţi că locuitorii acelui oraş ar fi privit această apariţie fără să se minuneze, plini de respect şi de recunoştinţă, şi şi-ar fi văzut de drum.

Athelny vorbi despre scriitorii mistici ai Spaniei, despre Teresa de Avila, Sfîntul Ioan al Crucii, Fray Diego de León; manifestau cu toții aceeași pasiune pentru cele nevăzute, pe care o simțise Philip în tablourile lui El Greco. Ei păreau să dețină puterea de a atinge transcendentul și de a vedea invizibilul. Erau spanioli din epoca lor, în care tremurau înfiorate toate faptele strălucite ale unei mari națiuni; fantezia lor era îmbogățită de splendorile Americii și de verdeața insulelor din Marea Caraibilor. În vinele lor curgea forța care provenea din luptele lor seculare cu maurii; erau mîndri întrucît erau stăpînii lumii; și simțeau lăuntric depărtările imense, pustiurile hîde, munții înzăpeziți ai Castiliei, soarele și cerul senin și cîmpiile înflorite ale Andaluziei. Viața era pasionantă și diversă, și, pentru că oferea atît de mult, ei tînjeau agitați după alte și alte lucruri; oameni fiind, erau veșnic nemulțumiți; și-și puneau toată această vitalitate nerăbdătoare a lor într-o aspirație arzătoare către inefabil. Lui Athelny nu-i displăcea să găsească un om căruia îi putea citi traducerile făcute de el ca să se distreze și să-și umple timpul liber; și, cu glasul său frumos și vibrant, recita *Cîntarea inimii și a lui Hristos, mirele ei,* poezia minunată care începe cu *„En una noche oscura“*[1] și acea *Noche serena*[2] a lui Fray Luis de León[3]. Le tradusese cu multă simplitate, nu fără oarecare îndemînare, și găsise cuvinte care cel puțin sugerau grandoarea maiestuoasă și aspră a originalului. Tablourile lui El Greco explicau aceste poezii, iar ele, la rîndul lor, îi explicau tablourile.

Philip nutrise un oarecare dispreț pentru idealism. Întotdeauna avusese o pasiune pentru viață, și idealismul pe care-l întîlnise pînă atunci i se păruse a fi în cea mai mare măsură o fugă lașă din fața ei. Idealistul se închista pentru că nu putea suferi înghionteala gloatei omenești; nu avea puterea de a se lupta și de aceea

1. Într-o noapte întunecoasă (sp.).
2. Noapte senină (sp.).
3. Cărturar și poet religios (1527-1591).

considera bătălia drept vulgară; era înfumurat și, întrucît semenii lui nu voiau să-l aprecieze așa cum se aprecia el, se consola disprețuindu-i. Pentru Philip, tipul caracteristic era Hayward, plăcut la înfățișare, cu mișcări languroase, care ajunsese prea gras și cam chel, îngrijindu-și încă rămășițele frumuseții și propunîndu-și chiar și acum fără prea multă convingere să facă lucruri desăvîrșite într-un viitor incert; iar în spatele acestor lucruri se ascundeau whisky-ul și amorurile vulgare ale străzii. Tocmai ca reacție față de ceea ce reprezenta Hayward, Philip se declara zgomotos pentru viață așa cum era ea; sordidul viciu, diformitatea nu-l supărau; el afirma că preferă omul în toată goliciunea lui; și-și freca mîinile încîntat cînd se înfățișa dinaintea lui un caz de meschinărie, cruzime, egoism sau destrăbălare; asta era realitatea. La Paris învățase că nu există nici urîțenie, nici frumusețe, ci numai adevăr: goana după frumusețe este doar sentimentalism. Oare nu el introdusese reclama pentru *Chocolat Menier* într-un peisaj pictat de el, pentru a fugi de tirania frumuseții ireale?

Dar aici părea să ghicească un element nou. În ultima vreme se tot apropiase, mereu șovăind, de el, dar abia acum era conștient de acest fapt; se simțea în pragul unei descoperiri. Avea senzația că aici a găsit ceva superior realismului pe care-l adorase; dar, fără doar și poate, nu era idealismul golit de sînge care ocolea viața adevărată, din simplă slăbiciune; dimpotrivă, era prea puternic; era viril; accepta viața cu toată vivacitatea, urîțenia și frumusețea ei, cu tot caracterul ei murdar, josnic și eroic; și totuși, continua să fie realism; numai că era un realism împins pe o treaptă superioară, către o culme unde faptele erau transformate de lumina mult mai vie în care erau privite. Philip părea să vadă lucrurile mult mai profund cu ochii gravi ai acestor nobili defuncți ai Castiliei; iar gesturile sfinților, pe care la început le considerase nebunești și deformate, îi apăreau acum ca purtătoare ale unei semnificații misterioase. Numai că el nu era în stare să discearnă această semnificație. Era ca un mesaj a cărui primire era din cale afară

de importantă pentru el, dar care i-a fost transmis într-o limbă necunoscută și deci nu-l putea descifra. El tot mai căuta fără încetare sensul vieții, și aici i se părea că i se oferă un asemenea sens; atîta doar că era obscur și vag. Se simțea adînc tulburat. Vedea ceea ce i se părea a fi adevărul, așa cum poți să vezi un lanț de munți luminat parcă de niște fulgere într-o noapte întunecoasă, pe furtună. I se părea că vede că omul nu trebuie să-și lase viața la voia întîmplării, ci, dimpotrivă, că voința lui este puternică; i se părea că vede că stăpînirea de sine poate fi la fel de violentă și de activă ca și capitularea în fața pasiunii; i se părea că vede că viața interioară poate fi la fel de variată și cu nenumărate fațete, la fel de bogată în experiențe ca și viața reală a unui om care a cucerit tărîmuri noi și care a explorat pămînturi necunoscute.

# Capitolul LXXXIX

Conversaţia dintre Philip şi Athelny fu întreruptă de nişte paşi zgomotoşi pe scări. Copiii se întorceau de la şcoala duminicală. Athelny le deschise uşa şi ei intrară rîzînd şi ţipînd. Îi întrebă vesel ce-au învăţat. Sally îşi făcu apariţia o clipă, aducînd instrucţiuni din partea mamei ca tatăl să-i distreze pe copii pînă ce pregăteşte ea ceaiul, iar Athelny începu să le povestească un basm de Andersen. Copiii nu erau prea sfioşi şi curînd ajunseră la concluzia că n-au de ce să fie înspăimîntaţi de Philip. Jane se apropie şi, după ce rămase o vreme în picioare lîngă el, se instală deodată pe genunchii lui. Philip, care dusese o viaţă singuratică, avea pentru prima dată ocazia să asiste la o scenă de familie: ochii lui zîmbeau, oprindu-se asupra acestor copii frumoşi, absorbiţi de povestirea basmului. Viaţa noului său prieten, aşa excentrică precum părea la prima vedere, căpăta acum în ochii lui frumuseţea unui lucru de o naturaleţe desăvîrşită. Sally reveni.

— Ei, copii, ceaiul e gata, zise ea.

Jane se dădu jos de pe genunchii lui Philip şi cu toţii se întoarseră în bucătărie. Sally începu să aşeze tacîmurile pe masa în stil spaniol.

— Mama te întreabă dacă să vină să bea ceaiul cu voi, întrebă ea. Pe copii îi pot hrăni eu.

— Spune-i maică-tii că o să fie o adevărată cinste şi un prilej de mîndrie pentru noi dacă o să ne onoreze cu prezenţa ei, zise Athelny.

Lui Philip i se păru că omul ăsta nu poate spune nimic fără elaborate înflorituri oratorice.

— Atunci pun o ceaşcă şi pentru ea.

Se întoarse peste o clipă cu o tavă pe care erau o pîine de casă, unt şi un borcan cu gem de căpşune. În timp ce aşeza lucrurile acestea pe masă, taică-său o tachina. Îi spunea că ar fi timpul să mai iasă în lume; lui Philip îi povesti că fata e foarte mîndră, că nici nu vrea să audă de adoratorii care făceau coadă, doi cîte doi, la uşa şcolii duminicale, aspirînd la onoarea de a o conduce pînă acasă.

— Dar ştiu că îndrugi la verzi şi uscate, tată, zise Sally şi faţa i se lumină încet de obişnuitul ei zîmbet blînd.

— Cînd te uiţi aşa la ea nici n-ai crede că o calfă de croitor a plecat voluntar în armată pentru că n-a vrut să-i vorbească şi că un instalator de electricitate – bagă bine de seamă – de electricitate, a început să tragă la măsea pentru că la biserică nu l-a lăsat să citească imnurile de pe cartea ei de cîntece. Mă trec fiorii cînd mă gîndesc ce-o să se întîmple în ziua în care o să înceapă să se coafeze.

— Mama o să aducă ceaiul, zise Sally.

— Sally nici nu mă ia în seamă vreodată, rîse Athelny privind-o cu dragoste şi mîndrie. Îşi vede de treburile ei, fără să-i pese de războaie, revoluţii şi cataclisme. Vai, ce nevastă bună o să fie ea pentru un om cumsecade!

Doamna Athelny aduse ceaiul. Aşezîndu-se pe scaun, începu să taie felii de pîine pe care le unse cu unt. Pe Philip îl amuza faptul că se purta cu bărbatul ei de parcă ar fi fost un copil. Îi întindea gemul pe pîine şi îi tăia feliile nici prea mari, nici prea mici, ca să le poată mînca el uşor. Îşi scosese pălăria şi rămăsese în rochia ei de duminică, puţin cam prea strîmtă după părerea lui Philip, arăta ca una dintre soţiile fermierilor pe la care se dusese el uneori în vizită împreună cu unchiul lui, cînd era copil. Atunci se dumiri de ce i se părea familiară vocea ei. Vorbea ca oamenii din Blackstable.

— Din ce parte a ţării sînteţi? o întrebă el.

— De loc sînt din comitatul Kent. M-am născut la Ferne.

— Aha, am știut eu. Unchiul meu e paroh la Blackstable.

— Ca să vezi, ce comedie! exclamă ea. Adineaori cînd eram la biserică tocmai mă întrebam dacă n-ați fi cumva vreo rubedenie de-a domnului Carey. Oho, încă de cîte ori l-am văzut! O verișoară de-a mea s-a măritat cu domnu' Barker de la ferma Roxley, tocmai pe-acolo pe la biserica din Blackstable și, cînd eram fată, mă duceam de multe ori și stăteam acolo. Ei, ziceți și dumneavoastră dacă nu e comedie?

Îl privi acum cu mult mai multă curiozitate și ochii ei fără strălucire se animară. Îl întrebă dacă îi cunoaște satul de baștină. Era o așezare destul de drăguță, la vreo zece mile de Blackstable și parohul de acolo venea uneori la Blackstable pentru sărbătoarea recoltei. Ea pomeni numele cîtorva fermieri de prin împrejurimi. Îi făcea o plăcere nebună să mai poată vorbi despre ținutul în care și-a petrecut tinerețea și era încîntată să evoce scene și figuri pe care și le întipărise în memorie cu tenacitatea specifică clasei din care făcea parte. Și lui Philip aceste amintiri îi treziră un sentiment ciudat. Părea că o adiere plăcută de la țară ar fi pătruns în camera aceea căptușită cu lambriuri, din inima Londrei. În fața ochilor începu să i se desfășoare imaginea cîmpiilor întinse din Kent, înconjurate de ulmi falnici; nările începură să i se dilate de miresme. Din pricina apropierii de Marea Nordului, aerul sărat de acolo e aspru și tăios.

Philip plecă de la familia Athelny abia pe la zece. La opt, copiii veniră la ei să spună „noapte bună" și, într-un mod cît se poate de firesc, îi întinseră obrajii lui Philip ca să-i sărute. Inima lui se deschise de tot de dragul lor. Sally nu făcu decît să-i întindă mîna.

— Sally nu-i sărută niciodată pe domnii pe care nu i-a văzut decît o dată în viață, zise taică-său.

— Atunci înseamnă că trebuie să mă mai poftiți o dată, zise Philip.

— Nu e cazul să băgați în seamă nimic din ce spune tata, remarcă Sally zîmbind.

— E o domnișoară foarte stăpînă pe sine, adăugă tatăl ei.

În timp ce doamna Athelny îi culca pe copii, luară un mic supeu alcătuit din pîine, brînză și bere; iar cînd Philip se duse în bucătărie să-i spună „noapte bună" (rămăsese acolo odihnindu-se și citind revista *The Weekly Dispatch*), ea îl invită foarte cordial să mai vină pe la ei.

— Atîta vreme cît Athelny are serviciu, duminica o să găsiți totdeauna o masă bună la noi, zise ea, și vă faceți o adevărată pomană cu el dacă veniți să faceți conversație.

Sîmbăta următoare, Philip primi o carte poștală de la Athelny prin care-l anunța că-l așteaptă a doua zi la masă; dar, temîndu-se că mijloacele lor financiare nu sînt chiar așa de substanțiale cum ar dori domnul Athelny să-l facă să creadă, Philip le scrise că o să vină doar la ceai. Cumpără un cozonac mare cu stafide, ca vizita lui să nu fie o povară pentru ei. Cînd veni, constată că toată familia se bucură să-l vadă, iar cozonacul îl ajută să-i cucerească definitiv pe copii. El ținu morțiș să ia cu toții ceaiul împreună în bucătărie, și masa se desfășură într-o atmosferă de rîsete zgomotoase. Curînd, Philip își luă obiceiul de a se duce la familia Athelny în fiecare duminică. Deveni favoritul copiilor, pentru că era un om simplu și lipsit de afectare și pentru că se vedea de la o poștă că i-a îndrăgit. De cum îl auzeau sunînd la ușă, unul dintre copii scotea capul pe fereastră, să se asigure că el e, și apoi dădeau cu toții buzna pe scări într-o adevărată avalanșă, ca să-i deschidă ușa. Se aruncau pe rînd în brațele lui. La ceai se băteau pentru privilegiul de a sta lîngă el. Curînd începură să-i spună „nenea Philip".

Athelny era foarte comunicativ din fire și, încetul cu încetul, Philip află despre diferitele etape din viața lui. Exercitase mai multe profesii și Philip avu impresia că întotdeauna a reușit să strice tot ce începuse. Lucrase la o plantație de ceai din Ceylon și fusese comis-voiajor în America, ducînd cu el mostre de vinuri italienești; dintre toate slujbele, singura pe care o păstrase mai multă vreme fusese cea de secretar al Societății de Apă și Canalizare din Toledo; fusese ziarist și ceva vreme ținuse rubrica judiciară, scriind reportaje de la tribunalele de instrucție pentru un ziar de seară; fusese redactor la un

ziar din inima Angliei şi redactor-şef al unei gazete de pe Riviera. În timp ce exercita aceste funcţii diverse, colecţionase tot felul de anecdote amuzante pe care le debita, savurîndu-şi cu o deosebită încîntare talentul de a-şi distra ascultătorii. Citise mult, delectîndu-se în special cu cărţile neobişnuite; şi revărsa comorile sale de cunoştinţe tainice bucurîndu-se ca un copil de uimirea interlocutorilor. Cu vreo trei sau patru ani mai înainte, sărăcia lucie îl silise să accepte slujba de agent de publicitate al unui mare magazin de textile; şi, cu toate că socotea munca aceea nedemnă de un om de valoarea lui – dat fiind că avea o părere exagerat de bună despre el însuşi – poziţia de neclintit a soţiei în această privinţă şi nevoile familiei îl făcuseră s-o păstreze cu orice preţ.

# Capitolul XC

Plecînd de la familia Athelny, Philip cobora pe Chancery Lane și după aceea mergea pe Strand ca să ia un autobuz din capătul străzii Parlamentului. Într-o duminică, la vreo șase săptămîni de cînd era în vizită cu ei, o luă ca de obicei pe acest drum, dar autobuzele spre Kennington erau arhipline. Era prin iunie, însă plouase toată ziua, și seara tîrziu aerul era jilav și rece. Merse pe jos pînă la Piccadilly Circus ca să găsească loc pe scaun; capul liniei era la fîntînă și, cînd sosea în stația aceea, autobuzul n-avea de obicei mai mult de doi-trei pasageri. Venea din sfert în sfert de oră, așa că trebui să aștepte o vreme. Neavînd ce face, privi mulțimea care trecea. Cîrciumile tocmai se închideau și pe străzi era forfotă. Mintea lui Philip era plină de ideile pe care Athelny le expusese cu farmecul lui obișnuit.

Deodată, lui Philip i se opri inima în loc. Dădu cu ochii de Mildred. De săptămîni întregi nu se mai gîndise la ea. O văzu cum tocmai trece de colțul dinspre Shaftesbury Avenue și se oprește la bordură, așteptînd să treacă un șir de trăsuri. Era atentă doar să prindă un moment liber ca să traverseze.

Purta o pălărie mare de pai negru, cu multe pene, și o rochie neagră de mătase; pe atunci, erau la modă rochiile cu trenă; cînd se eliberă drumul, Mildred traversă, luînd-o pe Piccadilly, măturînd caldarîmul cu coada rochiei. Lui Philip începu să-i bată tare inima în piept. Se luă după ea. Nu voia să-i vorbească, dar se întreba unde s-o fi ducînd la ora aceea; tare ar fi dorit să-i vadă fața. Mildred porni încet în jos și, luînd-o pe Air Street,

ajunse pe Regent Street. De acolo o porni iar spre Piccadilly Circus. Philip era nedumerit. Nu izbutea să înțeleagă ce face Mildred. Poate că aștepta pe cineva, și pe Philip îl apucă o curiozitate teribilă să știe pe cine anume. Mildred îl ajunse din urmă pe un grăsun cu gambetă care mergea agale în aceeași direcție ca și ea; ajungînd în dreptul lui, întoarse capul și-i trase o ocheadă. Mai făcu cîțiva pași pînă ajunse la magazinul „Swan & Edgar's", unde se opri și așteptă cu spatele la vitrină. Cînd grăsunul ajunse în dreptul ei, ea îi zîmbi. Bărbatul se uită lung la ea, apoi întoarse capul și-și văzu de drum. Atunci Philip înțelese.

Îl năpădi o scîrbă copleșitoare. O clipă i se înmuiară picioarele și abia se mai putu ține drept; apoi porni repede după ea; o apucă de braț.

— Mildred!

Se întoarse, tresărind violent. Lui Philip i se păru că roșește, dar de fapt era prea întuneric ca să vadă bine. O vreme stătură și se priviră fără o vorbă. Într-un tîrziu, Mildred exclamă:

— Ia te uită, ce întîlnire!

Philip nu știa ce să răspundă; era teribil de zguduit; frazele care i se învălmășeau în minte păreau teribil de melodramatice.

— E îngrozitor, gîfîi el, mai mult pentru sine.

Mildred nu mai scoase o vorbă, îi întoarse spatele și se uită în pămînt. Philip simțea că fața lui s-a schimonosit de durere.

— Nu e nicăieri pe aici un loc unde am putea să mergem să stăm de vorbă?

— Nu vreau să stau de vorbă, zise ea posacă. De ce nu poți să mă lași în pace?

Lui Philip îi dădu prin gînd că poate fata are nevoie urgentă de bani și deci nu-și poate permite luxul de a pleca prea repede de-acolo.

— Dacă ești cumva la strîmtoare să știi că am la mine vreo două lire, îngăimă el.

— Nu înțeleg ce vrei să spui. Eu mă plimbam pur și simplu pe aici în drum spre casă. Credeam că am să mă întîlnesc cu una dintre colegele de la serviciu.

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu mai începe iarăşi cu minciunile, îi răspunse el.

Apoi o văzu că plînge şi îşi repetă întrebarea.

— Nu putem merge undeva să stăm de vorbă? Nu se poate să mergem la tine?

— Nu, asta e imposibil, suspină ea. Acolo n-am voie să primesc bărbaţi. Dacă vrei ne putem întîlni mîine.

Philip era sigur că Mildred o să-i tragă clapa. Nici în ruptul capului nu voia s-o lase să plece.

— Nu. Trebuie să mă duci chiar acum undeva.

— Mă rog, este o cameră pe care o ştiu, dar o să trebuiască să plăteşti o taxă de şase şilingi.

— Bine, asta nu mă deranjează. Unde e?

Mildred îi dădu adresa şi Philip strigă după o birjă. Merseră într-o străduţă sărăcăcioasă din spatele Muzeului Britanic, cam pe lîngă Gray's Inn Road, şi Mildred îi spuse birjarului să oprească la colţ.

— Nu le place să tragi la scară, zise ea.

Astea fură singurele cuvinte pe care le schimbară în birjă. Merseră cîţiva paşi pe jos şi, la o uşă, Mildred se opri şi ciocăni tare de trei ori. Philip observă în oberliht un anunţ pe carton pentru camere de închiriat. Uşa se deschise fără zgomot şi o femeie înaltă, cam bătrîioară, le dădu drumul înăuntru. Îi aruncă o privire lui Philip şi apoi îi şopti ceva lui Mildred. Mildred îl conduse pe Philip de-a lungul unui coridor pînă la o cameră din fund. Era întuneric beznă. Îi ceru un chibrit şi aprinse becul de gaz; nu avea glob, aşa că flacăra izbucni cu putere. Philip văzu că se află într-un mic dormitor murdar, încărcat de prea multă mobilă, vopsită ca să pară din lemn de pin; perdelele de dantelă erau jegoase în ultimul hal; gura căminului era acoperită cu un evantai mare de hîrtie. Mildred se trînti pe scaunul de lîngă cămin. Philip se aşeză pe marginea patului. Îi era ruşine. Observă abia acum că Mildred are obrajii încărcaţi de fard şi sprîncenele înnegrite cu cărbune; dar era slabă şi arăta rău şi rujul din obraji îi exagera şi mai tare paloarea verzuie a pielii. Se uita impasibilă la evantaiul de hîrtie. Philip nu ştia ce să spună, nu-i venea nimic în minte şi, pe

deasupra, simțea că se îneacă de parcă ar fi fost gata să izbucnească în plîns. Își acoperi ochii cu mîinile.

— Dumnezeule, dar e îngrozitor, gemu el.

— Nu înțeleg ce te-a apucat să faci atîta caz. Credeam c-o să te bucuri.

Philip nu răspunse, dar, peste o clipă, lui Mildred îi scăpă un suspin.

— Nu cumva îți închipui că o fac de plăcere?

— O, Doamne! strigă el. Îmi pare rău, îmi pare așa de rău!

— Parcă asta îmi ține mie de cald!

Philip iar nu mai știa ce să spună. Îi era o teamă cumplită să nu cumva să rostească vreo vorbă pe care ea ar putea s-o ia drept un reproș sau o batjocură.

— Unde e copilașul? întrebă el în cele din urmă.

— Am adus fetița cu mine la Londra. Nu mai aveam bani s-o țin la Brighton, așa că a trebuit s-o iau. Am o cameră în cartierul Highbury. Proprietăresei i-am zis că sînt artistă. E un drum destul de lung ca să vii în fiecare zi pînă în West End, dar nu e deloc ușor să găsești pe cineva care să închirieze camere femeilor singure.

— La local n-au vrut să te reangajeze?

— N-am găsit nicăieri de lucru. Mi-am rupt picioarele umblînd după slujbă. Odată mi-am găsit un post, dar am lipsit vreo săptămînă fiindcă nu mi-a fost bine și, cînd am revenit, mi-au zis că nu mai vor să mă țină. Și parcă ce, poți să le faci o vină pentru asta? În slujbe dintr-astea, nu le dă mîna să țină decît fete voinice.

— Nici acum nu arăți prea bine, zise Philip.

— Astă-seară n-ar fi trebuit să ies, că mă simțeam cam slăbită, dar n-aveam încotro, trebuia să fac rost de bani. I-am scris lui Emil și i-am spus că sînt lefteră, dar ăla nu s-a învrednicit nici măcar să-mi răspundă la scrisoare.

— Ai fi putut să-mi scrii mie.

— Nu-mi venea prea ușor, după cele ce s-au întîmplat, și nici nu voiam să știi că am greutăți. Nu m-ar fi mirat dacă mi-ai fi spus pur și simplu că am găsit ce-am căutat.

— S-ar părea că nici acuma n-ai ajuns să mă cunoști destul de bine.

În decurs de cîteva clipe, lui Philip îi trecură prin minte chinurile pe care le suferise din pricina ei, și îi veni rău cînd își aminti de toate durerile lui. Dar acum nu mai era decît o simplă amintire. Cînd o privi, își dădu seama că n-o mai iubește. Îi era tare milă de ea, dar se bucura că e liber. Privind-o cu un aer grav, se întreba cum de putuse să se prostească atît de tare din dragoste pentru ea.

— Tu ești un gentleman în toată puterea cuvîntului, zise ea. De altfel, ești singurul pe care l-am cunoscut vreodată.

Făcu o pauză de un minut și apoi roși pînă în albul ochilor.

— Philip, îmi vine tare greu să te întreb, dar nu cumva ai putea să-mi dai niște bani?

— Din fericire, am ceva bani la mine. Mă tem însă că nu sînt decît două lire.

I le dădu.

— Să știi că n-am să-ți rămîn datoare, Philip.

— O, lasă asta! zîmbi el. Nu-ți face griji pentru atîta lucru.

Nu apucase să-i spună nimic din ce voia să-i spună. Vorbiseră de parcă ar fi fost lucrul cel mai firesc din lume; și acum i se părea că ea o să plece, întorcîndu-se la toată oroarea vieții ei, iar el n-o să fie în stare să facă nimic pentru a o împiedica. Mildred se ridicase de pe scaun ca să ia banii și acum se aflau amîndoi în picioare.

— Te rețin? întrebă ea. Bănuiesc că vrei să te întorci acasă.

— Nu, nu sînt deloc grăbit, răspunse el.

— Iar eu mă bucur că am prilejul să stau puțin jos.

Vorbele acestea, cu toate implicațiile lor, îi sfîșiară inima lui Philip, și era într-adevăr cum nu se poate mai penibil să vezi cum Mildred cade istovită înapoi pe scaun. Tăcerea dură atît de mult încît Philip, stînjenit, aprinse o țigară.

— E tare drăguț din partea ta că nu mi-ai spus nici o vorbă neplăcută, Philip. Mă temeam că o să-mi zici cutare și cutare și mai știu eu ce.

Philip văzu că Mildred s-a pus iar pe plîns. Își aminti cum venise la el cînd o părăsise Emil Miller și cum izbucnise în lacrimi. Amintirea suferințelor ei și a propriei lui umilințe părea să facă și mai copleșitoare compasiunea pe care o simțea el acum.

— Ah, măcar de-aș putea scăpa de toată povestea asta! gemu ea. Mi-e nesuferită la culme. Nu sînt făcută pentru o asemenea viață, nu e un lucru potrivit pentru o fată ca mine. Aș face orice ca să scap, m-aș angaja și servitoare dacă aș putea. Ah, mai bine muream de o mie de ori.

Și, plîngîndu-și singură de milă, se pierdu de tot. O năpădiră suspine necontrolate, isterice, care-i zguduiau trupul firav.

— Ah, tu nici nu știi despre ce e vorba. Nimeni nu știe pînă n-ajunge în situația asta.

Philip nu putea suporta s-o vadă plîngînd. Era pur și simplu torturat de situația îngrozitoare în care se găsea ea.

— Biata copilă, șopti el, biata copilă!

Era profund mișcat. Deodată avu o inspirație, care îl făcu să se simtă în al nouălea cer de fericire.

— Uite ce e; dacă vrei să scapi de aici, am o idee. În momentul de față stau mizerabil cu banii și trebuie să fac economii cumplite; dar am un fel de apartament în Kennington în care e o cameră disponibilă. Dacă vrei, poți să vii să stai acolo cu copilul. Eu îi plătesc trei șilingi și jumătate pe săptămînă unei femei care îmi face curat, și-mi mai și gătește cîte ceva. Or asta ai putea să faci tu și atunci mîncarea ta n-ar costa mai mult decît banii pe care i-aș economisi renunțînd la servitoare. Masa pentru doi oameni nu costă mult mai mult decît pentru unul, și presupun că fetița nu consumă cine știe ce.

Mildred se opri din plîns și se uită la el.

— Vrei să spui că ai fi în stare să mă primești înapoi după tot ce s-a întîmplat?

Philip se îmbujoră la față cam stînjenit de ceea ce avea să-i spună:

— Nu vreau să mă înțelegi greșit. Îți pun la dispoziție doar o cameră care nu mă costă nimic și mîncarea. Nu

aştept de la tine altceva decît exact ceea ce face femeia angajată în momentul de faţă. În afară de asta, nu vreau nimic de la tine. Sper că te pricepi la gătit atîta cît îmi trebuie mie.

Mildred sări în picioare, gata să se azvîrle în braţele lui.

— Eşti tare bun cu mine, Philip.

— Nu, te rog stai acolo, zise el repede şi întinse mîna ca şi cum ar fi vrut s-o împingă deoparte.

Nu-şi dădea seama exact ce simte, dar nu putea suporta ideea atingerii ei.

— Nu vreau să-ţi fiu altceva decît prieten.

— Eşti tare bun cu mine, repetă ea, eşti tare bun cu mine.

— Asta înseamnă că o să vii?

— O, da, aş face orice să scap de viaţa asta. Să ştii, Philip, că n-ai să regreţi niciodată ce-ai făcut, niciodată! Cînd pot să vin, Philip?

— Cred că cel mai bine ar fi să vii chiar mîine.

Deodată pe Mildred o podidiră iarăşi lacrimile.

— Acuma de ce Dumnezeu mai plîngi? zîmbi el.

— Îţi sînt aşa de recunoscătoare. Nu ştiu cum am să te pot răsplăti vreodată.

— Lasă asta acuma. Cred că ar fi timpul să te duci acasă.

Îi scrise pe o hîrtiuţă adresa lui şi-i spuse că, dacă vine pe la cinci şi jumătate, el o să fie gata cu pregătirile. Între timp se făcuse prea tîrziu ca să mai prindă autobuzul şi trebuia să meargă pe jos, dar nu i se părea un drum prea lung pentru că încîntarea lui era ca o beţie ameţitoare; părea că pluteşte.

# Capitolul XCI

A doua zi se sculă devreme ca să pregătească odaia pentru Mildred. Îi spuse femeii care-i deretica prin casă că n-o să mai aibă nevoie de serviciile ei. Mildred veni pe la șase și Philip, care o pîndea de la fereastră, coborî să-i deschidă ușa și o ajută să-și urce bagajele pe scări; nu mai avea acum decît trei pachete mari învelite în hîrtie de băcănie pentru că fusese obligată să vîndă totul în afară de strictul necesar. Purta tot rochia de mătase neagră din seara anterioară și, măcar că acum nu mai era vopsită pe obraji, avea încă ochii făcuți pentru că nu se spălase bine dimineață; arăta îngrozitor de rău. În momentul în care coborî din birjă cu copilul în brațe, avea o înfățișare de-a dreptul patetică. Părea puțin stînjenită și nu găsiră să-și spună decît banalități.

— Vasăzică ai ajuns cu bine.

— Pînă acuma n-am mai stat niciodată în partea asta a Londrei.

Philip îi arătă camera. Era încăperea în care murise Cronshaw. Deși i se păruse o absurditate, totuși nu-i plăcuse niciodată gîndul de a se întoarce acolo; de la moartea poetului, rămăsese dincolo, în odăiță, dormind pe patul pliant în care se mutase ca să-și instaleze cît mai comod prietenul. Copilul dormea netulburat.

— Mă tem că n-o mai recunoști, zise Mildred.

— N-am mai văzut-o de cînd am dus-o la Brighton.

— Unde s-o pun? E așa de grea că n-o mai pot ține mult în brațe.

— Din păcate, n-am un leagăn pentru ea, zise Philip rîzînd stînjenit.

— A, o să doarmă în pat cu mine, ca întotdeauna.

Mildred întinse fetița pe un fotoliu și se uită prin cameră. Recunoscu majoritatea mobilelor pe care le știa din fosta garsonieră a lui Philip. Un singur lucru era nou, un portret al lui Philip, pictat de Lawson la sfîrșitul verii trecute; era atîrnat deasupra căminului; Mildred îl privi cu ochi critic.

— Îmi place, și totuși nu prea. Tu ești mai frumos, după părerea mea.

— Ei, lucrurile merg din ce în ce mai bine, rîse Philip. Pînă acuma nu mi-ai spus niciodată că sînt frumos.

— Nu sînt eu aia care să-mi bat capul cu înfățișarea bărbaților. Mie nu-mi plac bărbații frumoși. După părerea mea, sînt prea încrezuți.

Ochii ei rătăceau prin cameră, căutînd instinctiv o oglindă, dar Philip n-avea așa ceva; Mildred ridică mîna și își pipăi bretonul amplu.

— Ce-o să zică ceilalți locatari de venirea mea aici? întrebă ea deodată.

— A, dar nu stă nimeni aici decît proprietarul cu nevastă-sa. El e toată ziua plecat, iar pe ea n-o văd decît sîmbăta, cînd îmi plătesc chiria. Amîndoi duc o viață foarte retrasă. De cînd m-am mutat, nu știu dacă am schimbat două vorbe cu ei.

Mildred se duse în dormitor ca să-și despacheteze avutul și să-l pună în ordine. Philip încercă să citească, dar prea era binedispus; se lăsă pe speteaza scaunului, fumînd o țigară și se uită zîmbind la copilașul adormit. Era în culmea fericirii. Era absolut sigur că nu e deloc îndrăgostit de Mildred. Chiar se mira că vechiul lui sentiment a dispărut fără urmă; i se părea că descoperă în el o ușoară repulsie fizică pentru ea; credea că dacă o s-o atingă o să i se facă pielea de găină. Nu mai înțelegea nici el ce e în capul lui. Curînd auzi o bătaie în ușă și Mildred reveni.

— Nu e nevoie să bați la ușă, zise el. Ai făcut turul reședinței?

— În viața mea n-am văzut o bucătărioară mai mică.

— O să constați că e suficient de mare pentru a găti în ea ospețele noastre copioase, îi replică el glumeț.

— Dar văd că n-ai nimic de mîncare în casă. Cred că ar fi bine să mă duc după tîrguieli.

— Da, însă îmi permit să-ți amintesc că trebuie să faci o economie cruntă.

— Ce să iau pentru cină?

— Cred că cel mai bine ar fi să iei ceea ce știi tu să gătești, rîse Philip.

Îi dădu niște bani și Mildred plecă. Se întoarse peste o jumătate de oră și puse cumpărăturile pe masă. Gîfîia din pricina scărilor.

— Hei, dar ești anemică la culme, zise Philip. O să trebuiască să te îndop cu pilule „Blaud".

— N-am găsit așa de repede prăvăliile. Am cumpărat niște ficat. Cred că-ți place, nu? Și pe urmă, nu se poate mînca în cantități prea mari, așa că ieși mai ieftin la socoteală decît cu carnea.

În bucătărie era o plită cu gaz și, după ce puse ficatul pe foc, Mildred reveni în odaia de zi să aștearnă fața de masă.

— De ce pui doar un singur tacîm? întrebă Philip. Tu nu mănînci nimic?

Mildred se împurpură la față.

— Credeam că n-o să-ți facă plăcere să stau la masă cu tine.

— Ei, asta-i bună! Dar de ce nu?

— Păi, eu sînt doar o slujnică, nu?

— Hai, nu te prosti. Cum poți să spui una ca asta?

Philip zîmbi, dar, în mod destul de ciudat, comportarea ei atît de umilă avu darul de a-i strînge inima. Biata de ea! Își aminti cum arăta cînd o cunoscuse. Șovăi o clipă și apoi îi spuse:

— Să nu crezi că-ți fac vreo favoare, zise el. E pur și simplu o tranzacție financiară între noi: îți dau casă și masă în schimbul muncii pe care o prestezi. Nu-mi datorezi nimic. Și să știi că nu văd în asta nimic umilitor pentru tine.

Mildred nu-i răspunse, dar pe obrajii ei se rostogoliră lacrimi mari cît boabele de mărgăritar. Din experiența lui de la spital, Philip știa că femeile din categoria ei

socială consideră angajarea ca servitoare drept degradantă; nu-şi putea stăpîni o oarecare enervare pe care i-o provoca atitudinea ei; dar se ţinu singur de rău, întrucît era limpede că fata e obosită şi bolnavă. Se ridică şi o ajută să pună şi al doilea tacîm. Între timp se trezise şi fetiţa. Mildred îi preparase nişte hrană specială. Ficatul şi slănina se prăjiseră. Se aşezară amîndoi la masă. Pentru economie, Philip nu mai băuse de mult decît apă, dar ţinea în casă o jumătate de sticlă de whisky şi se gîndi că un strop nu i-ar face deloc rău lui Mildred. Se strădui din răsputeri să creeze o atmosferă mai veselă la masă, dar Mildred era turtită şi moartă de oboseală. Cînd terminară, se ridică să culce fetiţa.

— Cred că ar fi bine pentru sănătatea ta să te culci şi tu devreme, zise Philip. Pari pur şi simplu terminată.

— Păi, chiar cred că am să mă culc după ce spăl vasele.

Philip îşi aprinse pipa şi se apucă de citit. Era plăcut să auzi pe cineva învîrtindu-se în camera de alături. De nenumărate ori pînă atunci se simţise apăsat de singurătate. Mildred veni să strîngă masa şi apoi Philip o auzi spălînd farfuriile. Zîmbi la gîndul că, aşa cum te puteai de altfel aştepta de la una ca ea, Mildred făcea toată treaba în rochia de mătase neagră. Dar el avea de lucru, aşa că îşi trase cartea la masă. Citea *Tratatul de medicină* al lui Osler, care, în ultima vreme, se bucura de mult mai multă trecere în rîndul studenţilor decît lucrarea lui Taylor, altădată manualul cel mai popular. Curînd intră Mildred, suflecîndu-şi mînecile. Philip se uită în treacăt la ea, dar nu se clinti; era o situaţie cam delicată şi el simţi că-i îngheaţă inima. Se temea ca nu cumva Mildred să-şi închipuie că o să aibă prea multe pretenţii de la ea şi nu ştia prea bine cum s-o liniştească într-un chip cît mai blînd cu putinţă.

— Apropo, eu am cursuri la ora nouă, aşa că ar trebui să iau micul dejun pe la opt şi un sfert. Crezi că o să poţi să mi-l pregăteşti?

— O, sigur. Vai de mine, dar cînd lucram acolo, pe strada Parlamentului, trebuia să iau în fiecare dimineaţă trenul de opt şi douăsprezece minute de la Herne Hill.

— Sper că odaia e destul de comodă pentru tine. Mîine o să te simți alt om după ce o să dormi atîtea ceasuri.

— Tu lucrezi pînă tîrziu?

— De obicei citesc pînă pe la unsprezece sau unsprezece jumătate.

— Bine, atunci îți spun noapte bună.

— Noapte bună.

Așa cum stăteau, între ei se afla masa. El nu schiță nici un gest că ar vrea să-i strîngă mîna. Mildred închise încet ușa. O auzi mișcîndu-se prin dormitor și, peste un timp, deduse după scîrțîitul patului că s-a culcat.

# Capitolul XCII

A doua zi era marţi. Ca de obicei, Philip îşi luă în grabă micul dejun şi porni într-o goană teribilă ca să ajungă la nouă la curs. N-avu timp să schimbe decît vreo cîteva cuvinte cu Mildred. După-amiază, cînd se întoarse, o găsi stînd la fereastră şi cîrpindu-i ciorapii.

— Hei, dar ce harnică eşti, zîmbi el. Cum ţi-ai petrecut ziua?

— Păi, am făcut curăţenie serioasă prin casă şi pe urmă am scos puţin fetiţa la plimbare.

Era îmbrăcată cu o rochie veche neagră, cea pe care o purtase drept uniformă cînd era în serviciu la ceainărie; era cam jerpelită, dar îi şedea mai bine decît cea de mătase din ziua anterioară. Fetiţa era aşezată pe podea. Se uita la Philip cu ochi mari şi misterioşi şi scoase un chiot cînd el se aşeză lîngă ea şi începu să se joace cu piciorușele ei goale. Ultimele raze ale soarelui aruncau o lumină blîndă în cameră.

— E tare plăcut să găseşti pe cineva în apartament cînd te întorci acasă. O femeie şi o fetiţă sînt un decor tare plăcut.

Fusese la farmacia spitalului şi luase un flacon de pilule „Blaud". I le dădu lui Mildred şi-i spuse să înghită cîte una după fiecare masă. Era obişnuită cu medicamentul pentru că-l mai luase în repetate rînduri, de cînd avea şaisprezece ani.

— Cred că lui Lawson i-ar plăcea la nebunie pielea ta verzuie, zise Philip. El ar zice că e grozav de picturală, numai că eu am ajuns tare prozaic şi n-am să fiu fericit pînă n-o să te văd mai colorată în obraji, ca o lăptăreasă.

— Deja mă simt mult mai bine.

După o masă frugală, Philip își umplu o punguță cu tutun și-și puse pălăria. De obicei se ducea la cafeneaua din Beak Street în fiecare marți și-i părea bine că ziua aceasta se nimerise să cadă atît de curînd după sosirea lui Mildred, pentru că dorea să precizeze cît mai limpede din capul locului natura relațiilor lui viitoare cu ea.

— Ieși în oraș? întrebă ea.

— Da, marțea îmi iau și eu o seară liberă. Ne vedem mîine. Noapte bună.

Întotdeauna se ducea cu mare bucurie la cafeneaua aceea. Era obișnuit să-l găsească acolo pe Macalister, agentul de bursă filozof, gata oricînd să discute în contradictoriu despre absolut orice subiect care se ivea la orizont; Hayward venea și el cu regularitate dacă era la Londra; și, cu toate că el și Macalister se antipatizau, continuau să se întîlnească din obișnuință în fiecare săptămînă, marți seara. Macalister avea o părere mizerabilă despre Hayward și-i lua în rîs delicatețea sentimentelor; se interesa pe un ton satiric despre activitatea literară a lui Hayward și întîmpina cu zîmbete disprețuitoare sugestiile vagi ale acestuia cu privire la niște capodopere viitoare; discuțiile lor erau adesea înfierbîntate; dar punch-ul era bun și le plăcea grozav conflictele amîndorura; de obicei, spre sfîrșitul serii își aplanau conflictele și se despărțeau avînd o părere excelentă unul despre celălalt. În seara aceea, Philip îi găsi acolo pe amîndoi; venise și Lawson care dădea mai puțin pe la cafenea de cînd începuse să lege prietenii prin Londra și era des invitat la mese prin oraș. Se înțelegeau admirabil cu toții și erau foarte fericiți pentru că Macalister le vînduse un pont bun la bursă de pe urmă căruia Hayward și Lawson cîștigaseră fiecare cîte cincizeci de lire. Asta însemna mult pentru Lawson, care era tare cheltuitor din fire, dar, în schimb, cîștiga foarte puțin; ajunsese în acel stadiu din cariera unui portretist cînd criticii îi acordă mare importanță și găsea o mulțime de doamne din înalta societate dispuse să-i servească de model pe gratis (asta constituia o reclamă bună pentru amîndoi și le dădea doamnelor serioase un

aer de protectoare ale artelor); dar mult prea rar izbutea să pună mîna pe un burtă-verde înstărit care să fie gata să-i plătească bani buni pentru un portret al soției. Lawson deborda de satisfacție.

— Asta e cel mai fantastic mod de a scoate bani peste care am dat vreodată, strigă el. N-a trebuit să bag mîna în buzunar nici măcar pentru șase *penny*.

— Să știi, tinere, că ai pierdut ceva lipsind de aici marțea trecută, îi zise Macalister lui Philip.

— Doamne, de ce nu mi-ai scris? zise Philip. Dacă ai ști cît de bine mi-ar prinde o sută de lire!

— O, n-a mai fost timp pentru scrisoare. Omul trebuie să fie la fața locului. Marțea trecută am auzit de un pont bun și i-am întrebat pe amicii aceștia dacă ar vrea să-și încerce norocul. Miercuri dimineață am cumpărat în numele lor o mie de acțiuni și după-amiază prețul lor a crescut, așa că le-am vîndut imediat. Am cîștigat cîte cincizeci de lire pentru fiecare dintre ei și două sute pentru mine.

Philip se făcu verde de invidie. De curînd tocmai își vînduse ultima dintre ipotecile în care fusese investită mica lui avere și acum nu-i mai rămăseseră decît șase sute de lire. Îl cuprindea pur și simplu panica, ori de cîte ori se gîndea la viitor. Trebuia să se mai întrețină singur încă doi ani pînă își lua diploma și atunci voia să-și caute o slujbă la vreun spital public, vreme de cel puțin trei ani, pentru că era slabă speranță să cîștige ceva cu clientela. Chiar dacă făcea cea mai cruntă economie, tot nu-i mai rămîneau decît cel mult o sută de lire. Era o rezervă mult prea mică pentru cazul cînd se îmbolnăvea și nu mai putea cîștiga sau cînd ar fi rămas la un moment dat fără slujbă. O speculație norocoasă ar fi contat mult pentru el.

— Ei, mă rog, nu face nimic, zise Macalister. Curînd trebuie să se ivească ceva, neapărat. Într-o bună zi sînt convins că iar or să salte foarte mult acțiunile societăților sud-africane și atunci am să văd ce pot face pentru tine.

Macalister era legat de piața africană și adeseori le relata cum oamenii făcuseră averi imense peste noapte

în cursul marii perioade de redresare economică ce se ivise cu vreo doi ani în urmă.

— Bine, data viitoare să nu mă uiţi.

Stătură aşa la taifas pînă aproape de miezul nopţii şi Philip, care locuia cel mai departe de acolo, plecă primul. Dacă nu prindea ultimul tramvai s-ar fi văzut silit să meargă pe jos şi ar fi ajuns foarte tîrziu acasă. Şi aşa se făcuse aproape douăsprezece jumătate pînă să ajungă. Cînd urcă în apartament, spre marea lui surprindere, o găsi pe Mildred stînd încă în fotoliul lui.

— De ce Dumnezeu nu te-ai culcat? strigă el.

— Nu-mi era somn.

— Oricum, era bine să te culci. Te mai odihneşti.

Mildred nu se urni din loc. Philip observă că după cină se schimbase, punîndu-şi iar rochia de mătase.

— M-am gîndit că poate n-ar fi rău să stau trează şi să te aştept, în caz că ai nevoie de ceva.

Se uită la el şi pe buzele ei palide flutură o umbră de zîmbet. Philip nu era prea sigur dacă înţelege bine sau nu ce vrea ea să spună. Se simţi uşor stînjenit, dar îşi luă un aer vesel şi degajat.

— E foarte drăguţ din partea ta, dar nu e deloc bine ce faci. Culcă-te cît mai repede, fiindcă altfel n-ai să poţi să te scoli mîine dimineaţă.

— N-am chef să mă culc.

— Prostii, zise Philip pe un ton glacial.

Mildred se ridică puţin bosumflată şi se duse în camera ei. Philip zîmbi cînd o auzi cum îşi încuie cu zgomot uşa.

Cîteva zile trecură fără nici un incident. Mildred deveni o femeie aşezată, adaptîndu-se noilor condiţii. Cînd Philip pleca în grabă după micul dejun, îi rămînea toată dimineaţa ca să facă gospodărie. Mîncau foarte simplu, dar lui Mildred îi plăcea să piardă o groază de vreme cu puţinele cumpărături de care aveau nevoie; nici în ruptul capului nu voia să-şi gătească nimic pentru masa de prînz, îşi făcea doar o cacao şi mînca pîine cu unt. Apoi scotea copilul la plimbare în cărucior şi, cînd se întorcea, petrecea restul după-amiezii lenevind. Era tare obosită, aşa că îi convenea foarte bine să aibă cît mai puţin de

făcut. Se împrieteni cu severa proprietăreasă a lui Philip pe care o cunoscuse cînd plătise chiria, pentru că Philip o lăsa pe Mildred să-i ducă banii. Peste o săptămînă, Mildred îi putu relata despre vecinii lui mai multe decît aflase el într-un an de zile.

— E o femeie foarte bine, zise Mildred. O adevărată doamnă. I-am spus că sîntem cu cununie.

— Crezi că era nevoie de asta?

— Mda, trebuia să-i spun ceva. Pare așa de ciudat ca eu să stau aicea fără să fiu măritată cu tine. Nu știam ce-o să gîndească despre mine.

— Tare mă tem că nu te-a crezut nici o clipă.

— Ba da, cum să nu, fac pariu. I-am zis că sîntem cununați de doi ani – știi, trebuia să-i zic așa din pricina puștoaicei – dar că ai tăi nici n-a vrut să audă de una ca asta fiin'că tu erai doar știudent (așa pronunță ea) și d'aia a trebuit să păstrăm totul secret, dar acum s-au îmbunat, așa că la vară o să mergem cu toții să stăm la ei.

— Nimeni nu te întrece la tras cioace, zise Philip.

Îl irită oarecum faptul că Mildred își păstrase încă această pasiune de a înflori lucrurile. Ultimii doi ani de viață n-o învățaseră nimic. Dar, pînă la urmă, dădu din umeri și o lăsă în pace.

„În fond, dacă stăm strîmb și judecăm drept", medită el, „n-a avut parte de o viață prea fericită".

Era o seară frumoasă, caldă și senină și parcă toată populația cartierelor din sudul Londrei ieșise pe străzi. În aer plutea agitația aceea care-l cuprinde uneori pe mahalagiul londonez cînd schimbarea vremii îl scoate afară din casă. După ce strînse masa, Mildred se duse și se așeză la fereastră. Ajungeau pînă la ei zgomotele străzii – oameni care strigau unul la altul, trăsurile care treceau și cîntecul unei flașnete.

— Philip, astă-seară probabil că trebuie să lucrezi, nu? îl întrebă ea cu o expresie languroasă.

— Așa ar trebui, dar nu sînt convins că mă voi supune obligației. De ce, ai vrea să fac altceva?

— Aș vrea să ieșim puțin. N-am putea face o plimbare pe imperiala unui tramcar?

— Ba da, dacă vrei tu.

— Așteaptă-mă numai o clipă să-mi pun pălăria, zise ea bucuroasă.

Într-o seară ca asta era aproape imposibil să rămîi în casă. Fetița adormise și putea fi lăsată fără grijă singură; Mildred îi spuse că așa o lăsa totdeauna cînd ieșea seara; nu i se întîmplase niciodată să se trezească peste noapte. Cînd reveni în odaie cu pălăria pe cap, radia de fericire. Profitase de ocazie ca să se rujeze puțin. Philip crezu că emoția îi adusese puțină culoare în obrajii palizi; era înduioșat de încîntarea ei copilărească și-și reproșa austeritatea cu care o tratase. Mildred rîse cînd ieși la aer. Primul tramvai care sosi în stație mergea spre podul Westminster. Se urcară în el. Philip își fumă pipa în timp ce priveau aglomerația de pe stradă.

Prăvăliile cu lumini multicolore și vesele erau deschise și oamenii își făceau tîrguielile pentru a doua zi. Trecură prin dreptul unui music-hall numit „Canterbury" și Mildred strigă:

— Vai, Philip, hai să intrăm aici. N-am mai fost de luni de zile la un music-hall.

— Dar să știi că n-avem bani să stăm la stal.

— A, nu-i nimic. O să fiu foarte fericită și la galerie.

Se dădură jos din tramvai și făcură cale întoarsă cam vreo sută de metri pînă la ușa teatrului. Găsiră locuri excelente cu șase *penny* biletul, foarte sus, dar nu chiar la cucurigu, și seara era atît de frumoasă încît prea puțină lume se închidea într-o sală de spectacol. Lui Mildred îi străluceau ochii. Se distră pe rupte. Avea ea o simplitate de gîndire care pe Philip îl înduioșa. Pentru el, Mildred era o enigmă. Mai erau încă în ea lucruri care-l încîntau și el se gîndi că, de fapt, fata are o mulțime de calități; dar nu fusese crescută ca lumea și dusese o viață grea; el o ținuse de rău pentru o mulțime de lucruri de care ea nu era vinovată, pentru că nu putuse să nu le facă. Era vina lui că ceruse de la ea virtuți pe care ea nu le avea. În alte împrejurări ar fi putut să devină o fată încîntătoare. Dar era teribil de nepregătită pentru bătălia vieții. Privind-o acum din profil, așa cum stătea cu

gura întredeschisă şi cu obrajii uşor coloraţi, i se păru că are un ciudat aer feciorelnic. Se simţi cuprins de un val de compasiune şi-i iertă din inimă tot ce pătimise din pricina ei. Sala era plină de fum şi pe Philip îl dureau ochii, dar, cînd propuse să plece, Mildred îşi întoarse spre el ochii rugători şi-l imploră să rămînă pînă la sfîrşit. El zîmbi şi acceptă. Mildred îi luă mîna şi i-o ţinu într-a ei pînă la sfîrşitul spectacolului. Cînd părăsiră sala ieşind împreună cu şuvoiul publicului în strada aglomerată, Mildred nu vru să se întoarcă acasă; o porniră agale pe Westminster Bridge Road, căscînd gura la oameni.

— De luni de zile nu m-am mai distrat aşa de bine, zise ea.

Inima lui Philip era plină de fericire şi le mulţumea Parcelor pentru că-l lăsaseră să asculte îndemnul lăuntric de-a le lua pe Mildred şi pe fetiţă în apartamentul lui. Era o adevărată încîntare s-o vezi recunoscătoare şi fericită. În cele din urmă, Mildred obosi şi săriră într-un tramvai care să-i ducă pînă acasă; se făcuse tîrziu şi, cînd coborîră şi intrară pe străduţa lor, nu era nimeni prin preajmă. Mildred îl luă de braţ.

— Acum sîntem ca pe vremuri, Phil.

Pînă atunci nu-i mai spusese „Phil"; acesta fiind numele pe care-l folosea Griffiths, chiar şi acum îi mai trezi un junghi ciudat. Îşi aminti cît de mult voise atunci să moară; durerea fusese atît de cumplită încît se gîndise foarte serios la sinucidere. Dar totul părea să aparţină unui trecut foarte îndepărtat. Zîmbi şi el cînd se gîndi cum era altădată. Acum nu mai simţea nimic pentru Mildred decît o milă fără margini. Ajunseră acasă şi, cînd intrară în camera de zi, Philip aprinse becul de gaz.

— Fetiţa e bine? întrebă el.

— Mă duc să văd.

Se întoarse ca să-i spună că e o bomboană de copil şi că nici nu s-a mişcat de la plecarea lor. Philip îi întinse mîna.

— Ei, noapte bună.

— Te şi duci la culcare?

— Păi da, e aproape unu. În ultima vreme nu mai sînt obişnuit să stau tîrziu.

Mildred îi luă mîna şi i-o ţinu îndelung, privindu-l în ochi cu un uşor zîmbet.

— Phil, deunăzi seara, în camera aceea, cînd m-ai poftit să vin să stau aici, eu nu m-am gîndit la ceea ce ai crezut tu, cînd ai zis că nu vrei să-ţi fiu altceva decît bucătăreasă şi menajeră.

— Nu? întrebă Philip retrăgîndu-şi mîna. Să ştii că eu asta am vrut să spun.

— Ei, hai, nu fi aşa prostuţ, rîse ea.

Philip clătină din cap.

— Eu am vorbit foarte serios. Numai şi numai în aceste condiţii te-am poftit să vii aici.

— Altfel nu? De ce?

— Simt că n-aş fi putut. Nu-mi vine uşor să-ţi explic, dar, oricum, ar însemna să stricăm lucrurile.

Mildred dădu din umeri.

— Mă rog, cum vrei. Nu sînt eu aia care să se pună în genunchi şi să se roage pentru lucrul ăsta şi pe urmă să mai fie şi refuzată.

Ieşi trîntind uşa în urma ei.

# Capitolul XCIII

A doua zi dimineaţă, Mildred era morocănoasă şi tăcută. Rămase în camera ei pînă cînd se făcu timpul să pregătească masa de prînz. Nu se pricepea la bucătărie şi mare lucru în afară de friptură la grătar şi la tigaie nu prea ştia să facă; şi nici nu avea aptitudini de gospodină ca să mai folosească din resturi, aşa că Philip era obligat să cheltuiască mai mulţi bani decît se aşteptase. Cînd îl servi se aşeză în faţa lui, dar nu vru să mănînce nimic; Philip obiectă; ea răspunse că o doare capul şi că nu-i e foame. Philip se bucura că are unde să petreacă restul zilei; familia Athelny era veselă şi prietenoasă; era o adevărată încîntare şi o surpriză agreabilă să constate că toţi ai casei îi aşteaptă cu nerăbdare vizita. Cînd se întoarse, Mildred se culcase deja, dar a doua zi rămase tot tăcută. Seara la cină avea o expresie semeaţă şi uşor încruntată. Philip simţi că-l enervează, dar îşi spuse că trebuie să se poarte cu ea delicat; era normal să-i acorde unele circumstanţe atenuante.

— Eşti foarte tăcută, îi zise el cu un zîmbet agreabil.

— Sînt plătită ca să gătesc şi să deretic prin casă şi nu ştiam că trebuie să mai fac şi conversaţie.

Răspunsul ei i se păru nepoliticos, dar, dacă era vorba să stea împreună, el trebuia să facă totul ca lucrurile să meargă bine.

— Mă tem că te-ai supărat pe mine pentru alaltăieri seară, zise el.

Nu era un subiect uşor de abordat, dar se părea că o discuţie în această privinţă era necesară.

— Nu înţeleg ce vrei să spui, răspunse ea.

— Te rog, nu te supăra pe mine. Niciodată nu te-aş fi poftit să vii să stai aici dacă n-aş fi avut intenţia ca relaţiile dintre noi să fie pur şi simplu prieteneşti. Ţi-am propus acest aranjament pentru că m-am gîndit că ai nevoie de un cămin şi că ai avea o şansă de a-ţi căuta liniştită o slujbă.

— A, să nu crezi că mă deranjează chiar aşa de mult.

— Nu, nu, nici nu cred, se grăbi el să spună. Nu trebuie să mă consideri nerecunoscător. Îmi dau seama că mi-ai propus lucrul acela numai ca să-mi faci mie plăcere. Dar ce să fac, aşa simt eu, nu mă pot stăpîni şi socot că altfel totul ar deveni urît şi murdar.

— Tare eşti ciudat, zise ea privindu-l cercetător. Nu te înţeleg deloc.

Acum nu mai era supărată pe el, ci doar nedumerită; nu-şi dădea deloc seama ce e în capul lui; ea accepta situaţia, ba chiar avea vag sentimentul că el se poartă într-un mod cît se poate de nobil pe care ea ar trebui să-l admire. Pe de altă parte, însă, era înclinată să rîdă de el şi poate chiar să-l dispreţuiască puţin. „E puţin într-o ureche", gîndi ea.

Viaţa lor se scurgea fără mari incidente. Philip petrecea toată ziua la spital, iar seara citea, în afară de zilele cînd se ducea la familia Athelny sau la cafeneaua din Beak Street. Odată, doctorul pe lîngă care lucra ca extern îl pofti la un dineu simandicos şi de vreo două-trei ori Philip se duse şi pe la petrecerile date de colegii de facultate. Mildred accepta monotonia vieţii ei. Dacă o supăra faptul că Philip o lasă uneori singură seara, nu făcea totuşi nici o referire la acest lucru. Uneori o mai ducea la cîte un music-hall. Îşi punea în aplicare planul ca singura legătură dintre ei să fie serviciile domestice pe care i le făcea în schimbul locuinţei şi hranei pe care i le oferea. Ea îşi pusese în cap că n-are nici un rost să încerce să găsească o slujbă în vara aceea şi, cu aprobarea lui Philip, se hotărî să rămînă în aceeaşi situaţie pînă la toamnă. Se gîndea că atunci va fi uşor să găsească ceva de făcut.

— Din partea mea, poți să stai aici și după ce-ți găsești o slujbă, dacă te aranjează mai bine. Odaia este liberă și femeia care-mi gospodărea înainte poate să vadă de copil.

Philip se atașă din ce în ce mai mult de fetița lui Mildred. Era afectuos din fire, dar nu avea prea des prilejul să se manifeste. Mildred nu se purta rău cu fetița. O îngrijea foarte bine și odată, cînd răcise, se dovedise o infirmieră devotată; dar o plictisea, și cînd o sîcîia îi vorbea cu asprime; ținea la ea, dar nu simțea acea pasiune maternă care ar fi putut-o duce la uitare de sine. Mildred nu era expansivă din fire și i se părea ridicol să-și exteriorizeze afecțiunea. Cînd Philip ținea fetița pe genunchi, se juca cu ea și o săruta, Mildred rîdea de el.

— Nici dacă ai fi tatăl ei n-ai face atîta caz de ea. Ești foarte copilăros în preajma ei.

Philip se împurpură la față fiindcă nu putea să sufere să rîdă cineva de el. Era absurd să fie atît de devotat față de copilul unui alt bărbat și chiar și el se simțea puțin rușinat de elanurile sentimentale din inima lui. Dar copilul, simțind atașamentul lui Philip, se lipea cu bucurie de obrazul lui sau i se cuibărea în brațe.

— Ei, pentru tine e foarte ușor, zise Mildred. Tu nu ai de-a face decît cu partea plăcută a lucrurilor. Dar cum ți-ar conveni să trebuiască să stai treaz un ceas în toiul nopții pentru că prințesa nu vrea să adoarmă?

Philip își aminti tot felul de lucruri din copilărie, pe care le credea de mult uitate. O prinse pe fetiță de degețelele de la picior.

— Porcușorul ăsta s-a dus la piață, porcușorul ăsta a rămas acasă.

Seara cînd se întorcea în apartament și intra în camera de zi se uita mai întîi la copilul care stătea tolănit pe podea și simțea un adevărat fior de încîntare la auzul chiotului bucuros pe care-l scotea fetița cînd dădea cu ochii de el. Mildred o învățase să-i spună lui Philip „tăticu“ și, cînd fetița o făcu prima dată din proprie inițiativă, ea rîse de se prăpădi.

— Mă întreb dacă ești așa de pierdut după fetiță pentru că e a mea, întrebă Mildred, sau ai fi făcut la fel și cu copilul altcuiva.

— N-am mai avut de-a face cu alți copilași, așa că n-aș ști să-ți spun.

Către sfîrșitul celui de-al doilea semestru de cînd lucra ca extern, Philip avu un mare noroc. Era prin mijlocul lui iulie. Într-o marți seara, se duse la cafeneaua din Beak Street și nu-l găsi acolo decît pe Macalister. Stătură la taifas, vorbind despre prietenii lor absenți, și, după o vreme, Macalister îi zise:

— O, apropo, azi am prins o chestie interesantă, în legătură cu acțiunile New Kleinfonteins. Știi, asta e o mină de aur din Rhodesia. Dacă ai vrea să-ți încerci norocul, ai putea să cîștigi ceva.

Philip așteptase cu nerăbdare o asemenea ocazie, dar acum, cînd se ivise, șovăia. Îi era o teamă nebună să nu cumva să-și piardă banii. Nu prea avea chemarea necesară pentru jocurile de noroc.

— Mi-ar plăcea grozav, dar nu știu dacă mă-ncumet să risc. Cît pot pierde dacă iese prost?

— Eu nici n-aș fi pomenit de treaba asta, dacă nu te-aș fi știut așa ahtiat, îi răspunse Macalister, cu răceală.

Philip simți că Macalister îl privește ca pe un prost.

— Într-adevăr, am mare nevoie de ceva bani, rîse el.

— Nu poți să cîștigi dacă nu ești dispus să riști bani.

Macalister începu să vorbească despre altele și Philip, măcar că-i răspundea, continua să se gîndească la faptul că, dacă speculația ieșea bine, agentul de bursă avea să-l ia peste picior la viitoarea lor întîlnire. Macalister era mare amator de glume și avea o limbă foarte ascuțită.

— Dacă n-ai nimic împotrivă, cred că aș pune ceva bani la bătaie, zise Philip nerăbdător.

— E în regulă. Îți cumpăr două sute cincizeci de acțiuni și dacă le crește cursul cu doi șilingi și jumătate le vînd imediat.

Philip făcu repede o socoteală mintală ca să vadă la cît s-ar putea ridica acest cîștig și-i lăsă gura apă; în momentul acela, treizeci de lire ar fi fost o adevărată

mană cerească pentru el şi se gîndi că, în fond, soarta îi datorează şi lui ceva. A doua zi dimineaţă cînd o văzu pe Mildred la micul dejun îi spuse ce a făcut. Mildred îl socoti un mare tont.

— Pînă acum n-am văzut încă pe nimeni care să fi cîştigat bani la bursă, zise ea. Asta zicea şi Emil întotdeauna, că de la bursă nu te poţi aştepta să ieşi în cîştig, aşa zicea.

În drum spre casă, Philip cumpără un ziar de după amiază şi-l deschise imediat la pagina financiară. Nu se pricepea deloc la chestii dintr-astea şi nu-i veni uşor să găsească cursul acţiunilor de care îi vorbise Macalister. În sfîrşit, văzu că au marcat o creştere de un sfert de punct. Inima îi bătu să-i spargă pieptul, dar i se făcu rău de spaimă temîndu-se ca nu cumva Macalister să fi uitat sau să nu le fi cumpărat. Macalister îi promisese să-i telegrafieze. Philip nu mai avu răbdare să ajungă acasă cu tramvaiul. Sări într-o birjă, făcînd o cheltuială nesăbuită pe care nu şi-o mai permisese de mult.

— A venit vreo telegramă pentru mine? zise el dînd buzna în casă.

— Nu, zise Mildred.

Philip făcu o mutră lungă şi dezamăgit amarnic se prăbuşi greoi într-un fotoliu.

— Vasăzică pînă la urmă nici nu mi le-a cumpărat. Dracu' să-l ia, adăugă el violent. Vai, ce ghinion înfiorător! Şi toată ziua n-am făcut altceva decît să mă gîndesc ce-aş face cu banii.

— Ei, ce aveai de gînd să faci cu ei? întrebă ea.

— Acum ce rost are să ne mai gîndim la asta? Vai, tare mai aveam nevoie de banii ăştia.

Mildred rîse şi-i întinse o telegramă.

— Am glumit şi eu niţel pe socoteala ta. Am deschis-o.

Philip i-o smulse din mînă. Macalister îi cumpărase două sute cincizeci de acţiuni şi le vînduse cu profitul prevăzut de el de doi şilingi şi şase *penny*. A doua zi urma să primească nota de confirmare a tranzacţiei cu calculul comisionului. O clipă, Philip nu-şi putu stăpîni furia împotriva lui Mildred pentru farsa ei răutăcioasă, dar apoi nu se mai gîndi decît la bucuria lui.

— Pentru mine contează foarte mult, strigă el. Dacă vrei, îți fac și ție cadou o rochie nouă.

— Chiar că aveam mare nevoie de ea, răspunse Mildred.

— Am să-ți spun ce am de gînd să fac. Vreau să mă operez la sfîrșitul lui iulie.

— Dar ce, te supără ceva? îl întrerupse ea.

Lui Mildred îi trecu prin minte că poate vreo boală de care ea nu știa constituia explicația ciudățeniilor care o nedumeriseră atît de tare la el. Philip roși pentru că nu putea suferi să vorbească de malformația lui.

— Nu, dar doctorii cred că mi-ar putea îmbunătăți mersul printr-o operație. Înainte nu-mi puteam permite să-mi iau un concediu atît de lung, dar acum nu mai contează chiar așa de mult. În loc să încep stagiul de subchirurg luna viitoare, o să-l încep în octombrie. Am să stau internat în spital doar cîteva săptămîni și pe urmă putem pleca împreună să petrecem restul verii pe litoral. O să ne facă bine la toți – și ție, și copilului, și mie.

— Da, Philip, hai să mergem la Brighton, că mie îmi place așa de mult acolo! Sînt atîția oameni de condiție bună!

Philip se gîndise vag la vreun sat de pescari din comitatul Cornwall. Dar, în timp ce o auzea pe Mildred vorbind, își dădu seama că ea s-ar plictisi de moarte acolo.

— Mie mi-e indiferent unde mergem, cu condiția să fiu la mare.

Fără să știe de ce, Philip simțea un dor irezistibil de a revedea marea. Voia să se scalde și se gîndea cu încîntare cum o să se zbenguie în apa sărată. Înota bine și nimic nu-l stimula și nu-l bucura mai mult decît o mare agitată.

— Hei, o să fie grozav, strigă el.

— O să fie ca o lună de miere, nu-i așa? zise Mildred. Cîți bani poți să-mi dai pentru rochie, Phil?

# Capitolul XCIV

Philip îl rugă pe domnul Jacobs, chirurgul la care lucrase ca extern, să-l opereze. Jacobs acceptă cu plăcere întrucît tocmai în acea perioadă îl preocupa problema *talipes*-ului neglijat şi strîngea material pentru o lucrare ştiinţifică. Îl avertiză pe Philip că n-o să-l poată face ca nou, dar că speră în orice caz să-i îndrepte simţitor forma piciorului; şi, cu toate că de şchiopătat tot avea să şchiopăteze, o să poată să poarte o gheată mai puţin diformă decît cea de pînă atunci. Philip îşi aminti atunci cum în copilărie îşi îndreptase rugăciunile către un Dumnezeu capabil să mute munţii din loc pentru cel care avea credinţă, şi zîmbi cu amărăciune.

— Nu mă aştept la un miracol, răspunse el.

— Cred că e un lucru foarte înţelept din partea ta să-mi dai voie să văd ce pot face. Un picior diform e un dezavantaj în profesia noastră. Profanul are tot felul de mofturi şi capricii şi nu-i place ca doctorul care-l îngrijeşte să aibă vreo imperfecţiune fizică.

Philip se internă într-o rezervă, adică, de fapt, într-una dintre camerele aşezate pe palier în faţa fiecărui salon, şi păstrate pentru cazuri ieşite din comun. Rămase acolo o lună de zile, deoarece chirurgul nu vru să-l lase să plece pînă ce nu va putea să meargă pe propriile lui picioare; şi, întrucît suportă foarte bine operaţia, după aceea se distră de minune. Lawson şi cu Athelny îi făceau din cînd în cînd vizite şi, într-o zi, doamna Athelny veni şi ea cu doi dintre copii; studenţii pe care-i cunoştea mai treceau pe la el să stea la şuetă; Mildred venea de două ori pe săptămînă. Toată lumea se purta frumos cu el şi

Philip, mirîndu-se ca întotdeauna dacă cineva își bătea cît de cît capul cu el, era înduioșat și recunoscător. Se bucura din plin de faptul că scăpase de griji; acolo nu-i mai păsa de viitor, nici dacă o să-i ajungă banii, și nici dacă o să-și treacă examenele de absolvire; și, pe lîngă asta, putea citi după pofta inimii. În ultima vreme, nu prea mai avusese posibilitatea s-o facă, întrucît Mildred îl deranja: spunea vreo vorbă fără nici o noimă cînd el încerca să-și concentreze atenția și nu se lăsa pînă nu primea răspunsul; ori de cîte ori Philip era instalat comod cu o carte în mînă, ea avea nevoie s-o ajute la ceva și venea la el să-i scoată dopul de la o sticlă sau îi punea ciocanul în mînă ca să bată un cui.

Aranjară să plece la Brighton în august. Philip voia să închirieze camere mobilate, dar Mildred zise că asta ar obliga-o să gospodărească și că pentru ea n-ar fi o vacanță adevărată decît dacă s-ar instala într-o pensiune.

— Acasă trebuie să am grijă de mîncare în fiecare zi și m-am săturat așa de tare, încît nu mi-ar prinde rău o schimbare completă.

Philip fu de acord și întîmplător Mildred știa o pensiune la Kemp Town unde nu le-ar fi luat mai mult de douăzeci și cinci de șilingi pe săptămînă de persoană. Se înțelese cu Philip să scrie o scrisoare proprietăresei, dar, cînd el se întoarse în Kennington, constată că ea nu-și ținuse făgăduiala, ceea ce-l enervă.

— Credeam că nu ai prea multă treabă, zise el.

— Mda, chiar la toate nu mă pot gîndi. Ce, e vina mea dacă mai uit cîte unele?

Philip era atît de nerăbdător să ajungă la mare încît nu mai vru să aștepte pînă primeau răspuns de la proprietăreasa pensiunii.

— Atunci o să lăsăm bagajul la gară și o să ne ducem la pensiunea respectivă să vedem dacă au camere și, dacă e ceva liber, trimitem un hamal să ne aducă lucrurile.

— Faci cum vrei, zise Mildred bățoasă.

Nu-i plăcea să i se facă reproșuri și, retrăgîndu-se bosumflată într-o tăcere semeață, se ținu deoparte, cu un aer indiferent, în timp ce Philip făcea pregătirile de

plecare. Din pricina soarelui de august aerul din micul apartament era fierbinte și îmbîcsit, iar dinspre drum se înălța un miros neplăcut și apăsător. Stînd în patul lui din rezerva de la spital, cu pereții vopsiți într-un roșu de mult spălăcit, tînjise după aerul proaspăt al mării și după zgomotul valurilor care ți se sparg pe piept. Simțea că înnebunește dacă mai stă încă o noapte la Londra. Mildred își recăpătă buna dispoziție cînd văzu străzile Brighton-ului înțesate de vilegiaturiști și amîndoi erau cît se poate de veseli cînd porniră cu trăsura spre Kemp Town. Philip mîngîie obrajii fetiței.

— Altă culoare o să capete ei după ce vom fi petrecut cîteva zile aici, zise el zîmbind.

Sosiră la pensiune și dădură drumul trăsurii. Le deschise o servitoare cam dezordonată și, cînd Philip întrebă dacă au camere libere, ea le zise să aștepte pînă se duce să întrebe. Se înapoie cu proprietăreasa. Era o femeie între două vîrste, masivă și cu aerul unui om înzestrat cu mult simț practic. După ce coborî scările, îi cercetă din cap pînă-n picioare cu ochiul scrutător caracteristic celor cu ocupația ei și-i întrebă ce fel de camere doresc.

— Două camere cu cîte un pat, dar am dori ca într-una din ele să puneți un pătuț, dacă aveți cumva așa ceva.

— Îmi pare rău, dar n-am camere simple. Am doar o cameră frumoasă cu un pat dublu și v-aș putea pune la dispoziție un pătuț de copil.

— Mă tem că nu e ceea ce ne trebuie, zise Philip.

— V-aș mai putea da o cameră săptămîna viitoare. În momentul de față, Brighton-ul e foarte aglomerat și oamenii trebuie să ia ceea ce găsesc.

— Dacă e vorba doar de cîteva zile, Philip, cred că am putea să ne aranjăm, zise Mildred.

— E mai bine să luăm două camere. Ne puteți recomanda vreo altă pensiune?

— Sigur, dar mă tem că nici acolo n-o să găsiți mai multe camere decît am eu.

— Dacă nu vă supărați, dați-mi totuși adresa.

Casa la care-i trimise proprietăreasa corpolentă era pe o stradă vecină, așa că se duseră pe jos. Philip mergea bine, deși se sprijinea în baston și era cam slăbit. Mildred ținea fetița în brațe. Făcură drumul în tăcere, dar, de la o vreme, Philip își dădu seama că Mildred plînge, ceea ce îl enervă. Se făcu că n-o bagă în seamă, numai că ea îl sili să-i dea atenție.

— Dă-mi și mie batista, te rog, că dacă țin fetița în brațe nu pot să mi-o scot pe-a mea, zise ea cu glasul întretăiat de suspine și întorcîndu-se.

Philip îi dădu batista, dar nu zise nimic. Mildred se șterse la ochi și, cum el nu vorbea, merse mai departe.

— Parcă aș fi ciumată.

— Te rog, nu face o scenă pe stradă, zise el.

— O să pară așa de caraghios că o ții întruna să ai cameră separată. Ce-o să creadă lumea despre noi?

— Dacă ar cunoaște împrejurările, îmi închipui că ne-ar crede niște oameni surprinzător de morali.

Mildred îl privi chiorîș.

— Sper că n-o să ne dai de gol că nu sîntem căsătoriți? întrebă ea repede.

— Nu.

— Atunci de ce nu trăiești cu mine ca și cînd am fi căsătoriți?

— Draga mea, nu-ți pot explica. N-aș vrea să te simți umilită din cauza asta, dar pur și simplu n-o pot face. Mă tem că e o prostie și e un lucru cu totul nerațional, dar e mai tare decît mine. Te-am iubit atît de mult încît acum...

Philip se întrerupse.

— În fine, lucrurile astea nu se pot explica.

— Grozav trebuie să mă mai fi iubit! exclamă ea.

Pensiunea la care fuseseră îndrumați era ținută de o domnișoară în vîrstă, cu o fire agitată și ochi pătrunzători, care turuia întruna. Le punea la dispoziție fie o cameră cu două paturi la prețul de douăzeci și cinci de șilingi pe săptămînă fiecare și cu un supliment de cinci șilingi pentru copil, fie două camere simple, însă costa cu o liră mai mult pe săptămînă.

— Mă văd silită să cer o diferență atît de mare, explică femeia în chip de scuză, pentru că, la nevoie, dacă solicitările sînt mari, pot să pun două paturi chiar și în camerele simple.

— Ei, nu-i nimic, n-o să sărăcim din atîta lucru. Ce zici, Mildred?

— A, n-am nimic împotrivă. Mi-e totuna, răspunse ea.

Philip rîse pentru ca răspunsul ei morocănos să treacă neobservat, și, întrucît proprietăreasa trimisese pe cineva să le ia bagajele, se așezară să se odihnească. Pe Philip îl durea puțin piciorul, așa că se bucura că-l poate întinde pe un scaun.

— Sper că nu te superi că șed în aceeași cameră cu tine, zise Mildred pe un ton agresiv.

— Hai să nu ne certăm, Mildred, zise el cu blîndețe.

— Nu știam că te dau banii afară din casă și-ți poți permite să arunci pe fereastră o liră pe săptămînă.

— Nu te supăra pe mine. Te asigur că e singurul mod în care putem aranja conviețuirea noastră.

— Bănuiesc că mă disprețuiești, asta este.

— Aș, de unde! Cum aș putea să te disprețuiesc?

— Mi se pare așa de nefiresc!

— Serios? Doar nu ești îndrăgostită de mine, nu?

— Cine, eu? Drept cine mă iei?

— După cîte știu, nu ești o femeie prea pasională, nu?

— E tare umilitor, zise ea morocănoasă.

— A, dacă aș fi în locul tău n-aș face atîta caz de asta.

La pensiune stăteau vreo douăsprezece persoane. Mîncau la o masă lungă, așezată într-o încăpere strîmtă și întunecoasă. În capul mesei, ședea proprietăreasa care tăia porțiile și le împărțea oaspeților. Mîncarea era foarte proastă. Proprietăreasa spunea că e bucătărie franceză, ceea ce însemna că ingredientele expirate erau mascate de sosuri prost făcute, cambula deghizată ca limbă de mare și carne de oaie importată din Noua Zeelandă și servită drept friptură de miel. Bucătăria era neîncăpătoare și prost utilată, așa că toate mîncărurile ajungeau la masă aproape reci. Locatarii erau plicticoși și plini de pretenții; cucoanele bătrîne aveau fete nemăritate, de o

vîrstă respectabilă; holteii bătrîni și caraghioși erau insuportabil de afectați; funcționarii între două vîrste, cu fețele palide, aveau neveste care vorbeau întruna despre fetele lor căsătorite și despre fiii lor care aveau slujbe înalte prin colonii. La masă discutau despre ultimul roman al domnișoarei Corelli[1]; unora dintre ei le plăcea lordul Leighton[2] mai mult decît domnul Alma-Tadema, pe cînd altora, dimpotrivă, le plăcea domnul Alma-Tadema mai mult decît lordul Leighton. Curînd, Mildred le povesti cucoanelor despre mariajul ei romantic cu Philip; și el constată că a devenit un personaj interesant întrucît familia lui, oameni de condiție bună și cu stare, din provincie, îl dezmoșteniseră pentru că se însurase pe cînd era doar „știudent"; iar tatăl lui Mildred, care avea un conac prin Devonshire, n-a vrut să facă nimic pentru ei întrucît ea l-a luat pe Philip de bărbat. De aceea veniseră la o pensiune și n-aveau dădacă pentru copil; dar trebuiau să ia două camere pentru că ei erau deprinși să trăiască într-un spațiu mare și nu puteau să sufere să stea înghesuiți. Și ceilalți locatari aveau pregătite justificări pentru prezența lor acolo: unul dintre domnii singuri își făcea de obicei vacanța la „Metropole", dar lui îi plăcea societatea amuzantă, lucru pe care e imposibil să-l găsești la hotelurile alea scumpe; iar bătrîna cu fiica între două vîrste tocmai își repara casa ei frumoasă de la Londra, așa că se văzuse silită să-i spună fetei: „Gwennie, draga mea, anul ăsta o să trebuiască să facem o vilegiatură mai ieftină", și de aceea veniseră la această pensiune, deși, bineînțeles, nu era nici pe departe genul de local cu care erau deprinse. Mildred îi găsea pe toți „foarte superiori" și nu putea să sufere pe mitocanii de rînd. Ei îi plăcea ca gentlemenii să fie gentlemeni în toată puterea cuvîntului.

— Dacă cunosc gentlemeni și *ladies*, zicea ea, eu vreau să fie cu adevărat gentlemeni și *ladies*.

---

1. Marie Corelli (1855-1924), scriitoare britanică de romane sentimentale de slabă calitate.
2. Frederick Leighton (1830-1896), lord; pictor și sculptor de scene istorice, biblice și clasice.

Observația ei i se păru lui Philip destul de criptică, dar, cînd o auzi repetînd-o de vreo două-trei ori diferitelor persoane, și constată că ea stîrnește o aprobare entuziastă, ajunse la concluzia că numai pentru el era obscură. De fapt, era prima dată cînd Philip și cu Mildred se aflau tot timpul împreună. La Londra n-o vedea pînă seara și, cînd ajungea acasă, treburile gospodăriei, copilul, vecinii le ofereau destule subiecte de conversație pînă cînd se apuca el de lucru. Acum însă petrecea toată ziua cu ea. După micul dejun se duceau la plajă; dimineața trecea destul de repede cu scăldatul și cu plimbarea pe faleză; seara pe care o petreceau pe dig după ce culcau fetița era acceptabilă, pentru că mai cînta muzica și treceau tot felul de oameni la care se uitau (Philip se distra imaginîndu-și ce sînt și țesînd mici povești în legătură cu ei; se deprinsese să răspundă la comentariile lui Mildred numai din vîrful buzelor, astfel încît gîndurile lui rămîneau netulburate); dar după-amiezile erau lungi și plicticoase. Ședeau pe plajă. Mildred zicea că trebuie să profite cît pot de „doctorul" Brighton, și Philip nu putea citi pentru că Mildred trăncănea întruna cînd despre una, cînd despre alta. Dacă nu era atent, ea se plîngea.

— O, lasă dracului cartea aia idioată. N-o să-ți facă bine să citești întruna. Zău, Philip, o să te strici la cap de atîta citit, asta o să se întîmple.

— Prostii! răspundea el.

— Și, pe urmă, e și foarte nesociabil.

Philip constată că e foarte greu să întrețină o conversație cu ea. Ea n-avea nici măcar capacitatea de a asculta cu atenție ceea ce spune ea însăși, așa că trecerea unui cîine prin fața ei sau a unui bărbat îmbrăcat în culori țipătoare îi stîrnea un comentariu care o făcea să uite despre ce vorbea. Nu ținea minte numele persoanelor și asta o enerva cînd nu și le putea aminti, așa că se oprea în mijlocul unei povești, începînd să-și scotocească mintea. Uneori trebuia să renunțe și adeseori își amintea mai tîrziu și, cînd Philip vorbea despre ceva, îl întrerupea.

— Collins, ăsta era. Știam eu c-o să-mi vină în minte. Collins, ăsta era numele pe care nu mi-l puteam aminti.

Pe Philip îl exaspera pentru că-i dovedea că n-ascultă deloc ce-i spunea el și, în schimb, dacă el tăcea, îi reproșa că e morocănos. Mintea ei aparținea unei categorii care nu putea să se ocupe nici cinci minute cu abstracțiunile și, cînd Philip ceda pasiunii lui pentru generalități, ea îi arăta foarte repede că s-a plictisit. Mildred visa mereu și avea o memorie extrem de exactă a viselor, pe care le relata în fiecare zi cu nenumărate detalii de o mare prolixitate.

Într-o dimineață, Philip primi o scrisoare lungă de la Thorpe Athelny. El își făcea vacanța în modul acela teatral, de altfel destul de înțelept, care-l caracteriza. De zece ani făcea același lucru. Își lua întreaga familie și și-o ducea la o fermă din Kent, aproape de satul natal al doamnei Athelny, și trei săptămîni participau cu toții la recoltarea hameiului, în felul acesta stăteau mult în aer liber, cîștigau ceva bani, spre marea satisfacție a doamnei Athelny, și-și reîmprospătau contactul cu mama-pămînt[1]. Ăsta era punctul pe care-l sublinia cu cea mai mare tărie Athelny. Șederea pe ogor le dădea o nouă vigoare ; era ca o ceremonie magică prin care-și redobîndeau tinerețea, precum și forța trupului și dulceața spiritului ; Philip îl auzise spunînd tot felul de lucruri fantastice, retorice și pitorești în această privință. Acum Athelny îl invita să vină și el acolo să petreacă o zi cu ei, întrucît meditase profund la Shakespeare și la vechile instrumente muzicale, ajungînd la niște concluzii pe care voia să i le împărtășească, iar copiii țipau în gura mare că vor să-l vadă pe nenea Philip. Philip reciti scrisoarea după-amiază în timp ce ședea pe plajă cu Mildred. Se gîndi la doamna Athelny, mamă veselă a atîtor copii, cu ospitalitatea ei blîndă și cu buna ei dispoziție ; se gîndi la Sally, o fată prea gravă pentru vîrsta ei, cu nostime obiceiuri materne și cu un aer autoritar, cu cozile ei lungi și blonde și fruntea lată ; apoi își aminti de toți ceilalți, așa cu toptanul, copii veseli, zgomotoși, frumoși și pocnind de sănătate. I

1. Aluzie la Anteu, uriaș din mitologia greacă, fiul lui Poseidon și al zeiței Gea (Terra) care căpăta puteri noi cînd atingea pămîntul. Hercule l-a învins înălțîndu-l în aer și zdrobindu-l.

se topi inima gîndindu-se la ei. Aveau cu toţii o calitate pe care el nu-şi amintea s-o fi observat la alţi oameni, şi anume, bunătatea. Nu-şi dăduse seama pînă atunci, dar era evident că tocmai farmecul bunătăţii lor îl atrăsese. În teorie, nu credea în ea: dacă morala nu era decît o chestiune de convenţii, binele şi răul n-aveau nici un sens. Nu-i plăcea să fie lipsit de logică, dar aici era vorba de o bunătate simplă, firească şi lipsită de ostentaţie sau efort şi el o socoti frumoasă. Stînd aşa şi meditînd, rupse încet scrisoarea în bucăţele; nu vedea cum ar fi putut să se ducă la ei fără Mildred, iar cu ea nu voia să se ducă.

Era foarte cald, cerul era senin, aşa că trebuiseră să se refugieze într-un colţ umbros. Fetiţa se juca pe plajă cu pietricelele, avînd un aer grav, şi, din cînd în cînd, venea în patru labe pînă la Philip şi-i dădea să-i ţină o pietricică, pe urmă venea şi i-o lua înapoi şi o punea cu multă grijă jos. Juca un joc misterios şi complicat pe care numai ea îl ştia. Mildred dormea. Stătea întinsă, cu capul dat mult pe spate şi gura întredeschisă; îşi întinsese tare picioarele şi ghetele îi ieşeau într-un chip grotesc de sub jupoane. Pînă atunci, Philip îşi oprise de cîteva ori ochii asupra ei, fără să-i dea atenţie, dar acum o privi cu multă băgare de seamă. Îşi aminti cu cîtă patimă o iubise şi se întrebă de ce acum îi era total indiferentă. Schimbarea dinlăuntrul lui îi provoca un fel de durere surdă. I se părea că-şi irosise în mod inutil toate suferinţele acelea. Pe vremuri, atingerea mîinii ei îl cufunda într-un adevărat extaz; dorise să pătrundă în sufletul ei ca să poată împărţi cu ea fiecare gînd şi fiecare sentiment; suferise cumplit pentru că, atunci cînd se aşternea tăcerea între ei, o remarcă de-a lui Mildred îi arăta cît de mult se îndepărtaseră gîndurile ei de-ale lui, şi el se revoltase împotriva zidului de netrecut care părea să separe un individ de altul. I se părea ciudat de tragic că o iubise nebuneşte, iar acum n-o mai iubea deloc. Uneori o ura. Era incapabilă să asimileze cunoştinţe şi nu învăţase nimic din experienţa vieţii. Era la fel de prost crescută ca întotdeauna. Pe Philip îl scotea din sărite tonul insolent cu care se adresa Mildred servitoarei atît de trudite de la pensiune.

Curînd Philip începu să mediteze asupra propriilor lui planuri. La sfîrşitul celui de-al patrulea an de studii o să poată să-şi treacă examenul de mamoş şi, după încă un an, o să-şi ia diploma. Atunci ar fi putut să facă o călătorie în Spania. Voia să vadă tablourile pe care le studia numai din fotografii; în adîncul inimii lui avea sentimentul că El Greco deţine un secret deosebit de important pentru el; şi era convins mai presus de orice îndoială că la Toledo o să-l descopere. Nu ţinea să facă lucrurile în stil mare, aşa că putea trăi şase luni în Spania cu o sută de lire; dacă Macalister îi mai vindea vreun pont bun putea scoate uşor banii ăştia. Se înfierbîntă gîndindu-se la oraşele acelea vechi şi frumoase şi la cîmpiile bronzate ale Castiliei. Era convins că omul poate scoate din viaţă mai mult decît i se oferea lui în momentul acela şi credea că în Spania o să poată trăi o viaţă mai intensă; ar fi fost posibil să şi practice medicina într-unul dintre oraşele acelea vechi, întrucît erau destui străini pe acolo, fie în trecere, fie stabiliţi pentru mai mult timp, şi el avea cum să-şi cîştige existenţa. Dar asta urma să se întîmple mult mai tîrziu; în primul rînd, trebuia să-şi găsească o slujbă sau două la un spital public; în felul ăsta, căpăta experienţă şi îi venea mai uşor după aceea să-şi facă rost de o slujbă permanentă. Ar fi vrut să se angajeze ca doctor pe vreunul dintre vapoarele mai mari care se plimbau alene din port în port. Făcînd escale mai lungi, ele îi permiteau omului să cunoască pe îndelete oraşele unde se opreau. Ar fi vrut să plece în Orient; imaginile Bangkok-ului şi Shanghai-ului, ale porturilor Japoniei îi înflăcărau fantezia; îşi închipuia palmierii şi cerurile albastre şi fierbinţi, oamenii cu pielea măslinie, pagodele; aromele Orientului îi îmbătau nările. Inima lui bătea mai tare cînd i se aprindea dorinţa pătimaşă de a vedea frumuseţile şi ciudăţeniile lumii.

Mildred se trezi.

— De data asta chiar mi se pare că am dormit, zise ea. Ei, asta-i bună, ce ţi-ai făcut, obrăznicătură? Vai, Philip, ieri rochiţa ei era curată şi acum uită-te la ea.

# Capitolul XCV

Cînd se întoarseră la Londra, Philip își luă în primire ocupația de felcer în saloanele secției de chirurgie. De fapt, îl interesa mai puțin decît medicina internă care, fiind o știință mai empirică, oferea imaginației un cîmp mai vast de acțiune. Slujba de extern sau felcer la chirurgie era mai grea decît cea corespunzătoare în domeniul medicinei. Între nouă și zece în fiecare dimineață avea o prelegere, după care se ducea în saloanele spitalului; trebuia să panseze răni, să scoată copci, să schimbe bandajele; Philip era destul de mîndru de îndemînarea lui în punerea bandajelor și îl încînta grozav să smulgă de la vreo infirmieră un cuvînt de laudă. În unele după-amiezi din cursul săptămînii participa la operații; stătea lîngă masa de operație în partea de jos a amfiteatrului, îmbrăcat într-un halat scurt, gata să pună în mîna operatorului orice instrument de care avea nevoie sau să îndepărteze cu un tampon sîngele care curgea pentru a permite chirurgului să vadă ce face. Cînd se anunța vreo operație mai dificilă, amfiteatrul se umplea, dar, în general, nu asistau decît cinci-șase studenți și atunci toată activitatea căpăta un aer intim care-i plăcea foarte mult lui Philip. În vremea aceea, lumea întreagă fusese cuprinsă de o adevărată pasiune pentru apendicită și se prezentau pentru operație nenumărate cazuri de acest gen; chirurgul pe care îl asista Philip era într-o întrecere sau rivalitate prietenească cu un coleg, pentru a ajunge să scoată un apendice în cel mai scurt timp și cu cea mai mică incizie posibilă.

La timpul potrivit, lui Philip îi veni rîndul să facă de gardă. Felcerii făceau de gardă cu schimbul; garda dura

trei zile, timp în care stăteau numai în spital și mîncau în sala de mese destinată bolnavilor; aveau o cameră la parter, lîngă camera de gardă, cu un pat rabatabil care în timpul zilei se ridica, intrînd într-un dulap. Felcerul de serviciu trebuia să poată fi găsit la orice oră din zi sau din noapte, pentru a da primul ajutor oricărui accidentat care era adus la spital. Era tot timpul în mișcare și nici noaptea nu trecea mai mult de un ceas sau două fără să audă sunînd clopotul de deasupra capului care-l făcea să sară instinctiv din pat. Bineînțeles că noaptea cea mai solicitată era sîmbătă spre duminică, și ora cea mai aglomerată, cea cînd se închideau cîrciumile. Poliția aducea bărbați beți-morți cărora trebuia să le facă o spălătură stomacală; veneau și femei, lovite și ele de beție, fie rănite la cap, fie cu nasul însîngerat, pentru că le bătuseră bărbații; unele jurau că o să-i dea pe mîna poliției, iar altele, rușinate, susțineau că au suferit un accident; dacă se putea descurca singur, felcerul făcea tot ce putea, dar, dacă era ceva mai grav, trimitea după subchirurgul de serviciu; numai că trebuia să se gîndească bine înainte de a recurge la un asemenea gest, întrucît acestuia nu-i făcea nici o plăcere să coboare cinci etaje în cazul cînd nu era vorba de ceva serios. Pacienții aduși la spital puteau să sufere de orice – mergînd de la o tăietură la deget pînă la o tăietură la beregată. Veneau copii cu mîinile zdrobite de cine știe ce mașinărie, bărbați trîntiți la pămînt de o birjă sau țînci care își rupseseră un picior sau o mînă la joacă; din cînd în cînd, se întîmpla ca poliția să aducă vreun sinucigaș care avusese o tentativă eșuată; Philip văzu odată un om cu ochii rătăciți și o înfățișare înspăimîntătoare, care-și tăiase gîtul dintr-o parte pînă în cealaltă, și săptămîni de zile cît rămase în spital fu supravegheat de un polițist; era tăcut și furios că a rămas în viață și nu voia să vadă în ochi pe nimeni; nu ascundea deloc faptul că de îndată ce va fi lăsat liber va încerca din nou să-și pună capăt zilelor. Saloanele spitalului erau arhipline, și cînd poliția aducea pacienți, subchirurgul trebuia să rezolve o problemă complicată: dacă-i trimitea la comisariat și mureau acolo, ziarele

începeau să spună tot felul de lucruri urîte; dar uneori era foarte greu să-ți dai seama dacă un om e pe moarte sau e numai beat mort. Philip se culca tîrziu de tot, abia cînd pica de oboseală, pentru că nu-i plăcea să fie sculat din somn peste un ceas sau două; de aceea, stătea mai mult în camera de gardă și, cînd nu avea de lucru, tăifăsuia cu infirmiera de noapte. Era o femeie căruntă, cu o înfățișare bărbătească, și lucra de douăzeci de ani la serviciul de urgență. Îi plăcea munca aceea pentru că nu depindea de nimeni și nici surorile nu stăteau pe capul ei ca s-o plictisească. Se mișca încet, dar era extrem de competentă și te puteai bizui pe ea fără greș în toate cazurile de urgență. Externii, adeseori lipsiți de experiență sau cu nervii slabi, găseau în ea un ajutor de nădejde, un adevărat bastion. La viața ei văzuse mii de tinerei dintr-ăștia și nu-i făcuseră nici o impresie: la toți le spunea numai „domnul Brown"; și cînd ei protestau și-i spuneau numele lor adevărate, ea dădea pur și simplu din cap și continua să-i strige „domnul Brown". Lui Philip i se părea interesant să stea cu ea în camera aceea mobilată doar cu două canapele din păr de cal și cu becul de gaz strălucind puternic, și s-o asculte vorbind. Ea încetase de mult să-i mai privească pe pacienții aduși acolo ca pe niște ființe omenești: pentru ea, erau cazuri de beție, brațe rupte sau gîturi tăiate. Accepta, ca lucrul cel mai firesc, viciul și mizeria și cruzimea lumii și nu găsea nimic de lăudat sau de criticat în acțiunile oamenilor; le accepta pur și simplu.

Avea chiar și un anumit umor, e drept, cam macabru.

— Îmi aduc aminte de un sinucigaș, îi zise ea lui Philip, care s-a aruncat în Tamisa. L-au pescuit și l-au adus aici, și peste zece zile a făcut febră tifoidă pentru că înghițise apă din rîu.

— Și a murit?

— Da, bineînțeles că a murit. Nici pînă în ziua de azi n-aș ști să-ți spun dacă a fost vorba de o sinucidere sau nu... Sînt ciudați sinucigașii ăștia. Mi-aduc aminte de unul care nu izbutea să găsească de lucru și căruia i-a murit și nevasta, așa că el și-a pus hainele amanet ca

să-şi cumpere un pistol; dar n-a ştiut să se descurce, şi-a scos doar un ochi şi a scăpat cu viaţă. Ei bine, şi ce să vezi? Cu un ochi scos şi cu jumătate din faţă spartă, a ajuns la concluzia că, dacă stai strîmb şi judeci drept, lumea nu o chiar aşa de nesuferită; şi, după aceea, a trăit foarte fericit. Eu un lucru am observat întotdeauna: că oamenii nu se sinucid din dragoste, aşa cum te-ai aştepta. Asta e doar o gogoriţă de prin romane; oamenii se sinucid pentru că n-au bani. Mă întreb de ce-or fi făcînd-o?

— Bănuiesc că banii contează mai mult decît dragostea, sugeră Philip.

În orice caz, pe atunci banii îl preocupau foarte mult pe Philip. Descoperise că nu e chiar aşa de adevărată zicala optimistă pe care şi el o repetase adesea, cum că doi oameni o pot scoate la capăt la fel de ieftin ca şi unul singur; începuse să se cam îngrijoreze din pricina cheltuielilor. Mildred nu era deloc chibzuită şi nici nu se pricepea la gospodărie, aşa că pe el îl costa întreţinerea la fel de mult de parcă ar fi mîncat amîndoi la restaurant; şi pe urmă, fetiţa avea nevoie de haine şi Mildred de ghete, de o umbrelă şi de tot felul de alte mărunţişuri de care nu se putea dispensa. La întoarcerea lor de la Brighton, ea îşi exprimase intenţia de a-şi lua o slujbă, dar fără să întreprindă nimic concret, iar, curînd după aceea, o răceală zdravănă o ţinu la pat două săptămîni. Cînd se făcu bine, răspunse la vreo două anunţuri din ziar, dar nu ieşi nimic: ori ajungea prea tîrziu şi locul vacant se ocupase, ori munca era după părerea ei prea grea faţă de cît se socotea ea de plăpîndă. Odată i se făcu o ofertă, dar salariul era doar de paisprezece şilingi pe săptămînă şi ea socotea că merită mai mult decît atîta.

— N-are rost să laşi oamenii să-ţi scuipe în cap, remarcă ea. Oamenii nu te respectă dacă te mulţumeşti cu puţin.

— Mie nu mi se pare că un salariu de paisprezece şilingi ar fi chiar aşa de prost, răspunse Philip sec.

Nu putea să nu se gîndească ce utili ar fi aceşti bani pentru a mai acoperi din cheltuielile gospodăriei, în schimb Mildred începea deja să facă pe ici-pe colo mici aluzii

cum că nu putea obține o slujbă întrucît n-avea o rochie ca lumea cu care să se prezinte în fața patronilor. Philip îi dădu bani de rochie și ea mai încercă în vreo două locuri, dar ajunse la concluzia că nu-și dă destulă osteneală. Nu se străduia cu toată seriozitatea să se angajeze pentru că nu voia. El personal nu avea alt mijloc de a cîștiga bani, decît cel mult la bursă, și era nerăbdător să repete experiența norocoasă din vară; dar, între timp, izbucnise războiul cu Transvaalul și nu mai era nimic de făcut cu acțiunile societăților sud-africane. Macalister îi spuse că Redvers Buller[1] o să mărșăluiască peste o lună asupra orașului Pretoria și atunci toate or să meargă strună. Totul era să ai răbdare să aștepți. Ceea ce le trebuia lor era o schimbare a situației de pe front care să răstoarne situația de la bursă și atunci o să merite să cumpere acțiuni. Philip începu să citească asiduu „Cronica bursei" din ziarul său preferat. Era neliniștit și nervos. De vreo două ori o cam repezi pe Mildred și, întrucît ea n-avea nici tact, nici răbdare, îi răspunse bufnind și se certară. Philip își exprima întotdeauna regretul pentru ceea ce spusese, dar Mildred nu era iertătoare din fire și ținea supărarea zile în șir. Îl călca pe nervi în tot felul: prin manierele ei de la masă, prin neglijența cu care își lăsa diverse obiecte de îmbrăcăminte în camera de zi; Philip era surescitat din pricina războiului și devora ziarele de dimineață și de seară; pe ea în schimb nu o interesa nimic din ce se întîmpla. Făcuse cunoștință cu vreo doi-trei oameni de pe strada lor și unul dintre ei o întrebase dacă n-ar vrea să primească vizita diaconului parohiei. Ea purta verighetă și-și zicea „doamna Carey". Philip avea pe pereți vreo cîteva desene făcute de el la Paris – două reprezentînd femei, iar unul pe Miguel Ajuria stînd foarte țeapăn înfipt pe picioare, și cu pumnii strînși. Toate erau nuduri. Philip le ținea pentru că erau cele mai bune desene ale lui și pentru că-i aminteau de

1. General britanic (1839-1908), comandantul trupelor engleze în prima parte a războiului cu burii.

vremuri fericite. Mildred se uita de mult timp la ele cu ochi răi.

— Philip, tare ar fi bine să dai jos desenele alea, îi zise ea în cele din urmă. Știi, ieri după amiază a venit doamna Foreman, care stă la numărul treisprezece, și zău dacă nu-mi venea să intru în pămînt de rușine. Am văzut-o cum se holba la ele.

— Dar ce cusur au?

— Sînt indecente. E dezgustător, după părerea mea, să ții în casă desene cu oameni goi. Și nu e bine nici pentru fetiță. Oricum, ea a început să mai observe una-alta.

— Dar cum poți să fii atît de vulgară?

— Vulgară? Eu zic că-s rușinoasă. Eu n-am spus niciodată nimic, dar crezi că-mi place să fiu silită să privesc toată ziua la trupurile alea goale?

— Zău, Mildred, tu chiar n-ai pic de umor? întrebă el glacial.

— Eu nu văd ce legătură e între umor și pozele alea. Zău dacă n-am avut chef să le dau chiar eu jos de pe pereți. Dacă vrei să știi ce părere am eu despre ele, le socot de-a dreptul scîrboase.

— Nu vreau să știu ce părere ai tu despre ele și-ți interzic să te atingi de ele.

Cînd Mildred se supăra pe el se slujea de fetiță ca să-l pedepsească. Fetița ținea la Philip tot așa de mult cît ținea și el la ea și era o mare plăcere pentru ea să se strecoare în fiecare dimineață în camera lui (între timp se apropia de vîrsta de doi ani și începuse să meargă binișor) ca s-o ia în patul lui. Cînd Mildred nu-i mai dădea voie s-o facă, bietul copil plîngea de ți se rupea inima. Dacă Philip îi făcea observație, ea replica:

— Nu vreau să-și facă tot felul de obiceiuri.

Iar dacă el mai adăuga ceva, ea îi răspundea:

— Ce-ți pasă ție ce fac eu cu copilul meu? Dacă te-ar auzi cineva vorbind ar zice că tu îi ești tată. Eu sînt mama ei și cine o să știe ce-i bun pentru ea și ce nu, dacă nu eu?

Pe Philip îl exaspera tîmpenia lui Mildred; dar, între timp, îi devenise atît de indiferentă femeia asta, încît

nu-l scotea cu adevărat din sărite decît rareori. Se deprinsese s-o aibă în preajma lui. Veni Crăciunul și, odată cu el, Philip căpătă două zile libere. Cumpără niște crenguțe de ilice[1] și împodobi apartamentul, și în prima zi de Crăciun le făcu mici cadouri lui Mildred și fetiței. Întrucît nu erau decît doi în casă, nu puteau cumpăra un curcan, dar Mildred fripse un pui și puse la fiert o budincă de Crăciun pe care o cumpărase de la băcănia din colț. Își permiseră chiar luxul să cumpere o sticlă cu vin. După masă, Philip rămase să-și fumeze pipa în fotoliul de lîngă cămin; alcoolul băut pentru prima dată după multă vreme îl făcu să uite măcar pentru un răstimp de grijile bănești care nu-l mai slăbiseră în ultimul timp. Era fericit și se simțea bine. Curînd Mildred veni și-i spuse că fetița îl cheamă ca s-o sărute înainte de culcare și el intră zîmbind în dormitorul lui Mildred. Apoi, spunîndu-i fetiței să se culce, stinse lumina și, lăsînd ușa deschisă ca nu cumva să plîngă și să n-o audă, se întoarse în camera de zi.

— Unde vrei să șezi? o întrebă pe Mildred.

— Stai tu în fotoliul tău. Eu o să mă așez pe jos.

Cînd Philip șezu, ea se instală în fața focului și se rezemă de genunchii lui. El nu-și putu alunga amintirea zilelor în care șezuseră tot așa împreună în garsoniera ei din Vauxhall Bridge Road, dar acum pozițiile erau inversate; pe vremuri, el stătea pe podea cu capul rezemat de genunchii ei. Vai, cît de pătimaș o iubea pe atunci! Acum simțea pentru ea o tandrețe pe care n-o mai cunoscuse de mult. Parcă mai avea încă în jurul lui brațele micuțe și moi ale fetiței.

— Stai bine? întrebă el.

Mildred ridică ochii spre el, zîmbi ușor și dădu din cap. Se uitară amîndoi visători la flăcările din cămin, fără să-și vorbească. În cele din urmă, ea se întoarse spre Philip și-l privi lung, curioasă.

— Știi că nu m-ai sărutat niciodată de cînd am venit aici? zise ea deodată.

---

1. Arbust (*Ilex*) cu care popoarele anglo-saxone își împodobesc casele de Crăciun.

— Și ai vrea să te sărut? zîmbi el.
— Bănuiesc că nu mai ții la mine în felul ăla?
— Țin foarte mult la tine.
— Ții mult mai mult la fetiță.
Philip nu-i răspunse și ea își lipi obrazul de mîna lui.
— Nu mai ești supărat pe mine? întrebă ea imediat, plecînd ochii în jos.
— De ce aș fi?
— Niciodată n-am ținut la tine cum țin acum. Abia după ce am trecut prin foc am învățat să te iubesc.
Philip îngheță cînd o auzi folosind exprimări scoase din romanele ieftine pe care le înghițea pe nerăsuflate. Apoi se întrebă dacă ceea ce spune înseamnă ceva pentru ea: poate că ea nu cunoștea nici un alt mod de a-și exprima sentimentele adevărate, decît limbajul afectat din revista *The Family Herald*.
— Mi se pare tare caraghios cum trăim noi așa.
Philip făcu o pauză lungă înainte de a-i răspunde și pînă atunci domni o tăcere deplină; în cele din urmă, deschise gura fără să-și dea seama cît de mult timp a trecut.
— Nu trebuie să te superi pe mine. Sînt lucruri cu care nu te poți lupta. Mi-aduc aminte că te socoteam ticăloasă ori rea pentru că făceai cutare sau cutare lucru; dar era o prostie din partea mea. Tu nu mă iubeai și era absurd să fiu supărat pentru asta. Credeam că te-aș putea face să mă iubești, dar acum îmi dau seama că era imposibil. Nu știu prin ce mijloace anume poți face un om să te iubească, dar, orice ar fi, este singurul lucru care contează și, dacă nu-l ai, nu-l poți crea nici prin bunătate, nici prin generozitate, nici prin altceva de genul ăsta.
— Eu ziceam că, dacă m-ai fi iubit cu adevărat, m-ai iubi și acuma.
— Așa credeam și eu. Mi-aduc aminte cum altădată socoteam că o să dureze de-a pururi, cum simțeam că aș prefera să mor decît să rămîn fără tine și cum tînjeam după vremea cînd o să te ofilești și o să te zbîrcești, ca

să nu te mai placă nimeni și atunci să pot eu să te am numai pentru mine.

Mildred nu-i răspunse și curînd se ridică și zise că se duce la culcare. Îi zîmbi sfioasă.

— Philip, azi e Crăciunul; nu mă săruți înainte de culcare?

Philip rîse, roși ușor și o sărută. Mildred se duse în dormitorul ei, iar el se apucă de citit.

# Capitolul XCVI

Criza se produse peste vreo două sau trei săptămîni. Purtarea lui Philip o exaspera la culme pe Mildred, într-un mod foarte ciudat. În sufletul ei sălășluiau emoții diferite și ea trecea foarte ușor de la o toană bună la una rea. Stătea singură foarte multă vreme și clocea în mintea ei gînduri cu privire la situația în care se afla. Nu-și verbaliza toate sentimentele, nici nu știa măcar ce anume simte, dar anumite lucruri îi erau mai clare în minte și ea le sucea și le răsucea pe toate părțile. Nu-l înțelesese niciodată pe Philip și nici nu-l plăcuse prea mult; dar era încîntată să-l aibă în preajma ei pentru că-l socotea un gentleman. Pe ea o impresiona faptul că taică-său fusese medic, iar unchiu-său era preot. Îl disprețuia puțin pentru că-și bătuse joc de el și, pe de altă parte, nu se simțea niciodată în largul ei în prezența lui; nu-și putea da drumul să se poarte cum avea chef și simțea că el privește cu ochi critici manierele ei.

La început, cînd venise să stea în cămăruțele din Kennington, era istovită și rușinată. Era bucuroasă să fie lăsată în pace. Simțea o adevărată ușurare la gîndul că n-are de plătit chirie; nu era silită să iasă în stradă pe orice vreme și, dacă nu se simțea prea bine, putea să stea foarte liniștită în pat. Nu-i plăcuse deloc viața pe care o dusese. Era oribil să trebuiască să fii afabilă și slugarnică; și chiar și acum, cînd își aducea aminte, își plîngea singură de milă la gîndul mitocăniei bărbaților și al brutalității limbajului lor. Numai că se întîmpla foarte rar să-și aducă aminte. Îi era recunoscătoare lui Philip pentru că venise s-o salveze și, cînd își amintea cît de

sincer o iubise și cît de rău se purtase ea cu el, simțea junghiul remușcărilor. Era ușor să se revanșeze față de el. Pentru ea nu era un lucru care să conteze prea mult. De aceea rămăsese surprinsă cînd el îi refuzase propunerea, dar dăduse din umeri; n-avea decît să-și dea aere dacă voia, pentru că ei tot nu-i păsa și, pe urmă, n-o să treacă prea mult timp și o să se arate el nerăbdător, și atunci o să fie rîndul ei să-l refuze; dacă el credea că o lipsește de o bucurie, se înșela amarnic. Mildred nu se îndoia cîtuși de puțin de puterea pe care o avea asupra lui. Era el cam ciudat din fire, dar ea îl cunoștea cît se poate de bine. Se certase de nu știu cîte ori cu ea și jurase că n-o s-o mai vadă în ochi și pe urmă nu trecuse multă vreme și venise să-și ceară iertare în genunchi. Simțea un adevărat fior de bucurie amintindu-și cît de tare se umilise umblînd pur și simplu în patru labe dinaintea ei. Ar fi fost de-a dreptul bucuros să zacă lat la pămînt și ea să calce pe el. Îl văzuse plîngînd. Știa exact cum să-l trateze; nu-i da nici o atenție, prefă-te pur și simplu că n-ai băgat de seamă toanele lui, lasă-l să fiarbă în sinea lui și, peste puțin timp, ai să vezi că o să vină să se gudure ca un cățel cerîndu-și iertare. Rîdea puțin în sinea ei, dar nu cu răutate, gîndindu-se cum ajunsese să stea cu fruntea în țărînă dinaintea ei. Între timp ea își făcuse de cap, își trăise viața din plin. Știa cum sînt bărbații, cît le poate pielea și nu mai voia să mai aibă de-a face cu ei. Era dispusă să devină o femeie așezată, continuîndu-și viața cu Philip. Dacă stăteai strîmb și judecai drept, era un gentleman în toată puterea cuvîntului și asta nu era puțin lucru, nu-i așa? În orice caz, ea nu se grăbea deloc și n-avea de gînd să facă ea primul pas. Îi părea bine cînd vedea cît de mult îndrăgește Philip fetița, deși asta o făcea să se prăpădească de rîs; i se părea ridicol ca Philip să facă atîta caz de copilul altui bărbat. Fără doar și poate, era un tip cam într-o ureche.

Dar vreo două lucruri o nedumereau. Fusese deprinsă cu o atitudine supusă din partea lui Philip; pe vremuri, el abia aștepta să-i facă vreun serviciu, era obișnuită să-l vadă abătut ori de cîte ori ea îi spunea vreun cuvînt mai

aspru și cuprins de extaz dacă îi vorbea amabil; acum însă Philip se schimbase, și Mildred își zicea că atitudinea lui nu s-a îmbunătățit deloc în ultimul an. Nici prin cap nu-i trecea că s-ar fi putut produce vreo schimbare a sentimentelor lui și i se părea că pur și simplu joacă teatru atunci cînd se arată nepăsător față de mofturile sau toanele ei. Uneori voia să citească și-i spunea să tacă din gură; Mildred nu știa dacă trebuie să facă scandal pe loc sau să rămînă îmbufnată și, neștiind ce cale să aleagă, nu alegea nici una, nici cealaltă. Apoi surveni conversația în cursul căreia Philip îi spusese că dorește ca relațiile dintre ei să rămînă platonice și, amintindu-și de un incident din trecutul lor comun, se întrebă dacă nu cumva lui i-e teamă să n-o lase însărcinată, își dădu atunci osteneala să-l liniștească. Degeaba însă, lucrurile nu se schimbară. Ea era genul de femeie incapabilă să-și dea seama că s-ar putea ca un bărbat să nu fie obsedat de viața sexuală în egală măsură ca ea; relațiile ei cu bărbații nu se desfășuraseră decît pe linia asta; și nu era în stare să înțeleagă că pe ei îi mai pot interesa eventual și alte lucruri. Îi trecu prin minte că poate Philip e îndrăgostit de altcineva, așa că începu să-l supravegheze, suspectînd infirmierele de la spital sau persoanele pe care le întîlnea el în oraș; dar întrebările ei bine ticluite o duseră la concluzia că în casa Athelny nu e nimeni periculos; de asemenea, se impuse de la sine concluzia că Philip, ca mai toți studenții de la medicină de altfel, nu era deloc preocupat de sexul personalului auxiliar cu care venea în contact în orele de lucru. În mintea lui, noțiunea de infirmieră se asocia cu un ușor miros de iodoform. Scrisori Philip nu primea și printre lucrurile lui nu era nici o fotografie a vreunei fete. Dacă era într-adevăr îndrăgostit de cineva, însemna însă că se pricepe foarte bine să se ascundă; și, la toate întrebările lui Mildred, răspundea foarte franc și aparent fără umbră de suspiciune că îndărătul lor s-ar ascunde ceva.

„Nu cred să fie îndrăgostit de altcineva", își zise Mildred în cele din urmă.

Asta constituia o mare ușurare, pentru că atunci era limpede ca bună ziua că trebuie să fie încă îndrăgostit de ea; în schimb, comportarea lui devenea în felul acesta și mai greu de înțeles. Dacă avea de gînd să se poarte așa cu ea, atunci de ce o mai chemase să stea la el? Era cu totul nefiresc. Mildred nu era o femeie care să conceapă ideea compasiunii, a generozității sau a bunătății. Singura concluzie la care putea ea să ajungă era că Philip e ciudat. Își băgase în cap că motivele purtării lui sînt cavalerești; și, imaginația ei fiind plină de exagerările romantice ale literaturii ieftine, încropea în minte tot felul de explicații care justificau delicatețea lui. Fantezia ei mișuna de neînțelegeri cumplite, purificări prin foc, suflete imaculate ca zăpada și morți survenite pe gerurile aspre ale unei nopți de Crăciun. Se hotărîse ca, atunci cînd se vor duce la Brighton, să pună capăt tuturor mofturilor lui; acolo aveau să fie singuri, toată lumea o să-i ia drept soț și soție și pe urmă o să mai fie plimbarea pe dig și orchestra care cînta. Cînd constată că nimic nu-l poate determina pe Philip să stea în aceeași cameră cu ea, cînd îi vorbi despre această problemă pe un ton cu care nu-l mai auzise niciodată vorbind, își dădu deodată seama că el n-o vrea. Era uimită. Își aminti tot ce-i spusese el altădată și cu cîtă disperare o iubise. Se simți umilită și furioasă, dar avea un fel de obrăznicie înnăscută care o împingea mereu înainte, pînă în pînzele albe. Nu era cazul să-l facă să creadă că-l iubește, deoarece nu era adevărat. Uneori îl ura și ar fi dat nu știu ce să-l poată umili; dar constată că e ciudat de neputincioasă; nu știa cum să-l manevreze. Începu să fie puțin agitată sau chiar speriată din pricina lui. De vreo două ori plînse. De vreo două ori încercă să se poarte deosebit de drăguț cu el; dar cînd îi lua brațul în timp ce se plimbau seara tîrziu pe faleză, peste puțin timp, el găsea vreun pretext pentru a se elibera, ca și cum atingerea ei i-ar fi produs o senzație neplăcută. Mildred nu-i dădea de rost. Singura putere pe care o avea asupra lui se datora fetiței, la care el părea să țină din ce în ce mai mult; Mildred îl putea face să se albească la față de mînie dîndu-i copilului o

palmă sau un ghiont; și singurul moment în care vechiul lui zîmbet tandru îi revenea în ochi era cînd o vedea pe Mildred ținînd fetița în brațe. Observă acest lucru în momentul cînd un fotograf de pe plajă îi făcu o poză în această atitudine și după aceea ea repetă adeseori gestul pentru ca Philip să stea să se uite la ea.

Cînd se întoarseră la Londra, Mildred începu să-și caute slujba despre care afirmase că e așa de ușor de găsit; acum dorea să nu mai depindă de Philip și se gîndi la satisfacția cu care o să-l anunțe într-o bună zi că se mută în niște camere mobilate și că ia fetița cu dînsa. Dar i se strînse inima cînd se apropie această eventualitate. Pierduse deprinderea orelor lungi de serviciu, nu voia să fie la cheremul unei patroane, și demnitatea ei se revolta la perspectiva de a purta din nou uniformă. Vecinilor pe care-i cunoștea le dăduse să înțeleagă că ea și cu Philip sînt destul de înstăriți; ar fi fost o adevărată catastrofă dacă s-ar fi aflat că a trebuit să-și ia o slujbă și să muncească. Indolența ei înnăscută se afirmă curînd. Nu voia să-l părăsească pe Philip, și atîta vreme cît el era dispus s-o întrețină, nu vedea nici un motiv pentru care l-ar părăsi. Nu-i dădeau banii afară din casă. Însă, în orice caz, ea avea locuința și hrana asigurate și s-ar fi putut ca lui să-i meargă și mai bine din punct de vedere financiar. Unchiul lui Philip era bătrîn și putea să moară oricînd, și atunci Philip avea să intre în posesia unei mici averi și, pe urmă, chiar și în momentul de față, așa cum o ducea ea era mai bine decît dacă ar fi trudit de dimineață pînă seara pentru cîțiva șilingi pe săptămînă. Nu mai făcu eforturi chiar atît de mari; continuă să citească mica publicitate din ziar doar pentru a demonstra că vrea să muncească dacă se ivește vreo ocazie care merita osteneala. Dar o cuprinse panica și se temea că Philip o să se plictisească s-o mai întrețină. Acum ea nu mai avea nici o putere asupra lui și-și închipuia că el o lasă să stea acolo numai pentru că e mort după fetiță. Medită mohorîtă la toate astea și, în sinea ei, își spuse furioasă că într-o bună zi o să-l pună ea să plătească cu vîrf și îndesat pentru tot. Mildred nu se putea împăca

deloc cu gîndul că Philip nu mai ţinea la ea. Dar ea avea să-l facă să ţină. Suferea de ciudă şi, uneori, într-un mod destul de ciudat, îl dorea. Philip se arăta acum atît de rece încît o exaspera. Mildred se gîndea tot timpul la el din acest punct de vedere. I se părea că se poartă foarte urît cu ea şi nu ştia ce făcuse ca să merite o asemenea comportare. Îşi zicea mereu în sinea ei că e nefiresc să trăiască aşa alături de el. Apoi se gîndi că, dacă lucrurile s-ar schimba şi ea ar face un copil, fără doar şi poate Philip ar lua-o de nevastă. Era el cam caraghios, dar nimeni n-ar fi putut să nege că e un gentleman în toată puterea cuvîntului. În cele din urmă, deveni pentru ea o adevărată obsesie şi îşi puse în gînd să forţeze o schimbare în relaţiile dintre ei. Acum Philip nici n-o mai săruta vreodată şi ea ar fi vrut s-o sărute; îşi amintea cu cîtă ardoare îşi apăsa el pe vremuri gura pe a ei. Avea un simţămînt ciudat cînd se gîndea la asta. Adeseori îi privea gura lui Philip.

Într-o seară de la începutul lui februarie, Philip îi spuse că cinează cu Lawson, care dă o petrecere în atelierul lui cu ocazia zilei lui de naştere; îi mai spuse că o să se întoarcă tîrziu acasă; Lawson cumpărase de la cafeneaua din Beak Street vreo două sticle din punch-ul acela care le plăcea atît de mult lor, şi băieţii aveau de gînd s-o facă lată toată seara. Mildred întrebă dacă o să participe şi femei la cheful lor, dar Philip îi răspunse că nu: nu fuseseră invitaţi decît bărbaţi; şi n-aveau să facă altceva decît să stea tolăniţi, să tăifăsuiască şi să fumeze; lui Mildred nu i se păru a fi ceva din cale-afară de amuzant; să fi fost ea pictor, ar fi adus acolo vreo cinci-şase modele. Mildred se culcă, dar nu putu dormi şi deodată îi veni în cap o idee; se sculă şi puse siguranţa la încuietoarea de la palier, aşa că Philip nu putu intra. Se întoarse pe la unu şi ea îl auzi înjurînd cînd constată că nu poate deschide. Se dădu jos din pat şi-i descuie ea.

— Da' ce naiba te-ai baricadat aşa? Îmi pare rău că te-am deranjat din pat.

— Ba tocmai că am lăsat-o anume deschisă şi nu înţeleg cum de s-a încuiat.

— Du-te repede și te culcă la loc, să nu răcești.

Philip intră în odaia de zi și aprinse gazul. Mildred veni după el și se apropie de foc.

— Vreau să-mi încălzesc picioarele. Mi-au înghețat bocnă.

Philip se așeză și se apucă să-și scoată ghetele. Îi străluceau ochii și era îmbujorat la față. Mildred socoti că a băut zdravăn.

— Te-ai distrat bine? întrebă ea zîmbind.

— Da, a fost strașnic.

Philip nu era deloc beat, dar mai era încă surescitat întrucît vorbise și rîsese întruna. O seară dintr-asta îi amintea de vremurile de demult de la Paris. Era foarte binedispus. Își scoase pipa din buzunar și și-o umplu cu tutun.

— Nu te culci? întrebă ea.

— Încă nu, că nu mi-e deloc somn. Lawson era în mare formă. A vorbit ca o moară stricată din clipa în care am ajuns acolo și pînă cînd am plecat.

— Dar despre ce a vorbit?

— Dumnezeu știe! Despre tot ce e pe lumea asta. Merita să ne vezi pe toți cum țipam cît ne ținea gura și nici unul nu asculta ce spune celălalt.

Philip rîse, încîntat și acum de această amintire, și Mildred îi ținu isonul. Era aproape sigură că Philip a întrecut măsura la băutură. Asta și așteptase. Știa ea cum sînt bărbații.

— Pot să stau jos? îl întrebă.

Și, înainte ca el să-i fi putut răspunde, se și instală pe genunchii lui.

— Dacă n-ai de gînd să te culci, cred că ar fi mai bine să te duci să-ți pui pe tine un halat.

— Nu, lasă că mi-e bine și așa.

Iar apoi, înconjurîndu-i gîtul cu brațele, își lipi fața de a lui și-i spuse:

— Phil, de ce te porți atît de îngrozitor cu mine?

Philip încercă să se ridice, dar ea nu-l lăsă.

— Zău că te iubesc, Philip, zise ea.

— Hai, nu mai vorbi prostii.

— Nu sînt prostii, e adevărul adevărat. Nu pot trăi fără tine. Te vreau.

Philip se eliberă din brațele ei.

— Te rog, ridică-te. Spui niște prostii cît tine de mari și mă faci și pe mine să mă simt ridicol.

— Te iubesc, Philip. Vreau să mă revanșez pentru tot răul pe care ți l-am făcut. Nu mai pot s-o duc tot așa, fiindcă e ceva contra firii.

Philip izbuti să se ridice și o lăsă pe Mildred în fotoliu.

— Îmi pare foarte rău, dar e prea tîrziu.

Mildred scoase un suspin sfîșietor.

— Dar de ce? Cum poți să fii atît de crud?

— Probabil pentru că te-am iubit prea mult. Pasiunea mea s-a istovit. Gîndul la treburi dintr-astea mă îngrozește. Acum nu mă mai pot uita la tine fără să-mi amintesc de Emil și de Griffiths. Împotriva unor asemenea lucruri nu poți lupta. Bănuiesc că e pur și simplu o chestie psihică.

Mildred îi apucă mîna și i-o acoperi cu sărutări.

— Nu face asta! strigă el.

Mildred se prăbuși la loc în fotoliu.

— Așa n-o mai pot duce. Dacă nu vrei să mă iubești, mai bine mă duc în lume.

— Nu fi proastă, că doar n-ai unde să te duci. Aici poți să rămîi cît vrei, dar trebuie să înțelegi limpede că sîntem doar prieteni și nimic mai mult.

Apoi Mildred renunță brusc la vehemența pasiunii și scoase un rîs ușor, lingușitor. Se cuibări lîngă Philip și-l cuprinse cu brațele. Coborî vocea, făcînd-o cît mai mîngîietoare.

— Vai, tare ești prostuț. Cred că ești agitat. Nu fi speriat, că nici nu știi ce dulce pot eu să mă port.

Își apropie capul de al lui și-și frecă obrajii de el. Lui Philip zîmbetul ei i se păru un rînjet scîrbos de lasciv și licărul din ochii ei, plin de subînțelesuri, îi făcu silă. Instinctiv, se trase înapoi.

— Nu vreau, zise el.

Dar Mildred nu se lăsă cu una, cu două. Îi căută gura. Philip îi luă mîinile și le desfăcu din jurul gîtului lui cu un gest brutal, împingînd-o într-o parte.

— Mă dezgusţi, îi zise el.

— Io?

Bîjbîi cu o mînă în căutarea consolei căminului ca să-şi regăsească echilibrul. Se uită o clipă la el şi în obraji îi apărură deodată două pete roşii. Scoase un rîs strident, furios.

— Io te dezgust *pe tine.*

Făcu o pauză şi-şi trase răsuflarea icnind. Apoi izbucni într-un adevărat torent de insulte mînioase. Ţipa cît o ţinea gura. Îi adresă toate ocările care-i trecuseră prin minte. Folosi un limbaj atît de obscen, încît Philip rămase trăsnit; Mildred se arătase întotdeauna atît de preocupată de rafinament şi atît de şocată de vulgarităţi, încît nici măcar prin gînd nu-i trecuse că ea cunoaşte vorbele care-i ieşeau acum din gură. Se apropie tot mai mult de el şi-l înfruntă de la o depărtare de o palmă. Faţa îi era răvăşită de furie şi vorbind aşa, de parcă i se băteau calicii la gură, făcea spume în colţurile buzelor.

— Niciodată n-am ţinut la tine, niciodată. Întotdeauna am rîs de tine că mă plictiseai, mă plictiseai de-mi venea să urlu şi te uram, şi n-aş fi putut suferi să te las măcar să mă atingi dacă n-aş fi avut nevoie de bani, şi mi se făcea scîrbă cînd trebuia să-ţi dau voie să mă săruţi. Rîdeam amîndoi de tine, eu şi cu Griffiths, rîdeam de tine pentru că erai aşa de fraier. Un fraier! Un fraier!

Şi apoi izbucni într-o serie de invective înspăimîntătoare. Îl acuză de tot felul de lucruri: îi spuse că e cărpănos, că n-are pic de minte în cap, că se crede, că se gîndeşte numai la el; îşi bătu joc cu răutate de toate lucrurile la care el era sensibil. Şi, în cele din urmă, dădu să plece. Însă nu înceta să ţipe şi să-i arunce cu o violenţă de-a dreptul isterică un epitet murdar şi ruşinos pe care-l repetă la nesfîrşit. Puse mîna pe clanţă şi deschise uşa de perete. Apoi se întoarse brusc şi-i azvîrli ocara despre care ştia sigur că are cu adevărat şanse să-l rănească. Şi îngrămădi în cuvîntul acela toată răutatea şi tot veninul de care era capabilă. I-l aruncă în faţă ca o palmă.

— Şontorogule!

# Capitolul XCVII

A doua zi dimineață, Philip se trezi tresărind speriat, întrucît își dădu seama că e tîrziu. Uitîndu-se la ceas, constată că s-a făcut ora nouă. Sări din pat și se duse în bucătărie ca să-și înfierbînte apa pentru bărbierit. Mildred nu se vedea pe nicăieri și în chiuvetă mai stătea și acum nespălată vesela din care mîncase ea la cină. Bătu la ușa ei.

— Scoală-te, Mildred, e îngrozitor de tîrziu.

Ea nu răspunse nici după a doua bătaie, mai puternică, drept care Philip trase concluzia că face pe supărata. Numai că el era prea grăbit ca să-și mai bată capul cu asta. Puse niște apă la încălzit și sări în baia pe care și-o pregătise încă de cu seară ca să-și mai alunge frigul din oase. Presupuse că Mildred o să-i aranjeze micul dejun în timp ce el se îmbrăca și o să i-l lase în camera de zi. Așa mai făcuse ea și altă dată cînd se supărase. Dar n-o auzi deloc mișcîndu-se și-și dădu seama că, dacă vrea să mănînce ceva, o să trebuiască să-și pregătească totul singur. Îl irita faptul că ea își găsise să-i joace o asemenea festă tocmai într-o dimineață în care el dormise prea mult. Mildred tot nu apăru, nici cînd fu gata, deși o auzea învîrtindu-se prin camera ei. Era evident că tocmai se scula. Philip își făcu un ceai și-și unse cîteva felii de pîine cu unt pe care le mîncă în timp ce-și punea ghetele, apoi coborî scările în goană și alergă pe stradă pînă dădu în artera principală de unde putea lua tramvaiul. În timp ce căuta din ochi prima pagină a ziarelor de pe la chioșcuri ca să afle ultimele vești de pe front, se gîndea la scena petrecută de cu seară; acum, că totul se sfîrșise

și dormise între timp, nu putea să nu vadă grotescul ei; bănui că se purtase ridicol, dar nu era stăpîn pe sentimentele lui; în momentul acela ele fuseseră copleșitoare. Se supărase pe Mildred pentru că-l silise să adopte o poziție absurdă, iar apoi îi reveni uimirea cînd își aminti de izbucnirea ei furioasă și de limbajul indecent pe care-l folosise. Îi fu cu neputință să nu se îmbujoreze la față cînd își aminti de ultima ei batjocură; dar dădu din umeri disprețuitor. Știa de mult că, ori de cîte ori îi supăra pe cei din jur, aceștia nu scăpau ocazia de a-i scoate ochii cu infirmitatea lui. Pe la spital îi văzuse pe unii imitîndu-i mersul, nu chiar pe față, așa cum făcuseră colegii lui de școală, ci atunci cînd credeau că el nu-i vede. Între timp înțelesese că n-o făceau dintr-o răutate intenționată, ci pur și simplu pentru că omul e un animal cu o predispoziție firească spre maimuțăreală, și pentru că era un mijloc la îndemîna oricui de a-i face pe ceilalți să rîdă; toate acestea le știa foarte bine, dar încă nu izbutise să se resemneze.

Îi păru bine cînd se putu apuca zelos de muncă. Salonul cu bolnavi i se păru plăcut și prietenos cînd intră înăuntru. Infirmiera îl salută fugitiv cu zîmbetul ei obișnuit.

— Ați cam întîrziat, domnule Carey.

— M-am distrat aseară.

— Se cunoaște.

— Mersi.

Rîzînd, se îndreptă spre primul pacient, un băiat cu plăgi tuberculoase și-i desfăcu bandajele. Băiatul era încîntat că-l vede, și Philip îl tachină în timp ce-i schimba pansamentul. Philip era în grațiile bolnavilor; îi trata cu multă bună dispoziție; și avea și o mînă foarte ușoară și delicată, așa că niciodată nu-i durea cînd îi îngrijea: unii dintre externii care făceau pansamente erau destul de brutali și nepăsători în activitatea lor. Luă dejunul la club cu prietenii – o masă frugală alcătuită dintr-un pesmet cu unt și o ceașcă de cacao. Apoi discutară despre război. Unii dintre bărbați plecau pe front, dar autoritățile făceau tot felul de mofturi și nu acceptau pe nimeni dacă nu avea experiență în munca de spital. Cineva

sugeră că, dacă mai ţine războiul, n-o să treacă mult pînă o să fie ele bucuroase să primească orice persoană calificată; dar opinia generală era că războiul o să se termine în mai puţin de o lună. Acum că se dusese Robert acolo, o să pună totul în ordine cît ai bate din palme. Asta era şi părerea lui Macalister, care-i spusese lui Philip că trebuie să fie amîndoi cu ochii în patru şi să cumpere acţiuni în ajunul încheierii păcii. Atunci o să urmeze o perioadă de înflorire şi s-ar putea să cîştige cu toţii ceva bani. Philip îi lăsase instrucţiuni lui Macalister să-i cumpere acţiuni oricînd se va ivi o ocazie favorabilă. Pofta lui fusese stîrnită de cele treizeci de lire pe care le cîştigase în vară şi acum voia să scoată vreo două sute.

Îşi încheie ziua de lucru şi se urcă într-un tramvai ca să se întoarcă în Kennington. Se întreba cum o să se poarte Mildred în seara aceea. Era foarte neplăcut gîndul că probabil o să fie morocănoasă şi n-o să vrea să-i răspundă la întrebări. Pentru anotimpul acela, seara era neobişnuit de caldă şi chiar şi pe străzile acelea cenuşii din sudul Londrei se simţea lîncezeala lunii februarie; natura începe să se agite şi tînjeşte, în urma lungilor luni de iarnă, fiinţele şi plantele cresc, trezindu-se din somnul lor, şi pămîntul foşneşte prevestind primăvara cînd îşi reia activităţile eterne. Philip ar fi vrut să meargă mai departe cu tramvaiul pentru că-l dezgusta gîndul de a se întoarce în apartamentul lui şi ar fi preferat să ia aer; dar deodată se simţi cuprins de dorinţa de a revedea fetiţa şi zîmbi larg în sinea lui imaginîndu-şi cum o s-o vadă lipăind şovăielnic pentru a-i ieşi în întîmpinare, după ce va scoate un ţipăt de încîntare. Dar, cînd ajunse acasă şi ridică maşinal privirea spre ferestre, rămase surprins văzîndu-le întunecate. Se duse sus şi bătu, dar nu primi nici un răspuns. Ori de cîte ori pleca de acasă, Mildred îi lăsa cheia sub preş şi acolo o găsi şi acum. Intră şi, ducîndu-se în sufragerie, aprinse un chibrit. Se întîmplase ceva, dar nu-şi putu da seama imediat ce anume se întîmplase; dădu drumul tare la gaz şi-l aprinse; lumina invadă brusc odaia şi Philip se uită în jur. I se opri răsuflarea. Totul era devastat. Absolut fiecare lucru

din casă fusese distrus intenționat. Pe Philip îl apucă furia și dădu buzna în camera lui Mildred. Cînd făcu lumină, văzu că Mildred își luase toate lucrurile ei și ale copilului (intrînd în casă, Philip observase lipsa cărucioruluі care nu era la locul lui obișnuit de pe palier, dar crezuse că Mildred a scos fetița la plimbare); și tot ce era pe lavoar fusese spart, tapițeria celor două scaune fusese tăiată cu un cuțit în cruciș și-n curmeziș, perna era sfîșiată, cearșafurile și cuvertura aveau tăieturi mari, iar oglinda părea să fi fost izbită cu un ciocan. Philip era înnebunit. Se duse în camera lui și găsi și acolo totul într-o învălmășeală de nedescris. Ligheanul și cana erau sparte, oglinda făcută bucățele, iar așternutul fîșii-fîșii. Mildred spintecase perna atît cît să poată băga mîna înăuntru și umpluse camera de fulgi. În pături înfipsese cuțitul în mai multe locuri. Pe masa de toaletă se aflau fotografiile mamei lui Philip, dar ramele lor fuseseră sfărîmate, iar sticla era țăndări. Philip intră în bucătărioară. Toate obiectele fragile erau sparte – paharele, castroanele, platourile, farfuriile.

Lui Philip i se tăie respirația. Mildred nu lăsase nici o scrisoare, nimic altceva decît această ruină drept semn al furiei de care fusese cuprinsă, dar el parcă vedea dinaintea ochilor încordarea de pe fața ei în timpul pe care-l consacrase acestei opere. Se înapoie în sufragerie și se uită de jur-împrejur. Era atît de uluit încît aproape că nu se mai simțea mînios. Privi plin de curiozitate cuțitul de bucătărie și ciocanul pentru sfărîmat cărbunii, pe care Mildred le lăsase pe masă. Apoi dădu cu ochii de cuțitul cel mare pentru tranșat carnea, pe care Mildred îl rupsese și-l aruncase în cămin. Probabil că-i trebuise foarte multă vreme ca să facă atîtea stricăciuni. Portretul lui, pictat de Lawson, fusese tăiat în zigzag și acum se căsca hidos la el. Desenele lui fuseseră spintecate; iar reproducerile după *Olympia* lui Manet, *Odalisca* lui Ingres și *Portretul lui Philip al IV-lea* zăceau zdrobite de pe urma loviturilor de ciocan. Găuri enorme aveau și fața de masă, și perdelele, și cele două fotolii. Erau scoase complet din uz. Pe un perete, deasupra mesei pe care o

folosea Philip drept birou, era bucățica de covor persan pe care i-o dăduse Cronshaw. Mildred n-o putuse suferi niciodată.

— Dacă e covor ar trebui să stea pe podea, zicea Mildred, și nu e decît o scîrnăvie soioasă, asta e.

Covorașul o înfuria pentru că Philip îi spusese că în el se află răspunsul la o mare enigmă. Mildred socotise că-și bate joc de ea. Trecuse cuțitul prin el de trei ori, ceea ce probabil necesitase un efort considerabil, și acum covorașul atîrna numai zdrențe. Philip avusese vreo cîteva platouri de porțelan albastru cu alb, nu cine știe ce valoroase, dar, întrucît le cumpărase pe rînd, la un preț modest, îi plăceau datorită asociațiilor pe care i le trezeau în amintire. Acum, cioburile lor erau împrăștiate pe podele. Cărțile erau mutilate, cu cotoarele tăiate, iar volumele broșate, în franceză, aveau pagini smulse; Mildred își dăduse multă osteneală în acest scop. Micile bibelouri și podoabe de pe polița căminului, făcute țăndări, zăceau în vatră. Mildred distrusese tot ce fusese posibil să distrugă cu ciocanul sau cuțitul.

Bineînțeles că, la urma urmei, Philip n-ar fi obținut mai mult de treizeci de lire pe tot avutul lui, dacă ar fi fost să-l vîndă, dar cele mai multe lucruri îi deveniseră vechi prieteni. Și pe urmă, el era un om de casă, atașat de toate mărunțișurile și fleacurile acelea, pentru că-i aparțineau; fusese mîndru de micul cămin pe care și-l crease și, cu puținii lui bani, îl făcuse drăguț și cu un farmec specific al lui. Căzu disperat într-un fotoliu. Se întrebă cum a putut Mildred să se dovedească atît de sălbatică. Deodată o spaimă cumplită îl făcu să sară în picioare și să se repeadă pe coridor, la dulapul în care-și ținea îmbrăcămintea. Îl deschise și scoase un oftat de ușurare. Se pare că Mildred uitase de el și nu se atinsese de nici o haină.

Philip se întoarse în sufragerie și, holbîndu-se la priveliștea aceea, se întrebă ce poate face; n-avea inimă să se apuce să pună lucrurile la loc; și pe urmă, nu era nimic de mîncare în casă, iar lui îi era foame. Ieși ca să-și cumpere ceva. Cînd se întoarse, era puțin mai calm. Îi

trecu un cuţit prin inimă cînd se gîndi la fetiţă şi se întrebă dacă o să-i fie dor de el; la început poate că da, însă, peste o săptămînă, o să-l dea cu totul uitării; iar el zicea slavă Domnului că a scăpat de Mildred. Nu se gîndea la ea cu mînie, ci cu un simţămînt copleşitor de plictiseală.

— Sper din tot sufletul să n-o mai văd în viaţa mea, zise el cu glas tare.

Acum singurul lucru pe care-l putea face era să părăsească apartamentul şi se hotărî să-i dea proprietăresei preavizul necesar chiar a doua zi dimineaţă. N-avea cum să repare paguba şi-i rămăseseră atît de puţini bani, încît trebuia să-şi facă rost de o locuinţă încă şi mai ieftină. O să-i pară bine cînd o să se mute de acolo. Cheltuielile îl îngrijoraseră, iar acum amintirea lui Mildred avea să stăruie pentru totdeauna în apartamentul acela. Philip era nerăbdător şi n-avea să-şi găsească odihnă pînă nu-şi punea în aplicare planul; de aceea, în după-amiaza următoare, aduse un negustor de mobilă veche care-i oferi trei lire pentru toate lucrurile – stricate sau bune; iar peste două zile se mută în casa de vizavi de spital, unde stătuse pe vremea cînd era student în primul an. Proprietăreasa era o femeie foarte cumsecade. Îşi luă un dormitor la mansardă, pe care îl obţinu cu o chirie de şase şilingi pe săptămînă; era o încăpere micuţă şi mizeră care dădea spre curtea casei din spate, dar, cum în momentul de faţă n-avea altă avere decît hainele şi o ladă cu cărţi, era bucuros că se poate instala atît de ieftin.

# Capitolul XCVIII

Iar acum se întîmplă că soarta lui Philip Carey, lipsită de orice importanță pentru toți ceilalți în afară de el, fu afectată de evenimentele prin care trecea patria lui. Se scria o pagină de istorie, iar acest lucru avea o importanță atît de mare încît părea absurd ca ea să aibă vreo legătură cu viața unui obscur student în medicină. Bătălie după bătălie, Magersfontein[1], Colenso, Spion Kop, pierdute pe terenurile de joc de la Eton, umiliseră națiunea și dăduseră o lovitură de grație prestigiului aristocrației și micii nobilimi, care pînă atunci nu găsiseră nici un fel de adversar în stare să combată în mod serios afirmația lor că posedă un instinct natural pentru cîrmuirea țării. Vechea ocîrmuire fusese măturată din cale: în sfîrșit, se făurea într-adevăr istoria. Apoi colosul și-a pus la bătaie toată puterea și, făcînd o nouă greșeală, a ajuns pînă la urmă ca tot din greșeală să facă impresia că a cîștigat victoria. Cronje a capitulat la Paardeberg[2], Ladysmith a fost despresurat și, la începutul lui martie, lordul Roberts și-a făcut intrarea în orașul Bloemfontein, în fruntea trupelor sale.

Cam la vreo două-trei zile după ce vestea ajunse la Londra, Macalister intră în cafeneaua din Beak Street și

1. Cîmp de bătălie în Uniunea Sud-Africană; aici, generalul bur Piet Arnoldus Cronje (1840?-1911) a oprit înaintarea trupelor engleze, în decembrie 1899.
2. Cîmp de bătălie în Uniunea Sud-Africană, la sud-est de Kimberley; aici, generalul Cronje a capitulat în fața lordului englez Roberts, la 28 februarie 1900.

anunță bucuros că lucrurile au început să se însenineze la bursă. Pacea părea să se apropie cu pași mari, mai erau doar cîteva săptămîni pînă ce Roberts va intra cu trupele sale în orașul Pretoria, și deja cursul acțiunilor începea să urce. O creștere serioasă era iminentă.

— Ăsta e momentul să intri în joc, îi spuse el lui Philip. N-are rost să aștepți pînă află marele public. E acum ori niciodată.

El deținea anumite informații cu caracter confidențial. Directorul unei mine din Africa de Sud îi telegrafiase asociatului și superiorului său că instalațiile minei au rămas neatinse. Ei urmau să reia lucrul cît de curînd posibil. Nu era vorba de o speculație, ci pur și simplu de o investiție. Ca să-i arate cît de mult o aprecia însuși asociatul și superiorul său, Macalister îi spuse lui Philip că acesta a cumpărat cîte cinci sute de acțiuni pentru fiecare dintre surorile lui ; or, omul nu le băga niciodată în horă dacă nu exista o certitudine deplină.

— Și eu am de gînd să-mi pun la bătaie tot ce am, adăugă Macalister.

Acțiunile marcau o creștere de două puncte și o optime pînă la două puncte și un sfert. Macalister îl sfătui pe Philip să nu fie prea lacom, ci să se mulțumească cu un cîștig de zece șilingi la fiecare acțiune. El avea de gînd să-și cumpere trei sute și-i sugeră lui Philip să facă la fel. O să le păstreze el și o să le vîndă cînd o să găsească de cuviință. Philip avea mare încredere în el, în parte pentru că era scoțian și deci prudent din fire, și în parte pentru că îi dăduse și altă dată un sfat bun. Acceptă deci cu bucurie propunerea.

— Sper că vom izbuti să le vindem chiar înainte de ziua decontărilor, zise Macalister, dar dacă nu, atunci am să aranjez eu reportarea lor.

Lui Philip sistemul i se păru admirabil. Ții acțiunile pînă îți scoți profitul și pentru a o face nu trebuie nici măcar să bagi mîna în buzunar. Începu să urmărească în ziare „Cronica bursei“ cu un interes renăscut. A doua zi, toate cursurile crescuseră un pic, iar Macalister îi trimise o scrisoare spunîndu-i că a trebuit să cumpere acțiunile

cu un spor de două puncte și un sfert. Dar el adăuga că tendința pieței este foarte fermă. Și totuși, peste vreo două zile se produse o scădere bruscă. Veștile care soseau din Africa de Sud nu mai erau atît de încurajatoare și Philip constată cu îngrijorare în suflet că acțiunile lui au scăzut cu un sfert de punct, dar Macalister își păstra optimismul zicînd că burii nu puteau să mai reziste multă vreme și era gata să facă prinsoare pe orice că, pînă la jumătatea lunii aprilie, Roberts o să ocupe orașul Johannesburg. În ziua decontărilor, Philip se văzu silit să scoată din pungă aproape patruzeci de lire. Lucrul acesta îl îngrijoră teribil, dar simțea că nu are altă cale decît să păstreze mai departe acțiunile; în situația lui financiară o pierdere atît de însemnată reprezenta o lovitură serioasă. Timp de vreo două-trei săptămîni nu se întîmplă nimic; burii refuzau să înțeleagă că sînt înfrînți și că nu le rămîne nimic de făcut decît să se predea: de fapt, repurtară chiar și vreo două mici victorii și acțiunile lui Philip mai scăzură cu încă doi șilingi și jumătate. Toată lumea înțelese că războiul nu s-a sfîrșit. Oamenii vindeau pe capete. Cînd se reîntîlni cu Philip, Macalister era pesimist.

— Mă întreb dacă nu cumva ar fi mai bine să tăiem răul din rădăcină. Am plătit din pungă cam tot atîția bani cît speram să cîștig.

Philip era bolnav de neliniște. Nu mai dormea nopțile; sărea peste micul dejun reducîndu-l în orice caz la un ceai și pîine cu unt, pentru a ajunge cît mai repede în sala de lectură a clubului unde putea citi ziarele; uneori veștile erau proaste, iar alteori ziarele nu scriau nimic; dacă se producea o modificare a cursului acțiunilor, aceasta era invariabil în scădere. Nu știa ce să facă. Dacă le vindea acum, pierdea aproape trei sute cincizeci de lire; iar asta însemna să-i mai rămînă doar optzeci de lire cu care să reziste. Ar fi dat orice numai să nu fi fost atît de netot încît să se amestece în jocurile de bursă, dar acum nu-i rămînea altceva de făcut decît să se cramponeze; de la o zi la alta se putea întîmpla un eveniment hotărîtor și acțiunile aveau să crească; acum nu mai

spera să obţină vreun profit, voia doar să-şi acopere paguba. Era singura lui şansă de a-şi termina cursurile la spital. Sesiunea de vară începea în mai şi la sfîrşitul ei voia să-şi ia examenul de mamoş. Apoi nu-i mai rămînea decît un an de învăţătură; îşi făcu toate socotelile cu multă grijă şi ajunse la concluzia că ar putea s-o scoată la capăt cu o sută cincizeci de lire, plătind şi taxele şi toate celelalte; dar cu o sumă mai mică era imposibil să realizeze aceste lucruri.

La începutul lui aprilie, se duse la cafeneaua din Beack Street arzînd de nerăbdare să-l vadă pe Macalister. Se mai liniştea puţin cînd discuta cu el situaţia; şi, cînd îşi dădea seama că numeroşi oameni suferă ca şi el de lipsa banilor, necazurile lui păreau mai puţin insuportabile. Dar cînd sosi, nu-l găsi acolo decît pe Hayward care de cum îl văzu stînd pe scaun îi şi spuse:

— Duminică plec în Cape.

— Ce vorbeşti! exclamă Philip.

Hayward era ultimul om de pe lume de la care te-ai fi aşteptat să facă aşa ceva. De la spital plecau o mulţime de bărbaţi; guvernul era bucuros să angajeze în armată orice om care avea vreo calificare; iar alţii, plecînd ca simpli soldaţi, scriseră acasă că au fost puşi să lucreze în spitale de îndată ce s-a aflat că sînt studenţi la medicină. Ţara întreagă fusese luată literalmente pe sus de un sentiment patriotic, iar voluntarii proveneau din toate straturile sociale.

— Dar cum pleci? întrebă Philip.

— Plec ca soldat. M-am angajat în regimentul de infanterie din Dorset.

Philip îl cunoştea pe Hayward de opt ani. Intimitatea tinerească izvorîtă din admiraţia entuziastă a lui Philip pentru omul capabil să-i vorbească despre artă şi literatură dispăruse de mult; în schimb, îi luase locul obişnuinţa; şi se vedeau o dată sau de două ori pe săptămînă ori de cîte ori se afla Hayward la Londra. Vorbea şi acum despre cărţi cu aceeaşi rafinată capacitate de apreciere. Philip nu învăţase încă ce înseamnă să fii îngăduitor şi uneori conversaţia lui Hayward îl irita. Nu mai credea în

mod implicit că pe lume nu contează nimic altceva decît arta. Îl supăra dispreţul lui Hayward pentru activitate şi pentru succes. Amestecînd punch-ul din pahar, Philip se gîndea la începuturile prieteniei lor şi la nerăbdarea înflăcărată cu care aştepta ca Hayward să realizeze lucruri mari; dar îşi pierduse de mult toate iluziile de acest fel şi, în momentul de faţă, ştia bine că Hayward n-o să facă niciodată nimic altceva decît să flecărească. Acum, cînd avea treizeci şi cinci de ani, constata că-i vine mult mai greu să trăiască din cele trei sute de lire pe an pe care le avea, decît pe vremuri, cînd era tînăr; iar hainele lui, deşi lucrate şi acum de un croitor bun, erau mult mai purtate decît i s-ar fi părut pe vremuri posibil. Era puţin prea corpolent şi, cu oricîtă isteţime şi-ar fi aranjat părul blond, nu-şi mai putea ascunde chelia. Ochii lui albaştri erau spălăciţi şi stinşi. Nu era greu de ghicit că bea prea mult.

— Da' ce Dumnezeu te-a făcut să te gîndeşti să pleci tocmai la Cape? întrebă Philip.

— A, n-aş şti să-ţi spun, dar mi s-a părut că e de datoria mea s-o fac.

Philip tăcu. Nu se prea simţea în largul lui. Înţelese că Hayward e mînat din urmă de o nelinişte sufletească pe care nu ştia cum să şi-o explice. O putere lăuntrică părea să-i fi arătat necesitatea de a se duce să lupte pentru ţara lui. Era ciudat, cu atît mai mult cu cît el socotea că patriotismul nu e nimic altceva decît o prejudecată şi, mîndrindu-se cu cosmopolitismul lui, considerase Anglia un loc al surghiunului. Luaţi în ansamblu, conaţionalii lui îi răneau susceptibilităţile. Philip se întreba ce i-o fi îndemnînd pe oameni să întreprindă acţiuni care erau atît de contradictorii cu toate teoriile lor de viaţă. Pentru Hayward, ar fi fost rezonabil să se ţină deoparte şi să privească zîmbind cum se măcelăresc reciproc barbarii. S-ar fi zis că oamenii sînt nişte marionete în mîinile unei forţe necunoscute care îi mîna, îmboldindu-i să facă una sau alta; şi, cîteodată, se slujeau de raţiune pentru a-şi justifica acţiunile; iar cînd aceasta era cu putinţă, îşi îndeplineau acţiunile în ciuda raţiunii lor.

— Oamenii sînt într-adevăr extraordinari, zise Philip. Nici în ruptul capului nu mi-aş fi putut închipui că o să pleci pe front ca soldat.

Hayward zîmbi puţin stînjenit, dar nu răspunse.

— Am fost supus ieri examenului medical, zise el în cele din urmă. Merita să treci prin această situaţie de *gêne*[1] ca să afli că eşti întru totul apt.

Philip observă că Hayward continua să folosească ici-colo cîte un cuvînt franţuzesc, într-un mod afectat, cînd corespondentul lui englezesc ar fi putut să-l slujească la fel de bine. Dar tocmai atunci intră Macalister.

— Voiam să-ţi vorbesc, Carey. Oamenii mei nu mai par înclinaţi să păstreze acţiunile acelea, piaţa e într-un hal făr' de hal şi vor să te roage să ţi le răscumperi.

Philip era pierit. Ştia că e un lucru imposibil. Însemna că trebuie să accepte eşecul. Mîndria îl făcu să răspundă calm.

— Mă întreb dacă mai merită acest efort. Poate ar fi mai bine să le vinzi.

— Uşor de spus, dar greu de făcut. Nu sînt prea sigur că e un lucru realizabil. Piaţa stagnează cu totul, nu există cumpărători.

— Bine, dar văd că sînt cotate la unu şi o optime.

— A, da, însă asta nu înseamnă mare lucru. N-ai cum să obţii preţul ăsta pe ele.

O clipă, Philip nu zise nimic. Încerca să-şi adune gîndurile.

— Vrei să spui că nu mai valorează nici un ban?

— A, nu, nu asta vreau să spun. Bineînţeles că valorează ceva, dar, înţelegi, în momentul de faţă nu le cumpără nimeni.

— Atunci trebuie pur şi simplu să le vinzi la preţul pe care-l poţi obţine.

Macalister îl privi îndeaproape pe Philip. Se întrebă dacă băiatul e lovit crunt.

— Îmi pare groaznic de rău, şefule, dar sîntem cu toţii în aceeaşi oală. Nimeni nu s-a gîndit că războiul o să se

1. Jenă (fr.).

lungească atîta. Eu te-am băgat la apă, dar şi eu mă aflu exact în aceeaşi situaţie.

— A, n-are nici o importanţă, zise Philip. Omul trebuie să-şi încerce norocul.

Se întoarse la masa de la care se ridicase pentru a vorbi cu Macalister. Era năucit; deodată începu să-l doară capul înfiorător; dar nu voia nicidecum ca ei să-l socoată slab ca o femeie. Mai rămase acolo un ceas. Rîse nebuneşte de fiecare vorbă a lor. În cele din urmă, dădu să plece.

— Văd că ai primit lovitura cu destul calm, zise Macalister strîngîndu-i mîna. Bănuiesc că nimănui nu poate să-i facă plăcere să piardă trei sau patru sute de lire.

Cînd se întoarse în cămăruţa lui mizerabilă, Philip se trînti pe pat şi se lăsă pradă disperării. Îşi regreta amarnic nebunia; şi măcar că-şi spunea că e absurd să regreţi, întrucît ceea ce se întîmplase era inevitabil tocmai pentru că se întîmplase, nu se putea stăpîni. Era deznădăjduit la culme. Nu-şi găsea somnul. Îşi aminti de toate căile pe care-şi risipise banii în ultimii ani. Îi plesnea capul de durere.

În seara următoare, cu ultima poştă, primi o notă privitoare la decontul pentru acţiuni. Cercetă disponibilul din bancă. Constată că după ce-şi va achita toate obligaţiile îi vor rămîne doar şapte lire. Şapte lire! Cel puţin era recunoscător soartei pentru că avusese cu ce să plătească totul. Ar fi fost groaznic să fie silit să-i mărturisească lui Macalister că nu poate face faţă obligaţiilor. În timpul trimestrului de vară urma să lucreze ca extern la secţia de oculistică şi îşi cumpărase un oftalmoscop de la un student care avea unul disponibil. Nu i-l plătise încă, dar n-avea curajul să-i spună studentului că ar vrea să revină asupra tîrgului încheiat. Şi mai trebuia să-şi cumpere şi nişte cărţi. Îi rămîneau vreo cinci lire cu care să trăiască. Îi ajunseră şase săptămîni; apoi îi scrise lui unchiu-său o scrisoare pe care el o socoti foarte potrivită pentru a rezolva chestiuni de afaceri; îi spuse că, din pricina războiului, suferise pierderi financiare

serioase şi nu-şi putea continua studiile dacă unchiul nu-i venea în ajutor. Îi propuse preotului să-i împrumute o sută cincizeci de lire eşalonate în rate lunare în decurs de un an şi jumătate; avea să-i plătească dobînzi la această sumă şi-i promitea să-i restituie treptat capitalul cînd începea să cîştige ca medic. Avea să-şi ia diploma peste cel mult un an şi jumătate şi atunci putea fi aproape sigur că o să fie angajat ca intern cu trei lire pe săptămînă. Unchiul îi răspunse că nu poate face nimic pentru el. Era un lucru de-a dreptul necinstit să-i ceară să-şi vîndă titlurile şi obligaţiunile cînd toate erau la cota cea mai scăzută şi i se părea că are datoria faţă de el însuşi să păstreze puţinul pe care-l avea, pentru vreun caz de boală. Îşi încheia scrisoarea cu o mică predică. El îl avertizase în repetate rînduri pe Philip, dar Philip nu-i dăduse niciodată atenţie; sincer vorbind, i-ar fi fost greu să spună că se miră de cele întîmplate; el se aşteptase de mult că aşa se vor sfîrşi risipa şi necumpătarea sa. Pe Philip îl trecură toate năduşelile cînd citi scrisoarea. Nici cu gîndul nu gîndise că unchiu-său o să-l refuze, aşa că izbucni într-un acces de furie; aceasta fu urmată de un acut sentiment al vidului; dacă unchiu-său nu voia să-l ajute, el n-avea cum să-şi continue studiile. Intră în panică şi, călcîndu-şi în picioare mîndria, îi scrise din nou preotului din Blackstable, înfăţişîndu-i situaţia cu şi mai multă insistenţă; dar poate că nu reuşi să se explice cum se cuvine şi unchiu-său nu înţelese în ce încurcătură disperată se află, pentru că-i răspunse că nu se poate răzgîndi; avea douăzeci şi cinci de ani şi ar fi trebuit de fapt să-şi cîştige singur existenţa. La moartea lui, avea să moştenească ceva, dar, pînă atunci, el refuza să-i dea o leţcaie. Philip simţi în această scrisoare satisfacţia unui om care îi dezaprobase timp de ani de zile purtările şi vedea, în sfîrşit, cum viaţa îi dă dreptate.

## Capitolul XCIX

Philip începu să-şi amaneteze hainele. Îşi reduse cheltuielile luînd o singură masă pe zi în afară de micul dejun. Şi această masă, alcătuită din pîine cu unt şi cacao, o mînca pe la patru ca să-i ţină pînă a doua zi dimineaţa. Dar, pe la nouă seara, i se făcea atît de foame încît trebuia să se culce. Se gîndi să se împrumute cu bani de la Lawson, însă teama de un refuz îl reţinea; în cele din urmă, îi ceru cinci lire. Lawson i le împrumută cu plăcere, dar în aceeaşi clipă îi spuse:

— Sper că o să mi le dai înapoi peste o săptămînă sau cel mult zece zile, nu? Ştii, trebuie să-mi plătesc rameurul şi în momentul de faţă stau mizerabil cu banii.

Philip ştia că n-o să aibă de unde să-i dea înapoi şi, cînd se gîndi la ce o să zică Lawson despre el, se ruşina atît de tare încît peste vreo două zile îi duse banii înapoi fără să se fi atins de ei. Lawson tocmai pleca la masă şi-l pofti şi pe Philip. Abia putu să înghită, atît de bucuros era că se vede şi el în faţa unei mîncări ca lumea. Duminică era sigur că o să aibă o masă bună la familia Athelny. Nu prea îi venea să le spună ce i s-a întîmplat; ei îl socotiseră întotdeauna un om relativ înstărit şi se temea că o să-şi facă o părere proastă despre el dacă o să afle că e lefter.

Deşi fusese totdeauna sărac, nu-i trecuse nicicînd prin cap eventualitatea de a ajunge să nu aibă ce mînca; era un lucru care nu li se întîmpla oamenilor din mediul lui; şi el se jena atît de tare de parcă ar fi avut cine ştie ce boală ruşinoasă. Situaţia în care se trezi era cu totul nouă pentru el. Era atît de uluit încît nu ştia ce altceva

ar putea să facă decît să continue munca de la spital; avea o vagă speranță că o să se ivească ceva. Nu era în stare să creadă că ceea ce i se întîmplă e o realitate; și își aminti cum în primul trimestru de școală se gîndise adeseori că viața lui e un vis din care o să se trezească deodată din nou acasă. Dar, foarte curînd, prevăzu că peste vreo săptămînă n-o să mai aibă nici un gologan. Trebuia să încerce imediat să cîștige ceva. Dacă ar fi avut diploma în buzunar, cu tot piciorul lui strîmb, ar fi putut oricum să se ducă în Colonia Capului Bunei Speranțe, întrucît, în momentul acela, era o cerere acută de specialiști în medicină. Dacă n-ar fi fost infirmitatea aceea, ar fi putut să se înroleze într-unul dintre regimentele de infanterie care erau trimise pe front la intervale scurte. Se duse la secretarul Școlii Medicale și-l întrebă dacă nu i-ar putea găsi vreun student slab pe care să-l mediteze; dar secretarul nu-i oferi nici o speranță de a găsi un asemenea angajament. Philip citi anunțurile de la mica publicitate prin ziarele medicale și solicită un post de asistent fără diplomă la un cetățean care ținea o farmacie pentru săraci pe Fulham Road. Dar, cînd se duse să-i vorbească, văzu imediat cum doctorul respectiv se uită la piciorul lui diform; iar cînd mai auzi și că Philip e doar în anul patru la spital îi spuse imediat că n-are suficientă experiență; Philip înțelese că e doar un pretext; doctorul nu voia să aibă un asistent pe care nu se putea bizui pentru o activitate atît de intensă cum dorea el. Philip își îndreptă atenția către alte mijloace de a cîștiga bani. Știa franțuzește și nemțește și se gîndi că poate ar avea vreo șansă de a-și găsi un angajament făcînd corespondența la vreo firmă; îi venea greață la gîndul de a intra într-un birou, dar strînse din dinți; ce altceva putea să facă? Se sfia să răspundă la anunțurile care îi cereau solicitantului să se prezinte în persoană, în schimb dădu curs celor care cereau răspunsul prin poștă; dar el nu putea să declare că are vreo experiență în materie și nu putea prezenta nici recomandări; își dădea seama că nici germana, nici franceza lui nu sînt bune pentru domeniul comercial; habar nu avea de termenii

folosiți în materie de afaceri; nu știa nici să stenografieze, nici să bată la mașină. Era imposibil să nu vadă că situația lui e lipsită de orice perspectivă. Se gîndi să-i scrie avocatului care fusese executorul testamentar al tatălui său, dar nu-și putu lua inima în dinți s-o facă, pentru că vînduse ipotecile în care erau investiți banii lui împotriva recomandărilor exprese ale juristului. Știa de la unchiul său că domnul Nixon îi dezaprobă total purtarea. Din felul cum se comportase Philip în cursul acelui an petrecut în biroul de contabilitate, trăsese concluzia că e leneș și incapabil.

„Mai bine mor de foame“, își spuse Philip în sinea lui.

De vreo două ori îi fulgeră prin minte posibilitatea sinuciderii; era ușor să scoată de la farmacia spitalului otravă și, în orice caz, era o ușurare să știe că, dacă lucrurile merg din rău în mai rău, dispune de mijloacele pentru a-și pune capăt zilelor fără durere; însă aceasta nu era o cale pe care s-o preconizeze în mod serios. Cînd îl părăsise Mildred plecînd cu Griffiths, chinul lui fusese atît de cumplit încît voia să moară ca să scape de durere. Acum în inima lui nu mai era același lucru. Își aminti ce-i spusese sora de la urgență, că oamenii se sinucid mai ales din lipsă de bani decît din amor; și rîse în sinea lui cînd se gîndi că el ar fi procedat invers. Singurul lucru pe care-l dorea era să poată să discute cu cineva despre toate necazurile lui, dar nu-și putea aduna curajul să le mărturisească. Îi era rușine. Continuă să-și caute ceva de lucru. Lăsă chiria neplătită trei săptămîni, explicîndu-i proprietăresei că o să facă rost de bani.

La sfîrșitul lunii, ea nu-i zise nimic, dar strînse din buze și făcu o mutră acră. Cînd veni și sfîrșitul lunii și ea îl întrebă dacă nu i-ar conveni să-i achite o parte din datorie, lui Philip îi veni rău cînd se văzu silit să spună că n-are de unde; îi spuse că o să-i scrie unchiului lui și că sîmbăta viitoare o să poată cu siguranță să-i plătească chiria.

— Apoi, zău așa, domnu' Carey, trag nădejde că o să puteți, fiin'că și eu am de plătit chiria și nu-mi dă mîna să aștept așa cu nemiluita.

Femeia nu-i vorbea mînioasă, în schimb în glasul ei răsuna o hotărîre care avu darul să-l înspăimînte. Făcu o pauză de o clipă, iar apoi adăugă:

— Dacă nu-mi plătiţi chiria sîmbăta viitoare n-o să am încotro şi o să mă duc drept la secretarul spitalului să mă plîng.

— Bine, lăsaţi că aranjăm noi.

Femeia se uită un timp la el şi apoi îşi roti privirile prin camera goală. Cînd reluă, nu mai vorbi deloc apăsat, ci rosti cuvintele de parcă ar fi fost cele mai fireşti pe care le putea spune în împrejurarea respectivă.

— Am jos în bucătărie o bucată de carne şi, dacă aţi vrea să coborîţi, vă primesc cu dragă inimă la masa mea.

Philip simţi că roşeşte pînă în vîrful urechilor şi îşi înăbuşi cu greu un suspin.

— Vă mulţumesc foarte mult, doamnă Higgins, dar nu mi-e foame deloc.

— Cum doriţi, domnule.

De îndată ce o văzu ieşită pe uşă, Philip se trînti pe pat. Ca să nu plîngă, strînse tare din pumni.

# Capitolul C

Sîmbătă. Era ziua în care-i făgăduise proprietăresei să-i plătească chiria. Toată săptămîna așteptase să se ivească ceva. Nu găsise nimic de lucru. Pînă atunci nu se văzuse niciodată strîns în așa hal cu ușa și era atît de buimăcit încît nu știa ce să facă. În mintea lui mai stăruia încă impresia că toată povestea e o farsă absurdă. Nu-i mai rămăseseră decît vreo cîțiva gologani, își vînduse toate hainele de care se putea lipsi; mai avea cîteva cărți și vreo două mărunțișuri pe care ar fi putut obține doi șilingi, dar proprietăreasa îi supraveghea toate mișcările și el se temea că, dacă mai scoate vreun lucru din camera lui, ea o să-l oprească. Nu-i rămînea altceva de făcut decît să-i spună că n-are cu ce să-i plătească chiria. Dar îi lipsea curajul. Era în mijlocul lui iunie. Era o seară frumoasă și caldă. Se hotărî să rămînă în aer liber. O porni încet pe cheiul Chelsea pentru că Tamisa era liniștită și odihnitoare. Cînd obosi, se așeză pe o bancă și ațipi. Nu știa cît a dormit; se trezi brusc, visînd că a fost zgîlțîit de un polițist care i-a spus s-o ia din loc; dar cînd deschise ochii văzu că e singur. Merse mai departe, fără să știe de ce și, în cele din urmă, ajunse la Chiswick, unde adormi din nou. Curînd se trezi pentru că banca pe care stătea era prea tare. Noaptea părea nesfîrșită. Începu să tremure. Îl cuprinse o senzație de deznădejde; nu știa deloc ce ar fi putut să facă; îi era rușine că a adormit pe chei; i se părea un lucru cumplit de umilitor și prin întuneric simțea cum se îmbujorează la față. Își aminti tot felul de povești pe care le auzise despre diverși oameni ajunși în situația lui, printre ei fiind ofițeri, preoți și

oameni care umblaseră pe la universități; se întrebă dacă o să îngroașe rîndurile lor, făcînd coadă în fața unei instituții filantropice pentru a căpăta o farfurie de supă. Ar fi fost mult mai bine să se sinucidă. Așa n-o mai putea duce: Lawson l-ar ajuta dacă ar ști în ce situație disperată se află; era absurd să-i permită mîndriei lui să-l împiedice de a cere ajutorul cuiva. Se întrebă de ce eșuase atît de cumplit. Întotdeauna încercase să facă ceea ce i se păruse mai bine și totul ieșise pe dos. El îi ajutase pe oameni ori de cîte ori putuse și n-avea impresia că a fost mai egoist decît alții; i se părea îngrozitor de nedrept să ajungă la ananghie.

Dar n-avea nici un rost să se gîndească la toate astea. Merse mai departe. Începuse să se lumineze: în tăcerea din jur, Tamisa era frumoasă și atunci, în faptul zilei, plutea ceva misterios în aer; avea să fie o zi splendidă, și cerul, palid în lumina zorilor, n-avea pic de nor. Era obosit la culme și foamea îi rodea măruntaiele, dar nu izbutea să stea liniștit; tot timpul îi era frică să nu vină un polițist și să-l întrebe ce caută acolo pe bancă. Se îngrozea la gîndul umilinței pe care i-ar aduce-o o asemenea situație. Avea senzația că e murdar și ar fi dat nu știu ce să se poată spăla. În cele din urmă, se trezi la Hampton Court. Simți că dacă nu pune ceva în gură o să înceapă să plîngă. Își alese un birt ieftin și intră; mirosea a mîncăruri calde. Pe Philip îl cuprinse amețeala: voia să mănînce ceva destul de hrănitor ca să-i țină de foame tot restul zilei, dar stomacul lui se revolta la vederea mîncării. Bău un ceai și luă cîteva felii de pîine cu unt. Atunci își aminti că e duminică și că se poate duce la familia Athelny; se gîndi la friptura de vacă și la budinca din Yorkshire pe care o s-o mănînce la ei; dar era înspăimîntător de obosit și n-avea puterea să dea piept cu familia aceea veselă și zgomotoasă. Era morocănos și nenorocit. Voia să fie lăsat în pace. Se hotărî să intre în parcul palatului și să se întindă pe iarbă. Îl dureau oasele. Poate că o să găsească o cișmea ca să se spele pe mîini și pe față și să bea o gură de apă; îi era tare sete; iar acum, că foamea îi trecuse, se gîndi cu bucurie la flori

şi la pajişti şi la copacii aceia mari şi frunzoşi. I se păru că acolo o să aibă posibilitatea să se gîndească mai bine la ce trebuie să facă. Se trînti pe iarbă, la umbră, şi-şi aprinse pipa. Din economie, de multă vreme îşi redusese raţia de tutun la două lulele pe zi; acum se bucura că are o pungă plină. Habar n-avea ce fac oamenii cînd rămîn fără nici un ban. Curînd adormi. Cînd se trezi, era aproape de amiază şi se gîndi că nu peste multă vreme o să trebuiască să pornească spre Londra ca să fie acolo dis-de-dimineaţă şi să dea curs oricărui anunţ care părea promiţător. Se gîndi la unchiul lui care-i spusese că o să-i lase prin testament puţinul pe care-l are: Philip nu ştia deloc în ce anume constă averea bătrînului; dar nu putea fi vorba de mai mult de două-trei sute de lire. Se întrebă dacă o să poată să convertească perspectiva moştenirii în bani lichizi. În orice caz, nu fără consimţămîntul preotului, care bineînţeles n-avea să i-l dea niciodată.

„Singurul lucru pe care-l pot face este să mă tîrăsc cum pot de azi pe mîine, pînă ce o muri el."

Philip socoti ce vîrstă poate să aibă preotul din Blackstable. Era trecut bine de şaptezeci de ani. Avea o bronşită cronică, dar mulţi bătrîni suferă de această boală şi totuşi trăiesc la nesfîrşit. Între timp trebuia să se ivească ceva; Philip nu putea să se elibereze de senzaţia că situaţia lui e cu totul anormală; oamenii de condiţia lui socială nu mureau de foame. Tocmai pentru că nu se putea hotărî să creadă în realitatea experienţei lui, nu se lăsă pradă disperării totale. Îşi puse în gînd să împrumute de la Lawson o jumătate de liră. Rămase toată ziua în grădină, şi, cînd simţea că moare de foame, fuma; n-avea de gînd să mănînce nimic pînă ce nu pornea înapoi spre Londra: avea un drum lung de făcut şi trebuia să-şi păstreze puterile pentru acest efort. Porni cînd începu să se mai răcorească şi, cînd pica de oboseală, dormea pe bănci. Nu-l deranja nimeni. La gara Victoria se spălă, se pieptănă şi se bărbieri, bău un ceai şi mîncă nişte pîine cu unt, în care timp citi mica publicitate din ziarul de dimineaţă. Găsi pe una dintre coloane un anunţ oferind un post de vînzător la raionul de „decoraţiuni

interioare" dintr-un magazin bine-cunoscut. Era tare pierit și avea un sentiment ciudat întrucît, pentru un om cu prejudecățile lui burgheze, părea ceva îngrozitor să se angajeze ca băiat de prăvălie; dădu însă din umeri – la urma urmei, ce conta? – și se hotărî să-și încerce norocul. Căzuse pradă unui sentiment ciudat, supunîndu-se oricărei umilințe, ba chiar ieșind în întîmpinarea ei, forțase mîna destinului. Cînd se prezentă la raionul respectiv, la ora nouă, copleșit de sfială, constată că i-au luat-o înainte mulți alții. Erau oameni de toate vîrstele, de la băieți de șaisprezece ani, pînă la bărbați de patruzeci; unii vorbeau între ei cu glas scăzut, dar majoritatea erau tăcuți; cînd se instală în urma lor, cei din jur îl priviră cu ostilitate. Îl auzi pe un bărbat spunînd:

— Singurul lucru pe care-l aștept este să primesc un refuz la timp ca să pot să caut în altă parte.

Bărbatul care stătea lîngă Philip se întoarse către el, îl privi și apoi îl întrebă:

— Ai ceva experiență?

— Nu, răspunse Philip.

Făcu o pauză de o clipă și adăugă:

— După prînz, nici măcar firmele mai mici nu te primesc dacă nu ai oră fixată dinainte.

Philip se uită la băieții din prăvălie. Unii aranjau draperiile de stofă sau de creton, iar alții, după cum îi explică vecinul, pregăteau pachetele care trebuiau livrate în provincie, conform comenzilor primite prin poștă. Pe la nouă și un sfert sosi șeful de raion. Philip auzi pe unul dintre cei care stăteau la coadă spunîndu-i altuia că ăsta e domnul Gibbons. Era un bărbat între două vîrste, scund și corpolent, cu barba neagră și părul negru și soios. Avea o față inteligentă și mișcările repezite. Purta un joben de mătase și o redingotă, a cărei butonieră era împodobită cu o mușcată albă cu frunze cu tot. Intră în biroul lui lăsînd ușa deschisă; era o cămăruță mică de tot în care nu încăpea decît un birou cu rulou, o bibliotecă și un dulap. Bărbații care făceau coadă afară îl priviră cum își scoate cu un gest mașinal mușcata de la butonieră și o pune într-o călimară plină cu apă. Purtarea

florilor la butonieră în timpul orelor de lucru e contrară codului oamenilor de afaceri.

(În cursul zilei, vînzătorii din raioane care voiau să se pună bine cu șeful admirau floarea.

— Niciodată n-am văzut vreo floare mai frumoasă ca asta, ziceau ei. Nu cumva e cultivată de dumneavoastră?

— Ba da, zîmbea el și ochii lui isteți se umpleau de orgoliu.)

Își scoase pălăria și-și schimbă haina, se uită la scrisorile de pe birou și apoi la bărbații care așteptau să vorbească cu el. Făcu un mic gest din deget și primul păși în birou. Toți cei de la coadă trecură rînd pe rînd pe la el și-i răspunseră la întrebări. El le formula foarte laconic, ațintindu-și ochii asupra chipului solicitantului.

— Vîrsta? Practica? De ce ți-ai părăsit slujba?

Asculta răspunsurile lor cu o expresie imobilă.

Cînd îi veni rîndul, Philip avu impresia că domnul Gibbons îl privește curios. Hainele lui Philip erau curate și destul de bine croite. Arăta puțin altfel decît ceilalți.

— Practica?

— Din păcate n-am deloc, zise Philip.

— Asta nu-i bine.

Philip ieși din birou. Calvarul fusese mult mai puțin penibil decît se așteptase el, așa că nu se simți deosebit de dezamăgit. Era greu de sperat că ar putea izbuti să obțină o slujbă din prima încercare. Păstrase ziarul și acum citi din nou anunțurile. Și o prăvălie de la Holborn avea nevoie de un vînzător și se duse acolo. Dar cînd sosi, constată că s-a angajat altcineva. Dacă voia să mănînce ceva în ziua aceea, trebuia să ajungă la atelierul lui Lawson înainte de plecarea acestuia la masă. Așa că se îndreptă pe Brompton Road către Yeoman Row.

— Știi, pînă pe la sfîrșitul lunii n-am un sfanț, zise Philip de îndată ce găsi prilejul nimerit. Ai putea să-mi împrumuți o jumătate de liră?

E de necrezut cît de greu îi venea să ceară bani; și, pe de altă parte, își aminti cu cîtă degajare – ca și cum ei i-ar fi făcut lui o favoare – diverși oameni de la spital îi storseseră sume de bani pe care n-aveau nicidecum intenția să i le înapoieze.

— Cu cea mai mare plăcere, zise Lawson.

Dar, cînd băgă mîna în buzunar, constată că n-are decît opt șilingi. Philip era pierit.

— A, bine, nu-i nimic, împrumută-mi cinci șilingi atunci, zise el ca și cum nu s-ar fi sinchisit.

— Poftim.

Philip se duse la baia publică din cartierul Westminster și cheltui șase *penny* pe o baie. Apoi își cumpără de mîncare. Nu știa ce să facă în cursul după-amiezii. Nu voia să se întoarcă la spital ca nu cumva să-i pună cineva întrebări și pe urmă nici nu avea ce să facă acolo la ora aceea. La cele două-trei secții pe unde avea de lucru era sigur că lumea s-a întrebat de ce n-a venit, dar n-aveau decît să gîndească ce-or pofti că tot nu conta: n-o să fie el primul student care s-a lăsat de meserie fără să-i înștiințeze. Se duse la biblioteca gratuită și frunzări ziarele pînă îl plictisiră de tot, iar apoi luă din raft cartea lui Stevenson *Noi povești din „O mie și una de nopți“*. Dar constată că nu poate citi; cuvintele nu însemnau nimic pentru el și continuă să clocească gînduri triste despre situația deznădăjduită în care se afla. Frămînta necontenit în minte aceleași lucruri și, pînă la urmă, gîndurile fixe îi dădură o durere cumplită de cap. Într-un tîrziu, tînjind după puțin aer curat, ieși în Green Park și se întinse pe iarbă. Se gîndi cu profundă tristețe la infirmitatea lui care-l împiedica să se ducă la război. Adormi și visă că deodată i s-a vindecat piciorul și că se află în Colonia Capului Bunei Speranțe cu un regiment de infanterie; pozele pe care le privise în revistele ilustrate îi hrăneau fantezia; parcă se vedea pe cîmpia sud-africană în uniformă kaki, șezînd noaptea în jurul focului împreună cu alți ostași. Cînd se trezi, constată că e încă lumină și curînd auzi ceasul de la Westminster bătînd ora șapte. Trebuia să mai petreacă încă douăsprezece ore fără a avea ceva de făcut. Se temea de noaptea interminabilă. Cerul era acoperit și se gîndi că o să plouă; o să trebuiască să se ducă la un azil unde putea găsi un pat; văzuse anunțuri de acest fel pe felinarele din cartierul Lambeth: „paturi bune cu șase *penny*“; nu fusese niciodată

într-o asemenea casă și se temea de mirosul rău din ele și de insecte. Se hotărî ca, dacă va fi posibil, să rămînă totuși în aer liber. Rămase în parc pînă la ora închiderii și apoi începu să se plimbe. Era foarte obosit. Îi trecu prin minte că un accident ar fi o șansă grozavă pentru el, întrucît ambulanța l-ar duce la un spital și ar putea zace acolo săptămîni în șir, într-un pat curat. La miezul nopții, foamea îl sfîșia atît de tare încît simți că nu mai poate rezista fără mîncare. Se duse la o gheretă de la intrarea în Hyde Park și mîncă doi cartofi, după care bău o ceașcă de cafea. Apoi începu iarăși să umble. Era prea neliniștit ca să doarmă și-l speria îngrozitor gîndul să nu vină vreun polițist să-i spună s-o ia din loc. Observă că a început să-l privească pe polițistul din colț printr-o prismă cu totul nouă. Era a treia noapte pe care o petrecea afară. Din cînd în cînd, se așeza pe băncile de pe Piccadilly, iar către dimineață, o porni agale spre chei. Asculta clopotul ceasului de la Parlament bătînd fiecare sfert de oră și socotea cît timp trebuie să mai treacă pînă se trezește din nou orașul. Cînd se făcu ziuă, cheltui cîțiva gologani ca să capete o înfățișare îngrijită, își cumpără un ziar ca să citească anunțurile și porni din nou în căutarea unei slujbe.

O ținu tot așa cîteva zile. Mînca extrem de puțin, așa că începu să se simtă slăbit și bolnav și nu mai avea destulă energie ca să-și caute o slujbă, din moment ce se dovedea atît de greu de găsit. Între timp se obișnuise cu îndelunga așteptare la ușa din dos a unei prăvălii, în speranța angajării, precum și cu refuzul glacial. Umblă prin toate cartierele Londrei, pe urma anunțurilor din ziar, și ajunse să-i cunoască din vedere pe oamenii care solicitau la fel de zadarnic ca și el un serviciu. Vreo doi dintre ei încercară să se împrietenească cu Philip, dar el era prea obosit și prea nenorocit ca să le răspundă. La Lawson nu se mai duse pentru că-i datora cinci șilingi. Începuse să fie prea amețit ca să mai poată gîndi limpede și aproape că încetă să-i mai pese de ce o să i se întîmple. Plîngea mereu. La început îi era îngrozitor de ciudă pe el însuși din această pricină și-i era rușine. Dar constată

că asta îl mai ușurează și chiar îi mai taie puțin foamea. În zori, suferea îngrozitor din pricina frigului. Într-o noapte, se duse în camera lui ca să-și schimbe lenjeria; se furișă înăuntru pe la trei, cînd era absolut sigur că toată lumea doarme dusă și apoi ieși din nou afară pe la cinci; stătu întins pe pat și moliciunea lui era fermecătoare; îl dureau toate oasele și, stînd așa trîntit, savura bucuria patului; era atît de delicioasă, încît nici nu voia să adoarmă. Începuse să se deprindă cu lipsa mîncării și nu-i era prea foame, atîta doar că se simțea slăbit. Acum, în mod constant, în adîncul minții lui sălășluia gîndul de a-și pune capăt zilelor, dar își adună toate puterile pe care le mai avea ca să nu stăruie asupra acestei idei, pentru că se temea să nu cadă pradă ispitei și să nu se mai poată stăpîni. Își spunea întruna că ar fi absurd să se sinucidă, întrucît curînd trebuie să se întîmple ceva; nu-și putea alunga impresia că situația lui e prea absurdă ca să fie luată absolut în serios; era ca o boală care trebuia suportată, dar, de care, fără doar și poate, avea să se vindece. În fiecare seară jura că nimic n-o să-l facă să mai îndure chinurile unei alte nopți și se hotăra ca a doua zi dis-de-dimineață să-i scrie unchiului său, sau domnului Nixon, avocatul, sau lui Lawson; dar, cînd sosea momentul respectiv, nu avea curajul să facă mărturisirea umilitoare a eșecului său total. Nu știa cum ar lua Lawson lucrurile. În amiciția lor, Lawson se dovedise adeseori zăpăcit, iar el, Philip, se mîndrise cu înțelepciunea lui. Acum ar fi trebuit să spună toată povestea prostiilor și a nebuniilor pe care le făcuse. Avea sentimentul jenant că Lawson, după ce-l va ajuta, o să-i întoarcă spatele. Unchiul său și avocatul ar face firește ceva pentru el, dar lui îi era o frică îngrozitoare de reproșurile lor. Nu voia să-i reproșeze nimeni nimic: strîngea din dinți și repeta neîncetat că ceea ce i s-a întîmplat este inevitabil tocmai pentru că s-a întîmplat. Regretele ar fi fost absurde.

Zilele erau fără sfîrșit, și cei cinci șilingi pe care i-i împrumutase Lawson nu-i mai puteau ajunge multă vreme. Philip abia aștepta să vină duminica pentru ca să se poată duce la familia Athelny. Nu știa ce-l împiedică să

se ducă acolo mai devreme, afară poate de faptul că ţinea morţiş să răzbată prin propriile lui mijloace: Athelny, care trecuse şi el prin împrejurări la fel de disperate, era singura persoană care putea face ceva pentru el. Poate că după masă o să-şi poată lua inima în dinţi să-i mărturisească lui Athelny că e la ananghie. Philip îşi repeta de nenumărate ori în gînd ce-o să-i spună. Se temea cumplit ca nu cumva Athelny să treacă uşor peste spusele lui, acoperindu-le cu nişte fraze bombastice; asta ar fi atît de îngrozitor, încît Philip voia să amîne cît mai mult momentul verificării practice a atitudinii lui Athelny. Îşi pierduse orice încredere în semenii lui.

Noaptea de sîmbătă fu rece şi jilavă. Philip suferi îngrozitor. De sîmbătă de la amiază pînă a doua zi, cînd se tîrî istovit spre casa lui Athelny, nu avu ce să pună în gură. Duminică dimineaţă îşi cheltui ultimii doi *penny* ca să se spele şi să se ferchezuiască la toaleta gării Charing Cross.

# Capitolul CI

Cînd sună Philip la ușa familiei Athelny, la fereastră își făcu apariția un cap, iar peste o clipă auzi un tropot zgomotos pe scări. Copiii dădeau fuga să-i deschidă. Fața care se aplecă spre ei ca să se lase sărutată era slabă, palidă și chinuită. Fu atît de înduioșat de afecțiunea lor exuberantă, încît, pentru a-și da timp să-și revină, își căută un pretext de a mai zăbovi pe scară. Era în pragul unei crize de nervi și aproape orice fleac era suficient ca să-l facă să plîngă. Îl întrebară de ce n-a venit duminica cealaltă, el le spuse că a fost bolnav; atunci vrură să știe ce a avut; iar Philip, ca să-i distreze, pomeni de o boală misterioasă al cărei nume, alcătuit din două părți, un amestec barbar de greacă și latină (nomenclatura medicală e plină de asemenea termeni) îi făcu să țipe de încîntare. Îl traseră pe Philip după ei în salonaș și-l puseră să repete numele bolii pentru iluminarea spirituală a tatălui lor. Athelny se ridică și-i strînse mîna. Se holbă la Philip, dar, cum el avea ochii rotunzi și veșnic ieșiți din orbite, asta nu păru un lucru neobișnuit. Philip nu știa de ce de data asta privirea lui Athelny îl făcu să se simtă stînjenit.

— Ne-ai lipsit duminica trecută, zise gazda.

Philip nu știa să mintă cu degajare, așa că, pînă să termine cu explicațiile în privința absenței lui, se făcuse stacojiu la față. Apoi veni doamna Athelny și-i dădu mîna.

— Sper că vă simțiți mai bine, domnule Carey, zise ea.

Philip nu știa de ce ea își închipuie că a fost ceva cu el, de vreme ce ușa de la bucătărie era închisă la sosirea lui, iar copiii nu se mișcaseră de lîngă el.

— Masa o să fie gata abia peste zece minute, zise ea cu vorba ei tărăgănată. Între timp, nu vreți să vă dau un șodou?

Pe fața ei se citea un aer de îngrijorare care-l făcu pe Philip să nu se simtă în largul lui. Se sili să zîmbească și răspunse că nu-i e deloc foame. Își făcu apariția Sally ca să pună masa, iar Philip începu s-o tachineze. Era o glumă curentă în familia aceea că Sally o să se îngrașe la fel de tare ca o mătușă a doamnei Athelny, numită tanti Elisabeta, pe care copiii n-o văzuseră niciodată, dar o considerau un adevărat model al corpolenței deșănțate.

— Hei, dar ce s-a întîmplat cu tine de cînd nu te-am mai văzut, Sally? începu Philip.

— Eu habar n-am să mi se fi întîmplat ceva.

— Am impresia că te-ai cam îngrășat.

— În orice caz, sînt sigură că dumneata nu te-ai îngrășat deloc, replică ea. Ai ajuns un schelet.

Philip roși.

— Sally, asta este o *tu quoque*[1], strigă taică-său. Am să te amendez luîndu-ți un fir de păr auriu. Jane, adu foarfecele de tuns oile.

— Bine, tată, dar e slab de tot, argumentă Sally. A ajuns numai piele și oase.

— Asta n-are nici o importanță, fetițo. El e liber să fie cît de slab vrea, dar obezitatea ta este contrară regulilor decenței.

În timp ce vorbea, o apucă cu mîndrie pe după talie și o privi cu ochi admirativi.

— Tată, lasă-mă să termin de pus masa. Dacă sînt mai voinică s-ar părea că unii oameni n-au nimic împotrivă.

— Ai văzut, obraznica! strigă Athelny făcînd un gest dramatic. Îmi scoate ochii cu faptul deja cunoscut că Joseph, unul dintre fiii lui Levy, care vinde bijuterii pe Holborn, i-a făcut o cerere în căsătorie.

— Și l-ai acceptat, Sally? întrebă Philip.

1. „Și tu“ (lat.), replică prin care se aruncă răspunderea asupra adversarului.

— Pînă acum n-ai ajuns să-l cunoști mai bine pe tata? Nu e nici o iotă de adevăr în ce spune.

— Mă rog, dacă nu ți-a făcut o propunere de căsătorie, strigă Athelny, atunci jur pe Sfîntul Gheorghe și pe vesela Engliteră că o să-l apuc de nas și o să-l întreb imediat ce intenții are.

— Stai jos, tată, că-i gata masa. Ei, copii, acum duceți-vă și spălați-vă cu toții pe mîini și să nu tragă vreunul chiulul că vi le cercetez la toți și nici un nespălat nu capătă vreo bucățică de mîncare. Așa că, aveți grijă!

Philip credea că e flămînd la culme pînă se așeză la masă, dar apoi constată că stomacul i se revoltă împotriva mîncării și abia putu înghiți ceva. Avea creierul obosit; și nici nu observă că Athelny, contrar obiceiului, vorbea foarte puțin. Pentru Philip era o ușurare că stă într-o casă confortabilă, dar, din cînd în cînd, nu se putea împiedica să arunce o privire pe fereastră. Era o zi cu furtună. Se stricase vremea; era frig și bătea un vînt aspru; din cînd în cînd, șuvoaiele ploii loveau în fereastră. Philip se întrebă ce o să facă peste noapte. Familia Athelny se culca devreme și el nu putea să rămînă acolo după ora zece. Se simți pierit la gîndul că va trebui să iasă în întunericul și vîntoasa de afară. I se părea mai îngrozitor acum cînd era cu prietenii lui decît cînd fusese singur afară. Își spunea mereu că trebuie să mai fie o mulțime de oameni care își petrec noaptea în aer liber. Se strădui să-și mute gîndul de la asta, vorbind, dar, cîte o rafală de ploaie care izbea în fereastră, îl făcea să tresară în mijlocul unui cuvînt.

— Parcă am fi în martie, zise Athelny. Într-o zi ca asta, nimeni n-ar avea chef să traverseze Canalul Mînecii.

Curînd terminară de mîncat și Sally veni să strîngă masa.

— Vrei o mahorcă de doi gologani? îl întrebă Athelny dîndu-i un trabuc.

Philip îl luă și trase din el cu încîntare. Avu un efect extraordinar de alinător. După ce Sally termină de strîns, Athelny îi spuse să închidă ușa în urma ei.

— Acum n-o să ne mai deranjeze nimeni, zise el întorcîndu-se către Philip. Am aranjat cu Betty să nu-i lase pe copii să intre pînă nu-i chem eu.

Philip îl privi surprins, dar, pînă să poată pătrunde înțelesul vorbelor lui, Athelny continuă, fixîndu-și bine ochelarii pe nas cu gestul lui obișnuit.

— Ți-am scris duminica trecută ca să te întreb dacă ți s-a întîmplat ceva și, cum nu mi-ai răspuns, am trecut miercuri pe la dumneata.

Philip întoarse capul într-o parte și nu răspunse. Inima îi bătea să-i spargă pieptul. Athelny se opri din vorbă și curînd tăcerea i se păru lui Philip insuportabilă. Își scotocea zadarnic creierii fără să găsească măcar un cuvînt pe care să-l poată spune.

— Proprietăreasa dumitale mi-a spus că ești plecat de sîmbătă seara și că-i datorezi chiria pe o lună. Unde ai dormit toată săptămîna asta?

Lui Philip îi venea rău la gîndul că trebuie să răspundă. Își aținti privirile pe fereastră.

— Nicăieri.

— Am încercat să te găsesc.

— De ce? întrebă Philip.

— Betty și cu mine am fost și noi lefteri uneori, numai că, în plus, mai trebuia să ne îngrijim și de copii. De ce n-ai venit aici?

— Nu puteam.

Lui Philip îi era frică să nu izbucnească în plîns. Se simțea foarte slăbit. Închise ochii și strînse din sprîncene încercînd să se stăpînească. Deodată îl cuprinse o fulgerare de mînie împotriva lui Athelny pentru că nu-l lasă în pace; dar era un om sfîrșit; și curînd, ținînd ochii tot închiși, și vorbind rar ca să nu-și lase vocea să tremure, îi spuse povestea aventurilor lui din ultimele săptămîni. În timp ce vorbea, i se părea că s-a purtat prostește și tocmai de aceea îi venea și mai greu să povestească. Era convins că Athelny o să-l socoată un tîmpit fără pereche.

— Acum o să vii să stai la noi pînă găsești ceva de făcut, zise Athelny după ce își încheie Philip relatarea.

Philip se îmbujoră la față, fără să știe de ce.

— O, e tare drăguţ din partea dumitale, dar mă tem că n-am s-o fac.

— De ce nu?

Philip nu răspunse. Refuzase automat, de frică să nu cadă pe capul oamenilor, în afară de faptul că firea lui îl îndemnase să se sfiască să accepte favoruri. Şi, pe urmă, mai ştia că familia Athelny trăieşte de azi pe mîine şi că n-are nici spaţiu suficient şi nici bani destui ca să întreţină un străin într-o casă atît de grea.

— Ba trebuie neapărat să vii aici, zise Athelny. Thorpe o să doarmă cu unul dintre fraţii lui şi dumneata în patul lui. Cred că nu ai impresia că o să cheltuim mare lucru în plus cu hrana dumitale.

Lui Philip îi era teamă să vorbească, şi Athelny, ducîndu-se la uşă, o strigă pe nevastă-sa.

— Betty, zise el cînd veni ea, domnul Carey o să se instaleze la noi.

— Vai, ce bine îmi pare! Mă duc să-i pregătesc patul.

Vorbi pe un ton atît de entuziast şi prietenos, luînd totul în modul cel mai firesc cu putinţă, încît Philip fu profund înduioşat. El nu se aştepta niciodată ca oamenii să fie buni cu el şi cînd îi vedea purtîndu-se astfel era surprins şi emoţionat. Acum nu-şi putu reţine două lacrimi mari care-i brăzdară obrajii. Soţii Athelny discutară aranjamentele şi se prefăcură că nu observă în ce hal l-a adus slăbiciunea. Cînd doamna Athelny îi părăsi, Philip se lăsă pe speteaza scaunului şi, uitîndu-se pe fereastră, începu să rîdă.

— Nu-i o noapte prea plăcută ca să dormi afară, nu?

# Capitolul CII

Athelny îi spuse lui Philip că ar putea foarte ușor să-i găsească un angajament la magazinul de textile la care lucra și el. Mai mulți vînzători plecaseră la război și, din zel patriotic, Lynn și Sedley le făgăduiseră să le păstreze posturile. Așadar, aruncaseră toată povara muncii acestor eroi pe umerii celor rămași și, întrucît nu le măriseră acestora salariile, puteau în același timp să manifeste o frumoasă atitudine obștească și să realizeze economii; dar războiul continua și comerțul nu mai mergea atît de prost; venea perioada vacanței cînd o mare parte din personal pleca în același timp într-un concediu de două săptămîni; patronii erau deci obligați să mai angajeze vînzători. Experiența lui Philip îl făcuse să fie neîncrezător și să-și piardă speranța că măcar aceștia l-ar putea angaja; dar Athelny, dîndu-și aere ca și cum ar fi fost o persoană importantă în cadrul firmei respective, susținea că directorul nu-i poate refuza nimic. Philip, întrucît studiase la Paris, avea să se dovedească un om foarte util; era doar o chestiune de o scurtă așteptare, după care avea neapărat să obțină o slujbă bine plătită ca desenator de costume și afișe. Philip execută un afiș pentru soldurile de vară și Athelny îl luă cu el.

Peste două zile, îl aduse înapoi, spunînd că directorul magazinului l-a admirat foarte mult și că regretă din suflet că în momentul acela n-are nici un post liber în sectorul respectiv. Philip întrebă dacă n-ar putea face eventual altceva.

— Mă tem că nu.

— Ești sigur?

— Păi, ca să-ți spun drept, mîine o să apară un anunț pentru un post de supraveghetor, zise Athelny uitîndu-se la el întrebător prin ochelari.

— Crezi că aș avea o șansă de a obține eu acest post?

Athelny era puțin încurcat; îl făcuse pe Philip să se aștepte la un lucru mult mai atrăgător; pe de altă parte, era prea sărac pentru a putea să-l țină la nesfîrșit pe Philip la el cu casă și masă.

— Ai putea eventual să iei postul ăsta în așteptarea altuia mai bun. Întotdeauna ai o șansă în plus dacă ești deja angajat la firma respectivă.

— Să știi că eu nu sînt deloc mîndru din fire, zîmbi Philip.

— Dacă te hotărăști pentru postul ăsta, atunci mîine dimineață trebuie să te prezinți acolo la nouă fără un sfert.

În ciuda războiului, se vedea bine că nu e deloc ușor să-ți găsești o slujbă, pentru că, în momentul cînd ajunse Philip la magazin, așteptau deja o mulțime de bărbați. Îi recunoscu pe unii, pentru că-i mai întîlnise în cursul căutărilor lui, și mai era și unul pe care-l observase dormind în parc într-o după-amiază. Dată fiind situația în care se afla, Philip înțelese că nici acest bărbat nu are un cămin și ca și el petrece noaptea în aer liber. Oamenii erau de toate felurile, bătrîni și tineri, înalți și scunzi; dar fiecare dintre ei încercase să se ferchezuiască pentru a arăta cît mai bine cînd dă ochii cu directorul; se pieptănaseră cu grijă și își spălaseră mîinile. Așteptau pe un culoar despre care Philip află mai tîrziu că duce spre sala de mese și ateliere; din cinci în cinci metri, era întrerupt de cîteva trepte. Deși în magazin fusese instalată lumină electrică, aici nu erau decît becuri de gaz cu plase de protecție, care pîlpîiau zgomotos. Philip sosi punctual, dar se făcu aproape zece pînă să fie primit în birou. Era o încăpere triunghiulară, ca o felie de cașcaval așezată pe muchie: pe pereți erau poze cu femei strînse în corset și două probe de afișe, unul reprezentînd un bărbat într-o pijama cu dungi late verzi și albe, iar celălalt înfățișînd o corabie care străbătea maiestuoasă marea azurie; pe

pînza corăbiei, scria cu litere de o șchioapă: „Pînzeturi albe". Latura mai lungă a biroului dădea înspre o vitrină pe care tocmai o aranjau în momentul acela și, în cursul întrevederii cu directorul, unul dintre salariați era într-un du-te-vino continuu. Directorul citea o scrisoare. Arăta ca un om îmbuibat, cu părul cînepiu și o mustață stufoasă de aceeași culoare; purta un lanț mare de ceas în mijlocul căruia atîrnau medalii cîștigate ca fotbalist. Își scosese haina și stătea numai în vestă la un birou mare avînd în dreapta telefonul; în fața lui se aflau reclamele pentru ziua respectivă – opera lui Athelny – și tăieturi din ziare lipite pe un carton. Îi aruncă o privire lui Philip, dar nu-i adresă nici o vorbă; îi dictă o scrisoare dactilografei așezate la o măsuță dintr-un colț; apoi îl întrebă pe Philip cum îl cheamă, cîți ani are și la ce-a mai lucrat pînă atunci. Vorbea pe nas, cu accentul mahalalelor londoneze și cu un glas metalic, care adeseori îi scăpa de sub control și atingea un registru strident; Philip observa că are dinții de sus mari și ieșiți în afară; îți făceau impresia că se clatină și că, dacă ai trage numai puțin de ei, i-ai scoate într-o clipă.

— Cred că domnul Athelny v-a vorbit despre mine, zise Philip.

— A, ești tînărul ăla care făcu afișul?

— Da, domnule director.

— Păi nu-i bun pentru noi, zău, pentru noi nu face două parale.

Îl măsură pe Philip din cap pînă în picioare. Păru să-și dea seama că Philip se deosebește într-un fel de cei care trecuseră pe acolo înaintea lui.

— Mda, zău, n-ar strica să-ți faci rost de o redingotă, acolo. Bănuiesc că n-ai pe acasă. Altfel pari un tinerel mai spălat. Bănuiesc că ai văzut că din artă nu iese bani.

Philip nu-și dădea seama dacă omul are de gînd să-l angajeze sau nu. I se adresa cu destulă ostilitate.

— Unde stai cu casa?

— Mi-am pierdut părinții cînd eram mic.

— Mda, mie îmi place să le dau o șansă, acolo, tinerilor. E mulți ăia cărora le-am dat o șansă de căpătuială

şi, zău, acuma au ajuns şefi de secţie. Ei, nu pot să zic, că şi ei e recunoscători, de. Care vasăzică ştie că eu i-am făcut oameni. Porneşti de jos de tot de la prima treaptă, că aşa înveţi cum e afacerile, şi pe urmă, dacă te ţii de treabă, nici nu ştii unde poţi să ajungi. Dacă dai satisfacţie, într-o bună zi te trezeşti într-o slujbă d-asta mare ca a mea. Asta s-o ştii de la mine, tinere.

— Domnule director, eu vreau să-mi dau toată silinţa, zise Philip.

Ştia că trebuie să folosească cuvintele „domnule director" cît mai des putea, dar îi sunau cam ciudat în ureche şi se temea să nu exagereze cumva. Directorului îi plăcea să trăncănească. Asta îi dădea conştiinţa propriei sale importanţe, ceea ce-l umplea de bucurie şi, pînă să audă Philip verdictul, a trebuit să-l asculte rostind un torent de vorbe.

— Ei, băiete, eu zic că merge, spuse el în cele din urmă pe un ton destul de pompos. În orice caz, eu nu mă dau înapoi să te pun la probă.

— Vă mulţumesc foarte mult, domnule director.

— Poţi să-ţi iei slujba în primire imediat. Ai şase şilingi pe săptămînă şi întreţinerea. Totul de-a gata, zău aşa; ăia şase şilingi e doar bani de buzunar. Faci ce pofteşti cu ei, ţi-i plăteşte o dată pe lună. Luni intri în pîine. Bănuiesc că n-ai nimic împotrivă, nu?

— Nu, domnule director.

— Strada Harrington, ştii pe unde vine asta. Pe lîngă Shaftesbury Avenue. Acolo o să dormi. La numărul zece. Dacă vrei, poţi să dormi acolo începînd de duminică seara; sau îţi duci cufărul luni, faci cum pofteşti.

Apoi directorul dădu din cap:

— La revedere.

# Capitolul CIII

Doamna Athelny îi împrumută lui Philip banii de care avea nevoie pentru a-i plăti proprietăresei o parte din datorie ca să-și poată lua lucrurile. Cu cinci șilingi și chitanța de amanetare a unui costum de haine izbuti să obțină de la „Muntele de Pietate" o redingotă care-i venea binișor. Își răscumpără și celelalte haine. Își trimise cufărul în strada Harrington prin camionagiul Paterson și luni dimineață se duse împreună cu Athelny la magazin. Athelny îl prezentă șefului raionului de taioare și apoi îl lăsă acolo. Șeful era un omuleț simpatic și agitat, de vreo treizeci de ani, care se numea Sampson; dădu mîna cu Philip și, ca să-și arate rafinamentul și educația cu care se mîndrea foarte mult, îl întrebă dacă știe franțuzește. Rămase mirat cînd Philip îi spuse că da.

— Mai știi și altă limbă?

— Nemțește.

— O, uneori mă duc și eu la Paris. *Parlez-vous français?* Ai fost vreodată la „Maxim"[1]?

Philip se văzu instalat în capul scărilor la raionul de taioare. Misiunea lui era să îndrume clienții către diferitele raioane. Cînd domnul Sampson începu să le înșire vorbind repede de tot, păreau să fie foarte numeroase. Deodată domnul Sampson observă că Philip șchiopătează.

— Dar ce-ai la picior? întrebă el.

— Am un picior strîmb, zise Philip. Dar asta nu mă împiedică la mers sau mai știu eu ce.

1. Celebru local de distracție din Paris.

Șeful de raion se uită o clipă neîncrezător la piciorul lui Philip: acesta presupuse că individul se întreabă cum de l-a angajat directorul. Dar Philip știa că de fapt directorul nu observase că are un defect fizic.

— Bineînțeles nu mă aștept să le înveți bine pe toate din prima zi. Dacă nu izbutești să te descurci, n-ai altceva de făcut decît să întrebi pe una dintre fetele astea.

Domnul Sampson plecă; iar Philip, încercînd să-și amintească unde e cutare sau cutare raion, aștepta cu inima strînsă să se ivească vreo clientă care să-i ceară informații. La ora unu se duse la masă. Sala de mese de la ultimul etaj al clădirii aceleia imense era spațioasă, lungă și bine luminată; dar toate ferestrele erau ferecate ca să nu intre praful, și înăuntru mirosea îngrozitor de tare a prăjeală. Mesele lungi erau acoperite cu fețe de masă și, din loc în loc, erau așezate sticle mari de apă, iar în mijloc solnițe și sticluțe cu oțet. Vînzătorii se îmbulziră zgomotoși înăuntru și se așezară pe un fel de bănci calde încă pentru că abia fuseseră părăsite de cei ce luaseră masa la douăsprezece jumătate.

— Văd că murături nu-s, zise vecinul lui Philip.

Era un lungan tînăr și pirpiriu, cu un nas coroiat și fața păstoasă; avea o căpățînă lunguiață și strîmbă ca și cum craniul i-ar fi fost turtit ici-colo, la întîmplare, iar pe frunte și pe gît avea o mulțime de coșuri roșii și inflamate. Se numea Harris. Philip află că în unele zile se puneau pe masă castroane cu murături de tot felul. Astea făceau deliciul mesenilor. Cuțite și furculițe nu erau, dar peste o clipă un grăsan tînăr îmbrăcat în alb aduse cîte un vraf de tacîmuri în fiecare mînă și le trînti cu zgomot în mijlocul mesei. Fiecare își luă ce voia; erau calde și unsuroase pentru că fuseseră spălate de curînd în apă murdară. Băieți îmbrăcați în jachete albe distribuiră farfurii cu bucăți de carne înotînd în sos și, de fiecare dată cînd trînteau cîte o farfurie cu gestul repezit al unui prestidigitator, sosul stropea fața de masă. Apoi aduseră platouri cu varză și cartofi; la vederea lor, lui Philip i se întoarse stomacul pe dos. Observă că toată lumea toarnă pe ele oțet din belșug. Era un zgomot

infernal. Toți vorbeau, și rîdeau, și țipau, cuțitele și furculițele zăngăneau și, mîncînd, oamenii scoteau sunete ciudate. Philip se bucură cînd se întoarse înapoi în magazin; începea să țină minte unde se află fiecare raion și nu mai trebuia să întrebe atît de des pe vreo vînzătoare cînd cineva voia să știe încotro să se îndrepte.

— Primul pe dreapta. Al doilea pe stînga, doamnă.

Vreo două dintre fete îi adresară cuvîntul, doar așa cînd prindeau un moment de liniște, și el simțea cum îl cîntăresc din ochi. La cinci fu din nou trimis în sufragerie să bea ceaiul. Îi păru bine că poate să stea jos. Pe masă erau felii mari de pîine unse cu un strat gros de unt; mulți dintre salariați aveau borcanele lor de dulceață păstrate în „cămară“ și purtînd etichete cu numele lor.

Cînd încetă lucrul la șase și jumătate, Philip era istovit. Harris, cel care stătuse alături de el la prînz, se oferi să-l conducă pînă în strada Harrington ca să-i arate unde avea să doarmă. Îi spuse lui Philip că în camera lui e un pat liber și, întrucît celelalte dormitoare erau deja pline, credea că Philip o să fie instalat acolo. Căminul acesta din strada Harrington fusese înainte atelier de încălțăminte; prăvălia propriu-zisă era folosită drept dormitor; dar era foarte întunecoasă pentru că ferestrele erau acoperite cu scînduri cam pe trei sferturi din înălțimea lor și, cum nu se mai puteau deschide, singurul mijloc de ventilație era un mic luminator din capătul celălalt. Pretutindeni domnea un miros cumplit de mucegai și Philip se bucură din suflet că n-o să trebuiască să doarmă acolo. Harris îl duse sus, la etajul întîi, unde era camera de zi; era acolo și un pian vechi cu o claviatură care semăna cu o dantură stricată, iar pe masă, într-o cutie de trabucuri, al cărei capac se pierduse, era un joc de domino; ici-colo se aflau împrăștiate numere vechi din revistele *The Strand Magazine* și *The Graphic*. Celelalte camere erau folosite drept dormitoare. Cel în care urma să doarmă Philip se afla la ultimul etaj. Avea șase paturi și lîngă fiecare dintre ele era cîte un cufăr sau ladă. Altă mobilă nu era, decît un scrin cu patru sertare mari și două mici, iar Philip, ca nou-venit, trebui să se mulțumească cu unul dintre

acestea; existau și chei pentru ele, însă, întrucît erau toate la fel, nu erau de mare folos, așa că Harris îl sfătui să-și păstreze lucrurile mai de preț în cufăr. Pe polița căminului se afla o oglindă. Harris îi arătă lui Philip spălătorul, o încăpere destul de mare cu opt chiuvete înșirate la rînd, în care se spălau toți locatarii căminului. De aici dădeai într-o altă cameră în care se aflau două băi, cu căzile decolorate și lemnăria pătată de săpun; aveau dungi întunecate la diferite intervaluri, care arătau nivelul apei de la băile anterioare.

Cînd Harris și Philip se întoarseră în dormitorul lor, găsiră acolo un bărbat înalt care se schimba și un băiat de vreo șaisprezece ani, care fluiera tare de tot în timp ce se pieptăna. Peste vreo cîteva minute, fără să spună o vorbă nimănui, bărbatul înalt ieși. Harris îi făcu cu ochiul băiatului, iar acesta îi răspunse la fel, fără să se oprească din fluierat. Harris îi spuse lui Philip că bărbatul se numește Prior, că fusese în armată, iar acum era angajat la raionul de mătăsuri; era foarte rezervat din fire și seară de seară pleca din cămin, exact cum făcuse și de data asta, fără să spună măcar „bună seara", și se ducea să-și vadă iubita. Harris plecă și el și rămase acolo numai băiatul, privindu-l curios pe Philip în timp ce-și despacheta lucrurile. Se numea Bell și era angajat fără salariu în secția de galanterie. Îl interesară foarte mult hainele de seară ale lui Philip. Îi povesti despre ceilalți bărbați din cameră și-i puse tot felul de întrebări despre el însuși. Era un tînăr cu o fire veselă și, în cursul conversației, din cînd în cînd, cînta cu o voce cam spartă fragmente din cîntecele de music-hall. Cînd Philip termină de desfăcut bagajele, ieși la plimbare pe străzi și privi mulțumit; uneori se oprea în fața ușilor restaurantelor și se uita la oamenii care intrau; îi era foame, așa că-și cumpără o corăbioară și o mîncă pe drum. Căpătase cheia de la intrare de la administrator, omul care stingea luminile la unsprezece și un sfert, dar, fiindu-i teamă să nu rămînă pe dinafară, se întoarse din vreme; aflase deja despre sistemul amenzilor; dacă te întorceai după unsprezece, trebuia să plătești un șiling, iar dacă depășeai

ora unsprezece și un sfert erai amendat cu doi șilingi și jumătate și pe deasupra mai erai și reclamat; dacă povestea se repeta și a treia oară, erai concediat.

Cînd Philip sosi la cămin, toți locatarii din dormitorul lui, cu excepția fostului soldat, erau deja acolo, iar doi se și culcaseră. Philip fu întîmpinat cu țipete.

— Vai, Clarence! Mare obrăznicătură ești!

Constată că Bell îmbrăcase sulul de la pat cu hainele lui de seară, făcînd mare haz de această glumă.

— Trebuie neapărat să le îmbraci cînd om avea o serată, Clarence.

— Dacă nu bagă bine de seamă, riscă s-o cucerească pe regina balului de la „Lynn".

Philip aflase deja despre aceste reuniuni, întrucît banii care li se opreau din salariu în vederea pregătirii lor constituiau una dintre nemulțumirile angajaților. Nu era vorba decît de doi șilingi pe lună pentru a acoperi cheltuielile de asistență medicală și taxele de folosire a bibliotecii cu romane făcute ferfeniță; dar, întrucît li se mai opreau patru șilingi pentru spălatul rufelor, Philip constată că, de fapt, un sfert din cei șase șilingi pe săptămînă n-o să-i vadă niciodată.

Cei mai mulți dintre bărbați mîncau felii groase de slănină, puse într-o chiflă tăiată pe jumătate. Aceste sendvișuri erau furnizate de o prăvălioară din vecinătate la prețul de doi *penny* bucata. Năvăli înăuntru și soldatul; nu scoase o vorbă, se grăbi să se dezbrace și să se vîre în pat. La unsprezece și zece gazul pîlpîi puternic, iar cinci minute mai tîrziu se stinse. Fostul militar adormi, dar ceilalți, îmbrăcați în pijamale și cămăși de noapte, se înghesuiră la fereastră și, aruncînd cu resturi din sendvișurile lor după femeile care treceau pe stradă, le strigau tot felul de vorbe glumețe. Casa de vizavi, o clădire cu șase etaje, era atelierul unor croitori evrei care încetau lucrul la ora unsprezece; odăile erau bine luminate și ferestrele nu aveau jaluzele. Fiica patronului (familia era alcătuită din tatăl, mama, doi băieței și o fată de douăzeci de ani) umbla prin toată casa după încetarea lucrului, ca să stingă luminile, și uneori se lăsa curtată

de către unul dintre croitori. Vînzătorii din camera lui Philip se distrau grozav urmărind manevrele pe care le făcea vreunul dintre meseriași ca să rămînă mai tîrziu și puneau pariu care dintre ei o să izbutească. La miezul nopții, clienții de la cîrciuma din colțul străzii erau dați afară și, curînd după aceea, colegii de cameră ai lui Philip se culcau; Bell, care dormea lîngă ușă, își croia drum prin cameră sărind din pat în pat și nu înceta să vorbească nici măcar cînd ajungea în culcușul lui. În cele din urmă, tăcură cu toții și nu se mai auzi decît sforăitul constant al fostului militar. Philip adormi și el.

La șapte dimineața îi trezi sunetul puternic al unui clopot și la opt fără un sfert erau cu toții îmbrăcați și coborau în grabă scările, numai în ciorapi, ca să-și ia ghetele. Își legau șireturile în timp ce alergau la prăvălia din Oxford Street ca să primească micul dejun. Dacă întîrziau măcar cu un minut după ora opt nu li se mai dădea nimic și, pe de altă parte, odată intrați, nici nu mai erau lăsați să plece ca să-și facă rost de mîncare din altă parte. Uneori, dacă știau că nu pot ajunge la timp în clădire, se opreau la patiseria de lîngă cămin și-și cumpărau niște chifle sau altceva; dar astea costau bani și cei mai mulți dintre ei preferau să nu mănînce nimic pînă la ora mesei. Philip mîncă niște pîine cu unt, bău o ceașcă de ceai și la ora opt și jumătate își reîncepu munca zilei.

— Primul pe dreapta. Al doilea pe stînga, doamnă.

Curînd începu să răspundă absolut mașinal la întrebări. Munca era monotonă și extrem de obositoare. După cîteva zile, îl dureau atît de tare tălpile încît abia mai putea sta în picioare; parcă-l ardeau, din pricina covoarelor groase și moi, iar seara tîrziu scoaterea ciorapilor era o acțiune dureroasă. Toți se plîngeau de lucrul ăsta, și colegii lui care prestau o slujbă similară îi spuneau că ciorapii și ghetele putrezeau pur și simplu din pricina transpirației neîncetate. Toți cei din dormitorul lui sufereau la fel și nu puteau să-și aline durerea decît dormind cu picioarele scoase afară din așternut. La început, Philip nu mai putea umbla deloc și se văzu silit să-și petreacă

mai multe seri în camera de zi din Harrington Street ținîndu-și picioarele într-o căldare cu apă rece. În asemenea zile, îi ținea tovărășie Bell, băiatul de la raionul de galanterie, care adeseori rămînea acasă pentru a-și pune în ordine timbrele pe care le colecționa. Fluiera tot timpul la fel de monoton, pe cînd le lipea în album cu bucățele din hîrtie de timbru.

# Capitolul CIV

Reuniunile aveau loc lunea, din două în două săptămîni. Prima pe care o apucă Philip pică în a doua săptămînă a lui de serviciu la „Lynn". Aranjă să se ducă cu una dintre femeile din raionul lui.

— Tre' să le ieși în întîmpinare, zise ea, cum fac și eu.

Asta era doamna Hodges, o femeie măruntică de patruzeci și cinci de ani, cu părul prost vopsit; avea fața galbenă, dar plină de o adevărată plasă de vinișoare roșii și ochii albaștri spălăciți, cu albul pătat ca de icter. Îl simpatiză de la început pe Philip și, înainte de a fi împlinit el o săptămînă de serviciu la magazin, îi spunea deja pe numele mic.

— Amîndoi știm ce înseamnă să fii scăpătat, îi zicea ea.

Îi povesti lui Philip că numele ei adevărat nu este Hodges, dar întotdeauna pomenea de „soțu' meu domnu Odges" – pronunțînd ca mahalagiii londonezi; era avocat de meserie și se purta cu ea pur și simplu îngrozitor, așa că ea l-a părăsit fiindcă prefera să fie oarecum independentă; dar ea una apucase și zile mai bune și știa ce înseamnă să meargă în trăsura proprie, dragă – ea la toată lumea zicea „dragă" – și în casa ei totdeauna luaseră cina tîrziu. Se scobea în dinți cu acul de la o broșă imensă de argint pe care o purta. Aceasta înfățișa un bici și o cravașă încrucișate, avînd în mijloc doi pinteni. Philip nu se simțea prea la largul lui în acest mediu nou și fetele din magazin îi ziceau că e „cu nasul de ceară". Una îl strigă „Phil" și el nu-i răspunse, pur și simplu, pentru că habar n-avea că i se adresează lui; așa că ea scutură din

cap zicînd că e „scorţos“ şi a doua zi îi zise „domnule Carey“, apăsînd cu ironie cuvintele. Se numea domnişoara Jewell şi era în vorbă cu un doctor. Celelalte fete nu-l văzuseră niciodată, dar ziceau că trebuie să fie un gentleman de vreme ce-i făcea cadouri atît de frumoase.

— Nu băga în seamă ce zic ele, dragă, zise doamna Hodges. Necazurile s-a ţinut lanţ la mine ca şi la tine. Astea, săracele, n-a văzut în viaţa lor altceva. Ascultă-mă pe mine, o să te placă ele fără doar şi poate dacă o să te ţii mîndru cum m-am ţinut şi eu.

Reuniunea avea loc în restaurantul de la subsol. Mesele fuseseră date la o parte ca să facă loc pentru dans şi, în schimb, se instalaseră altele mai mici pentru jocul de whist.

— Acolo vine devreme ăia marii, zise doamna Hodges.

Îl prezentă pe Philip domnişoarei Bennett, care era cea mai frumoasă fată din magazin. Era şefa raionului de jupoane şi, cînd intră Philip, ea tocmai stătea de vorbă cu şeful raionului de lenjerie bărbătească; domnişoara Bennett era o femeie de proporţii impresionante, cu o faţă lată şi roşie, pudrată din belşug şi cu un bust de dimensiuni impunătoare; părui ei de culoarea inului era aranjat într-un mod foarte complicat. Era îmbrăcată ostentativ, dar nu fără gust, într-o rochie neagră cu guler înalt şi purta mănuşi negre glacé, pe care nu le dădea jos nici la jocul de cărţi; la gît îi atîrnau mai multe lanţuri de aur masiv, la încheieturile mîinilor avea mai multe brăţări, precum şi pandantive rotunde cu fotografii, una dintre ele reprezentînd-o pe regina Alexandra[1]; avea o poşetă de satin negru şi mesteca întruna bomboane.

— Îmi pare bine de cunoştinţă, domnule Carey, zise ea. E prima dată cînd veniţi la seratele noastre, nu? Bănuiesc că sînteţi niţel sfios, dar să mor eu dacă aveţi de ce.

Domnişoara Bennett făcea tot ce putea ea ca oamenii să se simtă cît mai bine. Îi bătea zdravăn pe umăr şi rîdea întruna zgomotos.

---

1. Alexandra (1844-1925), regină a Angliei, fiica regelui Cristian al Danemarcei şi soţia lui Eduard al VII-lea, regele Angliei.

— Nu-i așa că sînt un drac împielițat? strigă ea întorcîndu-se către Philip. Ce părere ți-oi fi făcut despre mine? Ei, da' n-am încotro, așa sînt și pace bună.

Cei care urmau să participe la reuniune intrară; majoritatea făceau parte din tineretul salariat, băieți care n-aveau iubite și fete care nu-și găsiseră încă băieți cu care să iasă în lume. Mai mulți dintre tineri purtau haine de oraș, cu papioane albe și batiste de mătase roșie; urmau să-și dea concursul la spectacol și aveau un aer preocupat și absent; unii dintre ei erau plini de încredere în sine, dar alții erau cam speriați și se uitau cu spaimă la public. Curînd, o fată cu păr mult se așeză la pian și-și trecu degetele cu zgomot peste claviatură. După ce publicul se liniști, fata aruncă o privire prin sală și anunță titlul bucății pe care avea s-o cînte.

— *O plimbare prin Rusia.*

Izbucni un torent de aplauze și ea profită de acest răgaz pentru a-și fixa cu multă dexteritate la încheieturile mîinilor niște zurgălăi. Zîmbi ușor și atacă imediat o melodie energică. Aplauzele fură mult mai puternice cînd isprăvi și, cînd ele mai scăzură, cîntă la bis o bucată muzicală care imita zgomotul mării; mici triluri sugerau plescăitul valurilor, iar acordurile bubuitoare cu apăsări puternice de pedală, tunetul furtunii. După aceea, un domn cîntă un lied intitulat *Spune-mi adio*, iar la bis oferi publicului liedul *Adoarme-mă cu cîntecul tău.* Publicul își cîntărea cu un fin spirit de discernămînt entuziasmul pentru fiecare bucată. Toți cei ce se produceau erau aplaudați pînă ce bisau și, ca să nu existe nici un motiv de invidie, nimeni nu era aplaudat mai mult decît colegii săi. Domnișoara Bennett se îndreptă cu mișcări vaporoase către Philip.

— Desigur că și dumneavoastră cîntați din gură sau la vreun instrument, domnule Carey, zise ea cu cochetărie. Asta o citesc pe chipul dumneavoastră.

— Din păcate, mă tem că nu știu să cînt.

— Nici măcar să recitați?

— Nu știu nici un fel de jocuri de societate.

Şeful de la „lenjerie bărbătească“ era un recitator binecunoscut şi toţi vînzătorii din raionul lui îi cerură prin strigătele lor să se producă. Nu se lăsă prea mult rugat şi recită un poem lung şi tragic în decursul căruia îşi dădu ochii peste cap, îşi duse mîna la inimă şi simulă în general nişte chinuri cumplite. Poanta, şi anume faptul că mîncase castraveţi la cină, fu divulgată abia în ultimul vers şi fu întîmpinată cu rîsete, puţin forţate – deoarece toată lumea cunoştea bine poezia – dar hohotele fură puternice şi prelungite. Domnişoara Bennett nu cîntă nici din gură, nici la vreun instrument, nici nu recită.

— A, nu, are ea mica ei trebuşoară, zise doamna Hodges.

— Ei, vă rog, nu mă luaţi peste picior. Realitatea este că mă pricep bine la chiromanţie şi am un al şaselea simţ.

— Vai, domnişoară Bennett, ghiciţi-mi şi mie în palmă, strigară fetele din raionul ei, dorind s-o măgulească.

— Nu-mi place să ghicesc în palmă, chiar nu-mi place. Le-am spus uneori oamenilor lucruri îngrozitoare şi toate s-au adeverit, aşa că, pînă la urmă, ajungi să fii oarecum superstiţios.

— Vai, dar vă rugăm, domnişoară Bennett, numai de data asta.

În jurul ei se strînse un mic grup de colegi şi, printre strigăte de jenă, chicoteli, îmbujorări şi ţipete de spaimă sau de admiraţie, domnişoara Bennett le vorbi cu un aer misterios despre bărbaţi blonzi sau oacheşi, despre o scrisoare în legătură cu nişte bani, despre călătorii, pînă cînd faţa ei sulemenită se acoperi de broboane mari de sudoare.

— Vai, uitaţi-vă la mine, zise ea. M-am transpirat toată.

La ora nouă se servea supeul. Fură poftiţi să ia prăjituri, pateuri, sendvişuri, ceai şi cafea, toate la discreţie şi gratis; în schimb, dacă voiai apă minerală, trebuia s-o plăteşti. Din galanterie, tinerii le ofereau femeilor bere dulce, dar acestea refuzau dintr-un sentiment al demnităţii. Domnişoarei Bennett îi plăcea la nebunie berea dulce şi, în cursul serii, bea cîte două sau chiar

trei sticle. Dar ţinea morţiş să le plătească singură. Asta o înălţa foarte mult în ochii bărbaţilor.

— Ştii, vorba aia, fiecare cu păsărica lui, ziceau ei, dar, în orice caz, nu e fată rea, mai ales faţă de cum sînt altele...

După această gustare, se juca whist. Era un joc foarte zgomotos şi, cum oamenii se mutau de la o masă la alta, se auzeau tot timpul rîsete şi ţipete. Domnişoara Bennett se înfierbînta din ce în ce mai tare.

— Vai, uitaţi-vă la mine, zicea ea, m-am transpirat toată.

La timpul potrivit, vreunul dintre tinerii mai îndrăzneţi făcea observaţia că, dacă au chef de dans, ar fi cazul să înceapă. Domnişoara care asigura acompaniamentul muzical se aşeză la pian şi apăsă cu fermitate pedala pentru *fortissimo*. Cîntă un vals de reverie, marcînd măsura cu notele joase în timp ce cu mîna dreaptă „glisa" peste octave. Ca o variaţie, îşi mai încrucişa mîinile şi cînta aria în registrul de jos.

— Cîntă bine, ce zici? îi spuse doamna Hodges lui Philip. E lucru mare, zău aşa, cu atît mai mult cu cît în viaţa ei n-a luat lecţii; totul numai după ureche.

Domnişoarei Bennett îi plăceau cel mai mult dansul şi poezia. Dansa bine, dar foarte, foarte încet şi ochii ei căpătau o expresie de parcă gîndurile i-ar fi zburat departe, departe de tot. Vorbea pe nerăsuflate despre pardoseală şi despre căldură şi despre supeu. Zicea că la localul „Portman" aveau cel mai bun parchet de dans din Londra şi că de-aia îi plăceau ei cel mai mult seratele de acolo; erau foarte selecte şi ea nu putea să sufere să danseze cu tot felul de bărbaţi despre care habar n-aveai cine sînt; vai de mine şi de mine, dar te puteai expune la mai ştiu eu ce. Cei mai mulţi dintre participanţii la reuniune dansau foarte bine şi se distrau pe rupte. Sudoarea le curgea şiroaie pe faţă şi gulerele foarte înalte ale tinerilor începuseră să se umezească.

Philip rămase cu ochii la lume, deprimat cum nu fusese de mult. Se simţea insuportabil de singur. Nu plecă pentru că se temea să nu pară cu nasul pe sus şi vorbi

cu fetele şi rîse, dar inima lui era plină de amărăciune. Domnişoara Bennett îl întrebă dacă are vreo iubită.

— Nu, zîmbi el.

— Ei, păi aici ai de unde să alegi, că, vorba aia, broaşte sînt destule. Şi sînt fete foarte drăguţe şi onorabile, unele dintre ele. Sper că nici n-o să faci mulţi purici pe aici şi o să-ţi şi găseşti o iubită.

Îl privi cu multă cochetărie:

— Tre' să le ieşi în întîmpinare, zise doamna Hodges. Asta zic eu tot timpul.

Era aproape unsprezece noaptea şi petrecerea se sparse. Philip nu putea adormi. Ca şi ceilalţi, îşi ţinea afară din aşternut picioarele care-l dureau cumplit. Încercă din răsputeri să nu se gîndească la viaţa pe care o ducea. Militarul sforăia liniştit.

# Capitolul CV

Salariul îl încasau o dată pe lună de la secretar. În zilele de plată, la ora cînd coborau la ceai, fiecare grup de vînzători intra pe culoar și se așeza în șirul lung de oameni așteptînd într-o ordine desăvîrșită, ca vizitatorii unei expoziții care fac coadă la ușa galeriilor. Intrau unul cîte unul la secretariat. Secretarul stătea la un birou avînd în față niște castroane de lemn pline cu bani și întreba pe fiecare salariat cum îl cheamă; se uita repede într-un registru și, după ce-l privea bănuitor pe salariat, spunea cu glas tare suma pe care o avea de încasat și, scoțînd banii din castroane, îi număra în palmă.

— Mulțumesc, zicea el. Următorul.

— Mulțumesc, răspundea salariatul.

Salariatul trecea la al doilea secretar și, înainte de a părăsi încăperea, îi plătea patru șilingi pentru spălatul rufelor, doi șilingi pentru club și eventualele amenzi pe care le-ar fi primit. Cu ceea ce-i rămînea, se întorcea în raionul lui și acolo aștepta pînă se făcea ora plecării. Majoritatea colocatarilor lui Philip erau datori la femeia care vindea sendvișurile pe care le serveau pe post de cină. Era o bătrînică nostimă, pocnind de grăsime, cu o față lată și rumenă și părul negru lipit cu grijă pe tîmple, așa cum se vedea în fotografiile din tinerețe ale reginei Victoria. Întotdeauna purta o bonețică neagră și un șorț alb; stătea cu mînecile suflecate pînă la coate și tăia sendvișurile cu mîinile ei mari, unsuroase și murdare; era murdară de grăsime pe corsaj, pe șorț și pe fustă. Se numea doamna Fletcher, dar toată lumea îi zicea „mămico"; de fapt, ținea mult la vînzători, cărora le

spunea „băieții mei"; nu se supăra niciodată să le acorde nițel credit către sfîrșitul lunii și se știa bine că, din cînd în cînd, mai împrumutase și doi-trei șilingi cîte unuia care se afla la strîmtoare. Era o femeie de treabă. Cînd plecau în concediu sau cînd se întorceau, băieții o sărutau pe obrajii ei roșii și grași; se întîmplase uneori ca vreun băiat, fiind concediat și neizbutind să-și găsească o slujbă, să capete de la ea cîte ceva de mîncare, ca să-și ducă zilele. Băieții își dădeau seama că are inimă bună și o răsplăteau cu afecțiune sinceră. Circula o poveste pe care lor le plăcea să o reproducă, despre un bărbat care se descurcase bine la Bradford și ajunsese stăpîn peste cinci prăvălii, și se întorsese după cincisprezece ani ca să-i facă o vizită mătușii Fletcher și să-i dea un ceas de aur. Philip constată că i-au rămas optsprezece șilingi din salariul lunar. Erau primii bani pe care-i cîștigase vreodată prin munca lui. Nu-l făceau să se simtă cîtuși de puțin mîndru așa cum s-ar fi așteptat, ci-i trezeau pur și simplu spaimă. Suma era atît de mică, încît sublinia și mai mult situația disperată în care se afla. Îi duse doamnei Athelny cincisprezece șilingi ca să-și acopere o parte din datorie, dar ea nu vru să accepte decît zece.

— Păi, știți, în ritmul ăsta o să-mi trebuiască opt luni ca să mă achit.

— Atîta vreme cît Athelny are de lucru îmi dă mîna să aștept și, cine știe, poate o să-ți mărească salariul.

Athelny susținea întruna că o să-i vorbească directorului despre Philip, că e absurd să nu i se folosească în nici un fel talentele; dar nu obținu nimic și Philip ajunse curînd la concluzia că agentul de publicitate e o persoană mult mai importantă în propriii lui ochi decît în ai directorului. Din cînd în cînd, îl întîlnea pe Athelny în magazin. Strălucirea lui se stinsese; îmbrăcat în haine curate, dar banale și sărăcăcioase, se strecura repede dintr-un raion într-altul, ca un omuleț obidit și modest, care dorește să treacă neobservat.

— Cînd mă gîndesc cum mă irosesc degeaba acolo, zicea el acasă, aproape că sînt ispitit să-mi dau demisia. Pentru un om ca mine, nu e nici o perspectivă. Mi se retează aripile și mi se răpește orice mulțumire.

Doamna Athelny, cosînd liniștită, nici nu băga în seamă plîngerile lui. Deodată strînse puțin din buze.

— În zilele noastre, e foarte greu să-ți găsești o slujbă. Asta cel puțin e permanentă și sigură; eu cred că o să poți s-o păstrezi atîta vreme cît or să fie mulțumiți de tine.

Era evident că Athelny nici nu va face altceva. Era interesant să vezi ce ascendent căpătase asupra unui om strălucitor și instabil ca el femeia asta lipsită de învățătură și de care nu era legat prin nici un fel de raporturi legale. Doamna Athelny îl trata pe Philip cu bunătatea unei mămici, mai ales acum că se afla într-o situație diferită, și el era pur și simplu înduioșat de grija ei de a-l hrăni bine. Faptul că se putea duce în fiecare duminică în această casă prietenoasă era mîngîierea vieții lui (și, cînd se deprinse cu ea, ceea ce-l speria cel mai tare era monotonia acestui lucru). Era o adevărată încîntare să șadă pe maiestuoasele scaune spaniole și să discute cu Athelny despre tot felul de lucruri. Deși situația lui părea disperată, niciodată nu pleca de la Athelny, întorcîndu-se în Harrington Street, fără să fie în culmea fericirii. La început, Philip, ca să nu uite tot ce învățase, încercă să se țină la curent cu tratatele de medicină, dar curînd văzu că totul e zadarnic; după o zi de muncă istovitoare nu mai era în stare să-și concentreze atenția asupra lor; și i se părea un lucru lipsit de speranță să continue să lucreze la ele dacă nu știa peste cîtă vreme se va putea întoarce la clinică. Visa neîncetat că se află din nou în saloanele cu bolnavi. Trezirea era dureroasă. Îl supăra neînchipuit de mult faptul că doarme împreună cu alți oameni în aceeași cameră; fusese obișnuit cu singurătatea și, în momentele acelea, era ceva îngrozitor pentru el să se afle veșnic laolaltă cu atîta lume străină și să nu fie nici măcar o clipă singur. Erau clipele cînd îi venea cel mai greu să se lupte cu disperarea. Se vedea continuîndu-și la nesfîrșit aceeași viață – primul pe dreapta, al doilea pe stînga, doamnă – și, după toate, mai trebuia să fie și recunoscător dacă nu-l dădeau afară; bărbații care plecaseră pe front aveau să se întoarcă acasă în curînd,

întreprinderea le garantase reangajarea și asta nu putea să însemne decît concedierea altora. Trebuia să se zbată chiar și pentru a-și menține slujba aceea prăpădită.

Un singur lucru l-ar fi putut elibera, și anume moartea unchiului său. Atunci avea să capete vreo cîteva sute de lire și cu ele își putea termina cursurile de medicină. Philip începu să dorească din toată inima moartea bătrînului. Socotea cîți ani mai putea, eventual, să trăiască; era trecut bine de șaptezeci, Philip nu-i știa vîrsta exactă, dar trebuia să aibă pe puțin șaptezeci și cinci; era bolnav de bronșită cronică și în fiecare iarnă avea o tuse rea. Deși le învățase între timp pe de rost, Philip recitea mereu din manualul de medicină amănuntele despre bronșita cronică la bătrîni. O iarnă aspră ar fi putut să-i vină de hac preotului. Philip dorea din suflet geruri și ploaie. Se gîndea atît de des la asta încît devenise o adevărată manie la el. Pe unchiul William îl supăra și căldura prea mare și doar întotdeauna în august aveau trei săptămîni de zăpușeală cumplită. Philip își închipuia că, poate, într-o bună zi, o să vină o telegramă care să-l anunțe că preotul a murit subit și își descria în sinea lui ușurarea nespusă pe care o s-o simtă. În timp ce stătea acolo în capul scărilor și îndruma clientele către raioanele dorite, se gîndea neîncetat la ce o să facă cu banii. Nu știa exact cîți or să fie, poate nu mai mult de cinci sute de lire, dar chiar și asta ar fi fost de-ajuns. Avea să părăsească imediat magazinul, nici n-o să-și mai bată capul să le mai dea preaviz, o să-și strîngă lucrușoarele în cufăr și o să plece fără să spună o vorbă nimănui; și apoi o să se întoarcă la clinică; ăsta era primul lucru. Va fi uitat mult între timp. În șase luni putea să recupereze totul și apoi avea să-și dea cît mai curînd cu putință cele trei examene, întîi cel de mamoș, apoi cel de medicină generală și, la sfîrșit, chirurgia. Îl cuprinse o teamă înfiorătoare, ca nu cumva unchiul lui, în ciuda făgăduielilor făcute, să-și lase toată averea parohiei sau Bisericii. Gîndul acesta îl îmbolnăvea pe Philip. Dar era imposibil ca preotul să se dovedească atît de crud. Și totuși, dacă s-ar fi întîmplat una ca asta, Philip se și

hotărîse ce o să facă: n-avea să continue la nesfîrșit viața asta, ea era suportabilă numai pentru că avea înaintea ochilor o perspectivă mai bună. Dacă n-avea nici o speranță atunci n-avea nici de ce să se teamă. Singurul act de curaj într-o asemenea situație ar fi fost să se sinucidă, și, meditînd profund și la acest lucru, Philip stabili în tot amănuntul ce otravă să ia ca să nu simtă nici o durere și cum să facă rost de ea. Gîndul că dacă lucrurile devin insuportabile avea cel puțin o cale de scăpare îi dădu curaj.

— Al doilea pe dreapta, doamnă, și jos pe scări. Primul pe stînga și pe urmă drept în fund. Domnul Philips? Mergeți drept înainte.

O dată pe lună, timp de o săptămînă, Philip „făcea de serviciu". Trebuia să se ducă la raion la șapte dimineața și să le supravegheze pe măturătoare. După ce terminau, trebuia să scoată husele de pe galantare și de pe manechine. Apoi, seara, cînd plecau vînzătorii, trebuia să acopere din nou modelele și galantarele și iarăși să le „mîne din urmă" pe măturătoare. Era o treabă murdară pentru că te umpleai de praf. N-avea voie să citească sau să scrie și nici să fumeze, ci trebuia pur și simplu să se fîțîie de colo, pînă colo, și vremea pierdută îl apăsa ca plumbul. Cînd pleca, în sfîrșit, la nouă și jumătate, i se dădea o cină și asta era singura consolare, întrucît ceaiul de la ora cinci îi lăsa o poftă de mîncare sănătoasă, așa că sendvișurile cu brînză și ceștile de lapte cu cacao oferite de administrație erau bine-venite.

După trei luni de la angajarea lui la „Lynn", Philip îl văzu deodată pe domnul Sampson, șeful, că intră turbat în raion. Întrucît directorul observase din întîmplare vitrina cu taioare cînd intrase în magazin, îl chemase pe șeful de raion și făcuse observații ironice cu privire la asortarea culorilor. Văzîndu-se silit să suporte fără o vorbă sarcasmul patronului, domnul Sampson își vărsă focul pe vînzători; îl luă la rost pe nenorocitul care avea obligația de a aranja vitrina.

— Omul cînd vrea să vadă un lucru bine făcut trebuie să-l facă singur, tună și fulgeră domnul Sampson. Asta

am spus-o întotdeauna și am s-o spun pînă la moarte. Nimic nu poate fi lăsat pe seama voastră. Ziceți că sînteți inteligenți, chipurile, nu? Halal inteligență!

Îi apostrofă pe vînzători cu acest cuvînt de parcă ar fi fost cel mai amarnic termen de reproș.

— Nu știți că, dacă puneți în vitrină un albastru electric, acesta ucide pur și simplu toate celelalte nuanțe de albastru?

Își plimbă privirile feroce prin raion și ochii îi căzură asupra lui Philip.

— Carey, vinerea viitoare dumneata o să aranjezi vitrina. Să vedem ce ești în stare să faci.

Se întoarse în biroul lui mormăind furios. Lui Philip i se făcu inima cît un purice. Cînd sosi și ziua de vineri se îndreptă spre vitrină atît de rușinat încît aproape îi veni rău de la stomac. Îi ardeau obrajii. Era îngrozitor să se expună astfel privirii trecătorilor și, cu toate că-și spunea că e o prostie să se lase pradă unui asemenea sentiment, întoarse spatele străzii. La ora asta nu erau prea multe șanse ca vreunul dintre studenții de la clinică să treacă pe Oxford Street, și el alte cunoștințe nu prea avea la Londra; dar, în timp ce lucra, cu un nod în gît, i se părea că dacă o să se întoarcă o să întîlnească privirile vreunui cunoscut. Se grăbi cît putu. Datorită observației foarte simple că toate culorile roșii se asortau bine, precum și printr-o spațiere mai aerisită a taioarelor, Philip obținu un efect foarte frumos și, cînd șeful de raion se duse în stradă ca să vadă rezultatul, încîntarea lui fu evidentă.

— Știam eu că n-o să greșesc prea tare trimițîndu-te să te ocupi de vitrină. Realitatea este că dumneata și cu mine sîntem gentlemeni, și bagă de seamă că asta n-aș zice-o acolo în raion, dar dumneata și cu mine sîntem gentlemeni și asta întotdeauna iese la iveală pînă la urmă. N-are rost să-mi spui că nu-i așa pentru că eu știu bine că pînă la urmă tot iese la iveală.

Acuma îl puseră mereu pe Philip să facă această treabă, dar el nu se putea deprinde cu senzația expunerii în public; aștepta cu teamă dimineața de vineri în care se

aranjau vitrinele, cu o spaimă care-l făcea să se trezească de la cinci şi să rămînă cu ochii deschişi ascultîndu-şi bătăile inimii înnebunite de groază. Fetele din raion îi observară firea ruşinoasă şi foarte curînd îi descoperiră trucul de a sta cu spatele la stradă. Rîseră de el şi-i ziseră că are „nasul de ceară".

— Probabil ţi-e teamă să nu treacă pe aicea mătuşa şi să nu te şteargă din testament.

În general, se înţelegea bine cu fetele. Îl considerau puţin ciudat; dar piciorul lui strîmb părea să ofere o scuză pentru faptul că nu se purta ca toţi ceilalţi şi, cu timpul, văzură că e un om bun. Era întotdeauna săritor la nevoie şi se arăta de o politeţe şi de un calm nedezminţite.

— Se vede de la o poştă că e un gentleman, ziceau fetele.

— Dar e cam rezervat, nu-i aşa? zise una dintre tinere, pe care Philip o ascultase foarte calm cînd îşi exprimase pasiunea entuziastă pentru teatru.

Cele mai multe dintre ele aveau „pretini", şi acelea care n-aveau preferau să spună că n-au decît să lase lumea să creadă că nu le vrea nimeni. Vreo două dintre ele se arătau dispuse să înceapă un flirt cu Philip şi el le urmărea manevrele amuzat, dar păstrîndu-şi gravitatea. Pe moment, era sătul de amoruri; şi mai întotdeauna era obosit şi destul de des flămînd.

# Capitolul CVI

Philip evita să se ducă în locurile pe care le frecventase în zilele lui bune. Micile întruniri de la cafeneaua din Beak Street se isprăviseră; Macalister, care își dezamăgise prietenii, nu mai călca pe acolo, iar Hayward era în Colonia Capului Bunei Speranțe. Mai rămăsese doar Lawson; iar Philip, simțind că acum nu mai are nimic în comun cu pictorul, nu voia să-l mai vadă; dar, într-o sîmbătă după-amiază, după ce luase masa, se schimbase și coborîse pe Regent Street ca să se ducă la biblioteca gratuită din St. Martin's Lane, cu gîndul să petreacă restul zilei acolo, dădu deodată nas în nas cu el. Mai întîi îi veni să treacă pe lîngă Lawson fără o vorbă, dar acesta nu-i dădu ocazia.

— Unde Dumnezeu te ascunzi de atîta vreme? strigă el.

— Eu? întrebă Philip.

— Ți-am scris ca să te poftesc la un ospăț la atelier, dar nici măcar nu mi-ai răspuns.

— N-am primit scrisoarea ta.

— Da, știu că n-ai primit-o. M-am dus la spital să mă interesez de tine și am văzut scrisoarea în caseta cu numele tău. Ce, ai dat bir cu fugiții de la medicină?

Philip șovăi o clipă. Îi era rușine să spună adevărul, dar sentimentul acesta îl enervă, așa că se sili să vorbească. Dar nu-și putu stăpîni îmbujorarea din obraji.

— Da, am pierdut puținii bani pe care-i aveam. Nu îmi mai dădea mîna să continui studiile.

— Vai de mine, îmi pare tare rău. Și ce faci?

— Sînt supraveghetor într-un magazin.

Cuvintele acestea parcă-l sufocară pe Philip, dar era hotărît să nu evite adevărul. Îl fixă cu privirea pe Lawson și-l văzu cît de jenat era. Philip zîmbi crud.

— Dacă ai veni la „Lynn și Sedley“ și te-ai îndrepta către raionul de „confecții de damă“, m-ai vedea îmbrăcat în redingotă plimbîndu-mă de colo pînă colo, cu un aer *dégagé* și îndrumînd cucoanele care vor să cumpere jupoane sau ciorapi. Primul pe dreapta, doamnă, și al doilea pe stînga.

Văzînd că Philip le ia pe toate în glumă, Lawson rîse stingherit. Nu știa ce să spună. Tabloul pe care-l evoca Philip îl îngrozea, dar îi era frică să-și manifeste compătimirea.

— Oricum, asta reprezintă o mică schimbare pentru tine, zise el.

Cuvintele i se părură absurde și imediat îi păru rău că le-a rostit. Philip se făcu vînăt la față.

— O mică schimbare, zise el. Apropo, îți datorez cinci șilingi.

Duse mîna la buzunar și scoase cîteva monezi.

— O, n-are nici o importanță. Uitasem complet.

— Haide, ia-i.

Lawson primi banii fără o vorbă. Stăteau amîndoi în mijlocul trotuarului și trecătorii îi tot înghionteau. În ochii lui Philip era o licărire sardonică, care pe pictor îl făcea să se simtă foarte prost. Nu-și dădea seama că inima lui Philip e apăsată de o disperare îngrozitoare. Lawson ar fi vrut tare mult să facă ceva, dar nu știa ce.

— Ascultă-mă, nu vrei să vii la atelier să stăm puțin de vorbă?

— Nu, zise Philip.

— De ce nu?

— N-avem despre ce vorbi.

Observă cum ochii lui Lawson se întristează, dar n-avea încotro; îi părea foarte rău, însă trebuia să se gîndească în primul rînd la el; nu putea suporta gîndul de a discuta despre situația lui, pentru că nici situația n-o suporta decît hotărîndu-se în mod absolut să nu se gîndească la ea. Îi era frică să nu se lase pradă slăbiciunii dacă începea

să-și deschidă inima. Pe lîngă asta, începuse să deteste în mod irezistibil locurile în care suferise cîndva; își amintea de umilința pe care o îndurase cînd așteptase în atelierul acela, mort de foame, ca Lawson să-i ofere o masă și nu putea uita nici ultima lor întrevedere, cînd îi smulsese lui Lawson cinci șilingi. N-avea ochi să-l vadă pe Lawson pentru că-i amintea de toate zilele acelea de înjosire cumplită.

— Atunci, uite ce e, vino într-o seară să iei masa cu mine. Fixează tu ziua.

Pe Philip îl înduioșa bunătatea pictorului. I se păru că tot felul de oameni manifestă o bunătate ciudată față de el.

— Ești foarte drăguț, bătrîne, dar prefer să nu vin.

Îi întinse mîna:

— La revedere.

Lawson, tulburat de o comportare care i se părea inexplicabilă, îi strînse mîna, și Philip se îndepărtă repede, șchiopătînd. Avea inima grea; și, după obiceiul lui, începu să-și aducă singur reproșuri pentru ceea ce a făcut: nu-și dădea seama ce orgoliu nebunesc îl îndemnase să refuze prietenia care i se oferea. Dar auzi deodată pașii cuiva care alerga în urma lui și curînd desluși glasul lui Lawson care striga după el; se opri și, imediat, sentimentul de ostilitate puse stăpînire pe el; întoarse către Lawson o față glacială, țeapănă.

— Ce este?

— Bănuiesc că ai auzit ce s-a întîmplat cu Hayward, nu?

— Știu că a plecat în Colonia Capului Bunei Speranțe.

— Ei bine, află că a murit, curînd după debarcare.

O clipă Philip nu răspunse. Nu-i venea să creadă.

— Dar cum s-a întîmplat? întrebă el.

— A, de enterită. Ghinion, nu? M-am temut eu că n-ai aflat. Mi s-a făcut pur și simplu rău cînd am auzit.

Lawson îl salută cu un gest grăbit și se îndepărtă. Philip simți un dor în inimă. Pînă atunci nu i se mai întîmplase să piardă un prieten de vîrsta lui, întrucît moartea lui Cronshaw, un om cu atîția ani mai bătrîn

decît el, i se păruse oarecum firească. Vestea aceasta îi provocă un șoc cu totul deosebit. Îi aminti că și el e muritor, pentru că, la fel ca și toți ceilalți, Philip, știind perfect că toți oamenii trebuie să moară, nu avea sentimentul intim că același lucru trebuie să i se întîmple și lui; și moartea lui Hayward, cu toate că de mult nu îl mai lega ceva profund de el, îl afectă mult. Își aminti dintr-odată de toate conversațiile lor plăcute și îl îndureră gîndul că n-o să mai vorbească niciodată cu el; își aminti cum îl cunoscuse și de lunile acelea încîntătoare petrecute împreună la Heidelberg. Lui Philip i se strînse inima cînd se gîndi la anii aceia pierduți. Merse mașinal înainte, fără să știe încotro se îndreaptă și, la un moment dat, văzu cu un gest de enervare că, în loc s-o ia pe Haymarket, pornise pe Shaftesbury Avenue. Îi era silă să facă drumul înapoi; și pe urmă, acum, că aflase vestea aceea, nu mai avea chef de citit, prefera să stea singur și să se gîndească. Se hotărî să se ducă la British Museum. Acum unicul lux pe care și-l putea permite era singurătatea. De cînd intrase în serviciu la „Lynn", se ducea adeseori la British Museum și se așeza pe banchetă în fața grupurilor de statui aduse de pe frontispiciul Parthenonului; și, fără să se gîndească așa, cu tot dinadinsul, la asta, lăsase ansamblurile acelea divine să-i odihnească sufletul tulburat. Dar, în după-amiaza aceasta, ele nu-i spuneau nimic și, după cîteva minute, pierzîndu-și răbdarea, părăsi sala respectivă. Erau prea mulți oameni, provinciali cu fețe stupide, străini cu nasul vîrît în ghiduri; erau atît de hidoși încît pîngăreau capodoperele nemuritoare, iar agitația lor tulbura odihna veșnică a zeilor. Intră în altă sală în care nu mai era nimeni. Nu putea face abstracție de oameni. Uneori la magazin prezența oamenilor îl afecta într-un mod similar și îi privea cu groază cum trec pe lîngă el; erau atît de urîți și pe fețele lor se citea atîta meschinărie încît îl înspăimîntau; trăsăturile lor erau deformate de dorințe mărunte, și îi simțeai străini de orice idee estetică. Priveau pe furiș și bărbiile lor le trădau caracterele slabe. Nu vădeau răutate, ci doar micime sufletească și vulgaritate. Umorul lor era ieftin

și ordinar. Uneori se surprindea uitîndu-se la ei ca să vadă cu ce animal seamănă (încerca să se abțină pentru că nu trecu multă vreme și deveni o adevărată obsesie) și descoperea la ei trăsături de oaie, sau de cal, sau de vulpe, sau de capră. Ființele omenești îl umpleau de dezgust.

Dar, curînd, locul în care se afla își făcu efectul asupra lui. Era mai liniștit. Începu să privească cu un aer absent pietrele de mormînt înșirate de-a lungul pereților. Erau opera cioplitorilor în piatră de la Atena, din secolele IV și V înainte de Hristos, și erau foarte simple, lucrate nu cu prea mult talent, dar cu spiritul acela rafinat al atenienilor; timpul schimbase nuanța marmurei, dîndu-i culoarea mierii, așa că, în mod inconștient, te făceau să te gîndești la albinele de pe Hymettus[1] și le îndulcise contururile. Unele reprezentau un trup gol așezat pe o bancă, altele plecarea mortului dintre cei care-l îndrăgeau, iar altele un mort care strînge mîna celui rămas în viață. Pe toate era scris cuvîntul tragic „Adio"; atîta tot. Simplitatea lor era cum nu se poate mai înduioșătoare. Un prieten despărțit de alt prieten, fiul despărțit de mamă și atitudinea reținută vorbeau mai mult despre durerea celui care supraviețuia. Erau lucrate de mult, foarte de mult, și veacuri de-a rîndul trecuseră peste nefericirea aceea; de două mii de ani cei care plînseseră se prefăcuseră în aceeași țărînă ca și cei după care plînseseră. Și totuși, durerea era încă vie și ea îi umplea inima lui Philip, așa că simți cum țîșnește din ea compătimirea și de pe buze îi scăpară cuvintele:

— Bieții de ei, bieții de ei.

Și atunci îi veni în minte gîndul că turiștii și vizitatorii cu gurile căscate și străinii plesnind de grăsime și cu ghidurile în mînă, și toți oamenii aceia meschini și ordinari care se îmbulzeau în magazin, cu dorințele lor mărunte și cu grijile lor vulgare, erau muritori și aveau să dea și

---

1. Munte la răsărit de Atena, celebru pentru marmura extrasă din el, pentru stupii de albine și pentru umbrele violete pe care le aruncă asupra orașului.

ei ortul popii. Dar și ei iubeau și trebuiau să se despartă de cei pe care-i iubeau, fiul de mamă, soția de soț; și poate că era cu atît mai tragic cu cît viețile lor erau urîte și sordide și ei habar n-aveau de nici unul dintre lucrurile care conferă lumii frumusețe. Era o piatră deosebit de frumoasă, un basorelief reprezentînd doi tineri care se țineau de mînă; și reticența liniilor, simplitatea te îndemnau să te gîndești cu plăcere că, în cazul acesta, sculptorul a fost mișcat de o emoție autentică. Era un monument splendid închinat prieteniei, sentimentul acela care pe lumea asta nu este întrecut în valoare decît de un singur lucru; și, privind la această piatră, Philip simți că-i dau lacrimile. Se gîndi la Hayward și la admirația entuziastă pe care i-o stîrnise cînd îl cunoscuse și la deziluziile pe care i le pricinuise după aceea, și la indiferența de mai tîrziu, ajungînd pînă la momentul cînd nu-i mai lega nimic decît obișnuința și amintirile comune. Este una dintre ciudățeniile vieții faptul că luni de-a rîndul te vezi zilnic cu un om și ajungi atît de intim cu el, încît să nu-ți poți închipui existența fără prezența lui, și apoi vine despărțirea, și totul continuă la fel, și tovarășul care ți se părea indispensabil se dovedește inutil. Viața ta își urmează cursul și nici măcar nu simți lipsa persoanei aceleia. Philip se gîndi la primele zile de la Heidelberg cînd Hayward, capabil să facă lucruri mari, își manifesta entuziasmul copios pentru viitor și apoi își aminti cum încetul cu încetul, nerealizînd nimic, Hayward se resemnase în fața ratării. Iar acum murise. Moartea lui fusese la fel de inutilă ca și viața lui. Fusese o moarte lipsită de glorie, pricinuită de o boală stupidă, și Hayward nu izbutise nici de data aceasta, nici măcar acum, la sfîrșit, să realizeze ceva. Era ca și cum nici n-ar fi trăit vreodată. Philip se întrebă cu disperare ce rost mai are să trăiască. În fond, viața în sine părea o prostie nefirească. Tot așa fusese și cu Cronshaw; faptul că trăise era total lipsit de importanță; era mort și uitat, iar volumul lui de poezii era vîndut cu preț redus de către anticari; viața lui nu părea să fi slujit la nimic, decît ca să-i ofere unui ziarist băgăreț ocazia să scrie un articol într-o revistă. Și, în

adîncul sufletului său, Philip striga: „Ce rost au toate astea?“.

Efortul părea atît de disproporționat față de rezultat. Speranțele luminoase ale tinereții trebuiau răscumpărate cu deziluzii atît de amare. Durerea, boala și nefericirea trăgeau atît de greu în balanță. Ce însemnau toate astea? Se gîndi la propria lui existență, la marile speranțe cu care pășise în viață, la limitările pe care i le impusese fizicul lui, la lipsa prietenilor, la absența afecțiunii de pe urma căreia suferise în tinerețe. Nu știa să fi făcut vreodată ceva care să nu fi fost pe deplin recomandabil și totuși, uite cum eșuase! Unii oameni care nu aveau mai multe calități decît el izbuteau în viață, pe cînd alții, înzestrați cu mult mai multe talente, eșuau total. Era pur și simplu un joc al întîmplării, așa se părea. Ploaia se abătea la fel și asupra celor drepți, și asupra celor nedrepți, și nimic de pe lume nu avea o explicație.

Gîndindu-se la Cronshaw, Philip își aminti de covorul persan pe care i-l dăruise acesta, spunîndu-i că acolo va găsi răspunsul la întrebarea cu privire la sensul vieții; și, deodată, îi veni în minte răspunsul; rîse satisfăcut în sinea lui; acum, cînd îl găsise, i se părea ca una dintre enigmele acelea care te chinuie pînă cînd îți arată cineva soluția și atunci ți-e imposibil să înțelegi cum de a putut să-ți scape. Răspunsul era evident. Viața n-avea nici un sens. Pe pămînt – satelitul unei stele care aleargă prin spațiul cosmic – ființele vii se născuseră sub influența condițiilor care făceau parte integrantă din istoria planetei; și, după cum fusese un început al vieții pe pămînt, tot așa, sub influența altor condiții, avea să fie și un sfîrșit; omul, cu nimic mai important decît alte forme de viață, apăruse nu ca o culme a creației, ci ca o reacție fizică față de mediul înconjurător. Philip își aminti de povestea regelui oriental care – întrucît dorea să cunoască istoria omului – a primit de la un înțelept cinci sute de volume; fiind ocupat cu treburile cîrmuirii, el i-a poruncit înțeleptului să se apuce să le condenseze; după douăzeci de ani, înțeleptul s-a întors și acum istoria lui nu mai

cuprindea decît cincizeci de volume, dar regele fiind în momentul acela prea bătrîn ca să poată citi atîtea tomuri voluminoase, i-a poruncit cărturarului să se ducă și să le mai scurteze o dată; au mai trecut douăzeci de ani și înțeleptul, cărunt și încărcat de ani, a adus o singură carte în care se aflau cunoștințele dorite de rege; dar regele zăcea acum pe patul de moarte și n-a mai avut timp s-o mai citească nici pe asta; și atunci înțeleptul i-a povestit istoria omului într-un singur rînd, care suna astfel: s-a născut, a suferit și a murit. Viața n-avea nici un sens și, trăind, omul nu slujea nici unui scop. Nu conta dacă se naște sau nu se naște, dacă trăiește sau încetează să mai trăiască. Viața era lipsită de importanță și moartea lipsită de consecințe. Philip exulta așa cum în adolescență exultase cînd i se ridicase de pe umeri povara credinței în Dumnezeu; i se părea că s-a eliberat de ultima răspundere apăsătoare; și, pentru prima dată, era pe de-a întregul liber. Nimicnicia lui se transformase în putere, și deodată se simți în stare să dea piept cu soarta crudă care pînă atunci păruse să-l persecute; pentru că, dacă viața era lipsită de sens, lumea era privată de atributul cruzimii. Nu conta ce făcea sau ce lăsa nefăcut. Eșecul era nesemnificativ, iar succesul nu însemna nimic. Philip era ființa cea mai insignifiantă din roiul acela de oameni care ocupau pentru un scurt răstimp suprafața pămîntului; și era atotputernic pentru că smulsese din haos secretul nimicniciei acestuia. Gîndurile se rostogoleau unul peste altul în închipuirea năvalnică a lui Philip și el începu să respire profund, cuprins de veselie și satisfacție. Îi venea să țopăie și să cînte. De luni de zile nu mai fusese atît de fericit.

„O, viață!“ strigă el în inima lui, „o, viață, unde mai e acul cu care ne înțepai?“[1]

Același șuvoi de fantezie care îi arătase cu întreaga forță a demonstrației matematice că viața n-are nici un

---

1. Parafrază a citatului biblic: *„Moarte, unde este biruința ta? Moarte, unde este boldul tău?“* (*Epistola I a Sf. Apostol Pavel către Corinteni*, XV, 55).

sens, aduse cu sine o altă idee, și acum el își închipui că tocmai de aceea i-a dat Cronshaw covorașul persan. După cum țesătorul își elaborase modelul fără să urmărească alt scop decît încîntarea simțului său estetic, tot așa un om își putea trăi viața; sau, dacă era silit să creadă că acțiunile lui nu sînt propria lui alegere, tot așa un om își poate privi și viața care devenea modelul său. Dar lucrul acesta nu era nici necesar, nici util. Era pur și simplu ceea ce făcea pentru propria lui plăcere. Din multiplele evenimente ale vieții lui, din faptele, sentimentele și gîndurile lui ar fi putut să alcătuiască un tipar regulat, complicat, bine chibzuit sau frumos; și deși s-ar fi putut să nu fie decît o simplă iluzie, faptul că avea capacitatea de selecție, deși putea să nu fie vorba decît de o îndemînare fantastică datorită căreia aparențele se întrețeseau cu razele lunii, asta nu conta: ceea ce i se părea era pentru el o realitate. În țesătura amplă a vieții (un rîu care nu țîșnește din nici un izvor și care curge la nesfîrșit fără a se vărsa în vreo mare), pe fundalul plăsmuirilor lui – care consta în faptul că nu există nici un sens și că nimic nu are importanță – un om își putea găsi satisfacția personală în selectarea diferitelor șuvițe care alcătuiau modelul respectiv. Exista un singur model, cel mai evident, perfect, cel mai frumos, după care omul se năștea, creștea, ajungea la vîrsta bărbăției, se căsătorea, făcea copii, trudea pentru o bucată de pîine și murea; dar erau și altele, complicate și minunate, în care fericirea nu intra deloc și în care succesul nu era nici măcar scontat; iar în asemenea tipare se putea descoperi un farmec mai tulburător. Unele vieți, cum fusese de pildă a lui Hayward, erau retezate de nepăsarea oarbă a soartei într-un moment în care desenul era încă imperfect; și atunci era foarte comodă consolarea că nimic nu contează; alte vieți, ca a lui Cronshaw, se înfățișau sub forma unui desen foarte greu de urmărit; unghiul de vedere trebuia schimbat și vechile criterii trebuiau modificate înainte de a putea înțelege că o asemenea viață constituia propria ei justificare. Philip se gîndi că, aruncînd peste bord dorința de fericire, lasă la o parte și ultima iluzie pe care o mai

avea. Viaţa lui părea oribilă atunci cînd o raporta la fericirea pe care nu o avusese, dar acum i se părea că începe să prindă puteri, dîndu-şi seama că o mai putea judeca şi în funcţie de alte repere. Fericirea conta la fel de puţin ca şi durerea. Şi una, şi alta surveneau aşa cum surveniseră şi celelalte detalii ale vieţii lui, intrînd în alcătuirea desenului. O clipă i se păru că se înalţă deasupra accidentelor existenţei sale şi simţi că ele nu-l mai pot afecta ca altădată. De acum înainte, orice avea să i se întîmple nu mai putea fi decît un nou motiv care urma să se adauge complexităţii desenului şi, cînd se va apropia sfîrşitul, el avea să se bucure de desăvîrşirea lui. Avea să fie o operă de artă, a cărei frumuseţe nu era cu nimic diminuată de faptul că numai el ştia de existenţa ei şi, odată cu moartea lui, ea avea să înceteze brusc.

Philip era fericit.

# Capitolul CVII

Șeful de raion îl îndrăgi pe Philip. Domnul Sampson era foarte arătos și avea o înfățișare atît de remarcabilă, încît fetele din raionul lui ziceau că nu s-ar mira deloc dacă într-o bună zi ar lua de nevastă pe vreuna dintre clientele mai bogate. Locuia în afara orașului și adeseori le impresiona pe vînzătoare punîndu-și hainele de seară încă înainte de plecarea din magazin. Uneori, cei care veneau a doua zi dimineață cînd erau de serviciu la curățenie îl găseau încă îmbrăcat în ținută de gală și își făceau unul altuia cu ochiul cînd intra în birou și-și punea redingota. În asemenea momente, după ce ieșea repede ca să ia un mic dejun frugal, îi făcea și el cu ochiul lui Philip, urcînd scările ca să se întoarcă la serviciu. Își freca mîinile:

— Ce noapte! Ce noapte! zicea el. Pe legea mea!

Îi spunea lui Philip că el e singurul gentleman de acolo și că el și cu Philip sînt singurii oameni care știu ce e viața. După ce-i comunica acest lucru, își schimba imediat maniera, nu-i mai spunea lui Philip „bătrîne", ci „domnul Carey", își lua aerul plin de importanță care corespundea postului său de șef de raion și îl făcea pe Philip să se simtă din nou un umil supraveghetor.

„Lynn și Sedley" primeau o dată pe săptămînă revistele de modă de la Paris și adaptau taioarele din pozele de acolo nevoilor clientelei. Aveau o clientelă foarte exigentă. Cele mai multe dintre cumpărătoare erau femei din orășelele industriale care erau prea elegante pentru a-și face rochii în localitatea lor de origine, dar nu cunoșteau destul de bine Londra ca să dea de urma croitoreselor bune și nu prea scumpe pentru mijloacele lor financiare.

Oricît de ciudat ar părea, în afară de ele mai erau și numeroase artiste de music-hall. Asta era o clientelă pe care domnul Sampson și-o crease prin propriile lui eforturi și cu care se mîndrea foarte mult. La început, acestea își făceau la „Lynn“ costumele în care apăreau pe scenă, dar el le convinsese pe multe dintre ele să-și comande tot acolo și îmbrăcămintea obișnuită.

— Găsiți lucruri la fel de bune ca și la „Paquin“, și la prețuri pe jumătate, zicea el.

Omul acesta avea darul convingerii și un aer binevoitor și degajat care le captiva pe clientele de acest fel, pînă cînd ajungeau să-și spună între ele:

— Ce rost are să azvîrli banii pe fereastră cînd poți să-ți iei la „Lynn“ o jachetă și o fustă despre care nimeni n-o să știe că nu vin de la Paris?

Domnul Sampson era foarte mîndru de prietenia lui cu aceste favorite ale publicului, cărora le făcea rochii. Iar cînd duminica, la ora două, ieșea în oraș să ia masa la domnișoara Victoria Virgo în frumoasa ei casă din suburbia Tulse Hill, a doua zi el povestea totul funcționarilor din raionul lui, cu lux de amănunte: „Purta taiorul acela *bleu ciel* pe care i l-am făcut noi și fac prinsoare că nici n-a mărturisit că e de la noi și a trebuit și eu să-i spun că, dacă nu i-aș fi desenat modelul cu mîna mea, aș fi zis că e probabil cumpărat de la «Paquin»“. Philip nu dăduse niciodată prea multă atenție îmbrăcămintei femeilor, dar, cu timpul, începu – amuzîndu-se chiar pe socoteala lui – să acorde un interes aproape tehnic acestui subiect. Avea un ochi bun pentru culori, mult mai exersat decît al oricărei alte persoane din raion și, din vremea studenției sale la Paris, mai păstra încă ceva cunoștințe în privința liniilor. Domnul Sampson, un om ignorant, dar conștient de nepriceperea lui, era în schimb înzestrat cu o istețime care-i permitea să pună cap la cap sugestiile altora; adeseori le cerea părerea vînzătoarelor din magazin pentru crearea unor modele noi; și el avea mintea destul de ageră ca să-și dea seama de valoarea criticilor lui Philip. Dar era foarte invidios și nu recunoștea niciodată că a acceptat sfatul cuiva. Dacă modifica vreun

desen conform sugestiilor lui Philip, întotdeauna încheia cu vorbele:

— Ei vezi? Pînă la urmă tot la ideea mea am ajuns.

Într-o zi, cam la cinci luni după intrarea lui Philip în magazin, domnișoara Alice Antonia, bine-cunoscuta actriță de vodevil, veni în raion și întrebă de domnul Sampson. Era o femeie masivă și vopsită țipător, cu părul ca inul, cu o voce metalică și maniera degajată a unei *comédienne* deprinsă să fie familiară cu băieții tineri care umpleau galeria la music-hall-urile de provincie. Urma să lanseze un cîntec și dorea ca domnul Sampson să-i creeze un costum special.

— Vreau ceva, așa, mai izbitor, zise ea. Nu vreau o vechitură, știi. Îmi trebuie ceva cu totul altfel decît poartă lumea.

Domnul Sampson, cu un aer binevoitor și familiar, îi spuse că e sigur că-i va găsi tocmai ceea ce dorește. Îi arătă niște schițe.

— Știu că aici n-avem nimic care să corespundă, dar aș vrea să vă arăt ceea ce mi s-ar părea potrivit să vă propun.

— A, nu, nu, în nici un caz nu o chestie dintr-astea, zise ea ștergîndu-le cu privirea și manifestîndu-și iritarea. Eu vreau ceva care pur și simplu să rupă gura spectatorilor și să-i facă să le sară smalțul.

— A, da, înțeleg perfect, domnișoară Antonia, zise șeful de raion cu un zîmbet amabil, dar ochii lui căpătară o privire îndobitocită, lipsită total de expresie.

— Mă tem că pînă la urmă o să trebuiască să mă reped pînă la Paris ca să fac rost de costumul ăsta.

— Vai, domnișoară Antonia, dar eu cred că noi vom reuși să vă satisfacem. Ceea ce ați putea obține la Paris, găsiți foarte bine și aici.

Cînd actrița ieși maiestuos din raion, domnul Sampson, puțin îngrijorat, discută chestiunea cu doamna Hodges.

— E dată dracului, zău așa, zise doamna Hodges.

— *Alice, unde ești?*[1] zise țîfnos șeful de raion, socotind că a dat-o gata.

1. Titlul unui cîntec de Alfred Bunn (1796-1860).

Ideile lui despre costumele de music-hall se limitau la fustițe scurte, un volan mare de dantelă și paiete strălucitoare; dar domnișoara Antonia își spusese părerea în această privință în termeni foarte clari.

— Phii, să mori, nu alta! zisese ea.

Iar imprecația fusese rostită pe un asemenea ton, încît indica o antipatie inveterată împotriva oricărui lucru de o asemenea banalitate, chiar dacă n-ar mai fi adăugat că paietele îi întorc pur și simplu mațele pe dos. Domnul Sampson „scoase" vreo două idei, însă doamna Hodges îi zise de la obraz că nu crede că fac două parale. Ea îi făcu propunerea lui Philip:

— Phil, tu nu știi să desenezi? De ce nu-ți încerci mîna să vezi ce-ai putea izbuti?

Philip își cumpără cea mai ieftină cutie de acuarele și seara – în timp ce Bell, flăcăul acela zgomotos de șaisprezece ani fluiera cele trei note ale lui fiind foarte absorbit de colecția de timbre – făcu vreo două schițe. Își aminti cîte ceva despre costumele pe care le văzuse la Paris și adaptă unul dintre ele, obținînd efectul maxim dintr-o combinație de culori violente, neobișnuite. Îl amuză rezultatul la care ajunsese și a doua zi dimineață i-l arătă doamnei Hodges. Femeia rămase puțin surprinsă, dar îi prezentă imediat desenele șefului de raion.

— E cam fistichiu, zise acesta, în privința asta nu încape nici o îndoială.

Modelul îi luase piuitul, dar, în același timp, ochiul lui de expert văzu că acesta corespunde perfect pretențiilor. Ca să nu se dea bătut, începu să facă diverse propuneri pentru modificarea lui, dar doamna Hodges, mult mai înțeleaptă, îl sfătui să-i arate domnișoarei Antonia modelul exact așa cum era.

— Pun gîtul că o să-i placă.

— La ea e vorba de gît și de încă ceva, zise domnul Sampson uitîndu-se la decolteu. Dom'le, da' băiatul ăsta știe să deseneze, ce zici? Și cînd te gîndești că n-a suflat o vorbă atîta vreme.

După ce o anunțară pe domnișoara Antonia, șeful de raion puse desenul pe masă în așa fel încît să-i atragă atenția actriței în clipa în care ar intra în biroul lui.

Domnişoara Antonia se năpusti ca un vultur la desen.

— Ce e asta? întrebă ea. De ce nu vreţi să-mi faceţi rochia asta?

— E o idee care tocmai ne-a venit şi voiam să v-o propunem, zise domnul Sampson, aşa într-o doară. Vă place?

— Dacă-mi place? zise ea. Dă-mi o litră şi toarnă-mi şi o picătură de gin în ea.

— Ei, vedeţi că nu mai trebuie să vă duceţi la Paris? E suficient să spuneţi ce doriţi şi pe loc vi se îndeplineşte dorinţa.

Se apucară imediat de lucru şi Philip simţi un adevărat fior de satisfacţie cînd văzu costumul gata. Meritul îl împărţiră şeful de raion şi cu doamna Hodges; dar lui nu-i păsa, şi, cînd se duse împreună cu ei la „Tivoli“ ca s-o vadă pe domnişoara Antonia purtîndu-l la premieră, Philip era în culmea fericirii. Răspunzînd la întrebările doamnei Hodges, el consimţi în cele din urmă să-i spună cum a învăţat să deseneze – deşi se temea ca nu cumva colegii să creadă că vrea să-şi dea aere, întrucît el avusese întotdeauna grijă să nu sufle o vorbă despre ocupaţiile lui din trecut şi ea transmise aceste informaţii domnului Sampson. Şeful nu-i zise nimic lui Philip în această privinţă, dar începu să-l trateze cu ceva mai multă consideraţie şi curînd îl solicită să deseneze modele pentru două cliente din provincie. Modelele corespunseră. Atunci domnul Sampson începu să le vorbească clientelor despre un subaltern al lui „un tînăr isteţ, ştiţi, a studiat pictura la Paris“; şi, nu mult după aceea, Philip, cuibărit îndărătul unui paravan, stătea de dimineaţa pînă seara numai în cămaşă şi desena. Uneori era atît de ocupat, încît trebuia să prînzească abia la ora trei cu „întîrziaţii“. Asta îi plăcea, pentru că erau mai puţini la masă şi, pe de altă parte, cu toţii erau prea obosiţi ca să mai vorbească; şi mîncarea era mai bună, întrucît consta din porţiile rămase de la masa şefilor de raioane. Avansarea lui Philip de la funcţia de supraveghetor la rangul de desenator de costume avu un mare efect asupra colegilor. Îşi dădu seama că le-a stîrnit invidia. Harris, vînzătorul

cu capul turtit, prima persoană pe care o cunoscuse în magazin, și care se atașase de Philip, nu-și putu ascunde amărăciunea.

— E, dom'le, unii oameni apucă norocul cu toate mîinile, zise el. Mîine-poimîine parcă te văd șef de raion și o să trebuiască să-ți zicem cu toții „domnule Carey".

Îi mai spuse lui Philip că ar trebui să ceară un spor de salariu, dat fiind că, în ciuda muncii mult mai dificile pe care o efectua acum, nu primea decît aceiași șase șilingi pe săptămînă cu care fusese angajat. Dar a cere mărirea salariului era o chestiune cam delicată. Directorul trata asemenea cereri cu un aer sardonic:

— Chipurile zici că valorezi mai mult, ai? Și cît crezi că ar trebui să fii plătit?

Vînzătorul, cu sufletul la gură, sugera că după părerea lui ar trebui să i se dea încă doi șilingi pe săptămînă.

— Mă rog, dacă tu crezi că-i meriți, o să-i capeți.

Apoi făcea o pauză și uneori, cu o licărire de oțel în ochi, adăuga:

— Și o să capeți și preavizul.

În cazuri dintr-astea nu mai avea nici un rost să-ți retragi cererea, trebuia să părăsești serviciul. Ideea directorului era că vînzătorii nemulțumiți nu muncesc cum trebuie și, dacă nu meritau un spor de salariu, atunci era mai bine să-i concedieze imediat. Rezultatul era că ei nu cereau niciodată sporirea salariului decît dacă erau oricum gata să plece. Philip șovăi. Nu prea avea încredere în colegii de cameră care-i spuseseră că șeful de raion nu se poate dispensa de el. Erau băieți de treabă, dar aveau un umor primitiv și s-ar fi distrat pe rupte dacă l-ar fi convins pe Philip să ceară un salariu mai mare și pe urmă directorul l-ar fi concediat. Nu putea să uite suferințele umilitoare prin care trecuse cînd căuta de lucru; nu voia să se expună din nou la o asemenea situație și știa că are prea puține șanse de a-și găsi în altă parte un post de desenator: pretutindeni erau sute de oameni care știau să deseneze la fel de bine ca și el. Însă avea mare nevoie de bani; i se uzaseră hainele și covoarele groase îi mîncau pur și simplu ciorapii și ghetele; mai-mai

că se convinsese singur să facă pasul hotărîtor cînd, într-o dimineață, părăsind sala de mese de la subsol, unde-și luase micul dejun, trecu prin coridorul care ducea la biroul directorului și văzu o mulțime de bărbați făcînd coadă în urma unui anunț inserat în ziar. Erau cam vreo sută și acela dintre ei care avea să fie angajat urma să primească întreținerea și aceiași șase șilingi pe săptămînă pe care-i încasa și Philip. Îi văzu pe unii dintre ei privindu-l cu pizmă pentru că avea un serviciu. Îl trecură fiorii. Nu mai îndrăzni să riște.

# Capitolul CVIII

Trecu și iarna. Din cînd în cînd, Philip se ducea pe la spital, strecurîndu-se înăuntru la ore tîrzii, cînd avea prea puține șanse de a se întîlni cu vreun cunoscut, și se uita să vadă dacă n-a primit ceva scrisori. De Paşte găsi o scrisoare de la unchiul lui. Evenimentul îl surprinse, întrucît preotul din Blackstable nu-i scrisese în tot cursul vieții decît de vreo cinci-șase ori și întotdeauna numai pentru treburi.

*„Dragă Philip,*

*Dacă te gîndeşti cumva să-ţi iei în curînd o vacanţă şi ai vrea să vii aici voi fi încîntat să te văd. Astă-iarnă am suferit rău din pricina bronşitei şi doctorul Wigram nici nu se mai aştepta să scap cu viaţă. Dar am o constituţie foarte robustă şi, mulţumită Domnului, m-am vindecat ca prin minune.*

*Al tău unchi iubitor,*
*William Carey“*

Scrisoarea îl enervă pe Philip. Din ce și-o fi închipuit unchiul lui că trăiește el? Nici măcar nu se deranja să întrebe. După cît îi păsa bătrînului, Philip ar fi putut să și moară de foame. Dar, în drum spre casă, îl izbi deodată un gînd; se opri la lumina unui felinar și reciti scrisoarea; scrisul nu mai avea fermitatea aceea de om de afaceri caracteristică altădată pentru el; era lăbărțat și șovăielnic; poate că boala îl zdruncinase mult mai rău decît voia el să mărturisească, și preotul încerca în biletul acela cu aer oficial să-și exprime dorul de a-și vedea

singura rudă pe care o mai avea pe lumea asta. Philip îi răspunse că poate veni în iulie să petreacă două săptămîni la Blackstable. Invitația pica tocmai bine fiindcă el nu știa ce să facă cu scurtul lui concediu. Familia Athelny se ducea la cules de hamei în septembrie, dar tocmai atunci el nu putea lipsi de la magazin, întrucît în luna aceea se pregăteau modelele de toamnă. La magazinul „Lynn" regula era că toată lumea trebuie să-și ia jumătate de lună de concediu indiferent dacă vrea sau nu; și, pe-atunci, dacă n-avea unde să plece, vînzătorul putea să doarmă în camera lui, dar nu i se dădea de mîncare. Mulți dintre salariați n-aveau rude sau prieteni la o distanță rezonabilă de Londra, și pentru ei concediul era o perioadă destul de chinuită, în care trebuiau să se hrănească din salariul lor modest și, deși erau liberi toată ziua, n-aveau un ban de cheltuială. Philip nu mai ieșise din Londra de doi ani, de la vizita făcută împreună cu Mildred la Brighton, și tînjea după aerul curat și liniștea mării. Se gîndi la ele cu o dorință pasionată în tot cursul lunilor mai și iunie, așa că ajunse să fie de-a dreptul nerăbdător cînd în sfîrșit sosi vremea plecării.

În ultima seară înainte de concediu, cînd discută cu șeful de raion despre două-trei treburi pe care se vedea silit să le lase neterminate, domnul Sampson îl întrebă brusc:

— Ce salariu ai primit pînă acum?

— Șase șilingi.

— Eu cred că nu-i de ajuns. Am să am grijă să-ți ridice leafa la doisprezece șilingi cînd te întorci din concediu.

— Vă mulțumesc foarte mult, zîmbi Philip. Se cam simte nevoia unor haine noi.

— Dacă îți vezi de treabă și nu umbli creanga cu fetele, așa cum fac unii, am să am grijă de tine, Carey. Bagă bine de seamă, că mai ai multe de învățat, dar, în orice caz, promiți, asta trebuie s-o spun, promiți mult, și o să am grijă să ți se dea o liră pe săptămînă de îndată ce o vei merita.

Philip se întrebă cît timp o să trebuiască să mai aștepte pentru asta. Doi ani?

Schimbarea pe care o constată la unchiul lui îl uimi. Cînd îl văzuse ultima dată era un bărbat voinic care se ţinea drept şi faţa lui rotundă şi cărnoasă era întotdeauna bine bărbierită. Dar acum parcă se prăbuşise într-un mod ciudat, şi avea pielea galbenă; era încovoiat şi bătrîn şi făcuse pungi sub ochi. În timpul bolii, lăsase să-i crească barba. Abia umbla.

— Astăzi nu sînt chiar în formă, îi zise el cînd Philip, îndată după sosire, şedea cu el în sufragerie. Mă supără căldura.

În timp ce se interesa de treburile parohiei, Philip îl privea şi se întreba în sinea lui cît o să mai reziste bătrînul. Probabil că o vară fierbinte o să-l dea gata; remarcă ce subţiri îi sînt mîinile; observă că tremurau. Toate astea însemnau foarte mult pentru Philip. Dacă bătrînul murea în vara aceea, el se putea întoarce la clinică la începutul trimestrului de toamnă; inima începu să-i bată cu putere la gîndul că n-ar mai trebui să revină la „Lynn". La cină, preotul şezu cocîrjat pe scaun, şi menajera care-l îngrijea de la moartea soţiei lui zise:

— Să taie domnul Philip friptura, sfinţia voastră?

Bătrînul, care tocmai se pregătea să tranşeze el carnea din dorinţa de a nu-şi mărturisi slăbiciunea, se bucură de cea dintîi propunere de a renunţa la această încercare.

— Văd că ai poftă de mîncare, zise Philip.

— O, da, întotdeauna mănînc bine. Dar sînt mai firav decît eram la ultima ta vizită. Îmi pare bine că am mai slăbit, pentru că nu-mi place să fiu atît de gras. Doctorul Wigram zice că e bine că am mai dat jos vreo cîteva kilograme.

La sfîrşitul mesei, menajera îi aduse nişte doctorii.

— Arată-i domnului Philip reţeta, zise preotul. Şi el e doctor. Aş vrea să vadă şi el dacă e ceea ce-mi trebuie. I-am spus doctorului Wigram că acum, cînd te pregăteşti să-ţi iei doctoratul, ar trebui să-mi facă o reducere la onorariu. E îngrozitor ce note mari de plată a trebuit să achit. Două luni a venit în fiecare zi să mă vadă, şi el îţi ia cinci şilingi pe vizită; o groază de bani, nu? Şi acum mai vine de două ori pe săptămînă. Am să-i spun că nu

mai e nevoie să vină. Am să trimit după el numai cînd o să am nevoie.

Se uită plin de curiozitate la Philip în timp ce acesta citea rețeta. I se prescriseseră soporifice. Erau două rețete și una era pentru o doctorie despre care preotul îi spuse că trebuia s-o ia numai dacă nevrita îi dă dureri insuportabile.

— Am foarte multă grijă, adăugă el, pentru că nu vreau să devin opioman.

Nici nu pomeni măcar de problemele nepotului. Philip își închipui că o face din precauție, ca nu cumva să-i ceară el bani, și că tocmai de aceea vorbește mereu de dificultățile lui financiare. Îi spunea că a cheltuit atîta cu doctorul și încă alți bani cu farmacistul, că în timpul bolii a trebuit să facă focul în fiecare zi în dormitor și că acuma, ca să se ducă duminica la biserică, are nevoie de trăsură, nu numai dimineața, dar și seara. Supărat, Philip ar fi avut chef să-i spună că nu trebuie să se teamă pentru că n-o să-i ceară bani cu împrumut, dar își ținu gura. I se părea că pe bătrîn îl părăsiseră absolut toate facultățile, în afară de două : plăcerea de a mînca și pofta nestăpînită de bani. Era o bătrînețe hidoasă.

După-amiază veni doctorul Wigram și, după vizită, Philip îl însoți pînă la portița grădinii.

— Cum îl găsiți? întrebă Philip.

Doctorul Wigram avea întotdeauna grijă mai degrabă să nu facă vreo greșeală decît să facă ceva bun și de aceea nu risca niciodată să-și exprime o părere precisă, în afară de cazul cînd n-avea încotro. De treizeci și cinci de ani îngrijea pacienții din Blackstable. Avea reputația că e un om pe care te poți bizui, și mulți dintre clienții lui socoteau că e mult mai bine să ai un doctor pe care te poți bizui decît un doctor iscusit. În ultima vreme, aveau și un alt medic la Blackstable – se stabilise acolo de zece ani, dar încă mai era considerat un intrus – și se spunea despre el că e foarte priceput; dar nu prea avea clientelă în lumea bună pentru că nimeni nu știa de fapt mare lucru despre el.

— A, nu e mai rău decît te-ai putea aștepta, zise doctorul Wigram ca răspuns la întrebarea lui Philip.

— Dar suferă de ceva grav?

— Mda, Philip, unchiul tău nu mai e chiar așa de tînăr, zise doctorul cu un zîmbet prudent, care lăsa să se înțeleagă că, la urma urmei, preotul din Blackstable nu e nici prea bătrîn.

— El are impresia că e bolnav de inimă.

— Nu sînt prea mulțumit de felul cum îi funcționează inima, zise doctorul hazardîndu-se; cred că trebuie să fie prudent, chiar foarte prudent.

Lui Philip îi stătea pe buze întrebarea: cît mai poate să trăiască? Dar se temu că o asemenea întrebare putea să șocheze. În asemenea chestiuni, decența și conveniențele sociale cereau o perifrază; dar, tocmai cînd punea o cu totul altă întrebare, îi trecu prin minte că doctorul trebuie să fie deprins cu nerăbdarea rudelor unui bolnav. Probabil că el le citește ușor gîndurile adevărate, ascunse îndărătul unor vorbe de compătimire. Zîmbind ușor de propria lui fățărnicie, lăsă ochii în jos.

— Sper că viața lui nu e amenințată de un pericol iminent?

Ăsta era genul de întrebări pe care doctorul nu le putea suferi. Dacă spuneai că bolnavul nu mai are nici o lună de trăit, familia se pregătea pentru o tragedie și, pe urmă, dacă bolnavul continua să trăiască, rudele treceau pe la medicul curant, manifestîndu-și resentimentul față de el pentru că se chinuiseră înainte de vreme. Pe de altă parte, dacă le spuneai că bolnavul poate foarte bine să mai trăiască un an și cînd colo el murea peste o săptămînă, familia zicea că nu-ți cunoști meseria. Rudele se gîndeau la toată afecțiunea cu care l-ar fi înconjurat pe defunct, dacă ar fi știut că i se apropie sfîrșitul. Doctorul Wigram făcu un gest de parcă s-ar fi spălat pe mîini.

— Nu cred că e un risc foarte mare, atîta vreme cît... cît rămîne în starea de acum, se încumetă el să spună în cele din urmă. Dar, pe de altă parte, nu trebuie să uităm că nu mai e chiar așa de tînăr și că, mă rog, mașinăria a început să se uzeze. Dacă trece cu bine de caniculă, nu văd de ce n-ar trăi foarte liniștit pînă în iarnă. Și, pe

urmă, dacă iarna nu-i dă prea mult de furcă, atunci nu văd de ce i s-ar întîmpla ceva rău.

Philip se întoarse în sufragerie, unde şedea unchiul lui. Tichia de pe cap şi şalul croşetat pus peste umeri îi dădeau o înfăţişare grotescă. Stătuse cu ochii ţintă la uşă şi, în clipa cînd intră nepotul, se uită la faţa lui. Philip îşi dădu seama că unchiul lui i-a aşteptat cu nerăbdare întoarcerea.

— Ei, ce ţi-a spus despre mine?

Philip înţelese deodată că bătrînului îi e teamă de moarte. Asta îl făcu pe Philip să se ruşineze, aşa că, fără voia lui, privi într-o parte. Întotdeauna îl jena slăbiciunea oamenilor.

— Zice că te găseşte mult mai bine, răspunse Philip.

În ochii unchiului se ivi o strălucire de încîntare.

— Am o cherestea foarte solidă, zise el. Şi ce ţi-a mai spus? reluă el bănuitor.

Philip zîmbi.

— A zis că dacă eşti prudent n-ai nici un motiv să nu trăieşti şi o sută de ani.

— Ei, nu ştiu dacă pot să sper una ca asta, dar nu văd de ce n-aş ajunge pînă la optzeci de ani. Maică-mea a trăit optzeci şi patru de ani.

Lîngă scaunul domnului Carey era o măsuţă pe care se afla o Biblie şi o ediţie masivă a *Cărţii de rugăciuni* din care ani şi ani de-a rîndul le citise cu glas tare celor din casă. Întinse mîna tremurătoare şi luă de pe măsuţă Biblia.

— Patriarhii de pe vremuri au trăit pînă la o vîrstă destul de înaintată, nu-i aşa? zise el cu un hohot scurt şi caraghios în care Philip citi un fel de rugăminte sfioasă.

Bătrînul se agăţa de viaţă. Şi totuşi, el credea cu convingere în tot ceea ce-l învăţa religia lui. Nu punea cîtuşi de puţin la îndoială nemurirea sufletului şi simţea că s-a purtat destul de bine în viaţă, după puterile lui, pentru a-şi cîştiga dreptul de a se duce în rai. În decursul îndelungii lui cariere, cîtor muribunzi nu le adusese mîngîierea religiei!? Poate că era precum doctorul care nu putea să profite în nici un fel de propriile lui reţete.

Philip era nedumerit și uimit de această dorință nestăpînită de a se crampona de cele pămîntești. Se întreba ce oroare necunoscută o fi fost ascunsă în străfundurile minții bătrînului. Ar fi vrut să-i sondeze sufletul ca să poată vedea în toată goliciunea ei spaima înfiorătoare de necunoscut, pe care o bănuia că se află acolo.

Cele două săptămîni trecură repede și Philip se întoarse la Londra. Arșița lunii august o suferi îndărătul paravanului său din raionul de taioare, stînd fără haină și desenînd mereu. Vînzătoarele plecau cu schimbul în concediu. De obicei, Philip se ducea seara în Hyde Park și asculta fanfara. Munca aceasta, pe măsură ce se deprindea cu ea, îl obosea mai puțin, iar mintea lui, revenindu-și după o stagnare atît de îndelungată, era în căutarea unor activități noi. Toate dorințele lui se concentrau acum asupra morții unchiului. Visa mereu același vis: într-o bună zi, dis-de-dimineață, i se înmîna o telegramă care anunța decesul subit al preotului, și atunci libertatea era la îndemîna lui. Cînd se trezea și constata că n-a fost decît un vis, îl cuprindea o furie întunecată. Acum că evenimentul părea iminent, își făcea planuri complicate pentru viitor. Alcătuindu-le, trecea repede peste anul pe care trebuia să-l mai petreacă înainte de a-și putea lua diploma și stăruia îndelung asupra călătoriei în Spania, în care-și pusese toate speranțele. Citea cărți despre această țară, împrumutate de la biblioteca publică, și ajunsese deja să știe exact din fotografii cum arată fiecare oraș. Parcă se și vedea zăbovind pe podul de pe rîul Guadalquivir din orașul Cordoba; rătăcea pe străzile întortocheate din Toledo și stătea în biserici unde îi smulgea lui El Greco taina pe care simțea el că i-o ascunde pictorul acela misterios. Athelny îi ținea isonul în această dispoziție și duminica după-amiază alcătuiau itinerarii amănunțite, în așa fel încît Philip să nu scape nici un lucru de seamă. Pentru a-și înșela nerăbdarea, Philip începu să învețe singur spaniola și, în odaia de zi din Harrington Street, petrecea cîte un ceas în fiecare seară în singurătate, făcînd exerciții de spaniolă și încercînd să descifreze, cu ajutorul unei traduceri englezești pe care o

ținea alături, exprimarea maiestuoasă a lui Cervantes în *Don Quijote*. Athelny îi dădea cîte o lecție pe săptămînă și Philip învăță cîteva propoziții care să-l ajute în călătorie. Doamna Athelny îi lua în rîs.

— Voi doi, cu spaniola voastră! zicea ea. De ce nu faceți ceva mai de Doamne-ajută?

Dar Sally, care crescuse, și la Crăciun urma să-și coafeze părul pentru prima dată, stătea uneori în preajma lor și asculta cu aerul ei plin de gravitate cum taică-său și cu Philip fac conversație într-o limbă pe care ea n-o înțelegea. Pe taică-său îl considera omul cel mai extraordinar care a existat vreodată pe lume, iar opinia despre Philip și-o exprima numai prin prisma laudelor tatălui ei.

— Tata are o părere grozav de bună despre unchiul Philip, le spunea ea fraților și surorilor.

Thorpe, băiatul cel mai mare, împlinise acum vîrsta ca să se angajeze pe vasul „Arethusa", iar Athelny își încînta familia cu descrieri splendide ale apariției pe care și-o va face flăcăul cînd se va întoarce în concediu îmbrăcat în uniformă. Sally urma să intre ucenică la o croitoreasă cînd va împlini șaptesprezece ani. Athelny vorbea în obișnuitul său stil retoric despre păsărelele, destul de mari acum ca să poată zbura, care-și părăseau cuibul părintesc și, cu lacrimile în ochi, le spunea că, dacă vor dori vreodată să se întoarcă în el, cuibul va fi întotdeauna acolo. O să aibă întotdeauna la dispoziție un pat improvizat și o hrană bună, și niciodată nu vor găsi inima unui tată închisă în fața necazurilor copiilor lui.

— Dar știu că îndrugi la verzi și uscate, Athelny, îi zicea nevastă-sa. Nu prea văd eu ce necazuri ar putea să aibă atîta vreme cît sînt cuminți. Cît ești cinstit și nu te sfiești să muncești ai să ai întotdeauna o slujbă, așa gîndesc eu, și pot să vă spun că n-o să-mi pară deloc rău cînd o să-l văd și pe ultimul dintre ei cîștigîndu-și singur pîinea.

Nașterea atîtor copii, truda de fiecare zi și grijile neîncetate începuseră să-și spună cuvîntul asupra doamnei Athelny; uneori seara o dureau atît de tare șalele,

încît trebuia să se așeze și să se odihnească. Idealul ei de fericire era să aibă o femeie care să facă treburile mai grele, ca ea să nu mai aibă nevoie să se scoale înainte de ora șapte. Athelny făcea un gest unduitor cu frumoasa lui mînă albă.

— Ah, draga mea Betty, noi merităm foarte mult de la stat, tu și cu mine. Am crescut nouă copii sănătoși și băieții or să-l slujească pe rege; fetele or să gătească și or să coasă și or să crească și ele la rîndul lor copii sănătoși.

Se întoarse către Sally și, ca s-o consoleze pentru această alternativă mult mai meschină, folosită pentru a marca contrastul, adăugă pe un ton grandilocvent:

— „Și cei ce doar stau și așteaptă tot cu credință slujesc"[1].

În ultima vreme, Athelny mai inclusese și socialismul printre celelalte teorii contradictorii în care credea cu pasiune, așa că acum declară:

— Dacă am trăi într-un stat socialist, tu și cu mine, Betty, am căpăta o pensie grasă.

— Ah, nu-mi mai vorbi mie despre socialiștii tăi care-mi fac atîția nervi, strigă ea. Deviza mea este „lasă-mă în pace"; nu vreau să se amestece nimeni în viața mea; am să mă lupt singură cu greutățile, cum am să pot, și cui nu-i place, treaba lui.

— Ți se pare că viața înseamnă numai greutăți? zise Athelny. Nu-i adevărat! Am avut și noi zile mai bune și mai rele, și ne-am luptat și am fost întotdeauna săraci, dar viața a meritat, zău, a meritat s-o trăiești și de o sută de ori, așa zic eu de fiecare dată cînd mă uit în jur la copiii mei.

— Mult mai îndrugi la verzi și uscate, Athelny, zise ea privindu-l nu cu mînie, ci cu un calm disprețuitor. Tu de pe urma copiilor ai avut numai bucuriile, dar eu a trebuit să-i port în pîntece și să am grijă de ei. Eu nu zic că nu țin la ei, acum că-i avem, dar, dacă ar fi să-mi iau viața

1. Citat din sonetul scris de John Milton (1608-1674) cînd a orbit.

de la capăt, mai bine aş rămîne fată bătrînă. Păi, dacă rămîneam singură aş fi putut între timp să am şi eu o prăvălioară şi vreo patru-cinci sute de lire la bancă şi o femeie care să-mi facă treburile mai grele. O, n-aş mai începe viaţa pe care am dus-o, pentru nimic în lume.

Philip se gîndi la nenumăratele milioane de oameni pentru care viaţa nu e altceva decît o trudă nesfîrşită – nici frumoasă, nici urîtă – dar care trebuie acceptată cu aceeaşi atitudine cu care primeşti schimbarea anotimpurilor. Îl cuprindea furia pentru că totul părea atît de inutil. Nu se putea împăca deloc cu credinţa că viaţa n-are nici un sens, dar, pe de altă parte, tot ce vedea, toate gîndurile lui îi sporeau convingerea. Şi, deşi îl cuprindea furia, era o furie triumfătoare. Viaţa nu era chiar atît de îngrozitoare, dacă era lipsită de sens, şi el o înfrunta cu un ciudat sentiment al puterii.

# Capitolul CIX

Toamna trecu și veni iarna. Philip își lăsase adresa doamnei Foster, menajera unchiului său, ca ea să poată intra în legătură cu el, dar asta nu-l împiedica să treacă o dată pe săptămînă pe la spital să vadă dacă nu cumva a venit vreo scrisoare. Într-o seară, găsi un plic cu numele lui scris cu o caligrafie pe care sperase să n-o mai vadă în viața lui. Îi trezi un sentiment ciudat. Vreme îndelungată nu se putu hotărî să pună mîna pe scrisoare. Îi aducea cu sine o puzderie de amintiri odioase. În cele din urmă însă, furios pe sine însuși, desfăcu febril plicul.

*„William Street, nr. 7*
*Piața Fitzroy*

*Dragă Phil,*

*Aș dori să te văd pentru cîteva minute cît mai curînd cu putință. Am niște necazuri cumplite și nu știu ce să mă fac. Nu e vorba de bani.*

*Cu drag,*
*Mildred“*

Rupse scrisoarea făcînd-o bucățele-bucățele și, ieșind în stradă, le împrăștie în întuneric.

— S-o ia dracul! mormăi el.

Îl năpădi un val de dezgust la gîndul de a o revedea. Nu-i păsa dacă are necazuri; orice i s-o fi întîmplat, așa-i trebuia! Și-o făcuse cu mîna ei, și Philip se gîndea la ea cu ură, și tocmai dragostea pe care i-o purtase altădată era sursa dezgustului de acum. Amintirile îi făceau pur

și simplu greață și, în timp ce trecea podul peste Tamisa, se trase deodată într-o parte de parcă gîndul la ea l-ar fi făcut să se dea instinctiv înapoi. Se culcă, dar nu putu adormi; se întrebă ce i s-o fi întîmplat lui Mildred și nu-și putu scoate din minte teama că e bolnavă și flămîndă; dacă n-ar fi fost în culmea disperării nu i-ar fi scris lui. Se înfurie pe el însuși pentru slăbiciunea de care dădea dovadă, dar știa că n-o să-și găsească liniștea dacă n-o s-o vadă. A doua zi dimineață îi scrise o carte poștală și, în drum spre magazin, o puse la cutie. O redactă în termeni cît mai rigizi cu putință, zicînd pur și simplu că-i pare rău că are necazuri și că o să treacă pe la adresa indicată de ea în seara respectivă la ora șapte.

Era o casă sărăcăcioasă cu camere de închiriat, situată pe o stradă murdară; în momentul în care, îngrețoșat la gîndul că o s-o revadă, întrebă dacă e acasă, îl cuprinse speranța nebună că poate Mildred a plecat. Era genul de locuință din care oamenii se mută foarte des. Nu se gîndise să cerceteze ștampila poștei de pe scrisoarea ei și nu știa cîte zile a zăcut în rastel. Femeia care îi deschise ușa nu răspunse la întrebarea lui, îl conduse fără să scoată o vorbă pe coridor și bătu la o ușă din fund.

— Doamnă Miller, vă caută un domn, strigă ea.

Ușa se întredeschise și Mildred se uită afară bănuitoare.

— A, tu erai, zise ea. Intră.

Philip intră și Mildred închise ușa. Era un dormitor foarte mic, la fel de neîngrijit ca toate camerele în care stătuse ea pînă atunci; pe podea zăceau o pereche de pantofi murdari și aruncați departe unul de altul; pe scrin era o pălărie și alături de ea niște bucle false; pe masă era trîntită o bluză. Philip căută din ochi un loc unde și-ar fi putut lăsa pălăria. Cîrligele din dosul ușii erau încărcate de fuste, și noroiul de pe tivul lor îi atrase atenția.

— De ce nu iei loc? îl întrebă ea.

Apoi rîse stînjenită:

— Bănuiesc că ai fost surprins să primești din nou vești de la mine.

— Ești teribil de răgușită, îi răspunse el. Te doare gîtul?

— Da, de multă vreme.

Philip nu zise nimic. O aștepta să-i explice de ce a ținut să-l vadă. Înfățișarea camerei îi arăta destul de limpede că Mildred s-a întors la viața din care o smulsese el. Se întrebă ce s-o fi întîmplat cu copilul; pe cămin era o fotografie a fetiței, dar nimic din cameră nu indica faptul că stătea sau venea pe acolo. Mildred își ținea batista în mînă. O făcu ghem și și-o trecu dintr-o mînă într-alta. Philip își dădu seama că Mildred e foarte agitată. Ochii îi erau ațintiți asupra focului din cămin, așa că Philip se putea uita la ea fără să-i întîlnească privirile. Slăbise mult de cînd îl părăsise; pielea ei, galbenă și uscată, se întinsese și mai tare pe pomeții obrajilor. Își vopsise părul, care era acum de culoarea inului; asta îi schimba mult înfățișarea, făcînd-o să pară încă și mai vulgară.

— Te rog să mă crezi că a fost o mare ușurare pentru mine să primesc scrisoarea ta, zise ea în cele din urmă. Ziceam că poate nici nu mai ești cumva la spital.

Philip nu răspunse.

— Bănuiesc că între timp ai terminat, nu?

— Nu.

— Cum așa?

— Nu mai sînt la clinică. A trebuit să renunț acum un an și jumătate.

— Tare mai ești schimbător. Văd că nu poți să stai locului mai multă vreme și nici să te ții de un singur lucru.

Philip păstră iarăși tăcerea o vreme și, cînd vorbi din nou, glasul lui suna glacial.

— Am pierdut puținii bani pe care-i mai aveam într-un nefericit joc de bursă și n-am mai avut cu ce să continui studiile. A trebuit să-mi cîștig existența cum am putut.

— Dar atunci ce faci?

— Lucrez într-un magazin.

— O!

Mildred îi aruncă o privire repezită, dar apoi își întoarse iar ochii într-altă parte. Lui Philip i se păru că o vede

roşind. Mildred îşi ştergea mereu palmele cu batista, abia stăpînindu-şi agitaţia.

— Dar sper că te mai pricepi la doctoriceală, nu?

Felul în care rosti ea vorbele astea era deosebit de ciudat.

— Într-o oarecare măsură.

— Pentru că despre asta am vrut să-ţi vorbesc.

Glasul ei scăzu într-o şoaptă răguşită.

— Nu ştiu ce s-a întîmplat cu mine.

— De ce nu te internezi la un spital?

— Nu-mi place să fac aşa ceva, ca toţi ştiudenţii să se zgîiască la mine, şi tare mă tem că nici nu m-ar ţine acolo.

— Dar ce te supără? întrebă Philip cu răceală, folosind propoziţia stereotipă cu care se adresa pe vremuri la policlinică.

— Păi, mi-a ieşit o spuzeală de care n-am mai putut scăpa.

Groaza strînse inima lui Philip într-un cleşte. Fruntea i se broboni de sudoare.

— Îmi dai voie să mă uit în gîtul tău?

O duse la fereastră şi o examină în măsura posibilului. Deodată îi atraseră atenţia ochii ei. Citea în ei o teamă de moarte. Era o privelişte îngrozitoare. Mildred intrase în panică. Ar fi vrut să audă de la el cuvinte de îmbărbătare; îl privea rugătoare, neîndrăznind să cerşească vorbe de mîngîiere, dar toţi nervii îi erau încordaţi în aşteptarea unei consolări; el însă nu-i putea oferi nici una.

— Mă tem că eşti foarte, foarte bolnavă, îi zise el.

— De ce crezi că sufăr?

Cînd Philip îi spuse adevărul, Mildred se făcu palidă ca moartea şi pînă şi buzele i se îngălbeniră; începu să plîngă, cu disperare, la început fără zgomot, iar apoi înecîndu-se în suspine.

— Îmi pare tare rău, zise Philip în cele din urmă. Dar trebuia să-ţi spun.

— Mai bine m-aş omorî şi aş termina cu toate.

Philip nu luă în seamă ameninţarea.

— Ai ceva bani? o întrebă el.

— Vreo șase sau șapte lire.

— Știi, trebuie să renunți la viața pe care o duci. Nu crezi că ai putea găsi o slujbă? Mă tem că eu nu te prea pot ajuta pentru că nu cîștig decît doisprezece șilingi pe săptămînă.

— Ce-aș mai putea face acum? strigă ea enervată.

— Dă-o dracului, trebuie neapărat să încerci să găsești ceva!

Îi vorbi pe un ton plin de gravitate, arătîndu-i primejdia îngrozitoare în care se afla și primejdia la care-i expune și pe alții. Mildred îl ascultă posacă. Încercă s-o consoleze. În cele din urmă, o înduplecă să-l asculte și să promită că o să facă tot ce o sfătuiește el. Îi scrise o rețetă spunîndu-i că o s-o lase la cea mai apropiată farmacie și o convinse de necesitatea de a lua cît mai regulat doctoria. Se ridică și dădu să plece, întinzîndu-i mîna.

— Nu fi așa pierită, că durerea din gît și răgușeala or să-ți treacă.

Dar în clipa cînd îl văzu că pleacă, fața i se schimonosi brusc. Îl apucă de haină.

— Ah, nu mă părăsi! strigă ea cu glasul răgușit. Mi-e tare frică! Nu mă lăsa singură. Te rog, Phil! Nu am pe nimeni altcineva, ești singurul prieten pe care l-am avut vreodată.

Philip simți că sufletul ei e cuprins de groază, o groază teribil de asemănătoare cu cea pe care o citise în ochii unchiului său cînd acesta simțise amenințarea morții. Philip se uită în podea. Femeia asta apăruse de două ori în viața lui și-l nenorocise. Nu avea nici un drept asupra lui; și totuși, fără să știe de ce, în adîncul inimii lui stăruia o durere ciudată; era tocmai sentimentul care, după ce primise scrisoarea, nu-l mai lăsase în pace pînă cînd nu dăduse curs apelului lui Mildred.

„Mă tem că n-o să-mi treacă niciodată de-a binelea", își zise el.

Ceea ce-l uimea era faptul că simțea o ciudată scîrbă fizică, o jenă pe care i-o provoca apropierea lui Mildred.

— Ce-ai vrea să fac? întrebă el.

— Hai să ieșim să luăm masa undeva. Plătesc eu.

Philip șovăi. I se părea că Mildred se strecoară iar în viața lui, tocmai cînd socotise că a dispărut de-a pururi din ea. Mildred îi arunca niște priviri disperate, chinuite.

— A, știu că m-am purtat groaznic cu tine, dar nu mă lăsa singură acum. De răzbunat ai fost răzbunat. Dacă mă lași acuma singură, nu știu ce am să mă fac.

— Bine, n-am nimic împotrivă, zise el, dar o să trebuiască să facem economie, pentru că în ultima vreme nu mai am bani de azvîrlit.

Mildred se așeză și-și puse pantofii, apoi își schimbă fusta și-și puse o pălărie; porniră împreună și merseră pînă găsiră un restaurant pe Tottenham Court Road. Philip pierduse deprinderea de a mînca la o asemenea oră, iar pe Mildred o durea atît de tare gîtul încît abia putea înghiți. Mîncară puțină șuncă și Philip bău un pahar cu bere. Stăteau unul în fața celuilalt, așa cum șezuseră de atîtea ori pe vremuri. Philip se întreba dacă ea mai ține minte. N-aveau nimic să-și spună și între ei ar fi domnit tăcerea deplină, dacă Philip nu și-ar fi dat osteneala să susțină o conversație. În lumina puternică din restaurantul acela înțesat de oglinzi vulgare care repetau imaginea într-un șir nesfîrșit, Mildred arăta bătrînă și istovită. Philip era nerăbdător să afle vești despre copil, dar n-avea curajul să-i pună întrebări. Într-un tîrziu, Mildred spuse:

— Știi că fetița a murit vara trecută?

— O! exclamă Philip.

— Ai putea cel puțin să te arăți întristat.

— Dar nu sînt, răspunse el. Sînt chiar bucuros.

Mildred ridică ochii spre el și, înțelegînd ce vrea el să spună, întoarse capul.

— Pe vremuri parcă erai mort după fetiță, nu? Întotdeauna mi se părea cumva caraghios ce puteai tu să găsești la copilul altui bărbat.

Cînd terminară de mîncat se duseră la farmacist să ia doctoria prescrisă de Philip și, întorcîndu-se în camera sordidă a lui Mildred, Philip o sili să ia o doză. Apoi

șezură împreună pînă cînd veni ora la care Philip trebuia să se întoarcă în Harrington Street. Era îngrozitor de plictisit.

Se duse s-o vadă în fiecare zi. Mildred lua doctoria recomandată de el și se conforma îndrumărilor lui și curînd rezultatele deveniră atît de evidente, încît Mildred căpătă o imensă încredere în priceperea lui Philip. Pe măsură ce se însănătoșea, începea să se simtă și mai puțin disperată. Începu să vorbească mai liber.

— De îndată ce-mi găsesc o slujbă o să fie totul în regulă, zicea ca. Acuma mi-am primit lecția și am de gînd să trag învățăminte de pe urma ei. De acuma înainte, mandea nu mai umblă brambura.

Ori de cîte ori o vedea, Philip o întreba dacă și-a găsit de lucru. Mildred îi spunea să nu se îngrijoreze pentru că de îndată ce o să aibă nevoie o să găsească ceva de făcut; doar nu avea un singur deget la o mînă; era chiar mai bine să nu facă nimic vreo două-trei săptămîni. El nu putea nega acest lucru, dar, cînd trecură și astea, începu să devină mai insistent. Mildred rîse de el – acum fiind mult mai optimistă – și zise că a îmbătrînit și a devenit pisălog. Îi îndruga tot felul de povești despre patroanele de localuri de consum cu care a stat de vorbă, pentru că ideea ei era să-și găsească o slujbă la vreun birt; îi repeta ce-au spus ele și ce le-a răspuns ea. Nu se stabilise nimic definitiv, dar ea era sigură că va putea încheia tîrgul la începutul săptămînii viitoare; n-avea rost să se grăbească și ar fi fost o greșeală să se angajeze la ceva nepotrivit.

— E absurd să vorbești așa, îi zicea el enervat. Trebuie să primești orice găsești. Eu nu te pot ajuta, și banii tăi n-o să-ți ajungă cît lumea.

— Ei, mă rog, încă n-am dat de fundul sacului și mai pot risca.

Philip o privi cu asprime. Trecuseră trei săptămîni de la prima lui vizită și, în momentul acela, ea nu avusese nici măcar șapte lire în cap. Începură să-l încerce unele bănuieli. Își aminti de unele vorbe ale ei. Puse lucrurile cap la cap. Se întrebă dacă Mildred a făcut într-adevăr vreo încercare de a-și găsi o slujbă. Poate că de fapt îl

minţise tot timpul. Era ciudat ca banii ei să fi ţinut atîta vreme.

— Ce chirie plătești aici?

— A, proprietăreasa e foarte drăguță, cu totul altfel decît altele pe care le-am cunoscut; ea n-are nimic împotrivă să aştepte pînă cînd o să-mi dea mîna să-i plătesc.

Philip tăcu. Ceea ce bănuia el era atît de îngrozitor încît n-avea curajul s-o spună. N-avea rost s-o întrebe pe Mildred fiindcă ea ar fi negat totul. Dacă voia să ştie adevărul trebuia să-l descopere singur. De obicei, o părăsea la ora opt seara şi de data asta se ridică în clipa în care bătu ceasul; dar, în loc să se întoarcă în strada Harrington, se postă la colțul pieței Fitzroy ca să poată urmări cu privirea orice persoană care ar fi venit pe William Street. I se păru că a aşteptat o veşnicie, şi tocmai era pe punctul de a pleca, socotind că presupunerile lui au fost greșite, cînd se deschise uşa casei cu numărul şapte şi o văzu pe Mildred ieşind. Philip se retrase în întuneric şi o privi cum vine spre el. Își pusese pălăria cu multe pene pe care Philip o văzuse în cameră şi purta o rochie pe care o recunoscu, prea ostentativă pentru mers pe stradă şi cu totul nepotrivită pentru anotimpul acela. O urmări din depărtare; cînd intră pe Tottenham Court Road, Mildred încetini paşii; la colțul străzii Oxford se opri, întoarse capul şi se îndreptă spre un music-hall. Philip se apropie de ea şi o atinse pe braț. Constată că şi-a făcut buzele şi şi-a vopsit obrajii.

— Unde te duci, Mildred?

Ea tresări la auzul glasului lui şi se îmbujoră la față aşa cum i se întîmpla întotdeauna cînd era prinsă cu minciuna. Apoi, în ochii ei reveniră fulgerele de mînie pe care Philip le cunoştea atît de bine, şi Mildred căută automat să se dezvinovăţească prin insulte. Şi totuşi, ea nu spuse cuvintele care îi stăteau pe vîrful limbii.

— A, mă duceam doar să văd spectacolul. Îmi vine să urlu cînd rămîn singură seară de seară.

Philip nici nu se prefăcu măcar că o crede.

— N-ai voie să faci una ca asta. Pentru numele lui Dumnezeu, ţi-am spus de o sută de ori cît de periculos e. Trebuie să încetezi imediat lucrul ăsta.

— Ah, ține-ți gura, strigă ea cu asprime. Din ce-ți închipui că am să trăiesc?

Philip o apucă de braț și, fără să-și dea seama ce face, încercă s-o tragă după el.

— Vino încoace, pentru numele lui Dumnezeu. Hai să te duci acasă. Nici nu-ți dai seama ce faci. E o crimă.

— Ce-mi pasă mie? N-au decît să-și ia și ei riscul. Bărbații n-au fost chiar așa de buni cu mine ca să trebuiască să-mi bat eu capul pentru ei.

Îl împinse pe Philip în lături și, îndreptîndu-se spre casier, întinse banii pentru bilet. Philip n-avea decît trei *penny* în buzunar. N-avea cum să se țină după ea. Se răsuci pe călcîie și porni încet spre Oxford Street.

„Nu mai pot face nimic“, își zise el.

Era sfîrșitul. De atunci n-o mai văzu vreodată.

# Capitolul CX

Întrucît în anul acela Crăciunul cădea într-o joi, magazinul urma să rămînă închis patru zile. Philip îi scrise unchiului său întrebîndu-l dacă ar fi posibil pentru el să petreacă acest interval la casa parohială. Primi un răspuns de la doamna Foster care-l anunța că domnul Carey e prea slăbit ca să-i scrie cu mîna lui, dar dorește să-și vadă nepotul și s-ar bucura de vizita lui. Doamna Foster îl întîmpină pe Philip în prag și, cînd dădu mîna cu el, îi spuse:

— O să-l găsiți cam schimbat, domnule Philip, față de cum era cînd ați fost ultima dată aici; dar v-aș ruga frumos, domnule Philip, dacă se poate, să vă prefaceți că n-ați observat nimic. Tremură grozav pentru viața dumnealui.

Philip încuviință din cap și doamna Forster îl conduse în sufragerie.

— A venit domnul Philip.

Preotului din Blackstable nu-i mai rămînea mult de trăit. Nu puteai avea nici o îndoială în privința asta, dacă te uitai la obrajii lui supți și la trupul împuținat. Ședea încovrigat în fotoliu, cu capul lăsat ciudat pe spate și cu un șal peste umeri. De la o vreme, nu mai putea umbla fără ajutorul cîrjelor și mîinile îi tremurau așa de tare încît de-abia se mai putea hrăni.

„N-o mai poate duce mult", se gîndi Philip privindu-l.

— Ce zici, cum arăt? întrebă preotul. Ți se pare că m-am schimbat mult de la ultima ta vizită?

— Am impresia că pari mai zdravăn decît erai astă-vară.

— Atunci arătam prost din cauza căldurii. Asta mă necăjeşte totdeauna.

Povestea preotului despre ultimele luni din viaţa lui era alcătuită dintr-un şir de săptămîni pe care le petrecuse în dormitor şi dintr-un şir de săptămîni pe care le petrecuse în odăile de la parter. Avea un clopoţel la îndemînă şi, în timp ce vorbeau, o sună pe doamna Foster care se instalase în camera alăturată pentru a-i veni în ajutor la nevoie. O întrebă în ce zi a lunii a părăsit pentru prima dată dormitorul.

— La şapte noiembrie, domnule.

Preotul se uită la Philip ca să vadă cum primeşte această informaţie.

— Dar şi acum mănînc destul de bine, nu-i aşa, doamnă Foster?

— Da, domnule, aveţi o poftă de mîncare foarte sănătoasă.

— Dar parcă nu mă îngraş deloc.

Acum nu-l mai interesa absolut nimic altceva decît sănătatea lui. Era hotărît cu străşnicie să se ocupe de un singur lucru, şi anume să trăiască, pur şi simplu să trăiască indiferent de monotonia vieţii lui şi de durerile neostoite care nu-l lăsau să doarmă decît cînd se afla sub influenţa morfinei.

— E îngrozitor cît de mulţi bani a trebuit să cheltuiesc cu doctorul.

Sună iar clopoţelul.

— Doamnă Foster, arată-i domnului Philip nota de plată de la farmacie.

Fără să-şi piardă deloc răbdarea, doamna Foster o luă de pe poliţa căminului şi i-o înmînă lui Philip.

— Asta-i numai pe o lună. Mă şi întrebam dacă, fiind şi tu de meserie, nu cumva ai putea să-mi procuri medicamentele astea mai ieftin. M-am gîndit să le cer direct de la depozit, dar atunci mă costă expedierea.

Deşi în aparenţă se interesa atît de puţin de Philip încît nici nu-şi bătea capul să afle ce face, ai fi zis că-i pare totuşi bine că-l are acolo. Îl întrebă cît timp poate să stea şi, cînd Philip îi spuse că trebuie să plece în

cîteva zile, își exprima dorința ca vizita lui să se fi prelungit. Îi descrise în amănunt toate simptomele pe care le avea și-i repetă ce i-a spus doctorul despre starea lui. Se întrerupse ca să sune clopoțelul și, cînd veni doamna Foster, îi zise:

— A, nu știam precis dacă ești acolo. Am sunat numai ca să fiu sigur unde te afli.

După plecarea ei, îi explică lui Philip că se simte neliniștit ori de cîte ori nu e sigur că doamna Foster e prin preajmă, ca să-l poată auzi; ea știa exact ce trebuie să-i facă dacă i se întîmplă ceva. Văzînd-o obosită, cu pleoapele grele de nesomn, Philip sugeră că poate o ostenește prea mult.

— Aș, fleacuri, zise preotul. E ca un taur de voinică.

Cînd doamna Foster intră din nou ca să-i dea doctoria, preotul îi spuse:

— Domnul Philip zice că faci prea multă treabă, doamnă Foster. Dar dumitale îți place să mă îngrijești, nu-i așa?

— A, nu mă deranjează, domnule. Vreau să fiu de folos cît pot.

Curînd doctoria își făcu efectul și preotul adormi. Philip se duse în bucătărie și o întrebă pe doamna Foster dacă poate face față la atîta treabă. Își dădea seama că de cîteva luni n-a prea avut liniște.

— Mda, domnule Philip, ce pot să fac? răspunse ea. Bietul bătrîn, nu poate să se descurce deloc fără mine și, măcar că uneori îmi cam dă bătaie de cap, nu poți să nu-l îndrăgești, nu-i așa? Acum sînt aici de cîțiva ani, așa că nu știu ce-o să mă fac cînd i-o suna ceasul.

Philip văzu că femeia ține cu adevărat la bătrîn. Îl spăla și-l îmbrăca, îi dădea de mîncare și se scula de cinci-șase ori pe noapte, pentru că dormea într-o cameră vecină cu a lui și, de cîte ori se trezea, suna din clopoțel pînă o vedea intrînd. S-ar fi putut să moară în orice clipă, dar tot atît de bine s-ar fi putut să trăiască luni de zile. Era minunat să vezi cum femeia asta îngrijește cu o tandrețe atît de răbdătoare pe un străin și era tragic și înduioșător ca numai ea dintre toți oamenii de pe lume să țină la el.

Lui Philip i se păru că, pentru unchiul lui, religia pe care o propovăduise toată viața nu mai avea decît o importanță pur formală: în fiecare duminică, diaconul venea și-l împărtășea, iar el citea adeseori Biblia; dar era limpede că perspectiva morții îl umple de groază. Era convins că moartea e doar poarta vieții veșnice, dar el nu voia să pătrundă în viața aceea. Chinuit neîncetat de dureri, țintuit în fotoliu, fără a mai nutri speranța de a ieși vreodată în aer liber, aflîndu-se ca un copil în mîinile unei femei căreia îi plătea o leafă, se agăța totuși de lumea pe care o cunoștea.

În capul lui Philip se frămînta o întrebare pe care n-o putea pune, pentru că știa că unchiul lui n-o să-i dea decît un răspuns convențional. Se întreba dacă, la sfîrșitul sfîrșitului, acum cînd mașinăria se rotea din ce în ce mai dureros, slujitorul bisericii mai crede încă în nemurire; poate că, în adîncul sufletului lui, fără să aibă voie să ia forma cuvintelor în cazul în care devenea apăsătoare, se afla convingerea că Dumnezeu nu există și că, dincolo de viața pămîntească, nu mai e nimic.

În seara celei de a doua zile de Crăciun, Philip ședea în sufragerie împreună cu unchiul lui. Trebuia să plece a doua zi dis-de-dimineață, pentru a ajunge la magazin la ora nouă, și deci, trebuia să-și ia chiar în seara aceea rămas-bun de la preot. Parohul din Blackstable dormita, iar Philip, trîntit pe canapea lîngă fereastră, lăsă cartea să cadă pe genunchi și privi fără țintă prin cameră. Se întrebă cîți bani o să poată scoate din vînzarea mobilei. Se plimbase prin casă și privise lucrurile pe care le știa din copilărie; cîteva dintre porțelanuri se puteau vinde pe un preț onorabil și Philip se întrebă dacă ar merita să le ducă la Londra; dar mobila era în stil victorian, din mahon masiv și urît; scoase la licitație s-ar fi dus pe un preț de nimic. Mai erau și vreo trei sau patru mii de cărți. Dar toată lumea știa ce prost se vindeau cărțile în vremea aceea și era puțin probabil să scoată mai mult de o sută de lire de pe urma lor. Philip nu știa cîți bani o să-i lase unchiul lui și poate pentru a suta oară socotea care ar fi fost suma minimă care îi trebuia pentru a-și

termina studiile la spital, pentru a-și lua diploma și pentru a se întreține în perioada pe care voia s-o mai petreacă la clinică. Se uită la bătrîn și văzu că are un somn agitat; fața aceea smochinită nu mai avea nimic omenesc în ea; era ca fața unui animal ciudat. Philip se gîndi ce ușor ar fi fost să pună capăt acelei vieți inutile. Se gîndise la lucrul ăsta în fiecare seară cînd doamna Foster îi pregătea unchiului său doctoria care urma să-l facă să petreacă o noapte liniștită. Erau două sticle: una conținea un medicament pe care îl lua cu regularitate, iar cealaltă un calmant pe bază de opiu pentru alinarea durerilor, în cazul că ar fi devenit insuportabile. I se turna o doză din această sticlă, care era după aceea lăsată pe noptieră lîngă patul lui. De obicei o lua pe la trei sau patru dimineața. Ar fi fost foarte simplu să dubleze doza; unchiul ar fi murit peste noapte și nimeni n-ar fi bănuit nimic, întrucît doctorul Wigram se aștepta ca el să moară tocmai în felul ăsta. Ar fi fost o moarte fără dureri. Philip strînse din pumni la gîndul banilor de care avea atîta nevoie. Cîteva luni în plus din viața aceea nenorocită n-ar fi contat cîtuși de puțin pentru un bătrîn; în schimb, pentru el însemnau totul: ajungea la capătul răbdării și, cînd se gîndea să se întoarcă a doua zi dimineață la lucru, îl cuprindeau fiori de groază. Inima începu să-i bată mai tare din pricina gîndului care-l obseda și, cu toate că se străduia să și-l alunge din minte, nu izbutea. Ar fi fost atît de ușor, teribil de ușor. N-avea nici cel mai mic sentiment pentru bătrîn, nu-l iubise niciodată; fusese toată viața un om egoist, egoist mai ales față de soția lui care-l adora, și indiferent față de băiatul a cărui îngrijire îi fusese încredințată. Nu era un om rău, ci un om stupid și împietrit, ros de o senzualitate meschină. Ar fi fost ușor, teribil de ușor. Dar Philip nu îndrăznea s-o facă. Se temea de remușcări; ce rost ar fi avut să intre în posesia banilor dacă și-ar fi regretat toată viața fapta? Deși își spusese de atîtea ori că regretele sînt niște fleacuri, erau anumite lucruri care îi reveneau din cînd în cînd și nu-l lăsau să trăiască liniștit. Nu voia să le aibă pe conștiință. Unchiul lui deschise ochii; Philip

se bucură pentru că așa avea o înfățișare ceva mai omenească. Era sincer îngrozit de ideea care-i venise, fiindcă, de fapt, în mintea lui, ticluia un omor, și se întreba dacă și alți oameni au asemenea gînduri sau era el anormal și decăzut din punct de vedere moral. Bănuia că atunci cînd ar fi venit momentul n-ar fi fost în stare s-o facă, dar gîndul exista în mintea lui și îl obseda; ceea ce-i reținea mîna era frica. Unchiul lui îi adresă cuvîntul:

— Cred că nu aștepți să mor, nu, Philip?

Philip simți că inima-i bate să-i spargă pieptul.

— Doamne ferește!

— Bravo, băiete! Nu mi-ar fi plăcut să-ți treacă așa ceva prin cap. La moartea mea o să capeți ceva bani, dar nu trebuie s-o aștepți cu nerăbdare, pentru că atunci nu ți-ar mai sluji la nimic.

Vorbea cu glas scăzut și tonul lui avea o îngrijorare ciudată, care strecură un junghi în inima lui Philip. Se miră că o ciudată perspicacitate îl făcuse pe bătrîn să presupună ce dorințe stranii se agită în mintea lui.

— Trag nădejde c-o să mai trăiești încă douăzeci de ani, zise el.

— Ei, mda, nu mă prea pot aștepta la una ca asta, dar, dacă mă îngrijesc bine, nu văd de ce n-aș mai rezista încă vreo trei-patru ani.

Rămase tăcut o vreme, iar Philip nu găsi nimic de spus. Apoi, ca și cum ar fi meditat din nou asupra întregii probleme, bătrînul deschise iar vorba:

— Oricine are dreptul să trăiască atîta cît poate.

Philip încercă să-i abată atenția către alte subiecte.

— Apropo, am vrut să te întreb dacă nu mai știi nimic despre domnișoara Wilkinson?

— Ba da, am primit o scrisoare de la ea acum cîtăva vreme. Știi că s-a măritat?

— Ei, nu, zău?

— Da, s-a căsătorit cu un văduv. Cred că o duc destul de bine.

# Capitolul CXI

A doua zi, Philip reluă lucrul la magazin, dar sfîrșitul pe care-l aştepta să vină în cîteva săptămîni nu se produse. Săptămînile se transformară în luni. Iarna trecu și în parcuri copacii înmuguriră și apoi înverziră. Philip căzu pradă unei oboseli cumplite. Timpul se scurgea, dar atît de încet și de greoi, încît se gîndi că i se irosește zadarnic tinerețea, pe care o va pierde de tot și curînd se va trezi că n-a realizat nimic. Munca lui părea acum și mai searbădă, de cînd avea certitudinea că o va părăsi. Începu să se priceapă bine la desenarea modelelor de taioare și, cu toate că nu era prea inventiv, căpătă o oarecare rapiditate în adaptarea modelelor franțuzești pe piața englezească. Uneori era relativ mulțumit de desenele lui, dar întotdeauna la execuție treaba se făcea de mîntuială. Observă amuzat că îl irită totdeauna momentul cînd își vede ideile aduse la îndeplinire într-un mod necorespunzător. Trebuia să umble cu multă prudență. Ori de cîte ori propunea ceva original, domnul Sampson respingea propunerea : cumpărătoarele lor nu voiau nimic *outré*[1]. Și doar ei aveau o clientelă foarte onorabilă și cînd te bucuri de o asemenea situație nu merită să-ți iei prea mari libertăți. De vreo două ori îi vorbi cu asprime lui Philip. Impresia domnului Sampson era că tînărul ăsta a cam început să-și ia nasul la purtare, pentru că ideile lui Philip nu coincideau totdeauna cu ale lui.

— Ia ascultă, tinerelule, trebuie să bagi bine de seamă pentru că, altfel, într-o bună zi, o să te trezești aruncat în stradă.

1. Exagerat (fr.).

Philip avea un chef grozav să-i tragă un pumn, dar se stăpîni. La urma urmei, situația nu mai putea în nici un caz să țină prea mult și atunci o să scape definitiv de toți indivizii ăștia. Uneori, cu o deznădejde comică, striga că unchiul lui are o constituție de fier. Doamne, ce robust era! Afecțiunile de care suferea ar fi ucis pe orice om în toată firea într-un an de zile. Într-un tîrziu, cînd, în sfîrșit, veni vestea că preotul e pe moarte, Philip, care între timp fusese absorbit de alte gînduri, rămase surprins. Era în iulie și peste două săptămîni urma să plece în concediu. Primi o scrisoare prin care doamna Foster îi spunea că doctorul nu-i mai dă domnului Carey multe zile de trăit, și că, dacă Philip dorește să-l mai vadă în viață, trebuie să vină imediat. Philip se duse la șeful de raion și-i spuse că vrea să plece. Domnul Sampson era de fapt un om de treabă și, cînd află care e situația, nu-i puse bețe-n roate. Philip își luă rămas-bun de la colegii din magazin; motivul plecării lui le fusese relatat în culori exagerate și ei credeau că Philip a moștenit o avere. Doamna Hodges era cu lacrimile în ochi cînd îi strînse mîna.

— Mă tem că n-o să te mai vedem prea des, îi zise ea.

— Îmi pare bine că scap de aici, răspunse el.

Oricît de ciudat era, lui Philip îi părea sincer rău că-i părăsește pe oamenii ăștia pe care crezuse că-i urăște și, cînd își luă bagajele din Harrington Street, nu simți nici un fel de bucurie. Așteptase cu atîta nerăbdare emoțiile pe care avea să le simtă în această împrejurare, încît acum nu mai simți nimic: era la fel de nepăsător, de parcă ar fi plecat într-o vacanță de cîteva zile.

„Am o fire nenorocită“, își zise el. „Aștept cu atîta nerăbdare cîte un lucru și apoi, cînd se produce, întotdeauna sînt dezamăgit.“

Ajunse la Blackstable la începutul după-amiezii. Doamna Foster îl întîmpină în prag și, după expresia de pe chipul ei, Philip își dădu seama că unchiul lui n-a murit încă.

— Azi e nițel mai bine, îi spuse ea. Are o constituție minunată.

Îl conduse în dormitorul în care domnul Carey zăcea întins pe spate. Îl salută pe Philip cu un ușor zîmbet, în care se simțea o undă de satisfacție față de viclenia cu care izbutise să se ferească încă o dată de lovitura dușmanului.

— Ieri credeam că s-a zis cu mine, îi spuse el cu un glas istovit. Toți mă socoteau pierdut, chiar și dumneata, doamnă Foster, nu-i așa?

— Aveți o constituție minunată, n-am ce zice.

— Încă mai am ceva de trăit.

Doamna Foster zise că preotul n-are voie să vorbească pentru că asta îl obosește; îl trata ca pe un copil, cu un despotism îngăduitor; și satisfacția bătrînului că le-a înșelat așteptările avea în ea ceva copilăros. Deodată, își dădu seama că Philip a fost chemat de cineva și-l amuză gîndul că l-au chemat de pomană. Dacă izbutea să mai evite încă o dată criza de inimă, se putea face sănătos într-o săptămînă sau două; mai avusese și alte crize de inimă, întotdeauna i se păruse că e pe moarte, dar nu murise. Cu toții vorbeau despre constituția lui, dar nici unul dintre ei nu știa cît de rezistentă e.

— Rămîi vreo două zile aici? îl întrebă el pe Philip prefăcîndu-se a crede că băiatul a venit într-o vacanță.

— Cam așa mă gîndeam, răspunse Philip pe un ton optimist.

— O să-ți facă bine aerul de mare.

Curînd veni doctorul Wigram și, după ce-l examină pe preot, stătu de vorbă cu Philip. Adoptă o manieră corespunzătoare.

— Philip, de data asta mă tem că e sfîrșitul, zise el. O să fie o mare pierdere pentru noi toți. Eu îl cunosc de treizeci și cinci de ani.

— Dar acum arată destul de bine, zise Philip.

— Îl țin în viață cu medicamente, dar asta nu poate să dureze la infinit. În ultimele două zile a fost îngrozitor. De cinci-șase ori am crezut că a murit.

Doctorul tăcu preț de un minut, dar la poartă se întoarse brusc spre Philip:

— Doamna Foster ți-a spus ceva?

— La ce vă referiți?

— Oamenii ăștia sînt teribil de superstițioși; ei i-a intrat în cap ideea că pe preot îl obsedează un gînd și că nu poate să moară pînă nu scapă de el; dar nu izbutește să-și ia inima în dinți și să mărturisească adevărul.

Philip nu răspunse și doctorul continuă:

— Bineînțeles că sînt prostii. El a dus o viață foarte curată, și-a făcut întotdeauna datoria, a fost un preot bun și sînt sigur că o să ne lipsească tuturor; e imposibil să aibă să-și reproșeze ceva. Mă tem că viitorul paroh n-o să fie nici pe departe așa de bun ca el.

Timp de cîteva zile, starea domnului Carey rămase neschimbată. Excelenta lui poftă de mîncare îl părăsise și acum nu mai putea mînca decît foarte puțin. De la o vreme, doctorul Wigram nu mai avea nici o ezitare cînd era vorba să aline durerea chinuitoare produsă de nevrită; durerile acestea, împreună cu tremurul neîncetat al mîinilor și picioarelor lui damblagite, îl istoveau din ce în ce mai tare. Mintea îi rămînea clară. Philip și cu doamna Foster făceau cu schimbul ca să-l vegheze. Menajera era atît de obosită de lunile îndelungate în care se îngrijise de toate nevoile lui, încît Philip insistă să stea el peste noapte cu bolnavul ca ea să se poată odihni. Petrecea orele lungi într-un fotoliu, ca să nu adoarmă prea adînc și, la lumina unor luminări cu abajururi, citea *O mie și una de nopți*. Nu le mai citise din copilărie și lectura îi aducea în minte tocmai această perioadă din viața lui. Uneori lăsa jos cartea și asculta liniștea nopții. Cînd efectele soporificului treceau, domnul Carey devenea agitat și îi dădea mereu de lucru.

În cele din urmă, la sfîrșitul unei nopți de veghe, cînd se revărsau zorile și păsărelele începuseră să ciripească zgomotos prin copaci, se auzi strigat pe nume. Se apropie de patul bolnavului. Unchiul său zăcea pe spate cu ochii ațintiți în tavan. Nici nu-i întoarse măcar spre Philip. Philip văzu că are broboane de sudoare pe frunte și luă un prosop ca să i le șteargă.

— Tu ești, Philip? întrebă bătrînul.

Philip tresări surprins pentru că glasul se schimbase deodată. Era răgușit și cavernos. Semăna cu vocea unui om înghețat de spaimă.

— Da, unchiule, vrei ceva?

Urmă o pauză și ochii care nu vedeau nimic continuară să privească în tavan. Apoi fața bolnavului se contractă.

— Cred că o să mor.

— Aș, fleacuri! strigă Philip. O să mai trăiești ani de zile de aici înainte.

Ochii bătrînului vărsară două lacrimi, care îl impresionară îngrozitor pe Philip. În toate problemele vieții, unchiul lui nu trădase niciodată vreo emoție deosebită. Și era groaznic să-i vezi acum lacrimile, pentru că ele erau semnul unei spaime nerostite.

— Trimite după domnul Simmonds, zise unchiul. Vreau să primesc sfînta împărtășanie.

Domnul Simmonds era diaconul.

— Acum? întrebă Philip.

— Cît mai curînd; altfel o să fie prea tîrziu.

Philip se duse s-o trezească pe doamna Foster, dar nu era chiar așa devreme cum crezuse el și menajera era deja sculată. Îi spuse să trimită vorbă diaconului prin grădinar și el se întoarse în camera unchiului.

— Ai trimis după domnul Simmonds?

— Da.

Urmă un răstimp de tăcere. Philip ședea la căpătîiul bolnavului și, din cînd în cînd, îi mai ștergea fruntea brobonită de sudoare.

— Philip, dă-mi voie să-ți țin mîna într-a mea, îi spuse într-un tîrziu bătrînul.

Philip îi dădu mîna și preotul se agăță de ea ca și cum s-ar fi agățat de viață, căutînd o consolare în ceasul de restriște. Poate că de fapt nu iubise cu adevărat pe nimeni în tot timpul existenței lui, dar acum încerca instinctiv să se apropie de o ființă omenească. Mîna preotului era umedă și rece. I-o strîngea pe-a lui Philip cu o energie firavă, deznădăjduită. Bătrînul se lupta cu spaima morții. Și Philip își aminti că toți oamenii trebuie să treacă prin

asta. Vai, ce monstruos era și cum mai puteau oamenii să creadă într-un Dumnezeu care-și lăsa creaturile să sufere chinuri atît de sălbatice? El nu ținuse niciodată la unchiul lui și, de doi ani încoace, îi dorise zi de zi moartea; și totuși, acum nu-și putea stăpîni compătimirea care-i umplea inima. Vai, ce preț trebuie să plătești pentru a fi altfel decît dobitoacele!

Tăcerea care se așternuse între ei fu întreruptă doar o dată de o întrebare a unchiului, rostită cu glas scăzut.

— N-a venit încă?

În sfîrșit, menajera intră în vîrful picioarelor ca să anunțe că a sosit domnul Simmonds. Ducea cu el o servietă în care avea patrafirul și gluga. Doamna Foster aduse tava pentru împărtășanie. Domnul Simmonds îi strînse mîna lui Philip în tăcere, iar apoi, cu o gravitate profesională, se apropie de căpătîiul bolnavului. Philip și cu menajera ieșiră din odaie.

Philip se plimbă prin grădină, căreia roua dimineții îi dădea o înfățișare proaspătă. Păsărelele cîntau vesel. Cerul era albastru, iar aerul, încărcat de sare, era dulce și răcoros. Trandafirii erau în plină floare. Verdele copacilor și al peluzelor strălucea de tinerețe. Philip făcu vreo cîțiva pași și, în timp ce se plimba, se gîndi la misterul care se produce în dormitorul acela. Era cuprins de o emoție neobișnuită. Curînd, doamna Foster ieși ca să-l anunțe că unchiul lui vrea să-i vorbească. Diaconul tocmai își punea veșmintele înapoi în servieta neagră. Bolnavul întoarse puțin capul și-l salută cu un zîmbet. Philip era uimit pentru că se produsese în el o schimbare, o schimbare extraordinară; ochii lui nu mai aveau privirea aceea înspăimîntată și nici fața nu mai era suptă de panică; părea fericit și senin.

— Acum sînt întru totul pregătit, zise el, și glasul îi sună complet altfel. Cînd Domnul va găsi de cuviință să mă cheme la el, sînt gata să-mi încredințez sufletul în mîinile Lui.

Philip nu scoase o vorbă. Vedea bine că unchiul lui e sincer. Era aproape un miracol. Primise trupul și sîngele Mîntuitorului său și ele îi dăduseră atîta putere încît nu

se mai temea de intrarea inevitabilă în necunoscut. Știa că o să moară; era resemnat. Mai spuse doar un lucru:

— Am să mă întîlnesc din nou cu scumpa mea soție.

Philip fu surprins. Își aminti cu cîtă împietrire egoistă se purtase unchiul său cu ea, cît de obtuz se arătase el față de dragostea ei umilă și devotată. Profund mișcat, diaconul plecă și doamna Foster îl însoți plîngînd pînă la ușă. Istovit de eforturile pe care le făcuse, preotul ațipi ușor, și Philip rămase lîngă pat ca să aștepte sfîrșitul. Ceasurile dimineții treceau și respirația bătrînului se transformă treptat într-un horcăit. Doctorul veni și spuse că preotul e pe moarte. Nu mai era conștient, și singurul semn de viață era mișcarea degetelor care strîngeau vag așternutul; nu-și găsea liniștea și scotea strigăte. Doctorul Wigram îi făcu o injecție.

— Nu-i mai poate fi de mare folos; s-ar putea să moară dintr-o clipă într-alta.

Doctorul se uită la ceas și apoi la bolnav. Philip văzu că era ora unu. Doctorul Wigram se gîndea că ar trebui să se ducă la masă.

— N-are rost să mai așteptați, îi zise Philip.

— Nu văd ce-aș mai putea face, răspunse doctorul.

După plecarea lui, doamna Foster îl întrebă pe Philip dacă nu vrea să se ducă la tîmplar, care se ocupa și de pompele funebre, pentru a-l ruga să trimită o femeie care să grijească mortul.

— Aveți și dumneavoastră nevoie de puțin aer curat, zise ea, o să vă facă bine.

Casa antreprenorului de pompe funebre era la o distanță de aproape un kilometru. Cînd Philip îi spuse ce trebuia, meseriașul întrebă:

— Dar cînd a murit bietul bătrîn?

Philip șovăi. Își dădu seama că ar părea un lucru sălbatic să aducă o femeie să grijească trupul unchiului său care mai trăia încă și se întrebă de ce l-o fi trimis doamna Foster cu un asemenea mesaj. Oamenii o să creadă că el se grăbește să-l vadă odată mort pe bătrîn. I se păru că meseriașul îi aruncă niște priviri ciudate. Apoi acesta își repetă întrebarea, care pe Philip îl irită. La urma urmei, nu era treaba lui.

— Dar cînd s-a stins din viață părintele?

Primul gînd al lui Philip fu să-i spună că atunci s-a întîmplat, dar, dacă cumva bolnavul se mai chinuia cîteva ceasuri, o să pară un lucru inexplicabil. Roșind, îi răspunse cu stîngăcie:

— A, n-a murit încă.

Antreprenorul de pompe funebre îl privi nedumerit, așa că Philip se grăbi să-i dea explicații.

— Doamna Foster a rămas singură și vrea să fie acolo o femeie. Înțelegi, nu? Poate că între timp a și murit.

Meseriașul încuviință din cap.

— Da, da, înțeleg. Am să trimit imediat pe cineva.

Cînd Philip se întoarse la casa parohială, se duse sus în dormitor. Doamna Foster se ridică de pe scaunul așezat la căpătîiul bolnavului.

— E tot în starea în care l-ați lăsat, zise ea.

Se duse jos să mănînce ceva și Philip urmări plin de curiozitate procesul morții. Acum nu mai rămăsese nimic omenesc în ființa aceea inconștientă care mai dădea fără pic de vlagă o oarecare luptă. Uneori, din gura rămasă aproape desfăcută mai scăpa cîte o exclamație nedeslușită. Soarele bătea fierbinte dintr-un cer fără nori, dar copacii din grădină erau plăcuți și răcoroși. Era o zi frumoasă. O musculiță bîzîia lovindu-se de geam. Deodată se auzi un horcăit puternic care-l făcu pe Philip să tresară și-l înspăimîntă cumplit; o mișcare străbătu din cap pînă în picioare trupul bătrînului, apoi bolnavul muri. Mașinăria se uzase de tot. Musculița bîzîia, bîzîia întruna, lovindu-se cu zgomot de geam.

## Capitolul CXII

În stilul său caracteristic, cu maniere de stăpîn, Josiah Graves făcu toate aranjamentele pentru o înmormîntare decentă, dar economică; și, cînd se termină, se întoarse cu Philip la casa parohială. Testamentul îi fusese încredințat lui şi, cu un simțămînt corespunzător al celor cuvenite, i-l citi lui Philip în timp ce-şi beau ceaiul. Fusese scris pe o jumătate de coală de hîrtie și transmitea tot ce aparținuse domnului Carey nepotului său. Era vorba de mobilă, o sumă de vreo optzeci de lire aflate la bancă, douăzeci de acțiuni ale Societății ABC, cîteva acţiuni ale Fabricii de Bere Allsop, altele ale societății care construise music-hall-ul de la Oxford, și încă vreo cîteva subscrise la capitalul unui restaurant londonez. Fuseseră cumpărate după sfaturile domnului Graves, care-i spuse cu satisfacție lui Philip:

— Vezi dumneata, oamenii trebuie să mănînce, de băut beau și pe urmă mai vor să se și distreze. Întotdeauna eşti în siguranță dacă-ți bagi banii în ceea ce consideră publicul drept necesar.

Cuvintele lui dovedeau o fină discriminare între grosolănia lumii vulgare, pe care el o deplîngea, dar o accepta, și gusturile mai rafinate ale celor aleși. În total, valoarea acestor acțiuni se ridica la vreo cinci sute de lire. La asta mai trebuia adăugat contul de la bancă și ceea ce se putea obține din vînzarea mobilei. Pentru Philip, toate astea reprezentau o adevărată avere. Nu era fericit, dar simțea o nemărginită ușurare.

Domnul Graves îl părăsi după ce discutară despre licitația care trebuia ținută cît mai curînd cu putință, și

Philip se așeză la o masă ca să cerceteze actele și hîrtiile rămase de la defunct. Reverendul William Carey se mîndrise întotdeauna cu faptul că nu distrugea niciodată nimic, așa că erau acolo teancuri de corespondență veche de cincizeci de ani și vrafuri peste vrafuri de note de plată, adunate cu grijă. Păstrase nu numai scrisorile care-i fuseseră adresate, ci și cele scrise de el. Era un pachet de scrisori îngălbenite pe care le adresase tatălui său cam prin 1840, cînd, ca student la Oxford, plecase în Germania să-și petreacă vacanța de vară. Philip le parcurse fără prea mult interes. Acest William Carey diferea de cel pe care-l cunoscuse el și totuși, băiatul de demult purta unele semne care, pentru un observator atent, ar fi trădat pe bărbatul de mai tîrziu. Scrisorile erau compuse pe un ton foarte oficial și într-un stil puțin cam pretențios. Se afirma dornic de a vedea tot ce merită să fie văzut și descria cu splendid entuziasm castelele de pe Rin. Cascada de la Schaffhausen îl făcea „să îndrepte mulțumiri smerite creatorului atotputernic al universului, ale cărui opere erau miraculoase și frumoase", și el nu putea să nu se gîndească la cei ce trăiau în preajma „acestei lucrături a binecuvîntatului lor făcător și care erau fără doar și poate mișcați cînd contemplau minunățiile acestea, primind îndemnul de a duce o viață curată și sfîntă". Printre niște note de plată, Philip găsi o miniatură pictată de cineva – portretul lui William Carey curînd după hirotonisire. Era un diacon tînăr și slab cu plete lungi ondulate natural, cu ochii negri, mari și visători, și o față palidă și ascetică. Philip își aminti de chicotele pe care le scotea unchiul lui cînd povestea cum diferite adoratoare îi făcuseră papuci de casă.

În tot restul după-amiezii și al serii Philip se luptă cu corespondența aceea imensă. Arunca o privire grăbită la adresă și la semnătură, iar apoi rupea scrisoarea și o arunca în coșul de rufe pe care îl avea alături. Deodată ajunse la o scrisoare semnată „Helen". Nu cunoștea scrisul acesta subțire, cu unghiuri ascuțite și oarecum de modă veche. Începea cu „Dragul meu William" și sfîrșea cu formula: „Cumnata ta iubitoare". Atunci își dădu

seama că fusese scrisă de mama lui. Nu mai văzuse pînă atunci vreo scrisoare de la ea și scrisul ei îi era necunoscut. Conținutul scrisorii se referea chiar la el:

*„Dragul meu William,*

*Stephen ți-a scris ca să-ți mulțumească pentru felicitările trimise cu ocazia nașterii fiului nostru și pentru frumoasele urări pe care mi le-ai adresat. Mulțumesc lui Dumnezeu, sîntem amîndoi sănătoși și profund recunoscători pentru marea îndurare pe care mi-a arătat-o El. Acum că pot să țin pana în mînă vreau să-ți spun eu personal cît de recunoscătoare vă sînt, ție și dragei noastre Louisa, pentru toată bunătatea pe care mi-ați arătat-o și de data asta și în toate împrejurările de la căsătoria mea încoace. Am să vă rog să-mi faceți o mare favoare. Și Stephen, și eu dorim ca tu să fii nașul băiatului și nădăjduim că vei accepta. Știu că rugămintea mea nu e chiar un fleac, întrucît sînt sigură că amîndoi veți lua foarte în serios răspunderea acestei relații, dar țin în mod special ca tu să preiei această sarcină întrucît nu ești numai unchiul băiatului, ci și preot. E dorința mea fierbinte ca băiatul să aibă o viață bună și mă rog zi și noapte la Dumnezeu să facă din el un om de treabă, cinstit și bun creștin. Dacă tu îl vei călăuzi, nădăjduiesc că va deveni un ostaș în armata lui Hristos și că în toate zilele vieții lui se va arăta smerit, sfios și cu frica lui Dumnezeu.*

*Cumnata ta iubitoare,*
*Helen*".

Philip dădu scrisoarea la o parte și, aplecîndu-se înainte, își sprijini fața în palme. Scrisoarea avusese darul să-l afecteze profund și în același timp să-l surprindă. Era mirat de tonul ei atît de religios care nu i se părea nici siropos, nici sentimental. Nu știa mai nimic despre mama lui moartă de aproape douăzeci de ani – afară doar de faptul că fusese frumoasă – și i se păru ciudat să afle că avusese concepții atît de simple și pioase. Nu se gîndise niciodată la această latură a personalității ei. Citi încă o dată ce spunea ea despre el, ce aștepta de la el și ce gîndea în privința lui; el ieșise cu totul altfel; se analiză

o clipă; poate era mai bine că maică-sa nu mai trăia. Apoi un impuls brusc îl făcu să rupă scrisoarea; delicateţea şi simplitatea ei îi confereau un caracter cu totul intim; avea sentimentul ciudat că e cam indecent să citească un lucru care dezvăluia sufletul delicat al mamei lui. Continuă cu corespondenţa înfiorător de rece a preotului.

Peste cîteva zile, se duse la Londra şi, pentru prima dată în ultimii doi ani, intră ziua în holul Spitalului Sf. Luca. Se duse să vorbească cu secretarul Academiei de Medicină. Acesta fu surprins cînd îl văzu şi-l întrebă mirat pe Philip ce a mai făcut. Experienţa de viaţă pe care o cîştigase Philip datorită evenimentelor prin care trecuse îi dăduse oarecare încredere în sine şi o altă concepţie de ansamblu despre o serie întreagă de lucruri: o asemenea întrebare pusă cu cîtva timp înainte l-ar fi stînjenit; dar acum el răspunse calm, într-un mod intenţionat vag – care punea capăt altor eventuale întrebări – că nişte chestiuni personale îl obligaseră să întrerupă ciclul de studii, dar acum era nerăbdător să-şi ia diploma cît mai curînd cu putinţă. Primul examen la care se putea prezenta era cel de obstetrică şi ginecologie şi se înscrise pentru un stagiu de extern la un salon rezervat bolilor de femei; întrucît era perioada vacanţei, întîmplător nu întîmpină nici o dificultate în obţinerea postului; aranjă aşa lucrurile ca să facă stagiul în ultima săptămînă din august şi primele două săptămîni din septembrie. După această întrevedere, Philip cutreieră sălile şcolii, aproape goale, întrucît se terminaseră toate examenele din sesiunea de vară; apoi se plimbă pe terasa dinspre Tamisa. Inima lui era plină de emoţii. Se gîndea că acum poate începe o viaţă nouă şi avea să lase la o parte sau în urma lui toate greşelile, nebuniile şi mizeriile trecutului. Curgerea lină a fluviului sugera că totul a trecut, că trece întotdeauna şi că nimic n-are importanţă; înaintea lui stătea viitorul plin de perspective.

Se întoarse la Blackstable şi se ocupă de lichidarea moştenirii unchiului său. Licitaţia fu fixată pentru mijlocul lunii august, cînd prezenţa vilegiaturiştilor oferea

posibilitatea obținerii unor prețuri mai bune. Se alcătuiră cataloage care fură trimise diverșilor anticari din Tercanbury, Maidstone și Ashford.

Într-o după-amiază, Philip își puse în gînd să se ducă pînă la Tercanbury să vadă școala la care învățase. Nu mai dăduse pe acolo din ziua în care, cu o infinită ușurare, o părăsise, simțind că de aici înainte e propriul său stăpîn. Plimbarea pe străduțele înguste din Tercanbury pe care le cunoscuse în amănunt timp de atîția ani îi trezi un sentiment ciudat. Se uită la magazinele vechi care rămăseseră în aceleași locuri și vindeau și acum aceleași lucruri; librăriile cu manuale școlare, cărți religioase și ultimele romane, etalate toate într-o vitrină și cu ilustrate reprezentînd catedrala și cu vederi ale orașului în cealaltă vitrină; magazinul sportiv cu bețele de crichet, uneltele de pescuit, rachetele de tenis și mingile de fotbal; croitorul la care își făcuse haine în adolescență; și pescăria de unde cumpăra unchiul său ori de cîte ori venea la Tercanbury. Umblă pe strada sordidă unde, îndărătul unui zid înalt, se afla clădirea de cărămidă roșie a școlii pregătitoare. Ceva mai departe era poarta pe care se intra la Școala Regală; și el se opri în careul curții înconjurate de diferite clădiri. Era tocmai ora patru și elevii se grăbeau să plece de la școală. Văzu profesorii cu togile lor și cu pălăriile ca o mala de zidar și i se păru că alcătuiau o priveliște ciudată. Plecase de mai bine de zece ani de acolo și, între timp, se schimbaseră multe lucruri. Îl văzu și pe director; mergea cu pași rari din clădirea școlii către casa lui și vorbea cu un băiat mai mărișor despre care Philip bănui că e în clasa a șasea; directorul nu se schimbase prea mult, avea aceeași înfățișare cadaverică și romantică pe care n-o uitase; era tot atît de înalt și ochii lui aveau aceeași sclipire sălbatică; numai barba lui neagră începuse să aibă fire cărunte, iar fața oacheșă, pămîntie, părea mai zbîrcită. Philip simți un imbold să se apropie de el și să-i vorbească, dar se temu că directorul l-a uitat și nu putea suporta gîndul că ar trebui să-i explice cine e.

Băieții zăboveau pe acolo vorbind între ei și curînd unii care se grăbiseră să se schimbe ieșiră să joace mingea; alții porneau în grupuri mici către poartă, și Philip își dădu seama că se duc pe terenul de crichet; alții se duceau pe un teren amenajat cu plase pentru jocuri. Philip rămase printre ei ca un străin; vreo doi îi aruncară priviri indiferente; vizitatorii – atrași de scara clădirii, rămasă de pe vremea normanzilor – nu erau deloc rari și încetaseră să mai stîrnească atenția cuiva. Philip îi privi plin de curiozitate pe elevi. Medita melancolic la distanța care-l separa de ei și se gîndi cu amărăciune cît de multe dorise să facă și ce puține realizase. I se păru că toți anii aceștia, dispăruți undeva de unde nu-i mai putea întoarce, fuseseră complet irosiți. Elevii proaspeți și entuziaști făceau aceleași lucruri pe care le făcuse și el, și i se păru că n-a trecut nici o zi de cînd a părăsit școala, și totuși, în locul acela în care cunoscuse pe toată lumea, măcar după nume, acum nu mai cunoștea pe nimeni. Peste cîțiva ani și băieților ăstora le vor lua alții locul și ei vor veni aici la fel de înstrăinați ca și el; dar reflecțiile acestea nu-i aduseră nici o consolare; îl convingeau pur și simplu de nimicnicia existenței umane. Fiecare generație repeta același ciclu meschin. Se întrebă ce-or fi devenit băieții cu care fusese coleg; aveau acum aproape treizeci de ani; unii vor fi murit, iar alții erau desigur căsătoriți și aveau copii; erau militari sau preoți, medici sau avocați; erau oameni așezați care începeau să-și lase în urmă tinerețea. Oare i se întîmplase vreunuia dintre ei să-și foarfece existența așa cum făcuse el? Se gîndi la băiatul de care se atașase el atît de mult; ciudat, dar nu-și putea aminti nici măcar cum îl chema: ținea minte foarte bine cum arăta, fusese cel mai bun prieten al lui; dar numele nu-i venea sub nici o formă în minte. Retrospectiv, privi amuzat la emoțiile și gelozia de care suferise din pricina acestuia. Era enervat că nu-și putea aminti cum îl cheamă. Ar fi dorit să fie iarăși elev, ca elevii pe care-i vedea plimbîndu-se agale prin careu, pentru ca, evitîndu-și greșelile, să-și poată lua viața de la început și s-o valorifice mult mai bine. Îl copleșea o

singurătate insuportabilă. Aproape că regreta dispariția sărăciei și a mizeriei de care suferise în ultimii doi ani, întrucît lupta disperată pur și simplu pentru a-și duce zilele de azi pe mîine atenuase durerea trăirii. „Întru sudoarea feței tale să mănînci pîine"[1] – asta nu era osînda omenirii, ci balsamul care o făcea să se împace cu existența.

Dar Philip se enervă pe el însuși; își aminti de concepția sa privitoare la țesătura vieții sale: nefericirea de care suferise nu reprezenta decît o parte din podoabele complicate și frumoase: își spuse insistent, cu un efort, că trebuie să accepte vesel totul, tristețea și emoțiile, bucuriile și durerile, pentru că ele îmbogățeau și colorau desenul. Căuta în mod conștient frumusețea și își aminti cum, copil fiind, îi făcea plăcere catedrala gotică văzută din localul școlii; se apropie și se uită la clădirea aceea masivă, cenușie sub cerul înnorat, cu turnul central care se ridica în chip de laudă adusă de oameni Dumnezeului lor; dar băieții jucau pe terenurile cu plase și erau supli, voinici și energici; nu putea să nu audă strigătele și rîsetele lor; țipătul tinereții era insistent și el vedea frumusețea din fața lui numai cu ochii.

1. Citat biblic (*Facerea*, 3, 19).

# Capitolul CXIII

La sfîrşitul ultimei săptămîni din august, Philip îşi începu stagiul de mamoş. Era o treabă grea, pentru că avea de asistat în medie la trei naşteri pe zi. Pacienta obţinea cu cîtva timp înainte o fişă de la spital; şi, cînd îi venea ceasul, fişa era dusă la portar de un mesager – de obicei o fetiţă – care era apoi trimisă peste drum la casa unde locuia Philip. Noaptea, portarul, care avea cheia casei, venea chiar el să-l trezească pe Philip. În asemenea cazuri, era o aventură misterioasă sculatul pe întuneric şi drumul pe străzile pustii din cartierul de pe malul drept al Tamisei. Cînd se întîmpla aşa, de obicei soţul aducea fişa. Dacă mai avea şi alţi copii, venea la Philip de cele mai multe ori cu o indiferenţă morocănoasă, dar, dacă era proaspăt căsătorit, se dovedea agitat şi uneori îşi dădea chiar osteneala să-şi liniştească spaima cu ajutorul alcoolului. Adeseori, Philip avea de străbătut doi sau trei kilometri şi, pe drum, discuta cu mesagerul respectiv condiţiile de muncă şi costul vieţii; Philip afla amănunte despre diferitele meserii care erau mai răspîndite în cartierul acela. Le inspira încredere oamenilor în mijlocul cărora fusese aruncat şi, în cursul ceasurilor îndelungi de aşteptare în încăperile acelea îmbîcsite, cu femeia în chinurile facerii zăcînd pe un pat mare – ocupînd de obicei mai bine de jumătate din cameră – mama ei şi cu moaşa îi vorbeau tot atît de firesc cum vorbeau şi între ele. Împrejurările în care trăise în ultimii doi ani îl învăţaseră pe Philip mai multe lucruri despre viaţa celor mai săraci oameni, şi faptul că el cunoştea asemenea amănunte îi amuza; pe lîngă asta, erau şi impresionaţi

cînd îl vedeau că nu se lasă înșelat de micile lor subterfugii. Era binevoitor, avea mîini delicate și nu-și pierdea cumpătul. Erau încîntați că Philip nu e cu nasul pe sus și e gata oricînd să bea ceaiul cu ei, și, dacă se revărsau zorile și așteptarea lor nu se încheiase încă, îi ofereau și o felie de pîine cu untură; el nu era prețios, nu făcea mofturi, și ajunsese acum să poată să mănînce cu poftă aproape orice. Unele dintre casele la care se ducea, așezate în curțile murdare dindărătul clădirilor de pe vreo stradă obscură, înghesuite unele în altele, fără lumină și fără aer, erau pur și simplu mizerabile; dar altele, în mod cu totul neașteptat, deși dărăpănate, cu podelele mîncate de carii și cu acoperișurile găurite, aveau un aer impunător; găseai prin ele balustrade de stejar admirabil sculptate și pereții își păstrau adeseori lambriurile. Asemenea case erau extrem de aglomerate. În fiecare cameră găseai cîte o familie, iar ziua zarva copiilor care se jucau în curte nu înceta nici o clipă. Pereții vechi erau infestați de paraziți și gîndaci; aerul era atît de rău mirositor, încît adeseori Philip trebuia să-și aprindă pipa ca să nu-i vină greață. Locatarii unor asemenea case duceau o existență nesigură, de azi pe mîine. Copiii nu erau niciodată așteptați cu bucurie, bărbatul privea nașterea lor cu o mînie posacă, iar mama cu disperare; fiecare nou-născut însemna o gură în plus de hrănit, după ce că nici așa nu prea aveau cu ce să le astupe pe cele existente. Philip își dădea adeseori seama de dorința acestor oameni ca fătul să se nască mort sau să moară curînd. O dată moși o femeie care născu doi gemeni (prilej de glume pentru mucaliți) și, cînd ea află această veste, de mîhnită ce era izbucni într-un bocet prelung și ascuțit. Maică-sa vorbi pe șleau:

— Nu știu cum o să poată să-i hrănească.

— Poate că Dumnezeu o să se îndure să-i strîngă la el, zise moașa.

Dădu cu ochii de figura soțului care privea la micuța pereche așezată trupșor lîngă trupșor, cu o asprime feroce – prilej de uimire pentru Philip. În familia adunată acolo simțea o dușmănie hidoasă împotriva acestor bieți

atomi nedoriți, care veniseră pe lume nepoftiți; bănuia că dacă nu le va vorbi pe un ton foarte apăsat, o să se întîmple un „accident". Accidentele surveneau adeseori; mamele își înăbușeau copilașii și poate că greșelile de alimentație nu erau întotdeauna rezultatul neglijenței sau neatenției.

— Am să trec pe aici în fiecare zi, spuse el. Vă avertizez că dacă li se întîmplă ceva copiilor o să trebuiască să deschidem o anchetă.

Tatăl nu răspunse, dar se încruntă la Philip. În sufletul lui cloceau gînduri criminale.

— Dumnezeu să-i aibă în pază, zise bunica, dar ce-ar putea să li se întîmple micuților?

Marea dificultate era să le țină pe lăuze la pat timp de zece zile, perioada minimă recomandată de experiența spitalului. Era foarte greu să-și îngrijească familiile, nimeni nu accepta să vadă de copii fără să fie plătit, soțul bodogănea că nu i se dă un ceai ca lumea cînd se întoarce acasă de la slujbă obosit și flămînd. Philip auzise că săracii se ajută între ei, dar nenumărate femei i se plînseră că nu pot găsi pe nimeni care să le deretice prin casă și să gătească pentru copii fără plată, iar bietele de ele n-aveau de unde să scoată bani pentru așa ceva. Ascultîndu-le pe femei vorbind și prinzînd ici-colo cîte un cuvînt din care putea deduce multe lucruri rămase nespuse, Philip află cît de puține elemente comune legau sărăcimea de clasele înstărite. Săracii nu-i invidiau pe cei care o duceau mai bine decît ei, întrucît viața era cu totul diferită și idealul lor de tihnă și bunăstare făcea existența claselor de mijloc să pară rece, țeapănă și oficială; în afară de asta, ei îi disprețuiau pe cei înstăriți, pentru că n-aveau vlagă și nu munceau cu mîinile. Cei mîndri doreau pur și simplu să fie lăsați în pace, dar majoritatea îi considerau pe cei avuți drept oameni pe care-i puteau exploata; ei se pricepeau foarte bine ce trebuie să spună pentru a obține avantajele puse la dispoziția lor de oamenii caritabili și acceptau filantropia ca un drept izvorît din prostia superiorilor lor și din propria lor istețime. Îl suportau pe preot cu o indiferență disprețuitoare, dar

doamnele generoase de la societățile de binefaceri le stîrneau o ură aprigă. Ele dădeau buzna în casă și-ți deschideau ferestrele fără ca măcar să te întrebe ce părere ai sau să-ți ceară voie, „și eu care tușesc era să și mor de răceală“; își băgau nasul prin toate cotloanele și, dacă nu ziceau că totul e murdar, vedeai bine că în orice caz gîndesc lucrul ăsta; „și, mă rog, toate bune pentru ăia care are slugi, dar aș vrea să văd și ei cum ar fi în odaia eu dacă i s-ar ține patru țînci de fuste și ar trebui să și gătească singură și să-i și cîrpească și să-i spele“.

Philip descoperi că pentru oamenii aceștia cea mai mare tragedie a vieții nu era nici despărțirea, nici moartea – privită ca un lucru firesc și însoțită de o durere care putea fi alinată prin lacrimi –, ci pierderea slujbei. Într-o după-amiază, văzu un bărbat care se întoarse acasă la trei zile după ce nevastă-sa îi născuse un copil, și-i spuse acesteia că a fost concediat; era muncitor constructor și tocmai atunci se ivise o perioadă de inactivitate; el îi comunică vestea și apoi se așeză să-și bea ceaiul.

— Vai, Jim! zise ea.

Omul îmbucă nepăsător o mîncare proastă, aproape niște lături, pe care ea o ținuse la foc mic în așteptarea venirii lui; el se uita țintă la farfurie; de cîteva ori nevastă-sa îi aruncă, pe furiș, priviri speriate și apoi, fără o vorbă, se puse pe plîns. Muncitorul era un bădăran măruntel de statură, cu fața aspriță și arsă de soare și vînt și cu o cicatrice mare, albă, pe frunte; avea mîini uriașe, butucănoase. Curînd împinse farfuria, de parcă ar fi trebuit să renunțe la efortul pe care-l făcea ca să mănînce împotriva voinței lui, și își aținti privirile pe fereastră. Odaia se afla în partea din dos a unei case înalte, tocmai la mansardă, și pe fereastră nu vedeai altceva decît nori mohorîți. Tăcerea părea încărcată de deznădejde. Philip simți că n-are nimic de spus și că nu putea face altceva decît să plece de acolo; și, în timp ce se îndepărta cu pași obosiți, pentru că stătuse în picioare aproape toată noaptea, inima lui fu năpădită de furie împotriva sălbăticiei acestei lumi. Cunoștea disperarea zilelor în care cauți de lucru și dezolarea care e mai greu

de îndurat decît foamea. Era fericit că nu trebuie să creadă în Dumnezeu pentru că, în acest caz, o asemenea stare de lucruri ar fi fost intolerabilă; cu existența te poți împăca numai pentru că e lipsită de sens.

Lui Philip i se păru că oamenii care-și petrec timpul ajutînd sărăcimea greșesc fiindcă încearcă să îndrepte treburi care i-ar necăji dacă ar fi siliți să le îndure ei înșiși, fără să le treacă măcar prin minte că asemenea lucruri nu tulbură deloc pe cei deprinși cu ele. Calicii nu aveau nevoie de camere mari și bine aerisite; ei sufereau de frig pentru că nu mîncau lucruri hrănitoare și la ei circulația sîngelui nu se desfășura normal; spațiul le dădea senzația de frig și trebuiau să ardă cît mai puțini cărbuni cu putință; nu era nimic supărător pentru ei cînd se vedeau siliți să doarmă mai mulți oameni într-o singură cămăruță, pentru că așa preferau, nu rămîneau singuri nici măcar o clipă de cînd se nășteau și pînă în ceasul morții; în schimb, singurătatea era apăsătoare pentru ei; le făcea plăcere promiscuitatea în care locuiau și zgomotul neîncetat din jur trecea neobservat pe lîngă urechile lor. Nu simțeau nevoia să facă mereu baie și Philip îi auzi adeseori vorbind cu indignare despre obligația de a o face, impusă cu ocazia internării în spital; li se părea o jignire și o neplăcere. Cel mai mult țineau să fie lăsați în pace; și apoi, dacă bărbatul avea în permanență de lucru, viața se desfășura ușor și nu era lipsită de bucurii: rămînea mult timp pentru trăncăneală, o halbă de bere se bea bine după o zi de muncă, străzile erau neîncetat o sursă de distracții, dacă simțeai nevoia să citești aveai ziarele *Reynolds News* sau *The News of the World*. „Dar, pe urmă, nici nu știi ce repede trece timpul și, dacă te gîndești bine, adevărul e că pe vremea cînd erai fată ședeai numai cu cartea în mînă, dar pe urmă, mai cu o treabă, mai cu alta, acuma nu mai ai timp nici măcar ziarul să-l citești."

Trei vizite ale doctorului la o lăuză, după naștere, intrau în practica curentă și, într-o duminică, Philip se duse la o pacientă la ora mesei. Se dăduse pentru prima dată jos din pat.

— N-am mai putut să zac așa, zău că n-am mai putut. Nu e în firea mea să stau degeaba și mă apucă alte alea cînd rămîn așa tolănită și trosnesc din degete toată ziulica, așa că i-am zis lui Herb, iaca, o să mă scol și o să-ți gătesc prînzul.

Herb ședea la masă cu cuțitul și furculița în mîini. Era un bărbat tînăr cu o față deschisă și ochi albaștri. Cîștiga bine cu munca și, așa cum stăteau lucrurile, cei doi nu duceau lipsă de nimic. Erau căsătoriți doar de cîteva luni și băiețelul trandafiriu din leagănul așezat la picioarele patului era un prilej de încîntare pentru ei. În odaie se răspîndise un miros apetisant de friptură și Philip își îndreptă privirea spre plită.

— Tocmai mă pregăteam să împart mîncarea, zise femeia.

— Dă-i înainte, răspunse Philip. Eu mă uit o clipă la moștenitorul vostru și pe urmă îmi iau tălpășița.

Soțul și soția rîseră de felul de exprimare al lui Philip, și Herb se ridică de pe scaun și veni împreună cu Philip lîngă leagăn. Își privea cu mîndrie pruncul.

— N-are nici pe dracu', nu-i așa? întrebă Philip.

Își luă pălăria și constată că între timp nevasta lui Herb împărțise porțiile de friptură și pusese pe masă o farfurie cu mazăre verde.

— O să aveți o masă foarte bună, zise Philip.

— Herb nu-i acasă decît duminica, și atunci îmi place să-i gătesc ceva deosebit, ca să-i fie dor de casă toată săptămîna cît e la slujbă.

— Mă tem că vi s-ar părea mai prejos de dumneavoastră să luați loc și să îmbucați ceva cu noi, nu? întrebă Herb.

— Vai, Herb! zise nevastă-sa șocată.

— Ba, nicidecum, dacă mă poftiți, răspunse Philip cu zîmbetul său cuceritor.

— Ei, iaca, așa zic și eu că e un om cu adevărat prietenos. Știam eu, Polly, că n-o să se jignească. Ia fii tu fată bună și mai pune o farfurie.

Polly se fîstîci de tot și i se păru că Herb a sărit peste cal și, dacă merge tot așa, cine știe ce o să-i mai trăsnească

prin cap; dar luă o farfurie, o șterse repede cu șorțul, și apoi scoase tacîmuri noi din sertarul scrinului unde țineau cuțitele și furculițele mai bune, împreună cu hainele lor de sărbătoare. Pe masă era și o halbă cu bere, din care Herb îi umplu lui Philip un pahar. Ținu morțiș să-i dea partea leului din friptură, dar Philip nu se lăsă pînă nu împărțiră egal. Era o cameră însorită, cu două ferestre înalte care coborau pînă la podea; slujise pe vremuri de salonaș într-o casă care fusese cîndva cel puțin onorabilă, dacă nu chiar elegantă; după toate aparențele, cu vreo jumătate de secol în urmă, fusese locuința vreunui negustor înstărit sau a unui ofițer cu jumătate de soldă. Herb fusese jucător de fotbal înainte de a se însura, și pe pereți erau multe fotografii de-ale lui îmbrăcat în tricourile mai multor echipe și în atitudini vădit stînjenite, printre băieții care-l înconjurau pe căpitanul echipei stînd țanțoș pe un scaun și ținînd în mînă o cupă. Părul lui Herb era întotdeauna frumos îngrijit. Prin cameră mai erau etalate și alte semne de prosperitate: fotografii ale rudelor lui Herb și ale soției lui, în haine de duminică; pe polița căminului se afla o adevărată expoziție de scoici lipite pe stînci în miniatură; și pe cele două căni așezate într-o parte și în alta, erau inscripții cu litere gotice „Souvenir din Southend" și poze ale falezei și digului. Herb era un tip original de felul lui; refuzase să intre într-un sindicat și vorbea cu indignare de eforturile făcute de cei care deja se încriseseră de a-l coopta. Dar lui nu-i trebuia sindicat, că lui nu-i fusese niciodată greu să-și găsească o slujbuliță și, lasă, că lefuri sînt destule pentru ăia de are capul între umeri și nu le e tîrșe să pună osul la treabă cînd se ivește ceva. Polly era fricoasă din fire. Să fi fost ea în locul lui, odată se băga în sindicat și chiar că ultima dată cînd s-au pus ăia în grevă, de cîte ori pleca el de acasă se și aștepta să-l vadă adus înapoi pe targă. Polly i se adresă lui Philip:

— Ah, e așa de încăpățînat, că nimic nu poți face cu el.

— Mda, eu unul asta zic, trăim într-o țară liberă și nu vreau să-mi poruncească nimeni că să fac aia ori ailaltă.

— Ce rost are să zici că trăim într-o țară liberă, zise Polly, dacă asta nu-i împiedică să-ți turtească scăfîrlia de cum se ivește prilejul.

Cînd terminară masa, Philip îi întinse lui Herb punga lui de tutun și-și aprinseră amîndoi pipele; apoi se ridică – pentru că s-ar fi putut ca între timp să-i fi venit acasă vreo „chemare pe teren“ – și le strînse mîinile. Văzu că le-a făcut plăcere participînd la masa lor, iar ei își dădură seama că el s-a simțit minunat.

— Ei, dom'le doctor, la revedere, zise Herb, și tare aș vrea să avem parte tot de un doctor așa de drăguț cînd și-o mai da iar în petic consoarta.

— Aoleo, cum vorbești, Herb, replică ea. De unde știi c-o să se mai întîmple vreodată?

# Capitolul CXIV

Cele trei săptămîni de practică se apropiau de sfîrșit. Philip se ocupase de șaizeci și două de cazuri și era istovit. Cînd ajunse acasă în ultima noapte de serviciu, pe la zece, spera din toată inima să nu mai fie chemat încă o dată. De zece zile nu mai apucase să doarmă ca lumea măcar o noapte. Cazul de la care se întorcea atunci fusese îngrozitor. Îl chemase un om mătăhălos, o namilă de bețiv, afumat rău, și-l dusese într-o încăpere dintr-o curte urît mirositoare, mai murdară decît văzuse vreodată; era o încăpere mică de la mansardă; mai tot spațiul era ocupat de un pat de lemn, cu un baldachin alcătuit din perdele roșii murdare, iar tavanul era atît de jos, încît Philip îl putea atinge cu vîrful degetelor; îl parcurse cu singura lumînare care risipea întunericul din cameră, frigînd insectele care mișunau pe el. Femeia era o ființă dezordonată, între două vîrste și care, rînd pe rînd, adusese pe lume numai copii morți. Philip era în oarecare măsură deprins cu asemenea povești: soțul fusese soldat în India; legislația impusă acelei țări de falsa pudoare a publicului englez dăduse frîu liber celei mai chinuitoare dintre toate bolile; sufereau cei nevinovați. Căscînd, Philip se dezbrăcă și făcu baie, apoi își scutură hainele deasupra apei și privi la insectele care cădeau din ele zbătîndu-se. Tocmai se pregătea să se culce cînd auzi o bătaie în ușă și mesagerul de la spital îi aduse o fișă.

— Naiba să te ia, zise Philip. Ești ultima persoană pe care aș fi dorit s-o văd astă-seară. Cine a venit cu fișa?

— Cred că e soțul, domnule doctor. Să-i spun să aștepte?

Philip se uită la adresă şi văzu că e pe o stradă binecunoscută lui și-i spuse mesagerului că o să se descurce și singur. Se îmbrăcă și peste cinci minute ieși în stradă luîndu-și trusa neagră. Un bărbat pe care nu-l vedea prea bine prin întuneric se apropie de el și-i spuse că el e soțul gravidei.

— M-am gîndit că poate e mai bine să vă aştept, domnule doctor, zise acesta. E un cartier cam sălbatic, mai ales că ăia nu știe cine sînteți.

Philip rîse.

— Ei, bată-te norocul să te bată, pe doctor îl cunoaşte toată lumea. Am fost eu și în locuri mai sălbatice decît Waver Street.

Și chiar așa şi era. Trusa neagră constituia un adevărat paşaport pentru fundăturile nenorocite şi curțile rău mirositoare în care nici polițiștii nu prea aveau curajul să se aventureze singuri. De vreo două ori se întîmplase ca un grup de bărbați să-l privească pe Philip cu multă curiozitate cînd trecea; auzise cîteva remarci mormăite și apoi unul dintre ei spusese:

— E doftorul de la spital.

Cînd ajunsese în dreptul lor, vreo doi dintre bărbați îi spuseseră „bună seara".

— Dacă nu vă supărați, domnule doctor, îi zise bărbatul care-l însoțea acum, o să trebuiască să grăbim pasul. Mi s-a spus că nu e nici o clipă de pierdut.

— De ce ați lăsat pînă în ultimul moment? întrebă Philip mergînd mai iute.

Cînd treceau prin dreptul unui felinar se uită la însoțitorul lui.

— Pari grozav de tînăr, zise el.

— Am împlinit optsprezece ani, domnule doctor.

Era blond, nu-i dăduseră încă tuleiele, și părea doar un băiețandru. Era scund, dar îndesat.

— V-ați căsătorit de tineri, zise Philip.

— A trebuit s-o facem.

— Cît cîștigi dumneata?

— Şaisprezece șilingi, domnule doctor.

Un salariu de șaisprezece șilingi pe săptămînă nu prea ajungea pentru întreținerea soției și a copilului. Camera în care stăteau tinerii căsătoriți arăta că trăiesc într-o sărăcie lucie. Era mărișoară, dar părea imensă din pricina lipsei aproape totale a mobilierului; nu se vedea nici covor pe dușumea, nici tablouri pe pereți; și doar majoritatea camerelor aveau ceva – fotografii sau suplimente de Crăciun ale revistelor ilustrate puse în rame ordinare. Pacienta zăcea pe un pătuț de fier dintre cele mai ieftine. Philip tresări cînd văzu cît de tînără e.

— Dumnezeule, dar nu poate să aibă mai mult de șaisprezece ani, îi zise el femeii care venise s-o moșească.

Pe fișă ea se declarase de optsprezece ani, dar, cînd erau foarte tinere, femeile adăugau adeseori un an sau doi. Și pe deasupra era și foarte drăguță, lucru rar la femeile din categoria ei socială, deoarece constituția lor era afectată de hrana proastă, aerul viciat și ocupațiile nesănătoase; avea trăsături delicate, ochi mari albaștri, și-un păr negru năvalnic, pieptănat după moda precupețelor. Și ea, și soțul ei erau într-o stare de agitație cumplită.

— Ar fi bine să aștepți afară, ca să te pot striga dacă am nevoie de dumneata, îi spuse Philip.

Acum, că-l vedea mai bine, Philip fu din nou surprins de aerul lui de băiețandru; simțeai că de fapt ar trebui să se joace pe stradă cu ceilalți flăcăi, în loc să aștepte speriat nașterea unui copil. Orele se scurgeau încet și abia pe la două se născu copilul. Totul părea să meargă bine; îl chemară pe soț, și pe Philip îl înduioșă felul stîngaci și timid în care își sărută soția; Philip începu să-și strîngă lucrurile. Înainte de a pleca, mai luă o dată pulsul pacientei.

— Hei! strigă el.

Se uită repede la fața femeii; se întîmplase ceva. În cazuri grave, trebuia chemat șeful externilor de la obstetrică; era un medic calificat și răspundea de circumscripție. Philip scrise repede un bilețel și, dîndu-i-l soțului, îi spuse să alerge cît îl țin picioarele pînă la spital; îl îndemnă să se grăbească pentru că soția lui e într-o stare

critică. Tînărul porni. Philip aşteptă cu sufletul la gură; ştia că femeia o să moară pentru că pierde sînge. Se temea ca lucrul acesta să nu se întîmple înainte de sosirea şefului; între timp, făcu tot ce-i stătea în putinţă. Se rugă fierbinte ca nu cumva şeful să fi fost chemat în altă parte. Minutele de aşteptare păreau fără sfîrşit. Specialistul veni în cele din urmă şi, în timp ce o examina pe pacientă, îi punea pe şoptite întrebări lui Philip. Philip văzu după expresia lui că socotea cazul extrem de grav. Se numea Chandler. Era un bărbat înalt, zgîrcit la vorbă, cu un nas lung şi faţa slabă, mult prea zbîrcită pentru vîrsta lui. Clătina din cap.

— Cazul era de la început fără speranţă. Unde e soţul?

— I-am spus să aştepte pe scări, zise Philip.

— N-ar fi rău să-l aduci încoace.

Philip deschise uşa şi-l strigă. Şedea în întuneric pe prima treaptă a scărilor care urcau la catul de sus. Se apropie de pat.

— Ce s-a întîmplat? zise el.

— Păi, sîngerează pe dinăuntru. N-ai cum să opreşti sîngele.

Şeful obstetricienilor şovăi o clipă şi, pentru că trebuia să spună un lucru dureros, căută să-şi compună un glas cît mai tăios.

— E pe moarte.

Soţul nu zise o vorbă; se opri locului uitîndu-se la nevastă-sa care zăcea palidă şi fără cunoştinţă pe pat. Numai moaşa vorbi.

— Zău, Harry, domnii au făcut tot ce au putut. Eu am văzut din capul locului că aşa o să se întîmple.

— Taci din gură, zise Chandler.

Nu erau perdele la ferestre şi, treptat-treptat, părea să se lumineze; nu se revărsau încă zorile, dar nu puteau să mai întîrzie mult. Chandler ţinea femeia în viaţă folosind toate mijloacele de care dispunea, dar vlaga se scurgea încet din ea şi brusc îşi dădu duhul. Băieţandrul care îi era soţ stătea în picioare la căpătîiul patului ieftin de fier, cu mîinile rezemate de tăblia de metal; nu vorbea, dar era foarte palid şi, de vreo două ori, Chandler se uită

neliniştit la el, temîndu-se să nu leşine. Avea buzele ca cenuşa. Moaşa suspina cu zgomot, dar el n-o băga în seamă. Stătea cu ochii aţintiţi la nevastă-sa şi în ei se citea o nedumerire totală. Semăna cu un cîine care a fost bătut fără să știe nici măcar acum cu ce a greșit. După ce și el, și Philip își strînseră lucrurile, Chandler se întoarse către soț.

— Ar fi bine să te culci niţel. Bănuiesc că ești frînt.

— N-am unde să mă culc, domnule doctor, răspunse el cu un glas de o umilință zguduitoare.

— Nu cunoşti pe nimeni din casa asta care să-ţi improvizeze un culcuş?

— Nu, domnule.

— S-au mutat abia săptămîna trecută, zise moaşa. Deocamdată nu au cunoștințe.

Chandler șovăi jenat o clipă apoi se apropie de soț și-i spuse:

— Îmi pare tare rău de ce s-a întîmplat.

Îi întinse mîna, și soțul, uitîndu-se instinctiv la a lui, ca să vadă dacă e curată, i-o strînse cu putere.

— Vă mulțumesc.

Philip dădu şi el mîna cu soţul. Chandler îi spuse moaşei să treacă dimineaţa pe la spital să ia certificatul. Părăsiră casa și merseră împreună în tăcere.

— La început te cam tulbură puţin, nu-i aşa? zise Chandler într-un tîrziu.

— Puţin, răspunse Philip.

— Dacă vrei, am să-i spun mesagerului să nu-ți mai aducă astă-seară nici o chemare.

— Oricum, de la opt dimineaţa nu mai sînt de serviciu.

— Cîte cazuri ai avut?

— Șaizeci și trei.

— Bun, atunci ai să-ţi obţii certificatul.

Sosiră la spital și șeful externilor intră să vadă dacă e chemat undeva. Philip merse mai departe. Fusese foarte cald în ziua anterioară și chiar și acum aerul din zori era plin de miresme de vară. Strada era foarte liniștită. Philip n-avea chef să se culce. Terminase munca și n-avea nevoie să se grăbească. O porni agale, bucurîndu-se de

aerul proaspăt şi de linişte. Se gîndi să se ducă pe pod şi să privească răsăritul soarelui pe Tamisa. La un colţ de stradă, un poliţist îi spuse „bună dimineaţa". După trusă îşi dădu seama cine-i Philip.

— Aţi avut o noapte grea, domnule doctor, îi spuse el.

Philip încuviinţă din cap şi trecu mai departe. Se sprijini de parapet şi privi către răsărit. La ora aceea, metropola semăna cu un oraş al morţilor. Nu erau nori pe cer, dar stelele îşi pierduseră strălucirea pentru că se apropia lumina zilei. Pe Tamisa plutea o ceaţă uşoară şi clădirile mari de pe malul de nord păreau nişte palate de pe o insulă vrăjită. Pe firul apei erau ancorate nişte şlepuri. Culoarea predominantă era un violet nefiresc, oarecum tulburător şi impresionant; dar curînd totul deveni palid, rece şi cenuşiu. Apoi răsări soarele, o rază de aur galben se furişă de-a curmezişul cerului care se iriză. Philip nu-şi putea smulge din faţa ochilor imaginea fetei zăcînd moartă pe pat, emaciată şi albă, vegheată de băiatul acela care stătea la căpătîiul ei ca o vietate rănită. Goliciunea camerei mizere sporea şi mai mult durerea. Era o adevărată cruzime ca soarta stupidă să-i reteze viaţa cînd se afla abia la începutul ei; dar, chiar în clipa în care-şi spunea acest lucru, în mintea lui Philip năvăliră gîndurile privitoare la viaţa care o aştepta pe ea: naşterea copiilor, lupta cumplită cu sărăcia, tinereţea frîntă de trudă şi privaţiuni şi transformată într-o vîrstă mijlocie lipsită de frumuseţe – vedea faţa frumoasă subţiindu-se şi devenind mai palidă, părul împuţinîndu-se, mîinile delicate istovite brutal de muncă şi începînd să semene cu ghearele unui animal bătrîn – apoi, cînd şi bărbatul era trecut de prima tinereţe, dificultatea de a găsi o slujbă, salariile mici cu care trebuia să se mulţumească şi mizeria inevitabilă şi înjositoare de la sfîrşit; oricît de energică, chibzuită şi harnică ar fi fost, tot nu i-ar fi ajutat la nimic; pînă la urmă, avea de ales doar între azilul pentru săraci sau mila copiilor ei. Cine putea s-o compătimească pentru că a murit, din moment ce viaţa îi oferea atît de puţin?

Dar mila era o stupiditate. Philip simțea că nu de asta aveau nevoie oamenii ăștia. Ei nu se compătimeau, își acceptau soarta. Era în firea lucrurilor. Altfel, Dumnezeule! Altfel ar fi trecut peste pod, ca o gloată imensă roind către malul celălalt unde erau clădirile mari, izolate și maiestuoase, le-ar fi jefuit, devastat și ars. Dar acum se crăpase de ziuă, negura se subțiase și zorile se revărsaseră delicate și palide; scăldaseră totul într-o dulce strălucire; Tamisa era cenușie, trandafirie și verde: cenușie ca sideful și verde ca inima unui trandafir galben. Docurile și antrepozitele dinspre Surrey erau aglomerate într-o dezordine nu lipsită de frumusețe. Imaginea era atît de neobișnuită, încît făcu inima lui Philip să bată mai repede. Era copleșit de frumusețea lumii. În afară de asta, nimic nu mai părea să conteze.

# Capitolul CXV

Philip petrecu cele cîteva săptămîni care mai rămîneau pînă la începutul semestrului de toamnă în policlinică, iar din octombrie se apucă de munca obișnuită. Lipsise atîta vreme de la spital, încît se trezi în mijlocul unor oameni în cea mai mare parte necunoscuți; studenții din ani diferiți nu aveau prea mult contact unul cu altul, iar cei din generația lui își luaseră mai toți diploma. Unii plecaseră la posturi de subchirurgi sau de interni în spitale și infirmerii de la țară, iar alții căpătaseră angajamente la Spitalul Sf. Luca. Cei doi ani în cursul cărora mintea lui zăcuse îl învioraseră, după cît i se părea lui, și acum se vedea capabil să muncească din plin.

Familia Athelny era încîntată de schimbarea în bine petrecută în viața lui. Pusese deoparte cîteva lucruri de la vînzarea averii unchiului și le făcu tuturor cadouri. Lui Sally îi dădu un lanț de aur rămas de la mătușa lui. Crescuse mare. Se angajase ca ucenică la o croitoreasă și în fiecare dimineață, la opt, pleca să muncească toată ziua într-un magazin de pe Regent Street. Sally avea ochi albaștri cu o privire deschisă, o frunte lată și păr bogat și strălucitor; era durdulie, cu șoldurile late și cu sînii plini; iar tatăl ei, căruia îi făcea o plăcere nebună să discute despre înfățișarea ei, o avertiza neîncetat să nu se îngrașe. Era atrăgătoare pentru că era un animal sănătos și feminin. Avea mulți admiratori, dar prezența lor o lăsa absolut rece; îți făcea impresia că socoate dragostea o prostie; și nu-ți venea greu să-ți închipui că era inaccesibilă pentru tinerii care o curtau. Sally era destul de matură pentru anii ei; fusese obișnuită s-o

ajute pe maică-sa la gospodărie și la îngrijirea copiilor, și de aceea căpătase un aer autoritar din pricina căruia maică-sa spunea că lui Sally prea îi place să facă lucrurile după capul ei. Nu vorbea prea mult, dar, pe măsură ce înainta în vîrstă, părea să capete un umor calm și uneori rostea cîte o remarcă din care se vedea că sub exteriorul impasibil exista o efervescență ascunsă care-o făcea să se amuze pe socoteala semenilor ei. Philip constată că nu putea ajunge niciodată cu ea la aceeași intimitate afectuoasă în care se afla cu ceilalți membri ai imensei familii Athelny. Din cînd în cînd, indiferența ei îl cam irita. Avea în ea ceva enigmatic.

Cînd Philip îi dădu lanțul de aur, Athelny, cu firea lui expansivă, ținu morțiș ca fata să-l sărute; dar Sally se înroși toată și se trase înapoi.

— Nu, nu vreau, zise ea.

— Obrăznicătură nerecunoscătoare! strigă Athelny. De ce nu?

— Nu-mi place să mă las sărutată de bărbați, zise ea.

Philip o văzu stînjenită și, amuzat, căută să abată atenția lui Athelny, ceea ce nu era niciodată prea greu de făcut. Dar, în mod evident, problema fu reluată mai tîrziu de maică-sa, pentru că, la următoarea vizită a lui Philip, Sally profită de primul prilej cînd rămaseră singuri cîteva minute pentru a se referi la cele întîmplate.

— Sper că nu ți s-a părut o mojicie din partea mea că am refuzat să te sărut săptămîna trecută?

— Aș, cîtuși de puțin, rîse el.

— Să știi că nu din lipsă de recunoștință am făcut-o.

Roși puțin în timp ce rosti fraza oficială pe care o pregătise:

— Am să prețuiesc întotdeauna lănțișorul și socot că e foarte drăguț din partea dumitale că mi l-ai dăruit.

Lui Philip îi era întotdeauna cam greu să întrețină o conversație cu ea. Sally era foarte abilă și pricepută în tot ce trebuia să facă, dar nu părea să simtă nevoia de conversație; asta însă fără să fie nesociabilă. Într-o duminică după-amiază, cînd Athelny și cu nevastă-sa ieșiseră împreună, iar Philip, fiind tratat ca un membru al familiei, rămase să citească în salonaș, Sally veni în

această încăpere și se așeză la fereastră cu ceva de cusut. Rochiile fetelor erau făcute în casă și Sally nu-și putea permite să stea degeaba duminica. Philip crezu că ea are poftă de conversație și lăsă cartea jos din mînă.

— Vezi-ți mai departe de citit, îi zise ea. Eu m-am gîndit doar că ești singur și poate n-ar fi rău să vin să stau cu dumneata.

— Ești cea mai tăcută ființă pe care am întîlnit-o vreodată, zise Philip.

— Nu mai avem nevoie de încă un om vorbăreț în casa asta, zise ea.

În tonul ei nu era nici o undă de ironie: afirmase pur și simplu o stare de fapt. Dar asta îi sugeră lui Philip că, din păcate, nu-l mai socotea pe tatăl ei un erou, așa cum făcuse în copilărie, și, în mintea ei, punea cap la cap conversația sa antrenantă și risipa nechibzuită care adeseori adusese greutăți în viața lor; compara retorica lui cu înțelepciunea practică a mamei sale și, cu toate că vioiciunea lui taică-său o amuza, uneori poate că o cam scotea din sărite. Philip se uită la ea, așa cum stătea aplecată asupra lucrului de mînă; era o ființă sănătoasă, viguroasă și normală; trebuie să fi fost ciudat s-o vezi printre celelalte fete din atelier, cu pieptul plat și fețele anemice. Mildred suferea de anemie.

După o vreme, în viața lui Sally apăru un pretendent. Uneori mai ieșea în oraș cu prietenele de la atelier și cunoscuse un tînăr, instalator electrician cu o slujbă foarte bună, care reprezenta o partidă onorabilă. Într-o zi, îi spuse mamei că a cerut-o de nevastă.

— Și tu ce i-ai zis? întrebă maică-sa.

— A, i-am zis că nu mă grăbesc chiar așa de tare să mă mărit cu cine s-o nimeri.

După obiceiul ei, fata făcu o mică pauză între propoziții.

— Dar l-am văzut așa de opărit încît i-am zis să vină duminică să ia ceaiul cu noi.

Era un prilej care lui Athelny îi surîse grozav. Toată după-amiaza făcu repetiții pentru a juca rolul tatălui impunător în scopul de a-l impresiona pe băiat, încît pînă la urmă reuși să-i facă pe copii să moară de rîs.

Puţin înainte de ora la care trebuia să sosească tînărul, Athelny scoase, cine ştie de unde, un fes egiptean şi ţinu morţiş să şi-l pună pe cap.

— Dă-o încolo, Athelny, zise nevastă-sa care era îmbrăcată cu hainele cele mai bune – o rochie de catifea neagră rămasă cam strîmtă de vreme ce ea se îngrăşa întruna. O să-i strici viitorul fetei.

Încercă să i-l scoată, dar omuleţul se feri cu multă abilitate din calea ei.

— Nu mă atinge, femeie! Pentru nimic în lume nu vreau să-l scot. Tînărului ăstuia trebuie să i se arate imediat că nu intră într-o familie de oameni de rînd.

— Lasă-l, mamă, să-l ţină pe cap, zise Sally cu mina ei calmă şi indiferentă. Dacă domnul Donaldson n-o s-o ia aşa cum trebuie, n-are decît să-şi vadă de drum şi să-i fie de bine.

Lui Philip i se păru că tînărul o să fie pus la o grea încercare, întrucît Athelny, cu jacheta lui de catifea maro, cu lavaliera imensă neagră şi cu turbanul roşu constituia un spectacol uluitor pentru un nevinovat electrician. Cînd acesta sosi, fu întîmpinat de gazdă cu curtoazia demnă a unui grande de Spania şi de doamna Athelny în modul cel mai firesc şi mai familiar cu putinţă. Se aşezară pe scaunele călugăreşti cu speteaza înaltă, în jurul vechii mese de călcat, şi doamna Athelny turnă ceaiul dintr-un ceainic lucios, care dădea momentului o notă de provincie englezească. Făcuse cu mîna ei prăjiturile şi pe masă era dulceaţă de casă. Era un ceai ca la ţară şi lui Philip i se păru ciudat, dar deosebit de agreabil în casa aceea iacobină. Dumnezeu ştie pentru ce Athelny îşi puse în gînd să ţină discursuri despre istoria Bizanţului; citise de curînd ultimele volume din *Declinul şi căderea*[1] şi, cu arătătorul întins într-un gest dramatic, revărsa în urechile uimite ale pretendentului poveşti scandaloase despre Teodora şi Irina[2]. I se adresă direct oaspetului cu un torent

1. *Declinul şi căderea Imperiului Roman*, lucrarea principală a istoricului englez Edward Gibbon (1737-1794).
2. Nume ale unor împărătese bizantine.

de fanfaronadă; iar tînărul, redus la o tăcere neputincioasă și intimidat la culme, încuviința cînd și cînd din cap ca să arate că manifestă un interes inteligent pentru subiectul respectiv. Doamna Athelny nu acorda nici cea mai mică atenție conversației lui Thorpe și îl întrerupea mereu ca să-i mai ofere tînărului ceai sau ca să-l îndoape cu prăjituri și dulceață. Philip se uită la Sally; fata stătea cu ochii în jos, calmă, tăcută și atentă; genele ei lungi îi aruncau o umbră plăcută pe obraji. Ar fi fost greu să-ți dai seama dacă scena o amuză sau dacă ținea la tînărul acela. Era de neînțeles. Dar un lucru era sigur: electricianul era chipeș; blond și fără mustață, cu trăsături plăcute și regulate și cu o față deschisă; era înalt de statură și bine legat. Philip nu-și putu ascunde gîndul că ar fi un partener excelent pentru ea și simți un fior de invidie pentru fericirea pe care-și închipuia că le-o rezervă soarta.

Curînd, pretendentul zise că ar fi timpul s-o ia din loc. Sally se ridică în picioare fără o vorbă și-l însoți pînă la ușă. Cînd se întoarse, taică-său izbucni:

— Ei, Sally, nouă ni se pare tînărul ăsta al tău foarte drăguț. Sîntem gata să-l primim în familia noastră. Să anunțăm pe toată lumea și eu am să compun un cîntec nupțial.

Sally se apucă să strîngă masa. Nu răspunse. Deodată îi aruncă o privire fugitivă lui Philip.

— Dumitale cum ți s-a părut, domnule Philip?

Întotdeauna refuzase să-i spună „nenea Phil", cum îi spuneau ceilalți copii, și nici „Philip" pur și simplu nu voia să-i zică.

— Cred că ați fi o pereche tare frumoasă.

Sally îi aruncă o privire repezită și apoi roșind ușor își văzu de treabă.

— Mi s-a părut un tînăr foarte drăguț și bine-crescut, zise doamna Athelny, și cred că e omul potrivit ca s-o facă fericită pe orice fată.

Sally nu răspunse timp de vreo două minute, iar Philip o privi plin de curiozitate: s-ar fi zis că fata meditează la vorbele maică-sii, dar, pe de altă parte, se putea tot așa de bine să se gîndească la cai verzi pe pereți.

— De ce nu răspunzi cînd ți se vorbește, Sally? o apostrofă maică-sa puțin supărată.

— Mie mi s-a părut un prostovan.

— Și nu vrei să-l accepți?

— Nu, în nici un caz.

— Eu nu prea înțeleg ce mai vrei, zise doamna Athelny – și acum era limpede că fusese scoasă din fire; e un băiat foarte cumsecade și are din ce să te întrețină și să-ți încropească un cămin ca lumea. Noi și așa avem prea multe guri de hrănit și fără tine. Dacă se ivește o șansă ca asta, e o răutate să n-o accepți. Și cred că ai avea din ce să-ți angajezi o fată care să-ți facă treburile mai grele.

Pînă atunci, Philip n-o mai auzise pe doamna Athelny referindu-se în mod atît de fățiș la greutățile din viața ei. Acum vedea cît de important era pentru ea să-și pricopsească fiecare copil.

— N-are rost să-i dai înainte cu gura, mamă, zise Sally în felul ei calm. N-o să-l iau de bărbat.

— După părerea mea ești o fată egoistă, rea și fără inimă.

— Mamă, dacă vrei să-mi cîștig singură existența, pot oricînd să intru la un stăpîn.

— Nu fi proastă, că doar știi că taică-tău nu te-ar lăsa nici în ruptul capului să faci una ca asta.

Philip întîlni privirea lui Sally și i se păru că vede în ea o licărire amuzată. Se întrebă ce anume din conversația aceasta îi gîdilase simțul umorului. Era o fată ciudată.

# Capitolul CXVI

În ultimul său an de studii la Spitalul Sf. Luca, Philip trebui să muncească din greu. Era mulțumit de viață. I se părea foarte comod să aibă inima liberă și destui bani în buzunar ca să-și acopere nevoile. Auzise adeseori pe oameni vorbind cu dispreț despre bani. Se întrebă dacă ei încercaseră vreodată să se descurce fără. Știa că nevoile materiale îl fac pe om meschin, acaparator și limitat; îi deformează caracterul și-l determină să privească lumea printr-o prismă vulgară; cînd trebuie să chibzuiești fiecare gologan, banii capătă o importanță grotescă; trebuie să fii relativ înstărit ca să poți să le cunoști valoarea adevărată. Philip ducea o viață solitară, nu vedea pe nimeni în afară de familia Athelny, dar nu se simțea deloc singur; se ocupa de planurile de viitor și uneori se gîndea și la trecut. Din cînd în cînd, amintirile lui se opreau asupra foștilor prieteni, dar nu-și dădea osteneala să-i vadă. Ar fi vrut să știe ce s-a ales de Norah Nesbit; acum se numea altfel, dar Philip nu-și putea aminti numele celui cu care urma să se căsătorească; îi părea bine că o cunoscuse; era un suflet ales și viteaz. Într-o seară, pe la unsprezece și jumătate, îl văzu pe Lawson trecînd pe Piccadilly; era în smoching și probabil se întorcea de la un teatru. Philip cedă unui îndemn neașteptat și se îndepărtă repede pe o străduță lăturalnică. Nu-l mai văzuse de doi ani și simțea că n-ar putea relua acum prietenia întreruptă. Nu mai aveau ce să-și spună. Pe Philip nu-l mai interesa arta; i se părea că acum e mult mai capabil decît în tinerețe să savureze frumusețea din plin; în schimb, arta i se părea lipsită de importanță. Se

ocupa cu alcătuirea unui tipar extras din haosul multiplu și divers al vieții și, aparent, materialele cu care lucra făceau ca preocupările pentru culori și cuvinte să pară foarte banale și neînsemnate. Lawson își făcuse datoria. Prietenia lui Philip pentru el fusese doar un motiv în cadrul desenului pe care-l elabora; ar fi fost o dovadă de sentimentalism să nu-și dea seama că pictorul nu-l mai interesează.

Uneori Philip se mai gîndea și la Mildred. Evita în mod intenționat străzile pe care s-ar fi putut s-o întîlnească din întîmplare; dar, uneori, cine știe ce simțămînt, poate curiozitatea, poate ceva mai profund pe care nu voia să-l recunoască, îl determina să rătăcească pe Piccadilly și pe Regent Street la orele la care ar fi fost de presupus ca Mildred să umble pe acolo. În asemenea cazuri, Philip nu știa dacă de fapt dorește s-o vadă sau se teme de o întîlnire cu ea. Odată îi atrase atenția un spate care amintea de silueta ei și o clipă i se păru că e ea; avu o senzație curioasă: era un junghi ciudat și dureros în inimă, în care se amestecau teama și o neliniște înspăimîntătoare; și, cînd grăbi pasul și descoperi că s-a înșelat, nu știu dacă se simte ușurat sau dezamăgit.

La începutul lui august, Philip își dădu ultimul examen, cel de chirurgie, și-și luă diploma. Trecuseră șapte ani de la intrarea lui în Spitalul Sf. Luca. Avea aproape treizeci de ani. Coborî scările Colegiului Regal de Chirurgie, ținînd în mînă un sul care-i acorda dreptul la practicarea medicinei și inima îi bătea plină de satisfacție.

„Acum am să încep cu adevărat viața“, gîndea el.

A doua zi se duse în biroul secretarului ca să se înscrie pe listă pentru a căpăta un post la spitalele filantropice. Secretarul era un omuleț agreabil cu bărbuță neagră, și Philip îl găsise întotdeauna extrem de afabil. De data aceasta, îl felicită pentru succesul obținut și apoi îi spuse:

— Nu cumva te-ar tenta să faci o suplinire de o lună de zile pe Coasta de Sud? Trei lire pe săptămînă, casă și masă.

— N-aș avea nimic împotrivă, zise Philip.

— E la Farnley, în comitatul Dorsetshire. Doctorul South. Ar trebui să pleci imediat; asistentul de acolo s-a îmbolnăvit de oreion. Cred că e o localitate foarte drăguță.

Ceva din comportarea secretarului îl nedumerea pe Philip. Era puțin dubioasă.

— Dar care-i baiul? întrebă el.

Secretarul șovăi o clipă și apoi rîse împăciuitor.

— Păi, ca să-ți spun drept, după cîte am înțeles, șeful e un bătrîn cam țeapăn și ciudat, de modă veche. Agențiile nici nu mai vor să-i mai trimită pe nimeni ca ajutor. Are obiceiul să spună lucrurilor pe șleau, și oamenilor nu prea le place.

— Dar crezi că s-ar mulțumi cu un tînăr absolvent? La urma urmei, eu n-am nici un pic de experiență.

— Cred că ar trebui să fie fericit dacă te obține, răspunse diplomatic secretarul.

Philip se gîndi o clipă. Tot n-avea nimic de făcut în săptămînile care urmau și se bucura de șansa de a cîștiga ceva bani. Putea să-i pună deoparte în vederea vacanței în Spania pe care și-o făgăduise pentru momentul cînd și-ar încheia angajamentul la Spitalul Sf. Luca, sau la vreun alt spital, dacă nu l-ar primi acolo.

— Bine, mă duc.

— Singurul lucru este că trebuie să pleci chiar azi după-amiază. Îți convine? Dacă da, atunci telegrafiez imediat.

Philip ar fi vrut să se bucure de cîteva zile de libertate; dar la familia Athelny fusese în seara anterioară (se dusese imediat ca să le spună vestea cea bună) și, de fapt, n-avea nici un motiv să nu plece imediat. Bagaje prea multe n-avea de făcut. În aceeași seară, puțin după ora șapte, coborî din tren la gara Farnley și luă o birjă pînă la doctorul South. Era o casă lătăreață și joasă, cu stucaturi și acoperită de viță sălbatică. Fu condus în cabinet. La o masă scria un bătrînel. Ridică ochii cînd servitoarea îl pofti pe Philip înăuntru. Bătrînelul nu se sculă în picioare și nu scoase o vorbă. Se uită pur și simplu lung la Philip. Lui Philip îi cam pieri curajul.

— Bănuiesc că eram așteptat, nu? zise el. Secretarul de la Spitalul Sf. Luca v-a telegrafiat azi-dimineață.

— Am amînat cina cu o jumătate de oră. Vrei să te speli?

— Da, zise Philip.

Îl amuzau manierele ciudate ale doctorului South. Acesta se sculă acum în picioare și Philip văzu că e un bărbat de statură mijlocie, slab, cu părul alb tuns foarte scurt și cu o gură lată închisă atît de strîns încît nici nu părea să aibă deloc buze; n-avea nici barbă, nici mustață, ci doar niște mici favoriți albi care împreună cu falca foarte hotărîtă dădeau capului său o înfățișare pătrată. Purta un costum de golf maro și o cravată mare albă. Hainele atîrnau pe el de parcă ar fi fost croite pentru o persoană mult mai masivă. Arăta ca un fermier onorabil de la mijlocul secolului al XIX-lea. Deschise ușa.

— Aici e sufrageria, zise el arătînd către ușa din partea opusă. Dormitorul dumitale este prima ușă la care ajungi cînd urci pe palier. Coboară de îndată ce ești gata.

În timpul cinei, Philip își dădu seama că doctorul South îl cercetează atent, fără să vorbească prea mult, și Philip înțelese că nu e bucuros nici să-și audă asistentul trăncănind.

— Cînd ți-ai luat diploma? întrebă brusc doctorul.

— Ieri.

— Ai urmat la Universitate?

— Nu.

— Anul trecut cînd asistentul meu și-a luat concediu, mi-au trimis un tip universitar. Le-am spus să nu mai facă niciodată una ca asta. Era mult prea gentleman pentru mine.

Urmă o nouă pauză. Masa era foarte simplă și foarte bună. Philip își păstră o înfățișare demnă și serioasă, dar, în adîncul inimii, clocotea de emoție. Era grozav de entuziasmat de angajarea lui ca suplinitor; se simțea deodată maturizat; îi venea să rîdă nebunește fără nici un motiv și, cu cît se gîndea mai mult la demnitatea lui profesională, cu atît mai greu se ținea să nu rîdă pe sub mustață.

Dar doctorul South îi întrerupse brusc gîndurile.

— Cîți ani ai?

— Merg pe treizeci.

— Cum se face că abia acum ți-ai luat diploma?

— M-am apucat de medicină abia la douăzeci și trei de ani și a trebuit să mai și întrerup doi ani.

— De ce?

— Din pricina sărăciei.

Doctorul South îi aruncă o privire ciudată și recăzu în tăcerea obișnuită. La sfîrșitul cinei, se ridică de la masă.

— Știi ce fel de clientelă e aici?

— Nu, răspunse Philip.

— Cei mai mulți pacienți sînt pescari și membrii familiilor lor. Eu am în grijă sindicatul și spitalul marinarilor. Pe vremuri, eram singurul doctor de pe aici, dar, de cînd au încercat să transforme localitatea asta într-o elegantă stațiune maritimă, s-a mai deschis un cabinet pe faleză, și oamenii înstăriți se duc la doctorul ăla. La mine nu vin decît cei cărora nu le dă deloc mîna să plătească îngrijirea medicală.

Philip înțelese că rivalitatea aceea constituia un punct dureros pentru bătrîn.

— Știți că n-am deloc practică, îi spuse Philip.

— Nici unul dintre voi n-are habar de nimic.

Doctorul ieși din cameră fără să mai scoată vreo vorbă și-l lăsă singur pe Philip. Cînd intră servitoarea să strîngă masa, îi spuse lui Philip că doctorul South dă consultații de la șase pînă la șapte. În seara aceea, munca se terminase. Philip își aduse o carte din camera lui, își aprinse pipa și se instală să citească. Era o mare bucurie, pentru că de cîteva luni nu mai citise decît lucrări de medicină. La zece intră în cameră doctorul South și se uită la el. Philip nu putea suferi să stea altfel decît cu picioarele cocoțate, așa că-și trăsese un scaun pe care și le întinsese.

— S-ar zice că izbutești ușor să te faci comod, îi zise doctorul South cu o asprime care l-ar fi tulburat pe Philip dacă n-ar fi fost atît de binedispus.

Philip îi răspunse cu ochi sclipitori.

— Aveţi vreo obiecţie?

Doctorul South se uită la el, dar nu-i răspunse direct la întrebare.

— Ce citeşti?

— *Peregrine Pickle*. Smollett[1].

— Întîmplător ştiu şi eu că *Peregrine Pickle* e scris de Smollett.

— Vă rog să mă iertaţi. După cîte ştiu, medicii nu manifestă prea mult interes pentru literatură, nu?

Philip lăsase cartea jos punînd-o pe masă, şi doctorul South o luă şi se uită la ea. Era un volum dintr-o ediţie completă care aparţinuse preotului din Blackstable. Era subţire şi legat în marochin deschis la culoare, cu o gravură de metal drept frontispiciu; paginile erau îngălbenite de vreme şi pătate de mucegai. Fără să vrea, Philip se aplecă puţin înainte cînd doctorul puse mîna pe carte şi în ochii lui se ivi un uşor zîmbet. Doctorului nu-i scăpa mai nimic.

— Te amuz? întrebă el cu o voce glacială.

— Văd că vă plac cărţile. Lucrul ăsta se observă întotdeauna după felul cum umblă oamenii cu ele.

Doctorul South lăsă imediat din mînă romanul.

— Micul dejun la opt şi jumătate, zise el şi părăsi încăperea.

„Vai, ce bătrînel sucit!" se gîndi Philip.

Curînd descoperi de ce le venea greu asistenţilor doctorului South să se înţeleagă cu el. În primul rînd, el se opunea cu îndîrjire tuturor descoperirilor din ultimele trei decenii; îl enervau medicamentele prefabricate care ajungeau să fie la modă, fiind socotite bune pentru vindecări miraculoase, ca numai după cîţiva ani să fie uitate cu desăvîrşire; el avea nişte reţete standard pe care le adusese de la Spitalul Sf. Luca, unde studiase, şi pe care le folosise toată viaţa; după părerea lui, erau la fel de eficace ca şi oricare alt lucru apărut de atunci încoace şi devenit o modă. Philip rămase uluit de neîncrederea pe

1. Tobias George Smollett (1721-1771), autorul mai multor romane picareşti în genul celor scrise de Fielding.

care o manifesta doctorul South față de asepsie; el o acceptase doar din respect pentru părerile universal răspîndite; dar folosea precauțiile asupra cărora Philip știa bine că se insistă infinit de scrupulos la spital, cu îngăduința disprețuitoare a unui om în toată firea care se joacă de-a soldații cu niște prichindei.

— Am văzut eu tot felul de antiseptice cum au venit și au măturat totul din cale și pe urmă le-a luat locul tot asepsia. Vorbe goale!

Tinerii care erau trimiși la el făcuseră practică doar în spital; și aduceau cu ei tot disprețul pentru specialistul în medicină generală, dispreț absorbit din însăși atmosfera de la spital; în schimb, ei nu dăduseră ochii decît cu cazurile complicate care apăreau prin saloanele spitalului; știau cum să trateze o boală obscură a suprarenalelor, dar, pe de altă parte, se dovedeau neputincioși cînd erau consultați pentru o simplă răceală. Cunoștințele lor erau pur teoretice, iar îngîmfarea lor fără margini. Doctorul South îi privea strîngînd din buze; îi făcea o plăcere de-a dreptul sălbatică să le arate cît de mare e ignoranța lor și cît de nejustificată le e îngîmfarea. Clientela era săracă, alcătuită mai ales din lumea pescarilor, și doctorul își executa singur rețetele. Doctorul South își întreba asistentul cum își închipuie că ar putea să-și cîștige existența dacă pentru o durere de stomac i-ar da unui pescar o mixtură alcătuită din cinci-șase medicamente costisitoare. Se mai plîngea și de faptul că tinerii medici nu sînt destul de învățați: nu citeau altceva decît ziarul sportiv și principala revistă medicală; nu erau în stare nici să scrie citeț, nici să evite greșelile de ortografie. Timp de două sau trei zile, doctorul South îl supraveghe îndeaproape pe Philip, gata să se năpustească asupra lui cu sarcasmul său acid, dacă i-ar fi dat ocazia. Conștient de acest lucru, Philip își vedea de treabă cu un amuzament calm și tăcut. Îl încînta schimbarea ocupației. Sentimentul de independență și răspundere îi făcea plăcere. În cabinet intrau tot felul de oameni. Era mulțumit pentru că părea să le inspire încredere pacienților; și era antrenant să observi întregul proces de

vindecare pe care, la spital, nu îl surprindeai decît pe sărite.

Vizitele pe teren îl duceau în căsuțe cu acoperișul scund, pline de unelte de pescuit și pînze pentru bărci, și ici-colo de cîte un suvenir din călătorii pe mări îndepărtate – o cutie lăcuită din Japonia, sulițe și vîsle din Melanezia sau pumnale din bazarele Istanbulului; cămăruțele acelea îmbîcsite aveau un aer romantic, iar mirosul sărat al mării le dădea o prospețime amară. Lui Philip îi plăcea să stea de vorbă cu marinarii care, văzîndu-l că nu e cu nasul pe sus, îi spuneau tot felul de povești despre călătoriile lungi făcute de ei în tinerețe.

De vreo două ori, i se întîmplă să facă o greșeală de diagnostic (pînă atunci nu mai văzuse nici un caz de pojar și, cînd i se înfățișă o asemenea erupție, el o luă drept o obscură boală de piele) și de vreo două ori se întîmplă ca tratamentul sugerat de el să intre în contradicție cu ideile doctorului South. Prima dată, doctorul South îl atacă cu vorbe de o ironie cruntă; dar Philip le acceptă fără să se supere; avea un oarecare dar al replicii și-i dădu doctorului South niște răspunsuri care-l făcură să se oprească și să-l privească plin de curiozitate. Philip își păstra o înfățișare gravă, dar ochii îi sclipeau. Bătrînelul nu putu să-și ascundă impresia că Philip îl ia peste picior. El era deprins ca asistenții lui să-l urască și să se teamă de el, dar asta era o experiență nouă. Ar fi avut chef să facă scandal și să-l expedieze pe Philip cu primul tren, așa cum făcuse și cu alți asistenți; dar avea senzația jenantă că, în acest caz, Philip i-ar fi rîs pur și simplu în nas, și asta îl amuză brusc. În ciuda voinței lui, pe buze îi înflori un zîmbet și apoi întoarse capul. Peste puțină vreme, își dădu seama că Philip se amuză în mod sistematic pe socoteala lui. La început rămase surprins, dar apoi se distră.

„Să-l ia dracu' de obraznic", rîse el în sinea lui. „Să-l ia dracu' de obraznic!"

# Capitolul CXVII

Philip îi scrisese lui Athelny ca să-l informeze că s-a angajat ca asistent în Dorsetshire și curînd primi un răspuns de la el. Era scris în maniera afectată pe care o adopta Athelny, plină de epitete pompoase ca o diademă persană bătută în pietre scumpe; caligrafia era aceea frumoasă cu care se mîndrea el, asemănătoare caracterelor gotice și ca atare tot atît de greu de citit. Îi propunea lui Philip să vină la ferma de hamei din Kent la care urma să se ducă, la fel ca în alți ani, împreună cu familia; pentru a-l convinge, îi spunea diverse lucruri frumoase și complicate despre sufletul lui Philip și despre cîrceii șerpuitori ai hameiului. Philip răspunse imediat că o să vină în prima zi în care o să fie liber. Deși nu se născuse acolo, avea o afecțiune deosebită pentru insula Thanet, și entuziasmul lui se înflăcăra la gîndul de a petrece două săptămîni atît de aproape de pămîntul și mediul care avea nevoie doar de un cer albastru pentru a fi la fel de idilic ca dumbrăvile de măslini din Arcadia[1].

Cele patru săptămîni ale angajamentului său de la Farnley trecură repede. Pe faleză se năștea un oraș nou cu vile de cărămidă roșie, dispuse în jurul terenurilor de golf; de curînd se deschisese un hotel mare pentru a-i găzdui pe vilegiaturiști. Dar Philip se ducea rareori acolo. Jos, lîngă port, căsuțele de piatră din alte veacuri se înghesuiau într-o învălmășeală încîntătoare, și străduțele înguste care coborau în pante repezi aveau un aer vetust

1. Ținut de păstori din Peloponez, Grecia, simbol al unei țări fericite.

care-ți încînta imaginația. La malul apei, se vedeau căsuțe curățele avînd în față grădinițe bine îngrijite; erau locuite de pensionari – foști căpitani în marina comercială – și de mamele sau văduvele bărbaților care-și cîștigaseră existența pe mare; înfățișarea lor era ciudată, dar tihnită. În portul acela de proporții reduse ancorau vase de mic tonaj, cargoboturi din Spania și din Levant; cînd și cînd vîntul romantic aducea cîte o corabie cu pînze. Toate astea îi trezeau lui Philip amintiri despre micul port murdar de la Blackstable, cu vasele de încărcat cărbuni, și el se gîndi că acolo i se stîrnise prima dată dorința, devenită între timp o obsesie, de a călători în țările Orientului și pe insulele însorite din mările tropicale. Dar aici te simțeai mai aproape de oceanul încins și adînc decît acolo pe țărmul Mării Nordului, care părea veșnic îngrădit; aici puteai respira în voie, privind în depărtare pe imensitatea netedă; iar vîntul de apus, iubitul și blîndul vînt sărat al Angliei făcea să-ți crească inima și în același timp să ți se topească de tandrețe.

Într-o seară, cînd Philip ajunsese în ultima lui săptămînă de stagiu la doctorul South, la ușa cabinetului bătu un copil, în timp ce bătrînelul și cu Philip preparau rețetele. Era o fetiță zdrențăroasă, desculță și cu fața murdară. Cînd Philip îi deschise, ea spuse:

— Vă rog, domnule doctor, vreți să veniți repede la doamna Fletcher de pe ulița Ivy?

— Dar ce-a pățit doamna Fletcher? strigă doctorul South cu vocea lui hîrîită.

Fetița nu-l băgă în seamă, ci i se adresă din nou lui Philip.

— Vă rog, domnule doctor, băiețelul ei a avut un accident și mama lui vă roagă să veniți repede.

— Spune-i doamnei Fletcher că vin îndată, strigă doctorul South.

Fetița șovăi o clipă și, punîndu-și în gura murdară degetul și mai murdar, rămase cu ochii la Philip.

— Ce e, fetițo? întrebă Philip zîmbind.

— Vă rog, doamna Fletcher zice că să vină doctorul ăl nou.

Din încăperea folosită ca farmacie se auzi un zgomot și doctorul South ieși în vestibul.

— Da' ce, doamna Fletcher nu e mulțumită de mine? lătră el. Am îngrijit-o de cînd s-a născut. De ce n-aș fi bun ca să văd și de broscoiul ei jegos?

Fetița făcu un moment impresia că o să izbucnească în plîns, dar apoi se răzgîndi. Îi scoase limba doctorului South și, înainte ca el să-și revină din uimire, o luă la fugă cît o țineau picioarele. Philip își dădu seama că bătrînul s-a supărat.

— Păreți cam obosit și e o cale destul de lungă pînă în ulița Ivy, zise el în chip de scuză pentru a justifica înlocuirea.

Doctorul South mîrîi.

— E mult mai puțin departe pentru un om care umblă pe două picioare decît pentru cel care n-are decît un picior și jumătate.

Philip se împurpură la față și o vreme nu scoase nici un cuvînt.

— Vreți să mă duc eu sau vă duceți dumneavoastră? întrebă el în cele din urmă pe un ton glacial.

— Ce rost are să mă duc eu dacă te vor pe dumneata?

Philip își luă pălăria și plecă să vadă pacientul.

Se întoarse la opt. Doctorul South stătea în sufragerie cu spatele rezemat de cămin.

— Ai lipsit cam multă vreme, îi zise el.

— Vă rog să mă iertați. De ce nu v-ați așezat la masă?

— Pentru că am preferat să aștept. Ai stat chiar atîta vreme la doamna Fletcher?

— Nu, îmi cer scuze, dar nu de asta am întîrziat. La înapoiere m-am oprit să privesc apusul soarelui și nu m-am mai gîndit că s-a făcut tîrziu.

Doctorul South nu răspunse și servitoarea le aduse de mîncare – niște șprot fript. Philip mîncă cu multă poftă. Deodată doctorul South îi adresă o întrebare repezită.

— De ce ai privit apusul soarelui?

Philip îi răspunse cu gura plină.

— Pentru că eram fericit.

Doctorul South îl privi ciudat și pe fața lui bătrînă și obosită licări un ușor zîmbet. Pînă la sfîrșitul mesei nici

unul nu mai scoase nici un cuvînt, dar, după ce servitoarea le aduse vinul de Porto și părăsi sufrageria, bătrînul se lăsă pe speteaza scaunului și își aținti ochii pătrunzători asupra lui Philip.

— Te-a cam durut, tinere, cînd am vorbit despre piciorul tău șchiop, nu-i așa?

— Direct sau indirect, oamenii se referă întotdeauna la el cînd se supără pe mine.

— Probabil că toți știu că e punctul tău slab.

Philip îl înfruntă privindu-l drept în față:

— Vă pare chiar așa de bine că l-ați descoperit?

Doctorul nu răspunse, dar chicoti cu o veselie care ascundea o undă de amărăciune. Stătură o vreme privindu-se drept în ochi. Apoi doctorul South îl lăsă pe Philip cu gura căscată:

— Ce-ar fi să rămîi aici și eu să-i dau răvaş de drum idiotului ăluia care s-a îmbolnăvit de oreion?

— Sînteți foarte drăguț, dar sper ca la toamnă să capăt o slujbă la spital. Asta o să-mi fie de mare ajutor pentru a obține ulterior diverse slujbe.

— Ți-aş putea propune să te fac asociatul meu, bombăni doctorul South.

— De ce? întrebă Philip surprins.

— S-ar părea că eşti foarte iubit pe aici.

— Nu mi s-a părut că lucrul acesta se bucură de aprobarea dumneavoastră deplină, zise Philip pe un ton sec.

— Ai impresia că după patruzeci de ani de clientelă îmi mai pasă dacă oamenii îl preferă pe asistentul meu? Nu, prietene. Între pacienții mei și mine nu există nici un fel de sentiment. Eu nu mă aștept de la ei la nici un fel de recunoștință, le cer doar să-mi plătească onorariul. Ei, ce zici de propunerea mea?

Philip nu dădu nici un răspuns, nu atîta pentru că ar fi meditat asupra propunerii, cît pentru că era uimit. În mod evident, era foarte neobişnuit să i se ofere unui proaspăt absolvent un loc de asociat la un cabinet; și își dădu seama cu mirare că – deși pentru nimic în lume n-ar fi vrut s-o mărturisească – doctorul South îl îndrăgise.

Se gîndi ce haz ar face secretarul Spitalului Sf. Luca dacă i-ar povesti.

— Cabinetul aduce un venit de circa șapte sute de lire pe an. Am putea socoti cam cît ar valora cota dumitale de participare și ai putea să-ți răscumperi partea, plătindu-mi treptat. Iar cînd voi muri, poți să-mi iei locul. Cred că asta e o perspectivă mai bună decît să te tîrîi prin spitale încă doi-trei ani și apoi să ocupi posturi de asistent pînă cînd ți-ar da mîna să-ți deschizi un cabinet propriu.

Philip știa că e o șansă pe care majoritatea oamenilor din profesia lui s-ar fi repezit s-o apuce fără să mai stea o clipă pe gînduri; și așa erau prea mulți doctori, și jumătate dintre oamenii pe care-i cunoștea ar fi fost încîntați să accepte chiar și un venit atît de modest din pricina siguranței pe care o oferea.

— Îmi pare foarte rău, dar nu pot accepta, zise el. Ar însemna să renunț la toate lucrurile după care am tînjit ani de zile. Într-un fel sau altul, am dus-o foarte greu tot timpul, însă întotdeauna am avut în fața mea o singură speranță : să-mi iau diploma pentru a putea călători ; iar acum, cînd mă scol dimineața, oasele mele pur și simplu țipă să plece undeva, indiferent unde, dar să fie cît mai departe, în locuri prin care n-am umblat niciodată.

Acum, era foarte aproape de țelul său. Pe la mijlocul anului viitor avea să-și termine angajamentul la Spitalul Sf. Luca, după care se putea duce în Spania ; își putea permite luxul de a petrece acolo cîteva luni, rătăcind în sus și-n jos prin țara care pentru el reprezenta romantismul idilic ; după aceea, avea să-și ia un post pe un vapor și să plece în Orient. Avea toată viața înaintea lui, și timpul nu conta. Putea să umble, chiar și ani de-a rîndul, dacă avea chef, prin locuri prea puțin frecventate, printre oameni străini, unde viața se desfășura în chipuri necunoscute. Nu știa exact ce anume caută sau ce aveau să-i aducă aceste călătorii ; dar avea sentimentul că va învăța ceva nou despre viață și va găsi o cheie pentru misterul care tocmai cînd îl rezolvase se dovedise și mai misterios. Și, chiar dacă nu descoperea nimic, tot avea

să-şi aline neastîmpărul care-i rodea inima. Dar doctorul South îi arătase o amabilitate imensă şi ar fi fost nerecunoscător dacă-i refuza oferta fără să-i aducă argumente corespunzătoare; de aceea, cu timiditatea lui caracteristică, încercă să pară cît mai degajat şi mai practic cu putinţă. Se strădui să-i explice de ce era atît de important pentru el să-şi aducă la îndeplinire planurile pe care le nutrise cu atîta pasiune.

Doctorul South ascultă fără o vorbă şi în ochii lui de bătrîn şiret se ivi o lumină blîndă. Lui Philip, faptul că nu insista să-i accepte oferta i se păru un alt semn de bunătate. Bunăvoinţa ia adeseori forma unui imperativ. Doctorul părea să considere motivele sugerate de Philip ca foarte sănătoase. Abandonînd subiectul, începu să vorbească despre propria lui tinereţe; servise în Marina Regală şi tocmai îndelungatul contact cu marea îl făcuse să se instaleze la Farnley cînd ieşise din cadrul marinei. Îi vorbi lui Philip despre zilele de demult petrecute în Pacific şi despre aventurile nesăbuite din China. Luase parte la o expediţie împotriva vînătorilor de capete din Borneo şi cunoscuse insulele Samoa pe vremea cînd ele constituiau încă un stat independent. Făcuse escală în insulele de coral. Philip îl asculta vrăjit. Încetul cu încetul, începu să-i spună lui Philip cîte ceva despre viaţa lui personală. Era văduv, nevastă-sa murise de treizeci de ani şi fiica lui se măritase cu un fermier din Rhodesia care se certase cu el, şi ea nu mai venise în Anglia de zece ani. Era tare singur. Parcă nici n-ar fi avut vreodată nevastă sau copil. Felul său aspru de a fi era în cea mai mare măsură un scut pe care-l purta pentru a-şi ascunde deziluzia totală; iar lui Philip i se păru tragic să-l vadă pur şi simplu aşteptîndu-şi moartea, nu cu nerăbdare sau enervare, ci doar cu scîrbă, urînd bătrîneţea şi incapabil să se resemneze în faţa limitelor pe care le impunea ea, şi totuşi avînd sentimentul că moartea este singura soluţie pentru amărăciunile vieţii lui. Drumul i se încrucişase cu drumul lui Philip şi afecţiunea naturală care fusese ucisă de îndelunga despărţire de fiica lui – (în cearta lor, ea luase partea soţului şi doctorului nu-i adusese

niciodată nepoții să și-i vadă) – se oprise asupra lui Philip. La început asta îl iritase, își spusese că e un semn de ramolisment; dar în Philip era ceva care-l atrăgea și el se surprinsese adesea zîmbindu-i fără să știe de ce. Philip nu-l plictisea. De vreo două ori își pusese mîna pe umărul lui Philip: era singurul fel de mîngîiere pe care îl cunoscuse de cînd părăsise fiică-sa Anglia cu atîția ani în urmă.

Cînd sosi momentul plecării lui Philip, doctorul South îl conduse la gară; se simți inexplicabil de deprimat.

— Am dus-o strașnic aici, zise Philip. Ați fost grozav de drăguț cu mine.

— Bănuiesc că ești fericit că pleci.

— M-am simțit bine aici.

— Dar vrei să umbli în lumea largă? Ei, ai tinerețea la dispoziție.

Doctorul șovăi o clipă, apoi adăugă:

— Te-aș ruga să nu uiți totuși că, dacă te răzgîndești cumva, oferta mea rămîne în picioare.

— Sînteți extrem de amabil.

Philip îi mai strînse o dată mîna prin fereastra vagonului și trenul ieși pufăind din gară. Philip se gîndi la cele două săptămîni pe care avea să le petreacă pe lanul de hamei; îl bucura perspectiva revederii cu prietenii și era cu atît mai fericit cu cît era frumos afară. În schimb, doctorul South se întoarse agale în casa lui goală. Se simțea tare bătrîn și singur.

# Capitolul CXVIII

Philip sosi seara tîrziu la Ferne. Era satul natal al doamnei Athelny, și ea fusese obișnuită din copilărie să culeagă hameiul de pe lanul pe care se ducea și acum, an de an, împreună cu soțul și copiii. Ca mulți alți oameni din comitatul Kent, familia ei plecase cu regularitate în lume, bucurîndu-se să cîștige ceva bani, dar în special considerînd escapada anuală, așteptată cu nerăbdare timp de luni de zile, ca cea mai bună vacanță. Munca nu era prea grea, se făcea în comun, sub cerul liber, și pentru copii era un picnic încîntător și prelungit; aici flăcăii cunoșteau fetișcanele; în serile lungi, după sfîrșitul lucrului, cutreierau aleile sub vraja dragostei; și, de cele mai multe ori, sezonul de culegere a hameiului era urmat de un șir de nunți. Porneau în căruțe cu așternut, cu oale și tigăi, cu scaune și mese; cît timp ținea culesul hameiului, satul Ferne era pustiu. Erau niște oameni în rîndul cărora era greu de pătruns, și ar fi privit cu ochi răi intrarea în mijlocul lor a unor străini, pentru că așa le spuneau ei celor veniți de la Londra; îi disprețuiau, dar în același timp se și temeau de ei pentru că erau cam turbulenți, și oamenii cumsecade de la țară nu voiau să aibă de-a face cu ei. Pe vremuri, culegătorii de hamei dormeau prin hambare, dar, acum zece ani, în marginea unei pajiști se ridicaseră niște barăci. Ca și mulți alții, familia Athelny ocupa în fiecare an aceeași baracă.

Athelny îl întîmpină pe Philip la gară într-o căruță pe care o împrumutase de la cîrciuma unde-i luase lui Philip o cameră cu chirie. Era la o depărtare de vreo patru sute de metri de lanul cu hamei. Philip își lăsă la cîrciumă

sacul de voiaj și traversă pajiștea pentru a ajunge la barăci. De fapt, era un șopron lung și scund, împărțit în cămăruțe cam de trei metri pe trei. În fața fiecăreia se aprinsese cîte un foc de vreascuri în jurul căruia se grupa o familie privind cu nerăbdare cum se pregătește mîncarea pentru cină. Aerul mării și soarele bronzaseră deja fețele copiilor lui Athelny. Cu pălăriuța de soare pe cap, și doamna Athelny avea o înfățișare complet schimbată; simțeai că anii îndelungați petrecuți la Londra nu-și puseseră amprenta asupra ei; era săteancă din cap pînă în picioare și-ți dădeai imediat seama că acolo la țară se simte ca la ea acasă. Frigea niște slănină și în același timp îi supraveghea pe țînci, dar asta n-o împiedică să-i strîngă mîna lui Philip cu căldură și să-l întîmpine cu un zîmbet agreabil. Athelny își declară entuziasmul față de bucuriile traiului rural.

— În orașele în care trăim, tînjim după soare și lumină. Aia nici măcar nu e viață, e doar o prelungă întemnițare. Zău, Betty, hai să vindem tot ce avem și să ne luăm o fermă la țară.

— Da, că te și văd eu pe tine stînd la țară, răspunse soția cu un dispreț nu lipsit de bunăvoință. Păi, în prima zi ploioasă de la începutul iernii te-ai și apuca să bocești după Londra.

Se întoarse către Philip:

— Așa e întotdeauna Athelny cînd venim aici. Ei, știi că-mi place, cică să stea la țară! Și tocmai el care nu știe să deosebească un nap galben de o sfeclă furajeră.

— Tăticu' a fost leneș astăzi, zise Jane cu sinceritatea ei caracteristică; n-a izbutit să umple nici măcar un paner.

— Deocamdată mă antrenez, fetițo, și mîine am să umplu mai multe panere decît voi toți la un loc.

— Hai, copii, veniți la cină, zise doamna Athelny. Unde e Sally?

— Aici sînt, mamă.

Fata ieși din baracă și flăcările focului de vreascuri se înălțară și aruncară culori vii pe fața ei. În ultima vreme, Philip n-o mai văzuse decît în rochiile curățele pe care

se deprinsese să le poarte de cînd făcea ucenicia la croitoreasă, și rochia de stambă pe care o avea acum, largă și comodă pentru lucru, îi dădea un aer încîntător; mînecile suflecate îi scoteau în evidență brațele rotunde și viguroase. Și ea purta pălăriuță de soare.

— Arăți ca o țărăncuță dintr-un basm, zise Philip strîngîndu-i mîna.

— E regina lanurilor cu hamei, zise Athelny. Pe cuvîntul meu că dacă o s-o vadă băiatul moșierului o s-o ceară de nevastă cît ai zice pește.

— Moșierul n-are nici un băiat, tată, zise Sally.

Căută din ochi unde să se așeze, și Philip se dădu puțin la o parte ca să poată sta lîngă el. Era frumoasă în lumina slabă pe care o aruncau flăcările. Arăta ca o zeiță rurală și te făcea să te gîndești la fetele acelea proaspete și voinice pe care le lăudase Herrick[1] în stanțe minunate. Cina era foarte simplă – pîine cu unt, slănină friptă, ceai pentru copii și bere pentru soții Athelny și pentru Philip. Athelny înfuleca de parcă se băteau calicii la gura lui și lăuda cu glas tare tot ce mînca. Arunca tot felul de vorbe disprețuitoare împotriva lui Lucullus[2] și îngrămădea invective peste invective împotriva lui Brillat-Savarin[3].

— Un lucru pot să spun în apărarea ta, Athelny, zise nevastă-sa, nu încape îndoială că mănînci cu poftă!

— Dacă-mi faci tu de mîncare, Betty dragă, zise el împungînd aerul cu un deget elocvent.

Philip se simțea foarte bine. Privea fericit la șirul de focuri în jurul cărora stăteau grupurile de oameni și îl încînta culoarea flăcărilor în noapte; la capătul pajiștii era un pîlc de ulmi bătrîni, iar sus străluceau mărgăritarele stelelor. Copiii vorbeau și rîdeau, iar Athelny, și

1. Robert Herrick (1591-1674), poet englez.
2. Lucius Licinius Lucullus (sec. I î.d.H.), general, mecenat și epicurian roman, celebru pentru ospețele pe care le dădea.
3. Anthelme Brillat-Savarin (1755-1826), om de stat francez, celebru datorită unei cărți de gastronomie, *Fiziologia gustului*. De la numele său provine prăjitura numită „savarină“.

el un copil printre ei, îi făcea să moară de rîs cu giumbușlucurile și trăsnăile lui.

— Lumea de pe aici se dă în vînt după Athelny, zise nevastă-sa. Păi, doamna Bridges mi-a spus: „Zău, nu știu ce ne-am face acum fără domnul Athelny", așa a spus. Întotdeauna e pus pe pozne și pare mai degrabă un licean decît tată de familie.

Sally stătea tăcută, dar se ocupa de Philip, atentă la tot ce-i trebuia, cu o manieră care-l încînta. Era plăcut s-o aibă lîngă el și, din cînd în cînd, îi cerceta fața arsă de soare și pocnind de sănătate. O dată îi întîlni privirea și Sally îi zîmbi calmă. Cînd se termină cina, Jane și un frățior mai mic fură trimiși la pîrîul care curgea dincolo de pajiște să aducă o găleată de apă pentru spălat.

— Ei, copii, arătați-i lui nenea Philip unde dormim noi și pe urmă trebuie să vă pregătiți de culcare.

Mai multe mîini mititele îl apucară pe Philip, care se trezi tîrît către baracă. Intră și aprinse un chibrit. Nu era nici un fel de mobilă înăuntru; în afară de o ladă de tinichea în care își țineau hainele, înăuntru nu erau decît paturile, – trei la număr, fiecare lipit de cîte un perete. Athelny veni în urma lui Philip și i le arătă cu mîndrie.

— Uite, pe așa ceva trebuie să dormi, strigă el. Dă-le încolo de somiere și pilote de puf de lebădă. Eu nu dorm nicăieri mai bine decît aici. Dumneata dormi întotdeauna în așternut. Ei bine, dragul meu, te compătimesc din adîncul sufletului.

Paturile constau dintr-un strat gros de curmeie de hamei, peste care era așezat un strat de paie și totul era acoperit cu o pătură. După o zi petrecută în aer liber, încurajați de aroma puternică a hameiului, culegătorii fericiți dormeau buștean. Pe la nouă seara, liniștea se așternea peste pajiște și toată lumea era culcată, în afară de cîțiva bărbați care mai zăboveau la cîrciumă și nu se dădeau duși pînă la zece, cînd se trăgeau obloanele și acolo. Athelny se duse cu Philip la cîrciumă. Dar, înainte de plecare, doamna Athelny îi spuse lui Philip:

— Noi luăm micul dejun la șase fără un sfert, dar mă tem că dumneata n-o să vrei să te scoli așa devreme. Știi, trebuie să ne apucăm de muncă la ora șase.

— Ba bineînțeles că trebuie să se scoale devreme, strigă Athelny, și trebuie să muncească cot la cot cu noi ceilalți. Trebuie să-și cîștige întreținerea. Cine nu muncește, nu mănîncă, dragul meu.

— Copiii se duc să se scalde înainte de micul dejun, așa că ar putea să te strige cînd se întorc. Cîrciuma „Matrozul vesel" e chiar în drumul lor.

— Dacă mă scoală la timp, mă duc și eu să mă scald cu ei, zise Philip.

Jane, Harold și Edward începură să strige de bucurie la auzul acestei perspective și, a doua zi dimineața, Philip fu smuls dintr-un somn adînc de hoarda de copii, care dădu buzna în camera lui. Băieții începură să țopăie prin patul lui și el trebui să-i alunge cu papucii. Își puse haina și pantalonii și coborî. Abia se crăpase de ziuă și aerul era puțin înțepător; dar cerul era senin și soarele strălucea galben. Sally stătea în mijlocul drumului și o ținea pe Connie de mînă, iar pe braț ducea un prosop și un halat de baie. Acum văzu Philip că pălăria ei de soare e de culoarea levănțicii și, în contrast cu fața ei roșie și bronzată, arăta ca un măr pîrguit. Sally îl salută cu zîmbetul ei dulce care înflorea încet, și Philip observă deodată ce mici, regulați și extraordinar de albi erau dinții ei. Se miră că nu-i atrăseseră atenția pînă atunci.

— Eu eram de părere să te lăsăm să dormi, zise ea, dar ăștia nici n-au vrut să audă și au ținut morțiș să te scoale. Eu ziceam că poate nu voiai să vii.

— Ba da, cum să nu?

Merseră pe drum, iar apoi traversară mlaștinile. Pe scurtătura asta nu era decît un kilometru și ceva pînă la malul mării. Valurile erau cenușii și păreau reci, și Philip începu să dîrdîie numai cît le văzu; dar copiii își smulseră într-o clipă hainele și alergară chiuind în apă. Sally făcea totul cu oarecare încetineală și nu intră în apă decît după ce toți ceilalți se zbenguiau în jurul lui Philip, stropindu-l. Înotul era singurul său talent; în apă se simțea în elementul lui; și curînd îi făcu pe toți să-l imite cum se joacă de-a delfinul, apoi de-a omul care se îneacă, după care maimuțări pe o cucoană grasă care se

teme să nu-şi ude părul. Se distrară grozav în apă şi Sally trebui să dea dovadă de multă severitate pentru a-i convinge să iasă afară.

— Eşti mai rău decît ei toţi la un loc, îi zise ea lui Philip, cu maniera ei gravă şi maternă care era deopotrivă comică şi înduioşătoare. Nu sînt nici pe sfert aşa de neastîmpăraţi cînd nu eşti aici.

Se întoarseră la barăci, Sally cu părul ei strălucitor atîrnîndu-i pe umăr şi cu pălăriuţa de soare în mînă, dar, cînd ajunseră la locuinţa lor, doamna Athelny pornise deja spre lanul de hamei. Athelny, îmbrăcat cu cea mai veche pereche de pantaloni pe care ar fi putut s-o poarte cineva şi cu jacheta încheiată la nasturi pînă sus ca să nu se vadă că n-are cămaşă pe el, şi pe cap cu o pălărie moale cu boruri largi, frigea nişte scrumbii la un foc de vreascuri. Era foarte încîntat de sine ; arăta ca un brigand autentic. De îndată ce văzu grupul tinerilor apropiindu-se, începu să cînte cît îl ţinea gura corul vrăjitoarelor din *Macbeth*, deasupra scrumbiilor bine mirositoare.

— Să nu vă mocăiţi mult la micul dejun că o să se supere mama, zise el cînd ajunseră acolo.

Peste cîteva minute, Harold şi cu Jane, ţinînd încă feliile de pîine cu unt în mînă, porniră să străbată pajiştea ca să ajungă pe lanul de hamei. Plecară ultimii. Un lan de hamei era una dintre priveliştile care îi aminteau lui Philip de copilăria lui, şi pentru el uscătoriile de hamei erau cea mai reprezentativă imagine a peisajului din comitatul Kent. Philip o urmă pe Sally printre lanurile de hamei fără cel mai mic simţămînt de inedit sau dezrădăcinare, ci exact ca şi cum ar fi fost la el acasă. Soarele începuse să strălucească puternic şi arunca umbre cu contururi clare. Philip îşi desfătă ochii cu priveliştea bogată a frunzelor verzi. Hameiul începuse să se îngălbenească şi pentru el avea frumuseţea şi flacăra pe care poeţii din Sicilia au descoperit-o în strugurii vineţii. În timp ce mergeau, Philip se simţi copleşit de vegetaţia luxuriantă. Din pămîntul gras al ţinutului se înălţa o aromă dulce, şi capricioasa briză de septembrie era încărcată de parfumul plăcut al hameiului. Athelstan

simți instinctiv bucuria și entuziasmul, așa că din pieptul lui izbucni un cîntec, dar vocea era în schimbare, pentru că avea vreo cincisprezece ani, și Sally se întoarse către el.

— Taci din gură, Athelstan, că altfel o să se stîrnească furtuna.

Peste o clipă se auziră zumzetul glasurilor și foarte curînd îi întîlniră pe culegători. Munceau cu toții pe rupte, trăncănind și rîzînd fără încetare. Ședeau pe scaune, pe trepiede, pe lădițe, ținînd în preajma lor coșurile, iar unii rămăseseră în picioare lîngă panerul cel mare, aruncînd direct în el hameiul cules. Erau printre ei o mulțime de copii și chiar și prunci, unii așezați în leagăne improvizate, iar alții înfofoliți în cîte o scoarță și așezați pe pămîntul moale și uscat. Copiii mai mult se jucau decît culegeau. Femeile munceau din greu, fiind obișnuite încă din copilărie cu strînsul recoltei, și lucrau de două ori mai repede decît străinii veniți de la Londra. Se lăudau cu numărul de banițe pe care le-au cules într-o zi, dar se plîngeau că acum nu mai puteai cîștiga atîția bani ca pe vremuri; pe atunci îți dădeau un șiling pe cinci banițe, dar acum tariful era de un șiling pe opt sau nouă banițe. Pe vremuri, un culegător de ispravă putea cîștiga într-un sezon destui bani ca să-i ajungă să trăiască un an de zile, dar acum nu mai scoteai mare lucru; îți ieșea doar o vacanță gratuită și cam atît. Doamna Hill își cumpărase un pian din ceea ce cîștigase cu culesul, sau cel puțin așa zicea, dar, pe de altă parte, era și al dracului de cărpănoasă, și cui îi place să-și mănînce de sub unghie? Și cei mai mulți oameni socoteau că nu era adevărat ce spunea, că, dacă s-ar ști adevărul, poate s-ar vedea că mai scosese și ceva bani de la casa de economii ca să acopere costul pianului.

Culegătorii de hamei erau împărțiți în grupuri de zece – repartizate fiecare la cîte un paner – fără a-i mai socoti pe copii, și Athelny se lăuda cît îl ținea gura că într-o zi o să aibă un grup alcătuit în întregime din propria lui familie. Fiecare grup avea cîte un șef, a cărui îndatorire era să le dea culegătorilor sfori făcute din curmeie de hamei, cînd veneau la paner (panerul era de

fapt un sac mare pus pe un cadru de lemn, înalt cam de doi metri, și între șirurile de hamei erau instalate șiruri de asemenea panere); iar Athelny aspira tocmai la o asemenea funcție atunci cînd copiii lui aveau să fie destul de mari ca să alcătuiască un grup. Între timp, el muncea mai degrabă încurajîndu-i pe alții decît prin propriile sale eforturi. Se duse repede către doamna Athelny, care muncea de o jumătate de oră, și izbutise deja să toarne un coș în panerul cel mare. Începu să culeagă, cu țigara în colțul gurii. Afirmă că o să culeagă în ziua aceea mai mult hamei decît toți ceilalți în afară de mama; bineînțeles că nimeni nu putea să culeagă așa de mult ca mama; asta îi amintea de grelele încercări la care Afrodita o pusese pe Psyche[1] cea curioasă, și el începu să le spună copiilor povestea dragostei acesteia pentru mirele ei nevăzut. Povestea foarte frumos. Lui Philip, care-l asculta cu zîmbetul pe buze, i se păru că povestea de demult se încadra perfect în scena respectivă. Cerul era foarte albastru în anotimpul acela și el se gîndi că nici în Grecia nu putea fi mai frumos decît acolo. Copiii, cu părul blond și obrajii trandafirii, voinici, sănătoși și plini de vioiciune; contururile delicate ale tufelor de hamei; smaraldul frunzelor, provocator ca un sunet de trîmbiță; farmecul aleii înverzite care se îngusta ajungînd un simplu punct dacă priveai în lungul șirului de culegători cu pălăriuțe de soare; poate că aici era mai mult din spiritul elen decît puteai găsi în cărțile profesorilor sau în muzee. Era recunoscător pentru frumusețea Angliei. Se gîndi la drumurile albe, șerpuitoare și la gardurile vii, la pajiștile verzi mărginite de ulmi, la contururile delicate ale colinelor cu coroane de pădurici tinere, la netezimea mlaștinilor și

1. Frumoasă din mitologia greacă, rivala zeiței Afrodita (Venus) și iubita lui Eros (Cupidon), fiul acesteia, care o vizita numai pe întuneric, ascunzîndu-și chipul. Împinsă de dorința de a-l vedea, a fost părăsită de Eros. Pentru a-l recîștiga, a fost supusă la cazne de Afrodita, trebuind printre altele să aleagă un morman imens de grîne, ceea ce a reușit să facă fiind ajutată de niște furnici.

la melancolia Mării Nordului. Era foarte bucuros să le simtă frumusețea. Dar curînd Athelny începu să se agite și anunță că o să se ducă să se intereseze cum se mai simte mama lui Robert Kemp. Cunoștea pe toată lumea de la fermă și le spunea tuturor pe numele mic; cunoștea istoria familiilor lor și știa tot ce li se întîmplase de cînd se născuseră. Cu o vanitate nevinovată făcea pe gentleman-ul distins în mijlocul lor, și familiaritatea lui avea o umbră de condescendență. Philip refuză să-l însoțească.

— Vreau să-mi cîștig hrana pe ziua de azi, zise el.

— Ai dreptate, băiete, răspunse Athelny făcîndu-i semne cu mîna în timp ce se îndepărta. Cine nu muncește nu mănîncă.

# Capitolul CXIX

Philip n-avea coşul lui, ci stătea alături de Sally. Lui Jane i se părea monstruos ca el s-o ajute pe sora ei mai mare în loc s-o ajute pe ea, aşa că Philip se văzu silit să-i promită că-i va veni în ajutor de îndată ce se va umple coşul lui Sally. Sally muncea aproape la fel de iute ca şi maică-sa.

— Dar nu-ţi strici mîinile cu culesul? Ai să mai poţi coase? întrebă Philip.

— N-are nimic. Pentru cules e nevoie de mîini moi. Tocmai de aceea femeile sînt mai bune culegătoare decît bărbaţii. Dacă ai mîinile tari şi degetele ţepene de la o muncă prea aspră, nu poţi culege nici pe departe aşa de bine.

Lui Philip îi plăcea să-i urmărească mişcările îndemînatice, şi Sally la rîndul ei îl privea din cînd în cînd cu spiritul ei matern atît de amuzant şi totuşi atît de fermecător. La început, Philip era stîngaci şi fata rîdea de el. Cînd se apleca spre el ca să-i arate cum să prindă un smoc întreg dintr-odată, mîinile lor se atingeau. Philip rămase surprins cînd o văzu roşind. Nu se putea deprinde cu ideea că e femeie în toată puterea cuvîntului; pentru că o cunoştea de pe cînd era codană, era incapabil s-o considere altfel decît un copil. Şi totuşi, numărul admiratorilor ei dovedea că nu mai e o copilă. Deşi familia Athelny nu venise acolo decît de cîteva zile, unul dintre verişorii lui Sally se ţinea atîta de coada ei, încît toată lumea începuse s-o ia în răspăr. Se numea Peter Gann şi era băiatul unei surori de-a doamnei Athelny, care se măritase cu un fermier de pe lîngă Ferne. Oricine îşi

dădea seama de ce își făcea băiatul în fiecare zi drum prin lanul de hamei.

La ora opt, sună cornul ca să-i cheme la gustarea de dimineață și, cu toate că doamna Athelny le spunea că n-o meritaseră, o mîncară cu o poftă nebună. Se apucară din nou de lucru și munciră pînă la douăsprezece cînd sună iarăși cornul ca să-i cheme să prînzească. Din cînd în cînd, pontatorul venea de la un paner la altul însoțit de un vătaf care trecea – mai întîi în registrul lui, iar apoi în cel al culegătorului – numărul banițelor strînse. De îndată ce se umplea un paner, conținutul lui era măsurat cu banița și deșertat într-un sac uriaș numit „traistă"; iar pontatorul și cel care trăgea prăjinile o cărau împreună și o urcau în căruță. Athelny revenea din cînd în cînd, povestind cît a cules doamna Heath sau doamna Jones, și își implora familia să bată recordurile lor; întotdeauna ținea să stabilească recorduri și, uneori, furat de un asemenea entuziasm, strîngea de zor hamei timp de un ceas. Dar pentru el principala distracție o constituia faptul că-și putea arăta frumusețea mîinilor lui grațioase de care era extrem de mîndru. Își pierdea o mulțime de vreme făcîndu-și manichiura. Întinzîndu-și degetele ce se subțiau spre vîrf îi spunea lui Philip că nobilii spanioli dormeau pe vremuri cu mănuși unse pentru a-și păstra albeața mîinilor. Mîna care sucise gîtul Europei, remarcase el pe un ton dramatic, era de o formă și de o albeață la fel de gingașă ca o mînă de femeie; și el își privea propriile mîini în timp ce culegea cu delicatețe hameiul și ofta mulțumit de sine. Cînd se plictisea, își răsucea o țigară și-i ținea lui Philip discursuri despre artă și literatură. După-amiaza se făcea foarte cald. Munca nu mai decurgea în același ritm activ și conversația lîncezea. Flecăreala neîncetată de dimineață scădea acum, reducîndu-se la observații întîmplătoare. Picături mărunte de sudoare apăreau pe buza de sus a lui Sally și gura ei se deschidea vag în timp ce muncea. Era ca un boboc de trandafir care înflorește.

Momentul încetării lucrului depindea de situația de la uscătorie. Uneori se umplea devreme și pînă la ora

trei sau patru se strînsese tocmai atîta hamei cît se putea usca peste noapte. Atunci se încheia ziua de muncă. Dar, de obicei, abia pe la cinci se făcea ultima măsurătoare. În timp ce i se măsura panerul, fiecare grup își strîngea lucrurile și, reîncepînd să trăncănească, acum că se sfîrșise lucrul, părăsea agale lanul. Femeile se întorceau la baracă pentru a face curățenie și a pregăti cina, iar o mare parte dintre bărbați o luau spre cîrciumă. O halbă de bere era o încîntare după munca de peste zi.

Panerului familiei Athelny îi veni rîndul abia la urmă. Cînd se apropie pontatorul, doamna Athelny se ridică și-și întinse brațele oftînd de ușurare: stătuse atîtea ceasuri în aceeași poziție încît înțepenise de tot.

— Ei, și acum să mergem la „Matrozul vesel“, zise Athelny. Ritualurile zilei trebuie îndeplinite cum se cuvine și nici unul dintre ele nu este mai sacru decît acesta.

— Ia un ulcior cu tine, Athelny, zise nevastă-sa, și adu trei litri pentru cină.

Îi dădu niște bani, numărîndu-i gologan cu gologan. La tejgheaua barului, era deja plin de oameni. Avea pardoseala acoperită cu nisip, bănci de jur-împrejur, și pe pereți poze îngălbenite de boxeri din epoca victoriană. Cîrciumarul îi cunoștea pe toți clienții după nume și, în momentul acela, stătea aplecat peste tejghea, zîmbind binevoitor la doi tineri care aruncau inele într-un băț înfipt în podea: insuccesele lor erau întîmpinate de multe observații vag batjocoritoare din partea celor de față. Se făcu un loc pentru nou-sosiți. Philip se trezi așezat între un bătrîn lucrător agricol îmbrăcat în pantaloni de catifea reiată, legați cu sfoară pe sub genunchi, și un flăcău de șaptesprezece ani cu fața strălucitoare și cu un cîrlionț lipit cu multă grijă de fruntea lui roșie. Athelny ținu morțiș să-și încerce îndemînarea la aruncarea inelelor. Făcuse prinsoare pe un țap de bere că o să cîștige, și într-adevăr cîștigă. În timp ce bea în sănătatea celui care pierduse, zise:

— Mă bucur mai tare de această victorie decît dacă aș fi cîștigat *derby*-ul, băiete.

Era o figură neobișnuită între oamenii aceia de la țară, cu pălăria lui cu boruri late și cu barba ascuțită și se vedea de la o poștă că toți îl consideră tare ciudat; dar se arăta atît de binedispus și entuziasmul lui se dovedea atît de contagios, încît era imposibil să nu-l îndrăgești. Conversația se desfășura nestingherită. Se făceau tot felul de glume în vorbirea aceea lăbărțată și domoală caracteristică insulei Thanet și spiritele celui mai mare mucalit de prin partea locului erau salutate cu hohote homerice. Încîntătoare adunare! Numai o ființă cu inima într-adevăr împietrită nu s-ar fi luminat de bucurie la vederea semenilor ei. Ochii lui Philip rătăciră afară pe fereastră: era încă lumină și soarele nu asfințise; perdeluțele albe de la ferestrele cîrciumii erau legate cu o panglică roșie ca și cele ale unei căsuțe de țară, și pe pervaz erau glastre cu mușcate. La timpul potrivit, bărbații, care pierduseră vremea pînă atunci, se sculară pe rînd și porniră agale spre pajiște, unde se pregătea cina.

— Bănuiesc că ești gata de culcare, îi zise doamna Athelny lui Philip. Nu ești deprins să te scoli la cinci și să stai toată ziulica în aer liber.

— Dar mîine vii să te scalzi cu noi, nenea Philip, nu-i așa? strigară băieții.

— Bineînțeles.

Era obosit și fericit. După cină, legănîndu-se cu scaunul înspre peretele barăcii își fumă pipa privind în adîncul nopții. Sally era ocupată. Mereu intra și ieșea din baracă și el urmări alene gesturile ei metodice. Îi atrase atenția mersul ei; nu era deosebit de grațios, dar era degajat și sigur; își legăna picioarele din șolduri și tălpile ei călcau foarte hotărît pămîntul. Athelny plecase să stea la taclale cu un vecin, și curînd Philip o auzi pe nevastă-sa adresîndu-se în general celor de față.

— Ei poftim, nu mai am ceai, și aș fi vrut să se ducă Athelny pînă la doamna Black să-mi cumpere o cutie.

După o pauză, doamna Athelny reluă, vorbind mai tare:

— Sally, ia du-te tu pînă la doamna Black și cumpără-mi un sfert de kilogram de ceai, că l-am terminat.

— Cu plăcere, mamă.

Căsuța doamnei Black, situată la vreo jumătate de milă de acolo, servea și de oficiu poștal, și de magazin universal. Sally ieși din baracă lăsîndu-și mînecile în jos.

— Nu vrei să vin cu tine, Sally? întrebă Philip.

— Nu te deranja. Nu mi-e frică să mă duc singură.

— Nici nu mi-a trecut prin cap una ca asta; dar, oricum, se apropie ora mea de culcare și mă gîndeam să-mi dezmorțesc nițel picioarele.

Sally nu răspunse și porniră împreună. Drumul era alb și pustiu. În noaptea de vară nu se auzea nici un sunet. Nici ei nu vorbiră prea mult.

— Încă mai e din cale-afară de cald, nu-i așa? zise Philip.

— Mie mi se pare o vreme minunată pentru anotimpul ăsta.

Dar tăcerea lor nu părea deloc stînjenitoare. Ei erau bucuroși să meargă alături și nu simțeau nevoia să rostească multe cuvinte. Deodată, la un pîrleaz, dintr-un gard auziră șoapte domoale și prin întuneric deslușiră două siluete. Stăteau strînse una într-alta și nu se mișcară nici cînd trecură Philip și cu Sally pe acolo.

— Mă întreb cine o fi fost? zise Sally.

— Păreau destul de fericiți, nu-i așa?

— Bănuiesc că ne-au luat și pe noi drept îndrăgostiți.

Văzură în fața lor lumina căsuței doamnei Black și, peste cîteva minute, intrară în prăvălioară. O clipă, lumina puternică dinăuntru îi orbi.

— Ați venit cam tîrziu, zise doamna Black. Tocmai mă pregăteam să trag obloanele.

Se uită la ceas.

— E aproape nouă.

Sally ceru un sfert de kilogram de ceai (doamna Athelny nu se hotăra niciodată să cumpere mai mult dintr-odată) și apoi porniră din nou la drum. Din cînd în cînd, se auzea strigătul scurt și aspru al vreunei vietăți de noapte, dar asta nu făcea parcă decît să accentueze tăcerea.

— Cred că dacă am sta liniștiți am auzi vuietul mării, zise Sally.

Își încordară auzul și imaginația îi făcu să perceapă un sunet slab de vălurele care spală pietrișul. Cînd trecură din nou prin dreptul pîrleazului, îi văzură pe îndrăgostiți tot acolo, dar acum nu mai vorbeau; erau strînși unul în brațele celuilalt și buzele bărbatului o sărutau aprins pe fată.

— Par foarte ocupați, zise Sally.

Dădură colțul drumului și o clipă îi izbi o boare de vînt cald. Pămîntul emana o mireasmă proaspătă. Era ceva straniu în noaptea care palpita și ceva nedefinit părea să fie în așteptare; deodată liniștea deveni încărcată de semnificații. Philip avu un sentiment ciudat în inimă, care părea prea plină, gata să se topească (expresiile acestea banale redau foarte precis senzația aceea curioasă); era fericit și nerăbdător, așteptînd un anumit lucru. Îi veniră în minte versurile acelea în care Jessica[1] și Lorenzo își șoptesc unul altuia vorbe melodioase care se îmbină perfect; dar pasiunea strălucește luminoasă și limpede printre imaginile care îi amuză. Philip nu știa ce anume din aerul înconjurător îi trezise simțurile atît de acut și ciudat; i se părea că e pur și simplu un suflet care se bucură de miresmele, sunetele și balsamurile pămîntului. Niciodată nu se simțise atît de invadat de frumusețe. Îi era teamă ca nu cumva Sally să rupă vraja, vorbind, dar ea nu scotea un cuvînt, și el își dădu seama că de fapt ar fi vrut să-i audă vocea. Tonurile ei joase și calde reprezentau însuși glasul nopții la țară.

Sosiră la ferma pe care trebuia să o străbată Sally pentru a se înapoia la barăci. Philip intră ca să-i țină deschisă portița.

— Ei, mă tem că aici o să trebuiască să-ți spun „noapte bună".

— Îți mulțumesc că ai făcut tot drumul ăsta cu mine.

Sally îi întinse mîna și, strîngîndu-i-o, Philip îi spuse:

— Dacă ai fi cu adevărat drăguță m-ai săruta și tu la despărțire, cum fac și frații tăi.

---

1. Fiica lui Shylock din *Negușătorul din Veneția* de Shakespeare, care se îndrăgostește de Lorenzo și fuge cu el.

— N-am nimic împotrivă, zise ea.

Philip vorbise doar aşa în glumă. Voia s-o sărute pur şi simplu pentru că era fericit şi pentru că o plăcea, şi pentru că noaptea era atît de încîntătoare.

— Ei, atunci noapte bună, zise el rîzînd şi trăgînd-o spre el.

Sally îi întinse gura; buzele ei erau calde, cărnoase şi moi; Philip zăbovi ceva mai mult fiindcă prea semănau cu o floare; apoi, fără să-şi dea seama cum, fără să fi avut această intenţie, o cuprinse în braţe. Ea se lăsă, fără să scoată o vorbă. Avea un trup voinic, cu carnea tare. Îi simţi bătăile inimii lipite de pieptul lui. Apoi îşi pierdu capul. Simţurile îl copleşiră ca năvala apelor ieşite din matcă. O trase în umbra întunecoasă a gardului viu.

# Capitolul CXX

Philip dormi ca un butuc și se trezi tresărind cînd Harold îl gîdilă pe față cu o pană. Cînd deschise ochii, auzi un strigăt de fericire. Era beat de somn.

— Scoală-te, leneșule, zise Jane. Sally zice că nu te așteaptă dacă nu te grăbești.

Atunci își aminti ce s-a întîmplat. I se făcu inima cît un purice și, după ce apucase pe jumătate să se scoale din pat, se opri; nu știa cum s-o întîmpine; era copleșit de o invazie bruscă de reproșuri pe care și le făcea singur și regreta amarnic tot ceea ce se întîmplase. Ce-o să-i spună ea acum dimineața? Se temea cumplit de întîlnirea cu ea și se întreba cum de a putut să fie atît de zevzec? Dar copiii nu-i dădură răgaz; Edward îi luă slipul și prosopul, Athelstan smulse cearșaful de pe el și peste trei minute tropăiau cu toții pe drum. Sally îl întîmpină cu un zîmbet la fel de blînd și nevinovat ca întotdeauna.

— Da' știu că te mocăi mult la îmbrăcat! zise ea. Credeam că nu mai vii.

Comportarea ei nu se schimbase absolut deloc. El se așteptase să vadă vreo schimbare, subtilă sau evidentă; își închipuia că felul ei de a-l trata o să trădeze rușine sau furie, sau poate mai multă familiaritate; dar nu era nimic din toate astea.

Era exact ca înainte. Se îndreptară cu toții împreună spre malul mării, vorbind și rîzînd; Sally era tăcută, dar asta o caracteriza; era rezervată, dar parcă o văzuse vreodată altfel? Și era blîndă. Nici nu se dădea în vînt după conversația cu el, dar nici n-o evita. Philip era uluit. El se așteptase ca întîmplarea din seara trecută să

fi pricinuit o adevărată revoluție în ea, dar, cînd colo, totul decurgea ca și cum nu s-ar fi petrecut absolut nimic; parcă ar fi fost un vis; și, în timp ce Philip mergea înainte, cu o fetiță atîrnată de un braț și cu un băiețel de celălalt, și flecărea cît mai nepăsător cu putință, nu înceta să caute o explicație. Se întreba dacă Sally avea de gînd să dea cu totul uitării întîmplarea. Era posibil să fi fost și ea furată o clipă de simțuri, ca și el, și, tratînd ceea ce se petrecuse drept un accident datorat unor împrejurări neobișnuite, se hotărîse poate să-și scoată complet din minte chestiunea. Dar asta ar fi însemnat să-i atribuie o putere de gîndire și o înțelepciune matură care nu se potriveau nici cu vîrsta, nici cu firea ei. Pe de altă parte, el își dădea seama că n-o cunoaște absolut deloc. Întotdeauna avusese ceva enigmatic în ea.

Jucară leapșa în apă și scăldatul se dovedi la fel de vesel și zgomotos ca și în ziua anterioară. Sally se purta cu ei toți ca o mamă, nescăpînd pe nici unul din ochi și strigînd după ei dacă se îndepărtau prea mult. Ea înota foarte serioasă, înainte și înapoi, pe cînd ceilalți se apucau de năzbîtii, și, din cînd în cînd, se întorcea pe spate, făcînd pluta. Imediat ieși și începu să se usuce; îi strigă pe ceilalți pe un ton mai mult sau mai puțin peremptoriu și, în cele din urmă, nu mai rămase în apă decît Philip. Profită de ocazie ca să înoate după pofta inimii. Acum, în a doua dimineață, era mai deprins cu apa rece și se desfăta în prospețimea ei sărată; îl bucura faptul că-și poate mișca în voie mîinile și picioarele și mîngîia apa cu mișcări prelungi și ferme. Dar Sally, înfășurată într-un prosop, veni pînă la malul apei.

— Philip, ai să ieși afară în clipa asta, strigă ea ca la un băiețel lăsat de maică-sa în grija ei.

Și cînd Philip, zîmbind amuzat de maniera ei autoritară, se apropie de ea, Sally îl luă în primire:

— Nu ești deloc cuminte că stai atîta vreme în apă. Uite, ți s-au învinețit de tot buzele și-ți clănțănesc dinții.

— Bine, bine, uite că ies.

Sally nu-i mai vorbise niciodată în felul ăsta. S-ar fi zis că cele întîmplate îi dădeau oarecum un drept asupra

lui. Şi ea îl considera un copil pe care trebuia să-l îngrijească. Peste cîteva minute, se îmbrăcară cu toţii şi luară drumul înapoi. Sally se uită la mîinile lui Philip.

— Ia uită-te, sînt vinete.

— Lasă, dragă, că nu-i nimic, e o chestie de circulaţie. Peste un minut o să-mi revină sîngele.

— Ia dă-le încoace!

Îi luă mîinile între-ale ei şi i le frecă, mai întîi dreapta şi apoi stînga, pînă îşi recăpătară culoarea normală. Philip, emoţionat şi nedumerit, se uita la ea. Nu-i putea spune nimic din pricina copiilor şi nici nu-i întîlni privirea; dar era convins că ochii ei nu-i evită anume pe ai lui, ci pur şi simplu întîmplarea făcuse să nu-şi încrucişeze privirile. În cursul zilei nimic din purtarea ei n-o arăta cîtuşi de puţin conştientă că s-ar fi petrecut ceva între ei. Poate doar faptul că era ceva mai vorbăreaţă decît de obicei. Cînd se aşezară din nou cu toţii în lanul de hamei, ea îi spuse maică-sii că Philip n-a fost deloc cuminte şi că a stat în apă pînă s-a învineţit de frig. Părea de necrezut şi totuşi se părea că singurul efect al întîmplării din seara trecută fusese să stîrnească în ea un sentiment de ocrotire faţă de el; avea aceeaşi dorinţă instinctivă de a-l trata ca o mamă pe care o manifesta şi faţă de fraţii şi surorile ei.

Abia seara fu din nou singur cu ea. Gătea cina, iar Philip şedea pe iarbă lîngă foc. Doamna Athelny se dusese în sat ca să facă nişte cumpărături, iar copiii se împrăştiară să-şi vadă de-ale lor. Philip şovăia dacă să vorbească sau nu. Era foarte agitat. Sally îşi vedea de treabă, senină şi competentă, şi accepta cu placiditate tăcerea care pe el îl stînjenea atît de mult. Philip nu ştia cum să înceapă. Sally vorbea rareori dacă nu-i adresa altcineva cuvîntul sau dacă n-avea ceva deosebit de spus. În cele din urmă, Philip nu mai putu suporta.

— Nu eşti supărată pe mine, Sally? izbucni el pe neaşteptate.

Sally ridică ochii, calmă, şi-l privi fără emoţie.

— Eu? Nu. De ce-aş fi?

Philip fu surprins și nu răspunse. Sally dădu la o parte capacul de pe o oală, amestecă în ea și puse capacul la loc. În aer se răspîndi un miros apetisant. Sally se mai uită o dată la Philip cu un zîmbet calm care abia îi deschise buzele; de fapt zîmbetul era mai mult în ochi.

— Eu te-am plăcut dintotdeauna, zise ea.

Inima lui Philip zvîcni tare în piept; simți cum îi năvălește sîngele în obraji. Zîmbi silit, firav.

— N-am știut asta.

— Pentru că ești un fleț.

— Nu înțeleg de ce mă placi.

— Nici eu.

Sally mai puse vreascuri pe foc.

— Am știut că te plac din ziua în care ai venit la noi atunci cînd dormiseși pe afară și flămînziseși zile întregi, ți-aduci aminte? Atunci cînd eu și cu mama ți-am pregătit pătuțul lui Thorpe.

Philip se împurpură iar, pentru că habar n-avusese că ea știa ce s-a întîmplat atunci. De altfel și el își amintea incidentul cu groază și rușine.

— De aceea n-am vrut să am nimic de-a face cu alții. Ți-aduci aminte de tînărul ăla cu care voia mama să mă mărit? Eu l-am lăsat să vină la noi la ceai pentru că o ținea tot una și bună, dar știam de la început că am să-l refuz.

Philip era atît de surprins încît nu găsea nimic de spus. În inima lui stăruia un sentiment ciudat; nu știa exact ce este, afară doar de cazul cînd ar fi fost fericire. Sally mai amestecă o dată în oală.

— Copiii ăia ar trebui să se grăbească să vină încoace. Nu știu unde s-or fi împrăștiat. E gata cina.

— Să mă duc să văd dacă nu-i pot găsi eu? întrebă Philip.

Era o adevărată ușurare să poată vorbi despre lucruri practice.

— Mda, ca să-ți spun drept, n-ar fi rău deloc... Uite că vine și mama.

Apoi, cînd Philip se ridică, Sally îl privi fără pic de stînjeneală.

— Să vin să mă plimb cu tine diseară după ce-i culc pe copii?

— Da.

— Atunci așteaptă-mă acolo la pîrleaz și, cînd sînt gata, vin și eu.

Philip aşteptă sub lumina stelelor, așezat pe pîrleaz; de-o parte şi de alta era gardul viu cu mure care dădeau în pîrg. Din pămînt se înălțau aromele îmbelşugate ale nopții și aerul era dulce și liniștit. Inima îi bătea nebunește în piept. Nu înțelegea nimic din ceea ce i se întîmpla. Pentru el, noțiunea de pasiune era asociată cu strigăte și lacrimi, și izbucniri, și la Sally nu era nimic din toate astea; dar el nu știa ce altceva decît pasiunea ar fi putut s-o determine să i se dea lui.

Dar o pasiune pentru el? N-ar fi fost surprins dacă ea ar fi căzut în brațele vărului ei – Peter Gann – băiat înalt, subțirel și drept ca lumînarea, cu fața arsă de soare, cu mersul elastic și pașii lungi. Philip se întrebă ce-o fi găsind fata la el. De fapt, nici nu știa dacă Sally îl iubește așa cum înțelegea el iubirea. Și totuși? Era convins de puritatea ei. Avea o vagă idee că fusese vorba de o îmbinare a multor lucruri, lucruri pe care ea le simțea fără însă a fi conștientă de ele – beția aerului și mirosul hameiului, și noaptea, instinctele sănătoase ale unei femei lipsite de afectare, o tandrețe care umplea inima pînă la refuz și un sentiment care avea în el ceva de mamă, ceva de soră; și ea îi dăduse tot ce putea să dea, pentru că inima ei era darnică.

Auzi pași pe drum și din întuneric se desprinse o siluetă.

— Sally, șopti el.

Sally se opri și se apropie de pîrleaz și, odată cu ea, veniră și mirosurile dulci și curate ale peisajului rural. Parcă ar fi adus cu ea aroma fînului de curînd cosit, mireasma hameiului copt și prospețimea ierbii tinere. Buzele ei lipite de ale lui erau moi și cărnoase, și simțea din plin trupul ei frumos și puternic în brațele lui.

— Lapte și miere, zise el. Tu ești ca un rîu de lapte și miere.

O sili să-și închidă ochii și-i sărută pe rînd pleoapele. Brațul ei voinic și musculos era gol pînă la cot; el îl pipăi și se minună de frumusețea lui; strălucea prin beznă; Sally avea o piele ca cea pictată de Rubens, uluitor de deschisă la culoare și transparentă, și pe o parte a brațului erau perișori aurii. Era brațul unei zeițe saxone. Dar nici o ființă nemuritoare nu avea o naturalețe atît de perfectă și de familiară; și Philip se gîndi la grădina unei căsuțe cu flori dragi care înfloresc în inimile tuturor oamenilor, la nalba și la trandafirul alb cu roșu numit și Lancaster[1], și la coada șoricelului, și la garofița de grădină, și la caprifoi, nemțișor și ochii șoricelului.

— Cum poți să ții tu la mine? o întrebă el. Sînt un om neînsemnat, și infirm, și banal, și urît.

Sally îi apucă fața cu amîndouă mîinile și-l sărută pe gură.

— Ești un mare fleț, asta ești, zise ea.

1. Aluzie la emblemele casei de York și Lancaster, reprezentînd un trandafir alb, respectiv unul roșu, fapt care a făcut ca războiul civil din anii 1455-1485, purtat între cele două case, să capete denumirea de Războiul celor Două Roze.

# Capitolul CXXI

Cînd se încheie culesul hameiului, Philip se întoarse la Londra împreună cu familia Athelny, avînd în buzunar confirmarea angajării ca intern la Spitalul Sf. Luca. Își închirie o garsonieră modestă în cartierul Westminster și, la începutul lunii octombrie, intra în pîine. Munca era interesantă și variată; în fiecare zi învăța ceva nou; se simțea un om oarecum important; și o vedea destul de des pe Sally. Viața i se părea neobișnuit de plăcută. De obicei, era liber pe la șase, în afară de zilele în care făcea de serviciu la dispensar, și după aceea se ducea la atelierul la care lucra Sally ca s-o aștepte la ieșire. Mai totdeauna erau cîțiva tineri care se învîrteau prin fața „intrării de serviciu" sau ceva mai departe, la primul colț; și fetele care ieșeau perechi-perechi sau în mici grupuri, își dădeau coate sau începeau să chicotească, de îndată ce-i recunoșteau. Îmbrăcată cu rochia ei neagră simplă, Sally arăta cu totul altfel decît fetișcana de la țară care culesese hamei cot la cot cu el. Pornea repede-repede din ușa atelierului, dar încetinea pasul cînd îl întîlnea și-l saluta cu obișnuitul ei zîmbet calm. Mergeau împreună pe străzile aglomerate. El îi vorbea despre munca de la spital, iar ea îi povestea ce-a făcut în ziua respectivă la atelier. Philip ajunsese să știe numele tuturor colegelor ei. Constată că Sally are un simț al ridicolului – foarte stăpînit, dar nu mai puțin dezvoltat – și făcea observații extrem de amuzante prin umorul lor neașteptat despre fetele de la atelier sau despre bărbații care mureau după ele. Relata într-un fel foarte caracteristic, grav, de parcă n-ar fi avut nimic comic în el, și totuși atît de pătrunzător și

ascuțit, încît îl făcea pe Philip să izbucnească în hohote de încîntare. Apoi se uita la el cu ochi zîmbitori care arătau că și ea e conștientă de umorul pe care-l are. Își strîngeau mîna cînd se întîlneau și se despărțeau tot atît de oficial. Odată, Philip o pofti să ia ceaiul în garsoniera lui, dar ea refuză.

— Nu. Asta n-am s-o fac. Ar fi ciudat.

Niciodată nu schimbau o vorbă de iubire. Parcă Sally nici n-ar fi dorit altceva decît tovărășia lui pe drum. Și totuși, Philip avea convingerea deplină că fata se bucură cînd e cu el. Pentru el, Sally rămînea aceeași enigmă pe care o reprezentase de la început. Nu ajungea nici acum să-i înțeleagă comportarea; dar, cu cît o cunoștea mai bine, cu atît o îndrăgea mai mult; era capabilă și stăpînită și de o cinste fermecătoare; simțeai că te poți bizui pe ea în orice împrejurare.

— Ești o fată grozav de cumsecade, îi zise el odată, fără nici o legătură.

— Eu cred că sînt la fel ca toți ceilalți, răspunse ea.

Philip știa că n-o iubește. Simțea pentru ea o mare afecțiune și-i plăcea tovărășia ei, cu ciudata ei putere de alinare; și avea pentru ea un sentiment pe care i se părea ridicol să-l manifeste față de o ucenică de croitorie în vîrstă de nouăsprezece ani: o respecta. Și îi admira sănătatea impresionantă. Era un animal splendid, fără nici cel mai mic defect; și perfecțiunea fizică îl umplea întotdeauna de un respect plin de admirație. Fata îl făcea să se simtă nedemn.

Apoi, într-o bună zi, la vreo trei săptămîni după ce se întorseseră la Londra, în timp ce umblau împreună, Philip observă că fata e neobișnuit de tăcută. Seninătatea expresiei ei fusese umbrită de o ușoară cută ivită între sprîncene; era începutul unei încruntări.

— Ce s-a întîmplat, Sally? întrebă el.

Fata nu întoarse capul spre el și privi drept înainte și se coloră și mai tare la față.

— Nu știu.

Philip înțelese imediat ce e în mintea ei. Brusc, inima începu să-i bată mai repede și simți că pălește.

— Ce vrei să spui? Te temi că...?

Se opri locului. Nu putea merge mai departe. Niciodată nu-i trecuse prin minte o asemenea eventualitate. Apoi văzu că fetei îi tremură buzele și că de abia se ține să nu plîngă.

— Nu sînt prea sigură. Poate că nu-i nimic de fapt.

Merseră o vreme în tăcere pînă ajunseră în colț la Chancery Lane, unde se despărțeau întotdeauna. Sally îi întinse mîna și zîmbi.

— Încă nu trebuie să te neliniștești. Să sperăm că toate or să se aranjeze.

Philip se îndepărtă cu mintea cuprinsă într-un vălmășag de gînduri. Vai, ce zevzec fusese! Ăsta e primul lucru care îl izbi, faptul că fusese un zevzec prăpădit și nenorocit; își repetă aceste cuvinte de zeci de ori, pradă mîniei. Se disprețuia. Cum putuse să se bage într-un asemenea bucluc? Dar, în același timp, pentru că gîndurile se fugăreau unul pe altul prin creierul lui, cu toate că păreau încleștate într-un caier imposibil de descîlcit, ca bucățelele unui joc de traforaj văzute într-un coșmar, se întrebă ce o să se facă. Totul era atît de limpede dinaintea ochilor lui, toate lucrurile către care tinsese de atîta vreme și care, în sfîrșit, ajunseseră să fie aproape-aproape de concretizare acum erau împinse departe de tîmpenia lui de neconceput, care ridicase o nouă piedică în cale. Philip nu fusese niciodată în stare să treacă peste ceea ce el recunoștea că e un defect în dorința sa hotărîtă de a avea o viață bine rînduită – și anume pasiunea lui de a trăi în viitor; și nici nu se apucase bine de lucru la spital că și începuse să se ocupe de aranjamentele pentru voiaj. Pe vremuri, încercase adeseori să nu-și făurească prea în amănunt planurile, pentru că asta nu-i adusese decît dezamăgiri; dar acum, cînd țelul său era atît de aproape, nu vedea nici un rău în a se lăsa în voia unui dor căruia îi venea atît de greu să i se împotrivească. În primul rînd, voia să se ducă în Spania. Asta era țara pe care o avea el la inimă; și, între timp, ajunsese să fie pătruns de spiritul ei, de romantismul și culoarea, și istoria, și grandoarea ei; simțea că pentru el această

țară deține în mod special un mesaj pe care nici un alt tărîm nu putea să i-l transmită. Cunoștea deja minunatele orașe vechi, de parcă ar fi bătut din copilărie ulițele lor întortocheate: Cordova, Sevilla, Toledo, Leon, Tarragona, Burgos. Marii pictori ai Spaniei erau pictorii sufletului lui, și pulsul i se accelera cînd își imagina extazul de care ar fi fost cuprins aflîndu-se față în față cu operele acelea, mult mai semnificative decît oricare altele pentru inima lui chinuită și neliniștită. Îi citise pe marii poeți, mai caracteristici pentru neamul lor decît poeții altor țări, întrucît păreau să-și fi găsit un izvor de inspirație nicidecum în curentele generale ale literaturii mondiale, ci în cîmpiile toride și înmiresmate și în munții sumbri ai țării lor. Încă vreo cîteva luni de-aci înainte și avea să audă, cu propriile sale urechi, vorbindu-se de jurîmprejurul lui limba care i se părea cea mai potrivită pentru măreția sufletului și a pasiunii. Gustul său rafinat îi sugerase că Andaluzia e prea moale și senzuală, chiar puțin vulgară, pentru a-i satisface ardoarea; și imaginația lui prefera să hălăduiască mai mult pe întinderile bătute de vînturi ale Castiliei și prin asprimile magnifice ale peisajului aragonez și leonez. Nu știa exact ce anume o să-i ofere aceste contacte necunoscute, dar simțea că o să adune în ele o forță și o hotărîre care o să-l facă mai capabil să înfrunte și să înțeleagă minunile multiple și diverse ale unor locuri mai îndepărtate și mai stranii.

Pentru că nu era decît un început. Intrase în contact cu diferitele societăți de navigație care angajau medici pe vapoarele lor și le cunoștea exact rutele, iar de la oamenii care călătoriseră cu ele știa care sînt avantajele și dezavantajele fiecărei linii. Excluse de la început Compania Orientală și Compania P & O[1]. Era greu să obții un loc pe un vapor de-al lor; și pe urmă, faptul că ele aveau mai mult vase de pasageri îi lăsa prea puțină libertate personalului medical; dar erau alte societăți care trimiteau cargoboturi mari în călătorii tihnite în

1. Societatea de Navigație Peninsulară și Orientală.

Orient, cu escale de diferite durate prin tot soiul de porturi, uneori o zi sau două, iar alteori două săptămîni, dîndu-ți răgaz suficient; și adeseori era posibil să mai faci și o plimbare în interiorul țării respective. Salariul era prost și mîncarea la limita acceptabilului, așa că posturile acestea nu erau prea solicitate, și deci un absolvent de la școala londoneză avea cele mai multe șanse să obțină unul dacă-l cerea. Întrucît pasageri erau puțini – doar unul-doi dacă se nimereau să plece după treburi din vreun port mai mic în altul – viața pe bord era plăcută, și atmosfera prietenoasă. Philip știa pe de rost lista escalelor pe care le făceau; și fiecare dintre aceste orașe îi evoca viziuni ale soarelui tropical, ale culorilor magice și ale forfotei unei vieți intense, misterioase. Viața! Asta dorea el. În sfîrșit avea să intre în contact direct cu viața. Și, poate, de la Tokio sau Shanghai ar fi fost posibil să se transfere la o altă companie de navigație și să coboare pînă la insulele Pacificului de Sud. Pretutindeni era nevoie de medici. Ar fi avut poate ocazia să se ducă în interiorul Birmaniei, și ce jungle luxuriante n-ar fi putut vizita în Sumatra sau Borneo? Era încă tînăr și timpul nu conta pentru el. În Anglia nu era legat de nimic și de nimeni, n-avea rude și nici prieteni; putea cutreiera lumea în lung și-n lat timp de ani de zile, învățînd să cunoască frumusețea, și minunăția, și diversitatea vieții.

Și acum se ivise întîmplarea asta. Își alungă din minte gîndul că poate Sally s-a înșelat; avea o ciudată certitudine că fata are dreptate; la urma urmei, era și foarte probabil; oricine își putea da seama că natura a plămădit-o ca să fie mamă. El știa ce ar trebui să facă. N-ar trebui să lase ca incidentul să-l abată nici măcar cu o iotă din cale. Se gîndi la Griffiths; își putea foarte ușor închipui cu cîtă indiferență ar fi primit tînărul acela o asemenea veste; ar fi considerat-o o pacoste îngrozitoare și și-ar fi luat îndată picioarele la spinare, ca un băiat înțelept ce era; ar fi lăsat-o pe fată să se descurce cum putea. Philip își spuse că dacă acest lucru s-a întîmplat era numai și numai pentru că fusese din capul locului

inevitabil. Iar el nu era cu nimic mai vinovat decît Sally; fata nu era de pe altă lume și știa cum stau lucrurile. Și nu-și asumase riscul cu ochii închiși. Dar ar fi fost o nebunie pentru el să permită unui asemenea accident să-i tulbure întregul curs al vieții. Era unul dintre puținii oameni profund conștienți de caracterul efemer al vieții și de necesitatea stringentă de a profita din plin de ea. Pentru Sally, avea să facă tot ce va putea; îi dădea mîna să-i ofere o sumă suficientă. Un caracter puternic nu s-ar lăsa niciodată abătut de la țelurile lui.

Philip își spuse toate astea, dar știa foarte bine că n-o s-o poată face. Pur și simplu nu era în stare. Se cunoștea destul de bine.

„Sînt al dracului de slab de înger", mormăi el pierzîndu-și nădejdea.

Sally îi acordase încrederea ei și se purtase frumos cu el. Philip pur și simplu nu putea face un lucru care, în pofida rațiunii lui, rămînea totuși oribil. Știa că n-o să-i tihnească deloc călătoriile dacă o să-l obsedeze gîndul că ea e nenorocită. Și, pe urmă, mai era vorba și de tatăl și mama ei; ei îl trataseră întotdeauna admirabil; era imposibil să le răsplătească bunătatea cu ingratitudine. N-avea altceva de făcut decît să se însoare cît mai repede posibil cu Sally. O să-i scrie doctorului South, o să-i spună că se căsătorește curînd și că, dacă oferta lui mai e valabilă, el e gata s-o accepte. Genul acesta de clientelă, în rîndurile sărăcimii, era singurul la care putea spera; în mijlocul săracilor, infirmitatea lui nu conta și ei nici n-aveau să rînjească disprețuitori văzînd felul simplu de a fi al soției lui. Era curios că se gîndea la ea ca fiind nevasta lui, asta îi dădea o senzație ciudată, dar dulce; și în suflet i se revărsă un val de emoție la gîndul că ea poartă în pîntece copilul lui. Nu se îndoia că doctorul South o să-l accepte cu bucurie și începu să-și imagineze viața pe care o s-o ducă împreună cu Sally în satul acela de pescari. O să aibă o căsuță cu vedere spre mare și o să urmărească vapoarele maiestuoase îndreptîndu-se spre țări pe care el n-o să ajungă niciodată să le cunoască. Poate că ăsta era și lucrul cel mai înțelept. Cronshaw îi

spusese că realitățile vieții nu contau cîtuși de puțin pentru cel care, prin puterea imaginației, ținea în mînă tărîmurile îngemănate ale spațiului și timpului. Era adevărat. „O vei iubi mereu, mereu va fi frumoasă."[1] Cadoul de nuntă pentru soția lui avea să fie alcătuit din marile lui speranțe. Jertfire de sine! Philip se simțea înălțat sufletește de frumusețea ei și toată seara nu se gîndi decît la această jertfă. Era atît de emoționat încît nu mai putea citi. Parcă îl goni cineva afară pe stradă și se plimbă în sus şi în jos pe Birdcage Walk, cu inima bătîndu-i de bucurie. Murea de nerăbdare. Voia să vadă fericirea oglindită pe fața lui Sally cînd o să-i facă această propunere și, dacă n-ar fi fost atît de tîrziu, s-ar fi dus chiar atunci la ea. Își alcătui în minte tabloul serilor lungi pe care avea să le petreacă împreună cu Sally în locuința lor intimă, cu storurile ridicate ca să poată savura priveliştea mării; el cu cărțile lui, ea aplecată asupra lucrului de mînă, cu fața ei gingașă, înfrumusețată de umbrele abajurului. Aveau să vorbească despre copilaşul care creştea și, cînd Sally își va întoarce ochii spre el, o să poată citi în ei flacăra dragostei. Și pescarii cu nevestele lor, care-i alcătuiau clientela, o să înceapă să-i îndrăgească, iar ei, la rîndul lor, o să împărtășească bucuriile şi durerile acestor oameni simpli. Dar gîndurile lui reveniră la copilul pe care avea să i-l nască Sally. Deja simțea crescînd în el o pasiune devotată pentru copil. Se gîndea cum o să mîngîie brațele și picioarele splendide ale copilului; știa că o să fie un băiat frumos; și o să-i transmită băiatului toate visurile lui legate de o viață îmbelșugată și variată. Și, meditînd la peregrinările îndelungate din trecutul lui, accepta toate astea cu bucurie. Accepta diformitatea care îi îngreunase și-i înăsprise într-atît viața; știa că îi viciase caracterul, dar acum vedea totodată că, datorită ei, căpătase acea putere de introspecţie care-i adusese atîta încîntare. Fără ea n-ar fi ajuns niciodată la profunda apreciere a frumuseţii, la pasiunea lui pentru artă și literatură și la interesul pentru spectacolul variat

---

1. Citat din *Odă unei urne grecești* de John Keats (1795-1821).

al vieţii. Ridicolul şi dispreţul, care de atîtea ori îi fuseseră aruncate în faţă, făcuseră ca mintea lui să se concentreze asupra vieţii sale interioare şi dăduseră naştere acelor flori despre care el simţea că n-or să-şi piardă niciodată parfumul. Apoi văzu că normalul este lucrul cel mai rar din lume. Toţi oamenii aveau un defect sau altul, al trupului sau al minţii; se gîndi la toate cunoştinţele lui de ieri şi de azi (lumea întreagă era ca un imens spital, fără început şi fără sfîrşit); vedea o procesiune nesfîrşită de oameni cu trupul sau mintea strîmbă, unii cu boli ale cărnii, cu inima slabă sau plămînii slabi, şi alţii cu boli ale spiritului – voinţă lîncedă sau pasiune nestăpînită pentru băutură. În momentul acesta, era în stare să se lase însufleţit de o sfîntă compasiune pentru toţi ceilalţi. Erau instrumentele neputincioase ale soartei oarbe. Se vedea în stare să-l ierte pe Griffiths pentru trădare şi pe Mildred pentru chinurile pe care i le pricinuise. N-avuseseră încotro, nu se putuseră împotrivi. Singurul lucru rezonabil era să accepte ceea ce e bun în oameni şi să se arate îngăduitor cu defectele lor. Îi trecură prin minte cuvintele rostite de Mîntuitor cînd era pe moarte: „Iartă-i, Doamne, că nu ştiu ce fac".

# Capitolul CXXII

Aranjase cu Sally s-o întîlnească sîmbătă la Galeria Națională. Ea trebuia să vină acolo de îndată ce scăpa de la atelier și se înțeleseseră să ia prînzul împreună. N-o mai văzuse de două zile și, în tot acest timp, entuziasmul nu-l părăsise nici o clipă. Tocmai pentru că savura acest sentiment, nu făcuse nici o încercare de a o vedea pe Sally. Își repetase în gînd cuvînt cu cuvînt ceea ce avea să-i spună și felul în care voia să-i vorbească. Acum însă nu mai putea suporta așteptarea. Îi scrisese doctorului South și avea în buzunar telegrama de răspuns pe care o primise chiar în dimineața aceea:

*„Concediez imbecilul cu oreion. Cînd vii?"*

Philip porni de-a lungul Străzii Parlamentului. Era o zi frumoasă și lumina soarelui strălucitor, dar rece dansa pe străzi. Trotuarele erau pline de lume. În depărtare, se vedea o ceață subțire care estompa gingaș contururile nobile ale clădirilor. Traversă Piața Trafalgar. Deodată inima i se răsuci dureros în trup; văzu în fața lui o femeie care i se păru a fi Mildred. Avea aceeași siluetă și același mers, cu felul ei caracteristic de a-și tîrî picioarele. Fără să se gîndească, dar cu inima bătîndu-i agitată, se grăbi s-o ajungă din urmă și, cînd femeia întoarse capul, constată că e o necunoscută. Avea fața mult mai bătrînă, cu pielea galbenă și zbîrcită. Philip încetini pasul. Simți o ușurare nespusă, dar nu numai ușurare; era și dezamăgire în ceea ce simțea; îl cuprinse scîrba de el însuși. Oare n-o să se elibereze niciodată de patima aceea? În adîncul inimii lui, în ciuda a tot ceea ce i s-ar fi putut

întîmpla, simțea că o să stăruie întotdeauna o sete stranie și disperată de femeia aceea josnică. Dragostea pentru ea îi pricinuise atîtea suferințe, încît știa că n-o să scape niciodată de ea, niciodată. Numai moartea putea să-i astîmpere definitiv dorința.

Dar își smulse junghiul din inimă. Se gîndi la Sally și la ochii ei blînzi și albaștri; și, fără să-și dea seama, buzele lui schițară un zîmbet. Urcă treptele Galeriei Naționale și se opri în prima sală, ca fata să-l vadă de cum o intra. Întotdeauna era o consolare pentru el să se afle printre tablouri. Nu privea în mod special la nici unul, ci lăsa splendoarea coloritului lor, frumusețea contururilor să-i înrîurească sufletul. Imaginația lui lucra, învîrtindu-se în jurul lui Sally. O să fie o plăcere s-o ia din Londra aceea în care părea o figură cu totul nefirească, la fel ca o albăstriță într-o florărie printre orhidee și azalee; acolo, în lanul de hamei din Kent, înțelesese că ea nu aparține orașului; și era sigur că o să înflorească spre o frumusețe încă și mai aleasă sub cerul dulce din Dorsetshire. Sally veni, și Philip se sculă în picioare ca să-i iasă în întîmpinare. Era îmbrăcată în negru, cu manșete albe și cu un guler mare de olandă. Își strînseră mîinile.

— Mă aștepți de mult?

— Nu. De zece minute. Ți-e foame?

— Nu cine știe ce.

— Hai să mai stăm puțin aici, ce zici?

— Dacă vrei tu...

Rămaseră liniștiți alături fără să vorbească. Philip se bucura că o simte lîngă el. Îl încălzea sănătatea ei strălucitoare. Parcă era înconjurată de o aureolă născută dintr-un licăr de viață pe care-l purta întotdeauna cu ea.

— Ei, cum îți merge? întrebă el în cele din urmă, cu un ușor zîmbet.

— A, totul e în regulă. A fost o alarmă falsă.

— Ce vorbești?

— Ce, nu te bucuri?

Pe Philip îl cuprinse o senzație extraordinară. Fusese sigur că bănuiala lui Sally e perfect întemeiată; nici

măcar o clipă nu-i trecuse prin minte că ar fi existat posibilitatea de a se înșela. Toate planurile lui erau deodată răsturnate, și existența închipuită în atîtea amănunte nu mai era decît un vis care n-avea să se realizeze niciodată. Era din nou liber. Liber! Nu mai avea nevoie să renunțe la nici unul dintre planuri și avea din nou viața în mîinile sale ca să facă ce vrea cu ea. Dar nu simțea nici un fel de entuziasm, ci numai descurajare. I se strînse inima. Viitorul se întindea înaintea lui ca un pustiu sfîșietor și gol. Parcă ar fi navigat ani de zile pe o întindere nesfîrșită de ape între primejdii și privațiuni și ar fi ajuns în cele din urmă într-un port frumos, dar, tocmai cînd să intre în rada lui, s-ar fi stîrnit un vînt potrivnic și l-ar fi împins din nou în largul mării; și, pentru că-și lăsase mintea să stăruie prin pajiștile acestea dulci și prin pădurile încîntătoare ale pămîntului, deșerturile nesfîrșite ale oceanului îl umpleau de spaimă. Nu putea să mai înfrunte din nou singurătatea și furtuna. Sally îl privi cu ochii ei limpezi.

— Nu te bucuri? întrebă ea din nou. Credeam că o să sari în sus de bucurie.

Philip își înălță spre ea ochii tulburi de spaimă.

— Nu cine știe ce, mormăi el.

— Dar știi că ești nostim! Majoritatea bărbaților nu și-ar mai fi încăput în piele de bucurie.

Philip își dădu seama că se păcălise singur; nu jertfa de sine îl îndemnase să se gîndească la însurătoare, ci dorința de a avea o soție, un cămin și multă dragoste; și acum, cînd toate păreau să-i fugă printre degete, îl apuca disperarea. Dorea lucrul acesta mai mult decît orice altceva pe lume. Ce-i păsa lui de Spania și de orașele ei, de Cordova, Toledo și Leon? Ce însemnau pentru el pagodele Birmaniei și lagunele insulelor din Mările Sudului? Pentru el, America era chiar acum prezentă aici. I se părea că toată viața alergase după idealuri insuflate de alți oameni, prin cuvintele sau scrierile lor, și nu de dorințele propriei sale inimi. Întotdeauna își alesese drumul după ceea ce crezuse că s-ar cuveni făcut și niciodată după ceea ce dorise din tot sufletul să facă.

Acum lăsă toate acestea laoparte cu un gest de enervare. Trăise întotdeauna în viitor și prezentul îi scăpase mereu, mereu printre degete. Idealurile lui? Se gîndi la dorința lui de a crea o țesătură, complicată și frumoasă, din miriadele de amănunte fără noimă ale vieții: oare nu văzuse și el că țesătura cea mai simplă, cea în care un om se naște, muncește, se căsătorește, are copii și moare, era totodată și cea perfectă? Se prea poate că a te abandona fericirii însemna să accepți înfrîngerea, dar era o înfrîngere mult mai bună decît nenumărate victorii.

Se uită repede la Sally și se întrebă ce-o fi în mintea ei, iar apoi întoarse din nou capul.

— Voiam să te cer de nevastă, zise el.

— M-am gîndit eu că s-ar putea să-ți treacă așa ceva prin cap, dar n-aș fi vrut să-ți stau în cale.

— Cîtuși de puțin.

— Bine, dar cum rămîne cu călătoriile tale, cu Spania și toate alelalte?

— Dar de unde știi tu că eu vreau să călătoresc?

— Păi era normal să mai știu și eu cîte ceva, că doar te-am tot auzit vorbind cu tata despre călătorii pînă vă venea rău.

— Nu dau doi bani pe toate astea.

Făcu o pauză de o clipă și apoi șopti cu glasul răgușit de emoție:

— Nu vreau să te părăsesc! Nu pot să te părăsesc!

Sally nu răspunse. Philip nu știa ce gîndește.

— Sally, mă întreb dacă vrei să mă iei de bărbat.

Sally nu se clinti, și pe fața ei nu se văzu nici un licăr de emoție, dar îi răspunse fără să se uite la el:

— Dacă ții tu.

— Dar tu nu vrei?

— Ba bineînțeles că aș vrea să am și eu un cămin și ar fi și timpul să mă așez și eu la casa mea.

Philip zîmbi puțin. Între timp, ajunsese s-o cunoască destul de bine, și felul ei de-a se purta nu-l mai surprindea.

— Dar nu vrei să te măriți cu *mine*?

— Cu altcineva nici nu m-aș mărita.

— Atunci totul s-a aranjat.
— Mama și cu tata or să se cam mire, nu?
— Sînt foarte fericit.
— Mi-e foame, zise ea.
— Scumpa de ea!

Philip zîmbi, îi luă mîna într-a lui și i-o strînse. Se ridicară și ieșiră din muzeu. Se opriră la balustradă şi priviră Piața Trafalgar. Birjele și autobuzele alergau încoace și încolo, mulţimea trecea grăbită în toate direcțiile şi soarele strălucea.

În seria CLASICII MODERNITĂȚII a „Bibliotecii Polirom"
au apărut:

Mihail Bulgakov – *Cupa vieții*
Mihail Bulgakov – *Inimă de cîine*
Mihail Bulgakov – *Garda albă*
Mihail Bulgakov – *Scene moscovite*
Mihail Bulgakov – *Însemnările unui tînăr medic*
Mihail Bulgakov – *Corespondență. Jurnale*
Dino Buzzati – *Deșertul tătarilor*
Dino Buzzati – *O dragoste*
Dino Buzzati – *Marele portret*
Dino Buzzati – *Bàrnabo, omul munților. Secretul Pădurii Bătrîne*
Dino Buzzati – *Cele mai frumoase povestiri*
Dino Buzzati – *Monstrul Colombre și alte cincizeci de povestiri*
Italo Calvino – *Castelul destinelor încrucișate*
Italo Calvino – *Palomar*
Italo Calvino – *Iubiri dificile*
Italo Calvino – *Dacă într-o noapte de iarnă un călător*
Italo Calvino – *Cavalerul inexistent*
Elias Canetti – *Orbirea*
William Faulkner – *Pogoară-te, Moise*
William Faulkner – *Zgomotul și furia*
William Faulkner – *Absalom, Absalom!*
William Faulkner – *Lumină de august*
Francis Scott Fitzgerald – *Blîndețea nopții*
Francis Scott Fitzgerald – *Marele Gatsby*
Francis Scott Fitzgerald – *Dincoace de Paradis*
Francis Scott Fitzgerald – *Un diamant cît Hotelul Ritz și alte povestiri*
Max Frisch – *Eu nu sînt Stiller*
Max Frisch – *Homo faber*
Max Frisch – *Numele meu fie Gantenbein*
Max Frisch – *Montauk*
Daniil Harms – *Mi se spune capucin*
Aldous Huxley – *Minunata lume nouă. Reîntoarcere în minunata lume nouă*
Aldous Huxley – *Punct contrapunct*
Ernst Jünger – *Cartea ceasului de nisip*
Ernst Jünger – *Grădini și drumuri. Însemnări caucaziene*
Ernst Jünger – *Pagini din Kirchhorst. Coliba din vie (Anii de ocupație)*
D.H. Lawrence – *Amantul doamnei Chatterley*
D.H. Lawrence – *Fata pierdută*
D.H. Lawrence – *Fii și îndrăgostiți*
D.H. Lawrence – *Șarpele cu pene*
D.H. Lawrence – *Curcubeul*
D.H. Lawrence – *Păunul alb*
Nadejda Mandelștam – *Fără speranță*
Nadejda Mandelștam – *Speranța abandonată*
W. Somerset Maugham – *Luna și doi bani jumate*
W. Somerset Maugham – *Vălul pictat*

W. Somerset Maugham – *Plăcerile vieții*
Vladimir Nabokov – *Lolita*
Vladimir Nabokov – *Glorie*
Vladimir Nabokov – *Invitație la eșafod*
Vladimir Nabokov – *Ada sau ardoarea*
Flannery O'Connor – *Sfetnicul din sînge*
George Orwell – *O mie nouă sute optzeci și patru*
George Orwell – *Ferma Animalelor*
George Orwell – *Zile birmaneze*
Boris Pasternak – *Doctor Jivago*
Boris Pasternak – *Sub înaltă protecție*
J.D. Salinger – *Nouă povestiri*
J.D. Salinger – *De veghe în lanul de secară*
J.D. Salinger – *Dulgheri, înălțați grinda acoperișului și Seymour: o prezentare*
J.D. Salinger – *Franny și Zoey*
Miguel de Unamuno – *Trei nuvele exemplare și un Prolog*
Miguel de Unamuno – *Jurnal intim*
Miguel de Unamuno – *Ceață*
P.G. Wodehouse – *Greșeala lordului Emsworth*
P.G. Wodehouse – *Fulger în plină vară*
P.G. Wodehouse – *Nori grei deasupra Castelului Blandings*
P.G. Wodehouse – *S-a făcut, Jeeves!*
P.G. Wodehouse – *Codul de onoare al Wooster-ilor*
P.G. Wodehouse – *Sezonul de împerechere*
P.G. Wodehouse – *Un Pelican la Castelul Blandings*
P.G. Wodehouse – *Mulțumesc, Jeeves*
P.G. Wodehouse – *Bucuria matinală*
Thomas Wolfe – *De la moarte pînă-n zori*
Marguerite Yourcenar – *Ca o apă care curge*

**www.polirom.ro**

Redactor: Delia Ungureanu
Coperta: Carmen Parii
Tehnoredactor: Gabriela Ghețău

Bun de tipar: ianuarie 2008. Apărut: 2008
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. Box 266
700506, Iași, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232)21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33,
O.P. 37 • P.O. Box 1-728, 030174
Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: office.bucuresti@polirom.ro

---

Valoarea timbrului literar este de 2% din prețul
de vînzare și se adaugă acestuia. Sumele se virează
la Uniunea Scriitorilor din România,
Nr. RO44RNCB5101000001710001 BCR-UNIREA

---

Tiparul executat la S.C. Arta Grafică S.A.